

ISTORI'A
IMPERIULUI OTTOMANU

CRESCEREA SI SCADEREA LUI

CU NOTE FÓRTE INSTRUCTIVE

DE

DEMETRIU CANTEMIRU

PRINCIPE MOLDAVIEI

TRADUSA

DE

Dr. IOS. HODOSIU

~~~~~  
PARTEA II.  
~~~~~

BUCURESCI

EDITIUNEA SOCIETATEI ACADEMICE ROMANE.

MDCCCLXXVIII.

www.dacoromanica.ro

PARTEA A DOU'A
A
ISTORIEI OSMANE

CARE COPRINDE SCADEREA IMPERIULUI OSMANU

DE LA

DOMNI'A LUI MAHOMEDU IV.

PANA LA

DOMNI'A LUI ACHMEDU III.

ADECA

DE LA ANULU 1683, PANA LA ANULU 1712.

FAPTE ISTORICE PETRECUTE PE CATU SE AFLASE INSUSI AUCTORELE IN VIETIA

ISTORI'A

DESPRE

SCADEREA IMPERIULUI OSMANU

COMPUSA INTR'UNA SINGURA CARTE (1)

ISTORI'A CONTINUATA

A DOMNIEI LUI MAHOMEDU IV

ALU NOUE-SPRE-DIECELEA IMPERATU ALU TURCILORU

GAPU II. DIN CARTEA IV.

SULTANULU MAHOMEDU SE INTOARCE VICTORIOSU LA ADRIANOPOLE

I. Bellulu in Poloni'a a successu dupa dorinti'a lui Mahomedu. Intr'una singura espeditiune a cuceritu celu mai tare antemuru alu acestei tieri ; puterea inimica fu invinsa, Podoli'a devastata, Leopolea redusa la extreme , regatulu intregu adusu la atâta terróre, in câtu locuitorii lui nu numai ca au tienutu de lucru prudente , ci chiar' de necessariu a inchiaié pace , fia si cu perderea onórei loru, numai se-si póta scapa viéti'a si averea ; si pre langa acésta au fostu obligati a recunósce de liberatori ai loru pe acei tatari, despre cari

(1) Adeca : Cartea IV, si ultima din acestu opu. *Tr. Rom.*

scieau că sunt inimicii lor de m^orte. Că-ci imperatulul miscatu de rugarile Chanului Crimeei tatarice, pe candu era chiar' in castre langa Buciaci, le-a acordatu Poloniloru pacea, crediendu că memori'a at^otoru lupte perdute ce au sufferitu, si propri'a loru debilitate i va retiené a nu face nici celu mai mⁱcú pasiu, ce ar' poté viola conditiunile de pace, ci voru remané credintiosi conditiuniloru de pace care li s'au acordatu. In acésta credintia Mahomedu, precum amu observatu m^oi in susu, s'a intorsu in lun'a Siabanu la Adrianopole si a dimissu trupele fatigate de at^ota labóre si căli grele căte au facutu.

STATURILE POLONIEI REIEPTA PACEA INCHIAIETA DE REGELE LORU CU SULTANULU

II. Pre candu intre manifestatiunile de bucuria generale si intre gratulatiunile respectuóse ale poporului seu, Mahomedu asteptá pe delegatii poloni, cari trebuiau se-i aduca tributulu promissu de dóuedeci-de-mii de thaleri, si tractatulu de pace ratificatu in numele a intregu regatului, pe atunci i vine scirea neasteptata, că Doroshenko (2), generalulu Casacilor s'a revoltatu, si cu o mare truppa de ómeni ai sei devasta marginile imperiului ottomanu, si ca partid'a sa cresce pe dⁱ ce merge. Dar' lui Mahomedu nu-i pareá lucru greu de a stinge acésta flacara, pe cătu timpu Poloni'a sta anca linistita. Pucinu dupa aceea inse se lati scirea, că Poloniloru incepe a le paré reu de pacea inchiaieta, si că instigati de promissiunile imperatului Germaniei si animati de Pap'a, se prepara din nou la bellu. Nu trecú multu, si acésta scire se confirmá prin o scrisóre a marelui cancellariu alu Poloniei cătra marele veziru Kioprili Achmedu Pasia, in care 'i annuntiá, că staturile Poloniei considera de nulle si nevalide conditiunile de pace, la care regele s'a supusu fara consimtiementulu loru, si declara, ca m^oi bine voiescu a mori, de cătu se suffere infami'a a se díce că Poloni'a se invoiesce a plati unu cruceriu macar' tributulu Turciloru.

VEZIRUL INSISTE LA DELEGATII POLONI CA SE-SI IMPLINEASCA PROMISSIUNILE

III. Sultanulu audindu acésta si vediendu ca l-au insielatu Polo-

(2) Auctorulu serie acestu nume in varie forme, precumu Doroshenko, Doroshensko si Doroshenski, care din urma pare a fi mai correctu. *Tr. Angl.*

nii, i-a parulu fôrte reu, ca din respectu prè pripitu pœntu Cœranu (3), si prîn promissiunea unui tributu (4) s'a lasatu a se amagi, cœ se termine bellulu si se reintœrca cu trupele acasa; cœ-ci aceste nu ar' fi induratu atœte fatigii remanendu in quartire de iœrna in Podoli'a si Moldavi'a, cœte au sufferitu pe cale catra casa. Intr'aceea inim'a lui œra cuprinsa mai multu de unu spiritu de resimliementu

(3) *Coranu*. Se nu se mire lectorele ca aci se invœca si cultulu Goranului intre cauzele pentru care s'a inchiaietu pœca de la Budgiacu; cœ-ci scimu cœ ur'a si inimicit'a perpetua a Turciloru contra Crestiniloru prin nici-unu argumentu alu superstitiunei loru nu se destœpta si alimentœdia in mesura atitu de mare, cœ chiar prin Coranu, acœta collectiune de blasfemii contra crestinatatiei. Dar, de si este prœ adœveratu cœ preceptele Coranului le demanda a debella pe Crestini, fia chiar' si numai din cauza de a propaga mahomedanismulu; totusi nu este mai puœinu adœveratu, cœ Coranulu determina si impregiurarile intre cari se pœte si trebue se se inchiaia pœca. Mai œntiu, Alcoranulu permite a se inchiaiœ unu armistitiu, candu inimiculu este mai tare decœtu Musulmanii, ca cu modulu acesta ei se aiba timpu de a-si innulti trupele, a-si suplini golurile, s'i a-si vindeca ranele co pœto au sufferitu. A duœ'a, Alcoranulu ordina a se inchiaiœ pœca firma cœ durabile, numai deca inimiculu imbraœiosœdia religiunea mahomedana; propagarea acestei-a fiindu singurul scœpu alu unui bellu justu; mai ordina a se inchiaiœ pœca anca si atunci, candu inimiculu promitte a responde unu tributu annuale; cœ-ci in acestu casu nu se mai pœte constringe a trece la mahomedanismu, nici a i se face intr'altu modu vre-o superare, afara de casulu dœca s'ar' revolta. Si mai multu, dœca œre-care ar' comitte vre-o ostilitate contra unui tributariu, unulu cœ acela trebe pedepsitu dupa legile Coranului, chiar' atœtu de aspru, cœ si candu ar' fi atacatu casa ori mosi'a unui musulmanu. Cœ-ci Fetv'a, in casuri asemenea responde: *Anerung Mali bizum Malimusz, ghibi giane gian, ghiosze ghiosz, etc.*; adœca: Bunulu si averea acelui omu este cœ bunulu si averea nœstra, anim'a lui cœ anim'a nœstra, ochiulu lui cœ ochiulu nostru. etc.

(4) *Tributu*. Cu dreptu cuventu adaœgu aci cœ ulteriœra cauza a inchiaierei pœca din urma cu Polonii, anca si acea impregiurare, cœ regele Poloniei a promissu Turciloru a le responde tributu. Cœ-ci Turcii pe nimicu nu sunt atœtu de intenti, cœ a legœ pe inimicu, œ se le responde o summa fia cœtu mica de bani, carei apoi fôrte usioru i dau numele de tributu. Si obtienuta odata acœta, nu le mai lipsesce a inventa cœte si mai cœte preteste de a sui acœta summa si a o converti in tribuœu formalu; si cu modulu acesta apoi supponu cu totulu potestatiei loru chiar' si pe acele tiericari au avutu numai intentiunea de a se da sub protectiunea loru. Esemple de acœta procedere fraudulœsa sunt nu numai principii crestini ai Moldaviei si Romaniei, ci si Chanulu Tatariloru din Crime'a care insusi este mahomedanu si profesœlia aceœasi religiune cu ei, si ai carui antecœssori s'au hœcuratu de privilegiuri cu multu mai mari pe timpul candu s'au oppusu Turciloru, decœtu de cœte se bucura descendœtu lui in timpul presente.

de câtu de frica; si se resolvi a-si resbuna amaru si câtu se pôte mai severu pentru acêsta injuria adusa lui de câtra Poloni. Vezirulu respunse la scrisórea staturiloru Poloniei cu cele mai terribili amenintari; le reprobâ perfidi'a loru, ca refusa a observa conditiunile pazei, prin care imperatulu s'a aretatu graciosu a-i scapa de perirea imminente, si câ cutédia a face o atare declaratiune celui mai potente monarchu, si a-si atrage prin acést'a just'a lui indignatiune. Elu mai adaoase, câ in vanu invóca pretestulu câ tiér'a nu s'ar' invoi, câ ci ceea ce face regele si senatorii principali, trebe nesmintitu se se apróbe si de restulu natiunei. In fine i exhórta a implini fara amenare ceea ce au promissu, si a indulci mâni'a Sultanului prin imediata si justa suppunere. In casu candu ar' refusa a face acést'a, i amerintia cu bellu si mai terribile de cum a fostu celu trecutu, si cu totale destructiune a regatului loru.

**SULTANULU MERGE CU ARMAT'A IN POLONI'A. REGELE POLONIEI TRÂMITE
ARMAT'A SA SUB COMAND'A LUI SOBIESKI LA MARGINI**

IV. Dar' tóte aceste amenintari n'au avutu nici-unu effectu asupra Poloniloru. Asia Mahomedu a datu ordinu, câ tóte truppele din imperiu, câte voru fi numai possibile, se se adune si in primaver'a anului viitoriu se se intrunésca la Adrianopole o armata chiar' pe atátu de mare, precumu a fostu cea de antaiu. In lun'a Rebiul-achir, anulu Hegirei 1084, fiindu tóte gata in ordine, Sultanulu pléca cu mare pompa din cetate pentru a intreprinde espeditiunea contra Poloniei. Elu se lingusiá cu speranti'a, câ fiindu Polonii debilitati fórte prin perderile sufferite in anulu trecutu, acumu este in stare a-i suppone potestatiei sale prin o singura lovitura, si ca regatulu Poloniei ilu va poté adnecta imperiului seu, cu atátu mai vertosu, câ-ci acumu nu mai are nici-unu antemuru pentru defens'a sa. Dar' Polonii au invetiatu din nefericirile loru, si le-au intorsu in folosulu propriu, au delaturatu discordiele intestine, cari deschissera calea la victoriele Turciloru in anulu trecutu, si-au adunatu tóte fortiele, si inainte de a ajunge Sultanulu cu armat'a sa la ei, sub comand'a lui Ion Sobieski au trecutu preste Dnistru la Chotinu; câ-ci tieneau la maxim'a, câ mai consultu este a ataca pe inamicu la elu acasa, decâtu a-lu scóte din cas'a sa.

A. 1084

I. C. 1673

SE INCINGE LUPTA TERRIBILE SI ORSTINATA LA CHOTINU

V. Câte-va zile în urma, ajunge și Sultanul aici cu armată sa, și vede că locul pe unde chiar' voiă se trece peste fluviu, é ocupat de inamic. Elu a ramas surprinsu de acésta cutezare a unui popor, pe care nu cu multu mai înainte ilu invinsese, si-si imagină că nu alta decâtu geniulu celu reu a sedusu pe Poloni la mórte sigura, inchidiendu-se ei insii pre sine între Dnistru și Danubiul. Dreptu aceea exhorta trupele sale, și le revóca în memoria victoriile lor din bellulu din urma și glori'a numelui ottomanu; comanda că se attace cu bravura pe inamic. Polonii de alta parte sunt resoluti a sterge rusinea ce si-au attrasu în anulu trecut. Trupele de ambe partile animate prin cuventele și esemplulu generalilor lor, se punu în ordine de bataia, și îndata dupa aceea lovindu-se, se incinge o lupta terribile și sangerósa, care a duratu péné sér'a, fora că se se póta scí în care parte va inclina victori'a.

PRINCIPII MOLDAVIEI SI ROMANIEI SE UNESCU CU POLONII, SI TURCII
REMANU INVINSI

VI. Într' aceea, pre candu lupt'a de amenduóe partile éra mai înfocata, Petriceicu (5), principele Moldaviei, și Gregoriu (6), fiulu lui

(5) *Petriceicu*. De nascere moldovanu, din familia nobila, de si nu pré distincta în acésta tíera. Eustachiu Dabisja, principele Moldaviei, l-a înaltiatu la cele mai mari graduri de onóre, și la siese luni dupa mórtea lui, în urm'a destituirei, ajunsse pe tronulu Moldaviei. La Chotinu a perasitu pe Turci și a trecut la Poloni, precumu amu aretatu în cursulu' acestei istorie; și acést'a a fostu caus'a că Turcii au perdutu batali'a. Dar' dupa acést'a victoria, fiindu-cá cu totu ajutoriulu Polonilor totusi n'a potutu se-si mantiena tronulu, a fugitu cu acesti-a în Poloni'a, și a statu acolo péné la mórtea ce i-a urmatu în anulu 1684. Acestu Petriceicu adeca, nu multu dupa perderea Turciloru la Vienn'a, s'a întorsu în Moldavi'a, și cu ajutoriulu consangenuului seu Bainski a pusu man'a pe Duca Voda și l-a arestatu. Dar' dupa irumperea Tatariloru în Moldavi'a a fostu constrinsu, nu fara perderi mari, a fugi é-rasi la Poloni și a le cere ajutoriu. Dar' regele Poloniei, în locu de ajutoriu l-a gratificatu cu cetatea Iasloveti dimpreuna cu vre-o câte-va sate, și i-a datu o pensiune annuale de una-suta de mii de zolóti (*). Aceste beneficiuri le-a avutu péné la mórtea sa: și fiindu-ca a muritu fara eredi, favórea acestoru gratificatiuni s'a lasatu duvei sale, péné ce s'a marítatu a duo'a óra dupa unu polonu.

(6) *Gregoriu*. Domnu Romaniei, fiu lui Georgiu Ghica, Domnulu acestei tíeri. Unu barbatu în adáveru mare și dotatu cu multe virtúti frumóse, déca nu le maculá prin

(*) Adeca: florini. *Tr. Rom.*

Ghica (7), principele Romaniei lasa pe turci si se unescu cu Polonii. Din acestu incidente Turcii din aripa stanga, comandati de Ibrahim Pasi'a, incepu 'a striga că sunt tradati; perasescu colónele, si nu mai

tradarea sa contra parintelui seu. De dóue-ori s'a revoltatu contra Turciloru, si de dóue-ori a recastigatu favórea loru. Mai ántáiu, in batai'a de la St. Gothardu, sub Vezirulu Kioprili Ahmedu Pasi'a a trecutu la Germani; a dóu'a óra, in batai'a de la Çhotinu, a trecutu la Poloni. Inainte de acésta a dóu'a trecere, Turcii s'au fostu incercatu a se assecura de fidelitatea lui prin detienerea cá ostatici a femeiei si a filorlu sei; dar' acést'a nu l-a impedeatu a se lupta in acésta batalia cu unu curagiu de adeveratu crestinu, sacrificandu-si bunurile sale si totu ce avé mai pretiosu. Dupa acésta batalia trecéndu prin Poloni'a si-a luat refugiulu la Imperatulu Germaniei, care l'a facutu principe imperiale. Dar' fiindu-cá aici nu i s'a datu acea pensiuone onorífica, de care ilu asigurara ministrii imperatului, se resolvi a merge indereptu la Constantinopole. Spre acestu scopu a scrisu o epistola la vechiulu seu ámicu, Nicusiu Panagiotu, persóna forte acreditata la curtea ottomana, si depingéndu-i cu vii coloru sórtea sea fatale. Ilu róga se esopere pentru elu grati'a Sultanului. Panagiotu in respunsulu seu ilu assicura cá pôte se recastige fórté usioru favórea Sultanului, numai se vina elu singuru si se implóre clementi'a acestuia. Dupa primirea acestui respunsu Gregorie merge la imperatulu si-lu róga se-i dea permissiunea da a se poté întórce indereptu. Dar imperatulu i refusá; atunci se preface ca ar' fi resolutu a-si petrece restulu vietiei in Germani'a, si cá ar' imbraçiosia religiunea romano-catholica, déca Pap'a i-ar da dispensatiune de a se poté casatori cu alta muiere. Acést'a placu imperatului, si-i dete nu numai salvu-conductu, ci anca si o scrisóre de recomandatiune catra Pap'a. Gregoriu se pune pe cale, ajunge la Rom'a, se presenta la Papa, i saruta piciórele, si-i spune intentiunea sa, dicéndu cá elu de avutu are o femeia in viétia, dar' este in detentiune la Turci, si fiindu-ca nu-si pôte conteni plácerile trupesci, este constrinsu a-si lua alta muiere, de si cealalta este anca in viétia dreptu aceea, cere dispensatiunea Sanctitatiéi Sale; déca i se va accorda acésta cerere, elu din partea sa promitte, ca immediatu va trece la beseric'a romano-catholica, si va professa in publicu preceptele ei. Pap'a se indoiá la începutu si tienú consiliu cu cardinalii, cá óre ce este mai folositoriu pentru beserica; a tiené strictu la legea Evangeliului care opresce polygami'a, séu a lasa din rigórea legeri si prin o indulgentia óre care a primi érași in sinulu bisericeii pe unu schismaticu, dar' altminterea pré-illustru principe? Dupa lunga deliberatiune, se adoptá opiniunea din urma, si lui Gregoriu s'a datu dispensatiunea de a-si poté lua si a dóu'a muiere; dupa aceea a trecutu formatu la credinti'a catholica. Gregoriu castigandu-si in modulu acesta tóta increderea, se face cá a primitu de la Veneti'a o epistola, in care i se spune, ca este acolo o domnişóra tinera din famili'a nobile Iustiniani, care n'ar refusa a se marita dupa elu. Dupa-ce au aretatu acésta epistola fictiva, Papa i-a datu o scrisóre de recomandatiune catra republic'a Venetiéi; si Gregoriu indata a si plecatu. Ajunsu in Veneti'a, a petrecutu aici vre-o câte-va luni, sub pretestu cá face preparativele pentru nunta, si-si aduce in ordine alte lucruri ale sale. In urma, intr'o buna deminétia isi schimba vestmentele, se pune pe o naie din Cipru, si trece la Con-

voiescu se asculte de comandantele lor. In acelasiu timpu arîp'a drépta a Turciloru cede eroismului Poloniloru si se retrage la inceputu numai pasiu de pasiu; dar' Polonii attaca mereu, si mergu din ce în ce cu mai multa fortia asupr'a Turciloru, pênê in urma acesti-a prindu fug'a, si nu numai ca perasescu campulu luptei, dar' anca isi lasa in manile inamicului tunurile si tôte munitiunile lor bellice. Imperatulu, care se tienea in distantia cam de patru ôre, vediendu cá soldatii sei fugu in cea mai mare disordine, infuriatu si indignatu, incepù mai antaiu prin cuvinte a-i eshorta se se întôrca la lupta; apoi întrebuintiã amérintiari ba si ucidea pe unii, cari erau primii la fuga, si la cei lalti le strigá: se-si aduca aminte de legea ce professédia, si care le dice cá mai bine se móra cá barbati virtuosii in lupta, decâtu se se lasa a fi taiati de man'a carnefi-celui, si cu modulu acesta a perde corón'a promissa de martiriu. In urma vediendu cá nu pôte face nimicu nici prin cuvinte nici prin sabia, s'a vediutu si elu constrinsu a scapa prin fuga, cá se nu cadia in manile inamicului.

stantinopole. Asiã insielã Gregoriu si pe imperatulu si pe Pap'a. In Constantinopole s'a tîenutu câtu-va timpu ascunsu in cas'a amicului seu Panagiotu, penê a obtienutu deplina gratia de la Sultanulu, iertandu-i si uitandu tôte cate a comis-u in trecutu. Dupa aceea si-a tîenutu intrarea in Constantinopole cu tóta pomp'a publica, si a obtienutu nu numai liberarea femeiei si a fiiloru sei, ci i s'au restituitu tôte averile si bunurile si i s'a mai promissu, cá in trei luni de dîle va fi restabilitu in dignitatea de domnu alu Moldaviei. Dar in patru-deci-de dîle dupa aceea a si muritu séu in emoroida, séu inveninatu; câci precumu spuse pe patulu mortiei, unu medicu cu numele Timonu, i-ar fi datu veninu, coruptu fiindu acesta, dupa cumu se spune, de Cantacusinesci.

(7) *Ghica*. De origine albanesu, nascutu in satulu Kioprili, de unde se deriva ilustr'a familia Kioprili Oglu. Pe timpulu lui Stefanu, principe Moldaviei, supranumitu Burdufu, adeca grasu, acestu Ghica a fostu Kapù-Kiahaiã séu residente pre langa port'a ottomana. Dar' revoltandu-se Stefanu in contra Portiei, Ghica a fostu pusu domnu in loculul lui. La trei ani dupa aceea a fostu transpusu din Moldavi'a in Romani'a. Dar in urma a fostu despoiatu de tronul prin intrigele secrete ale fiului seu Gregoriu, despre care amu vorbitu in punctulu precedente. Acesta adeca, pre candu se tîenê la Constantinopole, n'a incetatu a agitá pe Vezirulu in contra parintelui seu, dicendu, ca este unu omu betranu, si câte-odata isi perde tôte mintile; si prin acést'a a facutu, de dulcele seu parinte a fostu destituita si in loculul seu s'a înaltiatu elu pe tronulu Romaniei.

**MORTEA REGELUI POLONIEI IMPEDECA PROGRESSELE ULTERIORI ALE
COMANDANTELUI GENERALU**

VII. După ce armată otomană a rămas bătălă, nu mai era altcumcumva nimic ce ar fi putut împede pe Poloni, nu numai de a recăpa tot ce pierduseră, dar și de a-și estinde marginile regatului lor. Caminietiu, singura cetate capabilă de a-i împede în progresele lor, suferă de o fărâșă teribilă; și această împiedicare trebuia în scurtu timp să se constrângă pe garnisonă a preda fortăreața. Toată această speranță înse dispare dintr-o dată, când le vine știrea despre moartea lui Michaelu, regelui Poloniei, și nobilimea începe să-și urmărească trebile bellice cu mai puțin zel; căci ea se ocupă acum cu alegerea unui nou rege mai mult decât cu ori-ce planuri bellice.

ION SOBIESKI SE ALEGE REGE POLONIEI

VIII. După multe și lungi deliberățiuni, marele maresăl al țării, Ion Sobieski, a fost înălțat la dignitatea de rege al Poloniei, care prin noblăția familiei sale, prin meritele sale personale, și mai ales prin victoriile din urmă raportate asupra Turcilor, a intrat în personă să voteze staturile țării.

SULTANUL FACE MARI PREPARAȚIUNI BELLICE CONTRA POLONILORU

IX. Această alegere n-a fost nici-decumă plăcută curții otomane. Căci acela care că general al unui popor subjugat și putut să bătă pe armată victorioasă a Turcilor, acum că rege al poporului victorios pște să aducă încă și mai mare stricățiune învinsilor. Dreptu aceea Sultanul-imperat a început să prepare una armată din cele mai formidabile pentru a se potă opune noului rege. Afară de cei cari scăpăseră din macelul din urmă, și pe cari i pusesă în quartire de iernă în Moldavia și în Dobruđa, el a ordonat să se adună trupe nouă în Asia și în Europa, și pre lângă numărul ordinar al Ienicierilor a mai adăos încă douăsprezece mii de Serden Ghicidi (s) cu unu soldu de unu-sprezece

(8) *Serden Ghicidi*. Acestu nume, după etimologiă sa, însemă pe unulu care nu-și face casu din viața sa, său care este devotat cu capulu și cu viața sa în serviciul Sultanului. Această sorțe de militia nu este permanentă, ci se recrută de său se dis-

aspri pe dî. Si pentru că se marésca si se intarésca armaŭa sa si mai multu , a tramisu ordinu lui Selimu Girai (9), chanului Tatariloru , că se aduca cu sine la campulu de bataia câte duoi ómeni din fiecare Casauu (4) alu Tatariloru din Crime'a si din Budgiacu.

sólve dupa placulu Sultanului. Asiá, candu este de a se face vre-o espeditiune ino-mentósa, séu a se oppugna vre-o localitate fortificata , Sultanulu ordina a se recruta atátea si atátea mii de Serden-Ghiecidi cu câte o solda de diece aspri pe dî. De multe-ori, candu se publica acestu ordinu. Ienicierii, si mai alesu acei-a, la cari zelulu pentru religiune este mai mare decâtu amórea pentru viétia, se lasa a se recruta intre Serden-Ghiecidi , péné se implinesce numerulu cerutu de Sultanulu. Si asia, déca unu june Ienicieriu, care a avutu solda de trei aspri pe dî , se inolédia intre Serden Ghiecidi, elu capeta dupa aceea pe dî trei-spre-diece aspri péné trasesce. Servitiulu loru sta intr'aceea, ca ei trebe se fia cei d'ántáiu cari se dea nevala asupr'a castreloru inimice, séu se dea assaltu muriloru unei cetati, fara se le fia iertatu a se plange de vre-unu pericolu ori de dificultatea locului, séu se creda ca póte fi ceva prè greu pentru ei. Si intr' adeveru ca assaltele loru sunt fórtve vehemente ; ei se arunca in foculu si in contra ferului inimicului, nu cá omenii ci cá animalile selbatice, cari n'au nici-unu picu de ratiune, si nu desistu lde la ataculu loru , péné candu séu i chiama indareptu séu moru. Pentru aceea, candu mergu in vre-o espeditiune, puçini se intorc sanetosu acasa. Dar' care scapa cu viétia , acela merge in triumfu la Od'a, adeça la camer'a de unde l-au luat, nici mai multu nu-lu potu constringe cá se mai facé odata assemenea servitiu. Dar', déca in anulu urmatoriu órasi vre u se inolra de buna voia intre Serden Ghiecidi, atunci pre langa cei trei-spre-diece aspri mai capeta anca trei pe dî ; si acésta şolda o tragu pe tóta vietia. Ér' déca óre-care din acesti Serden-Ghiecidi ar' fi greu vulneratu , séu si-ar' fi perdutu o mana ori unu picioru in bataia, in cât n'ar' mai fi bunu pentru servitiulu militariu , atunci unulu cá acela mai capeta anca diece aspri, séu si mai multu ori mai pucinu, dupa cum i placé Sultanului, care póte augmenta séu diminui acésta summa, si apoi se lasa acasa sub nume de Oturak seu sedentariu (*), si trage pensiunea pe tóta vietia. Dar' nu numá Oturakii séu invalidii, ci si veteranii Ienicieri, déca au servitu dóue-dieci péné in trei-dieci de ani, si nu mai sunt bunu de a porta armele, anca au permissiunea, chiar' cá Oturakii, de a se inturna acasa, si tragu aceeaşi pensiune cá acestia. Câte-odata se intempla ca multi din ei remanu si se asiédia in Constantînopole; in acestu casu, de multe-ori li se cere consiliulu in trebi mai momentóse, si opiniunea loru se comunica Sultanului prin Aga Ienicieriloru. De alta-data mergu ei de buna-voi'a loru in campania, dar' nu sunt obligati a se lupta, nici a face altu servitiu, decâtu in casulu candu se tractéza de vre-o oppugnatiune ori alta intreprindere momentósa , li se cere si opiniunea loru. Este si cavaleria de Serden Ghiecidi, care se recrutédia dintre Spahi, totu in modulu disu mai in susu, si au aceleasi pferogative de rocompensa ca si Oturakii.

(9) *Selimu Ghural*. Chanulu Tatariloru din Crime'a, barbatu fórtve renumitu prin

(*) Adeca pusu in pensiune, invalidu, patentalu etc. *Tr. Rom.*

NOBILII POLONI ESITÉDIA A SE CONFORMA VOINTIEI FIRME A REGELUI

X. Regele Poloniei nu era mai puçinu attentivu la lucrurile sale. Elu vedea, precumu intr'adeveru asiá era, cà acumu are de a face cu unu inamicu si mai tare, si mai bine preparatu. Dreptu aceea elu isi aduná truppe din tóte partile, si indemná pe staturile tierei ca se'si intrunésca tóte fortiele lor, spre a'si asigura fructele victoriei reportate asupra Turciloru in espeditiunea din urma. Dar' indemnurile lui au ajunsu la urechi surde. Victori'a din urma facuse pe Poloni atátu de inganfati si arroganti, in càtu ei se credeau in dreptu a despretiui pe inamicu, si diceau cà puterea ottomaniloru a primitu prin perderea din urma o lovitura atátu de mare, in càtu nici in dieci de ani nu voru fi in stare a se reculege, de o parte, ér de alt'a, cà trupele lor cari sunt sub arme, sunt suficiente pentru acumu, si thesaurulu publicu nu trebe consumatu pe ni-

faptele sale in pace si in resbelu; fórte espertu in istoria; cunoscétoru de trebile militari si bellice, in càtu nu-lu intrecea altulu, nici parechia nu avea. Insii Turcii recunosc, ca de câte-ori nu i-au urmatu séu i-au despretuitu consiliurile lui, totdeauna au cadiutu in cea mai rusinatória erróre. A fostu numitu Chanu, cutrei ani nainte de cucerirea cetatiei Caminietiu; de dóue-ori a fostu destituitu, si de dóue-ori a fostu éراس restabilitu in dignitatea sa; in fine a abdicatu sub Mustafa II. (*), si a facutu o peregrinatiune la Mecca. A muritu in vil'a sa nu departe de Constantinopóle; si fiii sei succedu asta-di unulu dupa altulu in dignitatea de Chanu. Despre certele între casele Ciobanu Ghirai si Selimu Ghirai, amu vorbitu pe largu intr'un'a din notele precedente (**).

(10) *Casanu*. Séu vorbindu in dialectu mai elegantu, *Casganu*. Dupa etimologia insemna: caldare séu unu vasu mare, unde mai multi companioni potu şe-si férba inpreuna de mancare. Dela acestu cuventu au numele de Casanu familieo Tatariloru din Crimë'a si din Budgiacu, fiindu-ca constau cãm din câte diece, séu mai multe ori mai pucine persóne, fla-care. Mirzescii isi numera suditii lor dupa casane; si candu au se ésa in vre-o espe litiune, Chanulu le spune câte citi soldati au se iea cu sine din fla-care casanu. Se dice ca in Crimë'a Tatariloru ar' fi cam la vre-o siepte-dieci-de-mii de casane. Dar' numerulu lor nu este in totu timpulu a-celasi; câte-odata ele sunt mai multe, alta data mai pucine. Càci, déca capulu unui casanu se casatoresce cu eredea unui altu casanu, anendóe casanele se contragu in uuulu. Si, éراس din contra, déca unu parinte are cu multu mai multi fii decâtu cá se póta trai commodu intr'o casa, atunci acesti-a se despartu de casanulu parintescu, si isi fãce fla-care casanulu seu.

(*) Dupa traductorulu anglesu si francesu. Traductorulu germanu inse are. *Solimannu II*, ceea ce pare a fi o erróre. *Tr. Rom.*

(**) A se vedé not'a 44. la Capu I. din Cartea III. *Tr. Rom.*

mica. Aceste erau pretestele ce nobilii le spuneau in publicu. Caus'a cea adeverata inse era alt'a. Ei purtau frica de regele, alu carui curagiu si virtuti eroice erau destulu de cunoscute, si se temeau ca dupa-ce va uni totu regatulu si tóta puterea armata sub comand'a sa, si dupa ce i va stôrce si debilita prin unu lungu bellu, le va suprime libertatile, si coron'a regésca la care adjunse prin alegere, o va face ereditaria in famili'a sa. Afara de acést'a loru nu le placea se fia sub obedienti'a unui omu, care cu câte-va dile mai inainte era de conditiune egale cu ei.

POLONII IMPRESSORA CETATEA CAMINIETIU. TURCII ALERGA SPRE A O ELIBERA

XI. Dar' cá regele totusi se-si implinésca detorinti'a sa de parinte alu patriei, isi propuse se invinga pe inamicu prin stratagema, déca acést'a din invidi'a compatriotiloru sei nu o pôte face prin putere. Tramite deci atâta armata, câta avea la mana, asupr'a cetatiei Caminietiu spre a o incungiura de tôte partile; si intr' adeveru cá prin acésta manopera adusesse cetatea la atâta strimtoare, in câtu din lips'a midiulóceloru de subsistentia garnisón'a abi'a s'ar fi mai potea tiené câte-va septemani. Sultanulu informatu de acésta strimtoare a cetatei Caminietiu, isi-aduna trupele cu celeritatea cea mai mare possibile, si câtra finitulu lunei Rebiul-evvel, anulu Hegirei 1085, trece Dunarea pe la Sacci'a, si-si continua calea cu atâtu iutiéla, in catu in diece dile frontulu trupeloru sale apparù in giurulu cetatiei Chotinu.

A. 1085

I. C. 1674

POLONII INSPAIMENTATI RÉDICA OBSIDIUNEA

XII. Noutatea despre apropiarea Sultanului surprinse pe Poloni cu atâtu mai tare, cu câtu ei credeau cá Turcii abiá in duóe séu trei luni se voru poté puñe in miscare; si fiind-cá-si imaginau cá Turcii aru fi tramisu inainte numai unu micu corpu de armata usióra, asiá si ei tramitu certe persóne (11), sciutórie de limb'a turcésca in castrele ottomane, spre a se informa bine despre numerulu

(11) *Certe persóne.* Se dice ca unulu din acesti spioni a fostu prinsu' si adusu inaintea Sultanului; si dupa ce a spusu cu tóta sinceritatea caus'a pentru care a venitu, Sultanulu a datu ordinu se-lu pórte pretutindenea prin castre si se-i arete totu; dupa aceea daruindu-lu cu diece galbeni. l-a trimisu indereptu.

si puterea inamicului. Intornandu-se acesti spioni, spunu că Sultanolu dimpreuna cu vezirulu seu sunt campati cu una armata formidabile nu departe de Chotinu. Atunci Polonii au fostu cuprinsi de o terróre panica, in câtu au fugitu cu totii si au redicatu obsidiunea cetatiei Caminietiu.

SULTANULU RECUCERESCE CHOTINULU, SI OCUPA CETATEA HUMANU

XIII. Sultanulu era resolutu a trece preste Dnistru. Dar' dupa ce audi că Polonii au redicatu obsidiunea cetatiei Caminietiu, se indrępta cu armat'a catre Chotinu si in puçinu timpu o reocupa. Dupa aceea trece preste Dnistru , se pune in castre sub murii cetatiei Caminietiu, o incarca cu provisiuni si munitiuni bellice, a caroru lipsa o simtiã dejã, si remane câte-va dñle aici, asteptandu pe inamicu. Vediendu inse că inamiculu nu se aręta, merge si cuceresce Humanulu, cetate in Podoli'a ; apoi se pune si regulédia trebile in provinci'a ce si-o a suppusu ; cãci prudenti'a i dictã că este necessariu a se confirma bine in acquisitiunile sale presente, inainte de a întreprinde nuõe cuceriri.

CASACII REBELLI SE OFFERU A DA TURCILORU AJUTORIU ; DAR' LI SE REFUSA

XIV. Intr'aceea , pre candu era ocupatu cu aceste affaceri , si se tienea in acelea tieri, vine nechiamatu Dorosienski, Hatmanulu Cosaciloru cu patru mii de compatrioti ai sei , si-si offere servitiile sale Sultanului, promitiendu-i a-i stã la dispositiune cu tôte truppele ce le are. Mahomedu inse , séu pentru că cugetã că nu este necesariu unu numeru atãtu de mare de truppe contra unui inamicu atãtu de inconsiderabile, séu pentru-ca i veniã suspecta sinceritatea lui Dorosienski ; nu-i primi offertulu , din contra i demandã a se întórce acasa cu omenii sei, aducëndu de motivu, că nu are necesitate de assistenti'a Casaciloru contra Poloniloru.

DOROSIENSKI INDIGNATU DE ACESTU REFUSU TRECE SI SE SUPPUNE TIARULUI RUSIEI

XV. Acęsta au indignatu fôrte multu pe Dorosienski ; ceea ce cu timpu a causatu multe stricatiuni Turciloru. Cãci nu alta , ci acęst'a este caus'a cea adeverata , că Cosacii cãti-va ani in urma au refusatu de a se mai suppone Turciloru, si au trecut sub potesta-

tea țiarului Rusiei, precumu vomu narra acést'a mai pre largu la loculu seu.

**SULTANULU TRANSPORTA COLONII POLONE IN TURCI'A SI SE INTORCE
CU TRUPPELE SALE LA ADRIANOPOLE**

XVI. Sultanulu vedea bine că nu se pôte assicura de possessiunea cetatiei Caminietiu pe cătu ea este locuita de crestini; căci acesti-a nu numai că informédia pe inamici despre totu ce se petrece acolo, dar' anca le aréta si calea cumu se póta recupera cetatea. Dreptu aceea dete ordinu, cá toti locuitorii tēritoriului Caminietiu se tréca preste Dunare si preste muntele Emu in provinci'a Kirk Ecclesia (12), si se li se dea pamentu acolo. Ér' locurile perasite de acesti-a a lasatu a se impartii intre duóe mii de Spahii, locuitori mai inainte in tienuturile Benderu, Akkiermanu si Chili'a. Intre aceste affaceri trecundu timpulu acomodatu pentru espeditiuni bellice, imperatulu lasandu pe Shishmanu Ibrahimu Pasia (13) cu o buna garnisóna in Caminietiu, a plecatu catra inceputulu iernei cu grosulu armatei la Adrianopole.

(12) *Kirk Ecclesia*. Numele unei provincie si cetati, care inainte de ast'a s'a numitu *Τεσσαράκοντα ἐκκλησίαι* séu Patrudieci-Biserici, fiindu-cá mai de multu atâte biserici crestine erau acolo. Cetatea é situata in distantia de trei-dieci-si-optu de óre de la Constantinopole, si de dóue-spre diece óre de la Adrianopole. Asta-di nu mai are nici muri nici biserici, si locuitorii crestini sunt fórte pućini cá-ci in cea mai mare parte este locuita de evrei, pe cari Mahomedu Sultanulu 'i adusese din Podoli'a, si vorbescu si asta-di dialectulu lor germanu corruptu, chiar' cí si in Poloni'a. Ocúpatiunea loru principale este a produce untu si casiu, pe care 'lu tramitu evreiloru din Constantinopole, dupa ce mai ántáiu l-au marcatu Chahamu-lu séu capulu Sinagogei, cu sigilulu seu, in semnu cí este cósieru, adeca curatu, si preparatu de mana evreéscá.

(13) *Shishmanu Ibrahimu Pasia*. Generalu turcu fórte bravu in contra Poloniloru, si renumitu pentru multe fapte eroice. Dar' era fórte grasu si grosu, si de aci i s'a datu supranumele de Shishmanu, adeca : Grasnlu. Se dice cá-si luase unu chirurgu francesu, care in totu anulu in lunile Iuniu si Iuliu ilu operá, taindu-i pantecele si scotiendu grasimea, care pe acestu timpu ilu innabusiá, in cătu abia potea respira, si-lu punea in pericolu de a-si perde vićti'a. In urma inse i-a crescutu grasimea atátu de tare, in cătu tóta operatiunea nu-i mai poté adjuta; si asiá crepá cá unu altu Iuda si i-au cursu tóte intestínele din trupu.

**LA ADRIANOPOLE SERBEDIA CU MARE POMPA CIRCUMCISIUNEA FIILORU SEI SI
MARITAREA FICEI SALE**

XVII. Mahomedu nu mai luá acumu in nici-o considerare pe inamicu, de care mai inainte purtá ceva frica, si totu anulu urmatoriu l-a intrebuintiatu numai pentru placerile sale, dandu mai antaiu ordinu lui Shishmanu Ibrahimu Pasia, gubernatorelui cetatiei Caminietiu, cá se observe miscarile Poloniloru cu unele regimente de Ieniceri ce le avea sub mana. Si intorcându-se la Adrianopole, a celebratu cu mare pompa circumcisiunea fiiloru sei Mustafa si Achmedu, precumu si casatori'a ficei sale; cu acésta ocasiune a strinsu mai multu thesauru (14), de câtu ar' face diumetate din veniturile intregului imperiu.

REGELE POLONILORU MERGE CONTRA TURCILORU

XVIII. Polonii de alta parte, preparati mai multu a respinge pe inamicu de catu a'lu ataca, isi imaginau cá lips'a de actiune la turci ar fi numai o stratagema din partea loru; de aceea se feria a da peptu cu ei; asia in acelu anu nu s'a intemplatu nimicu memorabile, afara de unele mici loviri intre anteposturile inimice, care se in-

(14) *Thesauru*. Sultanii candu voiescu a serbá circumcisiunea fiiloru loru, tramittu ordinu la toti Vizirii, Pasii, Sandgiakii, Voivodii, si la toti cari pórtá vre-unu officiu inaltu in imperiu, bá anca si la officialii de curte, cá se se presente la ceremonia cu totii si se aduca cu sine darurile cele mai alese. Nime nu se póte subtrage de la acésta; éra acei-a cari sunt obligati a pazi confiniele imperiului, si nu potu veni in persóna la solemnitate, anca au se tramita darurile prin servitorii loru, éra déca Osmanii pe acestu timpu au pace cu imperatulul Germaniei si cu regele Poloniei prin urmare ambasadorii acestora sunt la pórt'a ottomana, Sultanulu i invita si pe acesti-a, si ei nu potu decâtu cu mari daruri a se presenta la ceremonia. Cà nu m'amu insielatu candu amu disu ca Sultanulu si-a adunatu cu acésta ocasiune unu thesauru mai mare decâtu face diumetatea tributului anuale din totu imperiulu seu, servéscá lectoriloru de exemplu urmatori'a fapta. Numai din principatulul Moldaviei i s'au tramisu cá daruri dóue-dieci-de-mii de thaleri in argintu, duóe peli de rizu (*), una suta de coti de acea materia cu auru si cu argintu, ce Turcii o numescu Schah Meramu (**); dóue coróne de auru, ornate totu cu diamante, dintre cari fia-care a costatu câte cinci-spre-diece mii de thaleri imperiali, si alte lucruri de mai puçina valóre.

(*) Latinesce: lynx. O specie de lupo in formá de cerbu; animalu carnivoru; astadi fórte raru. *Tr. Rom.*

(**) Dorulu regelui. *Tr. Germ.*

telniau din candu in candu. Dar' in anulu Hegirei 1087, au urmatu cu atatu mai multe versari de sange omenescu, cá si candu sórtea ar' fi vrutu a resplati cu profusiune dator'ia ce i se cuvinea. Adeca, regele Poloniei descoperindu in fine adeverat'a causa a inactivitatiei Turciloru, se decise a trage folosu din negligerenti'a loru. Si-aduna truppe nuóe, castigandu-le mai multu prin speranti'a de spoliatiuni ce au se faca de la Turci si Moldoveni, decâtu prin promitterea de unu bunu si regulatu soldu ; si cu acestea trece pe la Caminietiu, care dupa mórtea lui Shishmanu Ibrahimu Pasia remasese fara gubernatoru, si intra dreptu in Moldavi'a, cu propusulu, precumu dicea, cá se atace pe Turci in propri'a loru tíera. Sultanulu Mahomedu imbetatu cu totul de placerile si pètrecerile din anulu precedente, elu nu mai cugetá la inteprinderi bellice, ci s'a datu cu totulu luxuriei si venatului. Asia, dupa mórtea lui Shishmanu Ibrahimu Pasia, investindu pe Sieitanu Ibrahimu Pasia (15) cu demnitate de Seraskier (16), tramise pe acesta cu armata contra Poloniloru, cari la

(15) *Sieitanu Ibrahimu Pasia*. Barbatu fórte renumitu la Turci. Soldatii sei i-au datu supranumele de Sieitanu, séu diavolulu, pentru esperienti'a si desteritatea in partea militara. Dupa-ce a batutu pe Poloni la Zorayna, si a inchiaietu pace cu ei, intorcéndu-se la Constantinopole, Sultanulu Mahomedu IV i-a datu numele de Melek, adeca Angeru ; dar' elu a remasu totu diavolu, si soldatii au continuatu a-i dice Sieitanu. Dupa perderea Turciloru la Vienn'a, marele Veziru Cara Ibrahimu Pasia l-a numitu Seraskier séu Generalu in contra Germaniloru, éra in acésta calitate a si au adusu in mare periclu armat'a germana, ocupata atunci cu oppugnarea Uivarului (*). Dar' in lupt'a de la Strigoniu a fostu batutu ; dupa aceea fiindu accusatu cá a fostu corruptu de inimicu, si numai prin acésta, precum i si prin negligerenti'a sa a perdutu bațai'a, a fostu punitu cu perderea vieției.

(16) *Seraskieru*. Séu mai vulgaru : *Bashbogu*, adeca : capulu séu generalulu armatei intregi. Seraskieru nu se pôte alege decâtu numai dintre pasii cu dóue ori trei códe, de-calu. Si déca se face Seraskieru unu pasia cu dóue tuguri, adeca códe-de-calu, atunci in acea armata nu pôte servi nici-unu pasia, care are privilegiulu de a purta trei tuguri. Er' déca unulu cá acesta vine tramisu la armata, atunci trebe séu se fla elu Seraskierulu, séu Vezirulu trebe se trami ta Seraskierului cu dóue tuguri si pe al-treilea tugu. Unu Pasia in calitatea sa de Seraskieru, trebe se comunice planurile sale la toti officiarii subalterni, dar' in cátu pentru esecutare, elu are putere suprema si pôte demanda séu interdice ori ce-i place. Candu marele Veziru are tot-o-data si seraskieratulu, adeca command'a suprema, elu pôte se schimbe tóte planurile si inteprinderile, de si acést'a ar' fi in contra opiniunei celoralalti pasi, si pôte se com-

(*) Traductorulu francesu pune *Vidnulu* ; dar' é errórc. *Tr. Rom.*

sosirea sa ilu si provocara la lupt'a. Dar' Seraskierulu, omu de mare prudentia si cu multa esperientia in lucrurile bellice, tiene mai antaiu pe regele cu promiasiuini de pace si prin acést'a stempera foculu de lupta la inamicu. Dupa aceea sub mici preteste intrerumpe negociatiunile de pace, si prin mii de apucaturi astute insielandu armat'a polona paralisédia tóta activitatea ei. In urma incungiura pe rege in castrele sale, si-lu inchide de tóte partile asia, in cátu nici nu potea transmite macaru unu nuntiu in tiér'a sa, nici de acolo nu potea se primésca vre-unulu.

ELU SE OFFERE A INCHIAIÉ PACE CÚ TURCII

XIX. Regele si cu tóta armat'a sa, ajungédu in lips'a totale de provisiune, ar' fi peritu de siguru, déca prevedinti'a divina nu dispunea, cá Turcii se fia insielati chiar' prin apucaturile astute, de cari ei se servissera mai inainte. Că-ci, vediendu regele Poloniei starea desperata la care era redusu, a tramisu câte-va persóne in castrele turcesci, spre a încercá, déca nu cum-va s'ar' poté innoi negociatiunile de mai 'nainte de pace. Ibrahimu Pasia cu greu s'ar' fi invoitu la acést'a, déca n'ar' fi descoperitu, cà o seditiune ferbe in castrele sale, si este pe aci sa erumpa. Ienicierii incepusera a murmura; ei erau turburati pentru calea lunga si fatigiósa ce au trebuitu se faca spre a incungiura si strimtora pe regele; ei injurá in cuvente rebelle nu numai pe generalii loru, ci si pe imperatułu insusi, ei strigau in publicu, cà este cea mai mare injustitia a-i constringe se se lupte contra inamiciloru si contra injurieloru timpului, pe candu Sultanulu isi petrece cu venatu de animale sēlbatices (17),

mande dupa arbitriulu seu, ce se se faca, si ce se nu se faca. Cu terminarea espeditiunei, incéta si numele si puterea de Seraskieru, péné la alta espeditiune. Cu tóte acestea, pasi'a din Silistri'a pórtá in continuu acestu titlu; si officiu lu este a defende Babadagii si confiniile de catra Poloni'a.

(17) *Animale selbatices*. De câte-ori Sultanii au avutu prea mare inclinatiune la venatu, tot-deauna si-au attrasu ur'a poporului si a soldatiloru asupr'a loru. Că-ci l'urcii sunt de opiniune, cá unu spiritulu care este cu totalu datu a prinde paseri si animale selbatices, nu pôte se fia in stare nici a se governa pe sine, nici a administra trebile comune, nici a asculta consiliurile salutari ale altor'a. Acésta opiniune se basédia pe unu proverbiiu communu alu Turciloru, care dîce: *Kushbazi Kumarbazi olduren olur gazi*; adeca: Care omóra pe unu amatoriu de paseri (aci se intielegu si-

si innóta in alte mai multe placeri, in locu de a veni se i commande in persóna, séu se le dea pe vezirulu loru dupa usulu vechiu si regulatu. Ei tieneau unu lucru de desonóre pentru ei, a se vedé comandati de unu Seraskier, cá si candu nu ar' fi demni de a se bate sub ochii imperatului, ei, cari mai multu de cátu ori cine au contribuitu la fundarea si crescerea imperiului ottomanu. De alta parte Chanulu (18) Tatariloru din Crime'a vedea bine, cá prin acestu bellu elu mai multu perde decátu profita, si chiar' pentru aceea nu incetá a consilia Seraskirului se inchiaia pace, aretandu-i cá conditiunile de pace, offerite acumu de regele Poloniei, nu sunt de despretuitu ; cá-ci nu incape dubiu, ca Polonii pentru de a scapa de periclulu imminente in care se vedu, ei se voru invoi la totu ce li se va cere. Din contra, déca i vomu strimtora si mai multu, este de temutu cá desperatiunea le va insuflá curagiu, si voru face o irruptiune prin colónele turcesci, prin care de si nu voru bate totalu armat'a ottomana, dar celu puçinu voru resbuna mórtea loru prin uciderea a mai multoru mii dintre ininicii loru. Chanulu mai adaoase impregiurarea, cá se

cei passionati pentru venatu), si care uccide pe unu jucatoriu la cubi, acela merita numele de erou. Acésta passiune de venatu a fostu caus'a tuturoru aceloru calamitati, ce in dilele nóstre au cadiaut asupr'a lui Mahomedu V. si asupr'a fiului seu Muştafa II. si mai alesu caus'a principale, pentru care au fostu detronati. Ei pre langa tóte admonitiunile repetite, ce li s'au facutu din partea celoru mai credintiosu ai loru, totusi n'au voitu se se abtiena, séu se-si modereze celu pucinu passiunea de venatu. Asiá poporulu nu a incetatu de a-i urí si a-i despretiui, péné in urma le-au luat sceptrulu din mana, si i-au allungatu de pe tronu. Péné candu din contra, imperatii cari au gustatu numai raru si cu moderatiune acésta placere, n'au fostu criticati séu insultati nici-o-data de suditii loru.

(18) *Chanulu*. De si Chanulu Tatariloru din Crimeea era suppusu imperiului turcescu, si péné acumu a continuatu a remané totu credintiosu Sultanului, totusi elu si avea interesele sale proprie, cá Poloni'a se nu vina sub jugulu Turciloru. Cá-ci, abstragéndu de la multimea de daruri ce primesce in mai toti anii pe ascunsu din Poloni'a, dar' acésta tiéta se póte numi, in propriulu sensu alu cuventului, magazinuu Tatariloru, unde facéndu incursiuni continue, potú stórce summe immense de bani, cá pretiu de rescumperare pentru captivii ce-i redica si-i ducu cu sine. Candu din contra, déca ar' deveni tributaria, ori de totu suppusa Turciloru, atunci Tatariloru li s'ar' taia acestu campu atatu de largu pentru rapacitatea loru cotidianá. Pentru aceea ei se incérca a impedecca in totu modulu possibile, cá Polonia se nu cada sub jugulu turcescu.

apropia iérn'a, si fiindu-cá soldatii turci nu sunt dedati cu acestu anotimpu, ei ar' poté usiurã fórté multu victori'a inimicului. Prin aceste si alte rationamente, Sieitanu Ibrahimu Pasia se convinse de utilitatea consiliului Chanului, si aprobandu-lu, a cerutu de la regele Poloniei cá se-i tramitta in castre câtiva nobili cá ostatici. Regele si tramitte Seraskirului siese nobili sub titlu de delegati, ér' Seraskirulu i tramitte totu atáti-a turci. Immediatu dupa acést'a, s'a latitu in amenduóe castrele faim'a despre inchiaierea pazei. Si indata dupa aceea, soldatii turci crediendu cá acumu nu mai au de a se teme de nici-unu periclu, si dorindu a se vedé scapati odata de atáte fatigii : au inceputu a se da lenei, si a nu mai tiené cu atáta vigóre custodiële.

REGELE SCAPA DIN PERICLU SI ATACA PE TATARI

XX. Observandu acést'a regele, se pune in fruntea unei truppe din cei mai alesi soldati ai sei (lasandu restulu armatei pentru a pazi castrele), ese in secretu cu ei de aci, ataca pe neasteptate câte-va mii de Tatars, cari erau campati langa Mohilovu (19), și fara multa greutate i pune la fuga. Ibrahimu Pasia primesce immediatu dupa aceea scirea despre acésta trista intemplantare : lui i veni scirea chiar' pre candu era la mésa si conversá cu delegatii poloni. Surprinsu de acésta noutate neasteptata, repróba cu severitate pe delegatii pentru acésta tradare a loru si violare a dreptului gintiloru, si tramitte immediatu cavaleri'a sa intr'adjutoriu Tatariloru. Acésta truppa, in nóue-spre-diece ale lunei Regebu, anulu Hegirei 1087, ajunge pe Poloni aprópe de Soravna, si plina de resimtiemintulu si de ardórea resbunarei se arunca asupr'a loru din tóte puterile. Lupt'a a fostu dubia lungu timpu, si cadu fórté multi atátu đintr'o parte cátu si din ceealalta; acea lupta ar fi tienutu anca si mai multu, déca nu se facea nópte, cá se puna capetu unui macellu atátu de sangerosu. Cà-ci facéndu-se sera, si Turcii vediendu cá in intuneculu noptiei nu mai potu face nimica, s'au retrasu inderetru in

A 1087

I. C. 1676

(19) *Mohilovu*. O cetate in Ucrani'a polona, la tiernurea occidentale a Dnistrului, in distantia de dóue-spre-diece óre de la Soroca, si cam totu atátea de la Caminetiu.

castrele lor ; ér' Polonii anca fatigati i lasara in pace, si se retraseră in castrele proprii, pentru a se intari in contra atacurilor ce ar' poté se vina din partea Tatariloru : că-ci acumu fric'a era putearea lor.

SE INCHIAIE PACE

XXI. Siete-spre-diece dile au statu aceste două armate inimice façe in façe, si in totu timpul acesta se loviau anteposturile lor in continuu, invingându-séu invinsi fiindu acumu Polonii, acumu Turcii. In fine, dupa multa labóre, se inchiaie pace in midi-loculu armelor, si se subscrise de cătra delegatii ambelor parti in siese-spre-diece dile ale lunei Siabanu. Dupa schimbarea reciproca a tratatului de pace, Seraskierulu daruindu pe delegatii poloni cu armasari turcésii, i-au tramisu acasa, si delegatii turci assemenea s'au intorsu in castrele ottomane. Polonii, dupa ce s'au intorsu acasa, au convocat adunarea staturiloru tieréi pe nóue-spre-diece ale lunei Silcade ; unde acésta adunare, pre langa tóte intrigele imperatului germanu, a ratificatu conditiunile de pace, si a tramissu la Constantinopole pe palatinulu de Culmu in calitate de ambasadoru estrordinariu. Cātu poté inse se strice o ambitiune insensibile in purtarea trebilor publice, se va vedé numai decātu din esemplulu ce urméza.

PRETENTIUNE ABSURDA A AMBASADORULUI POLONU

XXII. Delegatulu polonu inainte de a intrá in curte, a cerutu prin o scrisóre de la vezirulu unu lucru, ce pêné acumu nici-odata n'a fostu in usu ; elu adeca cerea că vezirulu se-i vina inainte si se-lu primésca la port'a cetatiei. Refusandu-i-se acést'a, elu anca nu a venitu se intre in Constantinopole (20), ci s'a intorsu inderetru spre

(20) *In Constantinopole.* Acésta obstinatiune si arrogantia a ambasadorului potea se puna capetu la tóta speranti'a de pace, déca Vezirulu, care chiar' pe atunci isi batea capulu cu expeditiunea contra Viennei, nu facea tóte pentru a avé pace din partea Poloniloru, si prin urmare déca chiar' pentru acést'a nu cedea ceva ambasadorului, si nu permittea lui Reis Effendi a inchiaié pacea in Davud-Pasha. De altmintrea Turcii sunt mai scrupulosi decātu ori care alta natiune intru strict'a observare a ceremonielor si datinelor, ce sunt din vechime in usu la curtea ottomana, in cătu mai bucurosi ar' vedé că se restórna tóte, de cătu se lase cătusi de puçinu din onorile ce credu ei că li se cuvine.

apusu si s'a retrasu in Davud-Pasia (21), unu satu in departare camu de unu miliariu de la Constantinopole. Prin acést'a si alte traganari s'au intinsu negociatiunile aprópe siepte luni de dile, adeca de la dóue-dieci-si-siese ale lunei Regəbu, anulu Hegirei 1088, péné la siese-spre-diece ale lunei Saferu, anulu urmatoriu 1089, candu in urma s'a confirmatu pacea in satulu numitu Davud-Pasia ; ér la ántáia di a lunei Rebiul-evvel actulu de pace a fostu ratificatu in adunarea publica a consiliului si datu ambasadorului. Actulu a fostu conceputu, dupa cumu vezirului a placutu (22). Prin conditiunile acestui tractatu de pace, Polonii nu numai au renuntiatu la ori-ce

(21) *Davud-Pasia*. O localitate in partea de cátra apusu de la Constantinopole in departare cam de unu milu italianu de la murii acestei cetati. Sunt acolo mai multe palaturi escelente, cari tóte appartienu Sultanului ; apoi vre-o câte-va case pentru curteni, si graduri construite din pétra : tóte aceste edificii sunt fórt frumóse si elegante. Afara de acestea nu sunt alte case in Davud-Pasia ; si nici locuitori, ci nu, mai Bostangii sunt aici, cari grigescu de gradinele Sultanului. Numirea acestei localitati, pare a deriva séu de la primul ei fundatore, séu de la architectulu edificieloru. Candu merge Sultanulu de la Constantinopole la Adrianopole, totudeauna se opresce aici mai ántáiu. Ac 'sta localitate cu numele Davud-Pasia, nu trebe confundata cu unu altu Davud-Pasia-Mekiemesi, edificatu in midiuloculu Constantinopolei la ordinulu lui Ildirim Baiazetu, anca pe candu imperatii greci erau domnii acestei cetati.

(22) *Dupa cumu vezirului a placutu*. Fiindu-cá este de mare importantia a cunósce cuprinsulu propriu alu acestui tractatu de pace : nu va fi inutile a lu reproduce aci asiá, precumu acel a se cuprinde in Istori'a lui De la Croix despre belulu d'ntre Poloni si Turci. Elu suna din cuventu in cuventu, precumu urméza :

Dupa-ce ambasadorulu Poloniei a cerutu cá se se adaoge vre-o cáti-va articli la capitulatiunile sacre ce le avemu cu acestu regatu, noi i amu accordatu ácéstá cerere, si voimú, cá cuprinsulu acelor'a se se publice si observe in tóte.

1) Déca Tatarii lipcani, cari locuescu in Poloni'a, ar' voi a se muta in vre-o provincia de sub potestatea nóstra, li se accorda terminu de unu anu, pentru a face acéstá ; ér' Polonii se nu-i impedece in nici-unu modu de a merge cu fii si cu averile lorú, unde voru voi.

2) Fiind-ca tóta Podoli'a dupa marginile ei vechi sta sub potestatea maiestatei nóstre imperiali, voimú cá garnisónele polone din Buar si Medgibos se evacuedie aceste cetati, lasandu tóte tunurile câte au allatu acolo, candu le-au cuceritu, si li beri fiindu Polonii de a lua cu sine totu ce de atunci incóce ar' fi adusu in acele cetati. Ér' locuitorii potú séu se remana acolo, séu se mérga intr'altu locu, fara cá pentru acést'a se lia catusi de puçinu molestati.

3) Marginile Podoliei se voru determina prin vechii ei locuitori ; ei trebe se fia o-

dreptu asupr'a cetatiei Caminietiu , cuprinsese Turcii in bellulu din urma, ei anca s'au obligatu formalu a cede portiei ottomane tóta po-testatea loru ce o aveau asupra Cosaciloru din Podoli'a, mai nainte

meni de probitate recunoscuta si de esperientia probata : limitele ce le voru fixa ei, se voru considera pe viitoru de marginile adeverate si incontestabile ale Podoliei.

4) Fixate cu modulu acest'a marginile , nobilii poloni cari de mai lungu timpu possuudu sate in Podoli'a , si voiescu a remané in acésta tíera , voru plati curtiei ot-tomane tributulu, decima, vama si alte impositate dupa averile loru. O parte din aceste sate, se va lasa loru pentru sustinerea propria, si o voru poté folosi ei si succesorii loru in perpetuu. Noi i confirmamu prin privilegiulu nostru in dignitatile loru, si nu vomu impune nóue tributuri fiiloru loru , péné candu adeca ei nu se voru purtà cu ostilitate contra nóstra.

5) Besericile cari nu sunt anca convertite in Moschee, remanu in posesiunea lo-cuitoriloru, si ei sunt liberi a si face servitiulu divinulu dupa ritulu propriu fara a fi turburati in acésta.

6) Voimu ca Ucrani'a dupa vechile ei margini se se restituie Cosaciloru suppusi noue , esceptandu cetatile Bialocerkiev si Pavoloci , pe cari din speciale gratia impreuna cu territoriulu loru, le-amu lasatu Poloniloru. Dar' afara de acestu teri-toriu Poloniei se nu cutedie a se intinde nici macar' de una palma de pamentu, nici altú-cumu a molesta pe suditiu nostri Cosaci.

7) Vomu tramite commissarii pentru a regula marginile acestoru cetati in modulu cumu amu ordinaru mai in susu pentru Podoli'a.

8) Pe religiosii, cari in timpu de pace se tienu in Ierusalimu, i confirmamu in po-sesiunile loru ce le au de mai lungu timpu ; si ordinaru prin acést'a tuturoru se nu cutedie a le face vre-o perturbatiune.

9) Ordinaru prin acést'a armatelorú nóstre din Crime'a tatarica si din Budgiacu, Cosaciloru si Transilvaniloru, cá de asta-di inainte si in viitoriu se nu intre in Po-loni'a fara ordinu espressu de la noi, nici devastatiuni se nu faca , nici alte ostilitati se nu comitta con ra Poloniloru. Si déca s'ar constata cá s'a calcatu acestu articlu de pace, atunci cei cari au suferitu dauna, voru primi rebonificarea daunei loru.

10) In urm'a suplicatiunei sublimului Chanu alu Tatariloru din Crimé'a, iertamu Poloniloru tributulu de dóue-dieci-de-mii de thaleri, ce ni l-au platitu de multu timpu. Afara de acésta remisiune, si pre langa cetatile Bialocerkiev si Pavoloci, ce le-amu donatu poloniloru din gratia, voimu ca tractatele sacre de Budgiacu anca se se observe inviolabile.

11) Judecatorii ordinaru la frontarii voru judeca nu numai asupr'a bunurilor im-mobili ale suditoru nostri, ci si asupr'a cestiuniloru de mai puçina importantia.

12) Locuitorii cetatiei Caminietiu , cari dupa cucerirea fortaretiei au fostu goniti din casele loru , sunt liberi a se inturna in patri'a loru si a locui in Podoli'a, unde le va placé.

13) Fiind-ca locuitorii din Caminietiu nu din alta causa si-añ parasitu patri'a, de cátu numai pentru cá n'au avut beserica, asiá ordinaru, cá celoru cari au remasu aco-olo, séu ar' voi a se întórce. se li se restituie o beserica. Asemenea concedemu, cá crestini

subditi ai loru. Er' Tatariloru lipcani (23), pênê acumu subditi ai Poloniloru, s'a datu voia libera de a se muta unde le place. Cu unu cuventu, intregu tractatulu de pace a fostu redactatu intr'unu modu, cá si candu acela nu s'ar' fi inchiaietu între unu rege cu unu altu

de ritulu latinu se pótá avé o beserica in fortareti'a Buar; si in casu candu s'ar' distruge, se o póta reedifica.

14) Totu acést'a se va observa si in cetatile Iasloveci si Medgibos, dupa-ce mai ántáiu vomu fi alesú acele beserici, pe care voimu a le converte in Moschee.

15) Captivii de sub decursulu bellulu se voru preschimba si de o parte si de alt'a. In Podoli'a nu va remané decátu unu singuru Pasia; si ceialalti officiaru nu se voru luá, inci din Tatarii lithvani, nici din alti Tataru.

16) Tatarii lithvani, cari locuiescu aprópe de frontarie, voru fi obligati a si mutá locuintiele de la frontarie mai departe.

17) Toti articli tractatelorú vechi, contrari acestoru de acumu, sunt si remanu abrogati; pe ceialalti i confirmamu si remanu in valórea loru. Promitemu totodata, ca pe cátu tîmpu regele Poloniei cu mai-mari tierei si officiaru acestui regatu, nu voru atentá contra fortaretielorú, contra cetatiloru vecine mici si mari, contra satelorú, si preste totu contra territoriulu de sub potestatea nóstra, noi anca nu vomu molesta séu ofende nici prin armele nóstre victorióse, nici prin Pasii séu officiaru nostri, nici prin Moldovenii, séu Tatarii din Dobrudgia, din Akkiermanu, din Dabenu si Dnipru.

18) Polonii voru respunde tributulu usitatu Chanului din Crime'a tatarica. Si pe cátu tîmpu voru respunde acestu tributú dupa usulu vechiu, Chanulu din partea sa va fi obligatu a mantiené cu pacea, amicitia si bunele relatiuni cu ei, si a nu permite se li se fáca vre-o dauna seu injuria. Totu acést'a se va obserbá si din partea Sultanulu Galga si a celoralalti officiaru tataresci.

19) Déca vre-unu inimicu ar' declara bellu regelui Poloniei, Chanulu Tatariloru é datoriu a-i da ajutoriu cu armat'a sa. Assemenea vointi'a nóstra este cá, in casu candu amu avé necessitate de vre-o câte-va truppe de Tataru pentru servitiulu nostru, ele trecéndu prin Poloni'a, se nu ia alta cale, decátu cea usitata pênê acumu.

20) Noi declaramu de injusta captivitatea toturoru acelora, pe cari Moldovenii séu Tatarii i-ar' prinde si relicu din Poloni'a dupa incheierea acestui sacru tractatu de pace, si interdicensu vinderea loru in intrulu territoriulu nostru. Asteptamu de la Poloni, cá si ei se purcéda assemenea in respectulu suditiloru nostri.

21) In casu candu s'ar' escá bellu între noi cu unu principe infidelu, si maiestatei nóstre imperiali i-ar' placé séu a merge in persóna, séu a transmite pe unu Seraskieru cu armat'a nóstra, séu a ordina principiloru din Transilvani'a, Moldavi'a si Romani'a cá se ésa la bataia, atunci regele Poloniei, din respectulu amicitiei sincere, alu strictei legaturi si bunelor relatiuni ce le are cu noi, nu va dá nici-o assistentia inimiculu nostru, si nu-lu va adjutá nici cu ómeni nici cu bani; nici nu va permite cá inimiculu nostru se recrutedié soldati in territoriulu tierei sale; nici nu va suféri ca vre-unu palatinu ori colonelu, se fáca in publicu séu in secretu assemenea rccrutatiune.

rege, ci între unu domnu cu vasalulu seu. Si totusi, anca nici acest'a n'a fostu de ajunsu, pentru a taia ambitiunea ambasadorului polonu. Elu, pentru cá se nu para cá si-a adusu o suita atâtu de mag-

22) Principii séu gubernatorii Transilvaniei, cari sunt totodata si regi ai Ungariei, sunt suppusii nostri si traiescu sub dependenti'a nóstra, fiindu-ca acésta tíera ne apartiene prin dreptu de ereditate de la antecessorii nostri; pentru aceea voimu, cá regele Poloniei, se traiésca in amicitia cu ei cá, cu vasallií nostri leali,

23) Ér' déca acesti principii s'aru revolta in contra nóstra; regele Poloniei nu le va da ajutoriu nici directu nici indirectu. Si érási déca vre-unu palatinu din Transilvani'a, Moldavi'a séu Romani'a, séu vre-unu altu principe, ar rebella contra nóstra si ar' fugi in Poloni'a, regele Poloniei va fi obligatu a-lu detiené si a-lu tramitta la port'a nóstra prea fericita. Cu unu cuventu; elu va fi amicu amiciloru si inimicu inimiciloru nostrii.

24) Déca regele Poloniei va persiste in amicitia cu port'a nóstra beatissima, noi anca vomu demanda acestoru principii, a observá aceleasi bune relatiuni cu Poloni'a, in cari au statu péné acumu.

25) Ordinamu cá toti captivii facuti sub decursulu acestui bellu si sub timpulu de candu ne ocupamu cu presentulu tractatu de pace, se fia eliberati fara vre-o res-cumperare.

26) Asemenea ordinamu, ca acei cativi cari au fostu prinsi mai inainte, si anca n'au trecut la religiunea mahomedana, se fia eliberati sub conditiune de a restitui banii cu cáti au fostu venduti; domnulu loru va fi obligatu a marturi prin juramentu summ'a cumperarei.

27) Negotiántii din ambe partile voru avé libertate de a face comerçiuulu loru pe mare si uscatu, si voru poté intra in porturile nóstre, ori unde', numai se platésca vam'a si celelalte impozite fixate la fia-care locu de intrare.

28) Negotiántii se nu fia asupriti séu nedreptatiti in nici unu modu; si déca óre-care ar' muri pe teritoriulu nostru, bunurile si efectele sale se voru libera cu fidelitate capului societatiei loru ambulante (*), spre a fi remise consangeniloru defunctului. Si voimu, ca totu acést'a se se observe si façe cu subditii nostri in Poloni'a.

29) Ambassadorii tramisi la curtea nóstra pentru a întretiené bunele relatiuni între noi si regele Poloniei, voru avé, dimpreuna cu comitiv'a loru, trecere libera prin teritoriulu nostru, si se voru bucura de totu salvu-conductulu necessariu. Si voimu ca totu acést'a se se observe si in respectulu ambasadoriloru nostri, pe caria vomu tramitte in Poloni'a.

30) Negutiatorii armeni séu alti comercianti infideli, voindu a trece prin Moldavi'a pentru a purta negociu in pré-fericitele nóstre tíeri, voru fi obligati a tiené calea pe stradele publice, si nici de cumu pe cáli laterali. Éra déca tienendu calea publica, li s'ar' face vre-o offensa ori injuria, autorulu va fi prinsu si pedepsitu.

31) Voimu si ordinamu, ca toti articli cuprinsi in acestu tractatu de pace se se ob-

(*) Séu capulu Caravanei. *Tr. Rom.*

nifica fara a face usu de ea, dupa ratificarea si dupa ce a primitu si scrisorile din partea imperatului, a cerutu de la vezirulu permissiunea de a-si tiené intrarea solemnă in cetate; ceea ce i s'a si accordatu.

OSTENTATIUNEA LUI, SI CUVENTELE MARELUI VEZIRU

XXIII. Pentru ocasiunea intrarei sale in cetate, spre a face mai mare furóre, a lasatu a se bate potcöve de argintu pe cai, si a le prinde numai cu câte duöe cuie, cá asià se se póta perde pe strade, si se faca pe Turci a se mira de atâta avulia a Poloniloru. Dar' ceea ce a preparatu elu si a crediutu ca-i va servi spre onóre, s'a intorsu chiar' spre rusinea lui. Că-ci vezirulu, candu i s'a adusu o potcöva de aceste, a disu: «Necredintiosulu are potcöve de argintu, dar' ca

serve cu punctualitate, esactitate si fidelitate. Fia ca durat'a lui se tienă câtu durat'a imperiului nostru, care va tiené pöné va stă lumea! Fia, ca acésta pace si mutuale invoie se tienă in eternu!

32) Si noi promitemu sub juramentulu nostru imperiale, si declaramu inaintea lui Dumnedieu, creatorulu ceriului si alu pamentului, juramu pe minunile lui Mahomedu Mustafa, marele profetu si sórele a dóue secle (*), pe care jace pacea maies-tatiei divine, ca nu vomu calca nici unulu din acesti articli de pace, nici nu vomu face vre-o dificultate in contra lor; din contra, voimu ca acésta pace si invoie, care o inchiemu si confirmamu acumu, se fia durabile cá gloriosulu nostru imperiu; in câtu adeca regele Poloniei, palatinii, generalii si ceilalti suditi ai sei, nu voru întreprinde nimicu, ce este contrariu acestei paci si onórei si valórei drepturilor de pace si de amicitia. Dreptu aceea ordinamu, ca toti se dea credientu acestui inaltu actu provediutu cu semnatur'a nóstra; si facemu cunoscutu la tóta lumea, ca firm'a nóstra întentiune este, ca acestu tractatu de pace se se observe cu tóta rigórea si in modu irrevocabile, dupa intregu cuprinsulu seu. Si asia fia ca locuitorii si subditii Poloniei se póta gusta pacea profunda sub umbr'a protectiunei nóstre!

Datu in Davudu-Pasia, la siese-spre-diece ale lunei Safer, anulu Hegirei 1089

(23) *Tatariloru lipcani*. Lipka é nume turcescu, insémna Litva séu Litvani'a. De aci Tatarii cari locuiescu in Litvani'a, se numescu Lipka-Tatari séu Tatari lipcani. Ei cu totii professédia religiunea mahomedana. Ei pretindu ca se tragu din acelasi ramu cu Tatarii din Crimëa; dar' de la natura sunt mai pucinu valorosi de câtu a-cestia.

(*) Acésta numire se dá lui Mahomedu cumu se pare pentru aceea, cá elu a vie-tiuitu in duöe secle: s'a nascutu adeca in anulu 569 de la Christu si a muritu in a. 632. *Tr. Germ.*

pulu lui è de arama ; câ-ci cine pôte crede, cá unu omu care-si are mintea la locu, se pôta face acea estravagantia ridiculósa, in câtu se puna la cai potcóve de argintu ? ». Totu acestu veziru, se dice cá cu 'alta ocasiune, candu adeca Seraskierulu i annuntiasa cá ambasadorulu polonu vine insocitu de siepte sute persóne si cere cá pentru unu numeru asia da mare se i se dea cele de lipsa, ar' fi respunsu precumu urmédia : « Spune ambasadorului, cá déca vine cu acea banda de ómeni cu scopu de a ocupa Constantinopolea, atunci sunt fórte puçini, ér' déca vine pentru a saruta inaltulu pragu alu sublimi mei porti, atunci a luatú pré multi ómeni cu sine ; câ-ci prin sarutarile loru ar' poté numai se mangésca pragulu inaltei porti ; de altminterea Sultanulu pôte se óspete pe acei siepte-sute de poloni chiar' asia de usioru, cá pe cei siepte mii de tierani din poporulu loru, cari sunt condamnatu la galerele imperiali » Dar' se ne întórcemu din acésta digressiune.

BELULU CU RUSSI'A. DISCURSULU LUI DOROSIENSKI

XXIV. Abié pacea a fostu inchiaieta si confirmata cu Poloni'a, si anca in acelasiu anu alu Hegirei 1090, unu nou belu a eruptu in-
 A. 1090.
 I. C. 1679.

tre curtea ottomana si intre Russi'a. Dorosienski hetmanulu Sari-Camisi-Cazaciloru (24), s'a fostu suppusu, precumu amu memoratu mai in susu, de buna voia, cu totu poporulu seu imperiului ottomanu; dara dupa aceca, candu elu a cerutu se ia parte la espeditiunea polona, amu vediutu cá sultanulu i-a refusatu adjutoriulu ; asiá elu se decise a-si resbuná pentru acésta rusine prin rebeliune. Elu inse vedea, cá fara adjutoriulu unui confederatu potente singuru nu este in stare se-si esecute intentiunea, si cá in locu cá prin intreprinderile sale se elibere patri'a, pôte cá o ar' arunca in servitude anca si mai mare. Dupa ce a luatú bine in consideratiune tóte aceste lucruri, a chiamatu la sine prin epistole secrete pe comandantii Cazaciloru si pe alții, despre cari sciá cá au cea mai mare influintia la poporu; le-a aretatu celea ce a facutu elu pñé acumu pentru conservarea

(24) *Sari-Camisi-Cazaciloru*. Adeca : Casaci de tresthia galbena. Cari dintre Casaci pôrta acestu nume, amu vediutu in un'a din notele precedenti (*).

(*) A se vedé not'a 10 la Capu XII din Cartea III. *Tr. Rom.*

«pazei si libertatiei lor, si prin ce midi-lóce se adoperase a o confir-
 ma si asigura. «Io credeamu — dise elu — cà dupa-ce Polonii ne-
 «au oppressu si ne-au tractatu cu atâta despretiu, vomu poté afla
 «unu refugiu securu sub protectiunea Turciloru. Acesti-a erau intr'o
 «departare atâtu de mare de confiniere nóstre, in câtu mi se parea
 «cà nu poteamu avé nici-o cauza de a ne teme de ei; ér' numele
 «loru atâtu era de formidabile inamiciloru, in câtu o nave sub fla-
 «mur'a loru chiar' atâtu potea fi de sicura in midi-lóculu marei, ca
 «si candu ar' fi avutu anghirele aruncate in portu. Pre langa aceste
 «consideratiuni mai este anca si aceea, cà ei ne faceau promissiuni:
 «decâtu cari mai bune nici noi insine n'amu fi potutu cere, precumu,
 «deplina libertate civile si religiósá; scutire de tribut; si o parte
 «considerabile din spoliile (predile) ce amu fi facutu fiindu in ser-
 «vitiulu loru. Io credeamu cà ei se voru tiené de aceste promissiuni,
 «si o credeamu mai vèrtosu din acea cauza, câci ei pareau a ne cere
 «amici'ti'a cu atâtu mai tare, cu câtu nu odata au potutu vedé in
 «noi pe cei mai formidabili inimici ai loru. Dar' câtu de pucina sin-
 «ceritate se póte astepta de la infideli, este probatu pèn' la eviden-
 «tia prin aceea ce s'a petrecutu sub ochii nostri. Candu amu vrutu
 «se le dau probe despre fidelitatea mea, si amu mersu cu o buna
 «parte a armatei nóstre cá se le adjutu in espeditiunea contra Po-
 «loniloru: ei nu numai cà nu m'au primitu cu onórea cuvenita, dar.
 «anca m'au intimpinatu éu despretiu, m'au tractatu de tradatoriu
 «si mi-au datu ordinu a me întórce acasa. Ei adeca nu aveau incre-
 «dere in noi, si nu voiau se vedemu a loru perfida purtare. Amu
 «vediatu cumu in contra promissiuniloru loru solemne, au trans-
 «formatu besericile nóstre in moshee, si au transplantatu pe lo-
 «cutorii nostri in tieri sterile si deserte. Aceste fapte ar' poté se
 «ne deschida ochii si se invetiamu din ele, cà ce ne astepta pe vii-
 «toriu. Adeveratu, cà prin pacea inchiaeta cu Polonii, ne-au libe-
 «ratu de sub jugulu acestui poporu; dar ne-au liberatu intr'unu
 «modu, ca ne-au pusu dupa capu unu jugu anca si mai greu. Câci,
 «ce alta insemna aceea, cà antemurii cei mai tari ai tieréi nóstre,
 «precumu Bialocerkiev si Pavolociu, i-au datu de buna voia Polo-
 «niloru? Si ce insemna aceea, cà acesti Turci, cari la cea mai mica

« ofensa nu sciu decâtu se amerintie cu focusi cu ferru, tacu in modu
« fôrte batetoriu lâ ochi despre impregiurarea, cà Polonii au opritu
« cu totulu comerciulu loru cu noi, precumu si venirea professioni-
« stiloru si artistiloru de la ei la noi? Au nu insemna acestea a ne
« debilita din dî in dî si a ne suga totu sangele nostru; si dupa ce
« ne-au debilitatu cu totulu si ne-au rapitu tôte midi-lócele de pu-
« tere, se ne faca incapabili de a ne oppune cu vigóre, candu ei ar'
« voi se ne impuna tiraniculu loru jugu? Acestea au fostu totdeauna
« apucaturile domnitoriloru ottomani, prin cari au pusu fundamentu
« imperiului loru, si i-au datu estensiunea immensa de asta-di. Po-
« litic'a loru a fostu : a debilita pe crestini prin crestini; si dupa ce
« s'au storsu reciprocu prin belluri continue, a-i subjuga pe amen-
« duoi; si dupa ce i-au subjugatu, a-i tracta la inceputu cu blan-
« delia, apoi incetu cu incetulu a le impune acelu bestiale jugu,
« care face pe subjugatulu a-si uita in urma de demnitatea sa de
« omu. Celu care se indoiesce de acêsta, séu care ar' crede cà eu
« asiu vorbi din invidia contra Turciloru, ilu indreptu la domnii Mol-
« daviei; si va avé proba convingétória despre cele ce amu disu.
« Principii Moldaviei n'au fostu suppusi de càtra Turci *prin arme*;
« ci trasi fiindu prin vorbe dulci si prin promissiuni de libertate i
« s'au suppusu de buna voia. Si ce sunt ei asta-di? Suffere si ei op-
« presiunea si servitutea sub jugulu ottomanu, chiar' cà si ceialalti
« crestini. Candu ve aducu inainte aceste fapte cá esemple, din cari
« potemu se invetiamu, mi se pare cà me plangu prè tardiu de er-
« rórea ce amu comissu cu totii dimpreuna. Dar' nu; anca nu è prè
« tardiu cà se aflamu unu midi-locu spre a vindeca acestu reu; ce-
« stiunea este numai: déca voiti voi se ve aretati demni de numele
« si de glori'a antecessoriloru vostri. Dar' resolutiunea singura anca
« nu este de adjunsu : se care si putere pentru a apera religiunea
« si patri'a nóstra, si pentru a ne libera de sub servitutea nedrépta
« a Turciloru. Putere ne trebe, dicu io, càci fara acést'a, resolutiu-
« nea nu este alta, decâtu unu capu fara trupu. Acumu, cà noi nu
« suntemu in stare de a purta lupt'a de odata si in contra Turciloru
« si in contra Poloniloru : asia eu vediu cà este necessariu cà se ce-
« remu adjutoriulu veciniloru nostri. Dar' care este acestu vecinu?

« Éca întrebarea , care trebe se o deslegamu Cu Polonii credu că
 « amu facutu degiá destule încercari , in câtu sunt convinsu ca ni-
 « merui din voi nu-i va mai veni in minte de a se mai da sub ju-
 « gulu loru. Ungurii si Germanii suntu cu multu mai ocupati cu tre-
 « bile loru interne, de câtu se mai cugete la fericirea veciniloru loru.
 « In scurtu dar', nu ne rămâne altulu, decâtu tiarulu Russiei, la alu
 « carui tata anca predecesorele meu Bogdanu Kiemielniski (25),
 « suntu acumu multi ani, a promissu a-i fi *suppusu* credintiosu ;
 « dar' de la acelu timpu încóce, sórtea si puterea armelorü ne-a im-

(25) *Bogdanu Kielmielniski*. Hetmanu séu Capu alu Casacilorü , care a facutu se tremure nu numai Polonii, dar' si Turcii si Tatarii. Turcii-lu numescu Chmil, si n'au uitatu anca devastatiunile comise de elu pe cóstele mării negre. Elu a caditu mortu intr'o bataia cu Polonii, disputandu-le victori'a péné in ultim'u sa respirare. Au ramasu de elu doui fii : Georgiu, despre care voiu vorbi in not'a prossima urmatoria, si Timusiu care a luat de socia pe Roxana, fi'a lui Vasiliu, principelui Moldaviei. Acestu Vasiliu, dupa ce a fostu alungatu din domnia prin Stefanu supranumitu Burdufu, s'a retrasu la socrulu seu, Kielmielniski, care i-a datu patru-spre-diece mii de Casaci sub comand'a lui Timusiu, spre a reocupa Moldavi'a si Suceav'a, unde isi asiediasse femei'a, copilulu si pretiósesele, dimpreuna cu o buna garnisóna. Dar' trei díle înainte de a adjuge la Suceava , acésta cetate prin tradarea comandantelui ei s'a predatu lui Stefanu , care apoi a luat tóte pretiósesele lur Vasiliu ; ér' pe femei'a si copilulu acestui-a , i-a tramisu in prinsóre la Iasi. Basiliu cu Cosacii sei se încercá a oppumna cetatea, dar' n'a potutu face nimicu. Cáci Timusiu despretiundu pe inimicu si-a pusu corturile chiar' sub murii cetatiei , si a începutu a hé vinu si miedu fara mesura, cá si candu ar' fi fostu domnu degiá alu cetatiei. Candu a ved iutu acest'a unu turfariu germanu, care anca era in garnisóna , a trasu cu unu tunu asupra nepasatoriului Timusiu , si i-a ruptu piciórele. Timusiu muri in câte-va óre dupa aceea ; ér' pe Cosaci, vediendu mórtea acestui-a , i-au cuprinsu teróre atátu de naturale, in câtu pe data au redicatu obsidiunea si au prinsu fug'a larga. Dar' puçini au scapatu se ajunga péné in tiér'a loru. Cáci Moldovenii cari erau pe partea lui Stefanu, observandu cá Cosacii fugu, i-au luat in góna, au omoritu multi din ei, si au aruncatu si mai multi in Dnistru. Despre acestu Bogdanu se dice, ca atátu era datu la beutura , in catu odata candu a venitu Vasiliu la elu, n'a potutu se-i vorbésca acestui-a siepte díle, fiindu pururea ametitu de beutura. In a opt'a dí Vasiliu mergendu la Bogdanu si voindu a-i spune nefericirile prin cari a trecutü, acest'a luá unu pacharu cu vinu in mana, si-i dise. Bé de aici; acést'a è medicin'a, care departa tóte grigile inimei, si face cá omulu se-si uite necesurile sale. Se dice ca atunci Vasiliu s'a intorsu catra servitorii din casa si le-a disu . Eu credeamu ca Cosacii sunt ómeni , si nascuti din ómeni ; dar' acumu vediu ca este multu adevèru in proverbulu nostru care dice : ca Cosacii séu din ursi s'au schimbatu in ómeni, séu din ómeni ce au fostu, s'au schimbatu in ursi.

«pedecatu de a ne implini obligamentulu nostru. Póte cuventulu
 «*suppusu* va desplacea la multi dintre voi; dar' trebe se cugetati,
 «cà libertatea perduta odata, déca voimu se o recastigamu in tóta
 «splendórea sa antica, nu trebe se intrebamu déca ea este séu nu
 «legata de conditiuni, ci trebe se cautamu, cari sunt conditiunile
 «cele mai favorabili, sub cari o potemu avé. Pentru bisericile nó-
 «stre nu avemu nimicu de a ne teme de unu principe, care profes-
 «séza aceeași religiune cu noi; ér' in câtu pentru averile si bunurile
 «nóstre, nu trebe se fimu ingrigiati nimicu fație cu unu domnitoriu,
 «care la possēssiunile sale are unu dreptu cu multu mai legale,
 «decâtu ca se despoia pe suditii sei de averile loru in modu ille-
 «gale. Elu este degiã domnu alu celei mai mari parti din tiér'a nó-
 «stra; si fiind-cà intr'unu timpu atâtu de lungu de pace, isi adunà
 «unu thesauru nenumerable, asia i este fórtle usioru de a ne apera
 «in contra inamicului, ori care ar' fi acel'a. Dar' este anca si alt'a
 «ce ne obléga a ne suppone protectiunei sale; si acést'a este drep-
 «tatea si fidelitatea, cu care s'au legatu lui protoparintii nostri;
 «apoi ne mai duce la acést'a anca si starea strimtorata in care sun-
 «temu, precumu si memori'a blandeii sale domniri asupr'a nóstra.
 «Si nici cà mai incape vre-unu dubiu, cà elu nu numai cà ne-ar u
 «primi cu brația deschise cá pe unii fi perduti ce se intorcu la si-
 «nulu parentelui loru, ci anca ne-ar' apera contra inamiciloru no-
 «stri, cá pe unii, cari suntemu antemurulu imperiului seu contra
 inamiciloru sei ».

CAZACII SE SUPUNU TIARULUI

XXV. Acestu discursu produse unu effectu atâtu de mare asupr'a
 tuturoru celoru adunati, in câtu cu totii manifestara urgi'a loru con-
 tra tractatelorü inchiète cu Turcii, si se decisera in unanimitate a se
 suppone cu tóta averea si bunurile loru tiarului Russiei. Dorosen-
 ski imediatu dupa aceea tramite una persóna incrediuta, cu numele
 Theodoru Alexias, la tiarulu in Moscua cu o scrisóre, in care ilu as-
 sicura, cá atâtu lui câtu si compatriotiloru sei le pare reu, cá ui-
 tandu cu totulu de oblegamintele loru detorite Maiestatiei sale, a
 suppusu tiérr'a loru intr'unu modu rusinosu Turciloru; si penrtu a-

ceea ilu rîga, c  se-i primésca  rasi sub protectiunea sa, si se-i a-pere contra inamicilor lor, declarandu-se din partea lor gata de a-si sacrifica sangele si averea intru apărarea sa si a imperiului r sescu. Nuntiu mai placutu n'au potutu se vina  iarului dec tu acesta ; c ci elu a vediuu, c  cu modulu acesta nu numai i este assecurata Ucrani'a, espusa p n  acumu incursiunilor continue ale Cazaciloru, dar ca anca teritoriulu seu se va estinde p n  preste Dnipro,  ra armat'a sa se immultiesce cu mai bine de siese-diece-mii de ómeni de o valóre probata. Dreptu aceea transmite indata lui Dorosienski respunsu in terminii cei mai alesi, laudându-i intentiunea si fidelitatea, si iertandu-i defectiunea din trecutu, si indemnandu-lu tot-odata a repara pe viitoriu tradarea compatriotiloru sei prin alipire firma si constante catra domnitorii Rusiei; elu din partea sa i promitte, c  ori-candu ar' cere necessitatea, i va adjuta contra tuturor inamicilor lor.

TURCII PUNU PE KIELMIELNISKI HETMANU CAZACILORU.

XXVI. Candu ajunse acea scire la Constantinopole, turcii nu numai accelerara inchieierea paceri cu Polonia, dara se si produse cea mai mare turburare in intentiunile portiei ottomane. Sultanulu vedea bine, că déca nu voiesce c  at tu on rea sa c tu si a imperiului ottomanu se fia calcata in picior , elu trebe se-si resbune pentru ac sta necredintia si se declare bellu at tu Casaciloru c tu si  iarului Rusiei, sub a carui protectiune s'au pusu  i. De alta parte inse elu vedea, că cu bellulu sunt legate multe difficultati, si acestea nu pentru poterea  iarului (căci pe acestu timpu Turcii tractau anca cu despretiu pe Rusi), dar' pentru că vedea, ca armat'a sa va av  de a sufferi mai multu de f me, de frig si de locurile neaccessibile ale  ierei Casaciloru, dec tu de arm'a inamicului. Asia dar' pentru a evita de se p te bellulu, si pentru a aduce pe Cosaci la supunere prin politica, elu liber  pe George Kielmielniski (26), fiulu lui Bogdanu,

(26) *Georgiu Kielmielniski*. Fiiulu celu mai mare alu lui Bogdanu, despre care amu vorbitu in not'a precedente. Dupa ce Bogdanu a caduutu in batai'a cu Polonia, Cosacii au alesu pe Georgiu de Hetmanu s u capu alu lor. Elu a purtatu ac sta dignitate in trei ani de dile cu cea mai mare gloria, de si sub totu timpul acesta era in bellu necurmatu cu Polonia. C tra fuitulu acestoru trei ani, Georgiu a vediuu, ca

odinióra hetmanu alu Casaciloru, din arestulu de la siepte turnuri si-lu facu hetmanu in loculu lui Dorosienski, sperandu ca Casacii atátu pentru affectiunea ce o aveau catra famili'a Kielmielniski, cátu

fortiere Cosaciloru seadu din di in di prin incaieraturele continue cu Polonii, si purtá grige, cá ar' poté si elu, cá tatalu seu, se fia sacrificatu in vre-o lupta cu inimiculu: dreptu aceea se resolví a renuntia la dignitatea sa de Hetmann si a imbraçiosia viéti'a monachale. Cu scopulu acesta, isi schimbá numele si vestiméntulu, apoi fara a-si descoperi cui-va intentiunea, plecá prin desertele Ucraniei spre a adjuge la o monástire din asta tícra, care erá dedicata Santei Maria-Vergine. In caletori'a sa cercandu a se ascunde de inaintea compatriotiloru sei, cadíu in manile unei bande de Poloni vagabundi, cari ilu despóiará de tóte, si-lu batura fara indurare. Intr'a-aceea vine o truppa de Tatarí si-lu scapa din manile vagabundiloru. Dar' nici Tatarii n'au tractatu mai amicabilu cu elu; cáci legandu-lu l-au dusu cu ei in Crimé'a tatarica, si l-au datu in manile Chanului. Chanulu vedea din faci'a si portarea lui, ca nu póte se fia de o conditiune atátu de mica, precumu se aretá, si a incercatu tóte midi-lócele spre a-lu face se imbraçiosiedie superstitiunea mahomedana. Dar' nici promissiuni, nici anerintiari nu l-au potutu face se renuntie la religiunea crestina. Intr'aceea se intempla de ilu cunósce unu cosacu, care mai inainte servise la parintele seu, si care fiindu prinsu de Tatarí, cá se scape de mai reu, abjurandu religiunea crestina, a trecutú la cea mahomedana, si in curtea Chanului a adjunsu la cele mai inalte onori. Acestu Nicolau séu Ali (acesta era numele renegatului) se temea cá favóre ce avea Chanulu catra captivulu seu, ar' poté se se întórca spre reulu lui, si spre a evitá acést'a, descoperi Chanului cine si de ce conditiune este Georgiu. Atunci Chanulu a tramisu indata pe Georgiu la Constantinopole la pórt'a ottomana; aici cumu au ajunsu, l-au aruncatu in prinsórea de la siepte turnuri, si l-au pusu sub cea mai mare paza. Cáti-va ani in urma, unele nave franceze au aruncatu ancora chiar' sub murii carceriloru lui. Pre candu acestea faceau preparativele de intorcere; si Georgiu informatu fiindu de timpulu plecarei lorú, se resolví a profitá de ocaziune si a scapá. Aflá in curtea din laintru a aresturiloru unu rudu de feru, si cu acesta franse grathielé de la feréstr'a arestului seu. Dar' feréstr'a era cu multu mai susu, decâtú cá se póta sari in josu fara periclitarea vietiei; atunci apuca covorulu ce-i servia de patu. Ilu taia in corde lungi, innóda córda in form'a unei funiá, o léga la feréstr'a. si incepe a se lasa in josu. Din nefericire, elu n'a mesuratu bine cu ochii inaltimea locului, si cadiendu josu, a facutu unu sgomotu atátu de mare, in cátu unulu din Bostandgi se desteptá si alarmá totu arestulu. Georgiu, care scia acumú cá au se-lu persecute, prinde curagiu, sé suie séu mai bine se agatia pe inaltimea muriloru esteriori, si de acolo se arunca pe nimerite in mare. Dar' nici acést'a a dóu'a încercare n'a fostu mai fericita; cáci in cadere si-a spartu capulu, si parte de frica, parte pentru intunerecu, a perdutu calea, si totu ce a potutu face a fostu, cá s'a ascunsu intre dóue stance, care se redicau din apa. In deminéti'a urmatória omenii pe cari inspectorele carceriloru tramisese in urm'a lui, l-au aflatu aici diumetate mortu; ilu mai batura in modulu celu mai crudelu; apoi ferecandu-lu de grumazi, de mani si de picióre, i-lu aruncara in prinsóre si mai aspra. In acésta

si pentru recunoscinti'a si memori'a catra meritele lui Bogdanu, se voru supune bucurosi fiului acestui-a.

CAZACII NU SE SUPUNU

XXVII. George esindu din arestu si conferindu cu marele veziru, la ordinulu acestui-a trimitte immediatu pe amicul su Stamatellu la compatriotii sei cu scrisóre, in care le face de scire, ca pórt'a ottomana audindu de defectiunea lui Dorosienski, l-a destituitu, si in locul lui l-a numitu pe elu hetmanu Casaciloru; in sperantia, ca dupa ce ei prin uneltirile acelu tradatoriu s'au subtrasu de la obedienti'a detorita imperiului ottomanu, acumu candu voru vedé pe legitimulu lor hetmanu si belliduce, se voru supune cându-se de errorea ce au comissu prin procederea din trecut; in acestu casu Sultanulu anca le va ierta trecutul, si se va indura a le conferi nuóe favoruri. Dar' Casacii au refusatú cu tóta resolutiunea ofertulu Sultanului. Ei simtiau cu multu mai greu jugulu turcescu, decâtu ca se mai voiésca a se supune lui de buna-voia, si accusau pe Stamatellu de tradatoriu dicendu cá George, hetmanulu lor legitimu a muritu degiá de multu in Tataria, si affirmau cá acést'a este numai o stratagema in contra lor, ca se i prinda in cursa cu numele hetmanului lor care, precumu s'a disu, ar fi muritu de multu.

SULTANULU DECLARA BELLU CAZACILORU SI RUSSILORU

XXVIII. Sultanulu vediendu cá cu vorb'a nu póte indupleca pe Casaci, cugetá ca este necessariu a recurge la fortia; dar' elu trimise pe Sieitanu Ibrahimu Pasia, seraskierulu de Silistria (27), cu tóta ar-

stare deplorabile a remasu de la anulu 1670. péné la a. 1677. si intr'atátu se dedase a supportá nefericirea sa, in cátu venindu la elu unele persóne anume pentru a-i offeri din nouu dignitatea de Hetmanu séu Capu alu Cosaciloru, abiá l-au potutu indupleca se schimbe ferrale cu titulu de Hetmanu. Dupa-ce acceptase postulu de Hetmanu, s'au adoperatu in totu modulu imaginabile, cá se aduca pe Cosaci in partea sa. Dar' tóte in vanu. Cáci cei mai multi din ei diceau, cá elu este numai unu pretinsu fiu alu lui Bogdanu, si nici-de-cumu generalulu lor de odinióra. Trei ani in urma a fostu tramisu in Ucrani'a spre a apera pe lucratorii cari trebuiau se edifice unu fortu la gurele Dniprului. Aici se incinse o lupta intre omenii lui si intre unele truppe de Cosaci, in care a fostu ucisu de Circo, comandantele acestora.

(27) *Seraskierulu de Silistria*. Toti Pasi caror'a le este incredintiata defens'a provinciilor nordice ale imperiului ottomanu contra Poloniei, se numescu Pasia de

mat'a sa, spre a installa pe George in tier'a Casaciloru, dandu-i totodata ordinu a face totu pentru a ocupa Cehrinulu, capital'a provinciei si resedinti'a hetmanului. Ibrahimu pléca imediatu, si in siese ale lunei Iuniu, anulu de la Christu 1678., trece Dunarea, si merge prin Moldavi'a si Podoli'a in pasi câtu se pôte de repedi.

RUSSII BATU PE TATARI, SI TURCII PRINDU FUG'A

XXIX. Ajungându Ibrahimu la Cehrinu, a datu aici preste siese-dieci-mii de Russi si Casaci, cari se intarisera fôrte bine. Elu a ramasu surprinsu la acésta vedere neasteptata (câci la ordinulu tiarului, toti negutiatorii si altii, cari voiau a merge in Turci'a, s'au opritu la Nisna (28); si vedindu că cu miculu numeru alu truppeloru

Silistri'a; resiedinti'a loru inse este i Babadagi. Silistri'a este o cetate situata in partea meridionale a Danubiului, in faci'a oppusa cu Romani'a, si cunoscuta in tôte chartele nôstre moderne. Ea poarta anca și asta-di numele grecu de $\Delta\rho\upsilon\sigma\alpha$: și are unu metropolitu grecu. Locuitorii turci sunt foarte pucini in Silistri'a; mai multi sunt crestini, in specialu Slavi, Bulgari și Romani. Babadagi din contra e mai aprópe de marea-neagra, cale cam de doue-deci de ôre dela Dunare, dreptu in jos de Sacci'a, numitu la antici Oblucisa. Muriu acestoru doue cetati, Silistria si Babadagi, atesta anticítatea loru; câci structur'a loru sémena mai multá romana decâtu turceasca: de unde se pôte deduce cu tóta probabilitatea, ca ele sunt fondate de Romani, spre a impedita irrupțiunile barbariloru și mai alesu ale Scitiloru. Dincolo de muntele Cenghe, pe calea care duce din Moldavia la Adrianopole, se vedu ruinele unei alte asemenea cetati vechi, care pôte avé unu cercu cam de patru mile italiene. Turcii o numescu Rosokiesre, care se vede a fi o coruptiune din cuventulu grecescu Ρωσσοκίαρον . Nici unu istoricu, pã cât sciu eu, nu face mentiune despre acésta cetate; ci Grecii din Constantinopole au o istoria despre originea ei, despre care inse eu nu vreu a decide, déca este adevérata ori ba. E! adeca dicu, ca dupa irrupțiunea Bulgariloru, o armata de Russi, séu pôte Pacinati, ori mai bine o banda de Pecënegi, trecundu Dunarea facuse dese incursiuni in tierile suppose imperatului grecu. Dupa ce inse Grecii i-au batutu si i-au strimtoratu intre munti, ei au depusu armele, și apoi imbraciosiandu religiunea crestina, nu pumai ca li s'a iertatu viéti'a, ci li s'a datu si unu locu spre a-si edifica o cetate. Dar in urma acesti Russi s'au revoltatu contra imperatului; dara si grecii dupa o lupta sangerósa li-au luat cetatea si i-au dimicatu pe toti fara distinctiune de sexu ori etate.

(28) *Nisna*. Locu de comerciu in acea parte a Ucraniei, care è suppusa Hetmanului Cosaciloru. E situatu intr'unu siesu fôrte mare, nu departe de fluviulu Vustrovu, si aperatu de unu castellu considerabile. In castellu nu è permisu se locuiesca nici-unu soldatu russescu; dar cetatea e locuita de negutiatori din diverse nationalitati, precum Russi, Cosaci si Moldoveni; cei mai numerosi sunt Grecii, caror'a imperatii de mai nainte ai Russei le-au datu foarte multe privilegiuri pentru a incuragia si inainta

sale (câci abia avea cu sine vre-o patru-dieci mii de ómeni) i este imposibile de a atacá cu succesu pe inamiculu care era bine fortificatu : asià se decise cá se astepte mai ântâiu pe Tatarí, cari aveau; a face cale anca de trei dile pên' la campulu de bataia. Dar' Russii vigilanti, i-au nimicitu speranti'a. Câci ei audiendu de apropiarea Tatariloru pentru a se intruni cu Turcii , s'au postatu intr'unu locu fôrte oportunu între amenduoi, si taiandu-le calea, au atacatu pe Tatarí cu atâta vigóre, in câtu in puçine óre campulu de bataia a fostu acoperitu de sangele si mortii inamicului. In acésta lupta a cadíutu, afara de fiulu Chanului si de optu Mirzi (29), preste diece mii de soldati; ceilalti, parte au fostu prinsí, parte resipiti. Turcii vediendu acésta perderø sangerósa a confederatiloru loro , isi perdura curagiulu, si temendu-se ca Russii incuragiatí prin acésta victoria, voru nevali acumu asupra loro, isi lapedara armele si se pusera pe fuga cu atâta precipitaliune, in câtu nu s'au opritu pênê n'au trecutu preste riulu Bog (30).

SULTANULU CERE PACE DE LA TIARULU

XXX. Acestu succesu nefericitu a facutu pe Sultánulu anca si mai doritoriu de pace. Dar' pentru cá se nu'si compromitta onórea sa, lue trimise unu delegatu la Russi'a, nu in numele seu, ci in numele Cha-

comerçiuulu. Ei si-au edificatu acolo numai dóue beserici, in cari servitiulu divinuu se face in limb'a lor materna; ei si-au fundatu si una scóla grecesca, si si-au instituitu o compania séu societate, in care au intratu mai multi principii rusesci, fara ca se-si tiena ei acést'a mai in josu de demnitatea loro. Dupa legile acestei societati toti membri sunt datori a protege pe asociati, a le inainta binele, a se adjuta unii pe altii in necasuri si in specialu a ingriji, ca déca vre-unulu din ei móre, averile lui se tréca la eredií sei legitimi.

(29) Mirza, boieriu si comandante mare, principe tatarescu. Vedi not'a 36 la Capu 2 din cartea III Baiazidu II. *Tr. Rom.*

(30) Bog seu Bug*). In timpii vechi s'a numítu Hipanis. Unu fluvíu fôrte cunoscutu între Dnistru si Dnipru, care nu departe de cetatea Uzi, numita in comunu Ociakovu, la Greci Olbiopolis, se vérsa in marea-negra. Are cataracte séu cascade multe, si pentru aceea nu este navigabile, de si ap'a atâtu este de afunda, in câtu pe unele locuri nu se poate trece. Acestu riu nu trebue confundatu cu unu altulu, numitu totu Bogu, care este in Pocuti'a: acesta incepe nu departe de Leopole seu Loinberg, si se versa langa Varsovi'a in Vistul'a.

(*) Buga seu Bugasu : riulu taurului; câci Buga inseamna tauru. *Tr. Germ.*

nului Tatariloru, care se induplece in modu amicale pe tiarulu la inchiierea pazei cu Sultanulu, restituindu cetatea Cöhrinu, cá un'a ce nu se póte nega cá appartiene Turciloru, si lasandu pe casaci capriciului loru nebunescu ; căci elu scie de siguru , cá fia succesulu bellului ori-care va fi , Sultanulu este resolutu a-lu purta anca si duóe-dieci de ani , decátu se lase macaru o palma de pamentu din tier'a la care are dreptu.

TIARULU SCRIE SULTANULUI

XXXI. Dar' Tiarulu Russiei, care bine sciá cá de la cine è tramisu delegatul si ale cui affaceri lé representa, a tramissu pe unulu de la curtea sa sub titlulu de Ciausiu la Constantinopole cu o scrisóre ca- tra marele Veziru, in care se face cunoscutu, se nu cugete cá-lu voru amăgi cá pe Poloni. Esemplulu Poloniloru l-a facutu precautu, si a invetiatu cumu se tracteze cu Turcii. Pentru aceea ar' fi mai bine se desiste dela unu bellu atátu de injustu si se lase Ucrani'a in pace , asupr'a carei-a elu , tiarulu , prin resignarea lui Bogdanu Kiemielniski , confirmata mai pe urma si de Dorosienski , a castigatu unu dreptu nedisputabile. Èr' dēca insiste a continuá bellulu, se fia siguru, cá nu se va invoii la nici o pace, pēnē candu nu va re- ocupa totu restulu din Ucrani'a, pēnē la Dnistru si dincolo de Aso- vi'a, care pe nedreptu se rapise de la antecessorii sei.

TURCII DECLARA DIN NOU BELLU RUSSILORU

XXXII. Dupa-çe a cilitu vozirulu acēsta scrisóre , a chiamatu la sinē pe Mufti, pe Caimacanulu, pe Cadileskiori si pe Aga Ieniceri- loru, si i-a consultatu, ca dupa lege si ratiune ce trebe se faca in a- ceste impregiurari. Cei mai multi au fostu pentru pace, din cauza cá nu este, séu prē-pucina sperantia póte fi, cá între impregiurarile dif- ficili de asta-di, in tieri asiá departate , se se póta întreprinde ceva in favórea ottomaniloru. Singuru marele-veziru Cara Mustafa Pa- sia⁽³¹⁾ s'a opussu acestoru consiliuri pacifice dicendu, cá unu macellu

(31) *Cara Mustafa Pasia*. Acesta este care in urma s'a facutu renumitu prin ob- sidiunea Viennei. Elu s'a nascutu dintr'o familia pućinu cunoscuta in Caramani'a , dar' crescutu la curtea celoru duoi mari-veziri Kioprili, tata si fiu, si servindu la amendou cu fidelitate, a fostu numitu mai antáiu Pasia de Silistri'a si Damascu,

atâtu de sangerosu ce au facutu Russii in armat'a Tatariloru, nu pôte remané neresbunatu. Multi din complacere catra vezirulu au consimtitu cu parerea acestui-a, si au decisu a innoi bellulu cu tóta vigórea si din tóte puterile, si spre acestu scopu a pune pe picióre o armata din cele mai formidabili. Delegatul rusu se întórse cu acestu respunsu fulminante , care nu insemná alta, decâtu sabia si focu.

VEZIRULU MERGE CU ARMAT'A CONTRA RUSSILORU

XXXIII. Timpulu accordatu soldatiloru pentru restaurare espi-rase, si asià imperatulu catra fñitulu lunei Rebiul-evvel, anul Hegirei 1089., insocitu de marele veziru, merge cu armat'a sa la Tatar Pazargicu (32). Aici dà vezirului comand'a si deplin'a putere asupr'a armatei, si-i ordina a merge mai departe cu ea. Vezirulu fara amenare se pune pe cale, trece in mersu fortiatu prin Moldavi'a , si in lun'a urmatória ajunge la viulu Bogu. Aici petrece câte-va dñile, trecëndu

apoi admiralu, dupa aceea Caimacam, si in urma, dupa mórtea lui Kioprili Ahmed Pasia, fusese inaltiatu la dignitatea de mare-veziru. Elu a fostu celu mai avaru intre toti vezirii, câtu au fostu vre-odata in imperiulu ottomanu ; si acestu vitiu a fostu caus'a, că in multe intentiuni ale sale n'a reusitu , cari altminteres ar fi potutu avé succese foarte bune. Dę altminteres era unu barbatu de marè capacitate : nu mai puçinu prudente, ca curagiosu, bellicosu, ambitiosu si inventiosu de mii de preteste pentru a suscita bellu contra veciniloru sei. Nici caderea sa nu se pôte atribui altei cause, de catu că atâtu era orbitu de avutiile sale si de puterea sa , in câtu isi imagină că pote funda unu nuou imperiu in occidente. Dupa mórtea lui s'au aflatu trei mii de pungi in fundamentulu bâilor ce le avea in casa. Elu, din precautiune pôte, ucisese pe toti lucratorii indata ce edificiuulu casei a fostu terminatu; intre acestia au fostu si unii crestini albanesi, cari aveau inspectiunea asupra apeductelor in cetate. Elu n'a lasatu dupa sine decâtu unu singuru ñlu cu numele Ibrahimu, care ducea b victia miserabile, péné ce unu consangénu alu seu, Amidge Ogli Husein Pasia, adjunse la dignitatea de mare-veziru. Acesta aducëndu-si aminte de favorurile ce a primitu bdinióra de la Cara Mustafa Pasia , nu numai că onorá pe Ibrahimu cu trei tuguri séu códe de calu tramitiendu-lu la Aleppo, ci a facutu de i s'a restituitu totu ce perduse si a lasatu pe spesele sale a i se edifica unu palatu mare , magnificu in Constantinopole.

(32) *Tatar Pazargicu*. O cetate marisióra in Traci'a , situata la piciorulu muntelui Cenghe in partea spre média-nópte de la acesta. A fostu edificatu de acele colonie turcesci din Asi'a , cari la ordinulu curtiei ottomane s'au asediatu in giurulu muntelui Emu, si cari asta-di se numescu Citaci.

prin revista armat'a, si asteptandu a se intruni cu Tatarii si cu acei Casaci, pe care George Kiemielniski i attrasese in partea sa.

IMPRESSORA CETATEA CEHRINU

XXXIV. Dupa-ce au sositu acesti-a, merge cu optu-dieci mii de soldati ai sei, cu trei-dieci mii de Tatarii, si cu patru mii de Casaci asupr'a Cehrinului, si in optu ale lunei Iemaziul-evvel adjunge in façi'a acestei cetati. Rusii si Casacii, cari pe acelu timpu tieneau garnison'a, erau ocupati cu construirea unei fortaretie afara de cetate; dara candu le-a venitu scirea neasteptata despre apropierea armatei turcesci, s'au retrasu la cetate in cea mai mare disordine, si au impartesitu companioniloru sei pericolu imminente ce-i astépta. Vezirulu observandu acésta disordine, si vrendu a profita din ea, tramitte immediatu o parte a omêniloru sei sub comand'a lui Kiahaia (33) seu, spre a atacá cetatea, sperandu cá prin acést'a garnison'a se va inspaimantá si va veni intr'atáta terróre, in câtu immediatu va trebui se capituledie. Dar' s'a incelatu; cáci de si s'au luptatu patru óre intregi cu cea mai mare bravura, in urma totusi au trebuit se se retraga cu rusine si cu perderea comandantelui loru si-à duóe mii de Ieniceri. Din acésta infructuósa incercare, Cara Mustafa Pasia a vediutu, cà tóte incercarile contra unei cetati atátu de

(33) *Kiahaia*. Sêu in forma mai elegante Ketcindabeg, vicariulu Vezirului. Acestu officiu este celu mai importante in imperiulu ottomanu, pentru marea auctoritate ce este impreunata cu elu. Nînicu nu se póte face seu ordina, fara a trece mai autáiu prin mânilu lui si fara confirmarea sa prin anume scrisóre. Unu fermanu, déca se tramitte la vre-unu Pasia, fara se fia contrasemnatu de Kiahaia, sêu urmatu de scrisóreã lui, indata la prim'a vedere se considera de contrafactura. Pentru aceea, de si elu nu are nici macaru unu tugu, si trebuie cu Ciausi-Basi impreuna se duca de braçiul Vezirulu in audientia pe acei Pasi cari au se primésca trei tuguri, totusi auctoritatea lui atátu este de mare, in câtu poporulu de comunu dice: Kiahaia este pentrú mine Vezirulu; este Sultanul meu; si Sultanulu nu este alta decâtu unu simplu musulmanu. Vezirulu nu póte se numésca nici-unu Kiahaia fara consensulu Sultanului; si déca è vorba de a dimissiona pe unu Kiahaia, trebuie se i se dea nnu locu de Pasia cu trei tuguri; cáci déca s'ar' dimissiona, numai cu dóue tuguri, atunci se considera cá si candu ar' fi esilatu. Abstragëndu de la acestu Kiahaia, Vezirulu si fia-care Pasia are câte unu Kiahaia alu seu, care inse nu are altu officiu, decâtu inspectiunea asupr'a curtiei domnului seu. Pe unii cá acestia nu trebuie confundati cu Ketcindabeg; si pentru aceea ei se si numescu Evkietciudasi, adeca inspectori de casa.

tari sunt in vanu, pênê candu nu o impressóra si o pune sub obsidiune in tóta form'a. Dreptu aceea da ordinu soldatiloru sei, cá înainte de a se mai asiediá odata in corturi, se incungiure cetatea, se faca siantiuri, se redice baricade, si se puna bateriele. Dar' nici acést'a nu i-a successu, fiindu-ca pamentulu era fôrte nesiposu. In urma la consiliulu unui polonu, lasa a se construí poduri in partea cealalta a cetatei, care era mai paludósa, si insarcina cu acésta lucrare pe Kiorhassan Pasia. Dar' nici acést'a nu avù successulu doritu.

RUSHI BATU O PARTE DIN ARMAT'A TURCESCA

XXXV. Chiar' pe acestu timpu se apropiá o armata russésca sub comand'a lui Romadonovski, si trecuse degiá Dnipru inainte de ce ar' fi auditu vezirulu ce-va despre acést'a. Pentru a impedita pe Russi in scopurile loru, Vezirulu transmite pe Cara Mehemedu Pasia, gubernatorele de Aleppo, cu o mare parte a armatei sale in contra loru, dandu-i libertate deplina a atacá pe inamicu si a se lasá cu elu in lupta candu va crede mai oportunu. Dar' ori ce facea, nu putea se traga pe Russi in lupta, de si acesti-a erau superiori la numeru. De aci vezirulu a vediatu, ca intentiunea inamicului este de a ruiná armat'a ottomana prin traganáre, séu de a reînfortiá garnisón'a din Cehrinu; asiá da indata ordinu lui Caplanu Pasia⁽³⁴⁾, ca cu cealalta armata se se puna între cetate si între inamicu. Russii din partea

(34) *Caplanu Pasia*. Generalu in armat'a turcesca, fôrte renumitu pentru bravur'a sa in bellulu portatu contra Poloniloru, si de auctoritate atátu de mare la Turci, in cátu Vezirulu, de si era inamicu de mórte alu lui, totusi nu l'a potutunica-decumu resturna. Numele Caplanu, pare a i se fi datu pentru marele seu curagiu; cáci Caplanu insémna proprie tigru. Turcii adeca au usulu si gustulu de a se numí dupa óre-care nume de profetu; cu tóte acestea le plăce si numele celoru duóe animale mai fieróse, precum sunt: *arslan*, leu; si *caplanu*, tigru. Chiar' si mam'a Sultanului, de si fiulu seu este imperatu, totusi nu-lu numesce altminterea decâtu *Arslanum* (*), adeca: leulu meu. Pentru Sultanulu ar' fi unu affrontu candu altulu, afara de tatalu seu, l-ar' numi cu numele seu propriu. De alta parte, numele de Padis-ciah, care trebue se-lu dea Sultanului fia-care omu, se pare ca ar derogá auctoritatiei unei mame asupr'a fiului seu. Pentru aceea s'a adoptatu o cale intermediaria i si s'a concesu numai mamei dreptulu de a numí pe fiulu seu leu.

(*) *Arslan*, ungresce se dice *arszlany*; si *arslanum*, *arszlányom*. Nu in vanu numimu pe Ungurii nostri Turci. Animale selbatice. *Tr. Rom.*

loru, observandu ca prin acésta stratagama le este intrerupta tóta comunicatiunea cu cetatea, in duóe-dieci-si-duóe ale lunii Iemaziulu-achir attaca trupele lui Caplanu Pasia cu atáta vigóre , in câtú primele colóne indata la primulu atacu au fostu rupte, ér' restulu a prinsu fug'a si s'a ascunsu prin balti pentru a-si scapá viéti'a. Caplanu Pasia, desperatu de acésta fuga rusinósa a soldatiloru sei, si vedindu ca nici rugari nici amerintiari nu facu nici unu effectu asupra loru, a datu focu poduriloru construite preste balti, pentru a impedeca inamiculu se nu póta persecutá si nimici cu totul arma'l'a ottomana.

TURCII OCCUPA CETATEA CEHRINU

XXXVI. In fine vezirulu vede ca iérn'a se apropia, si trebe séu se invinga séu se se retraga. Lasa a se subminá murii cetatiei de trei parti, si in duóe-dieci-si-un'a ale aceleiasi luni i arunca in aeru , ordinandu totodata soldatiloru a incongiurá cetatea, si prin sparturi a da assaltu. Garnisón'a vediondu cá nu este sperantia de a mai poté aperá cetatea, fiindu-cá murii erau prefacuti in ruina , prinde fug'a pe pórt'a de catra Dnipru, si lasa Turciloru nu atátu o cetate intarita, câtú mai vertosu ruine de ruine. Dar' inainte de fuga ei au pusú focu sub magazinulu cu pulberea, si prin acést'a au facutu cá multe mii de soldati, cari se imbuldiau la préda, au fostu cu totii aruncati in aeru.

AMENDUOE ARMATELE SE INTORCU ACASA

XXXVII. In diu'a urmatoria vezirulu accompaniatu de cei mai de frunte officieri ai armatei sale, merge a visita cetatea, care atát'a labore si sange a costatu , si vediondu cá intr'atátu este de ruinata, in câtú cu greu s'ar' mai poté séu repara séu defende, dá ordinu a derima tóte casele, tóte fortificatiunile, si a o assémená cu pamentulu. Dupa ce dete soldatiloru câte-va dile de repaosu, cercá se traga pe Russi la lupta noua. Dar' acesti-a nu voiau a esi din sñantiurile si fortificatiunile loru , cí se preparau de drumu catra casa. Veditu acésta vezirulu , tramitte pe Caplanu Pasia cu truppa de cavaleria usióra , spre a-i impedeca in retragerea loru si a-i atacá in pasarile mai strimte. Dar' nici acést'a apucatura nu i-a adjutatu. Cáci

Russii se retrageau în colóne inchise, si în urm'a lorú aveau o multime de cara , cari le serviau 'spre aপরার lorú ; si respingeau cu vigóre attacurile Turcilorú. Vezirulu anca era constrinsu a se înturna acasa pentru lips'a totale de provisiune ; si în asta întórcere , afara de tóte carale sale cu bagagiú si de tunurile cele grele, a perdutu unu numeru cu multu mai mare de soldati, decâtu a fostu numerulu acelorá, cari au peritu la Cehrinu prin sabi'a si ferulu inimicului, în cátu cându ajunse la Adrianopole cu începutulu lunei Remazanú, armat'a avea aspectulu, ca si candu ar' fi fostu mai multu invinsa decâtu victoriósa.

SOLDATII STRIGA CONTRA ACESTEI INFRUCTUOSE ESPEDITIUNI

XXXVIII. Si într'adeveru, victori'a de la Cehrinu departe de a fi inspiratu soldatilorú curagiú, din contra, ei considerau nu numai de inimi, ci chiar' de tradatóri pe toti acei-a cari vorbiau de a mai continua bellulu în Ucrani'a. Memori'a despre mórtea à trei-dieci-de-mii de companioni ai lorú , fatigiele sufferite pe cale , erau cu multu mai afundu typarite în ânimele lorú , decâtu cá se se considere satisfacuti prin aceea, cá au cuceritu ruinele cetatiei Cehrinu, si cá, au vediutu câte-va sute de capete ale inamicului lorú arborate în giuru de cortulu vezirului. Vezirulu anca se potú convinge din propri'a esperientia, cátu de greu este a porta bellu în locuri necunoscute, sterpe, pline de bałti si de ape, si unde nu poti face predi, ci esti espusu la tóte periclele. Elu vediú acést'a ; si acumu i parú reu, dar' prè-tardiú, cá s'a oppusu la proiectele de pace si a causatu perderea atátoru mí de ómeni, fara a puté aretá nici celu mai micu resultatu bunu.

INCERCAREA VEZIRULUI DE A CONSTRUI UNU NOUU CASTELLU

XXXIX. Elu ar' fi renuntyatu de a mai continua bellulu, déca Casacii prin incursiunile lorú continue, devastandu nepedepsitu tóte tierile de pre langa marea négra, n'ar' fi innecatu în elu cu totulu intentiunile sale pacifice. Dreptu aceea se decise a construi o cetate si castellu la gur'a Dnirului nu departe de Ociacovu , sperandu cá cu modulu acesta va poté usioru se impedece naiele Casacilorú de a intrá în marea négra, si pe Casacii de la Zaporovu , pentru lips'a

de sare, i va constringe a se supune imperiului ottomanu. Cu esecutarea acestui lucru a insarcinatu pe Mimar Aga (35), ér pe Caplanu

(35) *Mimar Aga*. Primu-architectu. Ocupatiunea sa principale este de a inspecta tóte edificiele nóue in Constantinopole si in suburbiuri, si a ingriji cá se nu se edifice mai inalte de cumu este permissu. Elu are inspectiunea asupr'a tuturoror murarilor comuni, numiti preste totu Calfe séu Chalife; si are dreptulu de a-i pedepsi séu a le impune amende, déca edificandu vre-o casa, ar' ocupá din strada numai cu unu degetu mai multu decâtu trebe; precumu si atunci, candu ar' face vre unu unghiu strimbu, séu ar' edifica intr'unu modu miserabile; in casurile aceste i póte pedepsi chiar' si candu proprietariulu nu ar' cere. De multe-ori este casulu, cá Mimar Aga nu scie nici macar atáta cátu face unu degetu, si ca nu are nici-o cunoscintia despre architectura; cáci fiindu acesta unu postu fórté profitabile, nu se da aceluia care este mai bunu architectu, cá aceluia cáte are mai mare gratia la Vezirulu Nime nu póte edifica ce-i place, mai inainté de a fi corruptu pe Mimar Aga cu bune presenturi. Cáci de si mesur'a edificieloru este regulata prin dispositiuni speciali de la, Sultanulu asiá, in cátu cas'a unui crestinu nu póte fi mai inalta de trei-spre-diece vergi (*) si a unui turcu de cinci-spre-diece, totusi, fiindu ca in Constantinopole se edifica mai multu pe coline séu munticej, Mimar Aga, déca i-ai facutu unu bunu presentu, póte se-ti permitta a edifica cas'a la o inaltime considerabile si preste mesur'a regulamentara. Cáci elu iti ica mesura din dosulu muntelui; si cu modulu acest'a, pre candu o casa in partea din dosu are mesur'a prescisa, pre atunci ea in faéie are o inaltime de trei-dieci si mai bine de vergi. Totu asemenea se urmédia si in casuri candu crestini voiescu se-si edifice din nou vechiele loru biserici. Cáci, de si acésta le este permissu, dar' sub nisce restrictiuni atátu de severe, in cátu ei la materialulu vechiu nu potu pune nici-o pétra nóua, nici-unu lemnu nou. Asia ei corrumpu pe Mimar Aga cu o bunicica summa de bani, ca se scria mai multe pietre si mai multe lemne decâtu cáte sunt in realitate; si cu modulu acesta intra pietrele si lemnele nóue in reconstruirea edificiulu vechiu. Dar' candu e vorb'a de a construi unu edificiu mai importante, precumu Giamie, séu vre-unu palatu, atunci Turcii nu se adresédia la Mimar Aga, ci chiama architecti greci ori armeni, cari sunt escelenti in acésta materia, pre candu Turcii arare ori séu nici-odata nu au pututu-o duce la vre-o perfectiune. Dar' acést'a nu provine de acolo, ca dóra ei ar' fi stupidi de la natura, séu ca dóra n'ar' avé inclinatiune spre sciintie, cáci ei dau probe pe tóta diu'a de cunoscintiele loru in mathematica si in alte sciintie, in cátu ce se tiene de inteligentia, potemu dice, ca déca nu intreçu pe alte natiuni, dar' celu puéinu nu sunt inferiori acestora. Caus'a dar' este aceea, ca Turcii nobili, séu acei-a cari s'au nobilitatu prin invetiatur'a seu prin faptele loru eroice, de si se aplica la sciintia mathematice, dar' urescu totu ce se numesce lucru de mana, si-lu considera ca necompatibile cu nobilitatea loru. Anu observatu intr'altu locu (**), ca la Turci nu trece nobilitatea dela parinti la fii, cá aceea se castiga prin fapte bune si virtute.

(*) Cam patru-dieci de palme. *Tr. Rom.*

(**) Vedi not'a 29 la Capu IV. din Cartea I. *Tr. Rom.*

Pasia l-a tramisu acolo cu siese regimente de Ieniceri, spre a fi intru aperarea lucratoriloru pênê la terminarea lucrarei.

COSACII IMPEDECA LUCRAREA SI UCCIDU PE LUCRĂTORI

XL. Dar' acésta intentiune astuta (viciéna) a vezirului a fostu nimicita prin unu accidentu neasteptátu, repentinu. Càci abiá se pusera primele fundamente, candu Circo, generalulu Cosaciloru Zaporoveni reintornandu-se de la una espeditiune din Tatarí'a, vine ca trecutoriú cu cincispre-diece mii de omeni, si audiendu cà pe aci pe aprópe in vecinetate se edifica o cetate si castellu nuou, dar' nesciindu cà din partea cui se face : se apropia mai tare spre a se convinge in realitate despre starêa lucrului. Candu a vedíutu cà Turci sunt acesti omeni, indata i-au incungiuratu, si i-au atacatu cu tóta furi'a possibile, in càtu, de si Turcii s'au aperatu cu celu mai resolutu curagiu, totusi in urma acesti-a au fostu batuti si omoriti, nu numai sentinellele, dar' toti lucratorii dinpreuna cu George Kiemielniski, pe care Turcii itu pusera hetmanu Cosaciloru. Dupa aceea se pune in castre in acelasu locu, de unde a batutu pe Turci, si tramitte immediatu unu nuntiu la tiarulu, spre a-lu informá despre cele intemperate. Tiarulu anca din partea sa, tramitte ordinu lui Dolhoruki, care succese lui Rouadonovski in comand'a suprema a armatei, cá in timpulu celu mai scurtu possibile se-si unésca tóte truppele sale cu ale lui Circo, si amenduoi cu puteri unite si cu de impreuna intielegere se se oppuna la tóte incercarile Turciloru.

TURCHII OSTENITI IN BELLU, CERU PACE

XLI. In urma vezirulu, vedíendu ca pre langa acésta stare a lucruriloru, in vanu este a stórce puterile imperiului in aceste parti de tíera ce nu aducu alta de càtu ruina, pre candu in alte parti le-ar' poté intrebuintia cu mai multu successu : se invoi a inchiaie cu Rusi'a pacea dorita fórtè de ambe parti. Asiá se terminá unu bellu, pe care a-lu purtá imperatorele ottomanu avuse si inclinatiune si putere ; dar ceea ce i-a lipsitu a fostu o armata, care se scia indurá frigu, fóme, si alte fatigie, ce intrecu fortiele omeniloru moritori. Afara de acésta se pareo cà insasi fortun'a începe a perasi armele turcesci.

**TÖKÖLI DA OCASIUNE LA FRANGEREA PACEI INTRE TURCI SI INTRE IMPERATULU
GERMANIEI**

XLII. Dar' tóte aceste dificultati póte ca anca nu faceau pe curtea ottomana se desiste dela intentiunea sa, déca nuóele miscari in Ungari'a nu l-ar' fi redus, ca se-si intórca armele in acésta parté, unde credea cá va poté porta bellulu cu mai puçine difficultati si cu mai mare folosu. Emericu Tököli⁽³⁶⁾ se revoltase pe acestu timpu contra imperiului Germaniei, si in câte-va luni attrase in partea sa mai totu poporulu din acea parte a Ungariei, care mai remasese suppusa acestui imperatu. Dar' vediendu cá singuru, fara adjutoriu din afara, nu este in stare a resiste armeloru imperiali (cáci imperatulu facèndu pace cu Franci'a, isi adunase tóte poterile pentru a stinge acésta flacara), asiá a imploratu adjutoriulu Turciloru, promitiendu a le respunde cá tribulu patru-dieci de míi de taleri pe anu, si a le merge de câte-ori va trébui in adjutoriu cu trei-dieci de míi de ungureni.

(36) *Emericu Tokoli*. Faptele acestui principe sunt cu multu mai bine cunoscute in Europ'a, de cátu cá se fia necessariu se le enumeru aci. Dupa-cc si-a perdutu tóta starea in Ungari'a, Turcii i-au datu o pensiune de optu-dieci lei pe di; si dupa ce Ainegi Solimanu Pasia l-a liberatu din prinsóre, sub totu cursulu bellului a statu in cea mai mare stima la Turci. Sultanulu Mustafa de câte-ori mergea in campania, totdeuna ilu lua cu sine, si de regula se folosiá de consiliurile lui. Dupa inchaierea tractatului de pace de la Carlovitu, s'a schimbatu si sórtea lui Tokoli; cáci dupa stipulatiunile acestui tractatu nici un'a parte nici cealalta nu mai potea tienè la sine si se asculte de persóne, de pre cari se sciá cá sunt inclinate a escitá n óue turburari; si asiá totu acestu Sultanu l-a trimissu la Nicomedi'a, unde i-a datu una villa frumósa si l-a provediutu cu tóte cele necessarie pentru o vietia domnéscá. Dar attaccatu de gutta, a moritu pucinu dupa aceea totu aici. Inainte de a muri a lasatu elu însusi ca se lu ingrópe in suburbiulu Pera, afara, dinaintea cemetiriului Greciloru, unde se immormenta de comunu ambassadorii crestini si domesticii loru. Pre candu eram in Constantinopole, am conversatu adese-ori cu elu, si-mi aducu aminte cá dicea de multe ori: « Ce potemu face, frate? A placutu lui dumnedieu, cá se ne suppunemu unui domnu, care prin faptele sale se areta cá sémóna fórte multu acu emblem'a sa, adeca cu semilun'a. Falsulu loru profetu s'a incelatu in mai tóte punctele doctrinei sale; dar' io credu ca unu spiritu adeveratu profeticu a vorbitu «lin elu atunci, candu a datu sectatoriloru sei lun'a de emblema a armeloru loru; «cáci intr'adeveru, acést'a aréta prè bine inconstanti'a loru.»

PARTIDE CONTRA SI PENTRU BELLU

XLIII. Curtea ottomana cugetă multu , ca : óre se dea lui Tököli acumu indata si in publicu adjutoriulu cerutu ; séu se astepte pênê va espira armistitiulu de duóe-dieci de ani, ce inchiaiese Kiopri Ahmedu Pasia cu imperatulu Germaniei la anulul 1075., ér' pênê atunci se adjute pe sub mana pe rebelli ? De acésta din urma opiniune au fostu toti Ulemalii (37), precumu si mam'a Sultanului, dicéndu că nu este justu a incepe bellu cu unu principe care n'a datu nici-o causa de plangere , ci din contra, a observatu pênê acuma cu rigóre conditiunile armistitiului. Sultanulu inse si marele veziru erau de ceealalta opiniune ; ei diceau ca ferulu trebue batutu pênê è caldu, si că abiá se va mai presentá órecandu ocasiune atâtu de bine-venita pentru a propagá religiunea mahomedana. Ungari'a, pênê acumu celu mai tare bulevardu alu crestiniloru , vine si se suppone de buna voia ; Germani'a , stórsa prin bellele continue cu Franci'a si Svedi'a, abiá este in stare se sustiena nici celu dântâiu atacu alu armeloru ottomane ; si suppusa odata acésta tíera, nici-o pedeca nu va mai stá in cale cá si celelalte popóra, cari odinóra s'au tienutu de imperiulu romanu, se se suppona potestatiei ottomane. Si cá se nu se póta obiectá, ca bellulu ar' fi σ prè maregreutate pentru suppusii sei, Sultanulu declara, ca spre acestu scopu are in thesaurulu seu sieptedieci mii de punji, are o armata complecta, si tóte altele ce sunt necesarie pentru câte-va espeditiuni, si promitte ca è gata a intrebuintia cu placere tóte acestea pentru a aduce pe crestini la religiunea mahomedana, a estinde marginile imperiului , si a protege pe cei cari se voru suppone scutului seu. Ienicerii instigati de vezirulu (38), si officierii cari i tieneau partea, cerea bellu si declarau in publicu că

(37) *Ulemalii*. Terminu generalu cu care se numescu toti acei-a cari se distingue de altii prin vre-unu anume officiu ecclesiasticu. Cari sunt aceste officieri, amu aretatu mai in susu intr'o nota din partea prima (*). Ei au fórte mare autoritate inaintea poporului ; fiindu-cà in generalu se crede, că ei nu facu nimicu, decâtu aceea ce mai antâiu s'a aprobatu prin unu Fetva. Si de aci, candu veti vedé că se intrunescu cu arhat'a pentru a se oppune cu ea impreluna vre-unui lucru , se sciti de siguru că nu se va alege nimica din elu.

(38) *Vezirulu*. Cei cari sunt mai bine instruiti in consiliurile curtiei ottomane pe

(*) A se vedé not'a 10. la Capu III. d'in Cartea I. *Tr. Rom.*

mai bine voiescu a murî, decâtu se suffere cã imperatul Germaniei se oprime nepedepsitu pe suditii imperiului ottomanu. Vezirulu se-duse si pe mam'a Sultanului (39), cãre era de opiniune contraria, si

acestu timpu dicu, cã nime altulu, ci numai Sultanulu si marele veziru, Cara Mustafa Pasia au doritu bellulu in contra imperatului Germaniei; si candu Sultanulu a observatu cã mama-sa si toti Ulemalii sunt in contra, a ordinaru marelui veziru, cã prin promissiuni si alte maiestrii se castige pe Aga Ieniceriloru si pe toti ceilalti Odgiaci Agalari in partea si pentru opiniunca sa. Cãci singuru maxîma : *Cul Sefer ister*, adeca; soldatii ceru bellu, este motivu suficiente pentru a declarã cui-va bellu. Pre candu éراسي, de si puterea Sultanului si a vezirului este fôrte mare, totusi decã Ienicerii in întrunire cu Ulemalii se oppunu intentiuniloru Sultanului, elu trebe se cêda acestora; si decã totusi persiste in intentiunea sa, revolutiunea urmêdia immediatu. Ér' decã séu Ienicerii fara Ulemali', séu Ulemalii fara Ienicieri se dau in partea Sultanului si aprôba intentiunile acestui-a, atunci elu isi pôte rea lisa fôrte usioru dorinti'a. Ienicerii uniti cu Ulemalii au o putere immensa; ei sunt in stare a destitui chiar' si pe Sultanulu, a curati din cale si pe vezirulu si pe ori care altu superioru alu loru; precumu amu vediutu acêst'a in casulu cu destituirea Sultanului Mahomedu IV.

(39) *Mam'a Sultanului*. Valid'a Sultana. Acêsta numire se dá numai mamei Sultanului-dominante. Ea nu pôte portá acestu nume inainte de ce fiulu seu a adjunsu la dignitatea de imperatù, nici dupa mórtea séu destituirea acestui-a. De altminte-rea numai la Mahomedu Fatih si la Selimu Iavus a fostu casulu, de fiulu a adjunsu pe tronu traindu anca parintele seu. Sultanii s'au portatu totu-deauna cu mare respectu catra mamele loru; legea divina si preceptele Coranului le demanda acêst'a Ele potu dupa bunu placulu loru nu numai a introduce séu a schimba ori ce lucru in Seraiu; ci se pote prin lege opri Sultanului, cã fara invoirea mamei sale se nu se culce cu vre-o femeia din cele ce se intretienu acolo. In cãtu timpu tiene serbatori'a Bairamu, mam'a Sultanului in tóta diu'a i aduce cãte-o vergura frumôsa, bine educata, elegantu imbracata, si cu diamante si pietre scumpe adornata; asemenea si Vezirulu si ceilalti Pasi tramittu imperatului inre alte presente si cãte-o vergura tinera, dar' elu nu cutêdia a se attinge de ea, pênê nu i-o presenta insasi mama-sa. Sultanulu pôte dupa placu se-si alêga o concubina, pe care mama-sa nu o cunôsce de locu, si nime nu cutêdia a i se oppune; dar' tóta lumea tiene, ca acêsta faptã este in contra reguleloru Seraiului, si cã elu prin acêst'a lucra in contra respectului datoritu mamei sale. Sultanulu se consulta de multe-ori cu mama-sa si in trebile publice ale Statului, precumu se scie cã a facutu Sultanulu Mahomedu. Cãte-odata tiene consultari cu Vezirulu si cu Mufti si le recomenda a fi credintiosi fiului seu; in casulu acesta ea ese acoperita cu unu velu, pentru cã se nu i se pôta vedé faci'a. Candu e morbôsa, Ilakim Effendi séu primul medicu se introduce in cabinetulu ei de dormitu; dar' nu pôte vorbi cu ea, decãtu prin o perdea ce este trasa impregiurulu patului ei. Si decã trebe se-i pipaie pulsulu, n'o pôte face decãtu prin o pendia fôrte fîna de inu; cãci ar' fi o crima, cã vre-o persôna barbatêsca se védia faci'a Sultanei, fla sanetôsa ori morbôsa. Veniturile ei se urca preste una mie de pungi, ee

o castigă în partea sa, promitiindu-i, că în casu de noue cuceriri Pasmakliculu (40) ei se va immarî cu trei sute de pungi. Invoindu-se mam'a Sultanului, se invoî si Mufti, care lungu timpu se tienuse în reserva cu opiniunea sa despre acestu lucru, si aprobă intentiunile Sultanului prin unu Fetvah. Că tôte aceste partid'a contraria nu se induplecâ nici prin autoritatea lui Mufti, ci-si aperi parerea în publicu, si respandea diverse scrisori anonime contra Divanului, în care invetiă pe poporu a nu se invoî la unu bellu injustu, care vreau

se aduna din tôte tierile imperiului prin unu anume officialu numitu Kietciudzî Valida Sultanu, si care este unu postu fôrte onorificu. Ea face ce-i place cu acesti bani. Câte-odata, candu se simte necessitate, imprumuta bani cassei statului; de altadata da bani pêntru a recruta soldati în servitiulu publicu. Asiă se dice că a facutu mam'a Sultanului Achmetu III asta-di regnante, în cursulu bellului cu muscalii. Intre concubinele Sultanului sunt unele, cari nu sunt decâtu puru si simplu concubine, ér' altele sunt Chaseki. Déca un'a din ele a avutu numai odata onórea de a se culcă cu Sultanulu, ea indata se introduce în apartamentu separatu de celelalte femei, unde-i stau la servitiu slave si eunuchi; dar' nu pôte merge mai multu la Sultanulu, decâtu déca o chiama elu. Si deca Sultanulu iubesce pe un'a mai multu decâtu pe celelalte, atunci elu i pôte pune coron'a pe capu, si ea imediatu primesce titlulu de Chaseki Sultana. Dupa ce i s'a datu coron'a, ea are libertatea de a merge la Sultanulu de câte-ori i place, chiaru si candu n'a tramisu dupa ea. La un'a cá acest'a i se da unu Kiahaiu si unu regimentu de Baltagi cu capitanulu loru, cari au de a esecuta ordinele ce le da ea prin Kiahaiu. Chasekile aceste, au și veniturile loru proprie acordate de Sultanulu dupa placerea lui; dar' nu potu fi nici-decumu mai puține de cinci sute de pungi pe anu. Din acésta cauza, de si unu Sultanu pôte se încoroné cinci Chaseki Sultane, totusi au fostu multi, precumu Achmetu III asta-di dominante, si fratele seu Mustafa II, cari pêntru a încungiura aceste spese, si mai alesu fiinducâ erau în continuu incurcati în belluri, n'au creatu nici-o Chaseki Sultana, ci s'au indestulitu numai cu concubine. În câtu pêntru concubinele Sultanulu cari n'au procreatu decâtu numai fete, succesoarele seu pôte se le marite, fara inse cá prin acésta se aiba mai mare onóre decâtu acele cari au remasu sterpe. Ér' déca au nascutu unu fiu, chiar' si candu ar fi muritu acesta indata dupa nascere, mam'a acestui a se inchide în Eski Seraiu, séu în palatiulu vechiu, de unde nu-i mai este permisu a esi în lume. Acelea apoi, cari au unu fiu în viétia, sunt respectate de tóta lumea, de curteni cá si de straini, fiinducâ pôte veni o di, în care ele se fia Sultane-mame séu Sultane-Valide,

(40) *Pasmakliculu*. Asiă se numesce venitul ordinariu assignatu Validei-Sultana si celorlalte Chaseki-Sultane. Se deriva dela cuventulu Pasmak, adeca papucu câci se dice că aceste venite sunt date loru, pêntru a-si cumpera papuci. În tôte cetatile cucerite de Turci trebe sa fia o strada destinata pêntru Pasmaklicu: asiă è Pera în Constantinopole. De acî vine că, Sultan'a Valida are unu pasmaklicu mare, intinsu mai preste totu imperiulu ottomanu.

se-lu întreprînda nu numai contra unui tractatu de pace confirmatu prin juramentu, ci si contra anathemei Sultanului Solimanu (41).

IN FINE SE DECIDE BELLU IN CONTRA IMPERATULUI GERMANIEI

XLIV. Dar' vezirulu, redimatu pe bun'a dispozițiune a soldatiloru sei si pe consimțimentulu Sultanului, si orbitu de prè marea incredere ce o avea in propri'a sa potere, a perseveratu in opiniunea sa, si a decisu a portá bellu contra Imperatului Germaniei. Dar' i mai trebuia unele pretexte, pentru ca se convinga pe soldati despre dreptatea armelor ottomane, si pentru a-i face cá se întreprînda espedițiunea cu atátu mai mare alacritate.

TURCII CAUTA UNA CAUSA JUSTA PENTRU BELLU

XLV. Unu pretextu pentru rumperea armistițiului cu Germani'a era, cá imperatulu facuse unele pedeci in bellulu cu Poloni'a si si-a pusu tóte puterile pentru a impedicá pacea cu acestu regátu ; dar' ori cátu de plausible ar' fi fostu acestu pretextu, totusi nu era de adjunsu pentru rumperea armistițiului, din cauza ca acele pedece se facusera numai pe sub mana, si nu prin ostilitati aperte. Asiá vezírulu a trebuitu se inventedie unu altu pretextu mai palpabile in ochii publicului. Ca se aiba dar' aparenti'a cá nu Sultanulu, ci imperatulu a causatu bellulu, vezirulu tramisse imperatului una scrisóre in numele Sultanului prin unu curieru, in care-i declará, ca Tököli si ceilalti nobili unguri pentru opresiunea ce suferre din partea lui au fostu necesitati a-si suppuné tiér'a loru potestatiei imperiului ottomanu, si cá au promissu a plati tributulu Sultanului ; din care cauza imperatulu este invítatu a-si retrage trupele tramisse contra loru, si a restitui totu ce au cuprinsu de la ei ; la din contra

(41) *Sultanului Solimanu*. Turcii in generalu sunt de firm'a convingere, cá Sultanulu Solimanu, dupa redicarea obsidiunei de la Vienn'a , legase pe toti successorii sei, cu Laneta, nu mai întreprinde nici-odata oppugnarea acestei cetati, nici a intra cu mana armata si intentiune ostile in teritoriulu ei (*). De aci, candu Cara Mustafa Pasia a fostu alungatu de sub mureii Viennei, toti Turcii au inceputu se strige cá dintr'o gura, cá mani'a lui Dumnedieu i bate pe Turci si le amerintia cu ruina totu imperiulu loru, pentru cá fara cauza au frantu armistițiulu, si au desconsideratu anathem'a lui Solimanu Sultanulu.

(*) A se vedé not'a 36 la Capu IV din Cartea III. *Tr. Rom.*

se va considerá ca frangetoriu de pace, si va ave de a-si adscrie sie si pedeps'a meritata prin imprudenti'a sa.

IMPERATULU GERMANIEI TRAMITTE UNU DELEGATU LA CURTEA OTTOMANA

XLVI. Imperatulu intielesse totu lucrulu, cá adeca Turcii cêrca numai preteste la bellu. Deci tramisse pe contele Albertu Caprara in calitate de ambassatoru extraordinariu la Constantinopole, insarcinandu-lu a nu crutia nici persvasiuni nici daruri pentru a esopera, cá armistitiulu se continue, si se se incungiure unu bellu, pe care Leopoldu nu se simtiá in stare de a-lu porta.

TÖKÖLI PRIN ADJUTORIULU TURCILORU OCCUPA MAI MULTE CETATI

XLVII. Vezirulu inse, fara a astepta sosirea ambasadorului, anca in acelasiu anu 1093., tramitte pe Ibrahimu Pasia (42) Beglerbegulu de Buda cu siese mii de ómeni intr'adjutoriulu lui Tököli, ordinandu totu odata lui Apafi, principelui Transilvaniei, a-si intrunè truppele cu cele din Ungari'a. Tököli intaritu cu aceste fortie ajutatórie, anca in aceasi véra ocupa cetatile Cassovi'a, Eperies, Leucea, Leventa,

(42) *Ibrahimu Pasia*. Unu barbatu fórte eminente intre Turci, precumu in pace asiá si in bellu, in cátu elu cu dreptu cuventu se póte numera intre cei mai mari ómeni ai secului seu. Primele probe de escellentele sale virtuti le-a datu in officiu de Kiahaia ce l-a purtatu sub marele Veziru Kioprili Mehemedu Pasia. De aci a fostu numitu Pasia de Aleppo sub Kioprili Achmedu Pasia, cu care impreuna a luat parte la oppugnatiunea Candiei, si i-a facutu mare servitiu intru regularea articoloru de capitulatiune a castellului. Dupa terminarea acestei espeditiuni, revoltandu-se Egiptia nii, a fostu trãmisu acolo spre a restitui pacea intre rebelli; si i-a succesu de nu numai a supusu in scurtu timpú totu regatulu érási potestatiei ottomane si a restauratu pacea fara cea mai mica versare de sange, ci a redicatu anca si tributulu annuale péne la una-suta-cinci-dieci de pungi. Elu a sciutu prin tactulu seu intr'atátu se imblandiesca spiritele turbulente ale mai-mariloru din Egiptu, in cátu acolo, unde inainte de acést'a nici-unu Pasia n'a potutu scapá cu onóre din manile loru, asta-di gubernatorii potu traí in cea mai mare securitate. Prin faptele sale atáta reputatiune si stima si-a castigatu, in catu fú numitu Beglerbegu de Buda, unulu dintre cele mai importante gubernamente in imperiulu ottomanu. Ce ar' fi potutu face elu aici, déca Cara Mustafa Pasia, orbitu de pré marea incredere in puterea sa, nu i-ar' fi rieptatu tóte consiliurile, se cunósce invederatu din propunerile si intentiunile sale, déca le comparamu cu resultatulu. Unu istoricu turcu a descrisu fórte frumosu viéti'a lui, din care se vede, ca elu a fostu celu mai perfectu si mai escellente modelu alu tuturoru virtutiloru.

Lipce si Filek ; fiindu-cà garnisónele germane se retrageau cu voi'a si cu intentiunea de a se reservá mai bine pentru ocasiune mai favorabile , decátu cá prin o dificile si infructuosa resistentia se se espuna pericolului de a cadé in captivitate.

SULTANULU DECLARA PE TÖKÖLI REGE ALU UNGARIEI

XLVIII. Dupa acestu fericitu inceputu , Turcii nu se mai indoiau cà espeditiunea va esi bine , si Sultanulu nu mai cunoscea margini, ci prin pasi'a de la Buda declarà pe Tököli de rege alu Ungariei , si ordinà tuturoru nobililoru Ungariei , cari mai remasessera anca fidei imperatului Germaniei, cá se se suppuna noului loru suveranu. Turcii mai atacara insul'a Schutt , dar' fara successulu doritu. Intr'aceea vezirulu tienea pe ambasadorulu imperiale cu falsa sperantia de pace , voindu prin acést'a, cá inamiculu se stea in asteptare si se nu se prepare la resistentia.

TURCII PROPUNU CONDITIUNI IMPOSSIBILI DE PACE

XLIX. In fine, candu a fostu pe deplinu informatu de progresele armeloru tököliane, a chiamatu la sine pe Caprara cá se-i faca cunoscutu, cà Sultanulu nu voiesce a incheia pace cu imperatulu sub alte condituni, decátu sub cele urmatórie : Se restituie regatulu Ungariei in statulu in care a fostu la anulu 1067 ; se respundía portei otomane unu tributulu annuale de cinci-sute mii de florini ; se derime cetatile Leopoldopole si Gutta ; se restituie lui Tököli cetatile Neuttrashinta si Ecolt, dimpreuna cu insul'a Schutt, si fortaréti'a Muranu ; se dea amnestia generale Unguriloru, restituindu-le bunurile si tóte privilegiile loru. Lui Caprara nu-i dá man'a a primí aceste condituni in numele suveranului seu, ér' Sultanulu indata ce a intielesu cà imperatulu nu este aplicatu a le primí, a declaratulu bellu in contra lui, si a ordinatu a planta còda-de-calulu in publicu inaintea palatului in lun'a Sievvalu anulu Hegirei 1093.

A 1093

I. C. 1682

VEZIRULU PLÉCA CU ARMAT'A DIN CONSTANTINOPOLE

L. Câte-va díle in urma, Vezirulu accompaniatu de Mufti, de Cadieskieri si de toti ceilalti mai-mari, pléca cu mare pompa din Constantinopole, si-si iea calea spre Adrianopole, unde se determi-

nase a petrece iérna si a se prepará pentru espeditiunea contra Germaniloru. Pe cale cam la una milla de la Constatinopole, intr'unu locu ce se numesce Cirpigi Ciari⁽⁴³⁾, se pune in campu cu scopu de a da soldatiloru ceva tempu de repaosu, cá apoi se-si póta mai bine continua calea pên' la Adrianopole.

PRESEMNE RELE PENTRU TURCI

LI. Chiar' in acea nópte se redicâ o furtuna violenta, si unu ventu terribile mestecatu cu ploia si ghiacia, in câtu nime nu cutediá in totu campulu a se misca din locu ; si corturile pasiloru , si pavilionulu Sultanului, alu marelui veziru si alu lui Mufti au fostu trantite si sfarimate in bucati. Cinci dile dupa aceea fiindu campati aprópe de Silebria sub o culme la litorele mârei, éراسi se redicâ unu uraganu, si de pe munti versá unu torrente atâtu de mare, in câtu uu numai corturile, dar' si carale cu bagagiu, cai, vite, ba si soldatii au fostu inundati, séu rapediti cu torrentile in mare. Aceste duóe accidente petrecute asiá dicéandu mai sub murii Constatinopolei, au adusu in mare terróre pe Turci , cari prin superstitiunea loru sunt invetiati a judeca despre successulu intreprinderiloru loru dupa modulu cumu aceste-si ieau inceputulu.

DE ACI NUOE NEMULTIUMIRI INTRE SOLDATI

LII. Cei cari se oppusesera in secretu si de la inceputu acestei espeditiuni si o declarasera de injusta, acumu dupa aceste calamitati strigau in publicu, ca ele nu suntu alta de câtu semne visibili ale resbunarei divine si ale mâniei lui Dumnedieu asupra armeloru musulmane.

SULTANULU INSOCHESCE PE VEZIRULU CONTRA BELGRADULUI

LIII. Dar' Sultanulu nu luâ in consideratiune aceste strigate, ci le despretiul cá pe unele superstitiuni vulgare , ce nu sunt demne de nimile mari ; si lasandu a se repará daunele cauate prin ventu si

(43) *Cirpidgi Ciari*. Unu siesu fôrte largu afara de murii Constantinopolei, nu departe de Davudu-Pasia. I s'a datu acestu nume, fiindu-ca muierile betrane ale musulmaniloru spala pans'a loru in riulu ce curge prin medi-loculu acelui siesu, si apoi o intindu pe iérba si o usca la sóre.

ploia , isi continuà calea intentionata mai departe, si ajunse la Adrianopole càtra finitulul anului 1093. Aici preste iérna a lasatu a se face preparatiunile bellice câte mai erau anca necessari, si in duóedeci-si-siepte ale lunei Rebiul-achir, anulul Hegirei 1094., a plecatu cu tóta armat'a spre Belgradu. Dar' pe cale 'si schimba propusulul si se opresce la Hisargicu (44), urbe departata optu óre de la Adrianopole.

A. 1094.

I. C. 1679.

DA COMAND'A MARELUI SEU VEZIRU SI SE INTORCE LA CONSTANTINOPOLE

LIV. Aici mai fea odata in revista truppele sale, apoi da comand'a preste tóta armat'a marelui seu Veziru Cara Mustafa Pasia si cu ea stindardulu lui Mahomedu (45), si lu provóca se se bata cu bravura contra inamiciloru Coranului, cá asiá prin faptele sale se merite gloria si onóre eterna in acésta lume, si paradisulu in ceealalta. Fa-

(44) *Hisargicu*. O cetate pe cale càtrá Belgradu de la Adrianopole, in distantia cam de optu óre de la acésta. Nu are alta insemnatare, decátu cá Sultanulu Mahomedu s'a opritu aici, candu s'a intreprinsu espeditiunea contra Viennei.

(45) *Stindardulu lui Mahomedu*. Este unu stindardu din metasa verde, lungu si latu, dupa form'a carui-a se facu tóte stindardele numite Sandgiacu. Crestinii tienu cá l-ar' fi luatu de la Turci in batai'a de la Vienn'a ; dar' sunt in mare erróre. Cáci nu s'a auditu nici-odata cá acestu stindardu se fia cadiautu candu-va in manile inamiciloru, de si a fostu casu candu mai toti cáti au fostu in giurulu lui au cadiautu morti. Candu Sultanulu ori marele veziru are comand'a in persóna, stindardulu lui Mahomedu totdeauna'a trebue se fia in campania, dar' nici-odata nu-lu ducu in bataia ; ci se lasa in castre in grigea lui Nakibul Estret, care, candu vede cá victori'a inclina in partea inimica, elu celu dántáiu trebuese se care cu elu. Dar' la Vienn'a insusi Cara Mustafa Pasia a luatu cu sine acestu stindardu, si nu l-a lasatu din mana, péné n'a vediutu cá este afara de totu pericolulu. Este elu óre intr'adeveru stindardulu propriu alu lui Mahomedu, séu este altulu facutu dupa form'a aceluia : eu nu potuse o sciu. Dar' fia ori-cum : atáta sta, ca acela pe care 'lu au acumu Turcii, este unu stindardu fórte vechiu, si in multe locuri fórte ruptu. Pentru aceea nici nu-lu desfacu de totu, temendu-se nu cumva ventulu se-lu spulbere in bucati ; ci ilu tienu infasiuratu pre langa o lance, péné çandu armat'a ese din cetate, si apoi ilu presenta Sultanulu cu tóta ceremoni'a usitata. Candu armat'a a adjunsu in cele d'ántáia castre, stindardulu se pune intr'unu scrinu auritu, unde se tiene si Coranulu si caputulul lui Mahomedu ; dupa aceea mergendu mai departe, ilu punu pe o camila si-lu presenta Sultanulu séu marelui veziru. In cátu pentru inscriptiunile si marcele lui, nu se vede alta pe elu, de cátu cuvéntulu Alem, care se vede pe vervulu lancei. Se dice, cá odenióra era inscrisu pe elu Salavat-ulu, adeca profesiunea de credintia a mahomedaniloru, cu littere negre, dar' cá timpulu a stersu aceste littere.

cându in modulu acestă tôte dispositiunile, s'a intorsu la Constantinopole, dupa ce 'si petrecu pe tóta calea cu venatulu.

VEZIRULU TIENE UNU CONSILIU BELLICU GENERALU

LV. După plecarea Sultanului vezirulu trece Sav'a la Belgradu, si tóta armat'a de sub comand'a sa o duce la Essecu. Aici Emericu Tököli, pe care Turcii ilu pusera acumu de curându rege alu Ungariei, vine cu vre-o trei-sute de nobili unguri in castrele turcesci, vezirulu nu numai că-lu^u primesce cu celu mai mare respectu, ci anca-lu onorédia cu cele mai pretioşe daruri. La câte-va zile dupa aceea se tienù mare consiliu bellicu, la care marele veziru a convocatu pe toti cei mai de frunte oficiari ai armatei. Elu nu era obligatu a face acésta, fiindu-că avea de la Sultanulu unu Chalisierifu, in virtutea carui-a avea deplina putere de a lucra in tôte dupa placerea sa. Dar' elu isi avea intentiunea sa cu acést'a procedere, adeca cá: prin acésta condescendtia si modestia a sa, se-si attraga afectiunea pasiloru sei, si se-i faca câtu se pôte mai dispusi a executá ordinile sale, de o parte; ér' de alt'a cá déca s'ar' intemplá vre-unu casu nepreveditu si contrariu mintiei sale, se nu se póta imputa lui, cì acelora cari au fostu auctorii planului.

TÖKÖLI 'SI DESCOPERE OPINIUNEA SA IN CONSILIULU BELLICU

LVI. Tököli anca a fostu inviatu la consiliu, si cá omu, despre care se credea că nimeni nu pôte cunósce mai bine decâtu elu starea Germaniei. fù inviatu cá elu mai dântáiu se-si redice vocea si se-si spuna opiniunea (46), că de care parte ar' trebuí mai antaiu

(46) *Se-si spuna opiniunea.* Sciu cá cei mai multi scriitori crestini atribuie obsidiunea Viennei consilierulu lui Tokoli, si aducu argumente atátu de tari pentru opiniunea loru, in câtu lectorii prè usioru s'ar' poté seduce cá se le créda. Cáci pentru ce se nu fia probabile, ca unu rebellu, care avea intentiunea de a-si liberá patri'a de sub jugulu strainu, tôte midi-lócele le-a incercatu spre a-si immulti partid'a. si spre a resturna pe unu principe care tienea a fi legitimulu domnú alu tieiei? Si éراسi, pentru ce se nu fia probabile, că elu a datu aliatiloru sei consiliuri cari conveniau cu intentiunile sale? Dar' auctoritatea mai multoru mari barbatí, pe cari i cunosc personalu, si cu cari amu avutu intime cunoscintie prè langa curtea ottomana, nu me lasa se me alaturu la acésta opiniune. Asiu poté se me provocu numai la Ainegi Solimanu Pasia, care facéndu-se Veziru, a aretatu in publicu si pèn'ia evidentia inopnenti'a lui Tokoli; este inse altulu pe a carui marturisire eu punu celu mai mare

atacatu inamiculu ; si déca obsidiunea Viennei este a se întreprinde anca in acestu anu, séu ar' fi mai consultu a se amená pênè la anulu viitoriu ? Atunci Tököli dise : « Invincibile veziru ! Care se lasa in in-
« treprinderi mari, acela pentru cá se póta reusi , are absoluta neces-
« sitate de trei lucruri : bani , ómeni si, mai pre susu de tóte , prú-
« dentia, care este dominatori'a a tóte actiunile. Banulu este neces-
« sariu pentru a incuragiá pe soldati si a corrupe pe straini; ómenii
« pentru a bate pe inamicu, si a invinge tóte obstaculele; prudenti'a
« pentru a moderá prè-marea ardóre de care sunt capabili ánimile
« eroice. Fóra prudentia s'au perdutu de multe-ori cele mai mari
« thesaure si cele mai tari puteri fara vre-unu resultatu bunu ; cu

pondu , si acesta este Hasnedar Ibahimu Pasia , mai antáiu thesaurariu sub Cara Mustafa Pasia, apoi Begu la o galera, dupa aceea ambasaduru extraordinariu alu portiei ottomane pre langa imperatulu Germaniei, si in urma gubernatore in Belgradu cu trei tuguri. Acesta a fostu de facia la tóte consultatiunile de pe acelu timpu, si déca se lua vre-o decisiune secreta, vezirulu i-o descoperiá cá unui-a, catra care se portá cu cea mai mare stima, pentru mintea lui petrundietória, si pentru abilitatea lui in a da la momentu consiliuri. Pre candu eram anca in Constantinopole . ilu chiamamu de multe-ori in cas'a mea, si fiindu-cá totdeauna ilu imbiám cu câte unu pócharu de vinu, càre de si in secretu, i placea fórtè multu, prin acést'a intr'atátu i castigasemu afféctiunea. in cátu isi descoperi inaintea mea tóta anim'a sa. Odata la una ocasiune de acestea vorbiám cu elu in modu familiaru despre cadere-a si mórtea lui Cara Mustafa Pasia, si-i diceamu, ca eu nu me potu destulu mira, cumu unu omu atátu de mare, care a portatu siepte ani officiuu de mare veziru cu atáta gloria, a potutu se asculte de unu rebellu cá Tokoli, care in urma nu avea mai mare bunavointia càtre o parte decátu càtra alt'a; cáci, dupa tóta probabilitatca, intentiunea lui nu era alt'a, de cátu cá sub pretestulu de amicitia si de servitiu se iniese pe curtea ottomana si se o irrite in contra Germaniloru. si apoi candu amenduóe aceste parti se voru fi storsu din tóte puterile loru , elu se se faca domnu absolutu in Ungari'a. Ibrahimu Pasia incepu cu unu proverbiiu turcescu, si dise . *« Eger Dinumuz airi, ise Allahumuz bir dur ;* adeca : De si nu avemu un'a si aceeasi lege ; dar' avem numai unulu si a-
« celasi Dumnedieu ; si pentru aceea trebue se vorbimu adeverulu. Cei cari dicu cá
« Tokoli a fostu motorulu a'cestei întreprinderi , acei-a ilu accusa pe nedreptu. Eu
« din partea mea sciu, cá elu nu numai cá a fostu in contra obsidiunei Viennei, dar'
« a si avutu pareri cu totulu oppuse, pe cari déca le urmá comandantele meu de
« atunci, nu era se causedie imperiului ottomanu o rusiue atátu de mare, sí nici elu
« nu-si perdea dignitatea si vícti'a ». Parerile contrari , despre cari imi vorbiá Ibra-
himu Pasia cá le avea Tökoli , sunt acelea ce le-amu espusu in textu. Totu aceste
cuvinte ale' lui Ibrahimu le-amu auditu dupa aceea si din gur'a lui Tokoli, care mi
se plangea. cá num'ri Maurocordatu inventase acésta calumnia, si indemnase pe Cara
Ibrahimu Pasia ca se-lu punu in prinsóre

« prudentia inse adese ori cele mai mici armate au resturnatu im-
 « periuri vaste ; esemplu viu este imperiulu otiosmanu. La obiectulu
 « despre care avemu se deliberamu asta-di, avemu necessitate nu-
 « mai de prudentia ; câci imperiulu ottomanu au adunatu unu thesa-
 « uru atâtu de mare si truppe atâtu de multe, in câtu acestu faptu
 « pare a fi mai mare decâtu insasi fam'a despre elu, care in casulu
 « de fația si-a uitatu de insusirea sa si merita crediementu. Armat'a
 « ottomana are inaintea sa duõe espeditiuni , amenduõe asemenea
 « de gloriöse, dar' nu asemenea de usioru a le esecutá, nici asemenea
 « de avantagiöse pentru imperiu : obsidiunea Vienei si cucerirea a
 « întregu regatului Ungariei. Eu refusu obsidiunea Vienei si ceru cu-
 « cerirea a întregu regatului Ungariei. Eu refusu obsidiunea Vienei,
 « séu mai bine eu dicu, cà obsidiunea Vienei este de celu mai mare
 « detrimentu pentru interesele imperiului ottomanu. Pôte fi cà ce-
 « loru mai multi se va parè absurda acésta opiniune a mea, dar' nu va
 « parè absurda acelora, cari cunoscu din fundamentu starea lucru-
 « riloru in Europ'a, si credu cà nu va parè absurda nici acestei ilus-
 « tre si sapiente adunari, inaintea carei-a din obedientia catra invi-
 « cibilele veziru si din ordinulu seu amu venitu se-mi spunu opi-
 « niunea mea. Vienn'a este fôrte departe de frontarielu imperiului
 « vostru ; ea de si nu este atâtu de tare, in câtu se nu o póta
 « cuceri eroismulu ottomanu , dar' se nu ve faceti illusiune cà
 « s'ar' poté cuceri indata la primulu atacu. Inainte de a ajunge
 « acolo , voi trebue se treceti prin tiér'a inamicului , careîn cele
 « mai multe locuri è aperata de castelle bine intarite , si ale ca-
 « roru garnisóne in continuu ne voru molestá,; si déca pótenu voru
 « avé curagiulu de a esi in lupta deschisa cu armat'a vóstra, dara
 « voru face escursiuni continue, pênè ce nu le veti cuprinde pe tôte.
 « Si déca prin bravur'a garnisónei din Vienn'a, care precumu eu
 « presupunu, va fi din cele mai tari, obsidiunea se va prolungí pe
 « lungu timpu, atunci imperiulu ottomanu se va vedé espusu la mai
 « funeste pericle, decâtu tôte câte i s'au intemplatu dela cucerirea
 « Constantinopolei si dela stabilirea dominatiunei sale in occidente.
 « Provisiunea pentru o armata atâtu de mare pe mai multe luni ina-
 « inte, este imposibile de a o procurá dintr'odata ; de multe-ori ini-

« micii o voru interceptá ; mai adese-ori voru despoia si carale vós-
« tre de transportu si prin incursiunile loru neasteptate voru debi-
« litá armat'a si o voru aduce la atáta extremitate , in câtu séu va
« perí de fôme, séu va trebui se redice obsidiunea cu cele mai sim-
« titórie perderi si spre cea mai mare rusine. Dar' se punemu că a-
« césta espeditiune va avé successu bunu, si Vienn'a se va suppune
« armelorú vóstre : in acestu casu eu prevediu, că imperiulu vostru
« s'ar' incurcá intr'unu belluanca si mai periculosu ; déca nu cumu-
« va voi ati gasi de bine, a o perasi de buna voia ; ceea ce eu ane-
« voia credu că ati face. Cáci nu trebuie se uitati, că acésta cetate se
« considera de bulevardulu crestinatatiei, si indata ce ea ar' remané
« in man'a vostra, toti crestinii ar' crede că religiunea loru este
« cadiuta cu totul. Pentru aceea veti vedé, că la prim'a fama des-
« pre obsidiune, toti principii cari professédia cretinismulu, se voru
« asociá de siguru unii cu altii spre a o scapá de perire ; ei voru
« uita de certele loru intestine si voru lua mesurile cele mai cores-
« pundietórie spre a impededá progressulu victorieilorú vóstre. Re-
« gele Franciei este confederatulu vostru ; dar' se nu credeti că
« confederatiunea lui ar' merge pêné acolo, in câtu se suffere ester-
« minarea totale a religiunei crestine. Elu va lasa , si-i va paré bine
« că imperatulu Germanioi se fia apesatu ; dar' nu cu alta inten-
« tiune, decâtu numai pentru că elu insusi se-si póta estinde domi-
« natiunea sa, si pentru că se-lu impedece se nu aiba putere de a-i
« stricá ; departe inse că elu se dorésca a ve avé pe voi vecini, candu
« voi sunteti si mai tari si mai avuti. Principii germani, scimu că de
« multe-ori refusa a dá ajutoriu imperatului, séu nu-lu adjuta asiá
« precumu in realitate ar' poté, pentru că se temu că imperatulu,
« crescendu-i puterea, ar' poté cu timpu se le atace chiar' libertatile
« lorú. Candu inse voru vedé ca tierile lorú suntu espuse la periclu
« estremu, atunci isi voru uní cu totii tóte puterilelorú, pentru a si-
« le aperá si a se oppune intentiunilorú vóstre. Si mai multu, candu
« voru vedé ca nu mai este nici-o sperantia de scapare, si că tierile
« lorú amerintiate nu le potú altminteré aperá : ei se voru suppune
« de buna voia regelui Franciei, si-lu voru declara de imperatu alu
« lorú ; si atunci, unindu acesta restulu Germanilorú cu armat'a pro-

« pria, eu me temu ca elu va fi cu multu mai formidabile decâtu
« cumu ve imaginati voi. Pentru aceea trebuese fiti prevedietori; căci
« altminterea, pe candu ve veti adoperá a suprime pe unu inamicu
« mai debile, pe atunci ve veti crea pe unu altulu mai potente con-
« tra vóstra, si-i veti da armele in mana, fara cá se sciti. Asiá , in-
« vincibile Vezire!, déca veti considera aceste lucruri, si le veti pon-
« derá cu prudenti'a vóstra cunoscuta in tóla lumea, veti recunósce
« fórte claru, câtu de dificile si periculósa este acésta espeditiune;
« si chiar' din acésta impregiurare poteti se ve întórceti cugetulu
« catra altu campu de actiuni bellice, unde braçiele ottomane si-ar'
« poté aretá valórea cu mai pucina perdere si cu mai multu folosu.
« Acestu campu este Ungari'a; unu regatu mare si fertile, care si
« pênè acumu a batutu de multe-ori armatele vóstre, si, ceea ce n'a
« potutu face anca nici-o alta tíera, v'a opritu duóe sute de ani in
« victoriile vóstre; ér' acumu se suppone de buna voia legiloru
« vóstre, ba ve implóra cu totu adinsulu ajutoriulu vostru. Statu-
« rile acestui regatu in cea mai mare parte, urmédia stindardulu
« meu; ér' ceilalti pucini cari mai stau anca sub tiranni'a imperatu-
« lui Germaniei, nu astépta altu decâtu ocaziunea bine-venita, ca
« se arete cumu s'au saturatu da jugulu germanu. Dati-le acésta
« ocaziune, căci eu nu vedu pe ce alta cale ati poté face mai mare
« folosu imperiului ottomanu. Cugetati numai, că déca veti suppone
« odata tóta Ungari'a si ve veti intarí in ea, atunci nu veti mai da
« de nici-unu obstaclu, nu numai cá se suppuneti Vienn'a, cì ca se
« cuceriti tóta Germani'a intr'o singura espeditiune. Ungari'a ve va
« suppedita provisiune in abundantia, si curatite odata garnisónele
« inimice din cale, provisiunea se va poté transporta cu securitate;
« si asiá Ungari'a ar' fi unu magazinu perpetuu si securu pentru es-
« peditiunile vóstre, si ati poté porta bellulu ori unde voi ati voi.
« Dupa tóte aceste, déca-mi permitteti a me esprime liberu, apoi
« opiniunea mea este: că pentru binele ottomaniloru nimicu nu
« póte fi mai folositoriu, decâtu cá ei totu anulu acesta se-lu intre-
« buintieze intru a suppone regatulu Ungariei si a se intarí in elu;
« a cuprinde fortaretielile ce sunt anca in manile Germaniloru, a le
« fortifica si a le provedè cu garnisóne si cu tóte provisiunile pe

« doi trei ani înainte, pentru ca se fia assecurate atâtu contra ini-
 « micului câtu si contra fόμεi ; si mai pre susu de tôte, a-si atrage
 « affectiunea Unguriloru, si a-i intari in obedienti'a loru. Déca veti
 « incepe cu mesurile aceste, io speru că in iérn'a viitória voiu avé
 « cu mine o armata de mai bine de optu-dieci mii de ómeni din
 « compatriotii mei. In câtu pentru armat'a vóstra ce o vedu aciadu-
 « nata, eu credu că nu profitati nimicu a o fatiga cu căli lungi si cu
 « obsidiuni infructuóse ; pentru aceea consiliulu meu este, ca ma-
 « rele veziru, déca vă aflá si elu de bine, se se asiedie cu cea mai
 « mare parte a armatei langa Buda séu langa Belgradu, si prin pre-
 « senti'a sa se tiena in frênu pe rebelli, séu pe acei cari ar' denega
 « suppunerea loru ; ér' candu s'ar' areta inimiculu, se merge in con-
 « tra lui si se-lu bata ; si déca s'ar' retrace in cetati si castelle , a-
 « tunci se tramitta pe Tatarsi si alte truppe usióre in tierile vecine ,
 « Germani'a, Austri'a , Moravi'a, Bohemi'a si Silesi'a, cu ordinu es-
 « pressu de a devasta aceste tieri, de a nimici pretutindene bucatele
 « de pe campu, de a lua cu sine bucatele din magazine, séu, déca
 « acést'a n'ar' poté-o face , se le dea focu. Cu modulu acesta ar-
 « mat'a inimicului o veti respi fara multa greutate si fara vre-unu
 « periclu, in câtu nu va fi in stare nici in estu anu nici in anulu
 « viitoriu se subsiste , lipsindu-i cu totulu bucatele. Déca vomu
 « face aceste, eu o repetu si stau bunu, ca intr'o singura campania
 « veti poté cuceri nu numai Vienn'a, ci imperiulu germanu intregu».

OPINIUNEA PASIALILORU PRINCIPALI

LVII. Asiá Tököli. Elu in vorbirea sa se esprimâ cu mai multa li-
 bertate decâtu cá se placa Vezirului, care fiindu-câ era prè incre-
 diutu in puterea sa, si cugetá la alte planuri mari, asia nu potea se
 audia consiliurile salutari ale altora. De alta parte se temeá, cá déca-
 isi va descoperi opiniunea in publicu, prin acést'a isi va instrainá i-
 nimele unguriloru, cari anca nu si-le castigase cu totulu, si apoi
 éra si prin acést'a ar' poté se devina suspectu chiar' inaintea Turci-
 loru ; deci elu isi ascunse desplacerea, si provocà pe ceilalti Pasi,
 cá se-si spuna si ei opiniunile loru. Se aflau presentí intrø ceilalti
 Pasi doi barbati eminenti si renumiti pentru servitiile loru mili-
 tari si pentru prudenti'a loru, cari aveau mare auctoritate in castrele

ottomane. Acești-a erau Ibrahimu Pasia din Buda și Ahmedu Pasia (47), care era totodată și defterdaru său mare-thesaurariu. Aceștia vedeau în inimă Vezirului și ghiceau în parte opiniunea lui ; și asiă fiindu-că scieau că vezirulu va fi pururea inamicu acelor a, cari s'ar' oppune intentiunei sale de a obsediă Viena'a, de o parte, ér de alt'a fiindu-că din discursulu lui Tököli au fostu convinși despre pericolulu la care este espusu imperiulu ottomanu prin această expedițiune : ei au respunsu în termeni ambigui. «Trebue—disera ei—se « lasamu întieplețiunei prè bine cunoscute a Vezirului, se decida, « deca este se portamu bellulu în contra Ungariei său în contra Ger- « maniei. Déca credeti, că stabilirea noastră în Ungari'a merita, că ar- « mat'a se se ocupe cu această a unu anu întregu, atunci Vezirulu nu « trebue se mërğa mai departe decâtu pènè la Buda și se se asiedie « în apropiarea acestei cetati. În acestu casu armat'a s'ar' poté divide « în trei parti : un'a care se stea și se pazésca castrele ; er' celelalte « duõe se faca escursiuni și devastari în țierile vecine ale inamicului, « se ocupe fortarețiile în Ungari'a, și dupa ce le-au ocupatu, se le « provéda cu garnisóne și se le fortifice în totu modulu. Impartiendu « armat'a noastră, n'avemu de a ne teme de nici-unu periclu. Căci « nu se pôte crede că inimicii, cari nu numai că nu sunt preparati, « dar' sunt cu totul storsi prin bellulu francesu de acumu câti-va « ani, se póta acumu aduna nici cea mai mica armata ; său deca ar « si poté, ea totusi nu va fi în stare se resiste nici la a patri'a parte « din armat'a ottomana. Ér' deca cugetati, că obsidiunea Viennei este « de mai mare importantia, atunci prudenti'a ne dictédia se nu per- « demu timpulu cu obsidiunea altoru cetati, ca o armata atâtu de « mare precumu é a noastră, se nu patia ceea ce a patitu armat'a lui « Solimanu Sultanulu, adevca că apropiandu-se iern'a, se fia necessi- « tata a redica obsidiunea fara nici-unu succesu reale. Cu unu cu- « ventu, soldatii trebue dusi fara amenare la lupta, pentru că ei « sunt acumu inferbențati și ardu de pofl'a de a se bate cu inimi- « culu».

(47) *Ahmedu Pasia*. Acesta a fostu crescutu sub Kioprili Oglu, care mai tóte pasia-licurile din imperiu le-au implútu cu Chadari și oficiali devotati lui.

VEZIRULU ISI ASCUNDE PLANURILE SALE

LVIII. Cara Mustafa Pasia vedea că nici acești doi Pasi nu sunt în totu de parerea lui; asiá, pentru că se-si ascunda cu atâtu mai bine intentiunile sale atâtu dinaintea amiciloru câtu și a inamiciloru, se prefacú că apróba consiliulu lui Tököli, și dete ordinu că armat'a se plece îndată spre Iaurinu; ér' pe ambasadorulu imperiale, pe care pêné acumu l-a purtatú cu sine și l-a ținutu cu vane sperantie de pace, l-a tramissu la Bud'a, că se nu póta fi martoru și observatore procederiloru sale.

TATARII SE UNESCU CU TURCII.

LIX. Chiar' pe acestu timpu vine Selimu Ghirai, Chanulu Tatariloru, cu trupele sale în castrele ottomane, unde a fostu primitu de către Vezirulu cu cea mai mare și ne-mai-usitata onóre; i darui vestmentu superbu de hermelinu, o catafracta (48), și o sabia ornata cu diamante și alte pietre scumpe.

VEZIRULU INDUPLECA PE IENICERI PENTRU OBSIDIUNEA VIENNEI.

LX. Avendu acumu adunate tóte trupele ce le asteptá, Vezirulu pléca spre Iaurinu, și către finitulu lui Gemaziul-ochir trece preste fluviulu Iaurinu, după ce soldatii unguri, cari erau însărcinati cu pazirea trecerei preste elu, și-au perasitu cu rusine posturile lorú (49), și se asiedia chiar' sub murii cetatiei Iaurinu. Abiá înse începuse a face siantiurile și a bate murii, cându și vinu spionii sei cu scirea, că imperatulu Leopoldu a fugitu din Vienn'a la Lintiu; că acolo tóte sunt în cea mai mare disordine; că murii cetatei sunt în stare ruinata; că garnisón'a é pucina și spaimantata; că armamentariile și magazinele sunt góle, nu este nici munitiune nici provisiune; și că locuitorii sunt diumetate morti de fric'a Turciloru. Acésta scire incuragiá pe Vezirulu spre a-si persecuta intentiunea sa; dar' acumu isi face altu planu, că se stórca învoirea celorlalti generali. Mai ân-

(48) Cuirassa. Brustharnisch. Armatura de peptu. *Tr. Rom.*

(49) *Posturile lorú.* Unii dicu că comitele Buddan a comisu tradarea de a lasatu libera trecere Turciloru. Dar' acésta crima nu s'a constatatú nici-odata, și asiá mai bine lasu si eu totu lucrulu în dubietate, decâtu se me pronuntiu fara a avé probe sufficiente.

tâiu se încercă a castiga prin diferite apucaturi pe Ieniceri, si prin anumite persoane le face promisiunea, că deca se voru declară că voiescu a întreprinde această expedițiune si voru insiste la acest'a, atunci nu numai că le va dá onóre mai mare si soldu mai bun, dar' le va dá voia de a spoliá toti thesaurii Germaniei, despre cari se supunea că sunt depusi si se conserva in Vienn'a. Dupa aceea trase in partea sa pe Aga Ieniceřiloru prin promisiuni de munti de auru si prin diverse preteste magulitórie. Aceste apucaturi isi avura effectulu si asupr'a lui Kulkiahaia (50), si a celorulalti Ogiac Agalari (51); asiá in câtu Ienicerii au inceputu in urma a strigá in publicu, că puterile imperiului ottomanu se consuma fara nici-unu scopu in obsidiunea unei localitati de nimica, si că aici se perde numai timpul, in care s'ar' poté cuceri capital'a Germaniei, această rivala a Constantinopolei, si locu de scapare alu tuturor Ghiauriloru. Vezirulu, candu a vediutu că ajunsse lucrulu péné la atât'a, a chiamatu la sine pe Pasialii cei mai de capetenia, si informandu-i despre cele ce striga Ienicerii, li-a cerutu se-si spuna opiniunea : deca este óre consultu a satisfice dorinti'a Ieniceriloru, ori că este mai consultu a amená această importanta afacere péné la expedițiunea anului viitoriu?

PASIALII SI TÖKÖLI SE INCERCA SE ABATA PE VEZIRULU DELA IDE'A SA.

LXI. Vediendu Pasii că vezirulu stâ in cumpene, nu mai ascusera

(50) *Kulkiahaia*. Locotenentu militiei preste totu, si primul dupa Ag'a Ieniceriloru, ba anca mai mare decâtu acesta in divanulu imperiale. Elu pórtá registrulu despre Ieniceri si despre tóta cealalta infanteria turcésca; de la elu trebe se ésa ordinulu, candu vre-unu regimentu de Ieniceri are se mérga undeva in garnisóna, elu impartasiesce cu Ag'a alu seu tóte lucrurile ce atingu pe Ieniceri, si se ingrisesce despre ele : pentru aceea puterea lui este fórte mare asupr'a acestoru truppe.

(51) *Odgiacu Agalari*. Sub acestu nume comunu se intielegu toti acei-a, cari au comand'a asupr'a unui intregu corpu de Ieniceri, precumu è Kulkiahaia, Sagardgi Basi (*), Samsongdi Basi (**), si asiá mai departe toti Buluk Agalari(***), cari au celu puçinu unu regimentu sub comand'a propria.

(*) Insémna proprie câneriu, intendante de canii de venatu; dar' in casu de ba-taia insémna generalu-intendante. *Tr. Germ.*

(**) Intendante asupra zevodiloru séu câniloru anglezesci, aci inse insémna co-mandante. *Tr. Germ.*

(***) Capi de turme. *Tr. Germ.*

nimicu, cî se declarara rezoluti si in unanimitate contra obsidiunei Viennei. Adevăratu —disera ei—câ nu trebue lasata in manile inamicului o cetate, care nu numai că este usioru de a o cuceri, dar' anca ne deschide port'a pentru cucerirea Germaniei întregi; nu trebue inse de alta parte se întreprindemu unu lucru, de la care potemu astepta folosu pucinu si din contra dauna foarte mare. Tököli anca, mai multu de câtu toti, s'a oppusu si a vorbitu contra obsidiunei Viennei, din cauza că elu vedea bine, că deca vezirulu va impresora Vienn'a, atunci voru disparé tôte sperantiele sale la tronulu Ungariei, pentru aceea dise Vezirului, că nimicu nu pôte fi mai prejudiosu intereselor ottomane, decâtu deca persiste in intentiunea sa de a obsedia Vienn'a si a lasa Ungari'a; căci acestu poporu chiar' acumu cu trecerea din urma preste fluviulu Iaurinu, si-a aretatu pênê la evidentia aversiunea sa fație cu jugulu germanu, si inclinatiunea sa de e se suppone victoriosului tureu.

PASII SE SUPPUNU IN URMA AUTORITATEI VEZIRULUI SI PLÉCA ASUPR'A VIENNEI

LXII. In urma Vezirulu, vedindu ca cu vorbele sale nu pôte face nimicu, impatientu de atâta traganare, scôte si le areta Chatierifulu Sultanului, prin care-i era data comand'a cu putere absoluta asupr'a a tóta armata, si instituitu arbitru suveranu de pace ori resbellu. Pasii, vedindu acestu decretu. plecara capulu, si promisera, mai multu din órba obedientia decâtu din libera voinția, a urmâ ordinile dictatorelui loru. Consiliulu bellicu se dissólva, armat'a se ridica din castre, si se lasa indereptu numai unu corpu micu de trupe sub comand'a lui Kior Hussein Pasia (52) pentru a tiené blocatu Jaurinulu; celalalte truppe pléca tôte cu cea mai mare graba spre Vienn'a. Pe cale au prinsu bagagiurile mai multoru oficiari imperiali, cari se oprissera in cale pentru difficultatea comu-

(52) *Kior Hussein Pasia*. Barbatu foarte renumitu între Turci pentru curagiulu si esperienti'a sa. I s'a datu acestu nume séu pentru-câ avea numai unu ochiu, séu pentru-câ avea ceva defectu la unu ochiu. Căci Kior (*) in limb'a persiana si turcésca însemna unulu care è orbu, séu care are numai unu ochiu.

(*) Chioru in limb'a romana însemna unulu care de unu ochiu séu de amenduo se uita curmedisiu. De aci proverbiulu : Cu unu ochiu la pane, cu celalaltu la slanina. *Tr. Rom.*

nicațiunei; au uccisu pe soldatii cari insoțiau transportulu cu bagagiulu; si apoi au petrunsu in tiér'a inimicului, facându o mul-time de captivi, si luandu-i cu sine, in urma apparù inaintea Vi-
 ennei in optu-spre-diece ale lunei Gemaziulu-ochir anulu Hegirei
 1094.

A. 1094
 I. C. 1683

OBSEDIUNEA VIENNEI

LXIII. Dupa ce s'au pusu in corturi, au facutu siantiuri si tôte pre-
 parativele necesare pentru obsidiune, Vezirulu in scurtu timpu o-
 cupa întariturile esteriore; derima murii cu tunurile si minele sale,
 si da assaltu asupra cetatiei cu atâta vigóre, in câtu, pe langa tôte
 câ garnisón'a adjutata de cetatieni se luptá cu bravura pentru reli-
 giunea si patri'a loru, si totu pasiulu de terrenu ilu disputá inimicu-
 lui, totusi, dupa cea mai mare probabilitate cetatea ar' fi fostu in
 curendu cucerita, déca Vezirulu continuà obsidiunea cu acea vigóre,
 cu care o a inceputu. Dará arbitruulu supremu alu fortunei avù pie-
 tate de sórtea crestinatatiei, si a venitu pe neasteptate a dá adjuto-
 riu nefericitei Germanie; si cá se arate câ póte din necasu se scóta
 la bine, a datu in mintea vezirului (omu altminterea cu multa pru-
 dentia si esperentia) acelu cugetu absurdu, de a crediutu câ va fi in
 interessulu seu a prelungí obsidiunea. Elu credea tare si vertosu, câ
 déca, precumu amu disu, a ocupatu cu facilitate intariturile este-
 riore, va poté ocupa in scurtu timpu si cetatea; in asta credintia a
 scrisu Sultanului, câ in cate-va dile i va tramitte chieile Viennesi.

VEZIRULU ASPIRA LA IMPERIULU DIN OCCIDENTU

LXIV. Acésta sperantia i irritá ambitiunea, si orbitu de cugetarea,
 câ nime nu póte se aiba putere mai mare decâtu elu, vení la ide'a es-
 travaganta, câ elu ar' fi in stare de a se scutura d sub potestatea
 ottomana, si dupa cucerirea capitalei Germaniei, a funda unu impe-
 riu musulmanu in Occidentu, care se fia in stare a disputá priori-
 tatea celui din Orientu; dupa aceea punendu-si Sorgudgiulu (53), se-
 si dea titlulu de Sultanu alu Viennesi si alu Germaniei. Elu credea câ

(53) *Sorgudgiulu*. Este o forma de crésta preparata din pene pretiose si ornata cu
 pietre scumpe. Se pune in turbanu, seu cá semnu de potestate suprema, séu spre a
 areta ca celu ce o pórtá, face parte din divanulu Sultanului. De acóf chiar'si Ciausí

de Sultanulu nu are de a se teme nemicu, fiindu ca tóte truppele cele bine disciplinate ale imperiului ottomanu erau sub comand'a sa, si pentru Sultanulu Mahomedu va fi cu greu déca nu chiar' imposibile de a aduná si a-i oppune o armata asemenea de numerosa, cá se nu dicemu asemenea de curagiosá. De imperatulu Germaniei i se parea cá are anca si mai puçinu de a se teme, fiindu-ca sperá ca mai curendu va ocupa elu Vienn'a, decátu ar' poté adjuge truppele ce imperatulu le asteptá din Poloni'a ; si acést'a o credea cu atátu mai tare, cu cátu cunoscea cá Polonii sunt fórté tardivi in dispositiunile loru. Afara de acestea, elu adusese cu sine o multime mare de thesauru, adeca atátu alu seu propriu, cátu si alu Sultanului, si cugetá se-lu mai immultiésca cu thesaurii principiloru germani, despre cari elu presupunea cá sunt depusi si se conserva in cetatea de sub obsidiune. Apoi sciá, cá Pasi si alti gubernatori ai castelleloru din Ungari'a (cari cei mai multi erau creaturele sale; si pe cari elu cá veziru in cursu de siepte ani i-au pusu in functiuni) voru trece in partea lui; si credea ca acesti-a nu voru face nici-o pedeca inaintarei sale la demnitatea de Sultanu. Nu era altulu acumu de castigatu, decátu Ibrahimu Pasia, beglerbegulu de Buda, barbatu de mare auctoritate nu numai in Ungari'a, dar' chiar' si inaintea armatei intregi, si tot o data supremu comandante alu Ienicieriloru si Spahiiloru. Spre a-lu castiga pe acesta, se assecurá mai ántáiu prin promissiuni si daruri pretioése despre toti acei-a, despre cari sciá cá au ceva influentia la

precumu si Ghieduki Agalarii(*) pórta Sorgudgiu, dar' de o specie inferióre. Cá semnu alu potestatiei regali ilu pórta Sultanulu si cei trei gubernatori, adeca Pasia din Egiptu, si celu din Bagdadu(**), éra inainte de acést'a si celu din Bud'a. Sultanii in semnulu potestatiei loru supreme asupra celoru trei regate, adeca Greci'a, Egiptulu si Ungari'a, portau trei Sorgudgiuri, unulu in drépt'a, altulu in stang'a, si alu treilea in fruntea turbanului, tóte aternate cu o mica si frumosá legatura. Dupa ce au perdutu Ungari'a, au conservatu si mai departe pe alu treilea Sorgudgiu, dar' acumu cá semnu alu potestatiei loru asup'r'a regatului Bagdadu. Cei trei gubernatori memorati mai in susu portau numai unu Sorgudgiu in partea stanga a turbanului. Afara de acést'a, Pasi'a din Egiptu e onoratu de cátra locuitori (dar' nu si la curte) cu titulu de Sultanu, fiindu-cá in limb'a arabica, care se vorbesce de comuna in Egiptu, cuventulu Sultanu insémna domnu séu principe.

(*) Insemna : Comandante-generalu. *Tr. Germ.*

(**) Adeca : Babiloni'a. *Tr. Rom.*

armata : ér' lui Ibrahimu Pasia i promitte regatul Ungariei pe vié-tia ehedi (54), cu acelu beneficiu, cà tóte provinciile ce se tienu de acestu regatu se voru imparti între Spahii in forma de Timar (55), ér' in cetati si sate se va asedia tóta armat'a ca colonia nóua, dupa ce vechii locuitori voru fi séu alungati séu facuti sclavi. Pentru sine

(54) *Ebedi*. *Insemna proprie pentru totdeauna*, séu : pentru tóta viéti'a unui omu. De aci cu acestu nume se numescu tóte privilegiurile date de Sultanulu pentru totu-de-a-un'a vre unui Veziru, Pasia séu Principe, cari in casuri de acestea se distingu cu numele Teebeden. Assemenea privilegiu a fostu Chatisierifulu despre care dicu scriitorii crestini cà l-a datu Mahomedu IV. lui Cara Mustafa Pasia si prin care acesta fusese scutitu pe tóta viéti'a de pedéps'a mortiei. Dar' acesti scriitori nu sciu ca Sultanulu da asemenea Chatisierifu tuturoru, anca si acelora, cari trei dile dupa numirea loru de veziru au fostu puniti cu mórte ; cà-ci in Chatisierifu totdeauna se pune conditiunea : *Eger her Chidmetumuze sedachat ve Isticametde o-lurse* : adeca : «Déca tu (*) in tóte si in ori-ce servitiu te vei purta cu credintia s'obedientia càtra noi». De aci urmédia, cà cei caroru se da asemenea Chatisierifu, nu sunt nici de cumu mai securi in onórea, averea si viéti'a loru, decâtu ori care altulu. De altminterea Vezirii nu se punescu cu mórte , decâtu numai in casulu , candu in modu reale séu pretinsu au lipsitu de la credinti'a si obedienti'a datorita Sultanului. Unu assemenea Chatisierifu s'a datu si lui Constantinu Brancovanu, de memoria fericita, principe alu Romaniei. Acesta adeca , dupa ce adjunse la domnia prin midi-locirea Cantacuziniloru, nu numai cà a lucratu pentru debilitarea puterei acestora, dar' cu summe mari de bani si cu alte maiestri a reusitu a obtiené si elu dela Sultanulu Achmetu unu assemenea documentu de privilegiu. Dar' câtu de puçinu i-a folositu acela, se póte vedé din aceea ce s'a intemplatu pe timpulu meu in Constantinopole. Adeca, nu numai cà a fostu despoiatu de principatulu seu , dar' a fostu strangulatu in piati'a publica dimpreuna cu patru fii ai sei. Si acésta, nu din alta cauza, decâtu pentru cà a primitu dela imperatulu Germaniei titlulu de principe imperiale, si dela tiarulu Russei ordinulu Stlui Andreiu, si pentru cà ar' fi statu in correspondintia cu ei. Càci, cà affectiunea ce prefindea Brancovanu cà o are pentru crestini, n'a fostu reale, s'a potutu vedé fórté claru in duóe espeditiuni. Mai ántáiu o fostu in anulu 1690., candu elu aretase Turciloru calea preste muntii din Romani'a in Transilvani'a, cale péné atunci necunoscuta , si prin acést'a a facutu de Heusler cu armat'a sa a fostu taiatu in bucati ; càci acesta basandu-se pe credinti'a lui Brancovanu, se pusese in castre cu patru mii de Germani la piciórele muntelui , unde se credea in tóta securitatea. A duo'a óra a fostu la anulu 1711., candu prin promissiunile sale lingusitorie a trasu pe Petru, tiarulu Russei, in Moldov'a, si apoi i-a refusat in publicu ori-ce provisiune si ori-ce assistentia.

(55) *Timar*. Timar Spahi, sunt nobilii si vechii Spahi, caror'a in locu de solda se dau sate in tierile suppose imperiului ottomanu. Ei sunt obligati, cá in proportiune cu veniturile loru, se duca cu sine celu puçinu trei sclavi la bataia.

(*) Catra care suna Chatisierifulu. *Tr. Rom.*

isi reserva sub titlu de Sultanu , tóta Germani'a pênê la marginile Franciei, Transilvani'a si Poloni'a, pe cari este resolutu a le cuceri in anulu urmatoriu séu celu puçinu a le face tributarie.

IMPERATULU GERMANIEI CERE ADJUTORIU DE LA POLONI

LXV. Dar' se lasamu pe Vezirulu cu ideile si proiectele sale in castrele de la Vien'a, si se vedemu ce mesuri ieau crestinii pentru a alungá pe inamicu. Pênê candu contele Caprara asteptá in vanu la Constantinople dupa confirmarea tractatului de pace , pênê atunci celalaltu ambasadoru alu imperatului germanu la Poloni a fostu mai fericitu in negociatiunile sale. Periclulu communu, ori esortatiunile si promissiunile Papei, au desteptatu pe staturile regatului Poloniei si se unira atátu de tare intre sine, in cátu complanandu ori sepunendu tóte discordiile loru intestine, au decisu in unanimitate a forma o armata buna si a se oppune cu ea inamicului crestinatatiei inainte de ce acesta ar' compleni ruin'a Germaniei si a Poloniei. Asiá s'a incheiatu fara multa greutate confederatiune intre Leopoldu si Ioanu Sobieski, alu carei articlu principale era ca : déca inamiculu ar' impresora capital'a ori carui dintre aceste duõe popóra confederate, atunci amenduoi principii sunt detori se mérga in persóna cu tóta armat'a loru pentru a o liberá.

DUCELE DE LORENA IMPRESOARA CETATEA UIVAR

LXVI. Assecuratu imperatulu din acésta parte, numì in anulu urmatoriu pe ducele Carolu de Lotaringia generalu supremu preste tóta armat'a sa ; si indata ce audì cà Turcii au declarat bellu contra lui in modu usitatu la Constantinople, nu a intardiatu a dá ordinu ducelui ca se mérga in Ungari'a cu câte truppe avé adunate, si inainte de ce ar' poté se adjunga pe Turci , se ocupe câte-va castelle cari se servésca de bulevarde pentru Germani'a. Ducele pentru a nu lipsí detorintiei sale de generalu prudente si valorosu, se adoperá mai ântâiu a occupa Strigoniulu, despre a carui garnisóna audise ca è fôrte debile. Dar' intielegêndu cà mai multe mii de Tatarsi din Uivar au intratu in cetate , a datu focu podului , care serviá de comunicatiune intre aceste duõe cetati ; apoi in siepte ale lunei Gemaziul-

evvel (56) incungiuură Uivarulu de tóte partile. Lupt'a a tienutu optu dile cu egala bravura, dar' nu cu egalul successu. Căci audindu ducele că vezirulu vine de catra Belgradu cu armata considerabile in contra lui, de si avea mare sperantia că in scurtu timpu ar' poté cuceri cetatea, totusi se retrase si in patru-spre-diece ale aceleiasi luni ridicându obsidiunea, intari garnisóna din Vien'a cu cate-va regimente, éra cu restulu armatei se puse in castre in apropiarea acestei cetati la confiniile Ungariei si ale Austriei, pentru că in casu de necessitate se póta veni intr'adjutoriu la amendóue tierile, si se astepte in securitate armat'a Poloniloru si a celorlalti principii.

IMPERATULU GERMANIEI SE DEPARTA DIN VIEN'A LA LINTIU

LXVII. Leopoldu audiendu că truppele sale au esitu din Ungari'a si că Turcii se prepara pentru obsidiunea Viennei, nu se credea destulu de siguru intre murii acestei cetati, si a insarcinatu cu aperarea cetatiei pe contele Stahremberg, barbatu de o integritate probata, de valóre si prudentia cunoscuta, ér' elu s'a retrasu la Lintiu, urbe situata din susu de Vienn'a langa Dunare, si de aici a tramisu scrisori catra toti principii vecini, chiamandu-i intr'adjutoriu.

AVARITI'A VEZIRULUI, RUIN'A SOLDATILORU

LXVIII. Intr'aceea vezirulu continuá obsidiunea Viennel, dara nu dupa regulele artei belice, nici dupe cumu cerea prudenti'a, ci dupe capritiulu si imaginatiunea sa vana. Elu era tare convinsu ca cetatea nu póte se scape din manile sale; asiá nu voia se lase a o inchiide cu blocada din tóte partile, nici soldatiloru nu le permitea a face unu atacu generalu si a petrunde prin sparturi cu o valóre egale din tóta partea, cí le ordinà a face in tóte dilele assalturi in mici despartieminte, cá asiá garnisón'a stórsa prin veghiare continua si prin perderea omeniloru sei, in urma se fia necessitata a preda cetatea. Ienicierii, cari nu cunoseau intentiunile vezirului, incepura a se plange in publicu asupr'a acestei procederi, si strigara dicându ca din imprudenti'a generalului loru mai multe mii de soldati otomanu au peritu prin aceste mici assalte, decâtu ar' fi caditu deodata

(56) Dupa traductorulu germanu. Traductorii anglesu si francesu inse punu lun'a Gemaziul-ochir. *Tr. Rom.*

la unu assaltu generale alu armatei intregi. Candu s'au denuntiatu vezirului cele ce se vorbiau intre soldati, atunci ca omu lipsitu de prudentia, si-a vendutu o parte din secretulu intentiuniloru sale, căci éca ce dise denuntiatoriloru : «Nu potu de asta-data se me involescu cu cererea soldatiloru, fiindu-cà sciu de siguru, că este thesauru fôrte multu in cetate, si nu e consultu, ba amu lucra contra ordiniloru Sultanului, déca amu lasa acelu thesauru préda soldatiloru » Apoi pentru că nu cumva soldatii se intre in cetate si in prim'a loru ardóre se puna man'a pe acelu pretinsu thesauru, a emissu o proclamatiune, prin care a publicatu la tóta armat'a, că dupa ce vre-o truppa ottomana va fi penetratu si trecutu preste murii cetatiei, aceea numai de cătu se stea pe locu, se faca siantiuri pentru aপরarea sa, si nici-de-cumu se nu cutedie a inainta mai departe séu a intra in vre-o casa, pênê nu va veni elu insusi in persóna se le dea ordinu mai departe. In urma, pentru că se se assecuru in contra a ori-ce inconvenientu, adeca fiindu-cà se temea, ca dupa cucerirea cetatiei va simți lipsa in bucate, si din acésta cauza va fi necesitatu séu a-si schimba intentiunea séu a amená esecutarea ei, asiá a inceputu a impartí soldatiloru numai câte puçinu din victualii, de care avea in abundantia, dicêndu, că o mare parte din provisiuni trebe rezervata pentru acele truppe, care dupa cucerirea cetatiei voru trebú se remana aici cá garnisóna. Intr'aceea, tóte provisiunile ce le asteptá din Ungari'a, au fostu interceptate de garnisónele din Posionu, Iaurinu si Comornu, chiar' precumu Tököli o predisese acést'a Vezirului. In aceste impregiurari, nu numai că obsidiunea Vienei a intardiatu si s'a prolongitu preste asteptare, dar' s'a escatu o scumpe atátu de mare, in cătu diece drachme de pâne, si acésta fara sare, se plateá cu unu Rub (57), si pretiulu celor-lalte mancaru si beuturu crescea in proportiunea pretiului panei, lucru ce inainte de acést'a nu s'a mai auditu in castrele turcesci (58).

(57) *Rub.* Este a patr'a parte d'intr'unu leu, precumu Tult este a trei'a parte.

(58) *Nu s'a mai auditu in castrele turcesci.* Turcii pórtu o grige particulare, cá soldatii loru se aiba provisiune in abundantia. Căci Ienicierii inainte de a intra pe teritoriulu inamicului, postescu cá in tóta diu'a se aiba pâne prospeta, si nici nu se nita séu nici nu iau in mana panea cópta de dóue-ori, séu cópta numai cu o dí mai inainte. Si déca n'au pane mole in tóta diu'a séu nu-si capeta regulatu in tóte dilete

TURCII TRAMISI DUPA PROVISIUNE REWANU BATUTI DE TRUPPELE IMPERIALE

LXIX. Vezirul pentru a remedia acestu reu inainte de a erumpe seditiune in armata din caus'a fometei, a tramisu pre unu Pasia cu duoe-dieci de mii de omeni intr'ajutoriu lui Tököli, ordinandu-i a attacá cu tóta puterea Posionulu, fiindu-ca acésta cetate era mai pucinu capabile decâtu celelalte in Ungari'a de a resiste atacului; apoi a ingrigi cá provisiunile si munitiunile rezervate in Buda, se

portiuena loru de carne, untu si oreliu, capitanli loru nu sunt in stare se-i retiena dela revolta. Pentru aceea Turcii spre a preveni o scumpete, éca ce dispositiuni facu. Alegu unu omu de onestate probata, i punu unu Caftanu, si-lu facu Mubaiedgi, séu intendante asupra victualiiloru. Acestui-a ii spunu, cáta provisiune este necesaria pentru atáti omeni si pe atáte luni. Dupa aceea, cu siese luni inainte de a aduce provisiunile in magazine, iau din thesaurulu publicu o anumita summa de bani, pentru a le procura cu pretiulu fixata prin ordinnu de la Sultanulu, dupa cumu adeca anulu é mai bunu séu mai reu. Apoi chiama pe Cassab Bashi, séu primulu macellariu, si-i ordina a procura atáte oi si atáti boi pentru espeditiunea ce are se urmedie, si-i platescu indata pretiulu din thesaurulu publicu. Acesti duoi intreprindictori dupa ce prinescu banii, isi tramitu pe omenii loru in Moldavi'a, Romani'a, Dobrudgi'a, Budgiacu, Crimea tatarica, si in celelalte provincii ale Rumeliei, si lasa de cumpara vite si alte provisiuni, cari tóte apoi le trasportá in magazinele preparate pentru acestu scopu. Intreprindictorii si toti ómenii loru sunt respundictori cu victi'a, déca n'aru implini obligamentulu loru la terminu. Candu este a se incepe espeditiunea bellica, Sultanulu tramite ordinnu in tóte tierile imperiului, cá se adune cai, boi si camile, cu cari se póta transporta victualiile. Pe territoriulu inimiculu, unde nu se potu face magazine, este obligatu Mubaiedgi a transporta in castre provisiuni pe atáte luni, pe cáte se crede necessariu. Afara de aceste provisiuni ce le procura Mubaiedgi, Sultanulu din partea sa anca da unu contingentu annuale, numitu Uzur (*), care se stringe din decime din totu imperiulu. Provinciele mai departate platescu aceste decime in bani; cele mai apropiate inse tramittu in castre gráu si ordiu; cáci turcii nu voiescu nici a primi nici a manca alte bucate. Provisiunile aci mentionate sunt numai pentru Jeniceri. Pasii si Spahii sunt obligati a-si procura ei insii provisiunile loru, éra Sultanulu nu le da nimicu, de cátu numai cate-va cara pentru transportu. Asia sau tramitu ei insii pe ómenii loru cá se le cumpere bucate, séu déca stau bine si sunt amici cu Mubaiedgi, ilu róga prin epistole, cá se proeure si loru cele necesarie. Banii, in pretiulu fixatu de Sultanulu, ii platescu lui Mubaiedgi prin Capu-Kiahaiu loru, de care si pasii si Spahii trebe se aiba cáte unulu in Constantinopole. Cu modulu acesta, fiindu-cá fiecare trebe se se provéda elu insusi cu victuali, este abia si nici abia possibile, cá in castrele turcesci se lia scumpete ori fomete.

(*) Pismetu, pesmetu. *Tr. Rom.*

se transpórte in castrele ottomane de la Vienna. Dar' nici acestu planu nu i-a succesu, séu, pentru-ca nu s'a pusu in lucrare cu destula prudentia, ori ca a fostu descoperitu inainte de timpu. Cáci, ducele Carolu de Lottaringia, indata ce a fostu informatu de planulu Vezirului, a tramissu vre-o câte-va regimente sub comand'a principelui Ludovicu de Badenu spre a se oppune Turciloru mergători asupr'a Posionului. Truppele germane au datu mai atâtaiu de Tököli si lasandu-se cu acesta in lupta, in câte-va minute l-au batutu si i-au resipitu tóte truppele unguresi. Dupa aceea au atacatu pe Turci, cari vediendu perderea Unguriloru, de atâta terróre au fostu cuprinsi, in câtu dupa pucina lupta au prinsu fug'a, lasandu pe campulu de bataia una miie de morti, altii mai multi captivati, si o miie de cara incarcate cu provisiune si munitiuni au cadiautu préda in manile invingătoriloru.

MURMURU IN CASTRELE TURCESCI

LXX. Acésta perdere era nu numai unu presagiu, dar' anca si caus'a nu cea mai mica a unei calamitati mai mari, ce avea se cada asupr'a armatei ottomane. Ienicerii, cari pêne acumu s'au batutu cu atâta bravura si au alungatu pe inamicu din fortificatiunile sale cu atâta vigóre, vediendu ca li se detrage provisiunea, si ca truppele cari au fostu tramise dupa carale incarcate (dupa cari asteptau cu atâta impatientia) au remasu batute si distruse, acesti Ieniceri incepura a murmura si a striga susu si tare, cà ei au venitu aici a se luptá nu in contra fómey, ci in contra inamicului. Dar' ei nu s'au indestulitu numai a striga si a se plange de lips'a ce o simtiau, ci au inceputu a fi negligenti intru implinirea detorintiei loru, si garnisóney, care era acumu redusa la estremu, i-au lasatu timpu si oca siune de a-si relua curagiulu si a repara sparturile muriloru ruinati. Obstinatiunea vezirului si difficultati'le obsidiunei descuragiasera acumu de mai nainte nu numai pe soldati, cì si pe officieri si comandanti, in câtu acestia nu mai cautau ca ce este mai folositoriu pertu caus'a loru, cì numai cá nisce mercenari impliniau aceea ce li se demandá. Si este aprópe minune cà armat'a imperiale nu i-a surprinsu si nimicitu cu totul; ceea ce se si intemplá, déca din feri-

cire nu prindeau pe unu curiru alu inamicului, care le deschise ochii si le aretă periclulu la care sunt espusi. Dar' indolenti'a prinsese radecini cu multu mai afundu in inimele soldatiloru, decâtu că se-i fi mai potutu imbarbata la una lupta de la care depindea sórtea a intregu imperiului ottomanu. Din contra, candu nu mai poteau de fatigie labori la facerea sianturiloru si la baterea fortificatiuniloru, i audiau adeseori esclamandu: « O! infideli, déca nu voiti a veni « voi in persóna contra nóstra, aretati-ve numai caciulele, si fiti si- « guri că noi vediendu-le, in mai pucinu de una óra vomu fugi cu totii de aici » .

CONFUSIUNEA TURCILORU AUDIENDU DE APROPIAREA POLONILORU

LXXI. Omulu ar' crede că aceste espressiuni nu sunt alta decâtu nisce espectoratiuni comune intre soldati, cându acesti-a sunt inversiunati asupr'a generaliloru loru; si că necasulu ce l-au suferitu in castre si la facerea siantiuriloru, ilu voru versá asupr'a capului inamicului loru; dar' puçinu dupa aceea eventulu ne aretă, că acele plangeri au fostu bine simtite si că ele au esitu din adeverala convictiune. Polonii se apropiau; Turciloru le era usioru a impedita impreunarea acestoru truppe auxiliare cu cele-lalte truppe inimice; dar' nici-unu sufletu nu se miscá din locu pentru a deturná periclulu imminente. Pucinu dupa aceea, candu acumu au sciutu de siguru că trupele inimice sunt pe cale in contra loru, nóptea inainte de bataia cam a patr'a parte din armata s'a retrasu in secretu, ér' ceialalti, cari se credeau obligati prin religiune de a remané, au aretatu atátu de pucina resolutiune si ardóre, in câtu ti se parea că nu vreau nici macar' a cerca fortun'a unei lupte.

VEZIRULU SE CONSULTA CŪ PASHI

LXXII. Desertiunea soldatiloru au consternatu pe insii generalii; singuru vezirulu, care din impregiurarile in cari era, trebuia se se convinga despre vicissitudinile lucruriloru omenesci, a remasu nemiscatu, imaginandu-si că nimicu nu este ce se póta resiste poterei sale. Cu tóte aceste, elu chiama la sine pe toti cei-lalti comandanti si-i intreba, ce credu ei ca ar' trebui se faca in impregiurarile de fa-

ție? Ibrahimu Pasia, beglerbegulu de Buda si-a datu mai antaiu o-piniunea, si dîse că: «lucrulu celu mai consultu este acuma de a redică obsidiunea, si a merge cu tîta armat'a in contra inamicului ; a taiá padurile vecine , si din lemnele cadiute a face baricade si a le fortificá cu tunuri. Aici se asteptamu, si se primimu foculu celu d'ántaiu si celu mai intensivu ; era dupa aceea cavaleri'a se ia in cîste pe inamicu candu acesta va incepe a se retrage.» Intr'adeveru, că deca se esecutá acestu planu la timpu, Turcii poteau se invinga iute si usioru. Ibrahimu mai adaoase, ca «armat'a ottomana este stîrsa prin labórea fatigiosa a unei obsidiuni ce tiene de atáta timpu ; ea nu se pôte divide, nici a lasa o parte a ei in siantiuri, fara a fi espusa la mare periclu ; si cu atáta mai puçinu se pôte lasa inamicului vre-unu passu deschisu, séu a-i lasa se se apropie tare de noi ; căci , terrenulu ce-lu ocupa castrele nóstre fiindu fôrte intinsu, acésta singura impregiurare ar' facilitá ataculu inamiciloru asupr'a nóstra , ér' pentru truppele ottomane defens'a ar' devenì fôrte dificile ».

DISCURSULU VEZIRULUI

LXXIII. Toti Pasi, cu esceptiunea de căti-va, aprobara acestu consiliu, si rugara cu totu adinsulu pe Veziru, se nu abusedie de puterea sa, si se nu espuna imperiulu ottomanu la irreparabili daune. Vezirulu inse, spiritu obstinatu, se oppuse acestoru admonitiuni, si dîse : « Io nu sciu ce calamitate fatale amerintia statulu ottomanu , « in cătu atati barbati de prudentia eminente, sunt coprinsi mai toti « de cugete perverse si irrationali. Voi sunteti de opiniune că se la- « samu Vienn'a acumu candu amu statu aici trei luni de dile si o « amu redusu la atáta estremitate , in cătu abiá se mai pôte tiené « vre-o trei dile, adeca, voi vreti din buna voi'a vóstra, că se ne scape « acésta cetate din mani. Dar' prin acést'a ce faceti voi alt'a, decâtu « fara se mai încercati o lupta macar', renuntiatu în adinsu la vic- « toria si o lasati in man'a unui pumnu de inimici, care nu merita « nici numele de armata fație cu numerósele si invincibilile truppe « ale imperiului ottomanu ? Au nu vedeti că cei din garnisóna candu « voru vedé că soldatii nostri perasescu siantiurile si fortificatiunile « loru , voru venì se atlace pe acesti-a in retragere ; voru repará

« murii, pe carii cu atata sange si fatigiu i-amu ruinatu; voru reocupá
 « totu ce le-amu luatú ; voru distrúge siantiurile ridicatè in contra
 « loru, si candu ne vomu reintórcè, obsidiunea ne va offerí dificultati
 « cu multu mai mari decâtu cele de la inceputu? Si chiaru soldatii
 « nostri cându voru vedé ca dupa atáta labóre sustienuta in vanu
 « si dupa ce atati-a camaradi ai loru au peritu fara cá se-si póta res-
 « buná, i luamu si-i ducemu de aici chiar' in momentul candu as-
 « tepáau fructulu osteneleloru si glori'a victorièi , au nu-si voru
 « perde ei atunci curagiulu, si au se voru mai lupta ei cu acea ardóre
 « propria soldatiloru musulmani, séu precumu díce proverbiulu, isi
 « voru face lucrulu numai asiá din vervulu degeteloru? Si armat'a
 « inamicului , candu va scí cà noi amu redicatu obsidiunea, credeti
 « voi óre cà ea nu va refusá a intra in lupta, nevrendu nici macar' a
 « cerca fortun'a unei batalie, ceea ce in jurstarile presente nu o póte
 « incungiura , fara a periclita totu? Si atunci óre nu se va retrage
 « victoriósa, fara a fi per'lutu unu omu macar' si batendu'si jocu cu
 « modulu acesta, ne va lasa espusi la lovirile unui inamicu cu multu
 « mai crudele ; cáci éca tómn'a se apropia , si voi sciti cà odinióra
 « ploile de tómn'a au fortiatu pe invincibilele Solimanu a redicá ob-
 « sidiunea ? Dar' se luamu lucrulu de alta parte , si se punemu cà
 « Germanii indemnatu de reulu loru geniú, s'ar' lasa in lupta cu noi,
 « care din voi se obléga a sta bunu cà Ienicierii , chiar' si dupa ce
 « amu invinge pe Germani , ar' mai voi a se întórcè spre a continuá
 « obsidiunea si a reintra éراسi in acele siantiuri, unde au supportatu
 « atáta labóre, au sufferitu atáte fatigiuri, si unde atáti camaradi ai
 « loru si-au aflatu mormentulu? Ati vediatu si cunoscreti cerbici'a
 « loru din strigatele loru seditiése, pentru cari in totu casulu aru
 « merita pedépsa. Starea presenta a lucruriloru inse ne constringe ca
 « pe acesti rebelli mai bine se'i ducemu in contra inamicului, decâtu
 « se-i damu pe man'a carnesicelului. Nu vreu se negu cà acesti ó-
 « meni turbulenti au perdutu fórtè multu din ardórea loru antica ;
 « dar' credeti-mi, ei voru fi anca si mai indolenti, déca i scoteti din
 « siantiurile loru, si asiá pe tacute le luati si speranti'a de a poté
 « cucerí cetatea. Va fi usioru , diceti voi, a reocupa terrenulu , pe
 « care garnisóna inamica ilu va fi cuprinsu pênè ce amu lienulu

« noi lupt'a in afara ; dar' óre nu este cu multu mai usioru a defende
 « aceea ce avemu odata in possessiune, decâtu a o reocupa din nou ?
 « Póte cà pofl'a de resbunare va îndemna pe Ienicieri a se întórce la
 « obsidiune ; dar' aveti grije, nu cumva la casulu de o resistentia vi-
 « gorósa a garnisónei, furi'a loru se se întórca asupr'a capeteloru
 « vóstre. Noi asta-di suntemu intr'o situatiune, unde trebue séu se
 « invingemu séu se murimu. Dar' a invinge dupa ce amu perasitu
 « o cetate ce o tienemu sub obsidiune acumu de atâte luni, mi se
 « paré ca ar' semená mai multu à perdere decâtu à victoria. Sulta-
 « nulu astépta pe tóta diu'a scire despre succesulu labórei nóstre ,
 « si a facutu degiã preparative de triumfu pentru noi. Déca acumu
 « eventulu ar' proba contrariulu, si noi n'amu poté areta nici unu
 « succesu, atunci potemu scí prè usioru ce periclu stà atátu asupr'a
 « capului vostru, câtu si asupr'a capului meu. Déca veti considera
 « tóte aceste lucruri, si le veti pondera cu mesur'a prudentiei, atunci
 « veti întielege bine, cà in vanu este a duce armat'a in campu si in vanu
 « este a lupta pentru victoria, déca nu vomu lasa cea mai mare parte
 « a Ienicieriloru se aperi sianturile si se continue obsidiunea. Ini-
 « miculu se va inspaimenta, candu va vedé cà noi suntemu gat'a a
 « primí lupt'a in campu, si cà in acelasi timpu continuaµu obsidi-
 « unea cu aceeasi vigóre cá mai inainte. Acést'a procedere va mascá
 « debilitatea nóstra ; va oprí pe garnisóna de a ne attaca din dosu ;
 « va insuflá curagiu soldatiloru nostri ; cu unu cuventu, acést'a este
 « calea pe care potemu obtiené o victoria nu numai usióra, dar' com-
 « pleta chiaru ».

PASII INSISTU PRE LANGA OPINIUNEA LORU

LXXIV Pasii dupa ce au ascultat pe vezirulu , au replicatu pre-
 cumu urmédia : «Noi nu vedemu ce amu avé se ne tememu de o
 « garnisóna , care prin morburi si labóre chiar' asiã este de stórsa ,
 « déca nu mai tare, cá si soldatii ottomani ; si pentru aceea, ea mai
 « multu se va marginí a-si aperi fortificatiunile câte i-au mai remasu,
 « decâtu a se fortiá a recucerí ce a perdutu. Afara de acést'a , lini-
 « ele si celelalte intarituri ale nóstre suntu cu multu mai tari, de-
 « câtu insasi cetatea ; si déca vomu lasá numai unu regimentu ori

« duóe intru aপরarea loru, anca si atunci va fi mai greu garnisónei
 « din Vienna a le cuprinde, decâtu Ieniceriloru a cucerí cetatea. Pe
 « ceilalti Ieniceri , cari facu acuma servitiu si sunt ocupati in sian-
 « tiuri, potemu cu mai multu succesu se-i oppunemu inamicului, a
 « carui armata nu este de despretiuitu : ea contine nu numai trup-
 « pele din mai tóta Germani'a, ci are anca si o considerabile parte
 « de truppe auxiliare din Poloni'a. Este prè adevveratu, cà Ienicierii
 « sunt cate-odata obstinati , si rëfusa de a se suppune la ęomand'a
 « generaliloru, ba de multe-ori le ámerintia viéti'a ; dar' érași nu
 « mai pucinu este adevveru, cà prin unu micu presentu si prin pro-
 « misune de a le immarí soldulu, prè usioru i poti imblandi ; si nu
 « se póte crede, cà dupa atate fatigiuri se lase ei remuneratiunea la
 « altii chiar' acúmu candu sunt la finitulu laborei loru. A divide ar-
 « mat'a se se lupte in duóe parti, ar' fi numai in folosulu inamicului
 « si in detrimentulu armatei ottomane. Si apoi credeti cà prin a-
 « cósta impartire in duóe lupte , veti intimidá pe Germani? Din
 « contra, ei se voru luptá ca desperati ; căci lupt'a nu este pentru o
 « singura cetate, cì pentru salvarea crestinismului intregu ; si asiá
 « prè usioru ar' poté urma de aci ruin'a intregului imperiu otto-
 « manu ».

VEZIRULU IMPUNE PRIN AUCTORITATEA SA

LXXV. Dar' nici aceste rationamente n'au potutu se abata pe Ve-
 zirulu dela propusulu seu. Elu nici nu mai dícea alta acumu, decâtu
 ca Sultanulu i-a commisu lui conducerea acestei espeditiuni, prin
 urmare este prè usioru de vediutu, ca déca s'ar' intemplá vre-unu
 desastru , acesta i s'ar' imputá numai lui, si nu altui-a ; si érași ,
 cà nu póte sufferí se i se díca, ca a suportatu atâte difficultati si a
 perdutu atáti-a omeni, fara se póta areta nici celu mai micu resul-
 tatu.

UCCIDE PE TOTI CAPTIVII SI SCOATE ARMAT'A LA CAMPU'

LXXVI. La duóe-dieci dile ale lunei Remazanu se aréta armat'a
 creștina. Atunci Cara Mustafa mai inainte de tóte da ordinu a uccide
 pe toti captivii căti prinsesera Tatarii in excursiunile loru, si alu ca-
 roru numeru se suia la aprópe trei-dieci de mii. Dupa aceea imparte

trupele care nu erau ocupate cu obsidiunea, in trei corpuri. Cu comand'a aripei stange insarcina pe Ibrahimu Pasia, beglerbegulu de Buda; in arip'a drépta pune comandante pe Cara Mehemedu Pasia (59) de Diarbekir; centrulu armatei si-lu reserva sie-si, avendu pre langa sine pe Ag'a Ienicieriloru si Spahiiloru, si preste totu a datu ordinu a se tiené tare, si la primulu atacu a respinge pe inamicu. Restulu Ienicieriloru l-a lasatu sub comand'a lui Kiahaia seu in siantiuri, pentru a atacá cetatea in acelasiu timpu. La inceputu se parea cá officiarii armatei esecuta cu speciale vigóre ordinele ce au primitu; dar nu multu dupa aceea a vediutu vezirulu cá dreptu avuse Ibrahimu Pasia, si-i parú reu, dar' acumu era prè tardiu, cá nu i-a urmatu consiliulu.

IENICIERII PERASESCU LINIELE SI SIANTIURILE

LXXVII. Indata la primulu atacu alu Germaniloru, Turcii atátu cei din arip'a stanga cátu si cei din arip'a drépta perasescu liniele, si refusa de a se supune comandai generaliloru loru. Ienicierii, cari remassera in siantiuri, observandu ceea ce se petrece in armata, perasescu si ei obsidiunea, si esu din siantiurile loru sub pretestulu fictivu de a adjutá pe companionii loru cari ar' fi in periclu, in fapta inse pentru a scapá ei insii din periclu. Pucinu dupa aceea vinu si trupele Poloniloru si ataca centrulu armatei, care acumu era si din drept'a si din stang'a fara adjutoriu; cáci si Ienicierii si spahii cari mai remassera cu officiarii loru cu totu, nu cugetau atátu la lupta catu là fuga, si se grabiau cu cea mai mare precipitare a scapá din periclu.

TURCII REMANU BATUTI SI FUGU

LXXVIII. Cara Mustafa Pasia vediendu cá soldatii sei fugu in tóte partile, si ca este imposibile de a innoi ataculu, se întórce singuru in castre; aici inse nu mai era nici-unu sufletu de omu in corturi; atunci erupse in lacrimi, si-si planse sórtea sa fatale. In urma

(59) *Cara Mehemedu Pasià*. Omu de puçinu renume, dar care a statu in mare favóre la Cara Mustafa Pasia, nu din alta cauza, ci numai pentru cá nici-odata nu-i contradicea (cáci acesta nu potea suferi cá cine-va se-i contradica), si ascultá orbesce de tóte ordinele vezirului. Pentru care deferentia servile, Cara Mustafa Pasia l'a facutu Beglerbegu de Buda dupa mórtea lui Ibrahim Pasia.

iea singuru stindardulu lui Mahomedu in mana, si merge, fuge din tôte puterile pentru a ajunge restulu armatei sale, care numai prin favôrea intunerecului noptiei a scapatu de sabi'a inamicului, dar' n'a scapatu si de fric'a ce intr'atâtu cuprinsese pe Turcii fugitivi, in câtu nu mai simtiau greutatile si fatigiele drumului, si nu au ince-tatu a fugi pênê au adjunsu la companiile lor, pe cari i lasassera la obsidiunea Iaurinului, duôe-dieci-si-cinci mile germane de la Vienn'a. Atâtu de mare a fostu fric'a mai multu decâtu panica, ce Dom-nulu, arbitru supremu alu tururoru lucrurilor umane, a versatu in inimele lor, in câtu acei-a cari cu unu momentu mai inainte re-fusau a face si lucrulu celu mai micu, si cari strigau, cã au venitu aici nu pentru a sufferi fatigie si fôme, cì pentru a se bate, acesti ômeni acumu intr'o dî si o nôpte, fara a mancã si a bé, traverséza pedestri o cale de cinci-dieci de ôre.

POLONII PRÉDA CASTRELE TURCILORU

LXXIX. In acelasu timpu crestinii vedindu cã Turcii dupa o scúrta ciocnitura se retragu in castrele lor, si nesciindu ce se pe-trece acolo; se temeau nu cum-va se fia acésta o apucatura a Ve-zirului; câci nu-si poleau imagina, cã o armata atâtu de numerosa precumu era a Turciloru, se întôrca dosulu la celu deantâiu si anca reu atacu. Afara de acésta si intunericulu totu mai mare alu noptiei le-au immaritu fric'a de periclu; prin urmare se decisera a sta pe locu, a astepta diu'a, si apoi a da assaltu asupra castreloru turcesci. Dar' puçinu dupa aceea se informara de la spionii lor, cã Turcii au fugitu (60), si au perasitu castrele lor. Atunci Polonii condusi de

(60) *Turcii au fugitu.* Fericitu gêneralulu crestinu, care pôte sustiené primul, se-cundulu si tertiulu atacu alu Turciloru. Câci déca i-au respinsu a trei'a ôra, séu celu multu a patr'a ôra, pôte fi securu ca ei intorcu spatele. Si dupa aceea déca i urmasesce numai in pasi mici, precumu amu observatu cã au facutu Germanii de câte-va ori, va vedé cã nu numai isi lasa castrele, tunurile, bagagiurile si o iau la fug'a mare, ci anca cu strigatele lor ametitôrie de: *Ghiaur ghioldi*, adeca: vinu ne-credintiosii, aducu tóta armat'a lor in cea mai mare confusiune si disordine. Ade-veratu cã la anul 1711, Turcii intr'o bataia ce au avutu cu Russii au innoitu ata-culu lor de siépte ori; dar acést'a se pôte atribui numai lipsei de esperientia a generaliloru russi, cari nededati a se lupta cu Turcii in campu deschisu, nu au a-vutu curagiulu de a-i persecuta indata ce au inceputu a se retrage. Câci afara de acést'a trebuiau se scia, cã Ienicierii nu sunt obligati a ataca mai multu cã de trei ori,

setea de pradă, petrundu anca in acea noapte in castre, si punu man'a pe una-suta-optu-dieci de tunuri grele si alte munitiuni bellice, se incarca de predi si de provisiuni suficiente pe mai multe luni. Intr' aceea, pênê candu castrele crestiniloru resunau de strigate de bucuria, si pênê candu nu numai Germani'a, ci Europ'a intréga congratulá liberatoriloru Viennei: pênê atunci lucrurile la Turcii cari au scapatu din acésta a loru perdere, au luat cu totul alta faéie.

RESUNAREA VEZIRULUI ASUPR'A PASILORU

LXXX. Abiá ce adjunse vezirulu in castrele de la Iaurinu, si mai ântâiu s'a cugetatu, nu cumu se-si repare perderile, ci cumu se restórne in capulu alora periculu, ce dupa datin'a Turciloru ilu amerintiá pe elu. Dar' elu vedea cá este imposibile de a-si esecuta propusulu seu, pênê candu nu va curati din cale pe Ibrahimu Pasia, Beglerbegulu din Buda, si pe ceilalti cari au cunoscintia despre planurile sale; cáci acesti-a prin auctoritatea loru ar' da mare pondu accusei ce s'ar' redica in contra lui, si ar' poté descoperi întentiu-nile lui nutrite contra imperiului ottomanu; dar' anca si din acea cauza, fiindu-ca credea, cá prin obstinatiunea sa sí i-a facutu inimici personali. Pentru aceea si cu acestu scopu a chiamatu la sine sub diferite preteste pe toti acei-a, cari i-a facutu mai mare oppositiune in consiliulu bellicu tieputu mai in urma pentru obsidiunea Viennei, si a datu ordinu, cá Pasii care cumu va veni, se fia pedepsiti cu mórte. Si a disu apoi cá a trebuitu se proceda in modulu acesta, fiindu-cá ei in unire cu Tököli i-au consiliatu mai ântâiu obsidiunea Viennei, si óre cumu l-au fortiatu contra vointiei sale a întreprinde acea espeditiune; si dupa aceea totu ei au fostu cari s'au aretatu indolenti intru esecutarea ordiniloru sale, si primii in lupta cari au intorsu dosulu si au fugitu.

si déca a trei'a óra sunt respinsi, ei isi lasa posturile, castrele si totu, si nu cugeta la alta decâtu la fuga; tragu pe Spahii josu de pe cai, si omóra pe toti cari li se opunu; in asemenca casu ei sunt mai crudi inimici ai cavaleriei turcesci, decâtu in-susi inimiculu. Pentru aceea cavaleri'a turcesca candu vede cá infanteri'a se retrage, nu vine nici-odata in apropiarea ei; din contra, o incungiura si fuge de ea mai tare cá de in-susi inimiculu.

FORTIFICA STRIGONIULU SI UIVARULU, SI SE PUNE IN CASTRE LA BUDA

LXXXI. Dupa acestea pune garnisóne tari in Strigoniú si Uivarú ér cu restulu armatei se asiédia sub murii cetatiei Buda, si numesce de guvernatore acestei cetati pe Cara Mehemedu Pasia , care celu puçinu tacéndu, totdeuna se aretà devotatu intentiuniloru vezirului.

POLONII IN PERICLU

LXXXII. In acestu timpú crestinii se restaurasera , si determinati a sececa pre langa liberarea Viennei anca si alte fructe ale victoriei lorú , au trasu spre resaritu in Ungari'a. Polonii isi luara drep-tulu de a merge ei inainte, si dupa ce allungara unele truppe dé ale Turciloru fugitivi, se inganfara de acésta si de cea din urma victo-ria, care in cea mai mare parte si-o atribuiuau numai sie-si, si in-crediuti si imprudenti se respandira prin tóta tier'a fara nici-o or-dine , cá si cumu ar' fi batutu si suppusu degiá tóte truppele otto-mane. Retacindu in modulu acesta, dau la siese-spre-diece ale lunei Siewal, langa Strigoniú, de circa siese mii cavaleria turcésca si duóe mii Ienicieri , pe cari Bostangl Mustafa Pasia (61) si Halil Pasia 'i a-dunase aici. Polonii avura temeritatea de a-i ataca , si-si punu tóte puterile se-i allunge indata la primulú atacu. Dar' Turcii , cari cu pucinu mai inainte cugetau mai multu la fuga, decâtu la lupta, ve-diendu cá Polonii sunt singuri si Germanii nu sunt cu ei, au statu pe locu, au primitu lupt'a, si au facutu pe inimicu de s'au retrasu mai iute de cátu cumu a venitu ; si nu s'au indestulitu cu atátu ca i-au respinsu inderetru , cf persecutandu-i , incungiura si stringu

(61) *Bostangi Mustafa Pasia*. Acesta avea dóue nume la curtea ottomana, Bostangi si Cusci Mustafa; fiindu-cá inainte de a fi Bostangi , séu inspectoru de gradine , a fostu Cusci, séu inspectoru paseriloru imperatului. In Batai'a de la Strigoniú l-au prinsu Polonii, si siese ani in urma, parintele meu, la ordinulu Sultanului , l'a res-cumperatu dimpreuna cu Ali pasia cu o buna summa de bani. Dupa aceea a fostu inaintatu la officiulu de Caimacamu in Constantinopole, ér' Ali Pasia ajunsse guber-natore de Tripoli in Syri'a. Dar' nici unulu, nici altulu n'a gustatu lungu timpú fa-vórea Sultanului ; cáci amendoi au muritu puçinu dupa aceea. Bostangi Mustafa pasia, péné ce a fostu Caimacamu, si-au aretatu gratitudinea sa catra parintele meu prin mai multe servitiuri bune. De elu a remasu unu fliu cu numele Capudgi Pasia, omu fórté invetiatu, affabile si la curte fórté bine vediatu.

pe inamiculu inprudente de tôte partile. Se parea că Polonii sunt cu totul perduti ; ceea ce se si imtemplá de siguru, déca armal'a germana nu le venià intr' ajutoriu chiar' la timpu candu incepu-sera a se retrage ; căci Turcii vediendu că fație cu acestu ajutoriu nu potú tiené lupt'a , s'au retrasu , fara că inamiculu se aiba curagiulu de a-i persecuta, si ducându cu sine o multime de stindarde si trompete luate de la Poloni, si lasandu pe campulu luptei aprópe o miie de inimici morti, intre cari si fiulu generalului Iablonovski.

GERMANII IN UNIRE CU POLONII BATU PE TURCI A DOU'A ORA LA DUNARE

LXXXIII. In diu'a urmatória unindu-se amenduóe armatele , polon'a si german'a , ataca pe Turcii cari erau campati in distantia cam de una ora de la Barcanu , si dupa o lupta agera si obstinata i batu si-i punu la fuga. Pre candu acesti-a voiau in fug'a lorú se tréca preste Dunare pe unu podu , ce nu era prè bine construitu, fric'a, grab'a, confusiunea era atâtú de mare, in câtu podulu se rupse suptu greutatea lorú, înainte de a fi potutu trece nici o parte din ei, si cadiendu in Dunare, torentele repede i-a dusu cu sine. Ceilalti au fugitu la Barcanu, unde, dupa ce au ajunsu Germanii, la prim'a somnatiune au capitulatu cu cetate , cu arme , cu generali cu totu. In lupta anca au remasu celu pucinu trei mii de Turci morti ; ceilalti parte s'au inecatú in Dunare , parte au fostu prinsu asiá, in câtu abiá au scapatu vre-o câti-va cari se duca companionilorú scirea despre acésta perdere.

IMPERIALII OCCUPA STRIGONIULU

LXXXIV. Dupa acésta lupta generalii armatelorú victorióse facu preparative pentru a impresora Strigoniulu ; dar' pucinu dupa aceea isi schimbara planulu, pentru-caluasera scirea, că vezirulu si-a readunatu una armata de optu-dieci mii de ómeni, cu intentiunea că prin o nooa lupta se stérgea rusínea ce o a patítu inaintea Viennei. Dar' falsitatea acestei faime a fostu in curendu descoperita , si asiá in duóe ale lunei Silcade ataca cetateá cu atâtú furia, in câtu Turcii au remasu ametíti de frica si spaima , si comandantele Bekir Pasia, de si avé patru mii de omeni la sine, dupa patru dile de obsidiune

preda celatea (62), care mai înainte a resistat la o armata cu multu mai mare patru luni de zile.

PETRICEICU, PRINCIPELE MOLDAVIEI, ÎNTRA ÎN BESSARABI'A

LXXXV. Pênê candu armat'a imperiale facea progrese in Ungari'a , si a redusu castellele de acolo érase sub potestatea crestina , pênê atunci in alta parte s'a facutu totu assemenea incercare, dar' nu cu assemenea succesu. Petriceicu , principele Moldaviei, care in batai'a dela Cehrinu a trecut de la Turci la Poloni, dupa ce vediușe că regele Poloniei s'a dusu pentru a libera Vien'a , adunandu truppele moldave, ce-i tieneau partea, se uni cu Coniçky (63), generalulu Cosaciloru, apoi trecendu Nistru , merse prin Moldavi'a in Bessarabi'a.

SI FACE MULTE CRUDELITATI IN ACEA TIÉRA

LXXXVI. Tiér'a era fara de nici-o aperedare , căci Tatarii crimeani si budgiacani erau mai toti dusi la obsidiunea Viennei ; asiá Petriceicu lasa pe Cosaci se pazésca castrele , ér' elu merge cu trupele moldave si distruge si devasta tiér'a in tóte partile cu atâta crudelitate, in cătu n'a crutiatu nici etate nici sexu. Trágea pe copii Tatariloru in frigare de vii, séu i trêntiá de pietre, in cătu le sariá toti crerii din capu ; pe candu mai bine facea , déca-i luá cu sine si-i educá in religiunea crestina. Desonorá fetiórele, si apoi le ucidea ; taiá pantecele femeiloru grele ; torturá in modulu celu mai barbaru pe betrani, cá se-i spuna unde le suntu banii si averea. Intr'unu cuventu, elu n'a lasatu necomisu nici-unu modu de crudelitate si barbaria ce s'a potutu vreodata inventa in timpii de mai înainte.

IN URMA ILU BATU TATARII

LXXXVII. Intr'aceea, pre candu Moldovenii (64) se purtau aici nu

(62) *Preda celatea*. Acésta capitulatiune face pe unu poetu turcu a díce intr'unu modu profeticu : *Ciktum Siamung Capusinden. Selamladam Usturguni, Beligradi Buduni* ; adeca : «Esii pe port'a din Damascu, si-mi luai diu'a buna de la Strigoniu, Belgradu si Bud'a». Gubernamentulu de Damascu a fostu primulu postu de onóre alu lui Cara Mustafa Pasia autorulu á tóte desastrele urmate apoi asupr'a portiei ottomane.

(63) *Coniçky*. A fostu hetmanu alu Cosaciloru dintre Nistru si Dnipru , cari anca nu se liberaseru de sub jugulu Poloniloru Polonii l-au facutu hetmanu, dupe ce Dorosiensko și Cirko au fostu trecutii la Turci sí la Russi.

(64) *Moldovenii*. Acésta portare nu se pôte atribui tuturoru Moldoveniloru ; caci

că soldati, ci că nisce carnefici, vinu Tatarii cari scapasera din baitai'a de la Vienn'a, si fiindu-ca nu se simtiau in stare de a poté dá pept cu ininicul, se pușera la inceputu pe la marginile tierei si se tieneau ascunsi. Dupa aceea inse intarindu-se, au nevalitu pe neasteptate asupra moldovenilor respanditi prin tiéra si isi resbuna infricosiatu de ei pentru omorulu fratiloru lor. Apoi au incungiuratu de tôte partile pe Cosaci, cari remasera in castre. Acestia, fiindu ca erau pucini la numeru, n'au cutediatu a se lasa in lupta cu Turcii, ci aperandu-se pe dupa cara, se trageau incetu-incetu catra Prutu, sperandu că cu modulu acest'a se voru poté scutí contra nevalei Tatariloru, si voru poté ajunge in tiér'a lor. Dar' fiindu-ca numerulu loru scadea din dí in dí, si provisiunea li se gatase, asiá au prinsu fug'a si s'au imprastiatu mai multu de fόμε si de frigu, decátu de arm'a ininicului. In fuga, Tatarii au uccisu fôrte multi, in câtu din tóta armat'a abia vre-o câte-va truppe de Cosaci, cu Petriceicu si Coniski au potutu scapa cu greu in Poloni'a; si anca nici acesti-a nu scapau, déca caii osteniti ai Tatariloru n'ar' fi impededatu pe acesti-a de a-i persecutá mai departe.

DUCA, PRINCIPELE MOLDAVIEI, CADE PRINSU LA POLONI

LXXXVIII. Sôrtea principelui Duca fú si mai fatale. Elu, precumu amu disu, a fostu dusu la obsidiunea Viennei. Candu s'a intorsu din acésta espeditiune inderetru, a gasitu státulu Moldaviei in cea mai mare confusiune; mai toti boierii, parte au trecut la Petriceicu, parte, pentru securitatea propria, au fugitu in tierile vecine; Iassi, resiedinti'a sa, devastata. In aceste impregiurari s'a retrasu cu vre-o câti-va ai sei la Domnesci, unu satu in tienutulu Putnei, resolutu a astepta aici timpuri mai bune. Pre cându se ocupá elu aici cu cugetulu, cumu se restituie ordinea si pacea in tiéra, unu moldovanu, cu numele Bainski (65), consângenu alu lui Petriceicu, nevalesce toti cei betrani si mai de frunte boieri vediendu că nu se potu opune lui Petriceicu, s'au retrasu parte in munti, parte in Romani'a. Totu lucrulu a fostu oper'a unoru tineri, cari nu aveau nici-o esperientia, și s'au lasatu a fi sedusi de promissiunile minciunose ale lui Petriceicu si ale Poloniloru, si prin ajutoriulu acestora s'au incercatu, dar' in vanu, a seduce si pe ceilalti.

(65) *Bainsky*. De origine mollovénu si consangénu cu Petriceicu. Dupa mórtea acestui-a s'a intorsu in Moldavi'a, si parintele meu l'a numtiu Serdaru, adeca generalu preste armat'a de la Prutu.

asupr'a lui, ilu prinde si-lu duce in Poloni'a ; aici a fostu arestatu si tienutu sub mare paza in Varsovi'a, unde nu preste multu a si muritu.

DEMETRIU CANTACUZENU, PRINCIPE MOLDAVIEI, IN LOCULU LUI DUCA

LXXXIX. In loculu lui Duca, Turcii au pusu principe Moldaviei pe Demetriu Cantacuzenu (66), barbatu de inalta origine, dar' omu môle, bunu mai multu pentru timpu de pace decâtu pentru timpuri bellice. Din acea cauza, pucinu dupa aceea a fostu destituitu din dignitatea de principe, precumu vomu vedé la loculu seu.

CE SE PETRECE LA POARTA SUB DURAT'A OBSIDIUNEI VIENEI

XC. Dupa ce amu naratu cele ce s'au petrecutu anulu acesta in campii de bellu intre amenduóe armatele, cursulu istoriei cere cá se naramu si aceea ce s'a petrecutu sub timpulu acesta la curtea otomana. Sultanulu, dupa ce a tramisu pe vezirulu in espeditiune , se lasâ cu totul in prudenti'a si fortun'a acestui-a; se preablâ pe siesurile Traciei si ale Greciei, si-si petrecea cu venatn in tienutulul Despot Tailasi. Asia elu nu sciâ nimicu ce se petrece la armata séu in statu , afara de noulatile ce i le tramittea Vezirulu prin câte-unu cuririu. Vezirulu, precumu scimu, ilu assecurase cá Vienn'a este redusa la extreme, si cá abia se va mai poté tiené vre-o câte-va dîle; cá nu are de a se teme de inimici, câci atâta terróre i-au cuprinsu de armele ottomane , in câtu nu numai cá au redicatu obsidiunea de

(66). *Demetriu Cantacuzenu*. Fiiulu lui Mihaiu Cantacuzenu din famili'a de la Constantinopole a Cantacuzeniloru. Anca ca june adjunsese la postulu de intendante alu garderobei la curtea principelui Romaniei; dara nu sciu din ce cauza, a fostu scosu din servitiu, și apoi s'a dusu la Constantinopole si s'a aplicatu câti-va ani la maiestria de juvelariu. In urma, cu ocasiunea circumcisiunei fiiloru lui Mahomedu a făcutu acestui-a un presentu de unu sadirvan séu fântâna de argintu, din care po-
tea se curga apa dôue-deci-si patru de ôre in continuu. Sultanulu ilu recompensâ pentru acést'a cu principatulul Moldaviei. Dar' puçinu dupa aceea i s'a luat domni'a ; inse dupa prinsórea lui. Duca érâsi a fostu restituitu in dignitatea de mai înainte. In urma, Seraskierulu din Silistri'a , Ainedgi Solimanu Pasi'a l-a destituitu pentru lipsa de esperientia in artea militara si l-a tramisu la Constantinopole. Aici Caimacamulu l-a primitu intr'unu modu atâtu de duru si cu vorbe atâtu de aspre, in câtu de spaima a capetatu polipulu in grumazi, din care apoi la trei dîle a si muritu in prinsóre. Moldovenii ilu numera intre cei mai crudeli domni ai loru.

la Uivar anca înainte de ce s'ar' fi apropiatu armat'a musulmana, ci si-au retrasu trupele intr'o buna departare de la cetate si s'au ascunsu acolo dupa siantiuri. Sultanulu, primindu aceste frumóse assecurari, s'a trasu mai aprópe de Constantinopole, voindu a vená in tienuturile de prin giurulu cetatiei, cá asiá se fia in apropiarea capitalei candu i va vení placut'a scire despre cucerirea metropolei Germaniei, si se póla serba acésta victoria cu cea mai mare pompa si splendóre posible. Dar' fiindu-ca in locu de noutate placuta i-a venitu trist'a scire despre perderea armatei sale si despre masacrulu ce au suferitu omenii sei, asia se întórse cu indignatiune la Constantinopole, nu pentru a celebra triumfulu, cu care atátu se magulia pênê acumu, ci pentru ca cu presenti'a sa se adjute statului in acésta stare strimtorata, si se tiena in frêu pe rebeli, despre cari bine scia, cá in impregiurarile de fație potu prè usioru se escite la insurectiune pe poporulu communu.

VEZIRULU SE ESCUSA INAINTEA SULTANULUI

XCI. Nu multu dupa aceea a primitu o scrisore de la Vezirulu fugitu la Bud'a, in care-i face unu reportu circumstantiale despre operatiunile campaniei intregi. Vezirulu inainte de tóte i aréta difficultatile ce au suferitu si labórea ce a pusu, pentru a apera si a inlarga imperiulu ottomanu, si cu cezêlu s'a adoperatu a suppune o cetate atátu de tare si de obstinata. « Inceputulu fericitu — scrie Vezirulu — mi-a datu mare sperantia cá in scurtu timpu voiu poté cuceri cetatea, si amu avutu increderea, cá preste puçinu voiu fi in stare a o poté offeri maiestatei vóstre dimpreuna cu totu imperiulu occidentale. Dar' dupa aceea mi s'au rapitu din mana aceste successe, nu prin armele inamicului, ci prin maiestriele si tradarea officiariloru mei subalterni, in specialu prin tradarea si perfidi'a lui Ibrahimu Pasia, beglerbegulu de Buda, care elu celu dântáiu a fostu pentru obsidiunea Viennei, ér' dupa aceea si-a schimbatu ópiniunea, séu pentru cá a vediutu ca dupa cucerirea Viennei, Beglerbegulu de Bud'a nu va mai avé autoritate atátu de insemnata ca mai inainte, séu pentru ca aspirá la dignitatea de mare veziru; si asiá nu numai a refusat a urma ordinile mele, si s'a oppusu la tóte consiliile

« mele, ci prin esemplulu seu a incuragiatu pe soldati si pe officari
 « a-si neglige detorintiele loru. Cu tôte acestea le-amu suferitu ,
 « pentru-cà simtiamu in mine o aversiune de a uccide pe unu bar-
 « batu, care are atâte titluri de a fi respectatu in imperiulu ottomanu.
 « Dar' chiar' acésta indulgentia a causatu in urma perderea luptei.
 « Câci, insarcinandu-lu cu comand'a aripei stange, elu indata la pri-
 « mulu atacu alu Germaniloru, si inainte de a se poté dîce ca s'a
 « începutu lupt'a bine, a intorsu dosulu cu tôte trupele sale , a fu-
 « gitu in cea mai mare disordine, si a datu prin acést'a ocasiune
 « inimicului de a luá ceealalta armata in còste, a o bate si a o pune
 « la fuga. In urma, dupa ce amu vediutu cà inimiculu persecuta din
 « tôte puterile armat'a nòstra in retragere , si Ibrahimu Pasia este
 « nemiscatu; prin urmare, vediendu ca acesta in modu obstinatu
 « cauta ruin'a atátu a sa catu si a imperiului; si temendu-me ca nu
 « cumu-va elu prin purtarea sa se suppediteze inimicului o victoria
 « anca si mai mare, decâtu cumu a fostu cea din urma; cu unu cu-
 « ventu, vediendu cà pe Ibrahimu Pasia nu-lu mai potu oprí: amu
 « fostu constrinsu a-lu sacrifica cá victima necessaria pentru salutea
 « statului, si amu crediutu ca aducu celu mai mare servitiu atátu
 « imperiului câtu si maiestatiei tale , déca voi curati din cale pe
 « unu omu, care a fostu caus'a atátoru nefericiri pentru amenduoi.
 « Si eu atátu de firma incredere amu in justiti'a maiestatiei vòstre ,
 « in câtu nu-mi potu imagina, cà se mi se impute de vina séu ne-
 « gligentia aceea ce s'a causatu numai prin lips'a de subordinati-
 « unea altora.»

VEZIRULU SE ROAGA DE IERTARE SI PROMITTE A LUA VIENN'A

XCII. Pre langa acestea, Vezirulu s'a rogatu de Sultanulu cá se'i
 concréda comand'a asupr'a armatei si in espeditiunea proxima, inse
 se-i concéda a-si intregi fortiele, recrutandu trupe nuõe; déca nici
 cu modulu acest'a nu va cuceri Vienn'a si tóta Germani'a, atunci é
 gata se-si puna capulu si se primésca mórtea prin sabia ori stréngu.
 Pre langa scrisórea in care cerea acestea, a tramisu pretiöse da-
 ruri (67) nu numai pentru Valide-Sultana, ci pentru toti officarii

(67) *Pretiöse daruri.* Prin aceste, cá prin cele mai persuasive argumente ale inno-
 centiei sale, credea Cara Mustafa Pasia, ca va poté face se scape si se arunce culp'a

de curte, despre cari sciá ca stau în gratia la Sultanulu. Acesti-a l-au si servitu ; câci prin întrepunerile loru într'alátu au convinsu pe Sultanulu despre innocentia Vezirului , în câtu nu numai ca au declaratú ca Ibrahimu Pasia si ceialalti puniti cu mórte la Iaurinu , au fostu în modu justu puniti, dar' anca au întaritu de nou pe Cara Mustafa Pasia în dignitatea de mare-veziru si de comandante preste tóta arma'ta.

**VEZIRULU CONFIRMATU DE NOU ÎN DIGNITATE, CUGETA A MAI PUNI
SI PE ALTI OFFICIARI CU MOARTE**

XCIH. Vezirulu, dupa ce au primitu aceste scrisori, a prinsu éراسi curagiu, si lasandu la o parte tóta fric'a, se puse din tóte puterile a-si imulí truppele si a face tóte preparativele necesarie pentru proxim'a campania. Si póte cà ar' fi scapatu din periclu, ar' fi stersu rusinea ce o patise mai înainte, si ar' fi adjunsu éراسi la auctoritatea ce o avusa pênê acumu, déca din pré marea încredere în puterea sa nu era pré-pripitu intru a si-o restabili, si chiar' prin acésta, a-si accelera insusi perderea. Elu, precumu amu observatu mai în susu, a ordínatu, fara scirea Sultanului , mórtea lui Ibrahimu Pasia , Beglerbegului de Buda, si a celorlalti officari, cari erau în cunoscintia intentiuniloru sale ; si Sultanulu tóte acestea le-a aprobatu prin scrisórea sa. Mai erau inse unii, pe cari Vezirulu nu avuse curagiulu de a-i puni deodata cu pe ceialalti ; pentru-cà se temeá, cà numerulu pré mare alu ucisiloru ar' poté se destepete suspitiune în inim'a Sul-

în spatele altora. Dar' în vanu i-a fostu tóta încercarea. Se dice cà cu acésta oca-siune, unu evreu cu numele Connorto Anacav Ogli, pe care Cara Mustafa ilu purtá cu sine, a disu o vorba ingenioása, care caracteriséza fórtó bine terrórea panica ce a cuprinsu atunci inimile Turciloru. Vezirulu adeca fiindu în Bud'a, întrebá pe evreu, déca n'are ceva lucru de valóre, cà se-lu póta transmite ca prezentu Sultanului ? Evreulu respunse, ca în Bud'a nu are, fiindu ca tóte lucrurile pretioáse si le-a lasatu în Belgradu. Vezirulu atunci i offeri cincisute de ómeni cavaleria usiora , numita Besli, se aduca pretioásele din Belgradu, si se-lu apere pe cale ca se nu-lu despóia vre-o banda vagabunda de Turci séu Tatari. Dar' Evreulu replicá : nu sunt necesari atáti-a soldati ; trei ómeni sunt de adjunsu pentru a me apéra ; cãci eu am o siapca séu pelaria nemtiésca , si acést'a singura è pré de adjunsu, pentru ca cele mai mari bande de hoti numai se o védia si de frica se-mi dea toti banii loru. Vezirulu întielese, si susp inandu, se dice ca a respunsu : Bine dice proverbiulu nostru. Pe cine i pune Dumnedieu la fuga, aceia se temu si de unu evreu .

tanului. Pe acesti-a a cercatu se si-i castige prin promisiuni, spre a-i impedece sa nu-lu accuse. Dar' totusi tienea ca nu este prudentu a-i lasa in vietia; pentru-ca asiá elu pururea potea se aiba cauza de a se teme, ca inimizii sei ar' poté se-i corrumpa, si se descopere aceea ce s'a petrecutu numai intre ei. Era inse necessariu a inventa unu pretestu, pentru cá se le ia vietia; cáci cei cari dupa subsumptiunea lui au causatu perderea la Vien'a, era degiá cu totii puniti cu mórte; si prin urmare nu i se parea lucru justu, a reinnoi acusatiiunea contra aceluor persoane, cari au fostu odata acquitate. Elu nu avea dar' si nici nu potea se ghicésca séu se inventeze nici-unu pretestu plausibile. Asia se pune si scrie in secretu Sultanului, ca: «Aga Ieniceriloru si ceilalti Pasi, pe cari i-a insemnatu cu numele, de nou se oppunu ordiniloru sale, si din grati'a sa, ca i-a iertatu pentru portarea loru cea rea la obsidiunea Viennei, nu facu usu pentru a se indrepta, cí pentru a se intarí anca si mai multu in intentiunea loru obstinata de a ruina imperiulu. Maiestatea sa bine ca i-a datu deplina putere de a puni pe officiaru culpabili, ori cine ar' fi acei-a, dar' elu n'ar' voi bucurosu a usa de acésta putere, cá se nu dea ocaziune inimiciloru sei cá se-lu accuse, si atunci candu ar' fi nevinovat; pentru aceea róga pe Maiestatea sa, se se indure a dispune in privinti'a acést'a».

TRADAREA SI FALSITATEA VEZIRULUI SE DESCOPERE

XCIV. Nu se póte nega, ca acésta espunere a Vezirului era plausibile; dar' lucrurile la curtea ottomana luasera cu totulu alta faéie, si vezirulu departe de a-si vedé implinita cererea, din contra prin acestu pasiu imprudentu si-a causatu insusi ruin'a sa. Cáci, unii alti officiaru, cari au fostu presenti la obsidiunea Viennei, au tramisu la Porta raporturi cu multu mai fidele despre cele intemplete acolo, descoperindu totodata si apucaturele si intentiunile Vezirului. Ba nici cuprinsulu acestei din urma scrisori a Vezirului n'a potutu se remana atátu de secretu, in cátu patronii persóneloru accusate se nu vina la cunoscinti'a pericolulu ce amerintiá pe amicii sei, si se nu cerce ocaziune de a se intrepune din tóte puterile pentru salvarea loru. Pre langa acést'a, mai sósí si unu nuntiu nefericitu cu scirea despre ocuparea Strigoniulu prin Germani, si despre per-

derea armatei otomane la Barcanu : nuntiulu aretâ Sultanului si mai-mariloru, ce consecentie funeste pôte se aiba acestu desastru ; si spuse ca numerulu mortiloru este cu multu mai mare decâtu cumu se crede, séu de câtu cumu voiesce Vezirulu se scia.

CURTENII LUCRA SI GRABESCU RUIN'A VEZIRULUI

XCV. Sultanulu era dispusu a ruina pe Vezirulu , si inimicii acestui-a anca nu incetara a-lu alarma in continuu. Acumu i relatau despre cuventele seditiöse ale soldatiloru si ale poporului, că Cara Mustafa Pasia anca nu este punitu precumu merita nici pênê astadi ; acumu i aretau necesitatea de a-lu destitui chiar' si candu ar' fi innocentu, căci schimbarea Vezirului in timpi de disgratia totdeauna s'au aretatu folositoria ; acumu i depingeau tradarea si maestriele Vezirului cu colori atâtu de vie , in câtu Sultanulu in urma s'a determinatu a tramite pe Capudgilaru Kiahaiasi cu unu Chatisierifu in Ungari'a, si a lua capulu lui Mustafa.

MORTEA VEZIRULUI CARA MUSTAFA SI DENUMIREA ALTUI VEZIRU

XCVI. Kiahaiia ajunge la Belgradu si afla pe Vezirulu ocupandu-se cu recrutarea pentru armat'a sa. Elu avisâ mai ântâiu pe Aga Ieniceriloru, si apoi merse in cas'a Vezirului, unde-lu si arestâ. Kiahaiia i aretâ ordinulu Sultanului. Mustafa n'a facutu nici cea mai mica resistentia ; dise numai, că móre că martiru. Apoi in siese ale lunei Muharremu, anulu Hegirei 1095, a fostu strangulatu prin patru carnefici, si capulu lui transportatu la Constantinopole. Sultanulu in locul lui a numitu mare-veziru pe Cara Ibrahimu Pasia (68)

A 1095

I. C. 1684

(6 8) *Cara Ibrahimu Pasia*. Acesta a fostu mai ântâiu Kietciudabegu pre langa Cara Mustafa Pasia dupa aceea , candu acest'a a mersu in espeditiunea cegriniana, Ibrahimu a ramasu Caimacamu in Constantinopole. In amendoue aceste posturi s'a aretatu atâtu de arrogante si turbulentu, in câtu nu numai crestiniloru, dar' si Turciloru le-a desplacutu promotiunea lui. Dar' dupa ce s'a facutu mare veziru, s'a silitu a se face mai popularu , mai affabile, si acumu era mai accesibile ; pôte, trist'a catastrofa a predecessorelui seu i-a servitu de exemplu. Si la curte era fôrte attentivu, ca totdeauna se fia in apropiarea Sultanului, se taie tóta ocasiunea curteniloru de a-lu calumnia séu discredita inaintea acestui-a. Cu modulu acest'a s'ar fi potutu sustiené lungu timpu in postululu seu, decâ sôrtea atâtu de inimica pe acelu timpu Turciloru n'ar' fi venitu a eclipsi virtutile lui, si deca Solimanu Pasia, nu venia a descoferi Sultanului tôte defectele lui.

pênê acumu Caïmacanu in Constantinople ; si dându-i sigilulu imperiului , ilu eshortà se-i fia de invetiù sòrt'a predecosorelui seu , si se servésca imperiului ottomanu cu mai multa credintia ; se-si puna tôte puterile si tóta atentiunea, ca se-si resbune aspru de inimici pentru rusînea ce a suferitu de la ei predecosorele seu. Dar' imprudenti'a lui Cara Mustafa Pasia adusesse fôrte multi inimici asupr'a imperiului ottomanu, cu cari trebuiã se sã lupte acumu noulu Veziru. Elu isi formase o idea atãtuf de mare despre poterea Turciloru, in câtu pe timpulu candu s'a decisu a intrerinde espeditiunea contra Viennei, nici prin minte nu-i trecea se atraga pe cei-lalti principi crestini din partea inimicului si se-i castige in partea sa, din contra i vatemã in totu modulu, ca si candu ar' fi mai avutu lipsa de a-i provoca se declare si ei bellu imperiului ottomanu.

CAUS'A RUMPEREI PACEI CU VENETIANII

XCXII. Pre candu se petreceau acestea, Petru Cicerani, ambassadorulu sêu Bailos alu republicei venetiane, sosescu la Constantinople cu duõe vase bellice si trei mercantile, éra dupa ce debarcà, dede ordinu ca lucrurile ce le-au adusu cu sine, se le transpôrte la ospellulu seu. Dar' Ghiumrukci (69), vediendu marea cantitate a acestoru lucruri, veni la suspitiunea ca acelea nu sunt tôte ale ambassadorelui, ci ca ar' fi marfa destinata pentru ôre-cari comercianti; asia elu visitã nãile , si intr'adeveru dupa o stricta cercetare a descoperitu, cà o mare parte din acele efecte erau destinate pentru unii negotiatori, si le-a cerutu se platésca vama; negotiatorii inse au refusat. Atunci comissariulu, contra dreptului de ambasada, a confiscatu marfile si a ordinaru a-le duce in magazinele Sultanului. Ambassadorulu se adoperà la inceputu prin persvasiuni, a recapeta aceea ce i s'a luat, demonstrandu cu acte publice, cà nu numai pre-

(69) *Ghiumrukci*. Sêu Ghiumruk Einini adeca collectoru de vama, despre care amu vorbitu in partea prima (*). Acêsta numire pare a deriva din modernulu cuventu grecescu Κομμερχιαριος, care, precumu mi se pare. este o corruptiune d'in cuventulu italianu Commerciario.

(*) A se vedé not a 7 la Capu III din Cartea III. *Tr. Rom.*

decesorii sei, dar' toti ambassadorii straini au avutu privilegiulu de a aduce fara vama in Constantinopole ori-ce obiecte le-ar' placé, si acést'a atátu in trebuintiele proprie câtu si pentru comercianti. In urma, vediendu cá cu vorb'a nu o pôte scôte la cale, ci cá voi'a Turciloru tiene locul legei, promise lui Ghiumrukci o buna suma de bani, si cu modulu acesta isi liberà nâile ce acesta le confis-case. Câte-va zile dupa aceea, unu nobilu venetianu, pe care ilu prinsesera turcii pe mare si-lu facusera captivu, a fugitu de la domnulu seu si a scapatu pe o naie venetiana, care venise se transpôrte acasa pe Morosini, ambasadorulu de mai inainte. Nai'a inse a trebuitu se stea câtu-va timpu, pentru că Morosini era indispusu si nu putea se plece pênê preste vre-o câte-va zile. In acestu timpu domnulu venetianulu aflandu cá sclavulu seu este pe bordulu nâiei si vrea se scape, indata se presenta cu unu Arzuhal (70) la Vezirulu, cerendu a lua dispositiune ca se i se restitue sclavulu. Vezirulu tramitte pe Bostangi Pasia ca se visitiedie tôte nâile, si aflandu pe captivulu, se-lu restituie indata domnului seu. Venindu Bostangi Pasia la capitanulu nâiei, néga ca ar' avé vre-unu fugitivu pe bordu ; Bostangi insiste si pretinde a visita nai'a ; capitanulu i se oppune cu puterea. Dar' Turcii erau mai numerosi ; si acést'a imprejurare insuflandu-le curagiu, au visitatu nai'a, au prinsu pe sclavu si l-au luat cu sine ; omorindu o parte din matrosi cari prinsesera arm'a, ér' o parte punendu-i sub severa paza chiar' pe nai'a loru. Audiendu Sultanulu ca o naia venetiana chiar' in portulu Constan-

(70) *Arzuhal*. Acestu cuventu insémna, espunerea séu sumariulu unei cause Asia se numescu acele petitiuni ce se presenta Vezirului in divanu in materii judiciarie. Ele trebuie se fia atátu de concise, in câtu se nu cuprinda mai multu de diumetate a unei pagine in octavu, ori câtude momentósa séu incurcata ar' fi caus'a ; căci de asupr'a pe ccalalta diumetate a paginei trebuie se se scria voturile judecatoriloru si sententi'a vezirului. Din acésta cauza, nu ori-care Turcu este capabile de a compune unu Arzuhal, ori câtu de invetiatar' fi in alte respecte: ci sunt Arzuhalgii pusi anume pentru acést'a, cari isi tienu cancelari'a aprópe de curtea Vezirului, si stau gat'a in ori ce timpu a servi pentru bani. Asia, caré vré se-si presente o cauza Vezirului, se adressézá catra acesti-a pentru a-i face Arzuhalulu. Ce è mai multu, nici chiar Reis Effendi, adeca marele cancellariu alu imperiului cu tóte ca è unu bunu scriitoriu, totusi nu cutédia se-si compuna insusi unu Arzuhalu, ci tramitte unu species facti despre caus'a sa la unulu din acesti Arzuhalgii, si lasa cá elu se-i facea petitiunea.

tinopolei a cutediatu se întrebuințieze arme, indata a ordnatu de-tienerea ambiloru ambasadori, Cicerani si Morosini, si nu i-au eliberatu, pênê nu au platitu mai multe pungi pentru rescumperarea matrosiloru , si pene nu au datu satisfactiune deplina pentru crim'alu.

**VENETIANII DECLARA BELLU TURCILORU SI AMBASADORULU LORU FUGE
DIN CONSTANTINOPOLE**

XCVIII. Republic'a Venetiei primîndu scirea despre cele ce se petrecusera la Constantinopole chiar' pe timpul obsidiunei Viennei, si pe candu succesulu acestei obsidiuni era anca dubiosu , mai bine tacu si inghiti acesta rusine. Dar' dupa ce audise despre perderea Turciloru la Vienn'a, indata a cerutu satisfactiune esemplara ; si fiindu-ca Turcii i-o refusara, Veneti'a se confederà cu imperatulul Germaniei si cu regele Poloniei, apoi declara bellu pórtei ottomane. Ambasadorulu venetianu a prezentatu in persóna Caimacamului declaratiunea formale de bellu, apoi schimbandu-si vestementele, fugi pe ascunsu din Constantinopole.

TURCII VINU IN MARE CONFUSIUNE

XCIX. Unu accidentu atátu de gravu si neasteptatu aduse pe Turcii intr'o terróre aprópe inesprimabile. Necesitatea cerea, cá ei tóte poterile lor se le întórca contra Germaniloru si Poloniloru ; dara vedeau de alta parte, cá nu mai pucina putere le trebue pentru a poté resiste contra Venetianiloru. Adeveratu, cá armat'a Venetianiloru nu putea fi atátu de mare ; dar' nu se putea ghici cá din care parte va urma ataculu ; pentru aceea era necesariu a fortificá tóte porturile maritime cu garnisóna suficiente pentru a poté resiste inimicului ; la acést'a inse se cerea unu numeru mare de armata. Turcii nu aveau alta flota, decátu siese Sultane, si aceste anca vechi si sparte ; nici sperantia nu era se póta procura in curendu altele , fiindu-ca in espeditiunea ungara se consumasera toti banii din thesauru.

NOULU VEZIRU SE INCÉRCA A IMBLANDI PE VENETIANI

C. Pentru aceste ráciuni noulu veziru Cara Ibrahimu Pasia se adoperâ in totu modulu a imblandi pe Venetiani ; declarâ cá injuriiele

de cari se plangu nu provinu din ordinulu Sultanului, èi numai din avariti'a predecesorelui seu; si le promite a le restitui totu ce li s'a luatu, numai se desiste de la bellu.

VENETIANII REFUSA, ÈR' TURCII SE PREPARA CONTRA A TOTI INIMICII LORU

CI. Dar' Venetianii nu voiau se asculte aceste promisiuni lingu-sitòrie ale Turciloru, din contra ei declarara ca nu potu se franga confederatiunea loru cu principii crestini; destule injurii au suferitu pènè acumu; a venitu degiá timpulu se-si resbune. Vezirulu vedindu cá furtun'a ce amerintia imperiulu ottomanu din tóte partile, nu se mai pôte incungiurá, si-a pusu tóta grigea si tóta abilitatea, sa pentru a o oprì déca s'ar' poté. Asiá, numì Seraskier contra Germaniloru pe Sieitanu Ibrahimu Pasia, barbatu de valóre probata, èr in contra Poloniloru pe Ainedgi Solimanu Pasia (71) in aceeași calitate; pe marele admiralu ilu insarcinà a observa miscarile Venetianiloru. Elu, vezirulu remase in Constantinopole sub cuventu cà este indispusu, si dandu comandantiloru ordinu secretu a-i dá in totu timpulu esacte informatiuni despre cursulu lucruriloru, èr' Sultanului se-i comunice numai succesele bune; celo rele se le ascunda in câtu voru pote, de inaintea lui.

IMPERIALII OCCUPA VISEGRADULU SI VATIULU

CII. Intr'aceea, pre candu se petreceau acestea in Constantinopole, armat'a imperiale sub comand'a ducelui de Lotharingi'a strabatù in Ungari'a in lun'a Gemaziulu-ochir, anulu Hegirei 1095, si câtrà finea acestei lune impresorâ cetatea Visegradulu, era in câte-va zile o

A. 1095
I. C. 2684

(71) *Ainedgi Solimanu Pasia*. Unu bosnianu, nascutu din parinti crestini; dar' anca de copilu micu a fostu educatu in religiunea mahomedana, si a fostu crescutu in curtea lui Kioprili. Dupa ce a trecutu successive prin posturile de Talhisciu (*), Kiahaha, Seraskieru in Babadaghi, in urma ajunse mare veziru. Numele de Ainedgi, adeca inselatoriu, i s'a datu pentru multele sale apucaturi maiestrose, cu cari s'a servituspre a insielá atâtu pe amici câtu si pe inimici; sub acestu punctu de vedere sémenea cu Ulisse lui Homeru, pe care poetulu ilu numesce: *πολύτροπος* si *πολυμήτις*(**). Ainedgi avuse unu unchiu, archimandritu in Bosnia, mare iubitoriu alu bese-riciei grecesci, si fòrte stimatu inaintea țiariloru Rusiei, Ioanu si Petru, fiindu-cà prin proselitismulu seu atrasu pe multi in partea loru atâtu in Serbi'a câtu și in Bulgari'a.

(*) Adeca: concipistu. *Tr. Rom.*

(**) Adeca: astutu si inventiosu. *Tr. Rom.*

si ocupă ; căci garnisón'a desperandu de a o poté tiené s'a retrasu in fortaretia, de unde se mai aperă câtu-va timpu ; dar' candu a inceputu canonad'a, si obsediati au vediutu că nu mai vine nici-unu adjutoriu, au capitulatu si ei, si in patru ale lunei Regebu au inchinatu cetatea sub certe conditiuni ducelui de Lotharingi'a. Pe cale , mergendu catra Vatiu, nu departe de acésta cetate, li se alatura Beglerbegulu de Bud'a, pe care ilu tramisese Seraskierulu Saitanu Ibrahimu Pasia ca se se oppuna Germaniloru si in câtu va poté, se-i impedece in progressulu loru. Dar' abia se diărira Turcii, candu truppele imperiali cu atâta furia se aruncara asupr'a loru, in câtu au fostu necessitati a se retrage cu mari perderi si a lasa cuceritoriloru terenulu deschisu. Dupa acésta victoria, imperialii impresorandu Vatiulu batu cetatea cu tóta instrumentele bellice si o assalta in continuu. Budan Pasia merge intr'adjutoriulu obsediatiloru, si dupa ce s'a reintaritu cu nóue truppe, ataca de duóe-ori castrele imperiali, dar' de amenduóe-ori a fostu respinsu , si in urma , dupa ce a perdutu cinci-spre-diece mii de ómeni, se întórce indereptu de unde a venitu. Comandantele Vatiului vediendu că cei de la cari asteptá adjutoriu , suntu batuti, predà cetatea sub aceleasi conditiuni, sub cari a capitulatu garnison'a din Visegradu.

IMPERIALII OCCUPA PEST'A, SI IMPRESORA BUD'A

CIII. Dupa-ce a ocupatu aceste si anca alte cetati vecine, ducele de Lotbaringi'a (Lorena) merge cu armat'a spre Bud'a , si in prim'a lunei Siaban pune castrele sub murii cetatei. Mai ántáiu au atacatu Pest'a, cetate situata in façie cu Bud'a in cealalta parte a Dunarei, si in câte-va óre o a si ocupatu ; dupa aceea impressóra capital'a Ungariei din tóte partile. Pe candu Germanii erau ocupati cu obsidiunea cetatiei , venindu Seraskierulu Saitanu Ibrahimu Pasia cu tóta armat'a ottomana, se incerca a rupe liniile cu cari imperialii se intarisera in castre, si totudata da ordinu unei trupe de Ieniceri si de Spahii, ca se atace pe inimici de alta parte, se incerce a petrunde prin castrele loru, se intre in cetate si se dea cu modulu acesta adjutoriu garnisónei. Dar' de câte-ori Turcii atacau , de atâte-ori erau respinsi ; asiá Seraskierulu in urma desiste de la atacuri ulterioari, si

se pune in castre in faie cu castrele inimice, dându ordinu soldatiloru sei a mortificá pe inamicu prin continue ciocniri si nevaliri asupra lui ; in specialu se se adopere in totu modulu a dá totu ad-jutoriuulu posibilu garnisónei din cetate. Dar' cu tóte aceste adope-rari, cetatea totusi n'ar' fi fostu salvata, déca nu intrevenia unu ac-cidentu intru liberarea ei ; cáci Germanii faceau assalte vigoróse, si respingeau atacurile Turciloru totdeauna cu perderi din partea a-cestora. Accidentulu a fostu, ca garnison'a (nu se scie, déca prin casu, séu in urm'a vre-unei tradatorii) a descoperitu minele puse de Germani pentru a aruncá in aeru o parte a muriloru in momentul candu voru dá assaltu cetatiei, si au scosu pravulu din ele. Gene-ralii armatei imperiali, care sperau a cuceri cetatea inainte de ce ar' primi Seraskirulu adjutoriu, au vediutu cá ei trebe se incépa acumu tóta labórea din nou, si au conchiamatu pe toti ceilalti condamnati la unu consiliu belicu, cá se-si spuna fia-care opíniunea : déca este consultu a mai continuá obsidiunea, ori nu. Mai totí au fostu de parére a redicá obsidiunea ; din cauza cá li se parea lucru fórté pe-riculosu, de a tiné cetatea sub obsidiune, si in acelasiu timpu a se luptá si a se apara cu o armata superióra armatei loru ; esemplu este obsidiunea Viennei, unde s'á vediutu ce perderi mari póte se suferé armat'a prin asemenea tactica. Prudenti'a a moderatu ardórea loru si Turcii anca incetara cu atacurile. Asi-á in duóe-dieci-si-trei ale lunei Silcade, dupa obsidiune de trei luni, Germanii storsi si fati-gati s'au retrasu de la cetate cu totu bagagiulu loru, dupa ce tra-míssesera inainte tóte tunurile cele grele. Turcii, cari sub totu de-cursulu acestei obsidiuni au statu totu intre frica si sperantia, au revenitu éراسi in curagiulu loru, si dupa supportarea acestei mari tempestati, au mai gustatu si ei trancilitatea atátu de multu dorita.

ALTE VICTORII ALE IMPERIULUI

CIV. Totu pe acestu timpu, contele Lesley, pe care ducele de Lotharingi'a ilu tramisese cu o parte a armatei in Slavoni'a, a im-presoratu Virovitiulu, o fortaretia considerabile in acésta téra ; a batutu de duóe ori pe Turcii, cari venisera in adjutorulu garni-sónei ; si a datu assaltu asupr'a muriloru fortaretiei cu atáta furóre,

in catu garnison'a a fostu constrinsa a se preda in duóe-dieci-si-trei ale lunei Siabanu. Si totu pe acestu timpu , imperialii au batutu pe Tököli langa Eperies in Ungari'a de susu, prindiendu-i tóte scrisorile si totu bagagiulu.

SERASKIERULU REGULÉZA AFACERILE IN MOLDAVI'A SI ROMANI'A

CV. Pre candu Seraskierulu din Ungari'a se luptá contra Germaniloru cu resultatu dubiosu, pe atunci Ainadgi Solimanu Pasia se luptá cu mai bunu succesu contra Poloniloru la Babadaga (72); unde adunandu-si armat'a, a trecut Dunarea aprópe de Sacci'a; dar vedindu ca truppele polóne nu se mai aréla, a cugetatu mai consultu a regulá intr'aceea trebile in Moldavi'a si Romani'a, decatu a merge mai departe; cà-ci dupa starea presenta a lucrurilor, era mai necesariu a defende decâtu a largi marginile imperiului. Pe acelu timpu domniau in aceste duóe principate duoi Cantacuzenesci : Demetriu in Moldavi'a, si Sierbanu (73) in Români'a. Celu d'antaiu era unu omu

(72) *Babadaga*. Resiedinti'a Pásiei din Silistri'a , care este insarcinatu cu defens'a provinciiloru septentrionali ale imperiului ; sub jurisdictiunea lui stau tóte tierile dintre muntele Emu, Marea négra , Danubiu si Nistru. Cuventulu' *Babadaghi*, dupa origine însémna tatalu muntiloru, si acésta localitate se numesce asia din cauza cà in partea opusa a cetatiei este unu munte, care este mai inaltu decâtu toti ceilalti. In vecinatatea acestei cetati sunt o speție de corbi. cari prin marimea loru intrecu pe tóte celelalte paseri volatile ; Turcii si Tatarii i numescu Ghiudgighin ; si sunt intr'o cantitate atátu de mare, in câtu maiestrii de arcuri potu cu penele loru se orneze sagetile in tóta Turci'a si Tataria , de si spre acestu scopu nu se potú intrebuinti decâtu numai duóe-spre-diece pene, si aceste anca numai din códa, si cari de comunu se vendu numai cu unu leu. Aceste sunt recunoscute de cele mai bune pentru intrebuintiarea la arcuri, si intrecu pe tóte altele, asiá in câtu unu maestru indemnaticu nici nu face usu de altele in meseri'a sa. Déca cine-va are in tolb'a (*) sa mai multe sageti, cari sunt ornate cu alte pene , si numai un'a este ornata cu o singura péna de acesti corbi, si lasa pe acésta unica a se atinge de celelalte, ea le manca si le despóie pe tóte póné la lemnu. Pentru acésta putere singulare, pare cà s'a datu acestoru corbi numele tatarescu de Ghiudgighin. (**).

(73) *Sierbanu*. Unu principe generosu din famili'a imperiale a Cantacuzeniloru, si plinu de zelu pentru religiunea crestina. Dupa-ce Duca din Rumania a fostu transpusu in Moldavi'a , si elu a obtinutu principatulul României, si-a pusu tóta grigea si sollicitutudinea, de a libera cu totul Europ'a de tirani'a Turciloru, a caroru pu-

(*) Qorfa ; feretra lat. *Tr. Rom.*

(**) *Ghiudgi* in turcesce însémna , putere. potestate ; *ghin* in limb'a persica însémna posesore ; adeca ací : posesorele puterei, dupa *Tr. Germ.*

simpliciu, și cu totul nepătitu în treburile bellice; nu avea nici-o autoritate de a ține în frâu pe popor, la cazuri când s'ar născă vre-o tulburare; prin urmare era cu totul incapabil de a administra țara sa. Al doilea era de un caracter cu totul opus; dar Seraskierul nu se încredea în el, fiindcă observase că stă în corespondență cu imperatorul Germaniei, și mai ales cu țarul Rusiei.

SERASKIERULU PUNE DOMNUL MOLDAVIEI PE CONSTANTINU CANTEMIRU

CVI. Așa Seraskierul se rezolvă să-l destituie pe amândoi. Dar Șerbanu a știut să-l corumpă cu o sumă mare de bani, și așa ascunzându-și intenția să trădată, l-a confirmat în scaunul său mai mult decât credea, căci credea că imperiul nu are de a pierde nici-o frică de pericol din această parte. Pe Demetriu însă îl destituie, fiindcă timpurile de atunci cereau un principe cu mai multă experiență, și cu consimțământul boierilor a pus domnul în

terele scurte deși prin victoriile continue ale Germanilor. Spre acest scop, nu numai că a trimis pe fratele său Georgiu Cantacuzenu, în calitate de ambasador la imperatorul Leopold în Viena, dar prin intervenția arhiepiscopului din Bosnia, unchiul marelui Vezir Soliman Pașă, a făcut o strânsă confederație cu Ioan și Petru, țarii Rusiei; și a obținut de la acești o promisiune, că după ce va fi cucerit Constantinopolul, îl vor declara imperator al Grecilor, că pe unul care descende din familia imperială a Cantacuzenilor. Șerbanu nici n'a întârziat să facă cele mai mari preparative, a versat pentru artileria treizeci și opt de tunuri; a recrutat o armată de douăzeci și patru de mii, parte servieni, parte slavoni și croați, pe cari i ascunsese prin păduri și prin munți. Turcii șeau bine toate acestea; dar debilitați foarte tare prin victoriile Germanilor ei își înăbușeau resentimentul și nu cutădeau să atace pe un om atât de puternic, înainte de a se fi declarat el la public în contra lor. Dar acel zel creștinesc care animă pe Șerbanu, și pe care nu pot să-l sugrumă nici frica de puterea inimicilor, nu i-a ajutat nimic; din contra a adus numai ruina asupra capului său. Căci, Constantin Stolnicul, fratele său propriu, și Brancovanu, nepotul său de soră vedându că lângă toate persuasiunile lor nu-l pot deturna de la propusul și intenția sa, se dice că au comis o crimă oribilă, de i-au dat venin cu ocazia unui prânz, pentru că scapându de el, se putea avea pace în familie, și se putea neturbura traiul în immensele lor averi. A rămas de el un singur fiu, Principele Georgiu, care se ține astăzi în Transilvania sub protecția imperatorului Germaniei; și a mai avut patru fiice anume: Smarandă, care puse după ce s'a maritată și murit; Maria, maritată după Matheiu Balaceanu; Cassandra, soția mea, și Balassia.

loculu lui pe Constantin Cantemiru (73), instituindu-lu totodata Serdaru (74) alu tieriei. Pentru cá inse, in lupt'a sa cu Polonii se nu o patiesca, precumu a palitu-o Sultanulu la Chotinu, si pentru cá se

(73) *Constantinu Cantemiru*. Supranumitu Betranulu; a fostu optu ani principe alu Moldaviei. Dupa-ce Tatarii din Budgiacu omorira pe tatalu seu, pe Theodoru Cantemiru, Constantinu se retrase, anca june fiindu, in Poloni'a. Aici a servitu sióptespre-diece ani in armatele regiloru Vladislav si Casimiru, care din urma, pentru probele considerabile ce a datu despre curagiulu si virtutea sa, l-a inaintatu la rangulu de colonelu. Dupa pacea incheiata intre Svedi si Poloni, s'a dusu la Georgiu Ghica, principele Tierii romanesci, care l a onoratu cu officiulu de Ciausiu Tatarscu. Elu avú fericirea de a se duce de la Georgiu Ghica inainte de a se declara acesta in partea Germaniloru, si a trecut la Eustachiu Dabisia, principele Moldaviei, care i-a datu postulu parintelui seu, numindu-lu gubernatore Codriloru de Ghi-ghicea, si puçinu dupa aceea l-a facutu Vornicu la Barladu. Totu aceste posturi le-a tîenutu si sub Duca, care a urmatu lui Dabisia; si dupa ce a innabusitu rebelliunea Moldoveniloru contra lui Duca, acest'a in recompensa pentru þunele sale servitie l-a onoratu cu demnitatea de mare-cluceriu, séu comissariu de victualii pentru armata; ér' dupa aceea Sultanulu Mahomedu IV in espeditiunea contra cetatiei Caminitiu, l-a numitu Calauzu séu ductorulu armatei moldovene. Dupa destituirea lui Duca, sub Petriceicu a remasu totu in posturile avute. Candu a scapatu pe concubinele Sultanulu din manile Poloniloru, a primitu recomandatiuni si laude mari dela capulu eunuchiloru, éra Vezirulu i-a promis principatulu Moldaviei. Dupa ce Petriceicu in batai'a de la Chotinu a trecut in partea Poloniloru, Cantemiru a facutu fórte mari servitie lui Demetriu Cantacuzenu, successore alu lui Petriceicu, cáci a trasu pe toti moldovenii in partea lui, pentru acést'a a fostu recompensatu cu dignitatea de Serdaru, care o a tîenutu si sub Duca, dupa ce acest'a a fostu asediatu a dou'a óra in scaunulu domniei in Moldavi'a. Dar' Duca era gelosu de Cantemirn, si-i facca multe neplaceri si necasuri; de aceea se retrase in Romani'a la Sierbanu Cantacuzenu. Inse candu audí cá pe Duca l-au redicatu Polonii din domnia, éra si s'a intorsu in Moldavi'a. Aici, pre langa tóte cá a reportatu o victoria celebra contra Poloniloru, totusi noulu principe, Demetriu Cantacuzenu, nu se temú de Dumnedieu a-i tiese cursa contra vietiei atátu in publicu cât si in secretu: ba chiar' si Seraskierulu Solimanu Pasia a fostu corruptu cu trei-dieci de pungi, pentru a inventa óre-care cauza speciósna de a-i lua viéti'a. Dar' Seraskierulu isi fece consciintia, si descoperí elu insusi lui Cantemiru, ceea ce se tiesea in contra lui; atunci Cantemiru se retrase acumu a dóu'a óra in Romani'a. De aici a aretatu falsitatea accusatiuniloru lui Demetriu Cantacuzenu, si Seraskirulu l-a pusu domnu tieriei Moldovei. Cu timpu dupa aceea a datu o nuóa proba de virtutea sa in batai'a de la Boianu, frangéndu primele linii ale Poloniloru; prin acést'a ajunse in mare favóre la curtea ottomana. Dupa ce a domnit optu ani fóra trei luni, a muritu in dóue-dieci-si-trei Martiu anul domnu:ui 1693, si a lasatu doui fii, Antiochu si Demetriu, si dóue fiice, Roxana si Elisabeta.

(74) *Serdaru*. Adeca generalu preste acele trupe in Moldov'a, cari sunt destinate a apera frontariiele intre cele dúoe fluviiuri, Prutu si Nistru, contra invasiuniloru de

se assecură de fidelitatea lui Cantemiru, a trimisă că ostaticu la Constantinopole pe Antiochu, fiulu seu celu mai mare, si alti patru boieri mai de frunte.

TURCII PUNU LA FUGA PE SOBIESKI, REGELE POLONIEI

CVII. Cu lucrurile aceste Seraskierulu a petrecutu mai multu timp, decâtu ar fi crediutu. Intr'aceea, Ioanu III regele Poloniei, in duóe-spre-diece ale lunei Remazanu, si-a adunatu trupele in Budgiacu, si, înainte de ce ar fi sciutu cine-va intentiunea sa, ocupa castellulu Zuantce, situatu la Dnistru, in façi'a Cholinului, in distanția căm de duóe ore de la Caminietiu. Dupa aceea face preparativele pentru construirea unui podu preste Nistru, pentru că se tréca in Moldavi'a cu trupele sale, incuragiate prin successulu din urma. Dar' chiar' pre cându era terminatu podulu, vine Seraskierulu cu armat'a sa, si nu numai ca impiedica invasiunea Poloniloru in Moldavi'a, dar' trecendu peste Dnistru, nevalindu asupr'a regelui ilu inchide de tóte partile in castrele sale. Dupa aceea dá ordinu Tatariloru a pune focu si a arde granatierele si a cosi tóta érb'a de prin pregiurulu trupeloru sale, a molestá necontenitu pe Poloni, si a nu le lasa timpu de a se reculege séu de a-si pune armat'a loru in ordine de bataia. Regele vedindu că lucrurile mergu desperatu de réu, se furisiéza cu vre-o cati-va ai sei, din castre, peste puçinu i urméza si generalii sei, cari dupa ce au datu focu si au arsu totu bagagiulu loru, si-au aruncatu tóte munitiunile belice intr'unu lacu, cu restulu de trupe ce le mai remasese din armata, s'au intorsu acasa nu fara mare perdere.

PROGRESSULU ARMATELORU VENETIANE PE MARE SI USCATU

CVIII. Venetianii au fostu mai fericiti in lupt'a loru contra inimiculu crestinatatiei pe marea adriatica. Ei au inceputu bellulu la Morlaccii din Dalmati'a; au suppusu Uran'a, Obrovazzo si Scardon'a; au arsu Dernis'a, si au ocupatu prin stratagema Duar'a. Flot'a venetiana, sub comand'a lui Morosini, care a fostu predatu Candi'a la Turci, a plecatu pe mare in duóe deci si-siese ale lunei Gemaziulu-ochiru, si ajungéndu la Leuc'a, a impressoratu cetatea. Bekir Aga comandan-

Casaci si Tatari. In rangu urmeza immediatu dupa Hetmanu; si este mai asemena cu Hetmanu Polni la Poloni.

tele castelului, vedindu că nu-i vine nici-unu ajutoriu, a predatu cetatea Venetianiloru in siese ale lunei Remazanu , si a trecutu cu ómenii sei pe uscatu. Dupa-ce a ocupatu acésta insula, Venetianii, au tramisu o parte din trupele loru sub comand'a lui Strasoldo , in Acarnani'a, provincia in Epiru, unde acesta suppone cetatile Venizze si Seromero. Inaintandu mai departe, dau de Sefferu Aga cu patru mii de Turci , care voiá se impedece progressulu armeloru venetiane ; dar' remane batutu, éra locuitorii tieriei se supponu de buna-voia cuceritoriloru , si promittu a le da tributulu. Intr'aceea , partea ceealalta a armatei venetiane petrunsesse in More'a, si impressorandu Pereves'a, o atacá cu atáta focu, in cátu Mehemedu Effendi, comandantele garnisónei, a fostu constrinsu in optu ale lunei Remazanu a predá fortareti'a Venetianiloru. Pre langa aceste successe fericite , mai vení scirea de la Tine , o insula in archipelagu , ca mai multe galere turcesci, tramise acolo pentru a ocupá acea insula , au fostu respinse cu perderi fórté mari.

NOUE PREPARATIVE ALE TURCILORU CONTRA INANICILORU LORU

CIX. Aceste evenimente nefericite nu au intristatu pe pórt'a otomana intr'atátu, in cátu s'a bucuratu ea de scirea că Germanii au redicatu obsidiunea de la Bud'a, si că armele saşe facu progrese fericite in Poloni'a. Cáci puterea Venetianiloru nu i se paré atátu de mare, in cátu Turciloru se nu le fia fórté usioru a revindica perde-rile presente, numai armatele Poloniloru si ale Germaniloru se le póta odata respinge, si se fia assecurate marginile imperiului din acésta parte. In acestu scopu, Cara Ibrahimu Pasia a facutu Seraskieri contra Germaniloru si Poloniloru pe toti acei generali , cari au potutu aretá pêné acumu vre-unu bunu successu ; ér' in contra venetianiloru a tramisu numai o flota cu o mica armata.

IMPERIALII IMPRESSOARA UIVARULU, ÉR' TURCII STRIGONIULU SI VISEGRADULU

CX. Intr'aceea Germanii au tienutu blocatu Uivarulu tóta iérn'a ; si prin acést'a au causatu o lipsa in victualie atátu de simtíta, in catu din garnisóna mai multi au muritu de fóme, decátu de sabi'a inimicului sub durat'a obsidiunei de o luna. Dupá-ce au debilitatu cu modulu acest'a cetatea, in prim'a lunei Siabanu, anulu Hegirei 1096,

au început obsidiunea în forma , și asalturile s'au continuat cu atâta vigoare, în câtu garnisón'a în câte-va zile a fostu necesitatea a perasi forturile esteriore. Audiendu despre acést'a Seraskierulu, Siaitanu Ibrahimu Pasia, n'a întârziatu unu minutu de a veni într'adjutoriulu cetatiei. Dar' vediendu că este periculosu de attaca o armata atâtu de tare siantuita în linoele sale, isi luâ refugiulu la stragemele sale usitate, și impressóra deodata Strigoniulu și Visegradulu, sperandu ca cu modulu acest'a va atrage trupele inimice de langa Uivaru. Si într'adeveru ca fortun'a bellica pare a-i fi favorítoria ; căci nu numai ca a cuceritu în câte-va zile Vise-gradulu, cí si Strigoniulu, ce de la ultim'a obsidiune anca nu erá destulu de reparatu , l-a adusu la atâta extremitate , în câtu pare a nu este în mai puțin periclu decâtu Uivarulu.

IMPERIALII BATU ARMAT'A TURCÉSCA PRIN STRATAGEMA

CXI. Dar' ducele de Lotharingi'a nu lasa timpu Seraskierului de a terminá aceea ce a începutu ; căci lasandu siese-spre-diece mii de ómeni înainte Uivarului spre a continuá obsidiunea, elu cu restulu armatei merge în contra lui, și în duóe ale lunei Remazanu appare în faci'a castreloru turcesci. Seraskierulu, cându a vediutu că inimiculu se apropia, a cugetatu că acumu si-a adjunsu scopulu. Redica immediatu obsidiunea de la Strigoniu, si-si pune armat'a în ordine de bataia într'unu locu atâtu de favorabile , în câtu inimiculu nu potea nici se-lu încungiure, nici se-lu attace în frontu séu în cóste fara a nu se espune la mare periclu. Arip'a drépta i erá acoperita prin rapedele fluviu alu Dunarei ; ér' arip'a stanga se redimá pe o catena de munti , ce se estindeau departe mai multe mille ; în dosulu armatei avea drumulu celu mare catra Buda , care-lu assecurá contra lipsei de provisiuni ; ér' frontulu armatei erá apperatu prin mocirle immense și palude inaccessibile , prin cari trebuia se tréca ori-cine ar' fi voitu se atace armat'a ottomana. Seraskierulu a remasu în starea acést'a patru zile, fara a face vre-o miscare, séu pentru a elude întreprinderile inimicului prin traganare, séu pentru a-lu nimici cu totul, candu ar' inaintá si ar cutediá se-lu attace. Dar' ducele de Lorena a priceputu bine intentiunea Seraskierului ; elu

a vediu ca fara pericolu extremu pentru tóta crestinatatea , nu póte se-si espuna armat'a in locuri, unde mai multu ar' avé de a se luptá cu natur'a decâtu cu ómenii. Asiá se preface, ca ar' vói se fuga ; lasa se sune de retragere, si in nóptea de patru-spre-diece ale lunei Remazanu redica castrele si se retrage cu tóta armat'a sa. Turcii crediendu cá Germanii iau seriosu fuga, se iau pe urm'a loru cu totu foculu ; apoi de si au fostu respinsi mai de multe-ori de catra imperialisti, ei totusi au mersu tóta nóptea spre a-i atacá neincetatu in retragerea loru. Imperialistii mergeau totu mai inainte, spre a lasá locu pentru inamicu, atátu cá se tréca preste mocirle, cátu si cá se se deschida frontulu loru. In urma, candu au crediutu ca Turcii intr'atátu au esitu din positiunea loru, in cátu le este preste putintia de a se reinturna fara perdere , au statu pe locu ; facu frontu Turciloru , cari i urmariu in disordine , si-i ataca cu atáta furóre , in cátu cei cari mai inainte credeau, cá voru nimicì totalu armat'a crestina, acumu se retragu in castrele loru cu mai mare precipitatiune decâtu cumu au venitu. Principele electorale de Bavari'a, care comandá o aripa a truppeloru crestine, pentru a observá cátu se póte mai esactu intentiunile si miscarile Turciloru, merge si-i urmaresce chiar' pe acea cale pe care au trecutu ei prin moraste ; ér' ducele de Loren'a apuca totu acea cale pe alta parte, fara cá acesti duoi comandanti se scia unulu de intentiunea celui laltu. Turcii vedendu acestea au fostu coprinsi de o terróre panica, si, neascultandu nici de persvasiunile nici de amerintiarile Seraskierului , au prinsu fug'a intr'o confusiune atátu de mare , in cátu Ienicerii omoriau pe calaretii loru proprii, i trageau josu , si incalecau ei caii cá se póta fugi mai iute, asiá in cátu mai multi Turci au fostu omoriti in fuga de companiile loru , decâtu de arm'a înimicului. Si asiá castrele Turciloru au caditu in man'a cuceritoriloru, dimpreuna cu totu bagagiulu, thesaurulu , victualiele si o mare cantitate de provisiuni bellice.

IMPERIALII OCCUPA UIVARULU

CXII. Dupa acésta victoria imperialii se int'rna éراسi la obsidiunea de la Uivaru, si in noue-spre-diece ale lunei Remazanu facu unu assaltu generalu prin sparturele ce au facutu cu tunurile cele

grele, si cu o pierdere de vre-o câti-va ómeni ocupa cetatea. Din garnisóna mai multe mii de ómeni dimpreuna cu comandantele au fostu ucisi; ceilalti, parte au fostu prinsu, parte aruncati in rîu, si cetatea spoliata totalu.

SERASKIERULU IMPLORA PACE

CXIII. Caderea repentina a acestei cetati intr'atâta terróre aduse pe Turci, in câtu nu numai garnisónele din Novigradu si Visegradu au esitu din aceste cetati indata la audiulu despre apropiarea Germaniloru, ci insusi Seraskierulu, care altminterea erá omu de unu curagiu invincibile, si vechiu soldatu, a crediutu necessariu a trimitte pe unu oficiariu probatu alu seu, cu numele Ahmedu Celebi, de duóe-ori la generalii imperiali, ca nu s'ar poté óre incheiá o pace cu imperatul. Dar situatiunea presenta a lucruriloru promittea Germaniloru anca mai multe si mai mari victorii; afara de aceea, ei credeau, si la aparentia asiá se vedea, ca Seraskierulu numai pentru aceea desiderá pacea, pentru cá se incungiure periclulu ce i-ar' poté urma pentru succesulu nefericitu de la Strigoniu, séu mai multu, pentru a tiené pe inamicu cu minciun'a, decâtu din sincera intentiune; asiá oficiariulu dupa duóe respunsuri negative, s'a in-torsu la Seraskierulu fara nici-unu resultatu alu missiunei sale.

ALTE SUCCESSE ALE IMPERIALILOR

CXIV. Intr'aceea, pre candu ducele de Lotharingi'a era ocupatu cu obsidiunea de la Uivaru, Conteles Lesley cu unu micu numeru de truppe depréda tóta Slavoni'a, bate pe Pasia din Posiega, apoi in duóe-spre-diece ale lunei Remazanu aprinde si arde o mare parte a podului care ducea preste intinsele balti ale Dravei, surprinde si cuceresce Esseculu; si fiind-cá nu erá in stare de a ocupa si citadell'a de acolo, a datu ordinu a devasta cetatea, si apoi se retrase. Assemenea successe avú Schultz in Ungari'a-de-jos. Elu in diece ale lunei Remazanu, dupa obsidiune de mai lungu timp, suppune cetatea Eperies, ai carei locuitori tieneau partea lui Tököli; apoi ocupa Tocaiulu si alte mai multe castelle si cetati, in cari rebelli aveau garnisónele lor. Merci si Heusler isi impreuna truppele lor, si suppunu cetatile Solnocu, Ibraini, Calo, Varadinulu-micu, Bese-

ric'a St. Nicolae si Saraisa. Tököli si cu partid'a sa vediendu-se baturi si alungati din tóte partile, se retragu la Cassovi'a, fortifica acésta cetate si se determina a asteptá aici adjutoriulu promis de Turci, rezoluti a suferí mai bine ori-ce estremeitati, decâtu a se supune la imperatulu Germaniei. Puçinu dupa aceea si anume in trei ale lunei Silcade, vine Caprara, care acumu comandá truppele lui Schultz, si impressóra cetatea, trage cordonu in giurulu ei si incepe a o bombardá.

TÖKÖLI PRINSU, PUSU IN FERRA SI TRAMISU LA CONSTANTINOPOLE

CXV. Tököli vediendu-se strimtoratu si trupele sale amerintiate de periclu, trimite nuntii preste nuntii la Pasi'a de la Varadinu, rugandu-lu se-i tramitta adjutoriu. Pasi'a i promitte adjutoriulu, si-lu invita se vina la elu, cá se-i arete unu planu, in ce modu ar poté mai bine se elibere cetatea. Tököli, care avea fórte mare incredere in Pasi'a, merge la Varadinu, insocitu de siepte mii de compatrioti ai sei. Inainte de a adjuge in cetate, Pasi'a i ese in cale, ilu intimpina cu cea mai mare onóre, si-lu róga se intre in cetate cu officiarii sei cei mai de frunte, ér' pe soldati se-i lase in cuartire in satele vecine, unde s'au facutu dispositiuni pentru a se provedé cu tóte. Tököli, dupa ce a intratu in cetate, a fostu inviatu la Pasi'a la mésa. Dupa ce s'au redicatu de la mésa, unu officiaru turcu, insocitu de mai multi Ieniceri, intra in sala, si aréta ordinulu Sultanului, prin care i se impune a lega pe Tököli in fera si a-lu tramite la Constantinopole. Tököli, care venise cá óspe, neavèndu decâtu numai pucini ómeni cu sine, n'a fostu in stare de a face nici cea mai mica resistentia; asiá indata a fostu luat de aci, legatu in fera, si pusu sub paza aspra. Cei cari ilu insocira au remasu immarmuriti la vederea acestei catastrofe repentine si neasteptate, si au statu nemiscati; si nesciindu ce sórte mai póte se-i astepte si pe ei, n'au cutediatu nici macar' se-si casce gur'a, séu se intrebe ca ce ar potea fi caus'a acestei procederi.

COMAND'A ASUPR'A REBELLILORU UNGURI SE DA LUI PETROZZI

CXVI. Dupa ce a fostu delaturatu Tököli, Pasi'a a chiamatu la sine pe Petrozzi, persón'a cea mai insemnata intre officiarii ce venisera

cu Tököli, si-i dîse, se puna la o parte tóta fric'a, si se ia comand'a asupr'a trupelor ungare, pênê la alta dispositiune a Sultanului; si se se pórte cu datorit'a fidelitate câtrá imperiulu ottomanu, assecurandu-lu cà servece pe unu domnu, care este in stare nu numai a puni pe inobedienti si pe tradatori, ci si a recompensa cu abundantia pe cei fideli.

**PETROZZI DA UNGURILORU CONSILIU CA SE CÉRA PROTECTIUNEA
IMPERATULUI GERMANIEI**

CXVII. Petrozzi sciù se-si ascunda fôrte bine resimtiementulu seu, si respunse lui Pasi'a : « Ca de si nu cunósce ce crima ar fi comisú Tököli, si cà elu l-a tienutu íotdeauna de servu credintiosu alu Sultanului, totusi nu se indoiesce intru nimicu, cà Sultanulu va fi avutu causa momentósa, de si nóe necunoscuta, ca a tractatu cu elu in modulu acest'a. De altmintrea, acestu accidentu nu va clatina intru nimicu nici fidelitatea mea nici a Unguriloru catra Sultanulu; câci de si de la timpulu de candu ni-amu datu sub protectiunea ottomana, totu Tököli a fostu capulu nostru comandante, totusi noi n'amu recunoscutu altu suveranu alu nostru pe acésta lume, decátu numai si singuru pe imperatulu Osmaniloru ». Pasi'a a remasu fôrte satisfacutu de aceste assecurari de fidelitate. Dar' Petrozzi, intornandu-se in castre cu cei ce insoçissera pe Tököli, a datu unguriloru consiliu cu totulu oppusu. Elu arretâ mai ântâiu officiariloru ceea ce s'a petrecutu la Varadinu, si le spuse in ce modu perfidu au trasu pe Tököli in cursa; apoi adaose : « In vanu asteptamu noi « restaurarea libertatiei Ungariei dela ómeni cari insii nu sciú ce « este libertatea, si cari in actiunile lorú n'au alta norma, decátu « arbitriulu gubernantiloru lorú. Pentru aceea si Dumnedieu se op- « pune intentiuniloru lorú, si-i punesce nu numai pe ei, ci si pe « aliatii lorú. Inainte cu vre-o câti-va ani amú vedíutu, cà impera- « tulu Germaniei si-a pusu tóta armat'a si tóte puterile sale pentru « a sugrumá Ungari'a, si n'a reusitu, de si armat'a sa nu era impar- « tita in mai multe lupte precumu este asta-di. Si acumú ce ve- « demu? Unu pumnu de soldati germani—pre candu ceialalti au de « a face cu Turcii dincolo de Dunare — in duoi ani au ocupatu mai « tóta Ungari'a cu esceptiunea unicei cetati Cassovi'a. Remane dar'

«la voi, se judecati ce este mai bine pentru voi si pentru regatu ?
 « Se remaneti si mai departe esilati in patri'a vóstra, si nu numai se
 « ve vedeti tíer'a devastata, ci se fiti pururea cu fric'a in spate de a
 « fi aruncati pe totu momentulu in fera si aresturi ; séu se cereti
 « grati'a imperatului Germaniei, și se adoptati amnesti'a ce v'o of-
 « fere ? »

PETROZZI MERGE LA CAPRARA SI-I OFFERE CASSOVI'A

CXVIII. Toti au aprobatu acestu avisu alu lui Petrozzi, care apoi indata s'a dusu cu tóta armat'a la Caprara in castrele unde era ocupatu acesta cu obsidiunea Cassoviei, si atátu in numele seu câtu si in numele compatriotiloru sei promitte credintia imperatului Germaniei ; intrunesc trupele sale cu cele imperiali, si dà ordinu a face incursiuni in partile ocupate de inamicu. Dupa ce adjunse acésta noutate la locuitorii din Cassovi'a, spiritulu de rebeliune obstinata a garnisoniei intr'atátu s'a recitu, in câtu ea a tramisu imediatu deputati in castrele imperiali, cèrendu iertare pentru cele trecute, si promitendu pe viitoriu suppunere imperatului. Offertulu loru a fostu acceptatu, si deputatii intornandu-se in cetate, au publicatu locuitoriloru grati'a imperatului. Garnison'a anca, audiendu acést'a, in dușe-dieci-si-siese ale lunei Silcade, a deschisu portile cetatiei, si jurandu fidelitate imperatului, a fostu impartita intre cellalalte truppe imperiali, gustandu dupa atáta labóre acumu si ceva repaosu.

REGELE POLONIEI SOLICITA PE PRINCIPELE MOLDAVIEI A-I TIENÉ PARTEA

CXIX. Polonii au avutu cu totulu alta sórte in Moldavi'a. Regele Poloniei a potutu invetiá din reulu succesu alu ultimei espeditiuni, ca in acésta tíera nu póte se faca nimicu in profitulu Poloniei, pe câtu timpu nu va fi attrasu pe locuitori in partea sa. Pentru aceea sub totu decursulu iernei n'a incetatu a se adopera se castige pe Constantinu Cantemiru, principele Moldaviei, sollicitandu-lu prin dese scrisori si prin nuntii, a desiste de la Turci si a se revoltá in contra loru. Cantemiru inse respunse regelui : «Nu numai religiu-
 « nea ce professezu me oblega ; dar si marea mea inclinatiune me
 « indémna a cutediá totu ce-mi este prin potintia, pentru a distruge

« pe inamiculu numelui crestinu, déca asiu vedé numai, cà ruptur'a
 « mea cu Pórt'a ar' poté fi macar' in câtu-va utila crestinataiei.
 « Dar' in starea presenta a lucrurilor, este cea mai mare probabi-
 « litate, cà rumperea mea cu Pórt'a ar fi mai prejuditiósa decâtu mai
 « profitabile acelu-a, in a carui parte m'asiu dá ; prin urmare me
 « vedu constrinsu a lasá esecutiunea intentiuniloru mele pe altu
 « timpu mai favorabile. Câ-ci, nu numai fiulu meu celu mai mare,
 « ci si alti fii de boieri distinsi sunt detienuti cá ostatici in Con-
 « stantinopole ; si asiá , chiar si cand m'asiu invoi eu , nu credu ca
 « staturile tieri s'ar poté invoi la aceea, cà se-si pérda nu numai
 « averile loru, ci, ceea ce este anca si mai durerosu , se-si pérda si
 « pe fii loru, se-si perasésca tiér'a si se traiésca cá esilati in tieri
 « streine ».

CANTEMIRU DA CONSILIURI ESCELENTE POLONILORU

CXX. Sobieski vediendu cà principele este inflexibile la tóte persvasiunile sale, trimite cu inceputulu verei trupele sale sub comand'a lui Potocki și Iablonovski in Moldavi'a. Cantemiru, informatu de acésta, a scrisu generaliloru poloni, si le-a mai datu anca odata consiliulu : «Se nu între in Moldavi'a, ci mai ântâiu, si in-
 « inte de a se încercá se tréca preste Nistru, se ocupe cetatea Ca-
 « minietiu ; câci chiar candu ar intrá in Moldavi'a, si o ar devasta
 « diece ani in continuu, ei totusi n'ar avé de aci nici celu mai micu
 « profitu, pêné candu nu-si voru scóte mai ântâiu acelu spinu din
 « pecioru. Déca s'ar intempla cá se-i bata Turcii, atunci fara acésta
 « cetate le-ar fi inchise tóte câlile de retragere, precumu bine isi
 « voru aduce aminte din esperienti'a anului trecutu. Si déca s'ar in-
 « templá cá se obtiena o victoria seu alt'a, atunci anca n'ar castiga
 « nici-o palma de pamentu mai multu, pêné candu Caminietu este
 « in man'a Turciloru. Prin invasiunea in Moldavi'a n'ar face alta,
 « decâtu ar' espune pe locuitori la captivitate si la torturele turci-
 « loru si tatariloru. Chiar elu din partea sa, candu ar trece Polonii
 « preste Nistru, nu li s'ar poté oppune ; dar', sub amerintiare de cea
 « mai severa punitiune, ar fi necessitatu a merge cu armat'a sa in
 « castrele turcesci si a-si aperá principatulu contra inamiculu din
 « tóte puterile sale».

DAR' POLONII ARROGANTI NU-LU ASCULTA

CXXI. Dar' generalii poloni au despretiuitu consiliurile salutari ale principelui, si i-au respunsu ca : « ei au ordinu de la regele loru, « se ocupe Moldavi'a, prin urmare nu potu schimba mersulu ce li « s'a prescisu. Obsidiunea cetatiei Caminietii este si dificile si inu- « tile; căci , dupa-ce voru fi ocupatu ei totu tienutulu de prin pre- « giuru, garnisón'a in lipsa de provisiune nu va mai poté apera mu- « rii, si va fi de sine constrinsa a perasi cetatea. De Turci nu avemu « frica cá ne voru bate; căci avemu sub stindardele nóstre o armata « atátu de numerósa si atátu de bine disciplinata, in cătu potemu merge « cu ea siguri contra puterei a intregu imperiului ottomanu. Ve « consiliamu dar' din nou de a veni cu tóte trupele moldave in ca- « strele regelui, a ve asociá cu noi, cá asiá cu puteri unite se alun- « gamu din tiér'a vóstra pe inamiculu lui Christu si alu crestiniloru. « Ér' déca veti refusa, atunci se sciti cá avemu ordinu a întórcearmele « nóstre nu numai in contra Turciloru, cì sí in contra vóstra, cá con- « federatu alu loru, si ve vomu devasta tóta tier'a prin focu si feru».

POLONII TRECU NISTRULU SI INTRA IN MOLDAVI'A

CXXII. Ei, fara a mai astepta vre-unu respunsu, punu podu preste Nistru, si trecu cu tóta armat'a loru in Moldavi'a. Dar' nu inaintasera anca departe, si la unu satu, numitu Boianu, dau de Ainedgi Soliman Pasia cu cincispre-diece mii de Turci, si de Selimu Ghirai Chanu cu cincispre-diece mii de Tatari, caroru le urmă principele Moldaviei cu cincispre-diece mii de ómeni. Candu amenduóe armatele au fostu aprópe un'a de alt'a, áu statu pe locu, si s'au pusu a-si fortifica fia-care castrele sale.

CANTEMIRU CONSILIA SERASKIERULUI A NU INCEPE LUPT'A

CXXIII. Seraskierulu si Chanulu cu ceilalti oficiari ai armatei, vedindu cá Polonii se apropia , au tienutu indata consiliu intre sine : déca se atace pe inimici, séu se astepte pênê séu voru atacá ei castrele turcesci, séu se voru retrage. Opiniunile erau diferite. Atunci principele Moldaviei dorindu a întórce, in cătu s'ar' poté, tóte lucrurile in profitulu Poloniloru, consiliá Seraskierului a remané in postulu seu, a se intari in castre , si a preveni cá inamiculu se nu póta

face nici-unu progressu mai departe. «Nu trebe — dîse Cantemiru — «se intramu in lupta fara precautiuni, déca potemu se alungamu «pe inamicu preste frontarii fara periclu. Pentru acumu nu este «momentulu favorabile de a incepe cu Polonii. Ei au o armat'a nu- «merósa si plina de speranti'a victoriei; precându in partea Turciloru «suntu numai duce-dieci-si-cinci de mfi, cari in realitate ar' poté «lupta contra inamicului; căci Tatarii abiá voru fi in stare a sus- «tiné foculu celui d'ântaiu atacu. Si déca spre nefericire, amu re- «mané batuti, atunci tóta Moldavi'a, si póte anca si Budgiaculu cu «provinciele de pre langa Dunare, ar' cadé préda Poloniloru; pen- «tru-ca celelalte trupe ottomane, cari suntu ocupate in Ungari'a, «nu s'ar' poté chiama de aci, fara ca se se espuna imperiulu la «celu mai mare periclu. Dar' tóte aceste inconveniente potemu nu «numai se le incungiuramu, ci amu poté chiar' bate pe inamicu «fara se perdemu unu singuru omu, déca ne vomu intari bine in «castrele nóstre, si facéndu dese excursiuni, vomu molesta in con- «tinuu si vomu debilita pe inamicu». Seraskierulu aprobâ acestu consiliu, se fortificâ bine in castre, si dède ordinu Tatariloru si soldatiloru de la cavaleri'a usióra, cá se faca excursiuni prin jurulu armatei polone, se-i taie tóte midilócele de a-si poté procura provisiune, se aprinda fenu, iérba si totu ce ar' poté servi de nutretiu inamicului.

POLONII INGRATI ATTACA MAI ANTAIU PE MOLDOVENI

CXXIV. Cantemiru creiéndu ca face unu servitiu Poloniloru, trimitte la ei pe o persóna incrediuta si-i informéza despre tóte ce s'au petrecutu in consiliu, si despre resolutiunea ce s'au luat. Afara de acestea le mai face anca cunoscutu, că trupele sale sunt postate pe tiermulu Nistrului spre occidentu si ca prin urmare din acésta partenu au dea purtá nici-o frica, numai de celelalte parti se-si pazé-sca bine armat'a. Generalii poloni primindu aceste informatiuni, se decídu a atacá mai ántaiu pe Moldoveni, creiéndu cá curatiti acesti-a odata din cale, voru intimpiná resistentia cu atátu mai pucina din partea Turciloru. In acestu scopu attaca immediatu castrele moldave, cari erau in distantia cam de una óra de la Turci. Principele vediéndu că Polonii vinu asupr'a lui in mersu acceleratu, remase

surprinsu ; credea inse că au râlécitu directiunea, si ca intentiunea loru este, de a atacá o alta parte a armatei inemice. Asiá, ordina a esi la arme cinci-spre-diece sute de ómeni ai sei , nu pentru a se bate contra Poloniloru, ci spre a arata prin semnul crucei de stindarde , că frati sunt si nu inimizii ai loru. Polonii au vediutu că Moldoveni se tienu in positiune pacifica, si nu se prepara pentru a se defende ; si totusi, in despretiulu admonitiuniloru lui Cantemiru, au nevalitu asupr'a loru, cá si candu ar' fi Turci séu alti inimizii de mórte ai crestiniloru.

DAR' AU FOSTU BATUTI CU RUSINE

CXXV. Principele vediendu tradarea Poloniloru, ordiná tuturoru trupeloru sale a prinde arm'a si cu forti'a a respinge forti'a, de si acést'a vine de la crestini. Moldovenii la momentu au fostu toti in arme, si nu numai sustienu cu vigóre ataculu anteposturiloru polónei cari erau in numeru de siese mii de ómeni, cí vediendu că inimizii au mai scapatu din prim'a fervóre si incepu a se retrage, se arunca asupr'a loru cu atáta virtute eroica, in cátu la urma pe toti i-au pusu la fuga. Sunetulu armelor si pusceloru au alarmatu pe Turci, si intelegéndu ca Moldovenii sunt in lupta cu Polonii, le-au tramisu indata cate-va regimente intr'adjutoriu ; ér' ceealalta parte a armatei ottomane merge si pe neasteptate attaca pe Poloni in spate : ataculu a fostu atátu de vehemente in cátu in mai pucinu, de una óra au cadiutu siese mii Poloni morti, si cinci mii de Cosaci au fostu incungiurati si constrinsi a se da captivi. Celelalte trupe polone vediendu ca victori'a inclina in partea inamicului, grabiau a se retrage in castrele loru si a cercá securitate in ale loru siantiuri ; dar' inainte dea-si ajunge scopulu, Tararii le taia calea, si asiá nu le remase altu refugiu decâtu a prinde fug'a, si a lasa, castrele si bagagiulu cu tóte munitiunile loru bellice préda cuceritoriloru.

CUCERIRILE VENETIANILORU IN MORE'A

CXXVI. Acesta a fostu uniculu succesu bunu ce a dobenditu imperiulu ottomanu in tóta vér'a acést'a. Din tóte partile celelalte, unde Turcii purtan bellu, nu venia alta decâtu sciri intristatórie despre bataile suferite de trupele turcesci si despre perderile de

cetati si de provincie intregi. Cu inceputulu primaverii Turcii a atlatu cetatea Seromero, care in anulu trecut se suppusese Venetianilor; dar' indata ce Turcii au auditu că se apropia flot'a Venetiana, s'au retrasu indereptu fără nici-unu resultatu. Dupa aceea, la duóe-dieci-si-trei ale lunii Regebu (séu cinci-spre-diece Iuniu 1685), Venetianii impressóra cetatea Coron. Halil Pasia, Saraskierulu din Morë'a, adunandu-si trupele câte le avea pre langa sine, merge indata intr'adjutoriulu cetatiei, si la prim'a lovire ocupa una fortareția ridicata de Venetiani pe o colina pentru aperarea propria, si de aici molesta cu tunurile sale pe obsediatori in castrele loru. Dara Maltesii; cari erau pusi a apera acésta parte, se arunca cu mare bravura asupr'a castreloru Seraskierului anca inainte de a se fi intaritu bine in ceea ce a cuceritu; si se incinge o lupta inversiunata si sangerósa; in urma Maltesii, dupa ce le-au venitu intr'adjutoriu unele trupe de ale Venetianilor, au scosu pe Turci din positiunile loru, si au liberatu pe obsediatori de la unu mare periclu. Câte-va dile dupa aceea vine Seraskierulu din nou cu trupe mai multe; dar' vediendu ca Venetianii suntú fôrte bine intariti in siantiuri si preparati de a respinge atacurile inimice, dupa câte-va ciocniri usióre se întorce indereptu. Venetianii anca, vediendu că acumu nu-i mai amerintia nici unu periclu din partea Turciloru, au inceputu a continua obsidiunea cu mai mare ardóre; derima murii in giurulu cetatiei si in diece ale lunii Remazanu o incungiura de tóte partile, si pre langa tóta resistenti'a obstinata a garnisónei petrundu cu sabi'a in mana pênê in intrulu cetatiei. Turcii vediendu că este imposibile de a mantui cetatea, punu stindardulu albu si promittu a se preda. Era prè-tardiu; căci inamiculu occupase acumu tóte fortificatiunile castellului, si nu li s'a datu nici-o gratia, ci toti au fostu trecuti prin sabia.

ALTE SUCCESSE ALE VENETIANILORU CONTRA TURCILORU

CXXVII. Dupa caderea acestei cetati, Mainotii (75), anca prindu

(75) *Mainoti*. Descendenti ai anticiloru Lacedemoniani, si cari pênê asta-di sunt poporulu celu mai valorosu intre toti Grecii. Ei nu au mai multu decâtu duóe-spre-diece mii de soldati, si totusi nici-odata n'au fostu suppusi de Turci, nici constrinsi a le plati tribut. Venetianii insii, pre candu erau domni in Morë'a, n'au potutu re-

armele contra Turciloru, si impressóra Zarnata. Garnison'a de aici, audindu ca Venetianii vreu se tramitta impressoratoriloru trupe in adjutoriu, capituléza si preda cetatea inainte de a sosi aceste trupe ausiliarie. Puçinu dupa aceea Venetianii sub comand'a lui Degenfeld érasu batu pe Turci aprópe de Calamita, și omóra o multime din ei. Plini de terróre, Turcii perasescu Calamita, Passava, si Chielafa ; ér Venetianii ocupa immediatu aceste cetati si le assémena cu pamentulu. Dupa atâte victorii si cuceriri fericite, Venetianii la întórcere catra casa mai ocupa dela Turci Gommenizza , cetate in Achai'a, situata in facia cu Corcira séu Corfulu.

SOARTEA SCHIMBATOARIA A BELLULUI

CXXVIII. In acelasiu timpu Valier impresorase cetatea Zing in Dalmati'a. Dar' veniudu Pasi'a din Bosni'a si celu din Erzegovina intr'adjutoriulu ei , vediù Valier cà nu este in stare de a se tiené in contra loru, si se retrase de la cetate, dupa ce perduse unu numeru fórte mare din ómenii sei. Turcii superbi de acestu succesu, ataca immediatu cetatea Dura ; dar' dupa câte-va díle Valier, care isi adunase intr'aceea ncue trupe i bate, si-i alunga cu mai mare perdere de cumu suferise elu mai inainte.

VEZIRULU ESTE MAI SOLLICITATU PENTRU SINE DECATU PENTRU BINELE IMPERIULUI

CXXIX. Scirea despre aceste calamitati, ajunsa la Constantinopole a causatu in curtea ottomana o perplesitate si confusiune atátu de mare, in câtu abià se póte descrie ; in specialu, marele Viziru, Cara Ibrahimu Pasi'a, era fórte ingrijatu. Elu era ingrijatu nu numai pentru periclulu generale ce amerintià intregu imperiulu, fiindu-cà principalele cetati in Ungari'a erau perdute, armat'a ottomana pretotindenea batuta, in câtu parea cà Germaniloru puçina pedeca le mai stà in cale de a cuceri totu regatulu dimpreuna cu capital'a ; dar'

usí cá se-i suppuna la legile loru (*). Numele loru de Mainoti deriva de la grecesculu Mania. mánia, furia ; fiindu cà, candu mergu in lupta , nevalescú asuprà inimiculu cu o speçie de furia nebunésca. Tiér'a ce o locuiescu este incungiurata de tóte partile cu munti ; ceea ce face intarirea principale a teritoriulu loru.

(*) Venetianii . . . la legile loru, Acésta constructiune traductorulu germanu nu o are. *Tr. Rom.*

era îngrijitu și se temea de fatulu ce-lu amerintiá, și care în calamitățile publice, precumu elu bine sciá, arare-ori a fostu favorabile Veziriloru. Adeveratu că liberarea cetății Buda i-a conservatu, bá și confirmatu auctoritatea și Sultanulu n'a fostu nici-decumu în contra, că sub pretestulu unei indisposițiuni, reali ori fictive, se continue a remané acasa, pênê candu acést'a n'ar fi în prejudiciulu imperiului în alte parti. Dar' elu prevedea că tóte aceste subterfugiuri nu voru ajunge nimicu, și în urma va fi constrinsu a lua în persóna comand'a asupr'a armatei; séu póte că pentru nefericitele succese ale expedițiuniloru din acestu anu, chiar' ilu voru destituí din dignitatea de mare-veziru. Nu-i remanea decâtu o singura cale de scapare, care o au practicatu și alti veziri înainte de elu (76) : adeca a

(76) *Înainte de elu.* Apucatur'a acést'a de care s'au servitu unii dintre cei mai eminenti Veziri, spre a curată din viața pe acele persóne, cari escellau prin curagiulu și virtutile loru, că asiá, departandu pe aceste-a din cale, se nu se mai alle, nici unulu, care în casu de destituire se-i póta suplini locul. Celu mai abile în acestu respectu a fostu Kioprili Mehemedu Pasia. Cáci dupa ce din omu obscuru a fostu înaintatu la dignitatea de mare-veziru, elu în șapte ani ai veziratului seu, a sciutu sub diverse preteste se uccida pe mai toti Pasií vechi, cari sub Sultanulu Muradu IV adjunsera la ceva dignitate mai înaltă. Cei mai celebri între acești-a au fostu : Seidi Oglu, defensorele Ungariei contra Germaniloru, și Deli Husein Pasia gubernatorele Dalmatiei : đdoi dintre cei mai excellenti și invicibili eroi din căti avuse imperiulu ottomanu vre-odata. Dupa ce Kioprili Mehemedu Pasia a obținutu de la Sultanu Hatisierifulu, prin care cestu din urma, adeca Deli Huseinu Pasia, era condamnatu la mórte, se dice că l-a chiamatu la sine, și cu ochii plini de lacrimi i-a disu. « Éca, scumpulu meu frate ! ce-mi ordina Sultanulu se facu ! » Eu, din parte-mi, n'amu crutiátu nimicu, nici ostenéla, nici rogari, că se facu pe « Sultanulu se te agratieze ; dar' amu vediutu că atâtu este de prevenitu în contra « vóstra, în cătu n'a voitu se asculte nici rogarile, nici suplicațiunile mele, » Eu tienu asiá dar', că însasi provedinti'a divină a destinatu acésta mórte pentru « voi ; și pentru aceea se cuvine, că unu bunu musulmanu, mai bine se o primésca « în umilintia decâtu a i se oppune ». Dar, Husein Pasia, se dice că i-a respunsu : « *Bire hei Gasu ! Timsah ghibi Odemi bogarsın ; andan songra aglarsın.* Adeca : « O ! » tu strigoiu betranu, tu faci că crocodilulu : omori pe omu mai întáiu, și apoi plan- » gi asupr'a cadavrulu seu. » Dicéndu acestea, scóte din sinu o eutiția de auru, în care își ținea duóe-dieci-si-patru bucatiele de óse, ce chirurgii i le-au fostu scoscu din vulnerile sale primite în diverse batai, și aruncandu-i-le în furia, i dîse : « Ben » bu Vezirate ve Saitanote Devleti senum ghibi Sibirbaslik ile Dgiadilik ile nail ol- » madum ; illa ben Devlete Sadacat ile ve Canimung dokilmish ile peida eiledum » Bundan songra senum gjibi bir Ghiaur Bashimi dachi catl : idup Aiaklarumi A- » nangun Amunge sok ». Adeca : « Eu amu ajunsu la dignitatea de veziru, și la onóra

curatî din cale pe toti acei-a , cari pentru esperientiele si abilitatile loru militari au ceva auctoritate in imperiu, cá asiá, in casulu candu Sultanulu s'ar' resolví se-lu lipsésca de sigilulu imperiale , se nu afle pe nici unulu, carui se-lu póta da cu mai multa dreptate.

« de commandante , nu cá tu prin fraudá si maiestrii magicesci , ci prin servitiile
 « mele fideli si prin versarea sangelui meu. Taia-mi capulu dar', déca vrei, lasiu e-
 « teticu ce esti ; si apoi picioarele mele baga-le in muma-ta». Acestu Husein Pasia
 in anii de mai inainte a fostu Sihladaru sub Muradu IV : si intr'atáta gratia stá la
 acesta, in cátu nici o resolutiune nu luá, péné nu-lu intrebá pe elú mai ántáiu. Intre
 alte virtuti eminente, Husein era renumitu mai alesu pentru constanti'a sa cura-
 giósa, fia in bine, fia in reu ; pentru intelligenti'a, elocenti'a si desteriatea sa in
 respunsuri. S'au notatu fórte multe fapte esccellente si sententie ingeniose de la elu,
 dintre cari eu vofu cita numai vre-o duóe , pentru a nu dá pre mare estensiune a-
 cestei nóte. Odata Sultanulu Muradu i ordiná din gluma, cá se ia de soçia pe o mu-
 icre betrana de siepte-dieci de ani din Seraiu, cu espress'a injunctiune ca se nu tienea
 nici-o concubina. Elu se suppone ordinului ; se insóra cu betran'a, si traiesce cu ea
 cumu póte vre-o câte-va dile, fára a luá vre o concubina. Dupa trecerea à vre-o
 optu péné in patru-spre-diece dile, se imbraca in alte vestimente, si merge cu Sul-
 tanulu in suburbea Eiub Ensari, unde se tienea magazinulu de ghiaçia si de nea
 pentru véra. Intra amendou in cellariu, si incepu a bé bine la vinu. Cofundati intre
 póchara, il u intréba Sultanulu : « Este óre in tóta lumea unu locu mai rece in lun'a
 « lui Iuliu, decátu acestu cellariu cu ghiaçia ? » « O ! da, este » ; respunse Husein,
 « Unde dracii póte fi ? » replicá Sultanulu. « Sciti la betran'a aceea — dise Husein—
 « care mi-ati ordinaru se o iau de soçia ». Sultanulu incepú a ride dia inima, si
 fiindu in voia buna, declará pe Huseinu liberu de la acelu maritisiu. De alta data
 se maniá Sultanulu pe elu pentru ceva eróre, si-lu tramise in prinsóre la Siepte-túr-
 nuri pe siepte dile ; Sultanulu isi uitá de elu si remase in arestu trei luni. Sub tóta
 durat'a acestui timpu, Husein nu-si rase barb'a ; ceea ce este in contrá bunei cu-
 viintie a curteniloru : cáci acesti-a nu potu se se presente inaintea Sultanului, de
 cátu numai cu capulu si cu barb'a rasa. La a patr'a luna isi aduce aminte Muradu
 de elu, si ordina cá se ilu aduca la curte. Venindu acesta cu barb'a sa mare si cu
 perulu seu lungu, Sultanulu incepe si-i dice : « Cine diavolulu te-a schimbatu in popa,
 « de-mi vini inainte cu perulu velvoiu ? » Husein raspunde : « Asiu merita se-mi dica
 « tóta lumea nebunu, déca asiu fi lasatu se-mi rada séu se-mi peptine capulu, despre
 « care nu scieamu sicuru, déca este alu meu séu alu altui-a. » « Adeca — replicá Sul-
 « tanulu—evaporatiunile infectate ale arestului ti-au smintitu creerii, de credi cá in-
 « tre umerii tei şta capulu altui-a. » « Nici decum—terminá Husein—, dar' vediendu
 « cá voi, amicululu si binefacétoriulu meu de odinióra, v'ati superatu pe mine, eu
 « n'am mai cugetatu la alta decátu la Paradisu, si amu uitatu cu totulú cá si eu amu
 « unu capu. Dar' , déca ve veti indura se-mi iertati erórea, si me veti primi éraşi
 « in grati'a vóstra, atunci voiu fi sicuru cá alu meu este capulu care stá între ua
 « merii mei, si-lu voiu tunde si rade, dupa cumu cere usulu de buna-cuviintia. »

ELU VRE SE SE SUSTIENA IN POSTU PRIN OMORURI

CXXX. Candu necesitatea stringe mai tare, atunci crudelitatea è mai aprópe. Vezirulu incepù cu Sieitanu Ibrahimu Pasia, care a fostu Seraskieru in contra Germaniloru ; elu ilu accusá de negligentia in batali'a de la Strigoniú ; si cà a retienutu soldulu ce trebuia se-lu capete soldatii, si cà l-a intorsu in folosulu propriu : pentru aceste crime ilu puni cu mórte. Asemenea sórte adjunse si pe altii , acusatii pe dreptu ori pe nedreptu cu câte o crima séu alt'a. Unic'a persóna , care pare a fi scutita de periclulu unei acusatii, erá Ainedgi Solimanu Pasia , Seraskierulu contra Poloniei. Acest'a , prin victori'a din urma in Moldavi'a isi castigase o reputatiune atâtu de mare in imperiulu ottomanu, in câtu nu numai era periculosu de a cutedia ceva in contra lui , ci opiniunea publica ilu inaltiasse degiá demultu la demnitate de mare-veziru. Vediendu dar Cara Ibrahim Pasia, ca publice nu póte se-lu strice, se resolvì a-lu ruina prin midi-lóce clandestine ; si l-a espusu armelor germane, in sperantia ca acesti-a batendu-lu, isi va perde glori'a obtienuta in bellulu polonu. Asiá, indata dupa mórtea lui Sieitanu Ibrahimu Pasia , a tienutu unu consiliu asupr'a continuarei bellului in Ungaria, si a propusu Sultanulu a numi comandante armatei in contra Germaniloru pe Ainedgi Solimanu Pasia, aducédu de motive cà elu este fórte iubitu la soldatii, si sta in reputatiune mare la ei pentru victoriele sale din urma reportate asupra Poloniloru ; si nu este nici unu altu barbatu in totu imperiulu ottomanu, care se fia lui asemenea si cu atâtu mai pucinu se-lu intréca in prudentia si in virtute.

VEZIRULU SAPA GROPA SERASKIERULUI SI CADE ELU IN EA

CXXXI. Sultanulu adópta propunerea vezirului, apróba intentiunile lui si ordina a revoca indata pe Ainedgi Solimanu Pasia din Moldavi'a si a dá comand'a asupra armatei de acolo ad interim lui Buiikli Mustafa Pasia (77). Intr'aceea Iusuf Chislar Aga (78), vine la

(77) *Buiikli Mustafa Pasia*. Adeca , Mustafa Barbosulu ; se numia asiá , fiinducá avea barb'a si mustetie fórte lungi. Sub Mahomedu IV a fostu Silahtar ; dupa aceea a fostu inaintatu de Capudan Pasia , apoi a fostu numitu de Seraskieru in Silistria ; si in urma, pentru victori'a ce a reportatu asupr'a Poloniloru, a fostu inaltiatu la dig-

cunoscinti'a propunerii ce a facutu vezirulu Sultanului, si cá omu de mare prudentia politica si espartu in intrigele curtiei, nu potea se nu vina la suspitiune, cá sub aceste preteste laudaróse ale vezirului trébe se fia ascunsa o cursa secreta contra Seraskierului, cu atátu mai vertosu, fiindu-cá scia cá vezirulu este inamicu de mórte alu acestui-a. Asi-a elu prin unulu din amicii sei aviséza pe Solimanu Pasia, si-i spune se se pazésca de vezirulu. Solimanu Pasia, primindu ordinulu Sultanului, pléca indata la Constantinopole, si inainte de a merge la Sultanulu, face mai antaiu visita la vezirulu, cá si candu ar dorí se primésca de la elu ordinile sale, si affectéza unu respectu si veneratiune atátu de mare cátra elu, in cátu vezirulu credea cá securu cá a prinsu degiá vulpea in cursa, si luandu aérulu de amicu, i aréta cá Sultanulu din respectu pentru prudenti'a si curagiulu seu a binevoitu a ordina se-lu chiamo aici, pentru a i audí opiniunea iq privinti'a restabilirii prosperitatiei imperiului si a electiunei unui Seraskieru pentru Ungari'a. Dupa aceea s'a dusu la palatu; éra Sultanulu indata ce-lu vediù, incepù a-lu lauda fórté multu pentru victori'a sa contra Poloniloru si pentru eroismulu cu care a aপরatu imperiulu din acésta parte; i offerí postulu de Seraskieru

nitatea de mare-veziru. Dar' in acestu postu n'a corresponsu sperantielorú puse in elu. Sultanulu Achmetu II l-a redicatu din acestu postu, dar' fara a-i attenta onóra, si l-a tramisu de gubernatore in Damascu. Sultanulu Mustafa II l-a rechiamatu de aici si l-a facutu Caimacamú; acestu officiu l-a purtatu sub batali'a de la Zenta. Dupa batai'a de aici, Mustafa i offeri din nou veziratululu; dar' elu refusá a mai primi unu officiu atátu de periculosu, si rugá pe Sultanulu se nu-lu espunasi a dóua óra la periclele impreunate cu acestu postu; cáci, dise elu, diu'a in care a scapatu de acésta sarcina, o considera de cea mai fericita dintre tóte dilele vietiei sale.

(78) *Iusuf Chislar Aga*. In timpulu cuceririi cetatiei Caminietiu a fostu Hasnadar Bashí séu primu-thesaurariu alu Seraiului femeiloru; si anca in acelasu anu a fostu inaintatu la dignitatea de Chislar Aga. Sultanulu Mahomedu atát'a stima avea cátra elu, in cátu nu facea nimicu fara scirea si consiliulu seu, pentru aceea mai mai multa frica pórtau vezirii de elu, de cátu elu de veziri. Asiá elu a fostu principal'a si unic'a causa, ca Cara Mustafa Pasia fusese destituitu. Nici unu Chislar Aga, nici inainte nici dupa elu n'a fostu, care se stringa atát'a avere si se esercite atát'a influinția asupr'a Sultanului, cá Iusuf Chislar Aga. Candu a fostu redicatu din officiuulu seu, s'au aflatu in stáburile sale siepte sute de cai arabesci. Elu avea in cetate unu palatu pentru sine; si candu mergea acolo, avea mai multi servitori decátu inusu vezirulu. Pre langa tóte aceste, elu era unu omu cu multa prudentia, si domnului seu a facutu servitiu in multe respecte.

in Ungari'a, si apoi i dîse : « Speru cã memori'a victoriei tale con-
 « tra Poloniloru va insufla curagiu soldatiloru ottomani, si-i va face
 « cã sub comand'a Ta, Seraskieru invincibile, se se lupte cu mai
 « mare vigóre si cu mai multu succesu, decãtu sub ori-care altu co-
 « mandante ». Èr' Solimanu Pasi'a respunse : « Viéti'a si averea mea
 « stau la dispositiunea Maiestatiei Vóstre ; sunt deloriu a le sacri-
 « fica pentru Sultanulu ; prin urmare nu voiu cutedia nici-odata a
 « me oppune ordiniloru Maiestatiei Vóstre, ori cari ar' fi acelea.
 « Intr'aceea inse nu pociu a nu observa, cã situatiunea incurcata a
 « lucrurilor publice, terrórea ce s'a incuibatu in ànim'a armatei
 « prin perderea dela Vienn'a ceru presenti'a in castre, déca nu a
 « Maiestatiei Vóstre, dar' celu pucinu a marelui-veziru ; cãci auctori-
 « tatea unui Seraskieru nu é suficiente a constringe pe soldati la
 « implinirea detorintieloru loru, candu acesti-a paru mai inclinati a
 « fugì séu a se revolta, decãtu a se lupta ». Sultanulu a remasu
 'miscatu la aceste cuvente ; tacù si se cugetà catu-va timpu. Obser-
 vandu acést'a Chislar Aga, care de multu era inamiculu vezirului si
 amiculu lui Solimanu, luâ cuventulu si dîse : « Pentru ce esitati, o
 « imperate ? Déca cugetati ca consiliulu Seraskierului este justu si
 « prudente, atunci ce ve impedece se aplicati immediatu remediulu
 « contra acestui reu ? Destituiti pe Cara Ibrahimu Pasia, care sub
 « pretestulu indispositiunei sale fictive ori reali ruinéza imperiulu,
 « si pe acestu erou, care stà inaintea Maiestatiei vostre, faceti-lu Se-
 « raskieru si veziru totodata ». Cuventele lui Chislar Aga, desteptara
 in Sultanulu si mai multu suspitiunea ce o nutriã de mai 'nainte
 contra vezirului ; elu incepù a se convinge, cã Cara Ibrahimu Pasia
 numai de frica si din poltroneriã se preface morbosu. Dreptu aceea
 ilu departà indata din postu si numì mare veziru pe Solimanu Pasia.

TOKOLI RESTITUITU IN DEMNITATEA DE MAI INAINTE

CXXXII. Solimanu vediendu-se cã nu numai a scapatu de curs'a
 ce i-o intinsese inamiculu seu, ci cã a obtienutu si administratiunea
 a intregu imperiului ottomanu, a pusu man'a immediatu pe prede-
 cessoréle seu, si aflandu lu culpabile de mai multe crime, l-a tra-
 misu in esiliu la Rhodos. Dupa aceea a liberatu pe Tököli din car-

cere, unde precumu amu aretatu mai in susu, ilu aruncase Cara Ibrahimu Pasia, si pe bas'a marturirei lui Ibrahimu Aga, fostu camera-riu la Cara Mustafa Pasia, l-a declarat u innocentu de crim'a ce i se imputase. De alta parte, espuse la publicu tôte misielielu lui Cara Mustafa, si intentiunilu lui pernitiöse ce a nutritu contra imperiulu ottomanu ; si asiá Tököli nu numai ca a fostu restituitu in onorilu sale de inainte, cì i s'au datu indereptu tôte lucrurile ce i s'au fostu luat, si ce i s'au fostu furatu de càtra soldati rapaci. Dupa tôte aceste, vezirulu s'a pusu cu tóta diligenti'a, a formá o armata numerösa, si prin persvasiunilu sale si cu multifari'a sa influentia la soldati, a facutu de au primitu servitiu fôrte multi ; pe altii, cari preferiau mai multu comoditatea decátu glori'a, i aducea sub arme prin ciausii sei ; totodata a datu ordinu cá se bata moneda din tóta argintari'a sa si din tôte vasele sale de aur, pe care și le consacrá pentru suportarea speseloru bellice.

IMPERIALII IMPRESSORA BUD'A

CXXXIII. Inainte inse de a pote esì cu trupele sale in campania, fiindu-cà pamentulu era acoperitu anca cu nea, o parte a trupeloru imperiali sub comand'a lui Caraffa, in optu-spre-diece ale lunei Robiulu-evvel, anulu Hegirei 1097 occupa cetatea S-tu-Nicolau ; ér' ceealta parte, sub comand'a lui Merci, bate unele regimente turcesci, cari erau se transpôrte provisiuni la Aradu, cuceresce acésta cetate, si da focu la magazinele ce le aveau turcii acolo. Dupa mai multe alte incaieraturi, in urma la duöe-dieci-si-siese ale lunei Regeb (79) tóta armat'a imperiale merge si impresóra Bud'a, ceea ce in vanu incercase inainte de ast'a cu duoi ani ; si in duöe ale lunei Siabanu occupa suburbiele cu mai puçina resistentia din partea garnisönei de câtu cumu s'ar' fi asteptatu. Invinsu acestu obstaclu, a datu assaltu asupr'a muriloru cetatiei ; si derimandu prin canonade cele mai tari forturi, imperialii in duöe-dieci-si-una ale aceleiasi luni (80), facu nevala prin sparturile muriloru cu atâta vigóre si cu atatu succesu, in câtu garnison'a a fostu necesitata a se retrage cu totulu din for-

(79) Siepte Iuniu.

(80) Duöe Iuliu

turi. Dar fiindu-cà pionerii, cari trebuiau se faca siantiuri si se redice baricade pentru acoperirea invingătorilor , au intardiatu si n'au venitu la timp, asiá nu numai cà au suferitu tare sub foculu continuu alu inamicului si au cadiutu fôrte multi din ei ; ci turcii au avutu intr'aceea timpu de a da focu la o mina ce o pusera mai inainte, si prin acést'a au constrinsu pe imperiali de a se retrage cu mari perderi.

IMPERIALII FACU UNU ASSALTU VIGOROSU'

CXXXIV. Dar' crestinii nu scadu din curagiu , din contra acestu infortuniu mai tare i escità la resbunare, si in patru alelunei Remazanu (81), dupa ce derimasera o parte din muri, innoiescu assaltulu prin acelasiu locu de mai inainte. Lupt'a a fostu lungu timpu dubia si atátu de infocata, in catu preste trei mii de imperiali au cadiutu parte morti parte vulnerati, inainte de ce ar' fi potutu ajunge la aperturile muriloru ; in urma dupa mari dificultati , si dupa o lupta de mai multe óre le-a successu a constringe pe obsediati a se retrage de pe murii esteriori, si a intra ei in locul u loru. De aici apoi au indreptatu bateriele contra forturiloru principali.

VEZIRULU VINE INTR'ADJUTORIULU CETATEI

CXXXV. Pre candu cea mai mare parte a forturiloru principali anca era derimata , ajunge vezirulu Ainedgi Solimanu Pasia cu trupele sale. Dar' vedíu cà in vanu ar' attaca castrele imperiali, fiindu fôrte tari in positiunile loru ; prin urmare se resolvì a face óre-cumu se intre ajutoriu garnisónei in cetate, si a molesta pe inamicu in totu modulu, pênê cându i s'ar' da una ocasiune buna de a-lu attaca pe neasteptate, candu va fi mai fatigatu prin lung'a durata a obsidiunei. Cu scopulu acest'a, in d'óue-dieci-si-duóe ale lunei Remazanu (82), tramitte patru Pasia-generalu cu optu mii cavaleria si duóe mii Ieniceri in contra castreloru inimice , dandu-le ordinu a cerca sã-si faca cale printre posturile imperialiloru si bavaresiloru , si a rapedì celu puçinu o partea a Ieniceriloru in cetate, spre a dá succursu gar-

(81) Cinci-spre-diece Iuliu.

(82) Trei Augustu.

nisónei. Dar' ducele de Lorena mirosi intentiunile Turciloru, si trimise unu corpu de cavaleria in contra loru , inainte de a ajunge ei la castre. Cavaleri'a germana ataca cavaleri'a Turciloru cu atâta vigóre, in câtu acésta dupa puçina resistentia prinde fug'a, si lasa pe Ieniceri népástuiti in préd'a imperialiloru.

A DOU'A TENTATIVA

CXXXVI. In diu'a din urma a lunei Remazanu (83), Vezirulu mai face o incercare, si trimite éراسi duóe mii de Ieniceri cu vre-o câte-va trupe de cavaleria , spre a esecutá planulu seu de mai inainte. Acesti-a se apropia mai cu multa precautiune, surprindu posturile dinainte ale imperialiloru , si nevalescú asupr'a castreloru brandenburgiloru cu atâta furia, in câtu nu cá omeni, cí cá bestii selbatice petrundu prin ferru si focu , si rumpu liniile ce le redicassera in contra loru. Caprera inse si Heussler, vedindu periclulu in care erau trupele brandeburgice , accurgu din hunu timpu spre a le libera ; ei incungiura pe Turci chiar' in momentul candu erau se intre in cetate ; si aci se incinge o macellaria din cele mai selbatice , in câtu abíá trei sute din ei , si acesti-a anca mare parte vulnerati , au totutu so scape in cetate.

A TREI'A TENTATIVA

CXXXVII. La duóe díle-dupa aceea (84), imperialii pentru a areta câtu de puçinu se temu de vezirulu, facu assaltu asupr'a cetatiei in partea cea mai tare a ei , si dupa o lupta fórte acuta o cuprindu si acést'a, omorindu séu alungandu pe Turcii cari o aperature. Din succésulu acesta se potea vedé, cà nu preste multu are se urmeze cucerirea totale a cetatiei. Asia vezirulu se încerca a veni a trei'a óra in succursulu ei ; si, in nóue-spre-diece ale lunei Sievval (85), trimite, pre langa tóta oppunerea loru , un'a miie de Ieniceri, totu atâti Spahi, si cincii suté Tatari, cá se cerce a strabate pintre inimicu. si a intra in cetate spre a da ajutoriu garnisónei. Acesti-a se luptara cu aceeasi bravura cá si cei de mai inainte, ba au pe-

(83) Nóue Augustu.

(84) Unu-spre-diece Augustu.

(85) Optu-spre-diece Augustu

trunsi pene la liniile imperialilor; dar' in fine totusi au fostu respinsi prin numerulu si eroismulu crestinilor, si au fostu constrinsi a se retrage cu mari perderi. Totu acést'a sôrte o avù si garnisón'a, care a facutu o excursiune generale din cetate, cu scopu de a divide pe inimicu si de a facilitá intrarea in cetate a amiciloru sei; ea vediù ca celoru veniti intr'adjutoriulu cetatiei le merge reu; asiá se retrase iute si cu reu successu indereptu. Atâte perderi multiple au descuragiatu cu totulu armat'a ottomana; si fiindu-ca se latise vorb'a, cà imperialii, dupa cucerirea cetatiei voru veni se atacæ pe Turci in castrele lor, asiá a inceputu cea mai mare parte a soldatiloru a se expandi, neascultandu nici rugarile nici persvasiunile vezirului, si se întórsera catra casa. Imperialistii scapati cu modulu acesta de periclulu ce-i amerintiá in spate, dau in trei-spre-diece ale lunei Sievval (86), ultimulu assaltu cetatiei.

IMPERIALII CUCERESCU BUDA

CXXXVIII. Abdi Pasia, gubernatorele cetatiei, barbatu fôrte renumitu pe timpulu seu pentru esperientiele sale militari, cu garnisón'a ce-i mai remasese face o ultima proba pentru a salvá cetatea, si sustienendu lupt'a cu bravura câte-va ôre, respinge cu focu si feru armat'a imperiale. Dar' a cadiutu in lupta omoritu de man'a imperialilor. Atunci garnison'a vediendu mortea comandantelui seu, a inceputu a scadé din curagiu, si nu mai facea risistentia atâtu de vigorósa cá mai inainte. In urma vediendu cu puterea lor nu ad-junge cu puterea Germanilor, prin urmare nu le remane alta decâtu a capitulá, desfacu stégulu albu anca sub durat'a luptei; promittu a predá cetatea, si se róga a le lasa viéli'a. Dar' inainte de a se stempera foculu Germanilor, ei au omoritu o multime de obsediati de prin forturi, in câtu abiá au remasu vre-o duóe mi pe cari i-a scapatu numai clementi'a generaliloru imperiali. Dupa caderea cetatiei Buda in mânilu Germanilor, vezirulu deplorá cu lacrime sôrtea trista a sa si a imperiului; si cu restulu armatei plecá indereptu cátra casa; dar' plecarea sa semená mai multu à fuga decâtu a retragere. Dupa aceea, garnisónele din Hatvanu si din alte cetati vecine

(86) Duóe-diec-si-duóe Augustu.

anca isi perasira posturile, si se suppusera de buna voia imperia-
liloru.

**IMPERIALII SE IMPARTU IN DUOE CORPURI DE ARMATA SUB CARAFFA
SI SUB PRINCIPELE DE BADEN**

CXXXIX. Din acestea se vedea, că Turcii cërca a evita ori-ce
lupta. Asiá ducele de Lorena ñimparte armat'a imperiale in duõe ; o
parte sub comand'a principelui de Baden o tramitte in Ungar.'a-de-
josu ; si cealalta sub comanda lu Caraffa si Heusler in Ungari'a de
susu. Principele de Baden cu trupele sale impressóra cetatea Simon-
turnu in optu ale lunei Silcade⁽⁸⁷⁾, si in câte-va dñle constringe gar-
nisón'a turcësca a se predá fara gratia dimpreuna cu cetate'a. Dupa
aceea attaca Caposuivarulu, si cuceresce cetatea; fortaréti'a inse,
dupa tóta apparenti'a se vedea că este in stare de a se sustiené mai
lungu timpu, de câtu cumu ilu iértá pe elu impregiurarile acumu ;
asiá devasta cetatea, si lasa fortareti'a. Dupa ce statuse vre-o câte-
va dñle aici, si primise nuõe trupe auxiliari, ce i le aduse Scherfen-
berg, pleca spre Cinci-Beserici, si, in duõe-dieci-si-optu ale lunei
Silcade⁽⁸⁸⁾, ajunge cu avanttrupele sale in faci'a acestei cetati. Gar-
nisón'a crediendu că tóta armat'a inimica é acì, dà focu cetatiei si se
retrage in castellu. Infanteri'a principelui de Baden era anca tare in-
dereptu, asiá da ordinu la trei sute de calareti alesi, se se dea josu de
pe cai, si se mërگا a stinge foculu ; acesti-a, setiosi si de préda, se
punu la lucru cu atáta iutíme, in câtu cea mai mare parte a cetatei
a fostu scapata din gur'a flacariloru. Garnisón'a vediendu că nu gro-
sulu armatei germane, ci numai o parte de cavaleria usióra ar fi
sositu acì, din rusine si regretu pentru perderea ce a induratu dela
calareti, face o escursiune in cetate, si se incerca a o reocupa ; dar'
a fostu batuta si constrinsa a se retrage cu perdere. Cu tóte acestea,
Turcii pentru a sterge rusinea, că ántaiu au fugitú, si acumu s'au
retrasu, se decídu a se apera cu bravura, si mai bine a-sí sacrifica
viéti'a decâtu a predá castellulu ; si acésta resolutiune a loru o
facu cunoscuta inimicului, arborandu pe unu turnu alu castel-
lului siese stindarde rosie si unulu negru. Dar' candu au ve-

(87) Cinci-spre-diece Septembre.

(88) Cinci Octobre.

diutu cã tunurile inimicului au derimatu si fortificatiunile celle mai tari, atunci fric'a de môrtea imminente le-a insuflatu cugețe mai blande ; si nu numai au datu josu stindardele de sange si de môrte, ci au tramisu deputati la principele de Baden , offerindu-i castellulu sub conditiune de a le lasã viêti'a si armele. Germanii inse le-au refusat cererea, si asia au fostu constrinsi a se predã in discretiune , si a-si rescumpera viêti'a cu perderea libertatiei loru. In trei a le lunei Silhige (89), se deschidu portile castellului; germanii intra si prindu pe insusi Pasia cu siepte Beghi si pe lôtã garnisôn'a, si-i tramitu in captivitate la Stirî'a. Principele de Baden dupa ce a cuceritu acêsta cetate, a tramisu o parte a armatei sale sub comand'a lui Scherfenberg la Siclosiu, ér' elu cu celelalte trupe a trasu spre Darda. Scherfenberg in siepte ale lunei Silhige (90), ajunge la Siclosiu, cuceresce cetatea indata la primul saltu, si propune conditiuni onorabile Turciloru, dêca voru predã fortareti'a unde se retrasera. Dar' Turcii refusa si constringu pe generalulu a aplica bateriele; elu bombardã forturile cu atãta vigôre, in câtu in doue-spre-diece ale aceleiasi lune(91) au desfacutu stindardulu albu ; si, fiindu-cã nu le remase alta cale dea scapa de môrte, s'au datu insii captivi in man'a Germaniloru .

FUG'A TURCILORU LA SCIREA DESPRE APROPIAREA GERMANILORU

CXL. Scherfenberg fũ chiamatu de aici de catra principele de Baden la Darda. Acest'a adeca audi cã nisce trupe de ale Turciloru se mai tienu prin giurulu Dravei, si se determinã ale atacã si a le nimici. Turcii indata ce audu cã Germanii se apropia, prindu fug'a si se retragu cu atãta precipitatiune, in câtu nu numai Esseculu ilu lasa deschisu Germaniloru, dar' anca ardu si o mare parte din podulu de acolo , pentru cã se impiedice pe inamicu de a-i persecuta. Principele de Baden vediendu cã i-au scapatu din mana Turcii, aprinde si cealalta parte din acelu podu (92), precumu si

(89) Diece Octobre.

(90) Patru-spre diece Octobre.

(91) Nôue-spre diece Octobre.

(92) Dr. Brown dice , cã acestu podu are in lungime cinci mulle englesesci si in largime siepte-spre-diece pasi, si merge de la Drava pêne la Darda. Pe o pôrta a

tôte cealalte poduri ce le construisera Turcii preste Drava. La re-
intôrcere attaca cu mare putere Caposvarulu, care mai înainte in
vanu se încercase a-lu cuceri, si aduce pe comandantele cetatiei la
atâta strimtorare, in câtu acela, intimidatu degiã prin sôrtea gar-
nisónelor vecine, preda fortãretia anca înainte de a fi fostu redusa
la estremeitate, si in duóe-dieci-si-du'e ale lunei Silhige (93), capi-
tuléza sub onorabile conditiuni.

CARAFFA BATE PE TATARI

CXLI. Intr'aceea, partea cealalta a armatei imperiale, sub coman-
d'a lui Caraffa si Heusler, a trasu la Segedinu, si au impresoratu
cetatea. Candu era chiar' ocupatu cu obsidiunea, Caraffa primesce
scirea, cà duóe-mii de Turci cu o banda mare de Tatarsi sunt cam-
pati aprópe de Sânta, o cetate in distantia de siése óre de la Sege-
dinu, si cá au intentiunea de a veni intr'adjutoriu garnisónei de
aici. Caraffa tramisso indata in contra loru pe Veterani cu câte-va
regimente. Acesta attaca pe Tatarsi si-i scóte din positiunile loru;
le ocupa castrele, le prindu si le ieau mai bine de cinci mii de cai.
Puçinu dupa aceea se intorcu Tatarsii indereptu, si voiescu a începe
lupt'a din nou; ei credeau adeca, cà inamiculu este cuprinsu acumu
cu spoliarea castreloru, si cà prin urmare victori'a le va fi usióra.
Dar' au fostu respinsi de ante-gardele germane, si s'au retrasu im-
mediatu indereptu.

VETERANI BATE PE VEZIRULU

CXLII. Dupa acésta perdere a Tatariloru vine vezirulu in persóna,
si adunandu trupele Tatarsi cari prinsesera fug'a, se presenta dintr'
odata in façi'a inamicului cu tóta armat'a sa. Veterani, de si nu avea
informatiune sigura despre puterea inamicului, totusi a tienutu
de consultu se remana in positiunile sale; câci altminterea, prin
retragerea sa ar' poté se descorageze pe soldati; deci isi pune óme-
nii in ordine de bataia, si astépta cu totu coragiulu sosirea inimi-
loru. Turcii au datu primul atacu, si a tienutu lupt'a cu atâta fu-

acelui -a, sta si asta-di o inscriptiune latina ce pôrta numele imperatului Aelianu.
Atâtu de vechiu este acestu podu *Tr. Angl.*

(93) Duóe-dieci si noue Octobre.

róre, în câtu duõe óre victori'a remase dubia, în care parte va înclina ea. În urma valórea Germanilor învinge, si Turcii se retragu pe o culme, unde erau acoperili de tunurile lor. Veterani 'i urmaresce în calcâie, și trecêndu preste tóte dificultatile, i scóte din positiunile lor. Turcii au perdutu în aceste duõe batalii, duõe mîi de Ieniceri si totu atâti-a Tatars. Fructulu acestei victorii a fostu Sege-dinulu. Cáci garnisón'a, candu a vediutu că armat'a inimica întórna în castre cu atâte capete de ale amiciloru sei, fiindu si alminterea obosita prin laborea continu-a si fatigiósa, în cinci ale lunei Silhige (94) a predatu fortareti'a în man'a Germaniloru.

**IMPERATULU GERMANIEI INVITA PE TIARULU RUSIEI A SE UNI CU ELU
ÎN CONTRA INIMICULUI COMUNU**

CXLIII. Acésta era starea lucrurilor în Ungari'a. În Poloni'a, s'a petrecutu cea mai mare parte a anului cu negotiatiuni. Într'aceea imperatulu Germaniei a invitatu pe țiarri Rusiei, Ioanu si Petru, se între cu elu în confederatiune contra inimicului communu alu crestinatatiei; si anume, péné candu ceilalti confederati sunt ocupati în Ungari'a si în partile meridionali ale Europei, péné atunci ei, țiarrii, se între în Crimë'a tatarica si se impede junctiunea Tatariloru cu Turcii. Tiarrii respunsera, ca ei ar' fi gata a declara bellu inimiciloru crucei, numai déca s'ar' poté inventa unu midi-locu sicuru contra urmariloru unei rupturi cu Polonii. Cáci avendu ei numai unu armistitiu si nici-de-cumu o pace în forma cu acestu regatu, tóta lumea i-ar' condamna, déca înainte de ce ar' fi securi contra unui inamicu, si-ar' aduce altulu pe capu.

ÎNTRE RUSSI'A SI POLONI'A SE INCHIAIE PACE

CXLIV. Imperatulu Leopoldu apreçiandu aceste ratiuni, si-a pusu tóta sollicitudinea a întemeiá o buna întielegere între aceste duõe natiuni, si a le face, cá uitandu animositatile mutuali, se-si verse resimtiemintele lor contra inimicului communu. În urma, dupa multe încercari a reusitu si a obtienutu de la Poloni invoirea de a renuntia la tóte pretensiunile asupr'a cetatilaru Kiovia si Smolenska, cari de lungu timpu au fostu merulu de cea mai inversiunata

(94) Duõe-spre-diece Octobre.

córta între aceste două națiuni, și în două-dieci ale lunii Gemazi-
 ulu evvel⁽⁹⁵⁾, anul Hegirei 1097, au scrisu condițiunile de pace.

H. 1037
 I. C. 1686

SOBIESKI INVITA PE CANTEMIRU A LEGA PACE CU ELU

CXLV. Ioanu Sobieski, regele Poloniei, încuragiatu prin acésta a-
 sistenta nóua, se resolvi a mai încercá o espeditiune în Moldavi'a,
 și a bate acésta țiera, care este celu mai tare muru alu imperiului
 ottomanu contra Poloniloru. Dar' înainte de a deschide acésta cam-
 pania, se determiná se mai faca o încercare de a indupleca pe Mol-
 doveni la confederatiune contra Turciloru. Cu scopulu acesta, tra-
 mitte în secretu pe confessariulu seu⁽⁹⁶⁾, îmbracatu în vestminte
 necunoscute, cá ambasadoru la Constantinu Cantemiru principele
 Moldaviei, spre a-lu indupleca se se unésca cu Polonii în contra Tur-
 ciloru, și a-i promitte aliantia perpetua cu Poloni'a, confirmatiune pe
 viétia în scaunulu domnescu alu principatului, și libertate deplina
 asupr'a poporului seu. Ajungéndu acestu ambasadoru la principele,
 i-au aretatu scopulu misiunii sale, și s'a « adoperatu în totu mo-
 dulu a-lu indupleca la aliantia din cestiune.» Sunt trei ani — dîse
 parintele delegatu — de cându regele, domnulu meu, a întielesu
 spre cea mai mare satisfaciune a sa, ca « Turcii au pusu domnu
 « Moldaviei pe Cantemiru; anca de pe atunci, regele nutriá cea mai
 « mare sperantia, ca acela care anca înainte de asta în Poloni'a, sub
 « regele Casimiru a datu cele mai escelente probe de talentulu și
 « curagiulu seu în contra Svedianiloru, nu va lipsi a aplicá aceste
 « brillante calitati întru marea opera de a liberá pe poporulu seu de
 « sub jugulu tiranulu Turciloru. Chiar' pentru acést'a Majestatea-sa
 « atribue generaliloru sei nefericirea ce a înduratu armata sa în anul
 « trecutu la Nistru; și nu pôte laudá în destulu prudentia vóstra,
 « cá în acea lupta v'ati aretatu cu fidelitate catra Turci; căci, prin a-
 « césta nu numai i-ai facutu se aiba o mai mare încredere în voi,
 « cî ati scapatu și poporulu și pe voi însive de la sclavi'a turcésca,
 « mai alesu într'unu timpu, candu dupa alungarea imperialiloru de
 « la Bud'a, omulu nu era siguru, care parte va remané pe de-asupr'a.
 « Acumu inse lucrurile au luat alta față. Turcii atâti-a inimizii au

(95) Trei Ap rile.

(96) Preotu de casa, preotu de curte. (duchovnicu). *Tr. Rom.*

« asupr'a capului lor, in câtu abia le va mai veni in minte se cu-
 « gete la Moldavi'a. Tiarai Russiei stau gata a intra in Crimã'a
 « tatarica cu cinci-sute mii de ómeni : cu acesti-a voru avé Ta-
 « tarii destul de lucru. Imperialii vreu se tréca Dunarea, a se
 « uní cu trupele polone la Adrianopole, si a cuceri Constantinopo-
 « lea. Regele, domnulu meu, anca voesce a lua parte in aceasta es-
 « peditiune ; dar' nu póte se lase Moldavi'a la spatele sale in má-
 « nile inimicului ; pentru aceea isi tiene de detorintia a face atten-
 « tu pe unu principe crestinu si vechiu amicu alu seu, cá se nu se
 « mai oppuna armelor crestine, cì se-si unésca immediatu trupele
 « sale cu armat'a polóna, si se ordine suditiloru sei a primí pe Pó-
 « loni, nu cá pe inimici, cì cá peli beratori ai lor, si a le aduce tóte
 « victualiele necesarie in castrele lor. De alta parte Regele, dom-
 « nulu meu, promitte pe cuventulu seu, cá nu va face nici-o inju-
 « ria locuitoriloru Moldaviei ; din contra , totu ce-i voru íaduce ace-
 « stia , va plati cu pretiulu cuvenitu, si nu va sufferi cá se li se ia nici
 « macar' unu gráunte cu puterea ; si pe care l-ar' gasi cá a facutu
 « cea mai mica injuria vre-unui moldovanu , pe unulu cá acela ilu
 « va puni cu mórte fara nici-o crutiare ».

RESPUNSULU LUI CANTEMIRU

CXLVI. Principele respondiendu ambasadorului, díse : « Inclina-
 « tiunea mea de a servi intereselor crestinismului, o scie regele prè
 « bine nu numai din cele ce s'au petrecutu anulu trecut, intre mi-
 « ne si intre generalii sei, dar' si din conversatiunile mele ce le-am
 « avutu cu elu. N'amu intermissu nici-odata si nimica, ce amu cre-
 « diutu cá este in profitulu crestiniloru ; si acést'a o voi face si pe
 « viitoriu, ori-cari ar' fi consecentiele pentru mine ; dar' asta-di nu-
 « mi sta in putere, si nici pentru Poloni n'ar' aduce nici-unu folosu,
 « daca in anulu acést'a mi-asfu uní trupele cu ale Poloniloru, séu asiu
 « lega o aliantia pe façie cu ei. Fiiulu meu celu mai mare si alti fii
 « ai unoru boieri sunt detienuti in Constantinopole cá ostatici pen-
 « tru fidelitatea mea ; ei ar' fi espusi la cele mai crudeli tormente ,
 « indata ce Turcii ar avé cea mai mica suspitiune in contra fidelita-
 « tiei mele. In castrele mele abia am o armata de cinci mii de Mol-

« doveni; acesti-a nici n'ar' imulti, nici n'ar' scadá armat'a polona;
 « prin urmare, nici Polonii n'ar' fi mai tari, nici Turcii mai slabi.
 « Dara déca remanu eu în castrele Turciloru, atunci imi va sta în
 « putere, nu numai de a preveni ori ce resolutiuni periculoase
 « contra Poloniloru, dar asiu puté pe tóta diu'a, ba chiar' pe tóta
 « ór'a, se dau regelui informatiuni despre planurile si intentiunile
 « Seraskierului si ale Şultanului Tatariloru. Si eu credu că aceste
 « serviciuri sunt cu multu mai importante, decâtu miculu ajutoriu
 « ce-mi cereti. Afara de aceea, asiu da ordinu, de si nu în scrisu,
 « căci trebue se me pazescu de Turci, dar' cu vorb'a asiu dá ordinu
 « suditiloru mei moldoveni; se duca ori ce victualie necesarie în ca-
 « strele polóne, si se faca totu ce-ar' cere regele si ce ar placé ace-
 « stui-a. Si déca Dumnedieu ar' binecuventá acésta espeditiune cu
 « unu succesu bunu, si Tatarii si Turcii ar remané batuti : atunci
 « imi voi pune tóte puterile, pentru cá se scapu pe fiulu meu din
 « Constantinopole, séu ilu voiu rescumpera cu bunu bani cá pe unu
 « captivu ; ér' déca nu mi-ar' succede aceasta, atunci fia !, ilu voiu
 « sacrifica pentru binele crestinatatiei si pentru libertatea tieriei
 « mele, si voiu merge cu tóta puterea mea a me lupta în lupta des-
 « chisa contra inamiciloru lui Christu si ai crestinatatiei ».

REGELE POLONIEI TRAGE SPRE IASI. CANTEMIR MERGE LA CASTRELE TURCILORU

CXLVII. Dupa ce a primitu regele acestu respunsu, cam pe la începutulu lunei Sievval, trece Nistru, si dupa o cale de mai multe díle, ajunge la Iasi fara a i se pune vre-o resistentia. Aici afla elu bucate si vinu în abundantia ; căci príncipele lasase pe vorniculu Ramandi îndereptu, cá se procure tóte victualiele necesarie pentru armat'a regelui. Elu si-a petrecutu aici patru-spre-diece díle în mancari si beuturi, fara a mai cugeta la Turci. Intr'aceea Seraskierulu Buickli Mustafa Pasia trecuse dejá Dunarea cu duoe-diece-si-cihci de mii cavaleria, si optu mii Ieniceri, si daduse ordinu lui Nurradinu Sultanu a veni cu trei-diece mii de Tatari în castrele sale. Aici aude ca regele Poloniei a înaintatu spre Iasi ; si cá Cantemiru totusi nu se aréta anca în castre. Seraskierulu consideru aceasta remanere a lui Cantemiru dreptu defectiune, si da ordinu lui Nurra-

dinu Sultanu (97) a intrá cu Tatarii sei in Moldavi'a cá intr'o tíera inimica, a o devastá prin focu si feru, si a lua pe locuitori in captivitate. Si intr'adeveru cá Moldavi'a era se fie espusa la cele mai triste calamitati, déca Beg Mirza, unulu dintre tatarii Mirzosci din famili'a lui Cantimiru (98), nu se intrepunea si nu abatea pe Seraskierulu si pe Nurredin Sultanulu de la propusulu loru, promitiendu

(97) *Nurradinu Sultanu*. Sunt dóue officieri la Tatars, cari nu se dau nici-o lita altui-a, decátu numai fiiloru Chanului, descendentii din famili'a Oliginghis ana, si nici-odata fara invoirea portiei ottomane; acelea sunt, rangulu de Calga si de Nurradinu. Calga este proprie Generalu Locotenente alu Chanului, care nici-odata nu ese din Crimea Tatariloru, decátu numai in fruntea a tóta armat'a tataru Nurradin (*), care cuventu in limb'a tataréseca insémna voiníja, urmeza in rangu imnediatu dupa Calga, si candu este a se da assistentia Turciloru, elu se tramite in ajutoriulu acestora cu unu anumitu numeru de trupe, precum diece ori duóe-dieci mii de Tatars. dupa cum ceru Turcii.

(98) *Din famili'a lui Cantemiru*. Acesta familia era in mare védia la Mirzescii din Tartari'a pentru nobilitatea sa si immensele sale avutii. Dupa traditiune, famili'a Cantemiru deriva de la Temurlenti, marele cuceritoriu alu Asiei. Acést'a pare a o comproba chiar' si numele insusi; cáci Can Temur séu Can Temir, insémna sangele lui Temur, séu persóna descendentu din sangele lui Temuru. Unulu din Cantemirescii avuse curagiulu a se subtrage atátu de sub potestatea Chanului cátu si de sub jugulu Turciloru, si s'a luptata in cursu de mai multi ani cu asemenea bunu succesu contra mai multoru Seraskieri, si probabilu, ca elu si-ar' fi eluptatu deplinu independint'a si libertatea, déca nu s'ar fi sedusu prin unu fraudulosu tratatu. Turcii adeca vedindu cá cu armele nu potu face nimica in contra lui, s'au prefacutu cá ar' voi se incheia pace cu elu. S'au invoitu la tóte câte a cerutu, si i-au datu principatulu Benderului cu totu teritoriulu dependente de acesta; l-au onoratu cu titlu de Begu, si cu privilegiulu de a purta trei tuguri. Dar' dupa ce l-au capetatu cu modulu acest'á, Turcii puçinu dupa aceea au pusu man'a pe elu si l-au omoritu. Fratii lui s'au suppusu de nou Chanului, care le-a datu voia a locui in provincie Ackiermanu si Kili. Fiiulu seu Sava Cantemiru anca a fostu primitu in grati'a Chanului; dar' si-a schimbatu numele, si fiinduca tatulu seu a fostu Begu, si-a luat supranumele de Begu-Mirzo, care apoi a trecut la fiii sei si la fii de fi acestora. Pe timpulu, candu parintele meu era domnu Moldaviei, acestu Begu-Mirza, despre care s'a vorbitu in testulu acestei istorie, venia de multe-ori cu cincii fii ai sei in Moldov'a, unde mergendu la parintele meu, i narrá istori'a antece soiloru sei asi precumu o sciá din traditiune, prin care singura s'a sustienutu memori'a genealogiei loru tatarice. Elu mai spunea anca, cá audisse dela protoparintii sei, cá pe timpulu, candu Chanulu i persecuta mai aspru, unu Cantemiru din famili'a loru s'a refugiatu la principele Moldaviei si a primitu religiunea crestina. De aci credea, cá elu è ruda cu parintele meu.

(*) Acestu cuventu in limb'a arabica insémna : lumin'a credintiei. *Tr. Germ.*

a stá bunu pentru principele Cantemiru, cà elu nici-odata n'a lucratu si nu va lucra contra fidelitatiei datorite imperiului otomanu, nici in partea inamicului n'a trecutu si nu va trece ; și mai adaose apoi, cà elu scie de siguru, cà principele a plecatu dejá din Iasi ; si cà multu in trei zile elu va fi aici in castre. Fapt'a a justificatu vorbele lui Mirza ; căci principele, intr'adeveru esise din Iasi cu trei zile inainte de sosirea regelui, si ajungendu la Falcii, a datu libertate omeniloru sei a se întórce la regele, déca si la câtii le place ; dupe aceea a trecutu Prutulu, si càtra fínitul lunei Sievval a ajunsu in castrele Seraskierului.

REGELE POLONIEI TRECE PRUTULU. TURCII ILU ATTACKA SI-LU INCUNGIURA

CXLVIII. Intr'aceea regele Poloniei , satulu de atáta mancare si beutura, se puse pe cale mai departe cu intentiunea de a alunga pe Turci cu totul din Moldavi'a. Dar' abia ce se puse a dóu'a-óra in castre, observá cà soldatii sei incepu a suferi de lips'a victualieloru ; căci, pênê au statu in Iasi, s'au desiertatu tóte depozitele prin neglijenti'a comissariloru, si pentru Poloni nu mai remase alta de mancare, decâtu o mare cantitate de fructe. Pentru a scapá din acestu inconvenientu, nu vediu altu remediu, decâtu a trece Prutulu aprópe de Ciociora, in sperantia cà anca inainte de ce s'ar' apropia mai tare armat'a otomana, elu ar' poté se puna man'a pe magazinele incarcate ale Tatariloru budgiacani, si cu modulu acest'a ar' mai stemperá fómeele flamendiloru sei soldati. Seraskierulu informatu despre trecerea regelui prestu Prutu, merge immediatu cu tóta armat'a sa in contra lui ; si in distantia abia de duóe zile de la Ciociora, dá de elu asediatu cu armat'a intr'unu campu deschisu, unde ilu incungiura de tóte partile. Tatarii dau focu ierburiloru de pe campu, arse degiá prin caldur'a sórelui ; infestéza neconținutu castrele polóne prin mici scaramusie ; prindu pe cei cari esiau din castre pentru a stringe nutretiu, séu i constringua a se întórce indereptu cu carale góle. Regele in desperatiunea sa, ollere Seraskierulu o lupta ; acesta inse, séu pentru cà cugetá cà este periculosu de a se prinde in lupta cu siese-dieci de mii de Poloni, séu pentru-ca voiá a trage pe Poloni mai departe dela confiniile tie-

rei loru : evită ori-ce lupta deschisa , si demandă soldatiloru á molestá si debilitá pe inamicu numai prin încâieraturi continue. Polonii inse simțiau unu inamicu cu multu mai furibundu in stomachulu loru , ádeca fóméa ; acestu inamicu inlęstinu i tormentá fara indurare , in câtu nu s'au potutu miscá din castrele loru , fara a nu lasá dupa sine trei pênê in patru mii de morti.

**POLONII SE RETRAGU DIN MOLDAVIA .
REGELE FACE CELE MAI INPIE SACRILEGIE SI RAPINE**

CXLIX. Regele Poloniei vediendu-se in acésta strimtorare , se ádoperá a trece Prutulul indereptu la unu satu , ce locuitorii ilu numescu Valea-Strimba (99). Dar' abia trecuse diumelate din armata , candu Tatarii vinu si se arunca asupra celoralti in spate , omóra o mare parte din ei , prindu si mai multi , ér' ceilalti se arunca in apa. Dupace au trecutu cu multe greutati si perderi preste Prutu , regele in furia cá nu si-a potutu resbună asupr'a Turciloru , isi vérsa tóta mâni'a asupr'a Moldoveniloru , si dá libertate soldatiloru (100) a spoliá tiér'a si a predá pe locuitori. Elu insusi dá focu la duóe mónastiri in Iasi , rapesce vasele sacre ; fura reliquiele Santului Ioanu din Suceava , dimpreuna cu alte multe pretiöse , ce pietatea principiloru de mai inainte le asiediase acolo ; redica pe metropolitulu Moldaviei , si tractandu-lu in modulu celu mai brutale , ilu duce in

(99) *Valea-Strimba*. Localitate langa fluviulu Prutu ; locu nefericitu pentru crestini , si de multe-ori fericitu pentru infideli. Aici Tatarii au frantu liniile Casaciloru comandati de generalulu Koniski , si batendu-i au suferitu perderi fórte mari. Aici Ion Sobieski , regele Poloniei , de doue ori a fostu constrinsu a se retrage din acestu locu , si totdeauna nu fara perderi considerabile. Aici , pe timpulul meu , Petru , țiarulu Rusiei a sustinutu cu bravura trei dile lupt'a in contra Turciloru ; dar' in urma a trebuitu se incheia o pace cu infidelulu sub condituni cari nici de-cumu nu le-ar' fi voit. Se pare cá ohiar' in cuventulu insusi Valea-Strimba , zace ce-va fatalu ; cáci elu dupa etimologia in limb'a romana insemna : vale perversa seu plina de nedreptate.

(100) *Da libertate soldatiloru*. Regele Poloniei prin o scrisóre catra Domnulu Moldaviei s'a încercatu a se spala de aceste fapte rusinöse , si a aruncá vin'a pe soldatii sei flamendi , cá nu numai fara scierca , dar' chiar' in contra ordiniloru sale esprese ar' fi spoliatu pe Moldoveni. Dar' ulterior' a lui procedere violenta si trimiterea metropolitului in captivitate , pentru cá nu a voit se-i libere reliquiele St-lui Ioanu din Suceava , sunt probe evidente , cá sodatii de si n'au avutu ordinu séu permissiune dela regele de a preda si de a spoliá , ei totusi de siguru au fostu incuragiati prin esemplulu seu de rapacitate si de alte fapte violente.

captivitate, pentru că a refuzat să-și estradea lucrurile sacre. După aceea merge la mănăstirea de la Trei-Ierarchi, unde se conservau cu religiozitate reliquiile Santei Parascheva (101) din Epibati, și cere a i se estradea aceste reliquii și toți thesaurii ce erau depuși acolo. Arhimandritul mănăstirii, care auzise în ce mod a fost tratat metropolitul, închide porțile bisericii, și răspunde trimisilor regelui, ca : mai bine vrea să fie îngropat sub ruinele bisericii, decât să se estradea la omul din lume unu thesauru atât de sacru și pretios. Regele, pentru a intimidă pe acestu monachu fieros, ordina să se aduce tunurile, și amenința să spargă porțile, și să luă totu thesaurul cu forță, fiindcă i s'a refuzat o parte ce o ceruse cu bună. Dar' arhimandritul era inflexibil; și regele anca, său cuprinsu de rusine că comite unu sacrilegiu, său prevenitu prin officiarul său, se departa de acî, fără să-și fie ajunsu scopul.

TOTA ARMATA URMEZA ESEMPULUL REGELUI

CL. Esempulul regelui și fâmea, au indus și pe soldați, de au comis cele mai dure escese; au spoliat cetățile și satele, și n'au crutat nici-o localitate, fie religioasă ori profană, pe unde au cugețat că voru afla ceva, ce se stempere poftă și cupiditatea lor.

(101) *St. Parascheva*. Parascheva, precum ne învâta menologiele ecleziastice, a fostu dâmn'a unui sat cu numele Epibati, care mai în urma ajunsese în posesiunea marelui Apocacu, generalul imperatului Andronic. Pe timpul lui Murad IV, Basiliu, domnul Moldaviei, a obținut permissiunea de a lua ôssele acestei sante din biseric'a patriarhală din Constantinopol, și acest'a din considerare că a facutu multe binefaceri și servitii pentru acea biserică; căci elu a platit din propriile sale venituri preste două-sute-sieci-dieci de pungi, cu cari biseric'a era datoră parte la Turci parte la creștini. Și fiindcă la Turci este opritu a transportă unu cadavru în departare preste trei mii, așa a mai datu curtea otomană preste trei-sute pungi, numai pentru că se obțină permissiunea de a transporta acele ôsse, și pentru a esoperă de la Sultanul unu ordinu către Capulgi Ba-hi, care se însoțesca transportul până în Moldavia. Tota istoria acestei transportațiuni este zugrăvită pe paretile de amândă-și alu acestei biserice, unde se conservă santele reliquii; între altele se vede acolo depinsu chiar și Capudgi Bashi cu toți officiarul său, cum mergu că în procesiune înaintea sicriului cu reliquiile (Môscele) Atât'a putere are banul la turci! Ei pentru bani nu numai permitu, dar' chiar' însuși facu lucruri ce sunt cu totul contrarie superstițiunii lor.

VINDICT'A LUI DUMNEDIEU ASUPR'A POLONILORU SACRILEGI

CLI. Dar' acestu sacrilegiu n'a potutu se remana lungu timpu nepedepsitu. Locuitorii, pentru a scapà de crudelitatile Poloniloru si Cosaciloru, fugiau si se ascundeau in tôte partile; si candu venia acesti-a la casele loru, le aflau góle, si erau constrinsi a mancá carnea cruda fara sare, fara gustu. Acésta le occasionâ dissenteria, care in câte-va zile intr'atâtu se latì in castrele regelui, in câtu nu era nópte in care se nu móra câte cincisute si mai bine de Poloni. Cantemiru anca, audiendu de hidósele atrocitati si sacrilegiuri ce comitteau Polonii, a tramisu trupele sale prin tóta tiér'a; i surprinde pre candu erau dispersi in tôte partile, si nu erau prevediuti la o atare nevala repentina; prinde din ei mai bine de patru mii, si parte i frige, parte i trage in tiépa séu i spendiura; si asiá, cu diverse moduri de mórte, esecutâ asupr'a loru pedéps'a ce o meritasera.

TATARII INFECTA APELE CU IERBURI VENINOSE

CLII. De alta parte Tatarii, vediendu cà armat'a regelui isi iea calea càtra Cotnari, se punu si infecta cu ierburi veninóse (102) laculu, de unde-si avea cetatea ap'a; prin acést'a ómeni si vite cari au beutu din ap'a aceea, au peritu toti si tóte. Indata inse ce s'a descoperitu acestu lucru, regele, pentru a nu se espune dimpreuna cu armat'a la unu periclu si mai mare, a evitatu de a se apropiá de acelu locu, si-a pusu castrele langa fluviulu Siretu la unu locu incungiuuratu din tôte partile de munti. Tatarii observandu acést'a, au fostu de convingere, ca intentiunea Poloniloru este a se retrage acasa in Poloni'a; si fiindu-ca prin acele paduri si munti era fórte greu de a merge cu caii, asiá i attaca numai in siesu, i batu, si se

(102) *Ierburi veninóse.* Lucru miraculosu si care s'ar' pare incredibile acelora cari nu-lu cunoscú din propri'a loru esperientia. Eu amu vediutu cu ochii mei, si amu ramasu surprinsu de ceea ce facu acei Tataru. Ei adeca au unu secretu intre sine, pe care nu-lu sciu mai multi de trei séu patru insi in tóta Tataria. Acestu secretu este, ca ei cunoscú o iérba de o natura atâtu de tare si de veninósa, in câtu cu aceea poti invenina nu numai ape statutorie, dar' chiar si riurile cele mai rapedi, precumu e Prutulul. Ei arunca acésta iérba la o buna distantia din susu de castrele inamiculu in apa; si candu ap'a riului cu iérba adjunge péné acolo, ómeni, si vite, cari au beutu din ea, moru pe data fara nici-o scapare.

intorecu acasa incarcati de predi si aducendu cu sine o multime de captivi.

REGELE POLONIEI IN INTORCEREA SA OCCUPA CETATILE NEMEZ (10) SI SUCEAVA

CLIII. Regele Poloniei, dupa ce a scapatu de Tatars (câci Turcii anca nu venisera preste Prutu), pentru cá se nu se para ca elu a consumatu banii de la Papa, si n'a facutu nimicu, la întórcere câtra casa ocupa cetatea Nemez (104), dar nu fara dificultate, de si erá desertata de locuitori; câci din întemplare remasera acolo nouespre-diece venatori moldoveni; acesti-a inchidu portile, tragu podurile, si refusa regelui intrarea. Acesta, nesciindu cã ce garnisóna pucina este in cetate, o bombardéza patru zile in continuu Venatorii nostri se apera cu bravura, si uccidu la cinci-dieci de Poloni dimpreuna cu pe comandantele artileriei. In fine, la a cinci-a dí, vedindu cã diece camaradi ai loru au cadutu morti, capituléza si predau cetatea sub conditiune, cá garnisóna se se póta departa unde-i va placé. Regele le accórda conditiunea; dar' candu a vediutu, cã nu mai multi de siese venatori esu din cetate, aducendu in spate pe alti trei camaradi ai loru vulnerati, cuprinsu de admiratiune, furia si rusine, dà ordinu a-i spendiurá indata; Iablonovski inse se intrepune si-i aduce aminte cã le-a promis a-i lasa liberi; asiá i-a lasatu se mérga unde le place. Dupa aceea pune duóe sute de calareti alesi in cetate, si cu restulu armatei merge la Suceav'a, vechi'a residentia a principiloru Moldaviei; si fiindu-cã nu erau nici locuitori nici soldati in ea cá se-i faca resisténtia, i-a fostu usiora ocuparea si a pune garnisóna din trupele sale.

TATARI SE INTORNA SI INFESTEZA DE NOU PE POLONI

CLIV. Tatarii, cari-si dusesera predile de mai inainte acasa, audiendu de aceste succese ale Poloniloru, se intorna in urm'a loru,

(103) Némtiu. *Tr. Rom.*

(104) *Nemez*: Séu Némtiu. Cetate fórte vechia in Moldavia inferióre, situata pe unu munte inaltu dincolo de Siretu, aprópe de unu riu ce pótra acelasu nume. A se vede despre acest'a mai multe in a mea Descriptiune a Moldaviei (*).

(*) Vedi *Descriptio Moldaviae*, editiunea societatei academice Bucuresci 1872. pag. 18. *Tr. Rom.*

si cá lupii rabiati se arunca in tóte partile, si prindu pe toti Polonii cati au remasu in ceva departare de la armata. In midi-loculu acestoru escursiuni, in siese-spre-dieceale lunei Silcade (105), dau de marele thesaurariu, pe care-lu tramisese regele inainte cu optu mii de Poloni; acest'a i bate, si le face mari perderi. Dar' acésta victoria n'au adusu nici unu folosu Poloniloru. Cáci trupele loru, pentru cá se-si stempere fόμεa de care suferiau, erau necesitate a se nutri cu pόμε, și pentru cá se aiba pόμε, s'au imprastiatu prin paduri mai departe de cumu erá consultu; asiá, in acésta dispersiune i attaca Tatarii mai de multe-ori, omorindu pe unii si captivandu pe altii, si care se departá numai ceva-si de la trupp'a sa, acela poté fi siguru cá nu se mai întorce indereptu.

REGELE SE DEPARTA PE ASCUNSU DIN CASTRE SI FUGE.

CLV. Regele vediendu acestu periclu, perasesce elu mai ântâiu armat'a, și luandu de calauzu pe unu colonelu moldovanu, cu numele Turculetiu, fuge nóptea pe ascunsu cu vre-o câli-va consoçi ai sei. Restulu armatei, care a avutu favorabil'a fortuna de n'a peritu séu de fόμε séu de arm'a inamicului, s'a întorsu acasa sub comand'a lui Iablonovski, si câtra finitulu lunei Silcade au ajunsu pe regele la Javarovi'a.

SUCESSELE VENETIANILORU CONTRA TURCILORU

CLVI. Venetianii au avutu in acestu anu cu multu mai bune succese. Cu inceputulu primaverei Morlachii impressóra Otlochulu, cetate situata intre duóe braçia ale fluviului Cettinu; si dupa ce o cucerescu cu asaltu impetuosu, taia tóta garnisón'a in bucati. Capudan Pasia a facutu o asemenea incercare asupr'a cetatiei Chiefala; dar' la apropiarea flotei venetiane a fostu constrinsu a se retrage. O parte a acestei flote era tramisa in contra Constantinopolei, spre a o blocá din partea Archipelagului de catra Dardanelle; ceealalta parte atacá Navarinulu-vechiu, si fiinducá comandantele acestei cetati a capitulatu indata la primul atacu, asia acésta parte a flotei a mersu de a impresoratu cetatea Navarinulu-nou. Seraski-

(105) Duóe-dieci-si-trei Septembre.

erulu din Morë'a alërğa intr'ajutoriuu cetatiei ; dar' înainte de a ajunge la fortificatiunile Venetianiloru, ilu attaca contele de Königs-mark si marchisulu de Curbon cu optu-mii-duóe-sute de omeni si-lu bate. Puçinu dupa aceea, Seraskierulu isi aduce din garnisó-nele vecine mai bine de trei mii de ómeni, aduna pe cei cari sea-pasera séu fugisera din batali'a din urma, si se încërca anca odata a liberá cetatea ; dar' éراسi fú batutu si respinsu cu mari perderi. Vediendu acumu locuitorii din Navarinu cá nu mai este nici-o Sperantia, au capitulatu si in duóe-dieci-si-siese ale lunéi Regeb (106) au predatu cetatea in man'a Venetianiloru.

ALTE VICTORII ALE VENETIANILORU

CLVII. La trei díle dupa aceea, Venetianii impresóra cetatea Me-thone (107), si in cinci-spre-diece ale lunéi Giaban (108), garnisón'a intimidata prin perderea din urma a Seraskierului, capituléza si predá cetatea. Venetianii si-au incoronatu espeditiunea in Morë'a prin cucërirea Neapolei in Romagna. Morosini a inceputu obsidiu-neá acestei cetati in diece ale lunéi Remazanu (109), si pre langa tóte ca era bine intarita atátu de la natura cátu si prin arte, totusi in cate-va díle murii ei au fostu derimati prin tunurile inamicului. In a síesea dí de obsidiune, Seraskierulu de Morë'a propera cu trupele sale a liberá cetatea ; dar' contele de Königs-mark i ese in contra si dupa o scurta lupta ilu bate indereptu. Seraskierulu nu se descura-gieza prin acestu evenimentu nefericitu ; din contra, sciindu cá este respundietoriu cu capulu séu, déca Venetianii ar' cucerí acésta ce-tate, isi aduna o armata si mai númeroáa, si in nóue ale lunéi Siev-val (110), in revorsatulu dílei, înainte de a se poté reculege Veneti-anii, attaca liniiele acestor'a si ocupa positiune pe o culme, de unde putea se bombardeze asupr'a celei mai mari parti a castreloru inimice. In acésta strimtorare vino Königs-mark cu trupele de sub comand'a sa in adjutoriu Venetianiloru, si tiene pe inamicu in loct

(106) Siepte Iunu.

(107) Modon.

(108) Duóe-dieci-si-siese Iunu.

(109) Duóe-dieci Iuliu.

(110) Optu-spre-diece Augustu.

pênê ce ajunge si Morosini cu celelalte trupe. Turcii, de si au vedutu ca Venetianii sunt superiori si in numeru si in putere, totusi au tienutu lupt'a siepte ore in continuu cu atâta bravura, in câtu parea cã acêsta di are se decida despre sôrtea intregului imperiu otomanu; dar' in urma, ne mai potendu sustiené repetitele assalturi ale Venetianiloru, au fostu constrinsi a luã fug'a. Mustafa, gubernatorele cetatiei vedîendu cã crestinii se întorcu cu triumfu in lineele loru, a judecatu de aci, cã trupele dela cari asteptase ajutoriu, trebe se fia fostu batute; prin urmare anca in aceeași di desface signalulu capitulatiunei; si in diece ale lunei Sievval (111), sub conditiunea de libera esire, predã castelulu in manile Venetianiloru.

SUCSESSELE VENETIANILORU IN DALMATI'A

CLVIII. In Dalmati'a, Pasi'a din Bosni'a impresóra cetatea Duara anca in primele dile ale primaverii; dar' intielegêndu cã Venetianii se apropia, s'a retrasu cu mare perdere. Totu elu face mai multe încercari in diverse locuri contra inamiculu; dar' totdeauna remase batutu si alungatu indereptu. Prin aceste succese fericite se incuragêza Venetianii intr'atâtu, in câtu in siepte ale lunei Sievval (112), sub comand'a lui Cornaro impressóra cetatea Zingu, pe care Vallier in anulul trecutulu in vanu o atacase; si derimandu murii prin canoadele loru, a duó'a di o cuprindu cu assaltu si ucidu tóta garnisón'a. Totu cu asemenea successu facu Morlachii o espeditiune mai departe spre Constantinopole; cãci, prin o stratagema, insiela o mie de ómeni infanteria si cinci sute cavaleria a esi dintr'o cetate, unde erau in garnisóna; apoi i incungiura, si indata la primul atacu omóra unu numeru mare din ei; ér' pe ceilalti i persecuta cu atâta focu, in câtu invelindu-se printre ei, intra cu totii deodata in cetate, si dupa ce o predara, i dau si focu.

POPORULU DIN CONSTANTINOPOLE STRIGA IN CONTRA SULTANULUI, CA TREBE DETRONATU

CLIX. Atâte perdiri si evenimente nefericite au alarmatu pe Ulémii si pe poporul din Constantinopole. La inceputu tieneau discursuri

(111) Nóue-spre-diece Augustu.

(112) Siese-spre-diece Augustu.

seditiöse contra Sultanului Mahomedu, dar numai in locuri si adunari secrete ; dupa aceea inse au esitu si in publicu cu ele. In specialu Ulemii spuneau si aretau poporului communu, ca thesaurulu publicu este desecat; dieci de mii de Musulmani sunt ucisi de man'a crestiniloru ; Ungari'a si Morö'a sunt pierdute ; insasi capital'a imperatésca este amerintiata cu periclu pe totu momentulu ; pentru aceea, acumu este prè tardiu a avisa pe Sultanulu, se se lase de venatu, se védia mai bine cu tóta grigea de trebile statului si se se adopere a-lu adjutá in acésta stîmtoare ; care de altminterea nu este de a se imputa vre unei debilitati de spiritu alu Sultanului, căci Mahomedu a aretatu cu multi ani inainte, că elu nu este incapabile pentru administratiunea trebiloru publice ; dar' acésta stare critica trebe se o adscriemü mániei lui Dumnedieu contra poporului musulmanu, pentrucă a frantu pacea facuta de sapientele si prudentele viziru, Kioprili Ahmedu Pasi'a ; si acésta mânia dumnedieiesca intr' atátu a orbitu pe Sultanulu , in cătu elu crede ca imperiulu ottomanu, fundatu cu labórea si sangele atátoru mulsumani, se póte aperlá prin căni de venatu si prin turme de falconi ! Acésta mânia a Prè-naltulu parinte cerescu nu se póte departa altminterea, decâtu delaturandu pe acela care a causatu-o ; și acela este Sultanulu , care este primulu autoru alu acestui bellu injustu ; si apoi toti acei-a , cari prin consiliurile séu Fetva loru au approbatu violatiunea pazei.

SULTANULU IN VANU CÉRCA SE ARUNCE CULP A PE ALTI

CLX. Sultanulu audiendu celea ce se vorbescu in publicu pe strade si in adunari, se duce immediatu la Constantinopole, destituie pe Mufti din dignitatea lui și tramitte în tóte partile persóne, ce-i tienea partea, cá se vorbésca si se arete la poporu, ca nu Sultanulu este caus'a inceperei bellului, ci adeverații autori ai acestui-a sunt marele-veziru Cara Mustafa Pasia, si destituitulu Mufti ; ei au consiliatu bellulu, si Sultanulu n'a tienutu de consultu a se oppune loru, parte pentru că consiliulu loru parea rationabile, si parte pentru respectu cătra auctoritatea loru. Ei ! bine ; pentru acésta cauza Cara Mustafa Pasia a fostu pedepsitu cu mórte, si Mufti éca-lu destituitu din postulu seu.

PUNE NOUA TAXA PE POPORU, PENTRU CA SE PLATÉSCA PE SOLDATI

CLXI. Si pentru cá se dea poporului probe și mai mari de zelulu ce-lu pórta pentru interesele imperiului, lasa a se vinde tóte gemmele din thesaurulu corónei, si cu banii a platitu pe soldati; dar' fiinduca acesti bani nu erau de ajunsu, a pusu taxa pe Giamle, Moșee, si pe tóta cas'a (113). Prin modulu acest'a nu numai cá a impedicatu pentru anulu acesta seditiunea ce era se erumpa, dar' și poporulu se îndemnâ a contribuí cu mai mare promptitudine la ajutorarea necesitatiloru statului.

IMPERIALII BATU PE TURCI SI LE OCUPA CASTRELE

CLXII. Intr'aceea ducele de Lorena merse cu armat'a imperiale spre Essecu, si trecendu Drava, avea intentiunea de a attaca pe vizirulu, care era campatu in giurulu Essecului. Dar' imperialii nu puteau inainta tare pentru difficultatile căliloru, si Solimanu Pasi'a avú timpu a-si posta armat'a intr'unu locu atátu de favorabile, in cátu ducele de Lorena in locu se cutedia a-lu atacá, fú constrinsu a-si fortifica castrele de fric'a unui atacu. Precumu erau acumu Turcii si imperialii postati aprópe unii de altii, ei isi cercau fortun'a la inceputu numai cu mici încaieraturi; apoi au lucratu cu tunurile unii asupr'a altor'a. Si fiinducá positiunea Turciloru erá mai favorabile, canonad'a loru facea mai bunu effectu, si Germanii au fostu constrinsi a recede. Turcii au luatú acésta recedere dreptu

(113) *Si pe tota cas'a.* Negutiatoru crestini europeni cari se tienu in Constantino-pole, ori cátu ar' fi de priceputi in multe alte lucruri, totusi n'au potutu calcula nici-odata, la cátu suie acestu tributú in favórea thesaurului publicu. Cáci, nici-o casa, fia a turcului fia a crestinului, nu è scutita de acestu impositu; ci fia-care proprietariu seu possessoru trebuie se platésca in proporțiunea averei sale si a marimei casei de la diece pêne la cinci sute de lei. Acumu, numai in cetate sùnt preste patru-sute de mii de case, fara a computa aci suburbile Pera, Chrisopole, Eiubu, Bekitasiu si alte sate adjacente; si mai vinu apoi nenumeratele piatie, ospeluri, dughene si bái; de aci póte se-si face ori cine conclusiunea cáta summa de bani s'a incassatu atunci. Dar', ce vre Dumnedieu se respésca, ómenii nu potú se adune. Cáci, pre langa tóta sollicitudinea cu care s'au adunatu acesti bani si s'au pusu in cass'a thesaurului publicu, pare cá unu blastemu secretu planá asupr'a loru, de n'au potutu face nimic'a cu ei, si n'au adusu nici-unu folosu Turciloru, asiá in cátu omulu se mira, nu cumu au potutu aduna o summa atátu de immensa de bani, cí cumu au potutu se o risipésca in timpu atátu de scurtu, fara se aduca vre unu folosu.

fuga, și au mersu în urmă inamicului pentru a-lu persecuta mai departe. Germanii trageau spre Dunare, și aveau intențiunea de a se prinde la lupta cu Turcii cari le venia în urmă. Dar' Vezirulu avendu armata foarte numeroasă, nu putea înainta decât numai încetu; era Germanii într'aceea s'au pusu în castre la Mohaciu, au datu câtu-va timpu soldatiloru de a se restaura de fatigieile unei caletorie atâtu de lungi, precumu și de calamitatile suferite din lips'a victualiloru, și se determinara apoi a opumna fortificatiunile dela Zecli și Cinci-Beserici, era de aci a nevali asupra Albof-Regale și a o cuceri. Cu aceasta intențiune redica castrele de langa Mohaciu, și în trei-dieci ale lunei Remazanu (114) anul Hegirei 1098, mergu asupra cetatiei Zecli. Abia înse ce se redicara din castre, unu numeru mare de cavaleria inamica se aréta înaintea loru, care precum mergeau ei încetu, i ataca din toate partile, pentru că se țiena în locu pe Germani, pênê va sosi Vezirulu cu întrég'a sa armata. Aceste mici atacuri au duratu trei zile, pe candu Vezirulu a și sositu, și s'a postatu într'o padure mica, pe unde aveau se tréca imperialii. Totodata publica la tota armat'a, că are ordinu de la Sultanulu de a intrá în lupta cu Germanii; și pre langa acésta le promitte ca va dá buna recompensa tuturoru aceloru, cari în acésta lupta se voru distinge prin valórea loru și prin fapte eroice. În diu'a urmatória, care era patru ale lunei Sievval (115), i se pune armat'a în ordine de bataia, și observandu că frontulu Germaniloru este cu multu mai întinsu decâtu ca aripele se-si póta veni intradjutoriu unei altei-a, asiá comanda trupeloru sale că se fatige aríp'a drépta a inamicului prin atacuri continue, dar' usióre; ér' de alta parte se nevalésca cu tota puterea asupr'a aripei stange. Turcii esecuta cu multa vigóre comandele generaliloru loru, și ataca aríp'a stanga a imperialiloru cu atata furóre, încatu fara dubiu că i-ar' fi nimicitu, daca foculu tunuriloru locate între soldati n'ar' fi împedecatu pe Turcii, cari înaintasera prè tare, și au omoritu foarte multi din ei, și le-au luat victori'a din mana chiar' candu se parea că sunt mai securi de ea. Într'aceea Turcii nu s'au indestulitu că si-au cercatu odala

(114) Optu-spre-diece Iuliu.

(115) Prima Augustu.

fortun'a in lupta; ei mai attaca odata cu mai multa furia si cu mai mare putere pe acei-a de cariau fostu respinsi indereptu. Inse chiar' aceeași resistenti'a li s'a facutu si acumu, si aceeași perdere au suferitu cá si mai inainte. Cu tóte acestea, ei s'au retrasu in padurea de unde au venitu, si anca intr'o ordine atatu de buna, in cátu mai multu se pareá o tactica suspecta decâtu o retragere séu fuga. Ducele de Bavari'a, care comandá acésta aripa, vedindu cá au batutu pe Turci de doé-ori, si credindu cá ei si-au perdutu acumu totu curagiulu, se resolví a-i attaca in padure, si-si tramitte trupele in urm'a loru. Dar' inainte de a-si poté esecutá planulu, vede cá inamiculu vine in cea mai buna ordine in contra lui. Atunci ducele pentru a-i respinge, ordina tunurile inainte, le incarca cu glonturi merunte si cu bucatiele de feru, si le descarca asupr'a Turciloru cu atáta efectu, in cátu ei n'au mai avutu curagiulu de a da peptu cu imperialii, din contra s'au retrasu indereptu mai iute de cátu cumu au venitu. Ducele de Bavari'a merge in urm'a loru persecutandu-i mai reu; dar' abia ce-i persecuta cale de una óra, candu dintr'odata fú surprinsu vedindu inaintea sa intregi castrele turcesci. Elu ar' fi crediutu bucurosú cá tóta acésta scena nu este alta decâtu unu visu; cáci nime nu si-ar' fi potutu imaginá, cumu o armata batuta si mai nimicita, dispusa mai multu pentru a fugi, decâtu pentru a se bate, a potutu in timpu atátu de scurtu se se intaresca cu fortificatiuni atatu de tari. Spre fericire, bubuitulu tunuriloru locate pe acele intarituri, a facutu atenti pe imperiali a nu inaintá mai departe, decâtu numai cu mare precautiune. Dreptu aceea Germanii incepu a operá cu tunurile loru, si rumpendu liniéle Turciloru facu cale cavaleriei, dupa care urméza apoi infanteri'a si penetrandu in castre, taia in sabia pe mai toti Ienicerii, perasiti de cavaleri'a loru, cáci ea fugise indata la apropiarea Germaniloru. Vedendu Vezirulu cá totu este perdutu, prinde si elu fug'a cu vre-o cáti-va confidenti ai sei, si lasa castrele cu provisiuni si cu tóte munitiunile belice, preda cuceritoriloru. Imperialii mergu imediatu in urm'a lui si persecuta pe fugitivi; dar' pênê candu Ienicerii erau ocupati in lupta si se tieneau anca fórte tare, pène atunci cavaleri'a otomana se departase o cale buna inainte; si asiá n'au

potutu ajunge decâtu pe vre-o câte-va sute de parasiți dela carale cu bagagie, pe care in resbunare pentru sangele crestiniloru morti in balaia, i-au trecut prin sabia mai pe toti.

VEZIRULU SCAPANDU PRIN FUGA, SE RETRAGE LA BELGRADU

CLXIII. Vezirulu, dupa ce a scapatu prin fuga, grigea lui cea mai mare a fostu de a apera Esseculu si Petrovaradinulu, de care potea presupune, că armat'a imperiale dupe acea victoria, a sa le va ataca. In acestu scopu a cercatu a stinge disarmoni'a ce era intre Ieniceri si spahii; a intaritu garnisón'a din Essecu cu câte-va regimente; a lasatu siese-mii de ómeni pentru aperarea podului dela Petrovaradinu, si apoi s'a retrasu la Belgradu.

SUCSESSELE IMPERIALILORU IN SLAVONI'A.

CLXIV. Ducele de Lorena sciá fórte bine, că aceste cetati sunt cu multu mai bine fortificate, decâtu cá se le póta ocupa in timpu de duóe luni, câte mai remasera pentru campani'a din acestu anu; asiá facù a se lati faim'a, că elu are de cugetu se impressóre Temisiór'a; ceea ce a facutu pe Vezirulu, din solitudinea ce o avea pentru acésta cetate, a tramitte cea mai mare parte a armatei sale intru aperarea ei. Ducele de Lorena, dupa ce a insielatu pe Vezirulu cu acea apucatura strategica, si a debilitatu armat'a turcésca in Slavoni'a, a datu ordinu lui Dünevald se tréca cu una parte a trupeloru preste Drav'a si se se nisuiésca a alunga pe inimicii numelui crestinu din lóta Slavoni'a; ér' elu a remasu aci cu grosulu armatei pentru a observa miscarile Turciloru in Ungari'a. Dünevald trece Drav'a, impressóra cetatea Barzinu in duóe ale lunei Silcade(116), si oppummandu si derimandu murii, chiar' candu se prepará la assaltu, garnisón'a, in a siese dí a obsidiunei, se predà dimpreuna cu castellulu in discretiunea invingatoriloru. Dupa cucerirea acestei cetati, Dünevald incungiura cetatea Valpo cá un'a ce trebuia necessariamente cucerita inainte de a se poté intreprinde obsidiunea Esseculu.

IMPERIALII CUPRINDU ESSECULU.

CLXV. Gubernatorele cetatiei dà semnu garnisónei din Essecu,

(116) Duóe-lieci-si-nóue Augustu.

că Germanii sunt aci, și cere se-i tramita ajutoriu contra acestora. Scirea inse despre apropiarea neasteptata a Germaniloru atâtă frica a bagatu in soldatii din Essecu, in câtu punendu pulbere sub fortificatiunile castelului, se preparau a fugi cu bagagiulu lor. Simtindu Dunevald acêta, tramitte pe Ludron cu duôe mii de calareti, pentru a se informa mai bine despre ceea ce se petrece in Essecu. Soldatii garnisónei, candu au vediutu pe acesti calareti, au crediutu că lóta armat'a germana vine asupr'a lor, și parasira cetatea cu atâtă precipitatiune, in câtu nu numai că-si lasarea indereptu cea mai mare parte a bagagiului lor, dar uitara și că se mai dea focu mineloru ce facusera sub fortificatiunile castelului, și pe cari le-au fostu implutu dejá cu pulbere de pusca. Dupa acestu evenimentu, guvernatoarele cetatiei Valpo a cugetatu a fi mai prudentu se ceda fortunei adversarie imperiului otomanu, imblandindu pe invingători prin suppunerea sa, decâtu a-i esacerbá și mai multu prin obstinatiune infructuósa; deci elu predede cetatea in man'a imperialiloru, inainte de a fi facutu acesti-a vre-un assaltu asupr'a ei.

**SUPPUNU CU ASLMENEA SUCCESU TOATA SLAVONI'A. IMPRESSOARA AGRI A
IN UNGARIA**

-CLXVI. Cu asemenea succesu occupa Diinevald dupa aceea și cetatea Posega, capital'a Slavoniei; apoi cetatile Bellastinu, Patrascu, Sirascu, Telicham, Valcovar, Erdedi, și alte mai multe castelle in acêta tíera, pe cari Turcii le parasisera un'a dupa alt'a; și restitui cu modulu acesta tota Slavoni'a éra-si sub potestatea crestina. Guvernatoarele din Leopoldopole anca attaca din partea sa cetatile Areizaga, Ciocacu și Polota, cari tote i s'au suppusu fára nici-o resistentia. In acelasiu timpu unu micu corpu de imperiali adunati din garnisónele vecine, impressóra Agri'a in Ungari'a-de-susu, pentru a-i taia totu ajutorulu din afara.

**DUCELE DE LOREN'A INTRA IN TRANSILVANI'A, CUCERESCE MAI MULTE CETATI
SI REMANE PRESTE IEARNA ACOLO**

LXVII. Campani'a acestui anu, Ducele de Loren'a si-a incoronatu-o prin cucerirea Transilvaniei. Anca cu inceputulu verei ace-

stui anu, imperatul Germaniei solicitase pe Michaelē Apafi, principele acestei țieri, că se renunție la confederatiunea cu Turcii, și se primésca stindardele victorióse ale Crestiniloru în țier'a sa. Elu s'a și aretatu propensu a le primì, dar' sub conditiunea, că pericolul ce amerintia din partea Turciloru se fia departatu de la cofiniile Transilvaniei. Candu inse, cătra finitulu acestui anu, ducele de Lotharingi'a facea dispositiuni, că conformu accordului incheiatu cu Apafi, se remana preste iérna în acésta tiéra, atunci Apafi n'a voitu se-lu lase (séu pentru că nu voiá bucuros a se supune acéstei sarcine, séu cu intentiunea de a aretá Turciloru ca elu nu din buna voi'a sa, ci din necesitate a lasatu pe Germani în principatulul seu), și a tramisu ducelui respunsu : că promissiunea sa de a-lu lasá în quarantine de iérna, nu se întinde la tóta armat'a, ci numai pentru unele regimente. Dar' ducele considerandu că acumu nu este timpul de a face vorbe multe, candu puterea armelor dau tonulu, intra în Transilvani'a fara consensulu principelui; ocupa cetatile principale ale țierei, precumu Sabiiulu și Clusiulu, și prin acést'a ilu constringe a se supune imperatului. Apoi se asiediá cu tóta armat'a sa în quarantine de iérna.

**RUSII FACU O ESPEDITIUNE CONTRA TATARILORU DIN CRIME'A DAR' FARA
SUCC'SSU**

CLXVIII. Russii n'au fostu atâtu de fericiți contra Turciloru. Amenduoi țiarri erau prè tineri, pentru a fi capabili se comande armat'a loru în persóna. Asia, au tramisu contra Tatariloru în Crimě'a pe Basiliu principe de Gallicin cu o armata destulu de numerósa, dar' puçinu disciplinata. Mergéndu acestu generalu mai multe dñe prin desertele ce separa Russi'a de Crimě'a tatarica, fara a i se face vre-o resistentia : dintr'odata se vede incungiuratu de Nuredinu Sultanu, și taiatu de tóte comunicatiunile de a-si poté procurá vicualie și apa. Dupa acestu desastru a urmatu altulu și mai greu : caldurile excesive séu lips'a totale de apa, au causatu o pestilentia în gradu atâtu de mare, în câtu numai în câte-va dñe au peritu mai bine de patru-dieci de mii de Russi. Cu tóte aceste, Nuredinu Sultanu avea frica de armat'a russésca, de si ea slabise fórte multu prin acesta calimitate. Pentru a o insielá se se întórca immediatu acasa,

elu se prefacù că merge cu Tatarii sei in contra Kioviei. Gallicin se temea acumu de unu periclu si mai mare, si se întórse cu trupele sale intru aperiarea acestei provincii, parasindu desertele Crimeei tatarice. Dar' acésta apucatura strategica a Sultanului Nuredin anca totu nu ar' fi retienutu pe principele Basiliu de a irrumpe in Crimö'a Tatariloru, déca Sophi'a sor'a tatariloru nu-lu chiamá acasa prin epistole (117), in cari i aretá ca imperiulu russescu este espusu celui mai mare periclu, déca nu se întórce immediatu in capitala.

**POLONII IMPRESSORA CETATEA CAMINIETIU DAR' LA APROPIAREA TÜRÇILORU
SE RETRAGU**

CLXIX. Pe la inceputulu lunei Sievvalu, Polonii sub comand'a lui Iacobu Sobieski, fiñulu celu mai mare alu regelui, deschidu campani'a contra Túrçiloru, si in duóe-dieci-si-patru ale aceleiasi luni (118) se presenta inaintea cetatiei Caminietiu, vrendu a o impresorá. Dar' abii' au descarcatu de vre-o duóe séu trei-ori tunurile loru, si indata s'au retrasu, fiindu-cá audiserera cá Turçii cu Tatarii din Budgiacu au adjunsu la Ciociora, si vinu intr'adjutoriulu cetatiei. Garnison'a vediendu retragerea Poloniloru, ese din cetate, si urmarindu-i, omóra mai multi din ei, prinde si mai multi, si se întórna cu perdere căm de cinci-dieci de omeni de ai sei. Esceptandu acésta batalia, intre armat'a polona si turcésca nu s'a intemplatu altu nimic cu ceva memorabile in acestu anu.

VENETIANII OCCUPA MAI MULTE CETATI IN MORE'A

CLXX. Cu multu mai cu mare vigóre au continuatu Venetianii bellulu in contra inamiciloru crucei in Morë'a. Căci, in duóe-dieci-si-trei ale lunei Remazanu debarcandu trupele la Patrasso pe uscatu, a trei'a di dupa aceea, sub comand'a contelui de Königsmark, au mersu in contra Seraskierului. Acesta incurag'á trupele sale prin promissiuni si daruri, si esindu la campu cu ele, atacá elu mai ántái'u cu cavaleri'a sa arip'a stanga a Venetianiloru; dar' respinsu

(117) *Déca Sophi'a...* *pin epistole*. Multi sunt de parere contraria, si tóta culp'a o punu pe Gallicin, că acésta espeditiune avuse unu succesu atâtu de reu. Dar' eu am relatatu lucrulu asiá, precumu sciu ca è conformu adeverului si fundatu pe próbe incóntestabile.

(118) Duóe Angu tu.

de aci cu perdere, schimbâ ataculu, si se indreptâ cu tóta puterea sa contra aripei drepte, aruncandu-se asupr'a ei cu alâta furia, in câtu Ienicerii ajunsera a dá cu sabiae la o parte baricadele ce acoperiau frontulu Venetianiloru. In urma inse totusi a fostu constrinsu se prinda fuga cu restulu armatei sale; câci Venetianii se tieneau cu multa bravura; elu insusi a fostu greu vulneratu, si multi din omenii sei, intre acesti-a si Pasia din Vallona, cadiusera morti pe campulu luptei. Crestinii persecutandu-i in fuga, parte au omoritu, parte au prinsu preste duóe mii din ei; ér' pe ceialalti i-au fugaritu in munti. Prin acésta victoria nu numai si-au confirmatu Venetianii tóte acuisitiunile loru de pênê acumu in Morë'a; dar' au castigatu anca si acea parte a Moreei, care pênê acumu stá anca totu sub potestatea turcésca. Cea de ântâiu a fostu garnisón-a din Patrasso, care immediatu dupa acésta victoria a parasitu castellulu si tóte munitiunile bellice, si o a luatu la fuga. Mehemedu Pasia, care avea sub comand'a sa siese mii de ómeni cu ordinu de a defende cetatea Rumeli'a, a aruncatu in aëru fortificatiunile ei, si a urmatu esemplulu garnisónei din Patrasso. Totu asiá a facutu si Mehemedu gubernatorele castellulu Morë'a, candu a vediutu cà galerele venetiane se apropia de densulu. Si ce este anca si mai surprindietoriu: cetatea Lepanto (119), fortificata de la natura si prin arte, candu a vediutu cà naviga intr'acolo flot'a venetiana, a tramisu delegati inaintea ei, si s'a offeritu a se supune. Dupa ce apoi au regulatu trebile in cetatile cucerite, Morosini, generalulu armatei venetiane a impresoratu Castel-Fornese si Misitr'a (120), ai caroru gubernatori contenti cu a se poté departá liberi, prededera castellele cu tóte provisiunile si munitiunile bellice, fara a incerca nici macar' cea mai mica resistentia.

MOROSINI OCCUPA CORINTHULU

CLXXI. Singur'a cetate, care se mai sustienea anca, era Epidaurus Limeria (121), a carei garnisóna incrediendu-se in jurstarea cà

(119) Naupactus. *Tr. Rom.*

(120) Antic'a Lacedemonia. *Tr. Rom.*

(121) *Epidaurus Limeria*. Este aceeasi cetate care asta-di la Greci se numesc *Μορβαία*, la Turci Menevce, si la Italiani Napoli di Malvasia. Ea este cea mai tare fortarétia in tóta Morë'a.

acésta cetate era tare prin sine insasi, pre langa tóte cà suferiá crudelu de bombele inamicului, totusi se aperiá cu mare bravura. Morosini anca lasá acésta cetate si merse cu flot'a sa prin sinulu corinthicu dreptu la Corínthu ; căci era convinsu, cà ocupandu odata acésta cetate, nu numai cà se va taià Turciloru tóta posibilitatea de a se mai intorce in Morë'a, dar 'i va fi fórte usioru de a supune totalu anca si celelalte castelle ce mai sunt in man'a Turciloru. Seraskierulu audiendu cà se apropia Morosini, si vediendu cà cu patru mii de ómeni ce-i avea la sine, nu va fi in stare a dá peptu cu venetianii, dupa ce dete focu magazinelor din Corinthu, derimà cea mai mare parte a fortificatiuniloru, si se retrase cu soldatii sei in muntii Thebanului ; in retragere comitte acea fapta rusinósa, de omóra pe toti Grecii, carii-i veniau in cale, sub pretestu cà ei ar' fi caus'a desastrelui seu. Morosini vediendu flacar'a focului in cetate, si presupunéndu cà ce insemnéza acestu accedentu, tramitte indata unu despartimentu de soldati, si stinge foculu inainte de ce ar' fi arsu tóte magazinle.

KONIGSMARK CUCERESCE ATHEN'A

CLXXII. Dupa aceea Morosini tramitte pe contele de Königsmark cu una parte a armatei la Athen'a, care dupa câte-va zile de obsidiune constringe cetatea a se predá. Cu ocasiunea acestei opumnatiuni Venetianii au aprinsu prin o bomba magazinulu de pulbere asediatu de turci in celebrulu templu dedicatu de antici dieului necunoscutu (122), si prin acésta totu edificiulu s'a facutu pulbere si cenusia. Asiá Venetianii, cari altminterea sunt poporulu celu mai cultu in Itali'a, au distrusu in Constantinopole (123) si in Athen'a cele mai pretióse monumente ale anticitatiei, pe care barbarii

(122) Anticii nu facu mentiune de templu, cì numai de altariu alu *dieului necunoscutu*. Templulu despre care se dice aci cà a fostu préd'a flacariloru, era Templulu Victoriei, si cu acésta ocasiune au arsu si celebrulu Templu alu Minervei, numitu Parthenon. Vedi : *Ricaut*. Continuare despre Pórt'a ottomana, pag. 420. *Tr. Germ.*

(123) Venetianii in anulu 1203 ocupandu Constantinopolea si persecutati fiindu prin cetate de soldatii imperatului Alexiu Comnénulu, au datu focu cetatiei, si au arsu tóta partea de la culmea séu piati'a Blacherna péné la claustrulu Evergetes. Vedi : *Niceta Choniates*, in Istorii'a s'a pag. 288, editiunea venetiana. *Tr. Germ.*

le au lasatu intacte. Din acésta cauza ei ar' meritá a fi pusi intr'o categoria cu Erostratu (124), de si differenti'a între ei si Erostratu este aceea, cá acesta a facutu cu intentiune premeditata, ér Venetianii numai din accidentu.

TURCII IRUMPU IN DALMATI'A, DAR' FARA SUCCESU

CLXXIII. In Dalmati'a incepu Turcii campani'a, si in prim'a lunei Gemaziul-evelu, sub comand'a lui Atlaglicu Pasia, gubernatorului din Bosni'a, impressóra cetatea Zingu, pe care cu unu anu mai inainte o cuprinsese Cornaro, si o attaca patru-dieci de dfile in continuu cu cea mai mare vigóre si resolutiune. Dar' in urma, dupa ce au perdutu o multime de omeni de ai loru, si audindu cá si armat'a venetiana se apropia, au fostu constrinsi a se retrage in diece ale lunei urmatórie.

CORNARO BATE PE TURCI SI OCCUPA NOULU CASTELLU

CLXXIV. Dar' Cornaro de alta parte, cu ajutoriulu flotei maltesice si papali, in duóe-dieci-si-cinci ale lunei Sievval, impressóra, noulu castellu in Dalmati'a. Pasi'a din Bosni'a grabi intr'ajutoriulu cetatiei, petrunse prin pasurile strimte aperate de Morlachi, si in optu ale lunei Silhidge atacá liniile venetianiloru cu atáta furóre, in câtu, de siguru cá invingea pe acesti-a, déca Cornaro cu restulu armatei si cu trupele ausiliarie maltese nu le veniá intr'ajutoriu, chiar' in momentulu candu incepusera acumu a se retrage. Apropiarea lui Cornaro a schimbatu tóta scen'a luptei; cáci, Turcii invingetori cu unu momentu mai inainte, dupa o scurta dar' sangerósa lupta, au fostu constrinsi a prinde fug'a. Garnison'a, de si vediú cá companiia sei sunt batuti, totusi se apará anca cu mare bravura. Dar' in urma Venetianii in duóe-dieci-si-un'a ale lunei Silhidge au cuprinsu cu assaltu cetatea; si garnisón'a, care se retrasese in fortarelia, vediendu cá nu mai este sperantia de scapare, a capitulatu si ea si a predatu fortareti'a.

ARMAT'A OTTOMANA SE REVOLTA IN CONTRA VEZIRULUI

CLXXV. Intr'aceea, dintr'o cauza mica se escá o revolujiune ter-

(124) Care a datu focu templulu Dianei in Ephesu. *Tr. Rom.*

ribile în armată otomană, din care a urmat nu numai destituirea Sultanului din dignitatea sa de imperator, dar și daune aprinde ireparabile pentru întregul imperiu otoman. Precedând Vezirul era la Petrovaradinu, și vine știrea că Agri'a suferă sub lipsa extremă de victualii, și deca nu-i vor veni fără amenare într'un ajutoriu, ea va fi necesităta a se preda. Așă Vezirul dă imediatu ordinu că o mie de Ieniceri și vre-o câte-va sute de Spahi se însoțesc unu transportu de proviziuni destinatu pentru Agri'a. Ienicerii înseși Spahii refuza a se supune la ordinulu Vezirului, și-i dăcu în fație, că intențiunea sa se vede că este a ruina cu totulu armată otomană, care numai prin vin'a sa a fostu batută de imperiali; ei își arăta cicatricile și vulnerile lor, și-si arăta caii, cari într'atât erau de storsi, în câtu abia mai aveau putere de a resufla. Și cându Vezirul le ordină din nou și într'unu modu și mai aspru, atunci ei respunseră, că nu vor face nici-un pasiu din Petrovaradinu, deca nu vine și elu cu ei. Acestu începutu alu rebeliunei s'a aprinsu și mai tare prin unu altu accidentu nou. Vezirul lucrăse pe sub mână, că se ruineze pe mai mulți dintre Pasi accusându-i la Sultanulu, că în lupt'a din urma nu și-ar' fi implinitu detorința a cumu se cuvine. Dar' Pasi au fostu din bunu timpu informați prin amicii lor de la curte despre periculu ce-i amenința, și au esacerbatu tîta armată în contra Vezirului. Siavus Pasi⁽¹²⁵⁾, care anca era în list'a acusatiloru, ce Vezirul tramisese Sultanului, omu ambițiosu și de mare curagiu, se pune în fruntea rebeliloru; și înainte de tîte îndemna armată că se pretinda de la Vezirulu soldulu restante de două Kiste⁽¹²⁶⁾ ce-i datoresce. Vezirulu neavendu bani gata, se a-

(125) *Siavus Pasi*. Unu omu obscuru de nascere, și care nici prin vre-unu merit personalu nu era distinsu; se pôte dice că înainte de acêta faptă a fostu unu adevăratu jocu în man'a fortunei. Cu trei ani înainte de acea expedițiune a fostu Ciocadar (*) la Cara Kiahaiă. Dar' după ce adjunse la dignitatea de Pasi, i-a crescutu ambițiunea precumu și creștea bun'a fortuna, așă, în câtu mai pe urma s'a conjuratu în contra Vezirului, celu mai mare binefăcătoru alu seu.

(126) *Kiste*. Însemna solda trilunaria, precumu *Ulufe* solda lunaria, și *Nosaca* solda pe o di. Sold'a pe anu a Ieniceriloru se împarte de comunu în patru Kiste (**) și li se plătesce de patru ori în anu.

(*) Ciocadar însemna custode de vestminte. *Tr. Germ.*

(**) Rate, rațiuni. De aici barbarismulu Căștiu. *Tr. Rom.*

doperă a-i imblândi cu vorbe dulci, si le dîse, că Sultanulu a espeditu degiá soldulu loru, este pe cale, si in puçine dîle va sosi aici. Dar' ei aveau urechi surde la aceste cuvente lingusitòrie. Siavus Pasia i atîtia si incuragiã tot mai tare, că se-si pretinda soldulu cu tóta pertinacitatea, se se impuna Vezirului, că séu se le platésca competentî'a de soldu, séu se resigneze la postululu de veziratu; căci — se dîcea mai departe — că ei au o persóna între sine, care e cu multu mai demna de acésta dignitate, si care nu numai ca le-a promis a le plati soldulu regulatu, dar' este in stare a purta comand'a asupr'a armatei cu mai multa prudentia si succesu decãtu Solimanu Pasia.

VIZIRULU FUGE NOAPTEA SI MERGE LA CONSTANTINOPOLE

CLXXVI. Vendiendu Vezirulu că nu este nici-unu midi-locu de a poté imblândi armat'a, si că insasi viéti'a lui este in pericolu, ese nòptea pe furisiu din castre si fuge la Constantinopole, că elu mai ántâiu se aduca Sultanului noutatea despre acésta rebeliune. Elu pune tóta vin'a pe Siavus Pasia, si-lu acusa pe elu si anca pre alti vre-o căli-va, că au conruptu armat'a si că prin tradare i-au rapitu victori'a de asupr'a Germaniloru, chiar' candu o tienea cá segura in mana.

SULTANULU ILU PRIMESCE CU GRATIA SI-LU PROTEGE

CLXXVII. Sultanulu Mahomedu, care pentru faptele de mai inainte ale lui Solimanu Pasia, isi formase o idéa fòrte inalta despre prudenti'a si curagiulu lui, i crediù fòrte usioru tôte cele ce i-a spusu; si lamentandu-se cu lacrimi despre sòrtea fatale ce l-au adjunsu pe elu dimpreuna cu pe Vezirulu, i-a ordinaru a se tiené ascunsu pênê ce va poté recepe scirí mai certe despre intentiunile rebelliloru. Acésta singura proba erá destula, pentru că Vezirulu se se convinga despre buna-vointi'a Sultanului, si imediatu s'a dusu in cas'a unui grecu, cu numele Manolaki (127), nu departe de palatu,

(127) *Manolaki*. Unu grecu fòrte avutu, care de si de nascere inferiòra si cu puçina sciintia, totusi a fostu mare patronu si incuragiatoriu alu sciintieloru. Elu a edificatu in Phanaru unu collegiu fòrte mare, despre care amu vorbitu in partea prima a istoriei mele (*).

(*) A se vedé not'a 10 la Capu I. din Cartea III. *Tr. Rom.*

in strad`a Curucesme (128). Aici a statu ascunsu duõe-dieci-si-siepte de dîle, fara se scie altulu de elu, decâtu Sultanulu, si celu mai fi-dele alu seu amicu, Kislar Aga.

ARMAT`A LA INSTIGATIUNILE LUI SIAVUS PASIA CONSPIRA IN CONTRA SULTANULUI

CLXXVIII. Siavus Pasia intielegendu cà vizirulu a fugitu, a conchiamatu numai decatu o adunare de toti capii conspiratoriloru in Belgradu, si a potutu se-i induplece pe toti, de au luatu in unanimitate resolutiunea : a destitui pe Sultanulu, si a omori pe unii din mai-marii tierei. Ceilalti din armata, soldatii si officiarii subalterni, credeau cà Vezirulu a fugitu cu intentiunea prèmeditata, de a-i lasa fara comanda, si prin urmare séu a-i espune la discretiunea inimicului, séu a-i face se se intrepuna cu lóta umilinti`a la Sultanulu cá se-i ierte. In asta impregiurare ei au rogatu pe Siavus Pasia, se primésca dignitatea de mare-viziru. Acesta inse , pentru ca se-si castige favórea Sultanului, refusá a primi acésta onóre si le dtse ca dignitatea de mare-veziru nu o pôte altu muritoriu conferi, decâtu numai Sultanulu singuru. Elu le-a fostu pênê acumu protectorele loru, si i-a aperatu contra injurieloru Vezirului ; acést`a o va face si in viitoriu, pênê ce voru adunje in Constantinopole, si voru avé ocasiune de a-si espune plangerile loru inaintea Sultanului. « Eu nu sunt — adaoze Siavus — atátu de impiu, in cât se cutediu « a tenta ceva in contra unui Sultanu innocente, ale carui singu- « lari virtuti totdeuna le-amu stimatu. Pentru aceea, eu ve dau con- « siliulu cà nici-unu pasiu se nu mai faceli altulu, pênê nu veti « tramite mai inainte o rugare la Sultanulu, si se asteptati respun- « sulu lui.»

**SIAVUS PASIA, IN NUMELE ARMATEI. ACCUSA PE VEZIRULU DE CRIM`A
DESERTIUNEI**

CLXXIX. Acésta opiniune a fostu aprobata de toti, si Siavus Pa-

(128) *Curucesme*. Romanesce: funte secu. Acest`a è numele unui satu aprópe de Bosporulu thracicu séu marea marmora, cam siese mille de la Constantinopole. De altminterea acestu cuventu se scie si Curukiesme, care va se dica : o stanca séca : fiindu-cá acóto asupr`a tiermurei aterna o stanca góla. Aici se pôte vedé unu palatu fórte elegantu, care inainte de acésta appartienuse lui Sierbanu Çantacuzenu. príncipiului Munteniei.

sia, in numele a tóta armat'a, tramite catre Sultanulu unu Arzmahzar (129), in care i face cunoscutu cá « trupele imperiului oliosmanu « s'au determinatu a merge la Constantinopole sub comand'a sa, « nu pentru a escita vre-o rebeliune contra Sultanului, séu de a « intreprende nici cátu è negru sub unghia in contra persónci sale « sacre; cì pentru cá, dupa tradarea si desertiunea rusinósa a Ve- « zirului, ei tienu de summa necesitate, a cere de la Sultanulu jus- « titia in contra lui, de o parte, si de alt'a, se scape ei insii de pe « rielu in care i-au incurcatu Vezirulu. Asiadara Sultanulu nu aré de « a purta nici-o frica; cì déca doresce a innadusi fara amenare a- « ceste miscari, binevoésca a nu face alt'a, decâtu a transmite in « castre capulu Vezirului, cá alu unui tradatoriu si desertoru, si a « dispune cá Defterdarulu si Ghiumrukci Husein Aga (130), se le « platésca soldulu datoritu armatei. »

SULTANULU PROTEGENDU PE VEZIRULU, ISI PREPARA RUINA PROPRIA

. CLXXX. Candu a adjunsu acésta scrisóre la Constantinopole, Sul- tanulu cetindu-o a remasu cu totul consternatu. Cei mai multi din

(129) *Arzmahzar*. Asia se numesce petitiunea ce se presenta Sultanului ori marelui veziru in númele a tóta armat'a séu in numele unei provincie intregi. Petitiunea, care o presenta unu particulariu, se numesce Arzuhal, despre care am vorbitu in un'a din notele precedente (*).

(130) *Ghiumrukci Husein Aga*. Am explicatu mai in susu (**), cá ce insémna cuven- tulu Ghiumrukci. Acestu Husein Aga a fostu unulu dintre cei mai avuti ómeni între Turci, si avea mare védia si gratia inaintea Sultanului Mahomedu. Nu era mai nici o septemana in care Sultanulu se nu fi pranditu celu puçinu odata la més'a lui. Elu isi avea cas'a sa in suburbea Pera, numita Tunduklu (**), mai façie-in-façie cu pa- latulu imperiale; aici a construitu elu mai multe camere cu spese fórté mari asupr'a Bosphorului. Din ferestrele acestoru camere isi petrecea Sultanulu de multe-ori cu pescuitulu; si ce prindea, transmitea in semnu de gratia presentu curteniloru prin servitorii sei. Déca acestu presentu ilu transmitea prin unu servitoriu de camera, ono- rariulu acestui-era o pungá; ér' déca presentulu ilu ducea unu Silhacar séu unu Ciocadar, onorariulu loru era celu puçinu cinci pungi; acéstu onorariu ilu dá pur- tatoriuului acela care primiá presentulu. Palatulu acesta a trecutu la credii lui Husein Aga, ei ilu possuedu si acumu; dar' fiindu-cá s'a datu unu ordinu, cá nime se nu locuésca intr'ensulu, asiá asta-di in cea mai mare parte este cu totul ruinatu.

(*) Vedi not'a 65 la acestu Capu *Tr. Rom.*

(**) Vedi not'a 7. la Capu III. din Cartea III. si not'a 64. la acestu Capu. *Tr. Rom.*

(***) De la *Tunduk*, ospitiu, locu de petrecere. *Tr. Germ.*

consiliarii sei intimi ilu indemná se implinésca rogarea soldatiloru si se sacrifice pe Vezirulu , fia culpabile ori innocente, numai se-si assecuré auctoritatea propria. Ei mai observara Sultanului, cá mai sunt si alti generali in armata , mai meritati anca decâtu Solimanu Pasia, si nu este nici-o ratiune de a purta frica, cá mórtea unui singuru omu ar' fi fatale pentru intregu imperiulu ottomanu. Cu tóte aceste, affectiunea Sultanului cátra Vezirulu si opiniunea ce si-o formase despre abilitatile lui, cumpaniá la elu mai multu decâtu ori care alte consideratiuni ; dreptu aceea se determiná a-lu protege la tóte eventualitatile ; éra la Arzmahzarulu armatei n'a respunsu alta, decâtu cá banii pentru plat'a soldatiloru s'au tramisu degiá , si in scurtu timpu li se voru imparti ; despre reu'a purtare a Vezirului n'a mentionatu nimicu, crediendu cá soldatii, déca voru vodé banii, se voru asiedia, isi voru uita indignatiunea si voru reintrá in obligamintele loru ; cáci dupa tóte circumstantiele, neplatirea soldului se vedea a fi caus'a esacerbarei loru in contra Vezirului. Dar' soldatii n'au fostu contenti numai cu banii ; ei strigau, ca Sultanulu chiar' asiá este de culpabile cá si Vezirulu ; cáci altminterea nu l-ar' protege, si cererile juste ale armatei nu le-ar' refusa ; prin urmare nu este altu remediú contra releloru ce amerintia imperiului ottomanu, decâtu a detrona pe Sultanulu, si a puní pe sceleratii sei consiliari.

SULTANULU CONFERE POSTULU DE MARE VEZIRU LUI SIAVUS PASIA

CLXXXI. Cu acestu propusu rebellii properau spre Constantino-pole. Sultanulu Muhamedu audiendu de apropiarea loru', spre a deurná pe capulu loru de la rebeliune, i tramite prin Sihladar Aga sigilulu imperiului si stindardulu lui Mahomedu, lingusindu-se cu speranti'a, cá ajungédu Siavus Pasia aceea ce a doritu, nu va mai fi atátu de vehemente si nu va însiste a cere mórtea lui Solimanu Pasia, cí din contra prin vorbe, dulci si persvasiuni blande va face se incete tumultulu in armata. Dar' Siavus Pasia cugetá altminterea ; lui i se vedea, ca dignitatea ce i se offere ntu póte se aiba lunga durata, péné candu inamiculu seu atátu de favoritu Sultanului, este in viétia. Asiá elu acceptá de la Sihladar Aga insigniele potestatiei supreme cu cele mai vii espressiuni de respectu si suppunere ; dar'

otodata a lasatu se spuna Sultanului, ca nu este in puterea sa de a pacificá armat'a, pênê candu nu se voru puni cù mórte acele persóne. carora, pentru negligerenti'a loru, soldatii in unanimitate le imputa calamitatile suferite pênê acumu si ruin'a florescentelui imperiu ottomanu; si aceste persóne sunt: Vezirulu, Defterdarulu si Ghiumrukci Bashi.

SULTANULU ORDINA DECAPITAREA VEZIRULUI SI ARESTAREA CELORLALTI

CLXXXII. Dupa întórcerea lui Sihladar Aga, vede in urma Sultanulu adeverat'a intentiune a acestei insurectiuni; si facêndu din necesitate o virtute, sacrifica pe Solimanu Pasia mâniei seditiosiloru soldati, si le tramite prin unu ciausiu capulu; facêndu-le de scire totodata, cá ceialalti, a caroru mórte o ceru, sunt delienuti in carcere, de câtrâ Caimacamulu Kioprili Mustafa Pasia (131), pentru a stórce de la ei descoperirea compliciloru loru si marturisirea cá unde si-au ascunsu thesaurii.

SI AVUS PASIA INSISTE LA SULTANULU A PUNI SI PE CEIALALTI CU MOARTE

CLXXXIII. Siavus Pasia respunse nuntiului, cá armat'a isi esprime cea mai profunda multiamita Sultanului, pentru cá a binevoitu a puni in modulu celu mai justu pe marele Veziru; dar' cá pretinde si capulu tuturoru celorlalti, pe cari i-a declarat culpabili de mórte, si ca pênê atunci nù voiesce a depune armele. Pentru aceea elu voiesce a da Maiestatiei sale consiliulu, cá se nu aduca in turburare totu imperiulu ottomanu, si se nu-si faca gloria din o clementia immatura, care n'ar' poté avé de câtu consecentie fatali pentru elu. Din contra, déca Sultanulu va bine-voí a-i urmá consiliulu, atunci elu spera cá in celu mai scurtu timpu va stinge foculu rebelliunei, si va conduce armat'a in pace si linistita la Constanti-

(131) *Kioprili Mustafa Pasia*. Fiiulu marelui Achmedu Pasia. Unu barbatu, care pentru viet'a sa pura, pentru sinceritatea, prãdenti'a, si curagiulu seu, merita a fi pusu mai pre susu de toti ceialalti Turci. Credu ca nu è necessariu a intra aci intr'o narratiune particulara despre faptele sale mari, cáci ele vina inainte mai de multe-ori in cursulu acestei istorie. Elu a lasatu dupa sine trei fii, si anume: Abdullah Pasia, care a fostu Caimacamu in Constantinopole sub Sultanulu Mustafa; Numan Pasia, mare-veziru sub imperatulu Achmetu III asta-di regnante; si Isaad Effendii, de conditiune clericale, si care isi dà sperantia a se face odata Mevla.

nopole. Sultanulu se invoiesce si la acésta cerere a rebeliloru, si pre langa tóte cà elu tienea în arestu pe aceste persóne inculpate , numai cu intentiunea de a le scapá de o mórte injusta , si ápoi la o buna occasiune a puni pe rebeli, totu-si , pentru cá se nu i se póta imputá, cà n'ar' fi facutu tóte pentru a satisface pretentiunile soldatiloru, elu, impinsu de necesitate, a ordínatu se taia capetele Defterdariului, si alu lui Ghiurukci Bashi, si ale altoru trei, si le-a trimisu lui Siavus Pasia , ordínandu totodata truppeloru a stá si a re-mané la Adrianopole.

ARMAT'A REBELLA SE DESCARCA ASUPR'A LUI SIAVUS PASIA SI-LU AMERINTIA CU MOARTE

CXXXIV. Siavus Pasia vediendu cà tóte s'au implinitu cate a pretinsu armat'a de la Sultanulu, elu anca din partea sa se adoperá a impliní cu sinceritate promissiunea facuta Sultanului, si sub diverse preteste retienú armat'a in Adrianopole. Dar' sangele Vezirului si alu celorualte victime, esacerbá si mai multu spiritele revoltate ale soldatiloru, si nici promissiuni nici amerintiari nu-i poté abate de la intentiunile lor: ei voiau cu totu pretiulu a merge la Constantinopole si a destitui pe Sultanulu. Si fiindu-ca Siavus Pasia nu era dispusu a le impliní voi'a, ei au inceputu a agita in contra lui, si a strigá in publicu, ca Siavus Pasia este unu impiu, unu perfidu si tradatoriu, unulu care nu a primitu protectiunea armatei cu alta intentiune, de câtu cá in óre-care modu, justu ori injustu, se adjunga la postulu de mare Veziru; si acumu, dupa ce vede cà i s'a implinitu aspiratiunea ambiósa , a trecutu in partea Sultanului, si voiesce a espune pe soldati la ruina. Soldatii nu s'au opritu numai la aceste imputari si reprobatiuni, ci-lu fertiau in diverse moduri a conduce trupele la Constantinopole; si-lu amerintiau , cà déca in acésta mergere spre Constantinopole n'ar' voi se ia comand'a asupr'a armatei, ei suntu determinati a-i luá capulu , si a-si alege unu altu comandante, care nu numai va impliní intentiunile lor, dar' va destitui însusi pe Sultanulu, si in locul lui va inaltia la tronu pe Solimanu, unu principe escellenté si cu auctoritate pentru pietatea si sanctitatea sa.

**VIZIRULU MËRGE CU ARMAT'A REBELLA LA CONSTANTINOPOLE SULTANULU ILU
PRIMESCE CU MARE ONORE**

CLXXXV. Vezirulu constrinsu a cede pretensiunei rebelliloru , pléca si adjunge cu armat'a la Constantinopole. Sultanulu ilu primi cu tóta distinctiunea possibile ; si admittendu-lu in audientia , i se planse, ca ce sgduituri fatali au adusu acésta rebellione a armatei asupr'a intregului imperiu ottomanu , si cà soldatii au attrasu nu numai pe cetatiani, ci si pe Ulemi, in crim'a loru. Apoi ilu eshórta, cá se-si tiena promissiunea, si se-si puna tóte puterile intru a stinge foculu tumultului si a redá imperiului pacea de mai inainte. Déca va face acésta, Sultanulu din partea sa i promitte, cà nu numai va uitá cu totul cee ce Vizirulu a facutu séu si-a propusu a face in contra lui, ci i' va face parte de favoruri mai mari, decâtu ar' poté sperá séu cere vre-odata. Siavus Pasia mai ántáiu se escusá inaintea Sultanului cà a primitu asupr'a sa comand'a armatei, fara se-lu fi consultatu mai inainte. Apoi díse: «Nu eu amu escitatu sediti-
«unea ; dar' armat'a atátu era de esacerbata pentru purtarea cea
«rea si obstinatiunea lui Solimanu , in cátu ti se parea cà s'a
«resolvitu ia celu mai desperatu cugetu in contra imperiului. Candu
«amu vediutu acést'a, amu crediutu cà facu unu adeveratu servi-
«tiu Sultanului si imperiului ottomanu, déca primescu comand'a
«ce mi se offeriá ; pentru-cá de o parte se nu lasu provinciile ot-
«tomane fara nici-o aপরare espuse Germaniloru , ér de alta parte
«se si impedecu si se retienu pe acei ottomani, cari s'ar' incerca a
«préda séu a face daune compatriotiloru loru. Eu anca de pe a-
«tunci mi-amu pusu tóte puterile, de a sugruma turburarile, si
«amu avutu motivu de a crede, cà asiu fi fostu in stare de a stinge
«flacar'a fara multa difficultate, déca Maiestatea vóstra impliniati
«indata prim'a cerere a soldatiloru. Dar' m'am insielatu in astepta-
«rea mea chiar' prin erórea Maiestatei vóstre, căci ati intermissu ai
«satisface cererea armatei, péné ce dupa aceea rebellione a prin-
«su radecini fórté afunde in ánimele soldatiloru. Dupa ce amu
«primitu ordinulu Maiestatiei vóstre, amu cercetatu totu modulu
«posibile de a retiené pe soldati se nu inainteze spre Constantino-
«pole; dar' in urma mi-a fostu absolutu cu neputintia de a resiste

« rezoluțiunei loru unanime, cari nu respirà alta decâtu focu si feru.
 « Cu tóte aceste, eu voiu pune lóte midi-lócele pentru a impedita
 « seditiunea, si nu voiu crutia nici chiar' vieți'a mea , numai cá se
 « ve vedu securu si fericitu pe tronulu vostru.»

ELU JURA CREDITIA SULTANULUI SI SE INCEARCA A COMPRIME REBELIUNFA

CLXXXVI. Siavus Pasia, dupa ce a confirmatu prin juramentu promisiunea facuta Sultanului , a esitu de la acesta si s'a dusu la palatulu seu. Ajunsu aici pentru cá se-si castige creditu vorbeloru sale si se-si tiena promisiunea, a chiamatu la sine pe capii rebelilor, si le-a vorbitu precumu urméza : « Nu trebe se ve spunu a-
 « micii mei , cá Sultanulu v'a respunsu degià diumetate din soldulu
 « datoritu voue, si ca cealalta diumetate vi se va tramitte in puține
 « dile Elu acordandu cererea soldatiloru, a punitu cu mórte pe fu-
 « rii si tradatorii imperiului , si nimicu n'a intermissu de a satisface
 « pretensiunile loru. Si chiar' pentru aceea, acumu trebue se cuge-
 « tamu in ce modu se imblandimu pe soldati, cari totu cugetulu ilu
 « au la seditiuni, si cumu se-i facemu ca se multiamésca, precumu
 « se cade, celui mai bunu imperatu din lume. Sciu eu pré bine cá
 « sunt uni dintre conspiratori, cari ar' voi se destituie pe Sultanulu ;
 « dar' eu nu potu cuprinde, cumu unu omu cu mintea sanetósa póte
 « se vina la ide'a de a comitte o injuria atâtu de flagranta contra u-
 « nui principe atâtu de religiosu si induratoriu, căre prin victoriele
 « sale si-á cástigatu atâtu gloria, si care este unu bunu parinte alu
 « tieriloru si alu armatei sale, si care chiar' acumu in urmă a datu
 « probe de affectiunea sa nu numai cătra soldati , dar' cătră intregu
 « imperiulu otomanu. Este adevveratu, cá lucrurile de vre-o căti-va
 « àni încóce ni-áu succesu reu in contra Germániloru si Venetiàni-
 « loru. dar' acésta nu din vin'a Sultanului, ci din purtareà ceà rea a
 « Vezirului si celorlalti oficiali de lá armata si de pre langà thesauru,
 « si pentru aceea, insasi prevedinti'a divina aprinsa de justa mania
 « pentru exáctiunile insatiabili ale acestoru furi, n'á potutu se nu-i
 « bata sí pe ei si pe noi. Se punemu inse cá Sultanulu insusi este
 « cius'a acesteinefericiri, si ca prin urmare ár' trebui destiutitu : dar'
 « unde este atunci aceá persóna in tóta famili'a oliosmana , care se
 « merite a-i succede pe tronu? Fiii sei sunt anca minoreni, si prin

« urmare incapabili de a purtá sarcinile imperiului in impregiura-
 « rile grele de asta-di. Fratii sei amenduoi, dar' in specialu Solimanu,
 « sunt ómeni bigoti, buni pentru a-si face rogatiunile de di si de
 « nópte, dar' nu pentru a ascultá plangerile cetatianiloru; ei potu
 « fi espteri in lege, dar' nu in portarea armeloru; cu unu cuventu:
 « ei potu fi santi, dar' nu soldati. Rogatiunile loru pióse, ce le in-
 « drépta din oratoriulu loru susu càtra ceriu, ar' poté se adjute mai
 « multu decátu mîi de soldati; dar' starea incurcata de asta-di a
 « trebiloru ottomane cere nu unu monachu, ci unu vigorosu si bel-
 « licosu imperatu. Asemenea este celu de presentu regnante, pre-
 « cumu trebue se o constate acést'a toti acei-a cari cunoscu faptele
 « sale eroice, si cari sciu luá in consideratiune cà sunt acumu pa-
 « tru-dieci de ani de candu administra imperiulu cu cea mai mare
 « lauda. Pentru aceea, puneti-ve tóta influinti'a de care ve bucurati
 « la armata, si abateti pe soldati de la intentiunea de a destitui pe
 « Sultanulu, si se nu suferiti cá sarcin'a unui imperiu atátu de mare
 « se cada pe umerii unei persóne incapabile de a o purtá ». Discursu-
 « lulu Vézirului póte cà-si facea effectulu asupr'a conspiratoriloru,
 « déca acesti-a nu incepeau a se indoí in fidelitatea lui anca de pe a-
 « tunci, de candu insistea in modu fórté seriosu a retiené armal'a in
 « Adrianopole.

CAPUL REBELLIUNEI DECLARA PE VEZIRULU DE PERFIDU

CLXXXVII. Acestu discursu a intaritu pe conspiratori anca si mai
 multu in suspitiunile loru; dar' pêné au fostu la elu, se aretau cà
 sunt gata a face totu ce le cere. Indata inse ce au esitu dela elu din
 palatu, au mersu in Orta Giami (132), care este in locuintiele cele
 vechi ale Ieniceriloru, unde au spusula camaradii loru tóte cele au-
 dite deia Vezirulu; declara apoi in publicu, cà Vezirulu si-a calcatu

(132) *Orta Giami*. Unu templu scu capella in midi-loculu casarmeloru Ieniceriloru,
 unde se aduna ei pentru a-si face rogatiunile; séu pentru a se consulta impreuna
 asupr'a vre unei materii; séu candu trebue se presente Sultanului vre-o petitiune.
 Totu aici se aduna si atunci candu vreau se faca si se se indemne unii pe altii la
 seditiune. Pentru aceea imperatii candu se temu de vre-o rebelliune, lucrulu prin-
 cipale alu loru este, de a observá ce se petrece in Orta Giamî; si déca simtu ceva
 miscare, ei íeau din *unuu timpu* mesurile pentru a preveni reulu.

juramentulu si a trecutu pe ascunsu in partea lui Mahomedu ; aviseza pe toti cei lalti camaradi ai loru, cà nu este timpu de perdutu, ci se vina in graba a esecutá intentiunea contra Sultanului, pênê nu i-ar' preveni perfidulu Veziru cu apucaturile sale artificiose.

REBELLIUNEA ERUMPE

CLXXXVIII. Că ôleiu lu versatu pe focu, asiá aceste cuvinte au aprinsu si latitu intr'unu momentu incendiulu seditiunei. Atâtu Ienicerii câtu si toti ceilalti soldati percurgeau in masse mari prin tôte stradele si strigau, că Sultanulu este unu omu indolente si infortunatu, si trebue destituitu ; ér' in loculu seu trebue inaltiatu pe tronu Solimanu, care prin rogatiunile sale va imbandi mani'a lui Dumnedieu. Puçinu dupa aceea s'au alaturatu si Ulemii la seditiune, parte din propriulu loru indemnu, parte din necesitate. VEDIENDU poporulu acêsta miscare si fierbere, fia-care tienea că e crima astá acumu cu manile in sinu ; prinde armele, care cumu i veniá la mana, si merge omu de omu la biseric'a S-ta Sofia. Aici Nakibu (133), si Sieicu (134), se offeru celoralalti de capi si conducători consultatiunei ce voiescu a liené intr'o afacere atâtu de importanta. Inainte inse de a se propune ceva, ei ordina in numele a tóta natiunea musulmana, că se tramita dupa Kioprili Mustafa Pasia, Caimacamulu Constantinopolei si se-lu invite la adunare.

(133) *Nakib*. Proprie *Nakib-Eshref*, inspectorulu santu. pazitoriulu Sangiaki-sierifului, adeca alu santulu stindardu, despre care amu vorbitu mai in susu (*). Pe Nakib ilu alege Sultanulu totdeauna din Emirii séu descendintii sororei lui Mahomedu, si dupa rangulu nu este nici-de-cumu inferioru lui Mufti. Elu are singuru puterea asupr'a tuturoru Emiriloru, si fara scirea séu inoirca sa nu póte nici chiaru Sultanulu a bate séu altminterea a offende pre vre-unu Emiru, ori care ar' fi acela. Dar' fiindu ca è periculosu a lasa lungu timpulu in man'a unni singuru omu o putere atâtu de mare, asiá Sultanulu i schimba adese-ori. Prin acêsta schimbare inse Nakibulu nu perde alta decâtu officiulu ; câci care a fostu odata in acestu officiu, de la unulu cá acel'a nu mai póte Sultanulu se detraga beneficiulu. din contra è datoriu a ilu dá pe tóta viéti'a.

(134) *Sieicu*. Amu disu intr'altu locu (**), că Sieicu insémna Prelatu séu Capu alu unei biserici. Aci mai insémnamu numai, că Sieiculu de la S-ta Sofia din Constantinopole è mai mare in rangulu decâtu toti ceilalti Sieici.

(*) Vedi not'a 42 la acestu Capu. *Tr. Rom.*

(**) A se vedé not'a 17 la Capu IV d'in Cartea I. *Tr. Rom.*

SIEICU SIERIFULU RECOMENDA POPORULUI A DETRONA PE SULTANULU

CLXXXIX. Kioprili Mustafa Pasia se presentâ mai multu din fric'a conspiratoriloru, decâtu din voia libera. Intrandu in adunare si ocupandu locu incepù Sierifulu de la S-ta Sophi'a a enumera intr'unu lungu discursu, câte calamitati a suferitu imperiulu ottomanu; câte cetati si tieri in floritòrie, cucerite de antecessorii loru cu multa labóre si versare de sange s'au perdutu; si câte mari desastre i mai astépta, déca frênele gubernarei imperiului ottomanu vor continua a remané si mai departe in manile unui imperatu, care nu pôrta nici cea mai mica grija pentru armata si pentru statu, cì se ocupa numai cu falconii si cu câinii de venatu, si care suferè cã thesaurulu, *Beitulmali-musulmanulu*, se-lu consume si se-lu respésca nisce rapitori si eunuchi (135), pre candu din acela ar' fi trebuitu se plătésca pe soldati, cari si-au versatu sangele pentru propagarea religiunei, pentru aperarea onorei si pentru latirea confinielor imperiului ottomanu. Dupa alte mai multe inculpatiuni de acésta nătura isi indrepta cuventarea catra Caimacamulu; i aduce aminte de servitiile cele mari, ce antecessorii sei, celebri veziri, Mahomèdu si Ahmedu au facutu imperiului, s'-i recomanda cã urmându virtutile si esemplulu acestor'a, cu prudenti'a si disteritatea sa se adjute imperiului ottomanu in acésta necesitate, si se delature de là elu periclulu ce-lu amenintia.

INCERCAREA SULTANULUI DE A UCIDE PE FRATII SEI

CXC. Sieicu Sierifulu isi continuá anca discursulu, si insistea pre lângă intentiunea sa, candu dintr'odata se escâ unu tumultu in biserica, si se latì scirea cã Shehzâdii sunt in periclu. Mahometu Sultanulu adeca, dupa ce s'a fostu informatu, cã conspiratorii s'au adunatu in beseric'a S-ta Sofia, cã ei au tramisu dupa Caimacamulu, si cã au decretatu detronarea sa, si vediendu dar' cã in aceste impregiurari desperate nu este altu modu de scapâre de là a fi detronatu, decâtu mortea fratiloru sei, asiá a trâmisu pe câti-vâ din çamerârii sei cã se le ieá viéti'a. Dar' lucrulu à fostu desçoperitu lui

(135) *Eunuchi*. Elu face allusiune aci la Iusuf Aga, capulu Eunuchiloru, care pe acelu timpu atâta auctoritate avea, in câtu se paré cã elu singuru guberna totu imperiulu.

Bostangi Bashi prin unii curteni, pe cari i corrupsesera inimizii Sultanului, si indata a incungiuratu cu unu regimentu de bostangii cas'a unde erau Solimanu si Ahmedu, fratii Sultanului, si au alungatu de acolo pe camerazii lui Mahomedu. Dupa aceea a datu de scire adunarei conspiratoriloru, in ce periclu sunt fratii Sultanului. Acésta noutate a esacerbatu pe rebelli anca si mai multu, si s'au adresatu din nou catra Nakibu si catra Sierifulu de la S-ta Sofi'a, rugandu-i cu totu adinsulu, că se declare imediatu detronarea lui Mahomedu, si se proclame pe Solimanu de imperatu. Aci nu mai e timpu de consultare—dîceau ei — ; caci déca n'ar fi nici-unu altu motivu, singuru fapt'a că Sultanulu a incercatu se omóre pe fratii sei, anca este destulu argumentu pentru a-lu detrona. Apoi de alta parte, cine sta bunu, adaogeau ei, că déca vomu tragana anca multu esecutarea intentiunei nóstre, nu voru corrumpe gardele, si nu voru ucide pe Solimanu si pe Ahmedu? Si atunci natiunea musulmana, in lips'a de erede legitimu, va fi constrinsa chiar' in contra voiei sale, a recunósce éراسi pe Mahomedu de imperatu alu seu.

OPINIUNEA LUI KIOPRILI MUSTAFA PASIA

CXCI. Poporulu in agitatieuna sa pôte că ar fi determinatu cu forti'a pe Sultanulu, séu pôte că ar fi attentatu si la viéti'a lui, déca Caimacamulu Kioprili Mustafa Pasia nu se intrepunea cu prudenti'a si autoritatea sa. Elu vedea bine, ce resolutiuni desperate au luat conspiratorii ; si vedea totodata că nu este midilocu prin care se-i póta abate de la propusulu loru. Asià, pentru că prin o prè-pripita oppositiune se nu se faca suspectu inaintea loru, se prefacù că apróba opiniunea loru. Assecurandu-si prin acést'a favórea poporului, a datu adunarei urmatoriulu consiliu : « Trebue « inainte de tóte se incepemu lucrulu cu tactu si nici-de-cumu « intr'unu modu tumultuosu ; nu trebue se precipitamu nimicu, că « nu cumu-va se comitemu vre-o fapta, care n'ar' lasa alta posteritatiei nóstre, decâtu infamia nestérsa. Natiunea musulmana are « justa si ponderósa cauza de a se plange in contra Sultanului ; si « pentru aceea, trebue se marturisimu, că elu merita a fi depusu. « Dar', acést'a trebue se se faca intr'unu modu, in câtu nu numai « se nu vatemamu onórea casei osmane, dar' se ne ferimu cu tóta

« grigea că se nu resulte de aci anca si mai mari turburari, si se nu
 « urmeze ruin'a totale a imperiului care degiã se clatina. Nu este
 « necesariu a ne grabi asiã tare, in affaceri publice nimicu nu strica
 « mai multu cã precipitarea. In câtu pentru viéti'a Siehzadilor, n'a-
 « vemu de a portã nici-o temere ; ei sunt in securitate sub paz'a
 « lui Bostandgi Bashi. Eu credu dara, cã pentru onórea si maiesta-
 « tea ottomana este mai consultu si mai cuviintiosu, cã se trami-
 « temu pe Nakibulu si pe Sieicu Sierifulu la Sultanulu, si se-i declare
 « in numele Ulemiloru, soldatiloru și intregu poporului musulmanu,
 « cã este detronatu ; prin urmare se-lu róge a parasi din buna voia
 « palatulu si a resignã la tronul si imperiu in favórea fratelui seu
 « Solimanu.»

DEPUTATIUNEA CONSPIRATORILORU LA SULTANULU

CXCII. Acésta propunere a fostu aprobatu de adunarea intréga ;
 si Nakibulu si Sieicu-Sierifulu au fostu tramisi in numele ei a pre-
 senta Sultanulu acestu nuntiu fatale. Ei se incerãca la inceputu a
 declina acésta sarcina ; dar' in urma temendu-se de furi'a multi-
 mei rabiata, a trebuitu se o primésca, si cu frica si cutremuru au
 mersu se esecute comandele poporului. Admisi in audientia la Sul-
 tanulu, i comunica mai ántãiu, in tóta umilinti'a, grav'a missiune
 cu care erau insarcinati ; si apoi, cu capetele plecate se róga de ier-
 tare pentru cutediarea lor, spunendu-i, ca multimea esacerbata
 i-a forliatu, contra voiei lor a se supune la acésta missiune
 penibile. In urma i dau consiliulu a se supune cererei poporului
 unitu cu armat'a.

RESPUNSULU EROICU ALU SULTANULU

CXCIII. Sultanulu Mahomedu ascultã cu multu sange rece pe de-
 putati, si apoi le response : « Nuntiuulu vostru nu este pentru mine
 « nici nou nici neasteptatu. E lungu timpu, de candu amu obser-
 « vatu cã Ulemii, caroru le place schimbarea, agitéza si corrumpu
 « poporulu, attragéndu-lu in scopurile loru seditiöse. Eu poteamu
 « indata la inceputu se stingu de nu cu totul acésta flacara, dar'
 « celu puçinu a-i stirpi alimentatiunea, déca ve prosciamu pe voi
 « țoli din cetate. Dar' fiindu-cã consciinti'a mea imi spunea, cã bine

« am lucratu ce am lucratu, asià mai bine am lasatu prevedintiei se
« judece caus'a mea, decâtu se me facu eu singuru judecatoriulu
« meu. De la alu sieptelea anu alu vietiei mele, in cursu de cinci-
« dieci de ani, de candu guvernezu acestu vastu imperiu, eu nu-mi
« aducu aminte cá se fiu facutu ceva ce ar' fi injustu séu contrariu
« preceptelorú legei musulmane, nici se fiu intermissu ceva ce amu
« cugetatu cà conduce la propagarea religiunei n'ostre intre infideli,
« si la intinderea marginiloru imperiului ottomanu. Câte turburari
« intestine n'am innabusitu eu de atunci încóce si pênê la bellulu
« celu de acumu din urma? Câti inimici, interni si esterni, n'am
« invinsu i-o? Câte victorii si triumfe glorióse asupr'a infideliloru ,
« n'am reportatu i-o? Câte tieri si regate n'am suppusu eu potesta-
« tiei ottomane , prin bratiulu si laborea mea infatigabile? Cumu
« n'am immultitu eu numerulu Pasialicuriloru prin cuceririle mele?
« Poloni'a, Transilvani'a si Ungari'a, ai caroru bellicosi locuitori au
« batutu de atâte-ori pe antecessorii nostri, si le-au causatu atâtea
« perderi, au nu prin mine si sub comand'a mea s'au suppusu parte
« de buna voia, parte au fostu constrinse a se suppone imperiului
« nostru, si a ne plati tributulu? Venetianii, cari inainte de ast'a erau
« domni mai prestè tóte mârile, au nu prin dispositiunile mele au
« fostu alungati din Archipelagu? Si Candi'a, cea mai mare, cea mai
« fórte si cea mai fertile dintre tóte insulele mârei, au nu sub admi-
« nistratiunea mea a fostu cucerita? Cetátile, ai caroru muri ti se
« pareau cà ajungu pênê in ceriu, *Caminietiu, Candi'a si Uivaru*, au
« nu le-amu luat, parte eu parte generalii mei, de la inimici? si
« prin aceste bulevarde amu cugetatu a apera de atacurile ostili
« chiar' si pe acele persóne , cari desmerdandu-se in averile casti-
« gate sub durat'a timpiloru de pace , vinu asta-di si decretéza de-
« tronarea mea ! Dupa tóte acestea, eu credu cà nu meritu maledic-
« tiunea poporului ; din contra, cà sunt demnu de aplausele lui , si
« meritu cá se se róge la atotpotintele pentru prosperitateá mea. Si
« chiar' pentru acestea, eu nu potú ghici, ce v'a potutu indemna pe
« voi si pe elu, la acésta impia resolutiune? Póte, pentru cà amu
« ruptu tractatulu de pace cu imperatulu Germaniei inainte de espi-
« rarea armistiului, si pentru reulu successu alu bellului in costi

« patru ani din urma ai administratiunei mele? Dar', inainte de a
« mie face pe mine responsabile si a me pedepsi pentru acésta eróre,
« trebuie se ve aduceti aminte, cà voi cei d'ântâiu mi-ati consiliatu
« bellulu, si cà Muftá, capulu conjuratiunei vóstre, a pronuntiatu
« prin Fetv'a sa, cà justu si necessariu este a prinde armele. Cu ce
« dreptu dar' imi imputati voi mie reulu successu alu armeloru
« nóstre, causatu numai prin indolenti'a soldatiloru si prin negli-
« genti'a generariloru? Dar', déca nu voiti a recunósce, cà voi insi ve
« prin portarea vóstra perversa, sunteti caus'a nefericiriloru nóstre:
« celu puçinu nu accusati pe imperatulu vostru, care in tóte aceste
« este innocente. Si ce se mai negu, eu sciu ca nu ale mele, cí ale
« poporulu crime sunt celea ce au escitatu mâni'a lui Dumnedieu in
« contra musulmaniloru; batai'a maniloru lui a fostu, care ni-a dis-
« trusu atâte truppe, si ní-a luat u atâte tieri si cetati, si le-a datu
« inimicului. Si acumu candu ar' trebui se imblanditi mani'a lui
« Dumnedieu prin lacrimi ferbinti, prin rogatiuni neincetate, prin
« fapte curate, si prin binefaceri pióse, voi, cari ar' trebui se fiti in-
« vetiatorii si pazitorii legi, anca instigati poporulu, cá contemnan-
« du preceptele divine si oracelle profetului nostru, si despretiindu
« onórea si numele oliosmanu, se vina a me tormenta pe mine la
« betranetiele mele, a-mi calcá in picióre numele si reputatiunea si
« a ruiná din fundamentu imperiulu ottomanu. Si câte tóte n'am
« facutu eu pentru a preveni aceste rele? Câte concessiuni n'am
« facutu eu soldatiloru? Ei au cerutu soldulu loru; si eu amu ven-
« dutu argintari'a, aurulu si pretiósele mele, amu golitu totu the-
« saurulu meu si le-amu platitu pênè la unu banu. Ei au pretinsu
« capetele ministriloru mei, cari au servitu cu credintia mie si im-
« periului nostru, éra eu amu sacrificatu si pe acesti-a furiei loru.
« Ei au voitu se aiba mare-veziru pe Siavus Pasia, care erá parteni-
« torulu si capulu conspiratiunei loru, si care a fostu primulu au-
« ctoru alu turburariloru, éra eu si la acést'a m'am invoitu, numai
« cá se nu aiba cauza de a se plange in contra mea. Ei au cerutu se
« inaltiu la dignitatea de Pasia pe unu omu de nimica si unu mise-
« rabile, care departe de a intruni calitatile necesarie, din contra
« era o persóna infama pentru rapine si alte crime, éra eu m'amu

« suppusu sî la acést'a, si le-amu facutu pe voia. Unde dar', si in ce
 « stà offens'a, prin care asiu fi escitatu atátu de tare in contra mea
 « resimtiementulu poporului, alu armatei, alu ulemiloru, si alu tu-
 « turoru ordiniloru imperiului, in câtu ei uitandu dintr'odata si cu
 « totul siervitiiele ce le-am facutu loru pênê asta-di, se cutedie a-
 « cumu a me trenti, cá pe unu omu de nimica, de pe tronulu pa-
 « rintelui meu? Dar' bine. Eu vedu, cá prin influinti'a si auctorita-
 « tea vóstra, poporulu intr'atátu este de sedusu, si intentiunea vós-
 « tra perversa atátu este de inradecinata in elu, in câtu nici nu cu-
 « geta a se întórce, a se indreptá, si a-i paré reu de ceea ce vre se
 « comitta. Vedu inse si sciu si aceea, ca este unu Dumnedieu care
 « me va resbuna, si care, mai curendu ori mai tardiu, va puni cu
 « severitate pe perfidii, cari comittu acésta violentia cu mine ».

INSOLENTA PORTARE A LUI NAKIBU.

CXCIV. Pe Nakibu nu l-a miscatu acestu discursu alu Sultanului; din contra perdiendu-si totu simtiulu de modestia, respunse intr'unu tonu fórte insolente, cá pe elu nu l-a tramissu poporulu aici pentru a asculta apologi'a Sultanului, ci pentru a-i ordiná in numele à tóta adunarea musulmaniloru, cá indata se perasésca tronulu. Prin urmare, déca vre se-si salveze onórea si viéti'a, atunci se abdice de buna voia in favórea fratelui seu Solimanu. Er' déca s'ar' oppune vointiei poporului, atunci adunarea va fi necessitata a-si esegutá decretule sale. Mahomedu audiendu aceste, se suppusse necessitatiei si dise deputatiloru : « Eî, bine ; fiindu-cà vedu cá mâni'a lui Dum-
 « nedieu trebue se cada asupr'a capului meu pentru pecatele musul-
 « maniloru, asiá, mergeti si spuneti fratelui meu , cá Dumnedieu a
 « vorbitu prin gur'a poporului si ca a lui este chiamarea de a guberná
 « de aci inainte imperiulu oliosmanu ».

DETRONAREA SI MOARTEA LUI MAHOMEDU SULTANULU

CXCV. Sultanulu Mahomedu, dupa ce a pronuntiatu aceste cuvinte, a resignatu la sceptrulu imperiale in trei ale lunei Muharemu, anulu Hegirei 1099., si dupa acésta abdicare fortiata, lucru ne mai auditu pênê acuma, a traitu anca cincii ani inchisu intre paretii apartementului seu, unde in fine a si moritu in lun'a Gemaziulu-

evvelu, anulu Hegirei 1104. Elu a traitu cinci-dieci-si-duoi de ani, si a domnitu patru-dieci de ani, cinci luni, si siese-spre-diece zile. De la multele femei ce au avutu, i-au remasu siépte fii, dintre cari duoi, Mustafa si Ahmedu, au adjunsu pe tronul, ér' ceialalti au muritu anca de tineri.

CALITATILE LUI MAHOMEDU.

CXCVI. Mahomedu era unu domnitoriu escellente prin amórea sa de dreptate si prin virtutile sale bellice; fórte induratoriu si fórte norocosu in intreprinderile sale, cu esceptiunea celoru patru ani din urma. Numai unu lucru era, ce-i poteau reproba inimicii sei, adeca immoderat'a sa placere de venatu in ultimii ani ai domniei sale, prin ce a neglesu cu totul afacerile statului. Unii dîcu cá l-ar' fi inveninatu fratele seu Ahmedu Sultanu la instignatiunile vezirului Arabadgi Ali Pasia. Se dîce adeca, cá acesta a cerutu, cá unele persóne care-lu incomodau, se fia pedepsite cu mórte; dar' cá Sultanulu Ahmedu, la consiliulu lui Mahomedu, i-a refusatu cererea. Atunci Vezirulu s'a resolutu a-si resbuna, si a facutu pe Munedgim Bashi (136) astrologulu, cá se prognostice din stele, cá Mahomedu va destitui pe fratele seu, si va ocupa érași tronulu; prin acést'a a induplecatu pe Ahmedu ca se aceleredie mórtea lui Mahomedu prin inveninare. Dar', fara a mai memora, cá in Constantinopole este usulu, ca de câte-ori móre vre-unu imperatu, toldeun'a se latiesce faim'a intre vulgu, cá împératulu a fostu inveninatu, noi scimu sí este cunoscutu la toti, cá Mahomedu anca inainte de destituirea sa a suferitu in continuu de rheuma in mani si in picióre; mai adaoge aci hipochondri'a

(136) *Munedgim Bashi*. Primulu astrologu. La palatulu curtiei ottomane sunt patru persóne, cari se considera de preoti; ei, pentru cá se-si lase servitiulu loru din palatu, trebue se fla inaintati séu in officiulu de Cadiulaskiern séu de Mevla in Constantinopole. Acesti a sunt: 1., *Hodge*, seu instructorulu imperatului; 2., *Hekim Effendi*, seu primulu medicu de curte; 3., *Munedgim Bashi*, seu prinulu astrologu; si 4. *Dgerrah* (*) *Bashi*, séu primulu chirurgu de curte.

(*) Acestu cuventu deriva de la arabiculu *Dgeraha*, vulneratu; de aci *Dgirahat* vulnere. *Tr. Germ*

causata prin o profunda melancholia in care cadiuse sub durat'a arestului séu de cinci ani, si prin care i s'a storsu in urma totu spiritulu si puterea sa de viétia.

Sub durat'a domniei lui Mahomedu IV., Suveranii Europei au remasu totu aceiasi in Germani'a, Franci'a, Spani'a si Portugali'a. Numai in Angli'a s'a facutu schim-bare totu cam pe timpul candu s'a facutu acést'a si in Turci'a. Adeca :

In Angli'a : Iacobu II., 1685 — 1689. ; si in loculul seu Vilhelmu III. 1689 — 1702
Tr. Franc.

ISTORI'A

DOMNIEI LUI SOLIMANU II

ALU DOUE-DIECILEA IMPERATU ALU TURCILORU

CAPU II. DIN CARTEA IV.

SULTANU SOLIMANU ESTE CONSTRINSU A ASCENDE TRONULU IMPERIALE

I. Immediatu dupa depositiunea lui Mahomedu, Bostandgi Bashi (1) se duse la Solimanu, care era anca inchisu in camer'a sa,

(1) *Bostandgi Bashi*. Capulu Bostandgiiloru si prefectulu palatelor imperatului. Sunt doi cu acésta numire in imperiulu ottomanu : unulu in Constantinopole, si celalaltu in Adrianopole, fiindu-ca imperatii ottomani in ambe aceste cetati au palate. Si cu tôte cà de la Sultanulu Mahomedu Fatih încòce, imperatii si-au alesu Constantinopolea de resedinti'a imperiului ottomanu, totusi ei dau onòrea adese-ori cu presentia lor vechiei metropole a crescèndeii domnatiuni ottomane. Acesti doi Bostandgi Bashi suntu egali in dignitate si in rangu; dar' nu si in jurisdictiune si venituri. Celu din Adrianopole nu are alta sarcina, de câtu a griji de palatulu imperiale de acolo, si are inspectiunea asupr'a filoru Sultanului, candu acest'a residee in acea cetate. Celu din Constantinopole din contra. are deplina jurisdictiune asupr'a a totu littoralulu de la gur'a Dunarei péné la muntele Athos; candu Sultanulu merge in barca sa, elu trebe seu se mérga inaintea Sultanului cu luntrea sa, spre a-i tiené calea deschisa, séu se diréga elu insusi barca Sultanului. Elu trebe se aiba cunoscintia esacta despre totu littoralulu mării, si despre tôte localitatile de pe acolo; in câtu se fia in stare a respunde la tôte intrebarile ce Sultanulu i-ar' adressá in privinti'a acellora si in privinti'a proprietariloru lor. Si fiindu-ca numerulu acestor localitati este apròpe immensu, asia numai acel'a è qualificatu pentru acestu officiu, care a servitu mai inainte ca simplu Bostandgi. Candu Sulta-

si prosternându-se pênê în pamentu , isi aretâ suppunerea datorita unui imperatu, si apoi ilu rugâ a esi si ascende tronulu oliosmanu, devenitu vacantu prin depositiunea fratelui seu, offerindu-i si assecurandu-lu de suppunerea a tîta natiunea musulmana. Solimanu, surprinsu de acestu annuntiu neasceptatu, in contra asceptarei tuturoru a datu urmatoriulu respunsu : « Pentru numele eternului « Dumnedieu ! de cê veniti a me conturbâ in linistea mea? Ve rogu « din totu adênculu inimei mele, lasati-me , cá cele puçine dîle ce « le mai amu, se le potu petrece in pace in camer'a mea ; si lasati « cá fratele meu se continue a guvernâ imperiulu ottomanu : câci « elu è nascutu pentru a domni, éra eu sunt nascutu numai spre a « meditâ si a me preparâ la viéti'a eterna». Bostandgi Bashi remase frapatu la inceputu audindu acestu respunsu. Dar' dupa aceea s'a reculesu , si insistêdu asupr'a principelui , i dtse , ca : «Vezirii , « Ulemalii , nobilii si totu poporulu ve declara de imperatore ; si a- « césta resolutiune nu se mai pôte schimba ; nici Sultanulu Maho- « medu nu mai pôte fi restituitu pe tron , fara a espune imperiulu « la extreme desastre». Solimanu statea anca nedecisu, apoi dtse , ca elu are cu multu mai mare stima catra fratele seu, decâtu se primésca tronulu , pe care fratele seu de siguru numai l-a parasisitu fîrâ voia sa.

SOLIMANU DECLARATU IMPERATORE , POARTA TOTUSI FRICA DE FRATELE SEU

II. « M'asiu suppone bucurosu vointiei generali —continuâ elu — « dar' me temu de fratele meu». In urma Bostandgi Bashi, perdien-du-si patienti'a i dtse : « Voi trebe, o ! serenissime imperate a ve « suppone cererei si vointiei poporului musulmanu». Si dicêdu aceste , ilu prinse cu o speçie de fortia modesta si-lu dtuse pe tron . Solimanu, candu au adjunsu in sal'a unde de ordinariu se inaltia tronulu, mai inainte de tôte tremurandu a cautatu in tôte partile, si a dtsu lui Bostandgi Bashi si usieriloru , cá se caute bine , nu cumu-va fratele seu este in sala : câci se teme ca-lu va vedé de

nulu intra in barc'a sa, elu ilu conduce tienendu-lu de subsuori ; si pentru aceea se si numera intre Koltuk Veziri, despre cari voiu vorbi mai in josu (*) Elu in urma nu pôte fi dimissu din oficiulu seu, de câtu cu trei tuguri.

(*) La not'a 28. *Trad. Fom.*

unde-va. Dupa ce in urma l-au asicurat ca fratele seu este transportat in alta camera , a ascensu tronulu, si toti curtenii l-au salutat de imperatore alu osmaniloru.

ELU ISI SPALA MANILE, CAPULU SI PICIOARELE DE IMMUNDIT'Ă TRONULUI

III. Terminate aceste ceremonii , elu sari de pe tronu parasindulu cá pe unu locu necuratu, si cerù abdest , adeca apa , cá se-si spele manile, capulu si picioarele de imunditiile tronului. Dupa ce i s'au adusu apa si s'a spalatu, n'a mai voitu a se urcá pe tronu ; si la insistenti'a curteniloru, isi puse degetulu pe gura, si le face prin acé-st'a semnu se taca (2). In urma , pre langa tóta 'resistenti'a sa, ilu pusera éراسي pe tronu, si elu admisse pe ulemali si pe nobilii dignitari a-i sarutá paliulu.

CONFIRMA PE MARELE VEZIRU SIAVUS PASIA IN POSTULU SEU

IV. Primulu actu alu seu a fostu, a confirmá pe Siavus Pasia in postulu seu de mare-veziru ; si onorându-lu cu unu vestmentu de ermelinu, i demandá a-si implini cu fidelitate officiuu seu, si a-si pune lóte puterile pentru a face se incete seditiunea si se se restabilésca linistea intre armata si poporu.

REBELLIUNEA Éراسي ERUMPE CONTRA VEZIRULUI

V. Indata ce Siavus Pasia s'a intorsu in palatulu seu, Buluc Agalarii (3), s'au grabitu a-lu salutá in dignitatea sa de mare-veziru. Dar' puçinu dupa aceea au mersu se-si pretinda soldulu loru si no-

(2) *Semnu se taca*. Turcii observa cu o attentiune superstitioasa, ca Sultanii loru candu se suie mai antaiu pe tronu , ce dicu , ce intréba, séu ce comanda ; si ca cu ce actiune isi incepu regimulu loru , si de aci vreu a concludé despre inclinaçunile, faptele si guvernamentulu loru in viitoriu ; si se intempla ca de multe-ori se implinescu coniecturile loru. In cátu pentru Solimanu , din semnu ca si-a pusu degetulu la gura si le-a impusu tacere, ei au prognosticatu, ca nu va face nici-unu lucru memorabile : si in fakta asiá s'a si intemplatu.

(3) *Buluk Agalarii*. Acesti-a sunt comandantii regimentelor de Ieniceri, si officierii superiori cari se ieau dintre acesti-a ; precumu : Bash-buluk Bashi, Kiahaieru, Muhzir Aga, Samsundgi Bashi, Sagardgi Bashi si Kulkiahaiasi : toti acesti-a se numescu cu numele comunu de Buluk Agalari. Regimentele de Spahi anca se numescu tóte Buluk, si comandantii loru Buluk Agalari.

ulu Baksisiu (4), ce este in usu a se dá cá unu Dgiulus séu presentu totdeauna la inceputulu unui nou regimu. Vezirulu inse, sciindu ca in cassele atátu domestice cátu si publice nu sunt altu decâtu catalóge de conturi, a amenatu pe officari vre-o cátu-va timpu numai cu vorbe góle; ér' pe principalii auctori ai seditiunei, sub pretestu de promotiune, in realitate inse pentru a-i departá de ceialali

(4) *Baksisiu*. Acestu cuventu insémna unu donu puramente gratuitu, dar' unu donu consacrata pria usu, care prin urmare nu póte avé numirea de elemosina. Sultanii, candu dupe mórtea ori destituirea predecesoriloru loru, mai ántáiu se punu pe tronu, ei totdeauna dau unu baksisiu tuturoru trupeloru alesé, cari pe acela timpu sunt stationate in Constantinopole, cu esceptiunea aceloru soldati, cari appartieniu Pasiloru; si acestu baksisiu se numesce Dgiulus Accesi, adeca banulu noului séu reinnoitulu regimu. Lia-carui Ieniceriu se dau câte dóue-dieci de lei, si lia-carui Spahi câte dóue-dieci-si-cinci; si daca li s'ar refusa acesti bani, séu ar' in tardia cu respun/erea loru: ei potu se-i pretinda cá pura datorie. Sunt casuri candu soldatii, vedindu ca Sultanii sunt in lipsa de bani, le daruiau un'a péné in dóue kiste, séu soldulu de pe trei luni: dar' nici candu nu s'a auditu cá ei se fia renun/iatu vre-odata la Dgiulus Baksisiu. Acestu daru l-a introdusu in imperiulu otomanu mai ántáiu Solimanu Canuni, aacorulu a mái tóte regulatiunile in statulu osmaniloru. La prim'a vedere s'ar paré ca acestu usu ar' fi unu lucru periculosu pentru imperiu; cáci speranti'a de a capetá baksisiu este unu incitamentu perpetuu la soldatii avidi de a se revolta. Si intr'adeveru, esperienti'a a aretatu, ca cele mái multe rebelliiuni si destituiri de Sultani prin nimicu nu s'au suscitatu si sustienutu mai multu, cá prin aceea ca Ienicerii, cupidi si altminterea de a schimbá cátu mai adese-ori regimulu, in speranti'a baksisiului se uniau cu inimicii Sultaniloru si se revoltau contra acestora. Dar' déca consideramu mai deaprópe scopulu acestei legi si intentiunea legislatorelui, nu potemu sa admiramu destulu prud nti'a divina si profund'a sciintia politica a lui Solimanu disu Canuni. Elu adeca isi propusese a pune imperiulu in stare de a nu se teme nici de atacurile dinafara, nici de turburările din laintru. Pre langa acésta, elu se temea ca successorii sei, orbiti de puterea absoluta ce ó ar' avé asupra suditiloru loru, ar' poté prin superbia, tirania si alte vitiuri se risipésca totu ce au adunatu: asia i-au legatu prin o lege, care se-i faca a tiéné susu si tare la dignitatea imperiale; si in 'acelasiu timpu prin frica de turburari se-i faca a se retiené de a le face reu, déca amórea de virtute nu i-ar' poté miscá la acést'a. Elu prevedea, ca cu modulu acesta, successorii sei voru fi necesariamente obligati a purta o grige deosebita, cá in tierile loru se nu se comitta nici-o nedreptate séu tirania; si acést'a, parte pentru a desarma pe malcontentii sedusi prin daruri la rebelliiune, si a le luá si cea mai mica ocaziune de a gasi ceva de condamnatu in faptele Sultaniloru; parte, pentru cá chiar' prin modulu acesta, soldatii astuti, cari petrecu cu ochi attentivi coruptiunile publice, in speranti'a baksisiului se póta allege si dá Statulu domnitari prudenti, cari se scia ca cellu mai micu abusu de putere i pune in periclu de a-si perde tronulu.

rebelli, i-au trimisu garnisóne in cetati fórtede departate. Acesti-a inse se adunara in Orta Giamì, prinsera armele, percorsera trupe de trupe tóte stradele, si strigau ca : Vezirulu este inmicu alu Sultanului Solimanu, si cá atare, precum cá unulu care a frantu si violatu promissiunea sa, trebe omoritu.

REBELLII OMOARA PE VEZIRULU IN PALATULU SEU

VI. Vezirulu audiendu de adunarea soldatiloru si de cele ce se petrecu pe strade, se trase cu officiarrii sei in palatulu seu, inchise portile, si se resolvi a se aperá si a muri cu sabi'a in mana. Puçinu dupa aceea vinu rebellii, incungiura palatulu, si striga : se li se deschida portile; căci au de a impartesi ceva vezirului. Dar' Siavus Pasia, care sciá intentiunea loru, le denegá intrarea. Ei se încerca a rumpe portile cu puterea : Siavus i respinge cu armele, ce, din fericire, le avea in palatu, si omóra vre-o dóue-dieci de Ienicierii. Soldatii, vediendu mórtea camaradiloru loru, se infuria si mai tare, nevalescu cu tóta puterea asupr'a portiloru, le spargu, si intra in palatu. Vezirulu din feréstra camerei sale, care erá chiar' in façie cu port'a, nu incetá a descarcá puscaturile asupr'a loru; officiarrii sei anca, căm una-suta la numeru, se oppunu rebelliloru cu arm'a in mana, i impiedica de a se urcá pe trepte, si-i respingu pênê in Divanchanu (s); si finindu-li-se puscaturile, ei intrepidi cu

(5) *Divanchanu*. Tribunalu, sala de judecata, séu localitatea unde se asculta plangerile poporului. In catulu primu alu palatului Vezirului este o sala fórtede spatiósa, de trei laturi inchisa cu pareti, cr' a patr'a lature, unde sunt scarile, è construita numai din colonne; si acésta è anume facuta asiá, pentru cá pledarile se se audia mai bine, si interessatii se póta fi admisi in laintru mai usioru; cr' cei cari stau afara pe scari se póta intielege despre ce se tractéza in sala. In midioloculu parete-lui care este in façie cu intrarea, este facutu unu arcu, si deasupr'a acestui-a este scrisu in littere de auru confessiunea fidei mahomedane, despre care amu facutu acum de atâte-ori mentiune. Suptu acestu arcu unu scaunu pusu pentru Vezirulu, in care siede elu dupe manier'a europena, adeca cu piciórele lasate ia josu (*). Pe paretele spre média-dí este depinsa o lampa, care este semnu unu Mih-rab séu altariu, catre care Turcii trebe se se întórca cu faci'a loru candu isi facu rugatiunile. Căci, fiindu-ca partile litiganti trebuindu a acceptá reiesit'a causei loru, de multe-ori sunt impiedicate de a merge la o Giania spre a recitá acolo Nemazulu la timpulu curentu: asiá pentru comoditatea loru s'a inventatu acestu semnu de al-

(*) Turcii isi punu piciórele in crucisiu, si asiá siedu pe ele *Tr. Rom.*

sabi'a in mana apera pe domnulu loru. Lupt'a a fostu infocata si sangerósa, unde mai bine de un'a-suta-cinci-dieci de rebeli au ramasu morti pe trepte, si cá m totu atáti-a vulnerati. Dar' in urma

tariu, cá la singnalulu clamatoriloru se nu-i impiedice nimica de a-si face rugatiunile chiar' si in midiloculu rumórei ce nu arare-ori domnesce in sala. Éca acumu form'a de procedura ce se qbserva la Turci in acestu foru de judecatoria. De patru ori in septemana, adeca Vineri, Sambata, Luni si Mercuri, e detoriu Vezirulu a veni in Divanu si a face dreptate poporului ; afara de casulu candu ar' fi impiedicatu prin affaceri de mare importantia, ceea ce fórté arare-ori se intempla. Dar' candu totusi are ceva pedeca, atunci ilu suplinesce Ciausiu Basi. Dilele de Duminica si Marti guntu destinate pentru Divanulu Sultanulu séu Galebe Divanu. Ioia é di de pauza si pentru aceea se si numesce Datlu Ghiuni (*) Vezirulu are de assistenti, Vinerea, pe amenduoi Kasiulaskirii, pe celu de Anatoli'a la stang'a, si pe celu de Rumeli'a la drépt'a ; dintre cari celu d'ántaiu asiste numai cá auditoru, ér' cestu de alu doilea cá judecatoriu : Sambat'a are pe Galata Molasi, séu judele de Pera : Luni'a pe Eiub Molasi si pe Iskiudar Molasi : Mercuri'a pe Istanbul Effendi. Inainte de a veni acesti-a in sala, Ciausi Basi asedia amendoue partile litiganti in duoe renduri, dandu-le câte-unu Ciausiu cá garda, si spunendu-le ca se astepte póné va veni Vezirulu, ér' póné atunci se-si tiena fia-care Arzuhalulu seu in mana. Dupa ce a venitu Vezirulu, si la ordinulu seu s'a pusu pe mésa tapisulu tiesutu cu auru, numitu Ischkir, re care scrie elu : vine celu d'antaiu acusatore din rendulu de catra man'a stanga si-si da petitiunea la Ciausiu ; acesta o da la Ciausiu Basi, séu la altu superioru alu seu, precumu sunt Ciauslar Kiatibi si Ciauslar Emini ; si acesta o da lui Buiuk Teskieredgi, care sta in partea stanga de la Vezirulu. Acestu Teskieredgi cetesce Arzuhalulu cu voce inalta ; si dupa aceea se asculta amendóe partile in modu contradictoriu, adeca pro si contra. Dupa ce s'au esaminatu si ponderatu motivele si de o parte si de alt'a assessorii, ori cari ar' fi ei, se redica, si recapitulandu in modu summariu tóta caus'a, spunu ce sententia trebe se se aduca dupa opiniunea loru si conformu legiloru divine. Si déca Vezirulu apróba, Teskieredgiulu insémna sententi'a in partea de-asupra a Arzuhalului, care trebe se fia nescrisa, si Vezirulu o confirma, subscriendu cuventulu *Sah* (adveratu). Ér' déca Vezirulu se indoesce despre justeti'a sententiei, elu mai asculta odata tóta caus'a ; si déca afla ca assesorii cu intentiune au datu sententia nedrépta, pronuntia insusi alta sententia dupa opiniunea sa propria, si despre acésta da partiloru unu Hudget séu o copia a sententiei. In asemenea casu inse, assesorii mantienu cu tóta seriositatea opiniunea loru ; ceea ce nu numai ca potu, ar' sunt obligati a face : pentru ca déca s'ar descoperi ca unu judecatoriu a facutu odata nedreptate, elu nu numai ca-si perde postululu, dar' nici numai dóte avé sperantia de a intrá vre-odata in altu postu. Dupa ce s'a purcesu in modulu acest'a cu tóte partile postate in stang'a, totu asiá se purcede si cu cele din drept'a ; adeca celu mai antaiu isi da Arzuhalulu prin midi-locirea personelor mentionate mai in sus lui Kiuciuk Teskieredgi, care mai ántaiu ilu percurge in fuga, pentru cá se nu se impiedice candu vine se-lu citésca. Indata apoi ce s'a ju-

(*) Diu'a dulce ; séu Joi'a alba. *Tr. Rom.*

multimea repórta victoria asupr'a bravurei, si multi d'in partid'a vezirului cadu morti, altii fugu pe coperisiu deasupr'a si se arunca josu pe strada. Vezirulu, cându a vediutu ca ómenii'sei sunt dispersi, s'a retrasu éراسي in camer'a sa, si in usia mai omóra cu sábi'a vre-o doui-spre-diece Ieniceri. In urma, fatigatu mai multu de invingerea sa, decátu de a fi elu invinsu, cade in man'a soldatiloru, si a fostu in modú crudele ucisu. Corpulu seu taiatu in bucáti, a fostu aruncatu prin ferestre pe strada.

ALTE CRUDELITATI ALE REBELILORU

VII. Soldatii in furórea loru nu se oprira ací. Ei petrundu in apartementulu femeieloru, lucru ne mai auditu péné acumu la Turci, si taia nasulu, manile si piciórele la femei'a Vezirului (6) si la sor'a lui, si góle desbracate le arunca pe strade; apoi comitu si alte fapte esecrabili cu sclavii si cu slavele. Dupa aceste brutalitati comisse asupr'a familiei si casei Vezirului, rebellii cá nisce lupi selvatici se arunca prin tóte stradele cetatiei, si omóra si préda totu ce le vine in cale, cá si candu tóta lumea ar' avé parte la crim'a Vezirului. Ce spectaclu inspaimentatoriu! ce trista desolatiune in tóta cetatea! Nici-odata Constantinopolea n'a fostu mai aprópe de ruin'a sa totale cá chiar' acumu; déca, spre fericire, ulemii, primii autori ai seditiunei, nu se intrepuneau ér' ei a o stinge. Cáci vediendu periclulu inaintea ochiloru, ei se, adunara numai decátu in palatulu imperiale, arborara Sandgiaki-Sierifulu (7) lui Mahomedu tramisera clamatori in tóte partile se publice, ca totu musulmanulu

decatu o cauza ce era mai inainte in desbatere: Kiuciuk Teskieredgi ceteste cu voce innalta Arzuhalulu ce i s'a inaintatu. Si totu asiá merge péné se termina tóte cauzele; si divanululu nu se póte redica, decátu séu facéndu-se nópte, séu déca nu mai sunt cause de infaçosatu. — Totu in sal'a acést'a isi primescu Spahii soldulu loru in presentia Vezirului. Ér' Ienicerii isi capeta soldulu loru in Galibe Divanu, séu in curtea Sultanului, si li se da in pungi, cari apoi ei leducu la Kulkiahaha, si a-cést'a le imparte dupa trupe, si da fla-carui competentia sa.

(6) *Femei'a Vezirului.* Acést'a a fostu fii'a marelui si celebrului Veziru Kioprili Ahmedu Pasia, si sor'a lui Kioprili Mustafa Pasia, care puçinu dupa aceea a reocupatu Belgradulu de la Germani. Cruelitatea cu care soldatii turbati au tractatu pe aceste femei, este cu multu mai desonoratória, decátu rebeliunea insasi si decátu uciderea nevinovatului Veziru.

(7) Stindardulu santu. *Tr. Rom.*

care nu voiesce se tréca de infidelu, se asculte si se se adune in giurulu acestui stindardu. Cetatiani si locuitorii Constantinopolei au fostu prinții, cari au properatu sub stindardu; dupa aceea vinu Ienicerii, si pentru cá se nu para rebelli si disprețuitori stindardului profetului loru, depunu armele si se supunu santului stindardu, strigandu ca ei au prinsu armele nu in contra Sultanului, cì in contra vezirului, perfidului seu inamicu. L-amu punitu — dîsera ei — precumu a meritatu; si acumu suntemu gat'a a face totu ce ne va ordoná Sultanulu, căci i-amu datu putere a dispune de viéti'a si mortea nòstra.

CODGIA ISMAIL PASIA ESTE NUMITU MARE-VEZIRU. REBELLIUNEA REINCEPE

VIII. Dupa-ce cu modulu acest'a a incetatu tumultulu, Solimanu numesce mare-veziru pe Codgia Ismail Pasia (*) si rebelli se intorna la casele loru. Dar' acésta liniste n'a tienutu lungu; căci pucinu dupa aceea, Sultanulu a datu ordinu Vezirului, cá in ascunsu se puna man'a pe auctorii rebelliunei, si se-i curatie din viétiá. Vezirulu a inceputu cu tóta seriositatea a'esececa ordinulu Sultanului; dar' Ienicerii vediendu acést'a, apuca érași armele, se aduna in Orta Giamí, si amerintia a estermína atátu pe Sultanulu cátu si pe Vezirulu. Sultanulu vediendu ca furtun'a se ridica asupr'a capului seu, ascultandu consiliulu lui Kioprili Mustafa Pasia, arunca tóta vin'a pe Vezirulu (9), si lasa a se respandi vorb'a, ca tóte acestea le-a

(8) *Codgia Ismail Pasia*. Betranulu Ismailu Pasia. Era pe acelu timpu Aga Ieniceriloru, si flu numitu mare-Veziru anume de a inteniunea de a innabusi mai usioru turburările, si de a imblândi cu mai pucina ostenéla pe Ienicerii rebelli. Dar' candu se revoltara a dóu'a óra, betranulu fu sacrificatu la consiliulu lui Kioprili Musafa Pasia, si s'a tramisu in esilu la Rhodos.

(9) *Arunca tóta vin'a pe Vezirulu*. Puterea suprema si câte-odata aprópe neamarginita, ce dau Sultanii Veziriloru sei asupr'a imperiului ottomanu, ar'poté in alte state se aiba consecintie periculóse; in Turci'a inse este celu mai eficace, déca nu uniculu midi-locu de a sustiné sta tulu. Cáci, afara de aceea ca Sultanulu are poterea de a destitui pe Vezirulu candu i place; ceea ce se intempla mai alesu candu vede ca puterea Veziru lui prin o lunga durata a prinsu radecini prè afunde; dar caus'a cè-i retiene pe Veziri de la a face turburari, este mai cu séma aceea, ca ei sciu bine, ca prin destituirea Sultanului, nu mai potu adjuge nici-odata se-si mai faca noroculu. Ei nu potu adjuge se-si puna pe capu o diadema atátu de sacra, din caus'a singularei veneratiuni cu care se porta Turcii cátrá cas'a domnitória osmanica dar;

facutu Vezirulu d'in propri'a sa auctoritate, fara scirea si fara ordinulu Sultanului.

**CODGIA DESTITUITU, SI IN LOCULU LUI SE NUMESCE VEZIRU TEKKIURDAGHI
MUSTAFA PASIA**

IX. Pentru cá se dea óresi-care colóre de crediementu vorbeloru sale, Solimanu destituie pe Codgia Ismailu Pasia din dignitatea de mare veziru, si-lu tramitte in esiliu la Rhodos; in loculul lui numesce veziru pe Tekkiurdaghi Mustafa Pasia. Effectele fatali ale acestoru flacare s'au latítu din capitala si in celelalte provincie ale imperiului.

EGEN PASIA IN RUMELI'A, SI GHIEDUKI PASIA IN ASI'A, SE REVOALTA

X. Egen Osmanu Pasia (10) in Rumeli'a audiendu ca Mohamedu ei nu potu contá nici la o affectiune séu favóre stabila a succesorelui Sultanului; cáci acest'a nici odata nu-si va pune increderea intr'unu omu care a fostu tradatoriu façe cu domnulu seu. Candu se nascu turburari, uniculu scutu cu care se apera Sultanii contra plangeriloru si murmurului poporului este, ca ei tóta vin'a relei administratiuni o arunca asupr'a Vezirului. si-lu sacrifica furiei poporului. Unu remediulu acest'a, care arare-ori a remasu fara a produce efectulu seu bunu; ba nici odata n'a smintitu de cate-ori s'a aplicatu; déca cumu-va Sultanii din pré marea loru iubire catra Veziri nu au intermissu de a-i puni, si de a imbandi prin alte midi-lóce mai dulci pe poporulu malcontentu. Cáci multi barbati fórté considerabili tienu, cá Turcii nici-odata n'ar' fi venitu la estremulu de a destitui pe Sultanulu Mahomedu alu IV., principe renumitu prin lunga domnirea sa si prin atáte multe victorii, déca elu nu tienea la obstinatiunea sa de a protege pe Vezirulu seu, Ainedgi Solimanu Pasia (care dupa maxim'a Turciloru a meritatu a-si perde capulu. fiindu-ca la anulu 1686, a lasatu pe imperiali inántea ochiloru sei se cuprinda Belgradulu, si dupa aceea s'a lasatu se fla batutu la Siclosiu), si déca elu nu asteptá cá lucrulu se adjunga la atáta desperatiune, in cátu se remana elu insusi ucisu. Assemenea nici Mustafa n'ar' fi fostu destituitu, déca elu ar' fi estradatu numai pe Rami Mehemedu Pasia si pe Mufti dimpreuna cu siii loru in manile rebelliloru.

(10) *Egen Osmanu Pasia.* Unu omu fórté insemnatu pentru lotrielle sale in Asi'a. Elu a fostu instituitu mai Antáiu Pasia cu duóe tuguri in vecinatate de la Kasdaghi, Dar candu a vediutu ca starea imperiului ottomanu este sdruncinata atátu afara cátu si in laintru, elu, cu trupele ce le avea sub comand'a sa si cari treceau de celle mai bune in tóta Asi'a, a inceputu a devasta tóte provincielle vecine; si mai multu, elu amerintiá cu destructiune cetatea Iskinderu, bá péné si resiedinti'a imperiale. In urma inse s'a impacatu cu Sultanulu Solimanu; si dupa ce a obtienutu iertatiune de la acesta, a adusu cu sine preste un'a miie de voluntari pentru a se bafe contra Germaniloru. Dar' cu tóte acestea i s'a luatú viéti'a indata ce au adjunsu la Constanti-nopole.

este destituitu si in locul lui a adjunsu Solimanu pe tronul, au adunatu o truppa considerabile de Spahi, si i-a indemnatu cá cu invoire communa se tramitta unu Arzuhalu la Vezirulu si se c era bacsisiulu Giulus, ce li se cuvine dupe usu. Vezirulu fiind in absoluta imposibilitate de a le satisface cererea, le-a respunsu, ca anca voru trebui se accepte lungu timpu p en e ce li s'ar poté plati acele bacsisiu. Atunci Spahii isi fecera singuri dreptate, si st orsera de pe locuitorii din Rumeli'a aceea ce le datoriu Vezirulu, si sub acestu pretestu au devastatu tóta Bulgari'a p en e la Sophi'a. In Asi'a, Ghieduk Pasia inspiră trupeloru sine idei seditiose; si alaturandu-i-se mai multe mii de voluntari, amerinti a a attaca insasi Constantino-polea. Si mai multu; elu devast a t ote provinciile de sub Beglerbegulu de Anatoli'a, si suppunendu-le potestatiei sale, innaint a cu armat'a sa p en e la Isnikimid Ghiescid (11), si se prepar a a obsidi a cetatea Chrysopole; ceea ce credea a o poté ocupa cu at atu mai usioru, cu c atu ca Ienicierii, rebelli si ei, pareau a se ocupa mai multu cu certele loru interne, dec atu a mai cugeta la inimicii esterni, si la acei-a cari asemenea loru erau culpabili de rebeliune.

**IENICERII LASA LA O PARTE CUGETELE LORU REBELICE, SI BATU PE
REBELLULU GHIEDUK PASIA**

XI. Dar' Ienicierii lasa la o parte fur orea revolutionaria ce o nutriau contra superioriloru loru, trecu marea, si ajungu inaintea Chrisopolei cu o nópte mai inainte de ce ar' fi inceputu Ghieduk a o attaca; tragu o lin ea in giurulu cetatiei, constringu pe inamicu a se retrage; si pu inu dupa aceea luandu offensiv'a, batu pe Ghieduk si punu capetu rebeliunei.

IMPERIALII OCCUPA AGRI'A SI ALTE CETATI IN UNGARI'A

XII. Pre candu imperiulu ottomanu era cutrieratu de aceste revolutioni intestinale, armat'a imperiale a ocupatu celle mai tari propugnacule ale Ungariei, Agri'a, cea mai formidabile fortar etia in

(11) *Isnikimid Ghielcid*. Asia se numescu sinulu marei de la Nicomedi'a, care se intinde de la marea-marmora p en e in marea-négra. Numele de Ghielcid, adeca Tre-c atoria, i s'a datu din cauza, ca aprópe de acestu sinu de mare este calea ce duce din Asi'a la Constantinopole.

Ungari'a-de-susu, după obsidiune de patru luni, a fostu constrinsa prin fόμε a se supune imperialiloru in dόμε-dieci ale lunei Muharremu anulu Hegiréi 1099. Totu asemenea sôrte a avutu si Muncaciulu, o fortarétia aprópe insuperabile in Ungari'a-de-susu, si care cu câti-va ani mai inainte a fostu intarita cu o buna garnisóna si cu nóue fortificatiuni de catra Tököli; nu numai, cì acest'a o fece de asilu pentru femeia sa, thesaurulu si archivulu seu. După ce inse, precumu amu spusu mai in susu, Turcii au arestatu pe Tököli, si Casovi'a s'a perdutu din mana, muierea lui, acésta eroina a timpului nostru, si-a adunatu atâte truppe, câte i-a fostu in potentia, a provediutu Muncaciulu cu o cantitate considerabile de victuale, sperandu ca in modulu acest'a se va poté susțiené pênê la finitululu bellului, séu pênê ce Turcii voru poté veni se elibere cetatea.

EI OCCUPA MUNCACIULU. PUNU MAN'A SI ARESTÉZA PE SOCI'A LUI TÖKÖLI

XIII. După ce fortiele turcesci au fostu respinse prin partile vecine, contele Merci, la anulu Hegirei 1098, se incercâ a supune și acésta fortarétia sub potestatea sa, si o batú câte-va luni bombardandu-o cu tunuri si cu bombe. Dar' a vediutu ca cu modulu acest'a nu póte esî nici la unu resultatu, fiindu-ca principes'a se aperá cu unu curagiu eroicu si firmitate admirabile; pentru care ea ar' fi meritatu tôte elogiele, déca ar fi aplicatu aceste mari si singulari vertuti intru aperarea patriei sale. Asiá contele Merci se puse intr'o distantia óre-care de la cetate, si blocandu-o o tienea in astu modu inchisa, in câtu taiându-i tóta comunicatiunea, a fortiatu pe principess'a, soçi'a lui Tököli, a se supune mai multu prin fόμε, decâtu prin armele inimice; si in patru-spre-diece alle lunei Rebiul-ewel, anulu Hegirei 1099, s'a predatu dimpreuna cu castellulu in discretiunea imperatului Germaniloru.

H. 1099
I. C. 1688

DISPOSITIUNEA REBELLA A TURCILORU AMERINTIA CU NOUA SEDITIUNE

XIV. Ajungêndu scirea despre aceste infortuniuri la Constantino-pole, poporu si soldati au inceputu de nou a nutrí idei seditiöse. Câci ei cu totii se inspirasera de sperantia, ca după ce Mahomedu, auctorulu bellului injustu a fostu destituitu, si in locul lui a fostu inaltiatu pe tronul Solimanu, adeca unu principe de o speçiala pie-

tate, precumu isi imaginau ei: mâni'a lui dumnedieu va încetá de asupr'a loru, si respinsi voru fi inimizii cari amerintiau a petrunde pênê in inim'a imperiului. Dar' vediendu-se insielati in asceptarile loru: au inceputu a respandi scrisori injurióse prin Giamie si prin Divanu, in cari faceau reprobatiuni Sultanului pentru negligerenti'a sa, si atacau in modu satiricu, in versuri si in prosa, atâtu pe vezirulu si pe ceialalti officari mai de frunte, câtu si pe Sultanulu in-susi. Vezirulu nu erá inatentivu la aceste miscari; si ordiná patrole, cari percurgeau stradele cetatiei diu'a si nóptea; opri conventiculele nocturne, unde sciá bine ca de comunu se fabrica aceste arme mali-tióse; lasá a se arestá unele persóne, cari din neprecautiune tie-nusera discursuri satirice in publicu, dar' i liberá éراسi fara a-i puni, cá nu, punindu-i, se mai verse, precumu se díce, oleiu pe focu.

SOLIMANU MERGE LA ADRIANOPOLE. TIMOAREA LUI NATURALE CONTRIBUIE FOARTE MULTU LA INCETAREA SEDITIUNEI.

XV. In urma timórea naturale a Sultanului a effeptuitu aceea, ce nici curagiulu celu mai animatu, cá celu mai bunu midi-locu de a preveni reulu, n'ar' fi potutu face. Solimanu intr'atátu a fostu cuprinsu de frica, in câtu s'a resolutu a perasi Constantinopolea si a se departa d'ntre auctorii rebelliunei. Intentiunea sa a fostu aprobata, si sub pretestulu de a schimbá aerulu, s'a dusu la Adrianopole cu nobilii sei si cu tóta curtea. Nu incupe dubiu, ca poporulu din Constantinopole a avutu tóta ratiunea de a se plange de réu'a administratiune a trebiloru publice; dar' gresiél'a erá, ca elu atribuíá caus'a nu celloru ce o meritá, cì altoru persóne cu totul innocente. Cátu de sleitu erá thesaurulu publicu, si in ce mare necessitate erá redusu acestu opulentu imperiu, se póte vedé din ceea ce s'a petrecutu cu ocasiunea acestei caletorii a Sultanului de la Constantinopole. Candu erá chiar' se plece Sultanulu, vine stabulariulu si-i annuncia, ca in stalurile altetiei sale nu sunt atáti cai, catári si câmile, câtisunt necesari pentru a transportá tóta curtea la Adrianopole. Sultanulu, cá omu de unu temperameñtu fórte blandu, i díse se mérga si iea cu tocméla ceea ce lipsesce, si defterdariulu se plátésca bñnii. Defterdariulu inse, intrebatu fiindu, respunse ca nu suntu atáti-a bani in cass'a thesaurului publicu. Atunci Solimanu,

pentru a veni într'adjutoriulu acestei necessitati momentane, a datu ordinu cá in piati'a publica se se vanda argintari'a, aurari'a si tóte pretiósese sale. Cu modulu acest'a poténdu, nu fara mare greutate, a inchiriá cai si carra, a plecatu din Constantinopole; si prin acést'a a prevenitu si evitatu o revolutiune ce erá chiar' se erumpa.

AJUNGENDU SOLIMANU LA ADRIANOPOLE , INVITA PE IMPERATULU GERMANIEI A INCEPIA PACE

XVI. Dupa ce a ajunsu la Adrianopole , se aretá la inceputu cá si candu n'ar' cugetá la alta decâtu la întreprinderi bellice. Dar' fiindu-ca legea Coranului si devotiunile superstitiósese, i erau lucruri cu multu mai placute, decâtu armele si soldatii, asia a tramissu pe Zulficaru Effendi (12), sindiculu Ienicieriloru, si pe Alexandru Mavrocordatu (13), interpretele divanului, in calitate de delegati la

(12) *Zulficar Effendi*. Acest'a erá de nascere din Constantinopole, si pentru inventatur'a sa erá in mare védia la curtea ottomana. Pre langa virtutile sale personali, positiunea lui de Ienghiceri *Effendisi*, adeca secretariu alu Ienicieriloru, ilu facea a se bucura de o speciale consideratiune la curte. Officiulu acestui funcíonariu consiste in a tiené registruri despre toti Ienicierii ; a da fia-carui dintre ei unu atestatu subscrisu de mân'a sa; a chiamá pe fia-care cu numele, candu au se-sí primésca soldulu; si cu unu cuventu , a intarí cu subscrierea numelui seu tóte actele ce privescu pe Ienicieri. Cu modulu acest'a, abiá se póte crede cáti bani si cáta avutia isj póte elu cástiga atátu pe cale drépta cátu si pe cale nedrépta. Cáci, pre langa salariulu seu, care este fórte considerabile, elu mai capeta presente fórte insemnate dela officiarii de Ienicieri, candu acesti-a vinu promovati la vre-unu ranghu mai inaltu ; ceea ce la ei se intempla mai adese-ori decâtu ori unde la altii, parte pentru numerulu cellu mare alu officiariloru la aceste truppe, parte pentru ca Aga Ienicieriloru se schimba fórte adese-ori. Cáci este usu generale la Turci, ca se nu se presente inaintea a nici-unui scriútoriu fara a-i aduce vre-unu presentu. Afara de acest'a candu Ienicierii isi primescu soldulu, fia-care trebue se-si presente Pusol'a sa (o nota séu çidula pe care sta numele fia-carui Ienicieriu, si de care totu insulu trebe se aiba un'a); elu inse le stringe si ale acelor'a cari séu sunt morti séu absentii, si redica pentru ei soldatulul, si-lu tiene pentru sine. Ne mai mentionandu aci alte midi-lóce de inavutire, in cari Turcii atátu sunt de inventiosi, in cátu nu-i intrece nici-unu altu poporu pe lume. A remasu de elu unu singuru fiuu cu numele Osmanu Aga, care dupa mórtea lui Daltaban, a fostu inaintatu prin auspiciile lui Mavrocordatu la dignitatea de Kiahaiá.

(13) *Mavrocordatu*. Acestu barbatu atátu este de cunoscutu in tóta Europ'a, in cátu n'ar' mai trebui se facu aci o lunga istoria a vietiei séle. Totusi pentru placerea celoru curiosi vreu a da aci unele notitie . despre geneologi'a sa , despre care péné acumu nu circuléza decâtu numai date incerte. Sub domni'a lui Murádu IV. , reau

imperatulu Germaniei, sub pretestu de a-i annuncia suirea sa pe tron, in realitate inse cu intentiunea de a tracta cu elu despre pace si a o incheia sub conditiunile precumu o voru poté.

mitu pentru cucerirea Bagdadului, era in Constantinople unu grecu fôrte avutu, care era cunoscutu din registrele sale sub nume de Σκαρλάτος (Scarlatos) si care a fostu sorgugiu, séu cumperatoriulu de boi si de oi la curte. Acésta intreprindere se dá de comunu unui grecu; fiindu-ca ei, grecii, poteau mai usioru se cumpere de la crestini boi si oi si alte proviziuni necesarie pentru bucatari'a Sultanului si a Ieniceriloru. Dupa ce Scarlatos si-a facutu o avere fôrte considerabile cu meseri'a sa, elu a inceputu a fi cunoscutu, si la curte fôrte respectatu; precumu se intempla acést'a fôrte usioru tuturoru ómeniloru avuti. Pe timpul aceli'a domniá o mare inimiticia intre Vasilie principele Moldaviei si intre Mateiu principele României. Fia-care din acesti doi principii voiá a se alungá unulu pe altulu din scaunulu domnescu. Amenduoi erau fôrte avuti, si fia-care avea partida puternica la curte: asiá n'au potutu se strice al tui-a decâtu loru insi, prâdandu-si thesaurulu si seracindu-se unulu pe altulu. Scarlatu erá pe partea lui Vasiliu si se intrepuse cu tóta védi'a sa pre langa Vezi-rulu si pre langa ceialalti curteni cá se strice lui Mateiu; si facea acestui-a din di in di mai mari pedecc. Mateiu a incercatu unela midi-lóce de a trage pe Scarlatu in partea sa; dar' tóte au fostu in vanu. In urma Mateiu, dupa ce i-a muritu muic-rea, a cerutu in casatoria pe Luxandra, unica fiia a lni Scarlatu, crediendu ca prin legatur'a de sange mai usioru va poté adjuge aceea ce prin bani n'a potutu face. Scarlatu isi da invoirea, si Mateiu prin Capukihaiá, séu secretariulu seu in Constantinople lasa a se celebrá incredintiarea in modulu cellu mai splendidu, si tramitte-mai multi boieri si boierese la Constantinople cu o mare suita spre a-i aduce mirés'a acasa. Câte-va díle insa dupa incredintiare, Luxandra cade bolnava si capeta versatulu, din care si-a perdatu nu numai frumseti'a, ci anca si unu ochiu. Scarlatu tiene in secretu acésta deformare a fiiei sale, si o tramitte la mire pre langa o dote fôrte considerabile; dar' totodata i dice ei, cá pe tóta calea se-si tiená faci'a ascunsa dupa usulu turcescu, si se nu se arete nici unui omu pene dupa cununia. Elu adeca credea ca consumata odata cununi'a, principele, vrendu, nevrendu va fi obligatu a o tiené de a sa socia, si nu o va mai poté refusá. Asiá, Luxandr'a se inveli bine, si se puse pe cale. Dar' dupa ce au adjunsu in Tergoviste, si i s'a datu o casa si camera elcganta, vediendu principele ca mirés'a, sa nu permite nimerui a intrá la ea, decâtu numai camerieriloru sale ce le luase de acasa: elu a venitu la suspitiunea, ca sub asta ascundere neindatinata la crestini, trebe se zaca ceva secretu: si ceru mai întâiu pentru sine, apoi pentru unele boierese, permissiunea de a-i face visit'a. Dar' jun'a principessa i-a refusatu si un'a si alt'a, dicédu ca parintele seu i a interdisu fôrte strictu, si sub greu blastemu i-a lasatu, cá nimerui pe lume se nu-si arete faci'a pe cátu timpu ea este vergura. si acésta interdicere suna nu numai fa-çie de barbati, ci fa-çie si de femei. Si principele, séu pentru ca natur'a sa cea blanda i dietá, séu pentru ca se temea de puterea parintelnei miresei sale: n'a mai staruitu a o vedé, ci i-a lasatu numai se intieléga, ca vediendu-o atátu de rezervata, elu n'a potutu decâtu a veni la suspitiunea, ca ea trebe ca sa suffere de unu defectu séu de-

VEZIRULU NUMESCE UNU SERASKIERU IN CONTRA INIMICULUI

XVII. Vezirulu Tékkiurdaghi Mustafa Pasia (14), séu pentru ca avea frica de Germani , séu pentru ca era ingrigiatu ca curtenii, in

formitate in corpu. La acést'a Luxandr'a i respunse intr'unu modu fôrte artificiosu, dicéndu ca ea aré totu ce trebe se aiba o vergine ; dar' déca principelui i pare reu de legatur'a ce a facutu . ea este gata la momentu a se întórce în tiér'a de unde a venit ; cá-ci fiu'a lui Scarlatu nu se teme ca nu-si va gasi unu barbatu. Acestu respunsu subtilé din gur'a unei domnisiore tinere, au amagitu pe Mateiu, in câtu elu a facutu immediatu cele mai mari preparative pentru nuptii. Ea , pururea invigita la façie, a fostu dusa din allocamentulu seu de pôné aci in palatu, si de aici in beserica. Dar' candu principele, dupa terminarêa ceremoniei de cununia, a intratu in cas'a de dormitu, și a vediutu ca nevêsta sa este fôrte urita in façie si órba de unu ochiu : elu immediatu si fara a se atinge de ea, séu, precumu dicu altii, la dône dile dupa cununia, o a tramisu din palatu in locuinti'a ei de mai inainte, si de aici o a expeditu cu unu conductu in tóta onórea la parintele seu, dându-i tóta dotea inderetu dimpreuna cu alte daruri nuptiali. cari, precumu se dice, faceau aprópe una-suta-cinci-dieci de pungi. Scarlatu a luat acést'a in nume fôrte reu, si a incercatu tôte midi-lócele de a-si resbuná pentru acésta deli nestare a fiicei sale. Dar' mórtea l-a prevenitu de a-si esecutá intentiunea ; cáci puçinu dupa întórcerea fiicei salc, a fostu assassinatu de man'a unui ieniceriu, pe care, se dice, ca l-ar' li corruptu Vasilie, principele Moldaviei. Luxandra, vergine si veduva totodata, a ramasu multi ani dupa mórtea parintelui seu nemaritata , de si ea erá fôrte avuta. Cáci nobilii greci, cari se tieneau pe acellu timpu in Constantinopole, nu cautau atátu la avutiá câtu la frumsetia, si nu erau dispusi a intrá pentru bani intr'o casatoria atátu de neplacuta ; ér' pe cei de rangu mai inferioru i despretuiá ea insasi, cáci era fiic'a unui-a din cei mai vediuti omeni pe acellu timpu, si pre langa aceea anca si mirés'a unui principe domnitoriu. Chiar' pe acelu timpu venise la Constantinopole unu anume Panteli Mavrocordatu, numitu de comunu numai Panteli, de nascere din Chio ; nobilu de origine, dar' redusu la atáta seraciá , in câtu, pentru a poté trái, vindea prin Constantinopole metasa de Chio numita la Turci Hetai. Dar' afara de acést'a, elu era unu omu tineru , inaltu , frumosu si fôrte educatu ; si pre langa acést'a nascutu dintr'o familia nu neconsiderabile din Chio. Elu avea in acésta insula anca si unu bunu ereditatu de la parintele seu, dar' care in sine nu erá de mare pretiu ; cáci acolo pentru a fi cine-va nobilu, este destulu se fia ereditatu de la parintii sei o mica viia si unu turnurelu, din cauza ca insusi teritoriulu angustu alu acelei insule nu permite cá cine-va se posséda bunuri intinse. Acestu Panteli veniá din candu in candu in cas'a Luxandrei pentru a vinde negociulu seu de metasaria. Ea se inamorá in elu, si fara a mai consultá pe cine-va, se resolví a 'lu lua de barbatu. Tramitte indata dupa unu preotu incetate, si fara se scia cine-va, se cununa cu elu in cas'a sa dupa tôte formele si ceremonetele bisericesci. Din acesta casatoria Panteli a avutu duoi fii, Alexandru si Ionu Ionu abia a fostu cunoscutu cui-va in Europ'a, nu numai pentru : ca de la natura era cu puçina inteligentiá, in câtu nu potea se face nici unu progresu in sciintie ; dar' si pentru-ca nu avea nici

absenti'a sa, voru persvade pe Sultanulu se-i ia viétia, declinã comand'a asupr'a armatei, si institui pe Redgib Pasia (15), Seraskieru in Ungari'a.

unu servitiu la curte, nici a fostu intrebuintiatu in affaceri publice, ci a dusu viétia retrasa ca o persóna privata. In acésta stare a si muritu, lasandu dupa sine duoi fii, Scarlatu si Constantinu, cari chiar' atãtu de puçinu au fostu renumiti ca si elu. Alexandru inse, cellalaltu fiiu alu lui Panteli, erã cu totul de alta fire. In etate de duoi-spre-diece ani a fostu tramisu la studiu in Padu'a : unde patru-spre-diece ani a urmatu sciintiele cu atãta diligentia, in cãtu nu numai ca a fostu declarat doctoru in fisica si in filosofia, dar' indata la întorcerea sa in patria a fostu consideratu cá demnu de a ocupã catedr'a de p'fessore publicu alu fiziceii si filosofiei in scól'a patriarcala din Constantinopole. Dar' venitulul din acésta ocupatiune i pareã prè puçinu, si pentru aceea incepù a practicã sciinti'a medicinei intru Turci ; si prin acést'a in scurtu timpu isi câstigã atãt-a renume, in cãtu cei mai multi dintre boieri se serviau cu elu in infirmitatile loru. Si pentru cá se-si faca unu renume si mai mare, si fiindu-ca Turcii nu sciau ca cine a fostu parintele seu : elu nu s'a datu de nepoculu, ci chiar' de fiulu renumitulu Sarudge Scarlatos (*); si poporulu din Constantinopole, care nu cautã multu la lucruri de aceste, ilu crediu indata si-lu numi puru si simplu Iskierlet Oglu, adeca Fiiulu lui Scarlatu. Acést'a l-a facutu de a purtatu elu apoi acestu nume in Europ'a ; precumã amu mentionatu degiã, ca in diplom'a imperatulu Leopoldu, elu se numesce Alexandru din famili'a nobiã a Scarlatiloru. Intr'aceãa, dupa ce s'a intemplatu ca Panaiotu Nicusius, primu-interprete alu curtiei ottomane a muritu : Kioprili Ahmedu Pasia a datu acestu postu lui Alexandru, pentru marile sale cunoscintie in limbele orientali : si elu a purtatu acestu officiu trei-dieci de ani cu varie schimbatiuni ale fortunei. Cãci, dupa ce patronulu seu, Cara Mustafa Pasia, a fostu strangulatu, succesorule acestui-a Cara Ibrahimu Pasia, ilu amerintiã cu mórte sub cuventu ca elu ar' fi abbatutu pe Cara Mustafa de a cuprinde Vienn'a cu puterea armelor. Pentru acést'a elu a fostu destituitu din officiu ; bunurile tóte i-au fostu rapite ; si elu insusi aruncatu in prisóre. Urmatoriulu lui a fostu Sefer Aga, unu crestinu renegatu, care a trecutu la religiunea mahomedana. Dar' in câte-va luni de dile, Cara Ibrahimu Pasia a vediu ca Sefer Aga nu è capabile de postulu seu ; si restabilu pe Alexandru in offi-ciulu seu onorificu de mai inainte, dandu-l prin acést'a ocaziune de a-si castigã avere anca si mai mare, si de a se bucurã la curte de unu favoru cu multu mai inaltu de cãtu mai inainte. Sub Kioprili Mustafa Pasia prin primirea ambasadei la Vien'a a cadiutu Alexandru in periclu fórte mare, si póte ca acést'a i aducea ruin'a totale, déca elu prin varie promissiuni la curtea Viennei nu esoperã, cá acést'a sub diverse preteste se-lu retiena acolo pènè dupa mórtea lui Kioprili. Dupa ce a muritu Kioprili, Alexandru s'a intorsu de la Vienn'a dimpreuua cu Sullicar Effendi la Constantinopole. Bunele sale successe cu ocaziunea tractatulu de pace de la Carlovitiu, atãta reputatiune i-au facutu la curtea ottomana, in cãtu acést'a l-a onoratu cu nou'a numire si titlulu de *Muharemi Esrar*, adeca conservatoriulu de se-

(*) Scarlatu Flaviulu (galbenulu, palidulu) *Tr. Rom.*

IMPERIALII OCCUPA ALBA-REGALE SI ALTE MAI MULTE CETATI

XVIII. Dara inainte de a esi armat'a ottomana in câmpănia, imperialii blocasera Alba-regale, si t'ola earn'a o au tienutu inchisa din t'ôte partile asiá, in câtu garnis'ón'a constrinsa de f'óme, in noue-spre-diece ale lunei Regeb, anul Hegirei 1099 (16), a trebuitu se ca-

H. 1099
I C. 1688

crete séu secretariu per excellentiam; care elu in grecesce o esplicá prin cuventulu *ἐξαποβήτων* (*); si de aci elu pretindea titlulu de *Ἐκλαμπρότατος* (**), dela principii domnitori ai Moldaviei si Romaniei, si dela ceialalti principii crestini suppusi imperiului ottomanu. Elu chiar' si la betranetiele sale au avutu o multime de neplaceri dela Daltabanu Mustafa Pasia. Acest'a voiá in totu modulu a stricá pacea de la Carlovitiu, si a uccide pe auctorii ei; si acést'a sub pretestu, ca ei au lucratu in contra instructiunilor sale, si ca au facutu prè multe concessiuni Germaniloru si mai alesu Poloniloru. Dar' Daltabanu f'u uccisu prin intrigele lui Mufti; si mórtea sa intr'a-tátu a inversiunatu pe favoritiu si aderentii sei, in câtu ei au eruptu in rebeliune, si pretindeau cu insistenta estradarea lui Maurocordatu. Sultanulu Mustafa póte ca si facea acést'a, déca Mavrocordatu nu se refugió la ai sei in Sozopole. In urma inse, dupa ce Sultanulu Achinedu prin prudent'a sa politica a dispersu pe c'ospiratori, si a stinsu rebelliunea: Maurocordatu, imbracatu in vestiminte monacali, s'a intorsu cu fiulu seu indereptu la Constantinopole, unde Sultanulu l-a reabilitatu in t'ôte onorurile de mai inainte si l-a restituitu t'ôte averile sale. A mai traitu apoi péné catra finea anului 1709., candu a perasitu si elu acést'a viétia si a trecutu la alt'a. Elu a lasatu dupa sine cá eredi immenselor sale averi pe duoi fii si duóe fiice: Nicolau, Ionu, Alexandr'a si Elen'a. Afara de acesti-a a mai avutu unu fiuu cu numele Scarlatu; acest'a a fostu mare paharnicu la curte in Romani'a, si ginere lui Constantinu Brancovanu, principe domnitoriu pe acelu timpu alu Romaniei; si erá unu tineru de mare sperantia, dar' a muritu inaintea parintelui seu, fara se lase dupa sine vre-unu erede. Nicolau, pe timpul absentei parintelui seu, care a fostu tramisu la Carlovitiu cu titlulu de Muharemi Esrar, a purtatu sarcin'a de Bashterdgiman séu primu-interprete la curte; ér' dupa mórtea parintelui seu s'a facutu domnu alu Moldaviei. Asta-di elu è Despotu in Romani'a, si sta f'órtc bine la curte. Ionu a urmatu primu-interprete la curte in locul fraterului seu, si acestu postu ilu tiene si asta-di. Elu este cea mai placuta persóna a seclului seu.

(14) *Tekkiurdaghi Mustafa Pasia*. De nascere din Rodosto, care la Turci se numesce Tekkiurdaghi. Din unu simplu Ienicieru au adjunsu la dignitatea de mare-veziru; dar' nu s'a dinstinsu prin nici-o fapta memorabila.

(15) *Redgeb Pasia*. Acest'a a servitu mai inainte pre langa Ainedgi Solimanu, care, pre candu era mare viziru, l-a facutu Ciausí Bashi. In urma, dupa ce a fostu tramisu la armata in Ungari'a, onoratu cu trei tuguri si cu titlulu de Seraskieru, aici prin excessiv'a sa superstitiune si-a perdutu si armat'a sí vinti'a.

(16) Optu Maiu 1688.

(*) Unulu, carui sunt concrediate secretele. *Tr. Rom.*

(**) Serenitate, Serenissime. *Tr. Rom.*

pituleze, si se offere invingătoriloru cheile cetatii. Caraffa prin o stratagema artificiósă atacă Lipp'a, o cuprinse prin assaltu, si in puține dile constrinse si castellulu a se predá; nu multu dupa aceea cuprinde de la Turci si cetatile Solmusiu si Lugosiu. Dupa ce apoi totu Caraffa a ocupatu de la Turci si Illocul si Petrovaradinulu, precandu, in absentí'a Electorelui de Bavari'a, elu avea comand'a asupr'a armatei, tramise pe Wallis si pe Heusler cu mai multe regimente spre Tibiscu, pentru a ocupá Tiralulu, unu-castellu in apropiarea acestui fluviu; câci pe câtu timpu acestu castelu nu va fi cuceritu, va fi fôrte dificile de a impresorá Belgradulu. Apropiandu-se acesti-a de castellu, garnisón'a se încercá a face ceva resistentia; dar' atacata cu vigóre, a trebuitu in urma, la dóue-dieci-si-optu alle lunei Remazanu se capituleze sub condițiunea de a poté esi libera d'in castellu.

ELECTORELE DE BAVARI'A CUPRINDE SEMENDRIA SI BELGRADULU

XIX. Assecurata cu modulu acest'a din tóte partile vecine, armat'a imperiale, sub comand'a electorelui de Bavari'a, merge cu tóta puterea sa contra Belgradului. Pe cale, Turcii la insul'a Sabaciu se oppunu Germaniloru, voindu a le disputá trecerea preste fluviulu Sava, dar' indata la primul atacu au fostu respinsi cu mari perderi. Invinsa acésta pedeca, armat'a imperiale a trasu spre Belgradu, cu intentiunea de a attacka pe Turci, cari se campassera in giurulu cetatii, si se intarisera in castre prin siantiuri trase impregiuru. Dar' Seraskierulu n'au acceptatu apropierea Germaniloru, ci dandu focu castreloru si suburbieloru cetatii, si intarindu garnisón'a, se retrase cu restulu armatei spre Semendri'a. Germanii ajungendu in trei-spre-diece alle lunei Sievval 2 (17) inaintea Belgradului, ocupa totu ce lasassera Turcii inderetru; incongiura cetatea din tóte parțile; deschidu obsidiunea si o continua cu cea mai mare vigóre. Intr'aceea audu ca Turcii s'au departatu de la Semendri'a, capital'a Serbiei; si tramittu immediatu o truppa de un'a miie unguri pentru a ocupá; ceea ce acestor'a a succesu cu atátu mai usioru, cu câtu ca ea erá fara nici o aperare. In urma, dupa ce Germanii au spartu si distrusu

(17) Trei-dieci Iuliu.

murii Belgradului : in unu-spre-diece alle lunei Silcade (18) incun-giura cetatea, si dupa o lupta de siese óre , allunga pe soldatii turci de pe ziduri, si petrundu in cetate. Garnisón'a in desperare vre se se retraga in castellu ; dar' o face cu atáta neprecautiune, in cátu Germanii, persecutánd-o cu vigóre, se mesteca printre ea, si ocupa portile. Ací reincepe lupt'a cu mai multu focu si inversiunare de cátu mai inainte : in urma garnisón'a , care se dice ca a constatu din nóue mii de ómeni, a fostu totalmente taiata in bucati, si Germanii au remasu invingători.

VINU DELEGATHI TURCI LA ELECTORELE DE BAVARI'A IN BELGRADU

XX. Dupa cucerirea cetatei, viru delegatii turci la electorele de Bavari'a in Belgradu , si declara ca sunt tramisi atátu pentru a a-nunciá Germaniloru electiunea si suirea pe tronul a Sultanului Solimanu, cátu si pentru a tracta despre pace , si ceru cá imperialii se numésca din partea loru anume persóne, caroru se le póta comunicá ceea ce au in instructiune. Electorele de Bavari'a le respunse, ca : elu este generalulu armatei imperatului , ér' nu consiliariulu seu ; pe elu l-a tramisu imperatulu spre a cuceri Serbi'a si Bulgari'a, ér' nu pentru a face pace. Pentru aceea, déca au a representá ceva Maiestatiei Sale imperatesci, trebe se mérga la Vienn'a, si acolo se-si descopere dorinti'a.

SUCCESELE DUCELUI DE RADEN IN BOSNI'A

XXI. Principele de Badenu nu fú mai puçinu fericitu cu cecalalta parte a armatei imperiali in Bosni'a. Voindu a trece ríulu Unna , o trupa considerabile de turci incercá a i se oppune ; dar' atacandu-o cu vigóre, nú numai ca o scóse din positiunile ei, cà nu incetá a o persecutá cu atáta celeritate, in cátu Turcii au perasitu si Gradisc'a si Costaniti'a. Principele mergéndu totu inainte, si ajungéndu in diece ale lunei Silcade (19) langa mic'a cetate Brodu, i ese inainte Pasi'a de Bosni'a cu tóta armat'a sa ; dar' acést'a a remasu anca in aceeasi dí batuta, si a sufferitu perderi atátu de mari, in cátu cinci

(18) Dóue-dieci-si-siese Augustu.

(19) Dóue-dieci-si-cinci Augustu.

mii de Turci cu generalii lor cu totu au remasu morti pe campulu luptei.

DUBIOASE SUCESE ALE VENETIANILORU IN MORE'A

XXII. In acelasiu timpu, Venetianii anca continuau bellulu in alte parti, dar' cu succese dubioase. In Morë'a, Seraskierulu esise in campania mai inainte decâtu Venetianii, si constrinse se garnison'a Athenei a perasi cetatea cu mari perderi. Puçinu dupa aceea, armat'a venetiana trase spre Egribos, si trecundu strimtorea ce separa acësta insula de continentu, impresorã capital'a insulei; dar' discordi'a officiariloru, si brav'a resistentia a obsediatiloru, constrinse pe Venetiani a se retrage érase cu perderi mari. Pre langa acësta disgratia, contele Königsmark, eminentu generalu pentru curagiulu si erpismulu seu celu mare, si care a fostu instrumentulu a mai tuturoru acelor victorii, ce au reportatu Venetianii in Morea, cade bolnavu si móre.

MAI RUNE SUCESE AU VENETIANII IN DALMATI'A

XXIII. Mai fericite succese au avutu Venetianii in Dalmati'a. Aici au cuceritu çetatea Cain, alu carei comandante erã Steaglik, destituitu din dignitatea de Sopha in Bosni'a, si au captivat mai multe mii de Turci. Assëmenea au ocupatu de la Turci castellele Verlicc'a, Quonigrad, si Grassaci.

DELEGATHI TURCILORU MERGU LA VIEN'A, SI FACU PROPUNERILE DE PACE

XXIV. Intr'aceea delegatii Turciloru, Zulficar Effendi si Maurocordatu ajungu la Vienn'a; si admisi fiindu in audientia la imperatulu, i presentara in numele Sultanului litterele Giulus Name⁽²⁰⁾, si-i annunciara electiunea si suirea lui Solimanu pe tronulu Ottomaniloru; dar' nu fecera nici-o mentiune de pace, in sperantia ca curtea imperiale va face initiativ'a in cestiunea pazei, si prin acëst'a li se va usiorã missiunea. Dar' vediendu ca imperatulu nu dice nimicu asupr'a

(20) *Giulus-Name*. Asiã se numescu de comunu acelle scrisori ale Sultanului, ce acesta le trimite catra Pasii si catra Beghii inaltiati la rangu de Pasia, si catra Principii vecini cu cari sta in relatiuni de pace, spre a le annunciã suirea sa pe trouu. Propriamente éle se numescu Numei-Iulusi Humaium, adeca: litterele prëinnaltului nou regimu.

acestui punctu, delegatii au prezentatu lui Leopoldu două proiecte de pace, prin cari propunū : 1° Séu numai unu armistitiu scurtu , in care casu tóta Ungari'a se remana in mânilor Germanilor; Transilvani'a se fia tributaria atátu Germaniei câtu si impériului otomanu ; Caminietii, dupa derimarea muriloru, se fia restituita Poloniloru ; si Belgradulu se se dea Turciloru , 2° Séu o păce durabile ; care déca i-ar' mai conveni , atunci Belgradulu si o parte a Ungariei se se restituie imperiului ottomanu.

LEOPOLDU PROPUNE ASPRE CONDITIUNI

XXV. Imperatulu Leopoldu , dupa ce s'a consultatu cu delegatii celorlalte puteri confederate, a datu delegatiloru turci urmatoriulu respunsu. « De si situatiunea presenta a lucruriloru imi dau mare sperantia, nu numai de a recuceri tóta Ungari'a, dar' de a supune chiar' si imperiulu ottomanu intregu, totusi sunt gat'a a incheia o pace, sub următoriele conditiuni. Regatulu Ungariei dimpreuna cu tierile Slavoni'a , Croati'a, Bosni'a , Serbi'a, Bulgari'a si Transilvani'a, se mi se dea mie ; *Moldavi'a si Romania se fia declarate libere* ; exercitiulu religiunei romano-catholice se fia permissu in tóte partile imperiului ottomanu ; monachii franciscani se fia repusi in possessiunea santului mormentu in Ierusalemu ; in urma, se-mi estradati pe rebellulu Tököli ». Polonii din părtea loru cereau, cá regatulu loru se fia restituitu intre marginile sale cele vechi ; se li se dea tóta Crimē'a tatarica, apoi Moldavi'a, Romani'a si intréga aceea parte de tiera ce se estinde pe amendoué partile Dniproului péné la Dunare ; si pentru cá se se arete mai mari amici ai religiunei decâtu ceialalti confederati ai loru, ei pretindeau, cá toti crestinii de sub dominatiunea Turciloru se fia scutiti de tribut. Ér' Venetianii cereau nu numai Morē'a si tóte acele cetati si insule ce le aveau degiá in possessiune, dar' pretendeau anca tóte cóstele Negropontului de la Corcira si péné la Corinthu, přecumu si o parte din Dalmati'a ; in urma cereau demolitiunea porturiloru Dulcigno si Antivari.

REGELE FRANCIEI PERSVADE SULTANULUI A NU INCHIEIÉ PACE

XXVI. Delegatii turci tramittu immediatu unu nunciu la Solimanu, pentru a-lu informá despre respunsurile puteriloru crestine, si ceru

totodata instructiuni, ca ce au ei de a raspunde mai departe. Nu incape dubiu ca pacea se incheia, deca sorele cristianissimu nu venia cu lumin'a sa se vivifice radiile pallide ale lunei, si se impiedice ca ea se nu se intunece cu totul prin armele Germaniloru. Regele Franciei, gelosu de superioritatea Germaniloru si de invingerile cristianiloru in Ungari'a; si vedindu ca armat'a imperiale a ocupatu si distrusu toate cetatile ce serviau ca totu atate intaritari pentru aperarea Constantinopolei, si in curendu ar' poté se stinga totu imperiulu ottomanu pentru toate aceste, cuprinsu de invidia, si de si nu avea nici-o cauza justa, declará bellu imperatului Leopoldu, si prin acést'a a atrasu armat'a germana de la Dunare la Rhinu. Dár' pentru ca se nu traga asupra-si si tota greutatea bellului, transmite la Constantinopole pe delegatulu seu Chateaufort, ca se aviseze pe Sultanulu a nu incheia pace cu Germanii; cáci in primaver'a viitoria are de cugetu a intra cu o armata considerabile péné in inim'a Germaniei, si a face prin acést'a, ca amendoii Pádishahii se lupte cu puteri unite contra Germaniloru : elu are degia gat'a patru-sute de mii de ómeni pentru acést'a espeditiune.

PROMITTE A IMPARTI IMPERIULU GERMANU CU SULTANULU

XXVII. Elu mai adaoase, ca deca i va succede acést'a intreprindere precumu doresce : atunci va tiené pentru sine Vienn'a cu tota Germani'a; ér' Ungari'a o va lasa Sultanului. Aceste promissiuini mai insufletira spiritele abbatute ale Turciloru; ei incepura a spera erasi unu viitoriu ferice; si Sultanulu, fara a mai cugeta la delegatii, pe cari i trimisese a obtiné pacea, nu se mai ocupá acumu cu alt'a, de catu cu preparative pentru bellu.

TOATE CUGETELE DE PACE SE PUNU LA U PARTE. BELLULU REINCEPE. REBELII SUNT BATUTI

XXVIII. Prim'a sa solitudinea a fostu, a aduce in ordine trebile interne ale imperiului. Si fiindu-ca audise, ca Germanii s'au retrasu in quartire de ierna, á transmisu cea mai mare parte a armatei sale in contra celoru doui rebeli, Egen Osman Pasia si Ghieduki Pasia, cari in mai totu cursulu anului nu au incetatu de a infesta imperiulu ottomanu. Trupele attaca cu vigóre pe acesti devastatori, i

batu prindu pecapii loru si-i tramitu la Constantinopole ; si cu modulu acest'a a liberatu statulu ottoman de aceste turburari intestine.

TURCII PUNU PE LIBERIU DOMNU IN MOREA

XXIX Pentru a departa pericolulu ce amerintiã Greci'a din partea armeloru venetiane, si pentru a assicura in certa mesura provinciele meridionale, Sultanulu liberã pe Liberiu Geralchari (21), care

(21) *Liberiu Geralchari*. Acest'a è cunoscutu mai bine la Europeni sub numele de Liberaki, care este o coruptiune din cuventulu Liberius, dupa usulu comunu la Greci. Elu a fostu de nascerc din Mania, sçu Laconi'a la antici; dar' anca cá tineru a esitu de aici si a intratu in servitiu la flot'a venetiana. La câtu-va timpu dupa aceea, si-a preparatu o nave de pirati, si sub differite colori (*) a commisu in cursu de vre-o câti-va ani cele mai multe brigantagie. In urma l-au prinsu Turcii si l-au tramisu la galere, unde in siette ani a dusu o viétia fórte miserabile. Catra finitulu aceloru siette ani, a datu Turciloru se intieléga, ca déca voru pune in Morë'a unu principe crestinu, in scurtu timpu toti locuitorii de acolo se voru întórce de catre Venetiani si voru trece éراسي la suppunere catra domnulu loru celu vechiu. Pentru impartesirea acestui consiliu, Turcii (cari strimtorati pe acelu timpu din tôte partile si fatigati preste mesura, erau gata a cercá totu pentru conservarea loru propria), nu numai ca i-au redatu libertatea, dara anca onorandu-lu cu titlulu de Mania Begu, si dandu-i unu Sandgiacu (inse fara Tugu) l-au tramisu in Morë'a. Liberiu inainte de a plecã din Constantinopole, se casatori cu o dama din famili'a nobila moldovéna a Bohusestiloru, si veduva a principelui Duca din Moldavia (care murisc cá captivu in Polonia), cu numele Anastasi'a. Acésta casatoria, spre cea mai mare desonóre a posteritatiei lui Duca, o a realizatu elu prin urmatori'a stratagema. Liberiu, dupa ce se incredintiã in secretu cu Anastasi'a, i ceru ca se celebreze cununî'a in publicu. Ea inse i-a refusat, dicéndu ca nu se cuvine cá o principessa veduva se se cununé cu unu *paisanu* (acest'a este numele care se da persóneloru condamnate la galere). Liberiu presentã Vezirului unu Arzuhalu, in care se róga cá se se demande Patriarchului prin unu fermanu, se celebreze cununî'a. Anastasi'a diþ contra anca totu se prefaca, ca acést'a nu i-ar' veni bine, si se ruga ou lacrimi in ochi de patriarchulu, cá se binevoiesca dimpreuna cu cei mai de frunte greci nobili a se intrepune la Vezirulu, cá se impedece acésta casatoria. Patriarchulu se invoiesce si-i implinesce cererea; dar' venindu in societate cu mai tóta nobilimea greciloru la ea in casa, i descopere chiar' ea intentiunea sa, dicéndu: ca a cugetatu mai seriosu asupr'a lucrului. si ca modesti'a sa nu-i permite a se presentã inaintea Vezirului, mai bine este decisa a lua de barbatu pe ori si cine, decátu a se espune la o rusine atátu de mare. Dupa acestea tóta societatea a esitu din casa, si Anastasi'a lasã immediatu a se cununa prin unu preotu, pe care ilu adusesese degiã spre acestu scopu in cas'a sa. Dar' puçinu dupa aceea a trebuitu se suffere pentru rusinea ce a adusu asupr'a starei si asupr'a familiei sale. Cáci, dupa ce noulu seu barbatu a trecutu la Venetiani, ea a imbracatu doliulu, si câti-va ani in urma a si muritu

(*) Pavilióne, stindarde navali. *Tr. Rom.*

era condamnatu la galere, si-lu facu domnu Maniei séu Maniotiloru, cam in form'a despoti loru Romaniei si Moldaviei, dar' de dignitate mai inferióre. Sultanulu fu indemnátu la acést'a, parte pentru succesele cele bune, ce le au avutu armele sale in Moldaviá, din cari s'a convinsu ca unu principe crestinu mai usioru póte se tieni in suppunere pe suditii de religiunea sa propria; parte pentru assecurarile lui Liberiu, ca intregu poporulu din Morë'a este alianu Venetianiloru, din càusa ce acesti-a vreau se impuná Greciloru religiunea romano-catholica. Pentru aceea daca s'ar institui in Morë'a unu principe de religiune orientale, elu ar' poté se face ca poporulu se perasésca pe Venetiani, si se se supuna éراسi dominațiunei ottomane.

SULTANULU DECLARA CA VA COMANDA ARMAT'A IN PERSONA

XXX. Dupa ce s'au facutu si s'au regulatu tóte acestea, Solimanu, atátu pentru a intimidá pe inamicu, câtu si pentru a insulfleti pe ómenii sei, declará ca voiesce a comanda armat'a sa in persóna contra Germaniloru. Elu aduna atáte trupe câte i-a fostu possibile, si plecá cu ele spre Serbi'a, cá si candu ar avé intentiunea de a impressorá Belgradulu.

AUDIENDU CA SE APROPIA GERMANII, SOLIMANU SE OPRESCE LA SOPHI'A

XXXI. Dar' nu adjunse anca bine la Sophia, si a auditu ca Sigetvarulu, cetate renumita pentru mórtea de martiru a lui Solimanu I, a fostu constrinsa prin fóme a se suppone imperialiloru; asemenea ca, armat'a Germaniloru, despre care supponea ca este cu totul ocupata contra Francesiloru, vine de la Belgradu in cea mai mare celeritate contra lui. Intimidatu de acésta scire, s'a opritu la Sophia, si lasandu armat'a sub comand'a Seraskierului Redgeb Pasia, i-a ordinaru a nu încercá nici o lupta seriósă, ci a inpedica numai cà inímiculu se nu inainteze mai departe.

**SERASKIERUL AMAGITU DE ASTROLOGULU' SEU, REMASE DE DOUE-ORI
BATUTU DE GERMANI**

XXXII. Seraskierulu avendu cu sine unu astrologu(22), care pretin-

(22) *Astrologu.* De sí la Turci este oprita ori ce magia si alté speții de indivinațiuni chiar' prin legea Coranului, care dice espresso : *Kuillii munedgimun Kiezabun,*

dea ca cunósce stelele , si din aretarea acestor'a i profeti victoria
secura , se lasá a se amagi de acésta profetia, si indatá ce ajunse

adeca : toti astrologii sunt minciunosi ; totusi ei sunt fôrte aplicati a dá crediementa
prediceriloru astrologiloru. Si pentru a avé ôre-care pretentíune speciósá pentru a-
césta a loru superstitiune. ei isi intípuiescu , ca corpurile celeste sunt instrumen-
tele provedintiei divine, prin cari acést'a nu numai ca dirige tóte in lume , dar' ca
sí prin figuratiunea loru a aretatu, ca ce si cumu trebe se se întemple in viitoriu.
Si mai multu : ei tienu ca pe fruntea fia-carei fiintie umane , din primul momentu
alu conceptiunei sale in pantecele maternu, remane scrisu, dupa aspectulu si armo-
ni'a corpuriloru celeste, aceea ce are se i se întemple in viétia ; dar' aceste semne
de scrisóre nu sunt cunoscute ómeniloru. Pentru a poté cetí sí esplicá aceste semne,
ei se lauda cu o arte miraculósá séu mai bine ridicula. In specialu este calculatiu-
nea Remel, inventata precumu dicu ei, de Pythagora, pe care in limb'a loru ilu nu-
nescu Feisagures. Totulu consiste, pretindu ei, a sci Ebgedulu séu valórea nume-
rului egalu ori inegalu alu littereloru din cari è compusu numele mamei sí alu in-
fantelui, pentru a poté profeti ori ce lucru in viitoriu. In curtile veziriloru sunt o
multime de profeti de acesti-a, cari inse nici-odata nu prognostica vre-unu eveni-
mentu reu, ci pentru a se tiené in reputatiunea in care au ajunsu prin minciunile
loru, ei tu profetiescu alta decâtu victorii, onoruri mari, viétia indelungata, si lunga
durata a vezirulului. Uniculu Ciorluli Ali Pasia avú curagiulu de a despretiui pe a-
césta canalia de ómeni , si candu unulu din ei provocatu la acést'a , a predisu ca
Ciorluli in trei luni de dile va fi destituitu din dignitatea sa de mare viziru , acést'a
l-a arestatu si l-a tienutu in prinsóre trei luni si unu-spre-diece dile , si apoi l-a
tramisu la galere. Dar' sub timpulu lui Hussein Pasia, promotorulu pazei de la Car-
lovitiu, a fostu in Constantinopole la curtea lui Mehemedu Reis Effendi unu profetu
fôrte faimosu, care in comunu se numia Nefi Oglí séu fíiulu esilatului, fiindu ca pe
tatalu seu ilu esilase Kioprili Ahmedu Pasia (cáci *Nefi* in turcesce insémna espulsu
séu esilatu). Io amu fostu in deaprópe cunoscintia cu elu atátu inainte cátu si dupa
mórtea lui Rami Pasia, si trebe se marturisescu, ca elu a fostu pe timpulu seu celu
mai invetiatu omu între Turci ; elu sciá nu numai arabic'a si celelalte ramuri ale sci-
intieloru usitate pe atunci la Mahomedani, cà cunoscea si limb'a latina, care o a in-
vetiatu fara ajutoriulu vre unui instructoru, ci numai din lexiconulu si grammatíc'a
turcésca a lui Meninski. Nici Rami Mehemedu Pasia n'a ajunsu la atáta reputatiune prè
langa curtea ottomana prin alt'a, decâtu prin aceea ca, a urmatu consiliiele lui Nefi Oglí.
Cáci de câte-ori venia inainte vre-o materia dificilè, Rami aveadatin'a de a consultá
totdeauna pe Nefi, si a presenta opiniunea acestui-a Vezirului chiar' cá si candu ar
fi fostu a sa propria. Sciu, ca cei mai multi adscriu acést'a lui Alexandru Mauro-
cordatu, pentru strins'a amicitia, ce erá între elu si între Reis Effendi. Dar' cei cari
au avutu ocaziune de a cunósce mai deaprópe curtea lui Rami, toti au recunoscutu
ca Nefi Oglí a fostu uniculu si singurulu lui consultatore. Elu a fostu care a consi-
liatu lui Rami Reis Effendi se primésca o ambasada, pe care voiá se o refuse ; cáci
fi díse, ca prin acést'a va adunje la mare onóre si folóse, si va pune capetu ferice
unui bellu atátu de periculosu ; si mai adaose , ca Hussein Pasia dupa incheierea

la fluviulu Morava in façı'a inimicului, nu esită unu momentu a-lu atacá cu tóta vigórea; dar' remase batutu, si fű constrinsu, dupa o perdere fórté simtitória, a se retrage cu restulu armatei la Niss'a. Dar' nici acestu succesu nefericitu nu potű se deschida ochii Seraskierului; si nu putea se-lu convinga ce absurdu lucru este a crede in conuncturile mincinóse ale steleloru, si in pretensivii loru interpreti. Abiá isi readună trupele fugitive, si amagitu acum, a dou'a óră de chiar' acelasiu ástrologu, ese de nou in campánia, si se lasa in lupta cu Germanii. Dar' érași a remasu batutu, perdiendu-se mai tóta armat'a, si abia scapandu insusi cu vre-o cátiva ómeni ai sei. Abia dupa acést'a i s'au deschisu ochii, si a recunoscutu, dar' pré tardiu, vanitatea superstitiunei sale.

IMPERIALII SUPPUNU MAI TOATA SERBI'A

XXXIII. Dupa acésta victoria, Germanii nevalescú in tóta Serbi'a; occupa Vidinul, Niss'a, Siehirkioiulu, si devastéza cu focu si feru Siopi'a, cetate in Bulgari'a.

SULTANULU TRIMITTE RESPUNSU DELEGATILORU SEI IN VIENN'A

XXXIV. Solímanu, la scirea de atâte triste evenimente, a perasitu immediatu Sophi'a, si s'a returnatu in grab'a cea mai mare la Adrianopole; aici se resolví a tramitte delegatiloru sei la curtea germana respunsulu, ce pêné acumu s'a totu aménatu. Dar' elu in respunsulu seu le-a ordonatu a nu face alte promissiuni, decátu acele la cari au fostu imputeriti mai de inainte si le-a impusu totodata, ca pacea sa o incheia conformu precepteloru coranului', care sunt mai favorabili celoru ce o primescu, decátu celoru ce o dau. Le-a impusu apoi mai alesu, ca se insiste la imperatulu a restitui imperiului ottomanu cetatea Belgradului, fara a face mentiune de celelalte provincie alle Ungariei, ce le pretindea Leopoldu. Pe basele

pacei nu va mai gusta lungu timpú veziratulu, si celu care-i va urmá, va trebui se faca locu lui Rami Reis Effendi. Dar' totodata i dede svatulu, cá se nu primésca veziratulu, déca voiesce, binele Sultanului; cá-ci elu prevede ca sub veziratulu seu Sultanulu va fi espusu la fórté mari pericle. Tóte aceste s'au implinitu dupa aceea cu atáta esactitate, cá si candu le-ar' fí cetitu cine-vá din Leuh (o carte in car^e dupa fictiunile mahomedanice, au insemnatu angerii tóte faptele ómeniloru).

aceste, le dîse in urma, potu se incepa negociatiunile de pace. Maucordatu primindu respunsulu Sultanului, a vediutu ca este imposibile de a propune séu de a cere aceste conditiuni de la imperatulu; asia elu nu descopere instructiunile ce a primitu acumu, ci dîce numai, ca Sultanulu nu voiesce a face alte concessiuni, decâtu cele ce a aretatu mai inainte. Dar colegulu seu, Zulficaru Etfendi, facîndu-lu attentu ca viét'a loru a amenduror'a este in periclu, déca Sultanulu va afla, ca ei n'au lucratu conformu ordiniloru sale, asia elu a comunicatu imperatului adeverat'a stare a lucrului, si a primitu unu respunsu, precumu insusi l'a asteptatu. Câci, de si imperatulu vedea bine, ca pe câtu tîmpu are de a face cu doui inimi, elu nu se pôte luptâ cu succesu in contra nici unui-a, si pentru aceea ar' fi incheiatu pré bucuros unu armistitiu sub ori ce conditiuni ar' fi potutu, totusi a fostu necessitatu a amena negociatiunile pe altu tîmpu, pentru-ca de o parte delegatii turci nu aveau deplina putere de a incheia pace, ér de alt'a elu tienea de lucru desonoratoriu pentru sine, cá dupa atâte victorii gloriose, se tramitta delegati la Constantinopole, si se céra acolo óre-cumu elu pacea; afara de aceea mai era incovenientulu de a se vedé espusu la artificiele subtili ale Turciloru, despre cari sciá fórte bine, ca sunt astuti maiestri de a prolungi negociatiunile si a le suci in favorulu loru.

POLONII STAU IN NEMISCARE. RUSSII ATACA CRIME'A TATARICA

XXXV. Intr'aceea armatele in Poloni'a se tieneau din amendóue partile in nemiscare : ele cautau numai un'a la alt'a, fiindu-ca le despartia rîulu Dnistru. Dar' Tiariei Russeiei, adunandu unu numeru mare de trupe, le-au tramisu contra Tatariloru sub comand'a lui Basiliu Gallicinu. Se dice ca pentru espeditiunea acést'a au fostu destinati pênê la patru-sute de mii de ómeni si patru-spre-diece-sute de tunuri.

DAR' SE NASCE O SEDPTIUNE INTRE EI, SI SE RETRAGU NU FARA MARE PERDERE

XXXVI. Dar' au fostu unii tradatori chiar' intre Russi, cari au cãusatu de tóte aceste immense preparative n'au folositu nimicu. Câci, chiar' pre cându armal'a erá ocupata cu obsidiuneã cetatiei Ór, numita de comunu Precopu, regimentulu propriu alu Tiarului

se revoltă; trase pe cei mai considerabili officari in partea sa; si căsiună prin acést'a, de tóta armat'a a trebuitu se se întórca acasa fara nici unu succesu. In retragere Russii au fostu atacati de Tataři, si prin perfidi'a chiar' a inamiciloru loru intestini, au suferitu in trupele din urma cele mai mari perderi.

PETRU ALEXIEVICIU PUNESCE PE REBELLI SI SE FORMÉZA ARMATA REGULATA

XXXVII. Dupa ce sau reinturnatu trupele russesci acasa, Petru Alexieviciu, carui singuru s'a concediutu guvernarea acestui vastu imperiu prin consensulu unanimu alu poporului, a ordinaru inquisitione severa contra rebelliloru; a inchisu in mónástirea Novodieviciu pe sorù-sa, despre care se constatase ca ea a fostu caus'a principale a seditiunei; a destituitu pe Basiliu Gallicinu din dignitatea sa, cá pe unulu care a avutu cunoscintia despre aceste intentiuni si fapte pernicióse imperiului, si confiscandu-i tóte averile l-a transmisu in esiliu in archipelagu; a punitu cu mórte pe optu demnitari nobili, cari au fostu auctorii rebelliunei; a lasatu cá in publicu, pe stradè si in piatie, se fiè ucisi cá bestie selbatice dóue-spre-diece mii de Streliti; si cassandu acésta specie de militia, si-a formatu armata regulata dupa modelulu armatelorú celloరుlalti principii crestini.

VENETIANII IMPRESORA NONEMBASI'A

XXXVIII. In Morè'a Venetianii impresóra Monembasi'a, si taia tóta comunicatiunea de aprovisionare a garnisónei. Liberaki (23), principele numitu de curendu alu Măniotiloru, se adopera a liberá cetatea, dar' a fostu respinsu cu perdere.

SULTANULU SE INTORNA LA CONSTANTINOPOLE

XXXIX. Catra finitulu acestei campanie, Sultanulu Solimanu, care sufferia de hydropica (24), la consiliulu mediciloru sei, s'a reintorsu de la Adrianopole la Constantinopole, si a punitu cu mórte pe Redgeb Pasia, Seraskierulu din Ungari'a, pentru ca a intratu in lupta cu Germanii contra espresselorú sale ordini.

(23) Liberiu. Vedi mai in susu §. XXIX.

(24) Bóla de apa.

**DESTITUIE PE MARELE VEZIRU SI IN LOCULU LUI PUNE PE KIOPRILI OGLI
MUSTAFA PASIA**

XL. Apoi departa pe marele veziru Tekkiurdaghi Mustafa Pasia din postulul său, că pe unu carele eră incapabile atât pentru a purta bellulu, câtu și pentru a administră trebile publice ale statului, și-lu depórta în Malgara, o cetate mica nu departe de Rodosu, că acolo se-si petróca viét'ra în singuretate. În loculul lui a numitu mare veziru pe Kioprili Mustafa Pasia, care, precumú amú memoratu mai în susu, a fostu Caimacamu în Constantinopole pe timpulu candu s'a destituitu Sultanulu Mahomedu.

NOULU VEZIRU CONVOCÁ UNU CONSILIU GENERALU. PORTAREA SI DISCURSULU SEU

XLI. Kioprili Mustafa Pasia, în data dupa înalțierea sa la demnitatea de mare veziru, a chiamatu la sine pe Mufti, pe Cadiuleskieri dimpreuna cu ceilalți Ulemali, și pe generalii armatei, și ordină interpretiloru legei că se-si spuna opiniunea lorú: déca, în starea presentá a lucrurilor, este óre justu a cere Germaniloru pace; séu ca este mai consultu a recupera cu puterea armelorú ceea ce confederatii pe nedreptu au ocupatu? Mufti se pronuncia celu d'ântâiu, și dîse: ca nu este în contra legei divine a cere pace chiar' și de la infideli în timpu de necesitate. De acésta opiniune eră și Cadiuleskierulu din Rumeli'a. Dar' Cadiuleskierulu din Asi'a, séu pentru ca era instigatu de marele veziru, séu pentru ca sciá ca provinci'a sa nu este espusa la periclu, se opuse parerei preopinantiloru, și dîse ca è cu multu mai consultu că toti musulmanii se péra de sabi'a inimicului, de câtu a face Eiuvallah (25), cu Ghiaurii; căci nu se póte imaginá unu pecatu mai hidosu, prin care s'ar' macula onórea profetului și a Coranului mai multu, că chiar' prin acést'a. Vezirulu a-
« plaudá cuvintele lui Anadol Cadiuleskieru, și apoi dîse: « Intr'a-
« deveru, de câte-ori cugetu la modulu cum ne-amú purtatú noi de
« siepte ani încóce contra imperatului Germaniei, totdeauna me
« prinde mirare de imprudenti'a generaliloru nostri, de orbiti'a con-
« siliariloru nostri, și de spiritele timide, se nu dîcu perverse ale in-

(25) Compromisu.

« terpretiloru legii. Vezirii si Seraskierii, pe cari atâtu i laudau pen-
 « tru sciinti'a loru, de si sciau bine, că lupt'a curge numai in contra u-
 « noru Ghiauri, ei totusi n'au cugetatu la alta, de câtu numai cum
 « se adune armata câtu se pôte mai numerosa. Consiliarii nu aveau
 « grije de alta, decâtu cumu se imple cu ori-ce midi-loce thesaurulu
 « publicu, si a provedé pe soldati cu bani si cu munitiuni debataia,
 « că si candu musulmanii n'ar avé alte midi-lóce de a invinge pe i-
 « nimicu decâtu numai argintulu si armele. Ulemalii, a caroru chia-
 « mare si datorintia era a destepta pe soldati, si a-i indrepta de pe ca-
 « lea ratecita pe calea cea adeverala, ei se aflau bine déca isi trageau
 « salariile loru, si preferiau comoditatea inaintea labórei; fara a-si
 « mai bate capulu ca óre statulu ottomanu bine se administréza ori
 « reu. Si ce a potutu se urmeze din tóte aceste, de câtu ca vedemu
 « acumu imperiulu espusu la cele mai terribili calamitati; si totusi
 « loru nici-odata nu le-a venit in minte a stirpì radecin'a reului, re-
 « formandu moravurile si coregându vitiele poporului, cì ei cei d'ân-
 « tâiu aprobau prin consensulu loru propunerile de pace, si fortiau
 « asiá dicându, pe adeveratii musulmani a se invoì si ei. Er' candu
 « lui Dumnedieu iritatu prin aceste infidelitati, i-a placutu a nu le
 « concede ca se incheiá o pace in cele mai onorabili conditiuni, atun-
 « ci ei au recursu indata la vechi'a loru methoda, si in locu se caute
 « vin'a acolo unde era, ei o arunca asupr'a Sultanului. Si dupa ce isi
 « ajungeau scopurile loru, se despartiau de soldati si le diceau
 « susu si tare ca legea nóstra tiene, ca Ghiaurii voru fi alungati de
 « la frontariile nóstre; dar' nu le spuneau ca promisiunile pro-
 « fetului nostru despre indubitatulu succesu alu Musulmaniloru,
 « depindu de la certe conditiuni. Si aceste conditiuni sunt:
 « firm'a credintia in Dumnedieu; esercitiulu fapteloru bune, inima
 « curata a soldatiloru, cari mergu a se lupta contra Ghiauriloru;
 « si iubirea de dreptate a guvernantiloru facie cu suditi. Dupa
 « ce tóte aceste virtuti au lipsitu pênè acumu, ce ve mai mirati, ca
 « Dumnedieu insusi a refusat a mai dá ádjutoriulu seu trupeloru
 « musulmane, si ca barbatí'á acestora a trebuitu se succumbe a-
 « pucatureloru maiestre ale Ghiauriloru? Si pentru că se ve aretu
 « adeverule celoru ce amu dîsu, eu din pártea mea nu ve ceru mai

« multu, de câtu d'oue-spre-diece-mii de adeverati urmasori ai Cora-
 « nului , adeca ŝmeni cu inima pura si cu sufletu curatu. Cu unii
 « cá acesti-a amu increderea nu numai de a luptá eroicesce contra
 « a nenumerate trupe de Ghiauri , dár', cu ajutoriulu lui Dumne-
 « dieu, a le umilí intr'atátu, in câtu se fia necesitate a ne restituí
 « totu ce ne-au luatú pênê acumu». Dupa acestu discursu, Mufti re-
 « plicandu, dîse ca, intr'adeveru Vezirulu a depinsu cu colorí fôrte
 « viie causele corruptiuniloru si ale reului ce a urmatu de aci pentru
 « imperiulu ottomanu ; dar' cu greu crede ca acele s'ar' poté vindeca
 « pe calea propusa de elu ; cáci, ceea ce nu avemu, adaose Mufti, este
 « curagiulu in soldati, si banii in thesauru ; si cine mai póte negá ca
 « in acestea sta nervulu si puterea bellului ? Afara de acést'a , totu
 « poporulu este preocupatu de speranti'a unei pâci apropiate : spe-
 « rantia escitata prin litterele din urma ale ambasadoriloru nostri din
 « Vienn'a. « Delegatii nostri?» — intrerupse vezirulu. — « Cine sunt
 « acesti delegati ? si ce pace sunt insarcinati ei de a incheiá ? »
 « Dupa-ce Mufti l-a informatu despre tóta starea lucrului, Vezirulu
 « veni in focu, si plinu de indignatiune aretá intr'unu discursu mai
 « lungu, cumu auctorii acestei delegatiuni, intre cari acelu principalu
 « tienea elu ca era predecesorele seu, au lucratu contra binelui im-
 « periului ottomanu. « Ah ! — strigá in urma cu voce inalta — eu
 « tienu ca delegatii, si acei-a cari i-au tramissu pe ei, sunt Ghiauri ;
 « si sunt convinsu ca ei nu voru scápá de judecat'a lui Dumnedienu.
 « Cáci, nici-unu adeveratu Musulmanu, care è studiatu in preceptele
 « Coranului , nu ár' fi abusatu de marea blandetia si ingenu'a sim-
 « plicitate a Sultanului, si a-lu induce in o crima átátu de hídósa
 « si esecrabile».

**SE CONCLUDE CONTINUAREA BELLULUI ; SI VEZIRULU NÉGA CA SULTANULU A
 TRANISU DELEGATI LA VIENN'A**

XLII. Vezirulu , care si altminterea era fôrte propensu la bellu,
 a fostu si mai multu áttiatu de ambasadorele Franciei, domnulu
 Chateauneuf, de a persiste in intentiunea sá, si a o pune in lucrare.
 Acestu domnu Chateauneuf a facutu, de vezirulu si tóta curtea otto-
 mana atát'a incredere aveau acumu in armele francese, in catu in-

tr'o adunare de Galibe Divanu (26), au concludu toti in unanimitate a continua bellulu cu ostrøma vigøre. Dar', cá se nu para ca

(26) *Galibe Divanu*. Asiá se numește senatulu séu Divanulu Sultanului, care se tiene in tóta Duminec'a si Marti'a suptu o Cubbe (*) in sal'a cea mare din curtea esteriðra, numita Babi Humaiun séu sublim'a pórtã. Marele veziru are presidenti'a; de-a-drept'a lui sta Cadiulaskerulu de Romelia, si de-a-stanga celu de Anatolia, apoi Mufti, candu este chiamatu prin ordinu espresu; asemenea Cubbe-Vezirii, si cevasi mai in josu Defterdãriulu. Reis Effendi si ceialalti capi de Calemgii (**) stau cevasi la o parte; ér' officierii militari, precumu Aga Ieniceriloru, Spahilar Agasi, Silahar Agasi, si ceialalti stau afara inaintea salei Divanului la pórt'a Babi Humaiun. Sultanulu d'intr'o ferøstra ce este asupra capului Vezirului asculta totu ce se petrece in Divanu. Dupa deschiderea siedintiei mai ántãiu se da lectura suplicelor prezentate de persønele in processu: lectur'a se face prin Teskieredgi cu voce inalta: si apoi decídu asupra causeru. Dupa aceea Vezirulu aréta Maimariloru, Ulemitoru și Officieriloru subiectulu, asupr'a carui-a voiesce Sultanulu cá ei se se consulte, si cere opiniunea loru in cestiune. Dupa ce fia-care si-a spusu opiniunea cu voce inalta, Vezirulu trece in Arzodasi (***), care este prim'a si ultim'a camera la curte, in care se potu admite si straini; aici ascépta pe Sultanulu si se consulta cu elu singuru (tôte celelalte persøne au ordinu se ésa afara) despre tôte acelle affaceri ce din natur'a loru au se remana secrete. Apoi Vezirulu, dimpreuna cu toti assessorii, Mufti, Cadulaskerii, si ceialalti veziri sunt admisi inaintea Sultanului; bá potu intrã anca si Aga Ieniceriloru si ceialalti Odgiak Agalari. Este apoi usulu, cá cei cari facu parte din Galibe Divanu, se pórtè in acelasu timpu unu costumu particularu. Asiá marele Veziru si ceialalti Cubbe Veziri, pórtã unu turbanu triangularu, numitu Galebi, inaltu preste o diumetate de cotu, facutu din materia fòrte finá numita Diulbend, si cusutu giuru-impregiuru in cretie, adornatu de inainte asupr'a fruntiei cu o bordura de auru lata de trei degete si cusuta in materia in form'a unui cercu. Tog'a vezirului este din metasa alba fara flori, cu blana de ermelinu si mânice lungi spendiurandu indereptu: se numesce Ust Kaftanu. Totu asiá este si tog'a celorlalti Veziri, cu distinctiune numai, ca trebe se fia din metasa colorata. Cadulaskerii pórtã turbane late si anca odata atatu de mari cá cele comune; aceste se numesce Galebet; ei au imbracaminte negria, facuta din materi'a ce se numesce Sof. Defterdãriulu, Reis Effendi si ceialalti capi de Calemgii au asemenea turbane late rotunde, și se numesce Mushvess; pórtã si ei vestminte negrie cu blana de ermelinu si facute din aceeasi materia cá si celelalte caftane. Officierii militari si Capudgi Basi pórtã Mushvess-Turbanu, si Ust Kaftanu facutu din materia de auru si cu blana de ermeliþu. Capudgilar Kiaharasi anca pórtã Caftanu, si are in mana unu bastonu de argintu deasupr'a la capetu cu unu ñanunchiu rotundu din acelasu metalu; aceasta aduce ordinile Sultanului la Vezirulu. Ciausiu Basi are totu aceeasi imbracamente; si chiamarea lui este de a aduce plansorile particulariloru in Divanu. O-

(*) Bolta. *Tr. Rom.*

(**) Directori de cancelaria. *Tr. Rom.*

(***) Sala de audientia *Tr. Rom.*

ar' vré se rumpa fara óre-care causà negociatiunile de pace incepute la Vienn'a : Vezirulu a scrisu consiliariloru intimi ai imperatului Leopoldu, ca a intielesu, ca ar' fi mersu la Vienn'a niscari persóne sub titlu de delegati ai curtiei ottomâne, si ca in numele Sultanului ar' fi facutu unele proiecte de pace ; acesti-a inse sunt nisce inielatori, cari séu insii au fabricatu litterele ce pretindu a le avé de la Sultanulu , séu le au de la Vizirulu de mai dinainte, fara cá Sultanulu se scia ceva despre ele ; pentru aceea , se se pazésca a le dá crediementu ; căci nu este adevveratu, si este absolutu imposibile, tá imperatulu ottomaniloru se fia tramisu pe acei ómeni la Vienn'a.

VEZIRULU CU MARE DESTERITATE PREPARA O VASTA ARMATA

XLIII. In asta stâre a lucrurilor, Vezirulu a facutu dispositiunile pentru a se poté pune din bunu timpu in campania , si sa adoperá cu tóta solitudinea de a prepara o armata considerabile si a o provedé cu tóte munitiunile bellice. VEDIÛ inse ca adevveru spuse Mufti, candu díse , ca Musulmanii intr'atátu sunt cuprinsi de frica si de terróre , in cátu puçina sperantia este de a avé o armata, care se o póta pune in façi'a Germaniloru ; vedea asemenea ca thesaurulu publicu este desecatu, si ca poporulu preste totu este indispusu de a-si implinè datorinti'a. Dreptu aceea, elu inventá unu altu methodu de a-si recrutá trupe, si-lu esecutá cu unu succesu si desteritate admirabile. Căci, pre candu ceialalti Veziri, predecessori ai sei , aveau datin'a a sommá in fermanele loru cá se ésa la bataia toti aceia, cari

menii de servitiu ai Vezirului au Mushvess pe capu , si pórta unu Erkian Kiurkiu séu Caftanu de ermelinu cu mânice largi. Kulkiahia se presenta in Ust Caftanu cu blana de pele de capra, si are pe capu o cuca, ornata in partea stanga cu unu sorgudgiu din pene negre : totu asemenea cuca pórta și ceialalti Odgiak Agalari , cu distinctiune numai, ca sorgudgiulu la acesti-a sta in partea drépta. Candu inse Sultanulu ordina a se tiené consiliu generalu, unde au intrare toti Maimarii, Ulemii, Officierii de ori ce gradu, si soldatii mai bealani, atunci unu asemenea consiliu se numesce *Ajak Divanu* séu Divanu-in-picióre ; fiindu ca cu asemenea ocasiune tóta adunarea sta in picióre ; séu pentru ca atunci fia-care póte se siédia pe piciórele sale , séu pentru ca ori-care póte remané firmu pre langa opiniunea sea. Opiniunile differite se aduna, si Vezirulu cu ceialalti consilieri intimi le presenta Sultanului, care apoi dimpreuna cu ei le discuta și delibera ceea ce este de urmatu

erau obligati a servi in armata ; pe atunci Kioprili Mustafa Pasia a publicatu unu fermanu , care suná cu totul altminterea. Elu dicea in acestu fermanu, ca dupa ce Sultanulu l-a numitu mare Veziru, a luat in seriósá consideratiune starea lucrului , si a aflatu ca é necessariu, cá se nu concrédá comand'a armatei ottománe contra superbiloru Germáni nimerui altui-a de cátu ste insusi ; elu are de cugetu a nu intrebuintiá in acésta espeditiune nici-unu soldatu , care s'ar' aduce cu forti'a la servitiu ; cáci scie ca voi'a libera mòi multu valoréza inaintea lui Dumnedieu, decátu fapt'a ; dar voiesce a pune in inim'a sectatoriloru religiunei mahomedane numai p̃receptele lui Dumnedieu si ale profetului seu, cari tienu ca nici unui musulmanu nu este permisu nici a purtá frica de mórtea-de-màrtiru, nici a desperá de unu bunu succesu candu se luptá pentru aperedea legeri si pentru estirparea infideliloru. Prin urmare, totu musulmanulu care se tiene obligatu prin acésta lege , este resolutu a suferi tóte pentru credintia, nu are decátu a vení si a se inrolá elu de buná voia in armat'a sá. Ér' cei cari nu sunt resoluti, séu le é frica a murí mórtea de martiru.ori sunt retienuti prin unele affaceri, prin cari credu ca potu fi escusati inaintea lui Dumnedieu dela servitiu, unii cá acesti-a sunt liberi a remané acasa ; si curatíndu-se de tóte faptele rele, se se róge pe tóta diu'a la Dumnedieu cá se adjute armatei. Ba ánca déca unii cá acesti-a s'ar afla inrolati la armata, ei nu numai cá vor fi esempti de ori ce punitiune , cí pe totu timpulu absentiei loru de la armata , voru continuá a primí soldulu loru. Acestu Sermanu avù effectulu seu ; cáci prin elu se desteptara cá d'intr'unu somnu profundu atátu soldatii catu si poporulu in Asi'a. Pêné acumu de câte-ori era chiamati la arme, de fric'a pedepsei ce-i asceptá pe renitenti, se ascundeau, si se incercau a scapa de cercarea Pasiloru parte prin daruri, si parte prin astutia si false preteste. Dar' acumu vediendu ca sunt chiamati la lupta contra infideliloru , pe motivulu religiunei, si ca celoru cari nu ar' avé voia a face acést'a, li se lasa libertatea de a remané acasa , asiá nu numai aceia cari primiau in realitate soldulu, cì anca si aceia cari erau dimissionati din servitiu , grabira a se prepará pentru campania , parte pentru ca se nu li se impute lasitate, parte pentru ca se nu fiá con-

siderati de Ghiauri. Cu modulu acesta Kioprili Mustafa Pasia, fara cea mai mica dificultate, prin unu singuru cuventu din Coranu a facutu aceea, ce vezirii de mai inainte n'au potutu face nici prin cele mai aspre amerintiari, nici prin Pasi, Capudgi Basi si Ciausi; si a pusu pe picioare o armata de catu care mai numeroasa nici-unu veziru nu au avutu dela Cara Mustafa Pasia incóce.

CURATIA THESAURULU DE MONET'A ADUNATA IN MODU INJUSTU

XLIV. Dupa ce cu modulu acest'a a adunatu o armata, Kioprili a cugetatu acumu a curati thesaurulu de monet'a strinsa in modu injustu, si a-lu implé prin midi-lóce oneste. Candu a cercetatu cu deameruntulu acconturile, elu a gasitu ca starea thesaurulu nu este mai puçinu incurcata decâtu celelalte lucruri. Cáci vezirii si ceialalti mai-mari in timpii de pace consumassera sub diverse preteste o mare parte din thesauru; unoru-a le ertau tributulu pentru mita, altoru-a din contra le impuneau mai mare sarcina decâtu cá se o póta purta. Ér' dupa aceea candu erumpea bellulu, Defterdarii inventau o mie de moduri spre a implé érasii cassele desecate; si prin acést'a la atáta miseria adusesera pe cetatiani, in catu nũ audiai alta decâtu çipetulu poporulu chiamandu vindict'a lui Dumnedieu contra nedreptiloru sei opressori. Vezirulu cu multa diligentia sterse tóte aceste abusuri; facũ a se restitui thesaurulu tóte acele sume de bani, ce predecessorii sei, Pasi si secretarii mancasera; institui nuóa lege pentru adunarea tributulu, si ordinã cá nici-o persóna de alta religiune se nu fia scutita de contributiune; si pe monachii greci anca-i obligã a respunde Haragiulu (27), de si ei díceau ca anca de pe tim-

(27) *Haragiu*. Este unu tributulu fixu, pe care tóte acele persóne, cari nu se tienu de religiunea mahomedane, sunt obligate a-lu plati imperatulu turcescu. Acestu impozitu isi are baza sa in Coranu, care tiene ca fia-care persóna care este de alta religiune decâtu cea mahomedana, dupe ce a ajunsu etatea virile, açe se platésca pe totu anulu trei-spre-dece drachme de argintu puru (*), déca romanendu subditu alu imperiulu, voiesce se fia aperatu de forti'a de a primi religiunea mahomedana. Dar' cu timpu acestoru vampiri,le-a parutu ca e prea mica summ'a de trei-spre-diece drachme, si pusera pe fia-care capu tributulu de câte trei taleri; si asiã a remasu acest'a subprimii imperatori ai Constantinoplei, Mahomedu II., Baiazetu II., Selimu I,

(*) A se vedé si not'a 17. la Capu I. din Cartea III. *Tr. Rom*

pulu cuceririi Constantinoplei sunt scutiti de la tributul prin o scrisóre, ce falsulu profetu Mahomedu a datu monachiloru din

si Solimanu I; dar' Sultanii cari au urmatu dupa acesti-a, au scadiutu seu crescut-acea summa dupa placu, pênê ce in urma a venitu Kioprili Mustafa Pasia, si a regulatu acellu impositu, impartindu-lu in trei classe: Ala Evsat si Eda (*); si dandu ordinu cá cei bogati se platésca diece leonini, cei mai puçinu bogati siese, si cei seraci trei; si acésta dispositiune se observa anca si asta-di. Dar' pentru cá imperatii se nu para in ochii poporului superstitiosu, ca ei prin aceste crudele esactiuni ar' lucra in contra legeri mai susu mentionate din Coranu: astutii de musulmani au inventatu duóe preteste pentru a concilia impunú erile curtiei cu preceptele profetului lorú. Mai întâiu au facutu pe poporu se cróda, ca pretiulu bucatelorú si altoru lucruri necesarie pentru viétia, a fostu pe timpulu profetului cu multu mai micu, decâtu in presentu, si ca valórea aurului si argintului a fostu pe atunci cu multu mai mare, de cátu cumu este asta-di: pentru aceea, legea profetului lorú, fiindu ca ea este data pentru binele imperiului ottomanu, asià trebe interpretata, ca fiu-care persóna, care nu professéza religiunea mahomedana, are se platésca asta-di pe totu anulu atâti bani, cáti suntu sufficientii pentru a potea cumpera aceea ce pe timpulu profetului s'ar' fi potutu capetá cu trei-spre-diece drachme de argintu puru. Alu doilea subterfugiu a fostu, ca pentru a taiá ómeniloru ori ce ocasiune de a refusa tributulu, au inventatu a face distinctiune in-tre Shernar si Urfen (**); adeca in-tre acélela lucruri, cari Coranulu, conform vointiei divine, impune a se împliní, și ordina judecatoriloru a le observá; si in-tre acélela lucruri, cari suntu lasate ia dispositiunea puterei suverane, cá ea se decida si se comande aceea ce este pentru inaintarea binelui statului. Ia acestea au mai adaosu, ca poporulu este detoriu a se supune la amenduóe, si amenduóe preceptele trebe se le împlineasca cu aceeas: obedientia. De aci déca unu Crestinu séu unu Evreu intréba de Mufti prin unu Fetva: cátu tributulu are se platésca pe anu, i se respunde, ca dupa legea Coranului nu are se platésca mai multu de cátu trei-spre-diece drachme in argintu sunatoriu. Dar' déca Crestinulu seu Evreulu se tiene de acestu respunsu, si refusa de a plati ce i se cere mai multu, ilu arestéza numai decâtu, si totu acelasiu Mufti prin unu altu Fetva ilu judeca la mórte sub cuventu canu s'a suppusu la ordinulu Sultanului. Ce se tiene de haragiulu propriu, asta-di nu se mai platesce cá mai nainte directu in thesaurulu Sultanului, ci se da in regia prin provincii la anumite persóne, cari pre langa unu discontu órecare cumpera unu anume numeru de bilete, numite haragiu Kiebadi (**); si apoi circuleze-le ori ba, in-treprindictorii suntu detori a respunde cassei thesaurului summ'a accordata in argintu. In Constantinople si in localitatile vecine, precumu, in Adrianopole etc. haragiulu se aduna prin Dgizedaru séu haragiu Basi, (***) care in locu de salariu capeta

(*) Adeca: superiora, mediocra si inferióra, *Tr. Rom.*

(**) Sheran propriamente insémna *reu.* si Urfen, *justu. Tr. Rom.*

(***) Acestu cuventu insémna propriamente. Perceptore de tributulu, si nu bilcetu de *Tr. Germ.*

(****) Perceptore de dare, inspectore de dare, *d. Tr. Germ.*

muntele Sinaia (28); dar' Kioprili le dăse ca această scrisoare este apocrifa; ori deca este genuina, ea scutesce de la tributul numai pe monachii d'în Sinaia, si nici-de-cumu pe toti monachii in generalu. Si pentru că suditi se nu suferă o esactiune inegale de tributul, Kioprili a impartitu haragiulu in trei clase: cei mai avuti aveau se respunda pe anu diece leonini, cei de starea de midi-locu siese; si cei mai seraci numai trei dolari. Tote sumele de bani, ce antecesorii din devotiune superstitioasa au lasatu posteritatii si au testatu thesaurulu diferiteloru Giamie, le-au luat de la aceste si le-au datu thesaurulu publicu, si lui Mutevelli, care striga ca acest'a este unu sacrilegiu, i respunse: Bani cari sunt destinati pentru folosulu religiunei, trebe intrebuintiati in belluri religioase; se convine mai multu cu interesulu musulmanu, a sustiene cu acei bani pe acei-a cari apera edificiele sacre, decatu a-i crutiă pentru inimizii si pentru furi. Elu restitu si procedur'a judiciale in integritatea sa de mai inainte, dupa ce pene aci devenise cu totul venale; puni cu severitate pe judecatorii despre cari au avutu probe ca s'au lasatu a se corrumpe; liberă fara distinctiune de persoana pe toti acei-a cari erau apesati prin false accusatiuni, si nu permitea a se face cui-va nedreptate. In fine a datu ordinu, că bucatele si alte provisiuni se nu se storca cu puterea dela suditi (29), că se se cumpere

o certa summa de aspri pentru fia care biletu ce-lu circulăza. Aceste bilete trebe se cuprinda nu numai numele individulu la care se da, ci si descripiunea lui personale, religiunea, statur'a, perulu, faci'a, ochii, semne ce ar' avé pe trupu, etatea etc, pentru că se nu pōta intrebuintia acelle bilete mai multe persoane decatu un'a, si prin urmare se nu incele pe acel'a care aduna haragiulu, si prin acest'a se scurte thesaurulu statulu. Nu va fi inutile a face mentiune aci despre modulu de carē se servescu Turcii pentru a alla, deca o persoana a adjunsu etatea virile ori nu. Candu cine-va afirma ca elu este anca minoru, si din această cauza vrea se flla esemptu de la respunderea tributulu: i mesura cu unu firu de ație grosimea grumaziloru, si aplicandu-i această mesura in fație, deca ea din barba nu trece preste capu pene la cefa, persoana se considera anca de minoru; ér' deca trece pene in cefa seu pōte anca si mai in josu. atunci persoana é obligata a plati tributulu fara nici-o esceptiune.

(28) A se vedé not'a 50 la Capu III, Cartea III. *Tr. Rom.*

(29) *Dela suditi.* Atatu de mare era amorea de dreptate a lui Kioprili Mustafa Pasia, prin care elu s'a facutu iubitu nu numai la Turci ci si la toti crestini supusi imperiulu ottomanu. Intr'adeveru, mai tote faptele sale, precum si sententiesale ca judecatori, sunt totu atatea probe despre inalt'a sa politica, si despre ecitatea sa

de la ei cu bani pre langa unu pretiu, precumu ei voru aflá de cuviintia.

façie cu ori si cine, farq distinctiune de persóna séu religiune. Pentru aceea nu va fi inutile de a aduce aci unu esemplu séu duóe din faptele si judecatile sale. In prim'a sa espeditiune, candu a ocupatu Belgradulu, arma'ta sa era campata nu departe de Iagodinu, unu satu mare in Bulgari'a, si observandu ca acel'a e aprópe cu totulu devastatu si fara locuitori, a chiamatu la sine pe doui din cei mai betrani de tierani acolo, si i-a intrebatu, ca ce este caus'a de satulu loru este in stare atátu de desolata? Acesti-a i respuñsera, ca dóue sunt cauzele: mai ántáiu ca le-narsu biserica, si nu lis'a permisu de a-si edifica alta; asia mai toti locuitorii s'au mutatu la alte sate; a dóu'a, ca satulu loru a sufferitu fórte multu, in cursu de mai multi ani, prin frequentele treceri ale armatei ottomane pe aici; asia in cátu tieranii nu si-au potutu face recolt'a; de aci apoi s'a escatu fomete, care a facutu si pe ceialatu locuitori se-si lase vetrele si se duca care in cátráu. Atunci vezirulu se întórse catra Reis Efendi si-i diñe: « Precumu unu Musulmanu nu póte vietui unde nu are Giamia, « asia nici crestinulu nu póte fi obligatu a sta intr'unu satu unde nu este beserica ». Si immediatu a datu locuitoriloru permissiune de a-si edifica biserica pre cum le va place de mare. A datu apoi unu altu fermanu, prin care a opritu tuturoru si ña-carui sub pedépsa de mórte, de a esi nici cátu e o palma de locu preste drumulu tierai si de a intra pe agrulu tieraniloru, séu de a luá nici macar' unu puiu séu unu ou de la ei. Pentru a areta apoi ca acésta regulare póte se aduca si unu folosu statului, a ordinatu ca pentru favorulu de a-si edifica biserica, ña-care locuitoriu se-i aduca câte-o gaina: si locuitorii i-au adusu la momentu cinci-dieci-si-trei. In rentórcerea sa din espeditiune, au ordinatu locuitoriloru ca se-i mai aduca anca odata acestu presentu, si ei i-au adusu una-suta-dóue-dieci-si-cinci de gaine. De aci si-a luatú motivu de a areta celorlalti veziri, ce incrementu (*) se pote accepta pentru thesaurulu musulmanu de la regularile cele bune. La reintórcerea sa in Constantinople, s'a adressatu o suplica pentru concessiunea de a repara biserica cea vechia de acolo, séu de a edifica un'a noúa, aceea ce elu a si concessu fara nici o dificultate. Acést'a a indemnatu pe unii tierani de a se ruga in tóta umilinti'a de vezirulu se le permitta a-si repar'a biserica din satu, care era intr'o stare fórte desolata. Vezirulu pune semnatur'a usuale pe suplic'a tieraniloru, si demanda lui Buiurildi Teskieredgi (**) a le da acésta concessiune prin unu mandatu specialu. Secretariulu se pune si da fermanulu dupa vechi'a formula usitata in asemenea casuri; adeca: ca tieranii se-si repare biserica cu acelasi lemn, piétra si varu, din care sta acumu. Kioprii vedindu acésta, infrunta áspru pe secretariu, numindu-lu stupidu si fara minte. Secretariulu spariatu si tremurandu de frica, abiá potú balbutí ca n'a facutu alta, decâtu ca a datu mandatulu dupa formul'a cea vechia, ce este in usu in asemenea casuri. Atunci Vezirulu s'a iritatu si mai tare, si i-a diñu: « Stupidi au fostu cei cari « mai ántáiu au facutu acésta formula, si nu mai puçinu stupidi sunt acei-a cari o

(*) Sporiu. *Tr. Rom.*

(**) Secretariu, care redactéza ordinatiunile Pasiloru si Veziriloru. *Tr. Rom.*

VEZIRULU TRAGE CU ARMAT'A SA SPRE BELGRADU.

XLV. Aceste dispozițiuni i-au datu lui Kioprili o reputatiune mare de omu prudentu, justu si religiosu. Dupa aceea se prepară cu tóta seriozitatea pentru campania ; si pentru cá in absentia sa , din caus'a atătoru schimbări de lucruri ce a facutu, se nu se nasca vre-o revolta contra Sultanului , l-a svatuitu pe acesta, cá in primavéra se mérga la Adrianopole. De aici, catra începutulu lunei Sievval, anulu Hegirei 1101. Vezirulu plecă spre Belgradu cu tóta armat'a sa, cáre era plina de speranti'a de a invinge. Pre candu trecea prin muntele Emu, pe care Turcii ilu numescu Kiz Derbent (30), i aducu spionii sei scirea, ca vre-o cate-va mii de Germani

« urméza. Cáci cumu se póte cá unu lemnu care a putreditu sub sarcin'a edificíului, « se se readuca in tari'a primitiva , cá se póta supportá aceea ce s'a ruínatu? s'á cumu « se póte cá varulu, care s'a consumatu de lungimea timpului, se se póta reface é- « rasi nu pentru construirea de nóue edificíuri , dar' nici macar' pentru a astupá si « a assecurá crepturile contra injurieloru tómpestatiei? Asia dar', candu damu sub- « ditoru nostri libertate de a-si repará bisericéle loru, trebe se le concedemu s'i aceea, « cá se-si faca lucrulu intr'unu modu catu se póte mai bunu. Trebe dar' se li se « spuna, ca ei potu se-si repare biseric'a cumu potu si cumu le place; si déca este « atátu de ruínata, in cátu nu o mai potu bine repará, se li se dica ca isi potu face « un'a cu totulú nóua. Noi avemú numai se vedemu, cá ei se nu-si faca biseric'a cu « bani musulmani, ci cu ai loru proprii , si cá se platésca regulatu tributulu impusu « loru ». Pentru aceste fapte este proverbiulu péné asta-di intre Greci , ca Kioprili « a facutu mai multe biserice, decâtu insusi Iustinianu ».

(30) *Kiz Derbent*. Adeca pasulu Verginei. Sunt dóue pasuri de-a-lungulu munte-
lui Emu spre Belgradu. Unulu Kiz Derbent , seu pasulu Verginei , care , precumu
dicu Turcii, l-ar' fi descoperitu o juna vergine, fiica de imperatu, ratecindu din in-
templare prin acesti munti. Altulu Capulu Derbent , séu pasulu portiei. La intrarea
din partea de cátrá resaritu a acestui pasu se vedu péné in díu'a de asta-di ruinele
unei póte fórté vechi si frumóse, despre care multi tienu cá ar' fi oper'a lui Traianu.
Acestu pasu este in departare cale de optu óre de la satulu Tatar-Pasargicu , si de
dóue-spre-diece de la Philipopole. In partea de catra apusu, amenduóe aceste pasuri
se intrunescu la satulu Dragoman-Kioi. Aici pasulu portiei a fostu luatú de armele
victorióse ale imperatului Leopoldu; dar' fiindu-ca armat'a sa erá ocupata in alta
parte, candu trupele sale au incercatu a trece pasulu in cealalta parte, locuitorii ,
cari la apropiarea germaniloru isi lasara casele si se retrassera la munti , au incepu
de pe stancelé inalte, cari dominau calea de amenduóe partile, a aruncá pie-
tre mari in vale asupr'a Germaniloru, omoríndu fórté multi, si pe ceialalti constrin-
géndu-i a se retrage. Pentru acestu servitiu, Turcii in recunoscintia au liberatu pe
locuitori de la tóte impozitele, si ei se bucura péné in dí de asta-di pe acestu
privilegiu.

sunt pe cale dela Belgradu încóce , si vinu a intari garnison'a din Niss'a.

TATARII BATU VRE-O CATE-VA MII DE GERMANI.

XLVI. Spre a preveni pe Germani de a intrá in cetate, Kioprili le tramite in cale pe Chanulu Tatariloru, pe Šelimu Ghirai, cu o parte a armatei turcesci, care pe neasceptate navalesce asupr'a Germaniloru chiar' pre candu erau acestia in fație dela Nissa, si dupa o lupta scurta i pune la fuga. Ajungându noutatea despre acésta victoria in castrele turcesci, ea a desteptatu acolo o hucuria aprópe inesplicabile, si a inspiratu osmaniloru nuou coragiu si nuóa sperantia. Ei au invetiatu de aci, ca o órda de animale sub conducerea unui leu se batu cu mai multa bravura, decâtu o trupa de lei sub comand'a unei vaci timide.

**VEZIRULU ORDINA A SE TIENÉ RUGATIUNI IN CETATI SI A SE DEPARTA
COPII DIN CASTRE**

XLVII. Vezirulu insusi, pentru cá se multiamésca lui Dumnedieu pentru acestu fericitu inceputu alu campaniei, si cá Dumnedieu, arbitru supremu alu tuturoru eventeloru, se-si intinda grati'a si pe viitoriu asupr'a armeloru ottomane: ordonâ cá se se tiena rugatiuni neintreruptu diu'a si nóptea in Constantinopole, Adrianopole si in castre. Si fiindu ca a observatu, ca in castre sunt o multime de copii incapabili de a purtá arm'a, si pe cari unele persóne desfrenate i luasera spre a le servì placeriloru loru detestabile, asiá a lasatu a se publicá in tóta armat'a, ca toti aceia, cari sub ori si ce pretestu au adusu copii cu sine, numai decâtu se-i tramita inderetu a-casa; si déca de aci inainte s'ar' gasi vre-unu copilu la cine-va, u-nulu cá acest'a fara nici-o cercetare ulterióra cu mórte se va pe-depsi. Cáci acestu pecátu, mai multu decâtu ori care altulu, face, cá acei cari se maculéza cu elu, se nu ajunga binecuventarea lui Dumnedieu; si Dumnediu precuratulu nu póte se se indure a favorá cu present'i'a sa o campania, unde se comittu immunditii de aceste.

CETATEA SHEHIRKIOI SE SUPPUNE TURCILORU

XLVIII. Facute aceste dispositiuni, Vezirulu trece cu armat'a sa

in Servi'a, si ataca mai întâiu Shehirkioulu, o cetate mica, intarita mai multu prin natura decâtu prin arte. Garnisón'a, care constá din cinci-sute ómeni, si anca haiduci, vedindu ca nu le vine din nici-o parte ajutoriu, in a patr'a di a obsidiunei redica stîndardulu pazei pe murii cetatiei, si promitte a se predá sub conditiune de a o iertá se se retraga liberu din cetate. Vezirulu, de si indignatu ca unu numeru atátu de micu de ómeni, i-a retienutu armat'a patru dile intregi, totusi pentru a nu retardá, prin ulterióra amenare progressulu ce si-lu cugetá despre victoriile sale, le accórda cererea, si haiducii anca ilu lasa se între in cetate. Candu esiau haiducii din cetate, Ienicerii voiau se-i despóia, dar' vezirulu i-a opritu ordinandu-le sub aspra pedépsa de a lasá garnisóna se ésa fara vate-mare din cetate; câci nu este—dise elu—nici de onóre, nici de folosu, a luá armele dela Ghiauri, candu ei nu mai potu stricá cu ele musulmaniloru. Ér' haiduciloru le aduce aminte si-i face attenti se nu mérga la Niss'a, ci se se retraga in alta cetate óre-care; câci are de cugetu se impressóre acea cetate, si déca s'ar' gasi vre unulu din ei acolo candu o va cuceri, se scia ca nu va scapá cu viétia. Cu tóte acestea haiducii, abiá scapati din mánile Turciloru, se duc dreptu la Nissa.

NISSA CUCERITA; GARNISONELE PERASESCU VIDINULU SI SEMENDRI'A

XLIX. Vezirulu i urmaresce immediatu, si impresóra Nissa, care erá aপরতা de contele Starenbergu cu trei mii ómeni infanteria germana, si una-miie-patru-sute cavaleria. Starenbergu se aপরá cu bravura, nu ca dóra ar fi avutu cea mai mica sperantia de a sustiené cetatea in contra Turciloru, câtu mai vertosu cu intentiune de a câstigá timpu si a dá imperialistiloru ragasa de a veni intr'ad-jutoriu Belgradului. Dar' vezirulu continuá obsidiunea cu atáta vigóre, in câtu dupa dóue-dieci-si-cinci de dile, garnisón'a s'a offeritu a capitulá sub conditiune de a i se lasá armele si viéti'a. Vezirulu le acórda acestea; si candu erau esindu din cetate, Ienicerii observa intre ei vre-o câti-va haiduci din cei de la Shehirkiou; ei erau travestiti; cu tóte aceste Ienicerii i cunosc, i prindu, i torturéza, si-i fortiéza de spunu ca toti ceialalti cameradi ai loru sunt

mestecați prin celelalte truppe germane. Atunci Vezirulu ordină comandantului Germaniloru, că se-i estradea pe toti haiducii de la Shehirkoiu; si inaintea ochiloru garnisónei lasá parte a-i spendiurá, ér' pe ceialalti i condamnă la galere. Totodata impune lui Starenbergu, se nu mérga la Belgradu, căci are de cugetu se impresóre si acea cetate, pentru aceea nu póte permite cá garnison'a ei se se intarésca; si-lu assecura ca déca nu va ascultá de ordinulu seu, la casu de cucerirea Belgradului, elu si toti ómenii lui voru patí aceea ce au patitu haiducii. Aceste succese abe Turciloru intr'atátu au intimidatu garnisónele germane din Semendri'a si Vidinu, in câtu, fara a asceptá apropiarea Vezirului, perasira cetatile, cu a caroru aperare erau insarcinate, si fugira la Belgradu. Vezirulu a transmisu immediatu o parte a armatei, care a luat in possessiune amenduóe cetatile, si le-a suppusu érase dominatiunei ottomane.

**VEZIRULU IMPRESORA BELGRADULU SI-LU CUCERESCE PRIN UNU
ACCIDENTU NEASCEPTATU**

L. Dupa ce prin aceste victorii s'a assecuratu din spate de tóta tiér'a, Vezirulu merge cu truppele sale victorióse spre Belgradu, si in lun'a Silcade ilu impresóra de tóte partile. Dupa ce s'au pusu corturile, a convocatu la unu consiliu belicu pe toti Pasii, si le-a cerutu se-si spuna opiniunea: ce este mai consultu, a face fara amenare cu tóta puterea armatei assaltu asupr'a cetatiei, séu a o tiené blocata si a o fortiá prin lips'a de provisiuni a capitulá? Toti Pasii au fostu de opiniunea din urma; ei adeca diceau, ca cetatea este atátu de la nat urala câtu si prin arte fórte bine intarita; si pre langa intariturile cele vechi, ea este provediuta cu admirabile fortificatiuni (31) nuóe; afara de aceea, are intru aperarea sa o garnisóna

(31) *Admirabili fortificatiuni.* Acésta nóua fortificatiune este oper'a lui Andreiu Cornaro, nativu din Creta, grecu si de origine sí de religiune. Unii scriitori, intre cari si Pietro Garzoni membru senatului de Veneti'a, ilu acusa ca elu a tradatu Belgradulu, póte din cauza ca dupa cucerirea Belgradului a trecut in servitiulu Turciloru. Dar' nu cu voi'a sa s'a intemplat, ca a intratu in servitiulu infideliloru. Căci dupa perderea Belgradului, tramitiendu-lu generalulu armatei germane, déca nu me inelcu, pentru a fortificá Petrovaradinulu, elu pe cale a cadiutu dimpreuna cu femeí'a sa in manile Tatariloru si a fostu transportatu inaintea lui Kioprili Mustafa Fasia. Acest'a intrebându-lu ca cine este? elu mai antáiu a respunsu, ca este ca-

de optu mii Germani, si regimente de totu atâti Bulgari si Serviani : pentru aceea este imposibile de a o cuceri in timpul ce a mai ramas in estu anu pentru operatiuni bellice ; nici a o tiené sub obsidiune nu s'ar' poté fara mare perdere a armatei otomane. Punemu casulu ca Germanii ar' face o vigorósa resistentia, si, precumu se intempla de multe-ori in assemeni obsidiuni , ar' bate pe obsediatori : atunci tóta armat'a si-ar' perde éراسi fórté iute curagiulu , de caré abia a inceputu a se insufletí prin ferícitele succese de ieri de alalta-ieri. Ér déca Vezirulu ar' lasá Belgradulu in dosu si ar' trece preste Sava, séu celu puçinu ar' intarí tiernulu acestui fluviu, cá inimizii se nu póta trece dincóce , atunci garnisón'a va fi prin fóme constrinsa a se predá anca in vér'a acést'a , séu celu multu in iérn'a viitória. De armat'a imperiale nu avemu a purtá frica ; cáci cea mai mare parte a ei este ocupata in belulu contra Franciei, ér' ceealalta parte este perasita de ungureni, si, precumu è mica la numeru, mai multu se va ingrigi a-si aperá casfrele sale, de câtu se mai cugete a atacá pe ottomani. Vezirulu, de si erá de alta opinione, totusi a lasatu dupa votulu maioritatiei, si a decisu a se urmá consiliulu Pasiloru ; acést'a o a facutu parte pentru cá se nu para ca s'ar' oppune opiniei intregi armate, parte pentru cá in casu de unu resultatu nefericitu, vin'a se nu se impute lui. Tienendu anca vre-o câte-va dile cetatea inchisa de tóte partile, i vine scirea, ca imperialistii inaintéza cu mare graba, si vinu se elibere cetatea. Acésta scire l-a adusu in óresi-care confusiune, si acumu

pitau dintr'unu regimentu de infanteria. Dar' in urma se tradede prin instrumentele sale de matematica, si mai multu prin unele desemne, sub cari erá semnatu numele seu. Asiá Vezirulu i-a impusu a merge se fortifice Belgradulu din nuou, si se fortifice si Temisiór'a. Si intr'adeveru ca elu a si effectuitu acést'a cu atâta arte si desteritate, in câtu. déca Dumnedieu insusi nu ar' fi nimicitu intentiunile si intreprinderile infideliloru, cucerirea prin arme a acestoru dóue cetati ar' fi fostu aprópe imposibila. Si câtu de escelentu a fostu elu in sciintiele matematice, aréta péné la evidentia canalisarea riului Bega prin midi-loculu Temisiórei ; cáci cu câtu ar' fi fostu necesaria acésta opera intr'unu locu, unde in tóte verile se simtiá atátu de tare lips'a de apa, cu atátu din partea sa era o interprindere grava de a effectuí aceea ce era abia imposibile. Pentru acésta importanta lucrare, Sultanulu l-a onoratu cu o pensiuone annuale de optu pungi , care s'a datu si dupa incheierea pazei si péné la diu'a mortiei salc.

si-a recunoscutu erórea ca a facutu placere Pasiloru sei de a ascultatu de opiniunea loru. Dreptu aceea a inceputu numai decátu ob-sidiunea cu diumetate din armat'a sa, ér ceealalta diumetate o a tramisu in contra imperialiloru cá se-i impedece se nu tréca preste Sav'a. Dar' é probabilu ca nu-si adjungea scopulu, déca nu-i veniá intr'adjutoriu unu incidentu cu totul neasceptatu. In a opt'a dí de obsidiune, turnulu cu pulbere, fia prin o bomba, fia prin tradare, a fostu aruncatu in aëru, si prin esplosiunea sa a derimatu o mare parte a forturiloru. Turcii vediendu acést'a, au strigatu ca acestu accidentu este proba invederata de adjutoriulu miraculosu alu lui Dumnedieu; si se aruncara prin aperture in cetate, inainte de a-i poté prevení Germanii. Garnisón'a in acésta suprema necesitate a facutu un'a din cele mai vigoróse resistentie, si a sustienutu mai o óra intréga vehemente ale Turciloru; in urma inse cutropita de multimea Turciloru, a fostu necesitata a se retrage. O mare parte a garnisónei a caditu de sabi'a turecsca, dar' nu fara a-si resbuná sí ea. Pucinii cari au scapatu, intre cari si generalulu de la Croix, au trecutu cu luntrea in partea dincolo de Dunare.

**DA ADJUTORIU TEMISIOAREI, CARE SUFFERIA O LIPSA ESTREMA
IN PROVISIUNI**

LI. Kioprili Mustafa Pasia, dupa ce a ocupatu mai curendu de cumu se asceptá o cetate, care erá antemurulu a tóta Ungari'a, a tramisu in adjutoriulu Temisiórei cinci-sute de Spahi, fia-care cu câte duoi cai si totu atáti-a saci de farina, ca se o duca garnisónei. Germanii au tienutu trei ani acésta cetate inchisa; la inceputu s'au încercatu a o cuceri prin assaltu, dar' vediendu ca acést'a le este imposibile pentru dificultatea situatiunei, i-au taiatu in urma tóta comunicatiunea. Comandantele cetatiei erá Cogia Giaferu Pasia⁽³²⁾, care prin valórea sa a resistatu pêné a-

(32) *Godgia Giaferu Pasia*. S'a numitu cu supranumele Codgia séu betranulu pentru a se distinge de unu altu Giaferu Pasia numitu de comunu Kiucik (*), despre care voui vorbi mai la vale(**), Codgia despre care è verb'a aci, a fostu unu barbatu fórté renumitu intre turci atátu pentru esperienti'a sa in artea bellica, cátu si pentru

(*) Adeca : micu; ungresce Kici, Kicike. *Tr. Rom.*

(**) Vedi not'a 20 la Capu IV. din Cartea IV. *Tr. Rom.*

cumu Germaniloru, si care atâta respectu avea inaintea soldatiloru, in câtu sub command'a lui supportau ori-ce greutati; multi muriau de fôme; altii mai bine asceptau mórtea decâtu se se nutrésca cu mîtie si câni, cari la Turci se considera de animale necurate. Necesitatea de nutrimente erá degiá atâtu de simtita, in câtu Ienicerii, candu au adjunsu Spahii cu provisiunea, cá lupii rapaci se aruncara asupr'a saciloru cu farina, si nici rugarile nici âmerintiarile Spahiloru nu i-au potutu retiené de a rapí aceea ce ei adusesera. De acì s'a escatu o cërta intre ei; si dupa aceea, a urmatu o lupta vehementa si sangerósa. Unu numeru mare de Ieniceri si totu atâti Spahi au remasu morti asupr'a saciloru, ér' ceialalti cu Pasia loru cu totu au trebuitu se prinda in graba fug'a deinaintea furiei Ieniceriloru.

VEZIRULU TRECE DUNAREA SI OCCUPA LIPP'A

III. Intr'aceea Vezirulu a datu soldatiloru sei câte-va dîle de reparosu, a reparatu fortificatiunile ruinate ale Belgradului, si dupa aceea trecù Dunarea, ocupâ Lipp'a, si allungâ garnisón'a germana din Orsiov'a. Merse apoi cu assaltu asupr'a Essecului, o cetate situata la gur'a unde Drava curge in Dunare. Elu credea ca ocupandu acésta cetate, nu numai va asigurá cuceririle sale contra invasiuniloru inimicului, ci anca va poté aduce erasi sub dominatiunea turcésca tóta Slavoni'a. Dar' a trebuitu se se lase de acestu planu, parte pentru ca se apropiá iérn'a, parte pentru ca garnisón'a facea resistentie vigoróse, dar' mai alesu pentru ca lucrurile in Transilvani'a luasera alta façie.

prudenti'a si integritatea sa, si mai alesu pentru multe lupte ce a sustienutu contra Germaniloru. Dupa ce a aperatu cu multa bravura Temisiór'a. elu in recompensa a fostu numitu comandante in Belgradu. unde s'a sustienutu cu cea mai mare-resolutiune candu Germanii impresorara cetatea a dóu'a óra. Prin acést'a atát'a reputatiune si-a castigatu, in câtu Sultanulu Mustafa in ultim'a sa espeditiune n'a intreprinsu nimicu fara a-i cere mai ântâiu opiniunea; si mai multu, elu adese-ori respectá mai multu opiniunea lui Codgia decâtu pe a Vezirului Elmas Mehemedu Pasia, pe care de altminterea ilu fôrte iubia. Si nu incape dubiu ca elu si succedea acestui-a in veziratu, déca o trupa de Ieniceri rebelli nu omoria si pe unulu si pe altulu in batac'a de la Zenta.

TURCII RATU PE IMPERIALI IN TRANSILVANI'A

LIII. Pe la inceputulu acestui anu móre Michael Apafi (33), principele Transilvaniei, fara a lasá eredi dupa sine, si lásá tóte tieriele sale lui Leopoldu, imperatorelui Germaniei. Turcii din contra pussesera principe Transilvaniei pe Teokeoli, si i-au tramisu in adjutoriu pe Seraskierulu cu diece mii de Turci, pe Chanulu Tatariloru, si pe Constantinu Brancovénu (34) principele Romaniei. Aceste pu-

(33) *Michael Apafi*. Nascutu in Transilvani'a din o familia nu prè illustra. Tatalu seu a fostu presiedintele magistratului in Sabiiu. Dupa revolutiunea racotiana de la anulu 1661, si propriamente dupa mórtea lui Racoti, imperatulu Germaniei a pusu principe in Transilvani'a pe Kemeni Ianos; ér' Turcii in contra acestuia au pusu pe Michael Apafi totu in acea dignitate. Dupa aceea, candu s'a incheiatu pacea intre Turci si Germani, Apafi a fostu confirmatu de amenduoi in dignitatea sa, stipulându-se cá Transilvani'a se fia suppusa si tributaria la amenduoi imperatii. Asiá Apafi anca s'a purtatu dupa cumu vedea ca sórtea inclina intr'o parte séu intr'alta, tramitendu acumu Turciloru acumu Germaniloru adjutoriu. Poi de si la inceputulu acestui mare si memorabile bellu s'a unitu cu Tokóli si i-a tramisu trupe, fiindu-ca asiá i ordinase curtea ottomana, totusi candu a vediutu ca tóta Ungari'a s'a suppusu imperatului Germaniei, elu anca a trecut in partea acestui-a, si a refusat de a mai ascultá de Pórta.

(34) *Constantinu Brancovanu*. Acestu principe erá cunoscutu in Europ'a sub trei numiri: Cantacuzeno. Brancovanu si Bassaraba, despre cari pretindea ca toti acesti-a se tienu de famili'a sa. Dar' pentru a intiellege acést'a mai bine, è necessariu a cercetá mai afundu originea si ordinea de successiune a acestei familie. Sciu eu prè bine ca este o carte intréga si fórte voluminósa, in care se cuprinde viéti'a si geneologi'a sa, scrisa la ordinulu seu de unii invetiati, pe cari i tienea in soldu cu mari spese. Dar' nu sciu déca acésta carte se mai conserva unde-va, séu ca o au prédatu barbarii dimpreuna cu celelalte lucruri ale sale. Pentru aceea, eu asiu comitte o injuria catra lectorii mei, déca asiu ascunde si nu le-asiu descoperi aceea ce eu cá vecinu amu avutu ocaziune de a cunósce despre originea lui Brancovanu. Cunosintiele ce le avemu despre protoparintii sei, nu ne ajungu mai departe decâtu póné la stramosiulu seu Davidu. Acestu Davidu nu a ereditatu de la parintele seu mosii mari (principalulu si aprópe uniculu semnu de nobilitate la Románi:); nici nu a stralucitu prin virtuti eminente; nici la curte nu au avutu vre-unu postu considerabile. Cu tóte acestea principele Mateiu allá de bine a intrá cu elu in legatura de sange, si-si maritá pe nepóta sa de sóra dupa Preda, fíiulu lui Davidu, dandu miresei o dote considerabile, si facéndu pe Preda mare-vornicu, unulu dintre cele cincí posturi principali in Románi'a. Dupa mórtea lui Mateiu, Preda a fostu uccisu pe nedreptu; unii dicu ca principele Michnea l-ar' fi spendiuratu din cauza ca nu a voitú a tiené cu elu in revolt'a sa contra Turciloru. Dupa Preda a remasu unu fíiu, Mateiu, supranumitu Papa. Acest'a nu avea nici unu postu la curte; dar' totusi erá

teri confederate. sub conducerea lui Teokeoli petrundu prin muntii Romaniei in Transilvani'a, si la pôlele acestoru munti incungiura

förte respectatu pentru memori'a parintelui seu, pentru marea sa avutiä, si mai alesu pentru ca luase de soçia pe Elena, fi'i'a marelui postelnicu Constantinu Cantacuzenu. Cu acést'a a avutu, anca pöde se tienea in curtea boierului Sierbanu Cantacuzenu, unu fiu cu numele Constantinu supranumitu Brancovanu de la satulu Brancoveni, care-lu capatase anca mosiulu seu Preda de la principele Mateiu ca o parte de dote cu nevêsta sa. Si acestu supranume ilu adaozea totdeauna in subscrip-tiunile sale dupa pronumele seu. Sciu eu ca sunt unii adulatori, care deriva acésta numire din altu sorginte, si dîcu ca Brancovenescii isi tragu originea din vechi'a familia bulgara Brancovicu. Dar chiar' candu acésta derivatiune ar' fi veritabile, ea totusi nu se pöte proba cu nici-unu documentu verosimile. Cáci pöde pe timpii lui Sierbanu Cantacuzenu, Romani'a n'a avutu nici istorici, nici insemnari séu monumente geneologice, si precumu amu disu, nici altu semnu de nobilitate, decätu mosi'a parintêasca, care prin ereditate trece de la tata la fiu. Prin urmare pentru resturnarea acestei fictiuni a adulatorilor este destulu ceea ce amu disu cu despre adeverat'a origine a numelui de Brancovanu. Constantinu supranumitu Brancovanu a adjunsu la domnia prin maiestriele mentionate mai in susu (*) ale lui Constantinu Cantacuzenu Stolniculu. Pentru aceea, elu cá se-și dea mai multu lustru nobilitatiei sale, a inceputu a se servi de numele Cantacuzenu in subscrierile littereloru sale catra regii si principii straini. Pe acelu timpu se tienea la Vienn'a Georgie fratele antecessorelui principe Sierbanu Cantacuzenu, care a fostu tramisu acolo in affaceri publice la imperatulu Leopoldu. Acestui-a i aretau ömenii de curte si chiar' imperatulu insusi scrisorile ce le veneau sub numele lui Constantinu Cantacuzenu, si-lu intrebau, ca cine ar' fi acestu nuou domnitoriu in Romani'a, care isi atribuie numele de Cantacuzenu? Atunci Georgie séu indignatu ca unu altulu se servese de numele nobile alu familiei sale, si pentru a-si acoperi ambitiunea, séu pentru ca nu voia a ascunde adevurul, marturisi in tóta sinceritatea, ca falsamente acelu principe isi apropria numelo de Cantacuzenu, cáci elu numai dupa mama-sa se deriva din acésta familia. Georgie nu se îndestuli cu atätu ca facü de rusine la Vienn'a pe usurpatorele numelui familiei sale, ci scrise fratiloru sei Constantinu Stolniculu si Michailu, cari erau in Romani'a, ca ce rusine i-a causatu pretutindenea la curtea Viennei noulu nume alu principelui domnitoriu; si ca multi din ömenii curtiei l-au intrebatu, déca in Romani'a è usulu acela, cá unu omu, se-si pöta atribui numele unei familii nobile, precumu i place? séu déca asemenea numiri se potu transmite si de la mama la fiu? Cantacuzeni, cari departe de a fi naltiatu pe Constanlinu Brancovanu la dignitatea de domnu cu alta intentiune, decätu cá elu se domnêasca in tíera sub numele seu propriu, si sub elu se-si pöta apropriä tóte bogatiiele tieiei, indata ce au primitu scrisörea de la fratele lorü, au facutu cele mai aspre reprobatiuni principelui, ca le-a facutu lorü si la tóta cas'a Cantacuzeniloru o rusine atätu de mare, si ca elu inaintea onoru persöne, cari din istoria au sciintia despre mai tóte familiile din lume, si da unu nume de pro

(*) La not'a 68 Çapu I. din Cartea IV. *Tr. Rom.*

prin surprindere pe Heusler, generalulu trupeloru germane destinate pentru aperia Transilvaniei. Heusler, pe care Brancovénu ilu adu-

care toti sciu ca nu è alu seu. Principele se escusá, si se încercá a si validitá drep-tulu la acestu nouu nume prin inalt'a origine a mumei sale. Dar' Cantacuzenii ir-ritati si mai multu prin acestu respunsu, i dísera între amerintiari, ca déca nu va desiste de la acést'a pretentiune, ei voru midi-loci la port'a ottomana destituirea lui si voru face attenti prin scrisori pe toti principii straini, cá se se pazésca de elu cá de unu incelatoriu, care isi atribuie in modu falsu numele unei familii imperatesci. Elu póte se-si deriye originea sa paterna din famili'a in care 'i va placé, dar' se se pazésca a mesterá aci numele Cantacuzenescu. Constantinu Stolniculu i mai adaose anca si urmatori'a fabula turcésca. Odata a fostu întrebatu unu catáru ca cine a fostu tatalu seu. Elu a respunsu ca muma-sa a fostu o iépa. Principele ru-sinatu de atáte reprobatiuni, a renuntyatu numelui de Cantacuzenu; dar' i-a fostu rusine a reprimi numele de Brancovanu, care ilu lasase acumu de multu, si a incepu-tu a se numi Bassaraba: nume alu unei familii fórte vechi si nobile in Romani'a, dar' a carei linia barbatésca se stinsese de multu. Adeca unu Barbulu, care celu dántáiu a fostu cunoscutu sub numele de Bassaraba, pe timpulu candu Turcii a ir-ruptu in Bassarabi'a, a fugitu din acésta tíera in Serbi'a si de aici in Romani'a la principele *Heglulu* (?), care l-a priimitu fórte bine, si la inaintatu din gradu in gradu pêne la dignitatea de Banu, celu mai inaltu postu in tíera. Dupa mórtea lui Heglulu, au adjunsu la scaunulu domnescu fiulu lui Barbu cu numele Laiota, si acest'a a fostu celu dántáiu care a adornatu numele familiei sale cu titlulu dignitatiei de principe. Dupa acestu Laiota a remasu unu fiu cu numele Neagoe, care si elu a adjunsu domnu in Romani'a, nu sciu inse déca imediatu dupa tatalu seu, séu a mai fostu între ei unu altu domnu anca. Lui Neagoe a urmatu in domnia fiulu seu Sier-banu Bassaraba supranumitu celu-mare. Acest'a a muritu fara eredi masculini, si au remasu dupa elu numai dóue fiice: Ancutia si Elenca. Pe Ancutia a datu-o anca Sierbanu in casatoria dupa Petrascu, fiulu lui Michaiu. Acestu Michaiu s'a facutu in urma domnu, si se încercá a scuturá jugulu Turciloru, dar' a fostu batutu, si prin urmare constrinsu a trece in Transilvani'a, unde generalulu transilvanu. Geor-gie Basta, ilu ucise in modu perfidu chiar' in cortulu seu. Petrascu, fiulu lui Mi-chaiu, cu nevésa sa si cu sor'a acestei-a, Ilinca, a mersu la Vienn'a, pentru a cercá acolo vindicta de mórtea injusta a parintelui seu. Dar' prepadindu-si mai tóta ave-rea, a muritu acolo inainte de a-i succede se faca ceva. Dupa mórtea sea, Ancuti'a, remasa veduva, si soru-sa Elen'a au adjunsu la atáta seracia, in câtú au trebuitu se-si cástige cu cusutul pânea de tóte dilele. Pre candu ele se aflau in asta stare miserabile, Mateiu s'a facutu domnu in Romani'a. Mai inainte elu a fostu camerariu la curtea principelui Sierbanu Bassarabu, si acest'a l-a inaltiatu la dignitatea de boieriu. Acestu principe isi aduse aminte de binefacerile ce a primitu de la domnulú seu de odinióra, si a acceptatu numele acelu-i-a, numindu-se pe sine Mateiu Bassa-rabu. Si indata ce s'a informatu despre starea miserabile a celoru dóue surori, a tramisu dupa ele in Germani'a si le-a adusu indereptu in Romani'a. Ancuti'a nu mai avea gustu de a se maritá si asiá i-a assignatu o pensiune ónorigica si destula

sese în această cursă, se încercă cu sabi'ă în mână a-si face cale, și susține cu multă bravură primul atac al inamicului. Dar'când lupta eră mai ferbinte, Ungurii, cari promisseră fidelitate Germanilor, se rumpu de către acești-a și ataca pe imperialisti în aripă. Germanii uimiti de o perfidia că acest'a, se încerca a scapă prin fugă,

pentru a poté trai. Ér' pe Elenc'a, care eră anca fecióra, o a maritată după camerariul seu, Constantin Cantacuzenu, dându-i că dote tóte mosiele și sátele câte au fost odinióra ale parintelui ei. Din această casatorie se deriva tóta familia acelor Cantacuzeni cari se tienu astă-di în Români'a. Afară de aceste două fiice, Sierbanu a mai avutu unu fiu natural cu femeia unui preot, numitu Constantin. După mórtea preotului, care trecea de tată alu lui Constantin, Sierbanu a luat pe fiulu seu natural langă sine și l-a crescut în curtea sa. Ér' Mateiu, după mórtea lui Sierbanu a ținutu pe acestu Constantin că pe fiulu seu propriu în cursu de douăzeci de ani, câtu timpu adeca a stat în scaunulu domniei, și în urma a ordnatu prin testamentu se-i fia urmatoriu în scaun. Constantin, după ce a adjunsu în această dignitate, a început a se numi Bassarabu după esemplulu predecesorelui seu și propriamente după numele parintelui seu natural. Dar' pucinu după aceea l-au allungatu Turcii din scaun, și a fugitu în Poloni'a, unde a și muritu fără se lasă succesoru după sine. Asia se stinse cu Sierbanu adeverat'a familia a Bassarabiloru, cu Mateiu ultimulu, care a usurpatu numele acestei familii, și cu Constantin spuriós'a sementia a Bassarabiloru. Si memori'a acestei familie s'a conservatu numai în line'a feminină a Cantacuzenilor, descendenti din Elenc'a, fiu'a lui Sierbanu. Si această este famili'a care si-a alesu-o Brancovanu spre a se adorpa prin usurpatione cu numele ei : căci nime nu mai eră care se-i céra ratiune și se-i dispute această spoliatiune; cu atât mai vertosu, ca pentru elu eră plausibilulu argumentu, ca mosiulu seu au avutu de socia pe nepót'a de sora a principelui Mateiu, care și elu a luat numele de Bassarabu, din bunulu, de și nu prudentele zclu, de a conservá memori'a domnului și binefacutoriului seu. Ce a facutu, și ce a sufferitu Brancovanu sub numele de Bassarabu, este cu multu mai lungu, decâtu că se se póta espune tóte la acestu locu; dar' de alta parte faptele și sufferintiele lui sunt cu multu mai bine cunoscute Europeanilor, decâtu că se mai fia necessariu a le mentioná aci. Elu a avutu patru fii: Constantin, Stefanu, Raducanulu și Mateiu, cari toti dimpreună cu parintele lor au peritu de sabi'a tiranului. A avutu apoi șapte fete: Stanca, maritată după Radulu, fiulu lui Elie, principe Moldaviei; Mari'a, soci'a lui Constantin, fiu alu principelui Duca în Moldavi'a; Elenca, maritată după Scarlatu, fiulu lui Alexandru Mavrocordat; Safta, casatorită după Cretulescu, mare boieriu în Români'a; Ancuti'a, maritată după Nicolau, fiulu lui Georgiu Rossettu, primu-camerariu la tatalu meu; Balass'a, maritată după Manoil, fiulu lui Andronicu, unu boieriu grecu; și Smarand'a, maritată după fiulu lui Balénu, boieriu în Români'a. Amu auditu ca ar' mai fi în viétia și din line'a barbatésca unu nepotu alu seu cu numele Mateiu, fiu alu fiului seu Constantin, carui-a Brancovanu, mosiulu seu, i-ar' fi lasatu în ereditate tóte immensele sale avutii deposite în băncele de Vienn'a, Veneti'a, Hollandi'a și Angli'a

dar' au fostu incungiurati de inamicu din tóte partile , si au fostu omoriti mai toti, séu prinsi o parte din ei , intre acesti din urma erá si Heusler. Teokeoli dupa acésta victoria merge mai in laintru in tíera, si pretutindenea locuitorii ilu primescu cu acclamatii de búcuria.

TEOKEOLI ALLUNGATU DIN TRANSILVANI'A

LIV. Dar' inainte de a se poté stabili Teokeoli in principatulul seu, Principele de Badenu , care avea missiunea de a liberá Belgradulu , audiendu ca acésta cetate è perduta, vine in Transilvani'a , ocupa mai multe cetati , si se incerca se atraga pe principele rebellu séu la o lupta séu la o întielegere. Acest'a inse neincrediendu-se in puterile sale, indata la audiulu despre apropiarea Germaniloru, perasesce Sabiiulu si fuge éراس in Turci'a de unde apoi nici n'a mai cutediatu a se întórce, séu a-si recuperá tierile perdute.

REGELE POLONIEI INTRA IN MOLDAVI'A SI OCCUPA SOROC'A

H. 1101
I. C. 1689

LV. In lun'a unu-spre-diece d'in acestu anu, Regele Poloniei ese si elu cu trupele sale in campania, trece Dnistrulu si intra în Moldavi'a. Dar principele Cantemiru , domnulu de atunci alu tieriei , sciindu din campaniele trecute ce ospeti incomodi sunt Polonii, a publicatu unu edictu, prin care sub grea pedépsa a opritu locuitoriloru de a dá séu a vinde Poloniloru bucate. De aci fómea, acésta crudela inimica a ómeniloru negligenti, a adusu armat'a polona in atáta strimtorare, in cátu regele, care trecuse degiá Prutululu la Stefanesci, fù necessitatu a-si tramitte o parte din trupe indereptu, spre a-si procurá provisiuni in alte regiuni. Partea acésta de trupe nevaluesce pe neástéptate asupr'a cetatiei Soroca , care nu este de parte de Dnistru, si vediendu ca nu are intru aperarea sa nici-o garnisóna , d'in contra ca è incarcata cu munitiuni : asiá le iáu aceste tóte, lasa apoi o buna garnisóna in cetate, si se intorcu cu provisiunile in castrele règelui.

DAR SE INTOARCE FARA EFECTU

LVI. Dupa ce a priimitu áceste provisiuni , regele merge cu armat'a sa la Iacobeni, unu satu (35) in departare cam de cinci mile

(35) Unu satu in Bucovin a, unde sunt si mine de ferru. *Tr. Rom.*

de la Iasi. Abiá adjunsu aici, i vine scirea ca Seraskierulu Bujukli Mustafa Pasia vine dimpreuna cu Nuradinu Sultanul in contra lui, si asiá iute se resolvì a se întórce érași in Poloni'a. Dar' fiindu ca provisiunile aduse dela Sôrôca se consummasera degiá, si soldatii sufferiau érași de fôme, s'a vediutu necessitatu a-si luá caleã prin partile muntóse ale tierei. In acésta retragere Polonii sunt persecutati de Tatari, si multi omóra din ei, ér' pe altii i prindu, mai alesu ca erau dispersi prin paduri cautandu dupa póme spre a-si alina fόμεa. In urma, dupa multe fatalitati, adjunge regele in Poloni'a, dupa ce a perdutu o multime din ómenii sei parte prin fôme parte prin móburi, si ducéndu cu sine numai unu restu alu armatei sale. Dâr' in retragerea sa i-ar' fi mersu anca si mai réu, déca principele Moldaviei nu-i facea unu servitiu fôrte essential; acest'a adeca, bine ca voiá a vedé pe Poloni scosi din tiéra, dar' totusi nu voiá perirea loru totalé; si asiá se întrepuse la Seraskierulu cá se nu-i mai persecute, aretandu-i ca Polonii sunt acumu de multu in retragere, si ca nu mai sunt departe de marginile tierei loru. Si apoi, fiindu-ca este maxima de prudentia militara, cá inamicului care fuge se-i faci podu de auru, asiá iti dau svatulu, dise Cantemiru catra Seraskierulu — cá se nu ostenesci in vanu trupele ottomane, mai alesu cându Polonii nu mai potu face nici-o stricatiune locuitoriloru, de óra-ce acesti-a toti s'au retrasu la munte. Atâta inse sta, ca déca Seraskierulu i urmariá cu armat'a sa, nu scapá nici unu picioru de Polacu cu viétia; caci castrele loru intru asiá mesura sufferiá de fôme, in câtu cei de la cavaleria se supponeau de buña voia Tatariloru (36), si diceau ca mai bine voiescu a fi luati de captivi, decâtu

(36) *De buna voia Tatariloru.* Abiá se póte gasi in tóta istori'a unu asemenea esemplu, cá vre-odata o armata fara a intrá in lupta, se se respesca si se fia redusa la cea din urma miseria, precumu s'a intemplatu acésta cu armat'a polona. Cu tóte acestea, istoricii acestei natiuni ascundu cu multa grige acea disgratia, si lauda triumfele regelui loru. Io inse amu vediutu cu ochii mei, cumu unii Tatari, cari mersesera la préda, candu s'au intorsu indereptu, fiacare din ei aducea câte siepte poloni ferecati in cátene. Si candu i-amu intrebatu eu, ca cumu au potutu se prinda si se lege pe unii inimici atátu de fierosi, ei mi-au respunsu zimbindu, ca acést'a nu este asiá mare minune; chiar' cá si candu yedj in Budgiacu ca unu Ainu (*)

(*) Pastoriu *Tr. Rom.*

a murf de fόμε. Dupa ce s'au retrasu Tatarii, principele au aflatu mai multi nobili poloni ratecindu prin paduri si cautandu-si nutre-mentu pentru a-si omori fomea; elu le-a venitu intr'adjutoriu si tramitiendu-le provisiuni i-a lasatu se tréca in tiér'a loru.

VENETIANII OCCUPA MONEMBASI'A

LVII. In midi-loculu atâtoru desastre pentru crestini, Venetianii era singuri, pe cari fortun'a nu-i perasise anca. Ei erau domni a tóta Moré'a; numai Monembasi'a se mai tiené; dar' dupa o resis-tentia de mai multi ani, si dupa ce in timpu de duóe veri o tienura inchisa si-i taiara tóta comunicatiunea de importu, in urma in prima-vér'a acestui anu Venetianii au inceputu obsidiunea in tóta form'a, si puçinu dupa aceea garnison'a a fostu silita prin fόμε a se predá.

mana din dreptu si in drépta siepte camile: căci polonii storsi de fόμε, sunt blandi cá camilele, si mai bucurosu voiescu a traí la Tatarii cu radecini, decátu a se lasá, se péra séu de fόμε séu de sabia. Si fiindu ca Tatarii nu aveau cu ce tiené atát'a multime de Poloni, i vindeau cu redicat'a pentru câte trei Ioachimi de unulu. Intre acesti Poloni era si unu moldovanu, omu de sieptedecii de ani, cu numele Tama-siescu, care inainte cu cincii-dieci de ani a trecutu in Poloni'a cu tatalu meu la re-gele Casimiru, si care mai tóta viéti'a si-a petrecutu-o in beluri. Tatalu meu adu-cépu-i aminte de bravur'a sa de odinióra, ce au aretatu elu pre candu erau impreuna in Poloni'a, l-a intrebatu: cumu de s'a lasatu se-lu despóie Tatarii de arme, si se lu lege intr'unu modu atátu de infamú? «O! gratiosulu meu principe—respunse betra-
 « nulu soldatu—voi sciti cu cáta bravura m'amu purtatu eu sub Thoruniu, si nu
 « m'amu temýtu atunci de a dá peptu cu cincii Svediani deodata. De atunci incóce
 « amu fostu totu in cámpanii, si m'amu luptatu adese-ori cu inimicii, dar' nici-
 « odata nu m'amú luptatu cu fόμεa. Acumu in acésta espeditiune amu incerratu
 « pentru prim'a óra acea rábia, si fiindu-ca nu eramu dedatu cu ea, m'a invinsu;
 « amu lasatu castrele, amu spusu la cáti-va cameradi intentiunea mea, si ne-amu
 « dusu prin paduri, unde credeamu ca vomu alla atátea póme, cátu se ne potemu
 « astempera fόμεa, si pre langa acést'a se fimu in securitate de Tatarii. Dar' ne-amu
 « incelatú in speranti'a nóstra. Căci pre candu fia-care din noi ne-amu suitu pe
 « câte unu arbore, si ne stémperamu fόμεa cu mere, prune séu alte pómeturi, din-
 « tr'odata vedemu ca vre-o cáti-va Tatarii isi tragu arcurile si le indrépta asupr'a
 « nóstra. Ce eramu se facemu? Nu vedeamu nici-unu adjutoriu in giurulu nostru,
 « incapabili de a ne aperá singuri, si pusi in imposibilitate de a scapá prin fuga;
 « ne-amu datu josu de pe arbori, si amu lasatu se ne lege». Pe acestu omu l-a res-
 cumperatu dupa aceea tatalu meu de la Tatarii si l-a tramisu in Poloni'a, unde erá
 naturalisatu si avea unu satu castigatu in donatiune, in care i remasese feme'a cu
 mai multi copii

ALTE SUCCESSE ALE VENETIANILORU

LVIII. Pe mare admirálulu venetianu Danielo Delphini ataca pe Capudanu Pasia aprópe de Mitilena, ilu bate, si spargându-i câte-va nâi si altele ocupandu-le, ilu face se-si caute scaparea in fuga. Dupa acésta victoria Cornarđ cuprinde de la Turci Canina si Vallona, si le supune érași dominatiunei Venetianiloru. In Dalmati'a se încérca Dgin Ali Pasia (37), gubernatorele Hertiegovinei, a atacá cetatile Nisichos si Cuzzos; dar' a remasu batutu de catra armat'a venetiana, elu insusi prinsu, și fortiele sale respite.

VEZIRULU SE INTOARCE LA CONSTANTINOPOLE IN TRIUMFU

LIX. Intr'aceea Vezirulu se întórcé cu armat'a sa victoriósa la Adrianopole, unde a fostu primitu cu mari aplause nu numai de câtrâ Sultanulu insusi, ci si de câtrâ intregu poporulu, care ilu salutá cá pe alu seu liberatore. Dar' Sultanulu sufferiá de hydropsia (38); si fiindu ca medicii i diceau ca aerulu din Adrianopole i strica si mai multu, asiá plecá vezirulu cu elu la Constantinopole, unde intrá cu mare solemnitate si in tóta pomp'a de triumfu. Trei dile un'a dupa alt'a au tienutu serbatorile si festivitatile. Cu acésta ocasiune ambasadorulu francesu au facutu nu mai puține espense decâtu ceialti prin ce a datu Turciloru, se intieléga, cáta placere simte regele cristianissimu de caderea crestiniloru. Dupa aceea Vezirulu s'a pusu cu totu adinsulu a formá si organisá o nóua si mai formidabila armata, care promise a o comandá elu ensusi si a continuá cu ea bellulu in Ungari'a.

NUMESCE SERASKIERI IN CONTRA INIMICILORU

LX. Elu numesce apoi Seraskieru contra Poloniloru pe Mustafa pasia, ér' in contra Venetianiloru pe Caplanu Ali Pasia. Acestu din

(37) *Dginu Ali Pasia*. Dginu fa Turci este numele unei certe specii de diavoli, despre cari credu ca sunt facuti din o substantia mai dura decâtu Siatan (Satanu), si ca ei sunt de amenduóe genurile, adeca masculinu si femininu si procreaza fii ca ómenii. De aci, prin metafora ei numescu Dginu pe ómenii subtili si ingeniosi: si candu vreau se caracterize pe unu omu, care face usu de talentele sale in prejudetiulu altor'a, atunci despre unulu cá acest'a dîcu: *Dginu a killi dur*, are pe draculu in trupu, séu: este unu diavolu.

(38) Bóla de apa. *Tr. Rom.*

urma s'a pusu in castre langa riulu Celidnus, spre a tiené in frêu pe Albanesi, cari erau chiar' in ajunulu de a se revoltá si a trece la inamicu; dupa aceea reocupâ Canin'a si Vallona, cari le cucerisera Venetianii in anul proxime trecut, dar' pe cari acesti-a éra si le perasisera.

MOARTEA LUI SOLIMANU SULTANULU

LXI. Intr'aceea indispositiunea Sultanului l-a detienutu de la espeditiunea bellica in Ungari'a. Elu nu voiá bucurosú cá Sultanulu se móra in absentia sa; câci se temea ca-i va urmá pe tronu unulu din fiii lui Mahomedu IV., care ilu va scóte din veziratu séu i va luá comand'a de asupr'a armatei. In urma Solimanu, storsu de o inveterata bóla de apa, móre in Constantinopole la dóue-dieci-sisiese ale lunei Remazanu (39), anulu Hegirei 1102. Elu a vietuiutu cincidieci-si-duoi de ani, si a domnitú trei ani si nóue luni.

II. 1102
I. C. 1691

CALITATILE LUI SOLIMANU

LXII. Solimanu din copilaria sa a fostu totu bolnavitosu. Erá grosu in trupu, si micu de statura; avea o faéie palida si imflata; ochi mari cá de bou; si o barba négra lungarétia cu o mixtura de peri suri. Pre langa acestea erá greú de minte; si nu erá in stare se facea nimicu de capulu séu, cì numai ce-i inspirau camerarii si Koltuk Vezirlerii (40) sei. Dar' nici unulu dintre sultanii turci nu

(39) Unu spre-diece Ianu 1691. *Tr. Rom.*

(40) *Koltuk Vezirleri*. Asiá se numescú capii-officiarii de curte ai sultanului, cari au prospectu ca la proxim'a vacantia voru fi inaintati in postulu de Veziru séu de Pasia; pentru ca numai acesti-a au privilegiulu de a atinge braéiulu Sultanului, séu de a-lu tiené de subsuori, candu séu merge in preambulare séu vrea se incalece calu. Cáci koltuk la Turci insémna subsuori. De acésta categoria sunt siese capu-officiari ai curtiei. Mai întâiu este Silahdar Aga, séu armiferulu, care la solemnitati publice pórtá sabi'a Sultanului, si la mésa i taia bucatele. Elu are inspectiunea asupr'a a tóta curtea Sultanului, si sta intr'o védia atátu de mare nu numai la curte, cì la intregu imperiulu ottomanu, in cátu chiar' si cele mai inalte persóne nu vórbescu cu elu, decátu cu celu mai mare respectu, si in scrisorile loru i dau titulu de *Musahib séu consiliariu intimu*, dar' in actele publice nu i se dá acestu titlu nici-o data. Déca Silahdar Aga este omu de spiritu, elu póte se exercite atát'a putere asupr'a Sultanului, in cátu acest'a nu face si nu întreprinde nimicu fara scirea séu consiliulu seu; si in asemenea casuri, atátu Vezirii cátu si ceilalti inalti oficiari iau scrisorile lui Silahdar (chiar' si candu ar' fi numai in forma de suplice) dreptu de

si-a castigatu asiá renume cá elu pentru sanctitatea si devotiunea sa si pentru strict'a observatiune a legii (41).

ordini ai sultanului, si cu greu potu se-i refuze ceva din ceea ce-i place a le cere. Alu doilea dupa elu este Ciocadar-ulu, séu camerariulu care păstréza mántau'a Sultanului, si-i trage in seraiu papucii. De si acest'a este de ranghu mai inferioru decatu Silahdar Aga, elu totusi de multe-ori intrece pe acest'a in putere, si domnesce dupa placere asupr'a Sultanului. Alu treilea mare-officiariu este Rekiabdar Aga; acest'a tiene scar'a candu Sultanulu se urca pe calu. Alu patrulea este marele Diulbendu Aga, care pune Sultanului turbanulu pe capu; acest'a are suptu elu anca alti trei adiuncti. Alu cincilea este Ibrikdar Aga; datori'a acestui-a este a aduce Sultanului apa, candu acesta, dupa usulu mahomedanu, vre se-si spele manile si capulu inainte de rugatiunea Nemasu. Alu sieselea si celu diñ urma este Berber Bashi séu primu-barbieru alu Sultanului, despre care amu vorbitu ceva mai insusu (*). Afara de acesti capu-officiari de curte, se mai numera intre Koltuk Vezirleri anca si Aga Ieniceriloru, fiindu ca acest'a in tóta vinerea candu merge Sultannu la Giamia, i adjuta a se urcă si a se da josu de pe calu. Assemenea se numera intre Koltuk Vezirleri si Bostangi Bashi, fiindu-ca elu are onórea de a duce pe Sultanulu de subsuori, candu acest'a voiesce se se preamble cu barc'a sa. Mai departe, aici se numera si Buiuk Emiri Ochor si Kiutciuk Emiri Ochor, séu primul si secundulu stabulariu, cari au grati'a de adjutá Sultanului a incaleca pe calu, candu acest'a vre se ésa in preamble. Apoi Kapudgilar Kiabaia, séu comandante Kapudgi Bashiloru, anca este uuulu dintre Koltuk Vezirleri. Candu se dimittu acesti-a din curte, déca cumu-va nu au nefericirea de a fi tramisi in esilu séu a fi puniti cu mórte, Sultanulu trebe se-i numésca Pasia cu trei tuguri si se-i tramitta in provincia, si acest'a este motivulu, pentru care ei prin anticipatiune se numescu Vezirleri. Kisslar Aga anca se bucurá mai de multu de acestu privilegiu; dar' mai in urma i s'a denegatu acésta onóre, fiindu ca se parea lucrú inconvenientu, cá se comande asupr'a barbatiloru unu omu, care nu are aceea ce face pe unu barbatu. Acesti capu-officiari, dupa ce se dimittu din curte, de si in pasialiculu loru au chiar' asiá de mare putere ca si ori care altulu, si de multe-ori adjungu péné la dignitatea de mare-veziru, ei totusi in generalu se despretuiescu de catre Agavati (adeca de catra acei-a, cari prin alte midi-lóce, precumu prin bravur'a si virtutile loru personali au inaintatu in assemenea dignitate), si-i numescu Celebi. Acestu cuventu in limb'a turcésca insémna: pecurariu, pastoriu séu manatoriu de vite. Dar' candu se aplica la acesti curteni, se pare ca insemna, ca acesti omeni lipsiti de ori ce esperientia, atâtu in lucrurile civili, câtu si in cele militari, nu sciu alta de câtu a maná pe soldati ca pe vite inaintea loru, precumu le demanda si-i diregu si pe ei altii. Si acésta intielegere metaforica atâtua devenitu decomuna, in câtu cuventulu Celebi pare ca si-a perduwasta-di totu sensulu seu propriu. asiá, in câtu chiar' primul Veziru esitu numai din curte si adjunsu la acésta inalta dignitate, nu se simte vatematu, nici nu cérca a puni pe cineva care ar' întreba asiá cá se audia elu: este acestu Veziru unu Celebi, séu este elu

(*) A se vede not'a 14 la Capu II. din Cartea III. *Tr. Rom.*

unu Agavatu ? Căci precumu la acestu poporu este aprópe imposibile de a sterpi o datina vechia , asiá chiar' si celu mai mare omu in Turci'a, suffere cu cea ma; mare patientia infruntarile si reprobatiunile concetatianiloru sei. Si este usu de tóte dilele in Constantinopole, ca audi pe poporu din barce , a batjocori si a ride in modulu celu mai opprobriosu pe vezirulu , ba adese-ori chiar' si pe Sultanulu candu esu din Divanu, fara cá cine-va se céra séma si se traga la respundere pe defaimatori.

(41) *Strict'a observatiune a lezei.* Aceste au fostu calitatile, prin care Suleimanu s'a inaltiatu pe tronulu fratelui seu; căci alte merite nu au avutu prin cari se se póta recomandá Turciloru. Elu au adjunsu la acestu inaltu gradu de zelu superstitiosu pentru legea sa , si la acestu renume de santu prin aceea, ca se pusesé cu totulu la studiu, care l-a continuatu cu mare diligentia sub tóta durat'a regimului fratelui seu ; si lui Mahomedu i plăcea fórté multu de acést'a , căci credea ca chiar' acésta ocupatiune i va taiá tóta poft'a de a cugeta la dignitatea de imperatu; căci unu spiritu datu cu totulu sciintieloru , credea Mahomeda, ca nu va cugeta nici-odata la intentiunea de a adjunge pe tronu. Adeverulu este, ca Turcii nu au avutu nici unu Sultanu, cu a carui santitate se se laude intr'atátu cá cu a lui Suleimanu. Ei i atribuiescu si unele sapte miraculóse. Intre altele, éca un'a. Abiá pusu pe tronu, elu immediatu s'a datu josu cá de pe unu locu necuratu, si a cerutu se i se dea Abdest, adeca apa de spalatu. Merse la o cisterna preparata anume pentru a lua apă , dar' chiar' atunci nu érá apa intr'ensa (căci prin réu'a aplicare de la inceputu a a-peeducteloru in Constantinopole, de si tóte palatele din cetate sunt prevediute cu apa, ce curge din munti, totusi in Seraiu, séu pentru ca locul é prè susu, séu pentru ca arhitectii nu s'au priceputu, nu este dusa ap'a nici péné in diu'a de asta-di). Silahdar întielegéndu ce vrea Sultanulu, ordiná cá se vina apa immediatu, dar' tot-odata díse lui Suleimanu , ca nu este apa in cisterna. Sultanulu inse nu a luat in séma cuvintele lui Silahdar, si esclama : Bismillah ! In numele Dumnedieului prè-induratu ! Si indata a esitu apa din marmora uscata ; si dupa ce a facutu Abdest, adeca s'a spalatu pe mani si pe capu, a ordinatu apei se dispara si ea a intratu érási in marmora. Dar' in tóte alte lucruri Suleimanu érá atátu de ignorantu si stupidu in cátu nu cunóscea nici lucrurile cele mai de tóte dilele ale vietiei. Odata intre alte bucate i-au adusu pe mésa o speție de pesce rotundu, care la Turci se numesce Psisi, si elu Ț-a mancatu crediendu-lu pragitura. In alta di vediendu ca nu i-au adusu la mésa pesce de acel'a , au intrebatu : cumu de asta-di nu i-au facutu pragitur'a care o a avutu eri ? Acésta intrebare o a repetitu in tóte dilele, péné in urma bucatarii din intemplantare au adusu pe mésa aceeași mancare de pesce. Suleimanu a crediutu si acumu ca é pragitura , si bucatarii au vediutu cumu potu se satisfaca poft'a domnului loru lipsitu de esperientia.

ISTORI'A

DOMNIEI LUI ACHMEDU II FIULU LUI IBRAHIMU

ALU DOUE-DIECI-SI-UNULEA IMPERATU ALU TURCILORU

CAPU III. DIN CARTEA IV.

CÉRTA INTRE POPORU PENTRU ALLEGERIA DE SULTANU

I. De sí mórteã lui Solimanu se asceptá si se doriá de multu, totusi trecerea lui din viétiã au adusu pe curtea ottomana in mari si nóue miscari secrete. Nobilii si mai totu poporulu , voiau a pune pe tronu pe unulu din fiii lui Mahomedu , alu destituitulu Sultanu , adeca séu pe Mustafa séu pe Achmedu ; áltii mai puçini , voiau pe insusi Mahomedu, pe care ilu destituisera mai inainte. Allegeria a ori cari-a dintre acestea persóne , erá periculósa pentru Veziru. Cãci déca se restituie Mahomedu pe tronu , atunci viéti'a Vezirului este amerintiãta , fiindu-ca elu nu se potea escusa ca nu ar' fi luate mare parte cu aceia cari au tiesutu revoluțiunea , prin care Mahomedu a fostu destituitu. Ér' déca se alege unulu ori carele din fiii lui Mahomedu, atunci se poté teme ca acesti tineri principi , avendu o crescere liberale in palátu, contra usulu practiatu la ceialti Shehzadei, si fiindu degiã instruiti in administratiunea regimului , ei ilu voru destitui din veziratu , si voru comanda cu putere absoluta asupr'a armatèi.

ACHMEDU FIULU LUI IBRAHIMU SI FRATELE LUI SOLIMANU SE ALEGE SULTANU

II. Pentru a esclude pe toate aceste persoane de la tron, Vezirul se rezolvă a înalță la dignitatea de Sultanu pe Achmedu, fratele celu mai tineru alu lui Solimanu, în calitate nu mai superioară decât a acestuia. Aceea ce i-a și reușit; căci prin vedita ce avea înaintea poporului pentru fericitele rezultate bellice câte a raportat în anul trecut, i-a succedat, de Achmedu în data a două a după moartea fratelui său Solimanu a fost proclamat în unanimitate imperator alu imperiului otomanu.

NOULU SULTANU MERGE LA ADRIANOPOL

III. Dar pentru că malcontentii se nu-și ia dreptu motivu stupiditatea Sultanului pentru a escita o nouă rebeliune, Vezirul în data la începutul lunii Sievval s'a dus împreună cu Sultanul la Adrianopol, instituindu Caimacamu în Constantinopol pe Aimidge Oglu Husein Pasia (1), pe care apoi mai în urmă l-a înaintat

(1) *Aimidge Oglu Husein Pasia*. Acestu barbatu este foarte renumit atătu la Turci câtu și la creștini pentru pacea de la Carlovitiu, care s'a încheiatu pe timpul său. Kioprii Ahmedu Pasia i-a datu numele de Aimidge Oglu, fiindu-și tatalu acestuia i-a fostu unchiu (*). Kioprii a începutu mai întâiu a-lu redica la posturi, și apoi a funcționat în multe oficiuri, precum Caimacamu de Constantinopol, apoi Capudan Pasia și Mare-admiralul, după aceea guvernator de Belgrad și în urmă Mare-Vezirul. La dignitatea de Mare-Vezirul au ajuns, după ce acestu postu a rămas vacantu priu moartea lui Elmas Mehmedu Pasia, pe care în bătăia de la Zenta l-au ucis rebelții împreună cu pe totii ceilalți oficiali ai armatei turcesci (**). Elu a fostu unu omu dreptu și onestu, dar de o inteligență nu prea acută. Elu nu era nici atătu de stupidu, nici atătu de obstinat, în câtu se nu ascultea consiliile și opiniile altora, mai ales ale lui Rami Reis Effendi și ale lui Alexandru Maurocordatu; și acesta a fostu ratiunea, că limitat'a lui înțelepciune n'au adus nici unu detrimentu considerabilu statului. Elu sub totu timpul veziratului său mai înainte de toate a căutat se puna capetu, într'unu modu său altu, unui bellu atâtu de lungu și nefericitu, sub care gema imperiulu otomanu; și apoi a observat cu tota religiozitatea pacea, ce elu încheiasse. că asiă atătu elu însuși, câtu și provinciile de sub sceptrulu turcescu, se castiga timpul de a se mai reculege. Dar' chiar' aceste căutari ale sale au fostu cauz'a de a cădiu în disgratia, precum amu arătat pe largu în textulu istoriei, și pentru aceea nu este necesitate a o mai re-

(*) Aimidge însemna unchiu; Aimidge Oglu, veru primariu. *Tr. Rom.*

(**) A se vedea §. 54 și 55 la capu IV din cartea IV. *Tr. Rom.*

la dignitatea de Capudanu Pasia, si in locul lui a pusu pe Arabadgi Ali Pasia (2). In Adrianopole si-a pusu tóta diligentia pentru a face preparatiuni bellice; lucru in care mai inainte a fostu impedeatu prin indispositiunea Sultanului.

ADMIRABIL'A DESTERITATE A VEZIRULUI IN MODULU DE A FORMA O ARMATA

IV. Dar' modulu si midi-lócele de cari s'au folositu Vezirii de mai nainte pentru a immulti armat'a, Kioprili spre raru esemplu la Turci, a fostu necessitatu a le intrebuintia pentru impucinarea numerului armatei. Cá-ci, Musulmanii incuragiatii prin fericitul succesu alu espeditiunei contra Belgradului, veniau in massa din tóte partile si de buna-voia a se inrola sub stindardulu lui Mahomedu,

peti aci. Elu era unu iubitoriu atatu de mare de vinarsu, in catu nu putea traí fara elu. Cumu s'a dedatu la acést'a, nu-mi este cunoscutu. Acestu vinarsu era unu extractu de vinu, si ilu prepara unu crestinu din Aleppo, pe care-lu tienea la casa in calitate de medicu: era atatu de tare, in catu o singura picatura ar' fi arsu gutulu altui-a afara de alu lui. Pentru cá sa aiba mai multu timpu liberu de a pote bé, elu a facutu pe Sultanulu se créda ca suffere de picioare, si trebe in tóta sér'a se ia medicina. Pentru acestu motivu a obtienutu licentia de a nu se presentá la curte dupa órele nóue din dí (*), fia ori ce affaceri importante ar fi; cu modulu acest'a, elu potea se-si petréca si péné la mediulu noptei, déca-i placé. Dupa ce a fostu destituitu din veziratu, l-a cuprinsu róderea consciintiei sale musulmané, si s'a decisu a imbraca saculu penitentiei, ce la Turci se numesce Teube, si a se abtiené cu totulu de la acésta beutura alcoolica. Dar' câte-va díle in urma, dupe ce incepú acésta continentia, a simtitu o durere fórté acuta in plumuni, si corpulu seu imflamatu cu si cându ar' fi atacatu de hydrogia sau de tympania. Medicii i promitieu ca éra si se va insanetosia pe deplinu, déca se va întórce la usulu de a be vinarsu ca mai nainte. Dar' elu mai bucurosu a voit se móra, decátu dupa penitentia ce a imbracatu, se se mai întórca éra si modulu vietiei sale de mai inainte. Asia retragúndu-se in vill'a sa nu departe de Ciorlu, muri la trei-dieci de díle dupa destituirea ia din veziratu, si a fostu immormentatu intr'o Turbea la Constantinopole, ce lasase anca in víctia sa a o face anume pentru a fi immormentatu acolo.

(2) *Arabadgi Ali Pasia*. Acest'a, dupa mórtéa lui Kioprili Mustafa Pasia, a fostu onoratu cu dignitatea de Mare-Veziru; dar' puține lucruri memorabili a facutu atatu inainte catu si dupa ce a fostu inaltiatu la acésta dignitate. si in câte-va luni a fostu si destituitu din postulul seu. Turcii i-au datu supranumele de Arabadgi, séu pentru ca tatalu seu a fostu unu carausiu ori transportatoru de negociuri, pe cari in Constantinopole i numescu Arabadgi, séu pentru ca prin stupiditatea si nepriceperea sa mai multu semená cu unu arabadgiu, carausiu, decátu la unu primu-ministru

(*) Adeca: dupa trei óre dupa amédia-di. *Tr. Rom.*

in câtu nici-odata înainte de aceea armata mai numerósa in castrele turcesci nu s'a vediutu. Observandu acést'a Kioprili, ordinã Pasiloru a nu aduce in castre mai multi soldati decâtu câti le este impusu fia-carui-a; câci — dîcea elu — musulmanii àu de a se lupta acumu in contra Ghiauriloru, si spre acestu scopu ei nu au necesitate de armata numerósa; si de alta parte, avendu a percurge o cale lunga prin tiér'a inamicului pênê a adjunge la Bud'a, este fôrte de temutu, ca o armata prè numerósa ar' poté cadé in inconvenientulu de a sufferi de lipsã in provisiuni.

**SOLDATII SE OFFERU INSII LA SERVITIŪ BELLICU, VEZIRULU CADE IN
INVIDIA LA CURTE**

V. Dar' soldatii nu voiau a sci nimicu de acestu ordinu alu Vezirului, si veniau in numeru din ce in ce mai mare a se inrolã, declarandu in publicu, ca loru nu le trebe pana Sultanului, nici nu vreau a se inrola in speranti'a soldului, cî o facu acést'a din zelulu ce-lu au de se bate pentru legea mahomedana; ei sunt indestulati cu saculu loru, si se voru tiené fôrte fericiti, déca sub auspiciile unui generalu musulmanu voru ajunge se fia séu Gazi (3) séu incoronati cu Shehadet (4). Si fiindu-ca cu modulu acest'a renumele Vezirului crescea si mõi tare, nu potea se lipsésca cá invidi'a, acésta meretrice perpetua a meritelor, se nu-si arunce in contra lui sagetile veninóse din curte, residenti'a ei favorita. Kislar Agasi si ceialalti officari de curte nu poteau sufferi decâtu cu mare mânã, ca favorulu si védi'a ce se dedasera a o avé numai ei la Sultanulu si la poporu, acumu deodata a trecutu de la ei la Kioprili Ogli, si i despretiuiesce câ pe nisce persóne cu totulu nulle si neinsemnate. Deci se conspirara cu totii a resturnã pe Vezirulu, si abusandu de stupiditatea domnului loru, i implura capulu cu feliu de feliu de suspitiuni in contra lui Kioprili.

(3) *Gazi*. Turcii traiescu in imaginatiunea, ca la fia-care musulmanu, care a re-masu ucisu de inimicu in batalia, i se iérta tóte peccatele ce au avutu. Dar' despre acést'a amu vorbitu mai in susu. (*)

(4) *Mórtea de martiru. Tr. Rom.*

(*) Nota 46 la capu IV. din cartea III. *Tr. Rom.*

FALS'A ACCUSATIUNE LA SULTANULU CONTRA VEZIRULUI

VI. In spezialu Kislar Agasi, care pretindea a fi celu mai fidele servitoriu alu Sultanului, denunciá acestui-a, cá Vezirulu are de cugetu a-lu destui, si ca a trasu degiá in partea sa pe Ieniceri intr'a-tátu, in cátu acesti-a i-au sù promis, ca indata ce va plecá din Adrianopole, ei voru proclama de Sultanu pe Mustafa, fiulu lui Muhamedu. Secretariulu meu(5) dtse Kislar Agasi — care sta in intima amicitia cu unii din officiarii Ieniceriloru, mi-a descoperitu acestea, si io mi-am tienutu de detorintia a le aretá Sultanului meu, fiinduca periclulu, de si anca secretu, dar' elu pare fórt aprópe si fórt mare. Sultanulu a crediutu acestoru vorbe, si l-a intrebatu ca : ce este dar' de facutu? Denunti atorele se folosi de ocaziune, si dtse : « Déca Maiestatea vóstra voiti a ve sustiené pe tron, si a stinge « sorgintea seditiunei, nu aveti alta de a face decâtu a tramitte pé « Baltagilar Kiahaiasi (6) la Vezirulu, si a demandá acestui-a se se « presente inaintea Maiestatiei Vóstre, dicéndu ca aveti se-lu intre-

(5) *Secretariulu meu*. Acesta era Sari Iazidgi (*), secretariu la Kislar Aga, numitu Karaculuk Aga (**); unu barbatu fórt ingeniosu, care avea tóta increderea domnului seu, si era inimicu de mórté alu lui Kioprili; si de si officiuulu seu nu era de inalta autoritate, totusi elu se bucurá de cele mai distincte onoruri din partea a toti mai-mariloru in imperiulu ottomanu; si acést'a numai pentru védi'a lui Kislar Agasi la curte, prin care elu putea face fórt multu. Officiulu lui era : a purtá comptabilitatea despre veniturile a tóte Geamiel construite de Sultani; a plati soldulu la Baltagi, si la femeiele din Seraliu si la toti ceialalti servitori cari stau sub ordinile lui Kislar Agasi; si a presenta prin Kislar Aga Sultanului o lista scrisa de man'a sa despre tóte aceste persóne. Din tóte aceste affaceri, elu póte se-si face unu venitu atátu de mare, ca si Effendi Ieniceriloru. Cándu se presenta inaintea Sultanului séu inaintea Vezirului, trebe se aiba totdeuna unu calimariu acatiatu de bracinariu, si fara acesta nu póte se appara inaintea loru. Assemenea calimariu trebe se pórté cu sine si Effendi Ieniceriloru.

(6) *Baltadgilar Kiahaiasi*. Acest'a este Capu-commandante alu regimentulu Baltadgiloru. In celelalte è supusu lui Kislar Agasi, si in absentia lui Kapudgilar Kiahaiasi, elu duce ordinulu la Vezirulu, candu acest'a e chiamatu si are a se presenta la curte. Dar' candu si elu absentéza in alte affaceri, atunci Chasaki Aga, séu al doilea comandante alu Baltadgiloru, ori Rusbekci, séu alu treilea comandante alu acestui regimentu chiama pe Vezirulu la curte.

(*) Insémna : secretariu-galbenu. *Tr. Rom.*

(**) Insémna : intendante alu cutéieloru, *Tr. Rom.*

« bati ce-va. Si apoi, candu va fi in palatiulu vostru, poteti se fa-
« ceti cu elu ce ve place. »

UNU MUTU INFORMÉZA DESPRE ACÉST'A PE VEZIRULU

VII. Pre candu Kislar Agasi spunea acestea cu multa simulatiune Sultanului, Dilsis Muhamedu Aga, unu mutu (7), tieneá cortin'a la usia, si vedea din miscarea buzeloru si din gesticularile maniloru loru, ca ei s'au intielesu à destituí pe Vezirulu; ese numai de câtu din camer'a Sultanului, merge dreptu la Vezirulu si prin semne ilu informéza esactu despre totu lucrulu. Anca nu terminase mutulu bine istori'a s'a, si Baltagilar Kiahaiasi vine in cea mai mare graba la Vezirulu si-i aréta cà Sultanulu ilu poffesce cá se se presente numai decátu la palatu.

**VEZIRULU IN LOCUL DE A MERGE LA SULTANULU. ADUNA PE OFFICIARIU IENICERILORU
SI LE TIENE UNU DISCURSU.**

VIII. Vezirulu vediù bine ca informatiunea mutului erá esacta, si dède ordinu numai decátu a tiené gat'a unu calu pentru elu, ér' lui Baltagilar Kiahaiasi i díse, se mérgá inainte, ca indata i va urmá si elu. Dupa-ce s'a departatu acesta, Vezirulu a tramisu in secretu

(7) *Unu mutu.* In Palatulu Sultanului se tienu o multime de muti si surdi, a caroru singura sarcina este a tiené cortin'a inchisa la usi'a cabinetului, candu Sultanulu vorbesce in secretu cu Vezirulu, cu Kislar Aga; séu cu altu officieru inaltu, pentru a nu lasa se intre nime. Eu vedu, ca cei mai multi Europeni, cari dau o descriere despre curtea ottomana, afirma ca acesti surdo-muti au fostu intrebuintiati de multe-ori pentru a luá viéti'a acelor-a, pe cari Sultanulu voiá se si-i curatie din cale. Dar' eu nu-mi potu imagina, ce póte se fia ratiunea acestei rctaciri. Cáci nu s'a mai auditu nici-odata in Constantinopole, ca mutii, piticii si buffonii, cari au aceeași chiamare in palatu de a face jocuri si risuri, se fia fostu vre-odata intrebuintiati la missiuni séu lucrari serióse. Adevverulu este, ca aceste persóne, carora natur'a le-a denegatu facultatea de a audi si de a vorbi, totu aceeași natura pentru a suplini acestu defectu le-a dotatu cu o pricepere atátu de viia, in câtu din miscarile buzeloru si din gesturile celoru ce vorbescu; sciu si cunoscu ceea ce acesti-a dicu. Afara de acést'a, ei au invetiatu o speție de limba prin semne; si fiindu-ca acésta limbá convine fórte multu cu taciturnitatea mai multu decátu pythagorica la curtea Sultanului, asia nu este nici unu curtenu care se nu o pricópa. Sultanulu insusi anca trebe se o cúnosca; cáci elu nici-odata nu póte se useze de alta limba, candu vre se ordine ceva mutiloru sei, seu candu are voia se vorbésca cu ei din distractiune.

dupa Aga Ieniceriloru si dupa vre-o câti-va alti Odgiacu Agalari despre cari scia ca-i suntu amici, si se adressâ catra ei, precumu urméza : « Nu ve mirareti, fratii mei, ca amu tramisu dupa voi la o
« óra atâtu de inusitata si intr'o graba atatu de mare. Importantî'a
« lucrului erá acésta grabire. câ-ci nu numai eu si voi, cî intregu
« imperiulu este in periclu. Voi insi-ve, fratii mei, sciti câta sudóre
« si labóre amu pusu nu numai pentru conservarea, dar' si pentru
« restabilirea imperiului ottomanu, si câta credintia amu aretatu in
« lóta purtarea mea catra Sultanu si imperiu. Nu mie inse, cî altor'a
« se cuvine se aduca acâ laude. Voi sciti, si sunteti martori vii, in ce
« periclu eramu cu totii atunci, candu eu, contra voiei mele, amu
« primitu sarcin'a de mare-Veziru. Provinciile nóstre europene, cari
« dóue sute de ani nu vediura picioru de inamicu, erau cucerite de
« Germani ; si Ghiaurii îngônfați de succesele loru in a dóu'a espe-
« ditiune, erau resoluti a atacá nu numai Adrianopolea, cî chiar' si
« Constantinopolea. Passurile muntelui Emu, antemurii acestoru
« cetati, erau in man'a loru pênê la Dragomanu Kioi; Sofî'a, capi-
« tal'a Bulgariei, erá prefacuta in cenusia ; si tóte partile nóstre pênê
« la Tatár-Basargicu erau espuse raptului si devastatiunei Germani-
« loru numai prin neglîgentî'a predecessoriloru mei. Dar' in intrulu
« muriloru nostri, noi amu sufferitu anca si mai mari calamitati.
« Thesaurulu publicu erá plinu cu charthii, dar' nu cu bani; suditiî
« nostri prin estorsionile Defterdariloru, redusî la estrema pauper-
« tate; poporulu plinu de tremuru si de frica de inamicu ; magazi-
« nele si armamentariile tóte góle; cu unu cuventu, totu era in cea
« mai mare confusiune si ametîre. Dar', sub a mea conducere, si cu
« ajutoriulu a-totu-potintelui Dumedieu, trupele osmanice intr'o
« singura espeditiune au alungatu preste Dunare pe acei superbi
« Germani, cari au fostu atâtu de imprudenti de a refusá conditiunile
« de pace, offerita anca si cu mai mare imprudentia de catra prede-
« cessorii mei; armele ottomane au recuperatu Belgradulu, Niss'a,
« Semendri'a, Vidinulu si alte mai multe cetati si sate, sanctificate
« prin rugatiunile Mahomedaniloru, si tóte au fostu readuse in splen-
« dórea loru de mai inainte ; Ardélulu insusi a fostu redatu princi-
« pelui seú pusu de noi; Heusler, generalu de valóre renumita, a

« fostu batutu cu tótã armat'a sa, si, pentru cá victori'ã se fia si mai
 « completa, a caditu elu insusi prinsu in manile nóstre. Cu unu
 « cuventu, noi intr'atãtu amu slabitu pe inimicu, in câtu ne potemu
 « promitte, fãra se ne incelamu, ca inca in acestu anu vomu cuceri
 « Bud'a, capital'a Ungariei. Cã-ci Dumnedieu, autorulu a tte victo-
 « riele, care nu adjutase armeloru predecessoriloru nostri, si-a in-
 « torsu acumu faci'a catra noi, si este in adjutoriulu nostru, pre-
 « cumu ne-amu potutu convinge din modulu miraculosu, cumu ne-au
 « adjutatu in anulu proxime trecutu. Asta-di avemu o armata nu-
 « mersa, care nu numai ca è gat'a a esecutã cu promptitudine or-
 « dinile nóstre, dar', ceea ce è mai multu, è plina de insufletire si
 « de sperantia de a invinge si de a cuceri. Inimiculu esternu nu este
 « in stare a se oppune acestei armate. Dar' suntu intre murii nostri
 « inimici de casa, cari condusi său de sabi'a invidiei, atãtu de co-
 « muna ómeniloru de curte, su sedusi de spiritulu necuratu de à
 « impededã totu progressulu victoriiloru ottomane: ei nu cugetã la
 « alta, de câtu a ne tradã pe noi si tóta puterea imperiului ottomanu
 « in manile inimicului. Cu acestu scopu, ei se adopera inainte de
 « tte a face cá noi se fimu departati de la armata; si au mintitu
 « Sultanului, ca Vezirulu si Ienicerii au facutu complotu pentrn a-lu
 « destituì. Sultanulu, unu principe de sufletu frte bunu, dar' ne-
 « patitu in administratiunea imperiului, si care la ori-ce i se propune'
 « nu scie se respunda alta decãtu Chosh! Chosh (e), s'a lasatu a fi
 « sedusu de intrigile loru, in câtu este resolutu nu numai a me des-
 « tituì pe mine de Veziratu, dar' a ve puni pe voi toti in modulu
 « celu mai severu. Acestea amu voitu a vi le descoperi aci, si a ve
 « eshortã, cã in midi-loculu acestui periclu amerintiatoriu, se luati
 « mesurile cuviintiose pentru binele Statului. Acest'a a fostu scopulu
 « pentru care v'amu conchiamatu asta-di in consiliu. In câtu pentru
 « mine, io nu sunt atãtu de vanu, in câtu se credu ca afãra de mine al-
 « tulu nu este capabile de a adjuta imperiului ottomanu in crisele
 « sle; nu regretu nici macar diminuirea onórei mele, fiindu-ca io sunt
 « totdeauna gat'a a'mi espune si insasi viéti'a mea pentru binele pu-
 « blicu alu statului. Dar eu prevedu, ca dupe redicarea mea din postu,

(8) Bine, bine! *Tr. Rom.*

« imi va urmá unulu din acesti arroganti curteni ai nostri, si sunt
 « fôrte ingrigiatu, ca acela va aduce in cea mai maré confusiune tre-
 « bile imperiului ottomanu, va stricá succesele fericite de pêné a-
 « cumu, si ne va aruncá intr'o stare deplorabile, precumu n'a
 « mai fostu nici-odatâ. Aduceți-ve aminte, ca dupe destituirea séu mór-
 « tea mea (care eu o dorescu, pentru cá se nu vedu cu ochii mei rui-
 « n'a proxima a statului), aduceți-ve aminte d'cu, ca vóe va trebui se
 « luati asupra-va grigea statului, cáci Sultanulu este incapabile la
 « acésta; si se aperiati statulu in contra a tóte perturbatiunile. Io nu
 « vreu nici cátsu de puçinu a me oppune ordiniloru Sultanului, si
 « m'am determinatu a-i remitte, déca si voi consimtiti, chiaru mane
 « sigilulu imperiului, si a-i cere permissiunea se me ducu la Mecca.
 « Dumnedieu se ve conduca prin spiritulu seu pe calea cea drépta,
 « si se ve protéga cu drépt'a sa a-tot-potinte in luptele vóstre
 « contra Ghiauriloru.»

**OFFICIARII IENICERILORU PROMITTU PRIN JURAMENTU A REMANÉ FIDELI
 VEZIRULUI**

IX. Ag'a Ienicieriloru si toti ceialalti officiaru se turburara fôrte la
 celea ce audira din gur'a Vezirului; si plini de resimtiementu, nu-
 miau pe Sultanulu stupidu, imprudentu, imbecille, si strigau ca se
 lasa a se purtà de curtenii sei, precum pórtu ventulu frundiele. Si
 mai multu, ei díceau, cá déca Sultanulu ar' persiste in intentiunea
 sa, atunci mai gat'a sunt a'lu destitui pre elu decâtu pe Kioprii Ogli,
 pe acestu aperiatoriu al legéi, sustienetoriu alu imperiului ottomanu
 si invincibilu generalu alu loru. Dupa aceea promissera Vezirului a-
 si pune si viéti'a pentru elu, si a nu sufferi cá cine-va se-i attinga
 nici macar un firu de peru de pe capu; se legara apoi între sine
 prin juramentu, ca pêné va traí elu, nu voru sufferi nici-de-cumu
 unu altu generalu asupr'a loru, si ca comandele lui le voru implini
 cu cea mai mare promptitudine.

VEZIRULU SE ESCUSA CA NU SE POTE PRESENTA LA CURTE

X. Vezirulu, care nu chiamase pe officiaru la sine cu altu scopu,
 decâtu cá se védiá cu ce simtieminte se pórtu cátrá elu, si vedindu
 acuma ca póte comptá pe fidelitatea loru, a tramissu anca in acea

dî prin unu Telchisiu (9) respunsu la curte, de urmatoriulu coprinsu ca : « Avea întentiunea, indata după primirea ordinului Maiestatiei sale, a se prezentá la palatu ; dar' chiar' candu a vrutu se incalece, i s'a denuntiatu ca soldatii pentru unele injurii ce le-au intimpinatu de la curteni, sunt in momentu dea escita o rebelliune. Acestu periclu i s'a parutu de atát'a importantia, in câtu a crediutu ca nu va gresi contra obedientiei sale, déca va amena împlinirea ordinului Maiestatiei sale, pentru a împedicá mai ântâiu acea seditiune. Spre acestu scopu a chiamatu la sine pe officiarii armatei, si despre ce midi-lóce sunt de a se lua pentru a suffocá rebelliunea, isi va luá libertate de a reportá Maiestatei sale cu diu'a de mane.»

INAMICII SEI REMANU PEDEPSITI

XI. In diu'a urmatória transmite unu altu Telchisiu Sultanului, in care-i aréta : « Ca pre langa tóte adoperatiunile sale nu ia potutu succede a stinge flacar'a latentá intre soldati ; ca i-a gasitu pe acesti-a atátu de inflexibili si pretentiosi, in câtu refusa de a se întórce la dorintiele loru, péné candu nu voru scî, ca Kislar Aga este departatu

(9) *Telchisu*. Acestu cuventu însémna propriamente unu reportu séu naratiune. La curtea ottomana se da numele de Telchisiu acelorui littere, ce transmite Vezirulu catra Sultanulu despre affar'ele publice de statu. Sultanulu nu le refusa, decâtu in casuri fórté rari ; si candu se intempla ca elu se nu împlinésca cererea Vezirului coprinsa in Telchisiu, totdeauna se crede ca onórea si dignitatea Vezirului este in mare periclu. Telchisiulu trebe se fia scrisu de man'a propria a lui Reis Etfendi séu Mare-cancelariu ; apoi invelitu in pánza fórté fina, numita Tulbend, se léga cu unu firu fórté finu de metasa, si se prevede cu sigillulu Sultanului, pe care vezirulu ilu pórtá pururea la sine cá semnu alu inaltei sale dignitati. Dupa ce s'a legatu si sigilatu in modulu acest'a, Telchisiulu se da in man'a lui Telchisci. Acést'a è unu officiaru de fórté mare védia la curtea ottomana, cam ca Ῥεφερενδάρης de pre langa imperatii greci de odinióra. Telchisci primindu scrisórea, nu-i este permisu a o pune in sinu séu altu unde-va, afara de casulu candu aru plouá, ci trebe se o pórté totu in mana si se o duca câtu se póte mai curéndu la palatu. Ajunsu aici, o da lui Kislar Aga, care o presenta apoi Sultanului. Telchisci ascépta in anticamera. péné candu se face Chatisierifulu séu respunsulu Sultanului la scrisórea Vezirului, si ilu aduce acelasiu Kislar Aga ; apoi ilt duce Vezirului in modulu cum au adusu Telchisiulu. Se intempla inse de multe-ori, ca Sultanulu tramite Vezirulu Chatisierifulu prin Baltadgilar Kiahaisi, séu Chasaki Aga, séu Rusbekci, despre cari amu vorbitu aci mai in susu (*).

(* La not'a 6. *Tr. Rom.*

de la curte, si pênê candu secretariulu acestui-a nu va fi datu justitiei; pentru aceea rógă pré-umilitu pe Maiestatea sa, cà acum, candu armat'a sta preparata pentru espeditiune, si candu estè cea mai mare sperantia de bunu succesu, se se indure a nu impiedica progressulu victoriei prin o immatura indulgentia catra curtenii sei, si a nu se espune pe sine insusi la celu mai mare periclu.» Candu a cetitu Sultanulu acèsta scrisóre, Kislar Agasi, vediendu-ca plânulu seu este tradatu Vezirului, a rugatu pe Sultanulu, ca de si elu (Kislar) i este unu fidelu servitoriu, totusi se binevoiésca a-lu sacrifica pentru binele imperiului. Sultanulu i refusâ cererea, atâtu erá de prevenitu in favórea acestuiservitoriu mincinosu. Dar' Vezirulu tramise unu al treilea Telchisiu, in care-i aréta funestele urmari, déca nu va implini cererea soldatiloru. Sultanulu infricatu, a tramisu pe Kislar Agasi in esiliu la Egiptu; ér' secretariulu acestui-a a fostu adusu inaintea Vezirului, care immediatu a lasatu se-lu spëndiure in' vestimentulu seu ordinariu si cu calimariulu seu de argintu la cingétória.

VEZIRULU PLÉCA IN CAMPANIA

XII. Asia Vezirulu a remasu confirmatu in postulul seu. Elu anca, pentru a taiá celorlalti officiaru ori ce ocaziune de a mai fauri assemeni áttentate contra lui, indata a trei'á dí a plecatu din Adrianopole cu tótã armat'a, si s'a pusu in castre aprópe de cetate, facendu tóte preparativele necesarie pentru a incepe campania.

DELEGATULU REGELUI ANGLIEI LA VEZIRULU CU INTERMEDIATIUNI DE PACE

XIII. Pre cându era aci, vine unu delegatu alu regelui Wilhemu III. din Angli'a la elu, si-i offerè intermèdiatiunea domnului seu pentru inchiarea unui tractatu de pace. Vezirulu l'a primitu cu cea mai mare onóre, si i-a declarat, ca si elu doresce a tractá despre pace sub conditiuni onorabile; in realitate inse Vezirulu nu avea alta intentiune, decátu a amági pe Germani, si intr'aceea a se apropiá de Bud'a si a cuceri acèsta cetate capitala a Ungariei.

VEZIRULU TIENE CONSILIU GENERALU, SI CONCLUDE A TRECE SAV'A SI A MERGE CONTRA INIMICULUI

XIV. Candu in acèsta intentiune a adjunsu cu armat'a sa la Bel-

gradu, i vine scirea, ca armat'a imperiale sub comand'a principelui Ludovicu de Baden a esitu degiá in campania si a inaintatu pênê la Petrovaradinu. Dupa acêsta scire a convocatú numai decâtu la consiliu pe officiarii sei, si le-a cerutu opiniunea tuturoru in ceea ce este de facutu ; si cu consensulu lorú a concludu a merge in contra Germaniloru, si a-i atacá ori unde ar' da de ei ; ér' in casu candu acesti-a n'ar' poté tiené lupt'a séu ar' refusá de a o primì, atunci se-i persecuteze pênê la Bud'a. Dupa ce s'a luatú acestu concludu, a datú immediatu ordinu soldatiloru a se radica din castre, si trecêndu Sav'a a inaintatu pênê aprópe de Petrovaradinu. Generalulu armatei imperiali indata ce audise ca Vezirulu se apropia, s'a campatu cu armat'a sa aprópe de Islancamenu la tiermurea Dunarei, fortificandu-se aci din tóte partile.

**VINE LA ISLAKAMENU IN FACIA INIMICULUI, SI TAIA O TRUPA DIN
ARMAT'A GERMANA**

XV. Puçinu dupa aceea vine Vezirulu si se pune cu trupele sale in partea drépta de la castrele germane, pentru a le taia calea de retragere. Chiar' in acelasiu timpú s'a întemplatu, ca cincimii de imperialisti, pe care principele de Badenu i ceruse intru adjutoriulu seu, veniau in cea mai mare graba câtrâ castrele lui ; dar' vezirulu le-a taiatu calea, i-a luatú in midi-locu, si cu númerosele sale trupe i-a batutu intr'unu modú. in câtu de si se aperara cu multa bravura, totusi din acei cincimii de ómeni nici-unulu macar' n'a potutu scapa ; ei au fostu parte ucisi parte prinși de inamicu chiar' in faci'a si sub ochii armatei imperiali.

SE INCINGE O LUPTA SANGEROASA INTRE TURCI SI IMPERIALISTI

XVI. Acêsta pèrdere a fostu pentru restulu armatei germane unu funestu presagiu despre imminentele lorú periclu, si i-a taiatu totu curagiulu de mai inainte de a ataca pe inamicu. Generalulu insusi si-a observatu pré tardiu erórea, ca s'a lasatu a fi strimtoratu intr'unu spatiu atâta de îngustu, unde nu potea nici a se estinde cu trupele sale, nici a se aperá de tunurile inamicului. Si fiindu ca nu erá nici-unu miði-locu de a scapá din acêsta situațiune periculósa : se resolví a-si face cale pintre inamicu cu sabi'a in mana. Dar' pre-

candu se ocupá elu cu acestu cugetu , Turcii incuragiatu prin victori'a loru din urma, au nevalitu mai multu cu furia decâtu cu barbatia moderata asupr'a Germaniloru , si nu altminterea , decâtu cá si candu ar' fi voitu cá dint' o singura lovitura senimicésca tóta armat'a germana. Siese óre a remasu lupt'a dubia , batându-se ambe partile cu curagiu egal, dar' cu puteri inegali.

SUCCESULU LUPTEI REMANE LUNGU TIMPU INCERTU

XVII. Dupa ce succesulu luptei lungu timpu a remasu incertu , Germanii din desperatiune prindu curagiu , si trecu preste liniile turcesci. Turcii rusinati de a vedé ca lí se rapesce victori'a din mana, dau asupr'a Germaniloru si-i arunca érase între siantiurile lor, petrundu prin aceste pêné in castrele gérmane, si se luptau din ambe partile acumu cá invingători acumu cá invinsi.

VEZIRULU CADE MORTU SI GERMANII INVINGU

XVIII. In urma, pre candu pareu ca victori'a inclina in partea Turciloru, Vezirulu pentru cá cu presenti'a s'a se aduca in confusiune pe acei-a cari anca totu mai culediau a-i resiste, vine cu trupele sale de reserva si ataca arip'a drépta a Germaniloru, pentru ca vedea ca de aici se face cea mai mare resistentia. Dar' candu lupt'a erá mai infocata, unu glontiu de pusca ilu lovesce prin templele ochiloru, cade mortu de pe calu, si prin mórtea sa, da victori'a degiá a Turciloru in man'a Germaniloru. Cáci domesticii sei venindu in confusiune prin mórtea neasteptata a domnului lor si vediendu-se latitu pe pamentu , au chiámatu pe companionii lor si pre alti oficiari de prin pregiuru, cá se-i redice corpulu; sub acestu timpu Tubulchan'a⁽¹⁰⁾ incetase de a mai suná; ceea ce a causatu mare confusiune între trupele turcesci, de si aveau degiá victori'a in mana. Calarimea

(10) *Tulbuchana*. Music'a militaria, despre care amu vorbitu intr'altu locu (*). Acésta musica, trebe ca in cursulu bataliei se fla totdeauna aprópe de Vezirulu si se jóce necurmatu , pentru a inspira si sustiené curagiulu in soldatii combatenti. Candu se intempla de incéta a suna, Ienicerii o considera dreptu semnu de perderea luptei, si cu greu i mai poti apoi retiné de la fuga.

(*) La not'a 8 din Capu II. Cartea I *Tr. Rom.*

cuprinsa de o terróre panica, ea cea d'ântâiu a luat fug'a si a lasatu pedestrima singura; apoi puçinu dupa aceea i-a urmatu si Ienicerii.

GERMANII LASA PE TURCI SE FUGA SI LE OCCUPA CASTRELE

XIX. Germanii, cari nu se luptau in sperantia de a invinge, ci numai pentru a nu muri nereshunati, vedindu fug'a neasceptata a inamiciloru, au inaintatu numai incetu in urm'a loru, pentru a lasa timpu si ocaziune Ieniceriloru de a se retrage, si pentru a nu-i forti'a, cá atacandu-i se incépa lupt'a din nou, care, storsi fiindu din tôte puterile (11), nu o ar' fi potutu sustiené. Ceealalta infanteria a Turciloru, candu a vediutu ca Ienicerii fugu, a lasatu armele loru, castrele si totu, si a prinsu si ea dupa ei fug'a in ruptulu capului. Germanii vedindu-se pe ne-acceptate domni asupr'a castreloru turcesci, nici n'au mai cercatu alta, ci au lasatu trupele loru se se restaureze câteva dile. În batai'a acést'a au caditu dôue-dieci-si-optu-mii de Turci, ér dintre Germani cam trei mii, necomputandu aci cele cinci regimente interceptate de Turci inainte de batalia.

CUVINTELE IMPERATULUI LEOPOLDU

XX. Cu tôte aceste, imperatulu Leopoldu, candu i s'a annunçiatu acésta victoria, a disu ca nu'si doresce multe victorii cu pretiulu acést'a; câci perderea à optu regimente germane abia se pôte repará in trei ani, pre cându golulu de optu dieci mii ómeni, Turcii ilu potu suplini in optu-dieci de dile.

PRINCIPELE DE BADENU OCCUPA LIPP A SI IMPRESSOARA VARADINULU

XXI. Dupá acésta victoria principele de Badenu a reocupatu Lip'a

(11) *Storsi din tote puterile.* Immediatu dupa acésta batalia amu vediutu eu insumi unu Ieniceriu in Constantinopole, care in fuga si-a perdutu de pe capu turbanulu ce erá juru-imprejuru cusutu cu metasa de damascu, si pe care ilu aflase unu soldatu germanu. Ieniceriulu voiá se ilu ia indereptu; atunci soldatulu germanu ilu dede de buna voia, si-i diše in limb'a turcésca aceste cuvinte: «Éca scumpulu meu, aci-ti «este turbanulu; tu esci soldatu, si eu anca sunt soldatu; prjã urmare suntemu «frati». Ieniceriului atátu de multu placá acésta gentiletia a Germanului, incatu luandu turbanulu cu o mana, cu cealalta i presentá arm'a sa, si-i diše: «intre frati nu mai este trebuintia de acestea».

care o cuprinsesera Turcii in anulu trecutú , si a impressora Varadinulu. Er Turcii de cealalta parte dupe fug'a loru din urma s'au readunatu la Belgradu si au numitu Seraskier pe Halil Pasia.

POLONII VREAU A FACE O ESPEDITIUNE IN BASSARABIA, DAR NU LESUCCEDE

XXII. Pre candu se petreceau acestea la riulu Sav'a, Polonii anca se miscá , si in ultim'a luna a anului trecu Dnistrulu cu cugetu de a intreprinde o espeditiune in Bassarabi'a. Dar' lips'a de provisiunile necesarie era atátu de simtita , in câtu indata la audiulu despre apropiarea Seraskierului Buiucii Mustafa Pasia, s'au retrasu , si fara a fi facutu ceva lucru de insemnatate, s'au intorsu acasa precumu au venitu.

PRIN TRADAREA UNUI OFFICIARU SPANIOLU, TURCII OCCUPA GARBUS'A

XXIII. Intre Venetiani si Turci curgea bellulu pe acestu timpu mai multu cu artificiu decâtu cu arme. Asiá Turcii ocupara Garbus'a, unu castelu in Candi'a , aprópe impenetrabilu, prin tradarea unui officiaru spaniolu (12), care erá in garnisona. Turcii se incercara a

(12) *Officiariu spaniolu.* Cu numele Aloisiu. Elu dicea ca gubernatorele de Ragus'a ia desonoratu pe femeí'a lui, si fiindu-ca nu avea altu midi-locu de a-si resbuna pentru acésta rusine , elu si stegariulu seu Ioseph concepura planulu perniciosu de a dejuca cetatea pe man'a Turciloru; ceea ce puçinu dupa aceea le-a si succesu. Turcii in recompensa i-au datu libertate de a se negutiatori in Constantinople cu orice va voi fara taxa; afara de acést'a i-au assecuratú atátu lui câtu si stegariulu seu unu salariu quotidianu; ér' celoru dóue-dieci-si-cinci de soldati, cari au luatú parte la tradarea cetatiei, le-au promisú câte duoi lei pe tóta diu'a. La inceputu Turcii si-au tienutu cuventulu, si le-au datu nu numai remuneratiunile promise, dar' i-au onoratu anca si cu alte privilegiuri si distinctiuni; póte cu intentiunea de a atrage si pe alte garnisóne a le imita esemplu. Dar' vediendu ca unghiti'a coruptiunei nu vre se prinda, le-au redusú salariiele mai ántáiu la diece coróne, apoi la dóue, si in urma le-au subtrasu cu totulu , asiá in câtu au fostu necessitati a deschide o popina pentru a-si castiga subsistenti'a de tóte dilele. Aloisiu s'a offeritu de mai multe-ori la curtea ottomana, ca décá i se va dá la dispositiune unu vasu de resbellu, elu va nimici tóta flot'a venetiana prin unu focu artificiale. ce este inventiunea sa propria. Dar' invitatú la Constantinople se faca o proba cu artea sa, elu a rafusatu a descoperi inainte de timpu secretulu inventiunei sale si aretá numai unele vase de feru si alte instrumente, cu cari afirmá ca póte se arunce foculu la o anumita distantia. Dar' Turcii n'au fostu satisfacuti cu acést'a, si temendu-se nu cumu-va se fla o tradare la midi-locu, n'au vrutu se-i créda, si nici nu i-au concrediútu comand'a asupr'a vre-unui vasu de resbellu. In urma la anulu inainte de in-

face asemenea la Suda si Spinalonga , dar Venetianii deveniti mai prudenti prin pierderea lor din urma, au pazitu aceste fortaretie cu mai multa grije si au punitu cu mörte pe conspiratori.

ALI PASA SUCEDE IN POSTULU DE MARE VEZIRU

XXIV. Intr'aceea Sultanulu Achmedu audiendu de mörtea lui Kiopriili Mustafa Pasia , a inaintatu la postulu de mare Veziru pe Arabagi Alia Pasia, caimacamulu Constantinopolei , omu in desteritate inferioru multora, dar' in reutate superioru tuturorora.

SE VORBESCE ÉRASI DE PACE DAR' AMBASSADORULU FRANCIEI I PUNE PEDICI

XXV. Indata ce s'a numitu Ali Pasia de mare veziru, elu a resuscitatu vorb'a despre pace in Constantinopole si ascultà cu multa inclinatiune pe delegatii puteriloru straine, mai alesu pe Paget⁽¹³⁾ delegatulu anglesu si pe Colliere⁽¹⁴⁾ delegatulu ollandesu, care au fostu

cheierea pazei de la Carlovitiu , ambassadorulu francesu l-a chiamatu la Adrianopole, unde Sultanulu isi tienea atunci curtea , si l-a invitatu se faca acolo o proba cu foculu seu artificiale , dar vezirulu Aimidge Ogli Hussein. l-a allungatu cá pe unu omu nebunu , si elu anca s'a intorsu fara succesu la Constantinopole. In urma , unu Evreu din Ortakioi l-a accusatu la Vezirulu, ca pe tóta diu'a se commitu mai multe assassinate in cas'a lui. Convinsu despre acésta Vizirulu , l-a deportatu in Trebisond'a , unde apoi a si muritu. Ioseph stegariulu seu a caditu dupa ai ceea in bóla , fórte grea in catu toti medicii ilu lasasera ; caci corpulu lui erá plinu de nisce ulcere urite, cari i causau dureri terribili. Pe candu zacea in asta stare deplorabile. veni la elu abbatele monástirei Mauromola , si-i promisise ca prin ajutoriulu facátoriei de minuni Maria Vergina ellu se va insanetosia éراس, déca va renuncia la schism'a papista si va trece la credinti'a bisericeii orthodoxe. Bolnavulu, in speranti'a reinsanetosiarei, a acceptatu acésta propunere a monachului ; Iasá a se transporta cu patulu seu in claustrulu Mauromola ; aici s'au cetitu diu'a nóptea rugatiuni asupr'a lui, si in dóue-dieci-si-patru de óre, se insanetosia cumu se cade. Dreptu aceea , elu abjurá in publicu , in biserica cea mare din Constantinopole, erorii papismului, si se fach membru bisericeii dreptu-credintiöse orientali.

(13) *Paget*. Acest'a deriva dintr'o familia nobile din Angli'a si a fostu ambassadore alu acestui regatu pre langa curtea ottomana. Elu a lasatu dupa sine unu nume fórte bunu intre Turci, nu numai pentru ca era fórte invetiatu, si bine cunoscutoriu de limb'a gréca si turcésca, si versatu si in alte sciintie , ci pentru ca era unu barbatu de rara prudentia, si se pricepea de minune la artea si modulu, cumu de la Turci poti se obtieni aceea ce vrei.

(14) *Colliere*. Acest'a erá nascutu in Smirn'a, unde tatalu seu a fostu consulu, Aici a invetiatu de tineru nu numai functiunile unui ambassadoru, dar' s'a perfectionatu pe deplinu in limbele grecésca si turcésca , pentru acést'a Turcii ilu tieneau de

transisi anume spre acestu scopu la pór't'a ottomana. Dar' speranti'a loru de pace o a disturbatu delegatul francesu prin apucăturile sale artificiose ; adică elu prin présente de auru si argintu a convinsu pe marele Veziru si pe ceilalti mai-mari, ca mai folositoriu este bellulu pentru binele Osmániloru decâtu pacea. Aceste apucaturi ale delegatului francesu au crescutu si mai multu in valóre prin o scrisóre a lui Mavrocordatu câtrá Vezirulu, in care i anuntia acestui-a, ca Germani'a atátu e de stór'sa și in omeni si in bani , in câtu imperatulu Leopoldu dupa tota probabilitatea nu va poté supportá greutatile bellului mai multu de unu anu séu multu duoi.

ALI PASIA SE DESTITUE DIN POSTU PENTRU AVARITIA SI CRUDELITATILE SALE

XXVI. Tóte aceste consideratiuni atát'a influintia au avutu asupr'a Vezirului, in câtu elu renunsiandu la tóta speranti'a de pace, isi puse tóte adoperatiunile sale pentru a continuá bellulu ; luandu totodata mesurile atátu pentru a redica bani si a implé thesaurulu publicu, câtu si pentru a delatura din cale pe toti aceia, cari i se pareau superiori in calitati, si pentru aceea suspecti lui. Asiá a lasatu cá sub diverse preteste se fia ucise de man'a carneficelui cele mai eminente persóne, confiscandu apoi tóte averile loru. Si nu se indetull cu atátu, cì lasá pe toti acei ieniceri si soldati , cari se disdinsera prin bravur'a loru in bátalia, a-i prinde nóptea si a-i arunca in mare; cá se nu mai remâná nici unu omu in viatía, care se fia mai demnu pentru postulu de Veziratu decâtu elu insusi. Pentru aceste crudelitati s'au redicatu mai multe plangeri la curte, si acei ce din intemplantare séu din nesciinti'a Vezirului mai remasesera in viétia, au aretatu Sultanului, ca déca Ali Pasia va continuá modulu persecutiunei ce au apucatu, imperiulu ottomanu va remané fara aparatori.

celu mai invetiatu si mai politu intre toti ambassadorii. Si fiindu ca elu avea datin'a de a tractá cu mare liberalitate in cas'a sa pe ómeñi de curte, cari iubiau preste mesura vinulu, asiá nu erá secretu la curtea Vezirului, care elu se nu-lu fi sciutu cu modulu acest'a. Dupa ce a arsu Staurodromulu, unde locuia mai ántáiu, a cumperatu palatiulu renumitulu Veziru , Ainedgi Suleiman Pasia, situatu la marea marmora in satulu Kurukiesme. Dar' Ciorluli Ali Pasia i-a interdisu de a locui acolo , allegandu ca nu se cuvine ca unu ghiauru se locuiesca in palatulu unui musulmanu si anca mare-veziru , si cá unu locu sanctificatu prin atáte Nemase si rugatiuni, se se spurce prin vinu si carne de porcu.

Atunci Achmedu in urma, dupa siese luni de dile, l-a destituitu din officiu si luandu-i tóte averile ce pe nedreptu si-le castigase, a numitu in locul lui Veziru pe Serposci Ali Pasia (15), gubernatorele Damascului.

INTENTIUNILE NOULUI VEZIRU DE A INCHIEIA PACE SE NIMICESCU PRIN DELEGATII INTORSI DE LA VIEN'A

XXVII. Noulu Veziru luase degiá mesurile pentru a negociá despre pace cu puterile crestine, candu delegatii turci, cari de patru ani erau tramisi la Vienn'a, se întórsera acasa. Acesti-a precumu se affirma, au fostu corrupti de catre delegatulul regelui cristianisimu, si nimicira tóte intentiunile de pace ale Vezirului, indemnandu pe Turci a continuá bellulu contra imperatului Leopoldu. Ei adeca díceau, ca Germani'a este in starea cea mai miserabile, stórsa de tóte puterile, si doresce pacea; imperatulu e necessitatu a-si tramite cea mai mare parte a armatei sale in contra Franciei. si nu e in stare a face noue recrutari, nu numai pentru ca nu are bani, nervulu principale alu bellului, dar' si pentru ca are datorii preste una-suta de millióne. Afara de acestu desastru Dumnedieu a tramisu o scumpete si fómete in Ungari'a si Germani'a atátu de mare, in câtu principalile cetati ale Ungariei, precumu Bud'a si Essecu, si altele mai mici suffere lips'a de ómeni si de provisiuni. Ori câtu de false erau aceste assertiuni, ele totusi erau fórte bine gustate la curtea ottoman'a.

NOUE PREPARATIUNI BELLICE

XXVIII. Asia Vezirulu dà la o parte tóte cugetarile de pace, si-si pune tóte adoperatiunile pentru a continua bellulu din nou. Completéza regimentele Ieniceriloru, alu caroru numeru se dimínuise fórte tare prin sabi'a Germaniloru si prin crudelitatea lui Arabadgi Ali Pasia; si da ordinu sub grea pedépsa tuturoru Pasiloru a stá gat'a cu trupele loru de a plecá in totu momentulu.

(15) *Serposci Ali Pasia*. Tarpus ori Serpus è o specie de bonetta ce pórtá pe capu femeile turcesci. Se pare ca acestu veziru in tinereti'a sa a exercitatu meseri'a de a face bonette, si pentru aceea i-a ramasu acésta nomenclatura.

INTR'ACEEA HEUSLER OCCUPA VARADINULU

XXIX. Dar' soldatii, descuragiati prin perderile din urma, se prezentau numai cu greu sub arme. Vezirulu vediendu acést'a, a transmis inainte pe Seraskierulu cu truppele ce le avea indemana, la frontariile Ungariei, cu ordinu de a nu intrá in lupta cu Germanii, ci a pazi numai marginile imperiului contra invasiuniloru inimice, si a dá ajutoriu cetatiloru din Ungari'a cari sunt anca in manile turciloru, candu aceste ar' fi atacate de Germani. Seraskierulu intr'adeveru ca a impededatu trecerea Germaniloru preste Sav'a si apropiarea loru de Belgradu, fiindu ca acesti-a simtindu-se pré slabi, nu avea gustulu de a intrá in lupta cu Turcii; dar' nu a potutu impededá pe Heusler, care in urma isi recastigase libertatea, de a ocupá Varadinulu, care blocatu acumu anca din anulu trecutu, a trebuitu din lips'a de provisiuni se capituleze in dóue-dieci-si-una al lunei Remazanu, anulu Hegirei 1103.

H. 1103

I. C. 1692
25 Maiu

TURCII IMPRESOARA SOROC'A IN MOLDAVI'A DAR FARA SUCCESU

XXX. Totu pe acelasiu timpu, Daltabanu Mustafa Pasia, Seraskierulu de Babadaga, in unire cu Arap Pasia, gubernatorele de Trebisond'a, intrá in Moldavi'a, si trecandu Dunarea catra finitulu lunei Silcade isi luá calea dreptu spre Orhei. Si dupa ce a datu truppele principelui Moldaviei si cam vre-o dóue-dieci mii de Tatarsi sub comand'a lui Skehbas Ghirai Sultanu, a trasu dreptu la Soroc'a. Dar pe cale aprópe de Orhei, o urbe in Moldavi'a, fu atacatu de o disenteria, care-lu tienú la patu mai multe díle; prin acést'a a datu timpu Poloniloru a fortificá cetatea, care erá se fia impresorata, si a-si intari garnisón'a de acolo. Inimiculu adeca, acumu mai puçinu negligente decâtu in trecutu, s'a folositu de ocaziune si a intaritu Soroc'a cu siantiuri si alte nuóe fortificatiuni, si i-a transmisu intr'ajutoriu patru-sute de Cosaci. Seraskierulu vedea bine ca prin acésta intardiare impresorarea cetatiei are se fia mai dificile; elu totusi, pentru cá se nu se intórca dintr'o coletoria atátu de lunga fara a fi facutu ceva, indata ce s'a insanetosiatu, si-a continuatu propusulu si in a patr'a di apparú cu armat'a sa inaintea cetatiei. Garnisón'a la inceputu se infricá audíndu de apropiarea Seraskierului; dar' dupa aceea vediendu ca inimiculu nu are decâtu numai siepte

tunuri mici si duóe mortarie, cu cari nu pôte strică murii cetatiei, si-a reluat curagiulu, si nu numai ca se aperiá cu vigóre din cetate, dar' facea adese-ori eruptiuni, atacá mai alesu nóptea lineee Turciloru, omorîndu unu mare numeru din ei. Seraskierulu vedindu ca nu pôte face nici-unu progresu, se incercá a subminá murii, dar' nici acést'a nu i-a succesu, fiindu ca fundamentulu loru erá numai stanca. In fine apropiandu-se iérn'a si perdiendu vre-o trei mii de ómeni, s'a vediatu necessitatu, dupa trei-dieci de dile, a ređica obsidiunea si a se întórce cátra casa.

CHANULU TATARILORU SE INCÉRCÁ A ATTRAGE PE REGELE POLONIEI DE LA CONFEDERATII SEI DAR' NU-I SUCCEDÉ

XXXI. Dupa terminarea infructuósa a acestei espeditiuni, Chanulu Crimeei tatarice, Kior Sefa Ghirai (16), la indemnulu Seraskierului, a tramisu pe unulu din officiarii sei, cu numele-Dervisiu Sieban Aga, la regele Poloniei, cá se-i propuna a incheiá pace cu pórta ottomana, promitiendu-i, ca déca va abstá de la alliantí'a sa cu imperatulu Germaniei, i se va restitui cetatea Caminietii dimpreuņa cu tóta Podoli'a si Ucrani'a. Dar' Polonii imbetati de nóua sperantia prin reulu succesu alu Turciloru in contra cetatiei Soróc'a, si crediendu ca voru poté suppone tóta Moldavi'a, nu au luat in considerare propunerile Chanului, si au tramisu pe delegatulu acestui-a indereptu precumu a venitu.

VENETIANII IMPRESSOARA CANE'A IN CANDI'A DAR' FARA SUCCESU

XXXII. Totu in acestu anu Venetianii, dupa ce au suppusu tóta Mqre'a, se determinara a-si întórce armele in contra Candiei, si transportandu-si aici in acésta insula tóta armat'a, au impresoratu cu mare vigóre cetatea Cane'a. Dar' Turcii, carii au fostu bine informati de intentiunea Venetianiloru prin ómenii unei nave franceze, au pusu o garnisóna atátu de considerabile in cetate, in câtu Venetianii, cari au crediatu ca o potu ocupá prin surprindere, nu

(16) *Kior Sefa Ghirai*. Acest'a a fostu uniculu, care din famili'a lui Cioban Ghirai (despre care amu vorbitu in Partea I, Cartea III, Capu I, Nota 44), a adjunsu la dignitatea de Chanu alu Tatariloru; dar' nu a domnit decátu numai unu anu. Dupa destituirea lui, imperiulu tatarescu érasu a venitu in man'a Ghirailoru legitimi, cari ilu tienu péné in diu'a de asta-di.

numai ca au fostu respinsi cu mare perdere, dar' anca dupa unu ob-
sediu de cinci-dieci de zile, au fostu necessitati a se retrage si a re-
cunósce pe Turci de ai loru invingători; ceea ce se atribuie favorei
regelui cristianissimu.

VICISSITUDINILE INTRE TURCI SI VENETIANI PE USCATU

XXXIII. Cu asemenea succesu Solimanu Pasia, gubernatorele de
Arnauti'a, a atacatu si batutu pe Muntenegrini, cari erau in mo-
mentulu de a se resculá, si cucerindu Zuffa si Panduriti'a, i readuse
órasi la suppunere catra pórt'a ottomana. Seraskierulu de Morë'a,
inimatu prin acestu succesu, a facutu mai multe incursiuni asupr'a
Venetianiloru; dar' vrëndu a ocupa cetatea Lepanto, a fostu respinsu
cu mare perdere. In Dalmati'a, Pasi'a din Hertogovin'a voiá prin
generalulu Alibegu a recuceri Gracovi'a; dar' in vanu; căci Turcii
occupati cu obsediulu, au fostu atacati de Venetiani, cari i-au ba-
tutu si pusu la fuga, prindiendu chiar' si pe generalulu loru.

SE NASCU DUOI FII GEMENI SULTANULUI

XXXIX. Chiar' candu s'a terminatu acésta expeditiune, s'au nas-
cutu Sultanulu in Constantinopole duoi fii gemeni, Selimu si Ibra-
himu. Si fiindu ca acést'a nu s'a intemplat anca pënë acuma nici
unui Sultanu, Turcii tieneau acestu evenimentu dreptu presagiu
de unu fericitu succesu pentru imperiu in bellulu viitoriu, si au or-
dinatu a se celebra Donanma (17), optu zile, diu'a si nóptea, si alte
petreceri si jocuri usitate in asemeni occasiuii.

II. 1104
I. C. 1693

(17) *Donanma*. Asia numescu Turcii festivitatile loru ce le serbéza séu pentru o
victoria cástigata asupr'a inamiculu, séu pentru ca au cuceritu unu locu fortificatu.
Candu se ordina serbarea festivitatiloru de natur'a acést'a, atunci mercantii sunt o-
bligati a-și tiené dughenele diu'a și nóptea deschise si incarcate cu cele mai pretiose
negotiuri. La aceste ocasiuni nu este interdisu nici-unu jocu séu petrecere; si mai
multu, poporul are permissiunea de a poté bé vinu in publicu, si acei-a cari ilu
beau, si cari in altu timpu ar' remané puniti de Aga Ieniceriloru, cu ocasiunea a-
cestoru serbatori n'au de a purta frica ca voru fi puniti, séu dupa aceea trasi la dare
de séma. Sub timpulu acestoru festivitati patrul'a ambla in continuu prin cetate,
dar' nu pentru alta, decâtu numai pentru a preveni ca se nu se intemple vre-o cërta
rescöla, omoru seu furtu; ér' in cele ce se tiene de petrecerile séu placerile popo-
rului, patrul'a nu are de a se mesteca intru nimicu.

VEZIRULU ALI PASIA DESTITUITU

XXXV. In midi-loculu acestoru petreceri ale poporului Târpostei Ali Pasia se incercă a innoi negociatiunile de pace, intrerupte pênê acumu. Dar' Mufti l'a infruntatu pentru acést'a si Sultanulu a declarat ca Vezirulu lucra fara scirea si ordinulu seu; asia Vezirulu a fostu destituitu din postulu seu, ca unu proditoriu alu religiunei si alu imperiului ottomanu.

NOULU VEZIRU MUSTAFA PASIA SUFFOCA BEBELLIUNEA CE ERA SE ERUMPA

XXXVI. In loculu lui Ali Pasia a fostu numitu mare-Veziru Bu-iucli Mustafa Pasia, care se adoperă a pune capetu la rapacitatea primatiloru remasi nepedepsiti din neglijenti'a Veziriloru de mai inainte; dar' chiar' prin acést'a a facutu de multi din acesti criminali au conspiratu in contra lui, si altii au inceputu a murmura in publicu. Dupe ce inasa Agasi Ieniceriloru, amicu intimu alu Vezirului, a spartu adunarile seditiosiloru si a punitu pe autori parte cu mórte parte cu esiliu, pacea de mai inainte in cetate éراسi s'a restauratu, și Vezirulu se puse apoi cu totu adinsulu a face preparatiunile necesarie pentru cămpani'a viitória.

ADMIRABILA PURTARE A LUI MISRI EFFENDI

XXXVII. Intr'aceea, pre candu Vezirulu se ocupă cu aceste preparative bellice si se puse degiá in castre afara de cetate, Sieiculu de Prus'a Misri Effendi (18) isi redică stindardulu seu in Prus'a si-si a-

(18) *Misri Effendi*. Unu barbatu, care pentru sanctitatea sa era in renume fôrte mare la Turci; de si multi erau cari credeau, ca elu a fostu unu mare favoritoriu alu religiunei crestine. Acésta presuppositiune o confirma mai multe divine poeme, ce a publicatu elu, si a ordinaru a se canta in Giamie. Unele din aceste, care dupa parereea multora se referu la misteriuulu incarnatiunei, le-amu tradusu cuventu de cuventu din limb'a turcésca, si credu ca merita a le reproduce aci.

- Io sunt acela, care cunoscu secretele intieptiunei omenesci :
- Io mesuru thesaurii dreptatiei; si io sunt viéti'a lumii.
- In mine sunt inchise tóte lucrurile ascunse, si misteriuulu alu tuturoru lucruriloru ascunse :
- Misteriuulu mi s'a datu mie, si io-lu posedu bogatu in mine,
- Io amu vedintu frumseti'a divina mai luminósa de celtu toti ceialalti :
Pentru aceea candu vedu acésta ve lere, io me esaltu de bucuria.
Totu ce este in ceriu si pe pamentu, totu este suppusu mie.
In mine ca in oglinda se reflecta tóte lucrurile visibili si invisibili.
Io amu datu flinti'a mea propria si unica pentru tóte creaturile :
- Io sunt pururea la Isus, si pururea impreuna cu elu

dunè preste trei mii de musulmani că voluntari sub numele de Der-
visi, cari incrediuti in adjutoriulu seu divin, nu cereau nici soldu

- Io sunt acelu Misri (*), care din trupulu meu in Misrus (Egiptu) rege a fostu.
- Oraclulu meu è profundu, si in interpretatiunea sa secreta contine unu misteriu eternu ».

Assemenea pare a fi allusiunea ce face in epigramm'a următoria :

- In numele divin, cunosciati'a mea este infinita.
- La tóta resullarea mea, eu lucru pentru sciintiele divine. (**)
- Pe ceriulu inimei mele, stel'le nu au numeru (***) :
- In flă-care zodiacu (†) eu numeru sóre si luna câte un'a miie.
- « In comparatiune cu aceste, cuşocinti'a ceriului empyrealu si a altoru orbite,
este de despretiuitu.
- Căci eu amu si pe pamentu flintie durabile.
- Mie-mi è rusine a fi magistrulu alfabetulu lumiloru :
- Dar' io sciu pretiui acestu alfabetu, care è prè pucinu stimatu in lume.
- Căci in elu se unesce legatur'a intre Misri si Iesu-Christu
- Pentru aceea vointi'a mea nu are nimicu, si nici nu-i lipsesce ceva ». (††)

Marturisirile evidente ce se cuprindu in aceste versuri, ar' fi suficiente pentru a
ne forma o buna idăa despre intiemele simtieminte, de cari Misri Effendi era insulle-
titu pentru Iesu-Christu. Totusi credu ca merita se mentionezu si aceea ce despre
acestu Misri Effendi amu auditu din gur'a de memoria fericitului Callnicu, patri-
archu de Constantinopole. Pre candu acestu prelatu eră metropolitu in Prusa, Mis-
ri Effendi care era pe acelu timpu Mollah in cetate, a facutu cunoscentia intima cu
elu si mergea de multe-ori la cas'a lui. Odata, venindu la metropolitulu, a vediutu
o carte grecésca pe mēsa; si-lu intrebă, ce carte è aceea? Metropolitulu i respunse
ca este Evangelulu. Atunci Misri i dise: « O! prè-santŭte Metropolite! ceea ce ti-a
« datu Dumnediu prin grati'a sa, tiene-o pēnē vei trai; căci evangeliulu si Christu,
« sunt cuventulu lui Dumnedieu ». Pentru aceste simtieminte ale lui Misri de şi
Turcii ilu credeau 'ca in inim'a sa è crestinu; dar' reputatiunea sa la ei totusi
a remasu intacta. Chiar' candu versurile sale ce 'amu recitatu mai in susu, au
fostu aretate lui Mufti, pentru a decide dēca acele sunt conforme credintiei ortho-
doxe, sēu contrarie doctrinei Coranului, Mufti hesită de a se pronuntia, si a datu
uuu respunsu equivocu prin urmatōri'a Fetva sēu sententia: « Nu è datu altora a
cunōsce sensulu acestoru versuri, decâtu singuru lui Dumnedieu si lui Misri ». Acē-
sta sententia, de si vine de la unu infidelu, eu o credu de adverata, si tienu ca è
preste mesura greu de a dá o interpretatiune perfecta despre sciinti'a profunda a a-
cestui omu. Intr'aceea, versurile lui Misri Effendi, dupa acēsta declaratiune a luⁱ

(*) Acestu cuventu insēmna atātu Cairo, capital'a Egiptului, cātu si insasi tōta
tiēr'a Egiptului, si de aci si-a luat actorulu supranumele de Misri. *Tr. Angl.*

(**) Adeca: eu sunt cu totulu ocupatu cu sciintiele divine. *Tr. Angl.*

(***) Adeca: ele nu se potu numera. *Tr. Angl.*

(†) Adeca: in flē-care *semnu* alu Zodiacului; căci cuventulu turcescu Buri in-
sēmna si un'a si alt'a. *Tr. Angl.*

(††) Adeca: nu dorescu nimica, si totusi nimica nu-mi lipsesce din ce asi potē
dori. *Tr. Angl.*

nici alte provisiuni de viață, ci voiau a-i urma ori unde i va duce. Cu acești-a trecu elu marea la Rhodostu si de aici merse pe uscatu pene la Adrianopole. Dupa ce au ajunsu in cetate, a trasu cu urmasii sei dreptu la templulu lui Selimu. Aici afla poporulu adunatu, fiindu ca era chiar' amedia-di candu acest'a isi facea rugatiunile de Nemazu. Elu anca se pune si mai antaiu isi face rugatiunea sa cu cea mai mare aparentia de pietate si de zelu, apoi tiene la poporu o cuventare cam de urmatoriulu cuprinsu. « Amu intielesu ca s'a formatu din nouu o armata in contra Germaniloru. M'am cugetatu multu, ca dupa preceptele Coranului ce asiu pote face eu in imprejurarile de faie pentru binele si interesulu musulmaniloru; si amu cautatu in singuratarea mea, ca ce pote fi caus'a atatoru pierderi mari ce a sufferitu pene acumu armat'a ottomana de la christiani. In midi-loculu acestoru meditatiuni, insusi Dumnedieu din ceriu mi-a revelatu, ca nu valorea Germaniloru, nici peccatele intregulu poporu sunt caus'a acestoru multe si mari desastre, ci caus'a este purtarea perversa a siepte-spre-diece mai-mari si gubernatori ai imperiului, cari influentiati de spiritulu, credinti'a si datinele Ghiauriloru, n'au sciutu ca nu armata numerosa se cere in contra infideliloru, ci credintia in Dumnedieu, puritate in inima si in fapte si dreptate catre supusi. Vreti se sciti si se cunosceti pe a cei-a, caroru este de a se imputa ruin'a imperiului nostru? Ei bine, providinti'a divina mi-a descoperitu numele aceloru ghiauri, cari

Mufti, au fostu dilatate in publicu si toti Turcii le-au primitu ca adeveratu orthodoxe. Cu tote aceste lectur'a loru nu e permisa fara o certa precautiune, si in fiuntia copieloru ce se vedu in publicu sta urmatoria luare-a-minte :

« Auctorulu acestoru versuri si maxime e Misri Effendi de fericita memoria. Sunt in ele unele sententii si espressiuni, cari nu convinu cu legea musulmana, si cari vatema urechile orthodoxe, dar' acest'a este de a se atribui numai entusiasmulu auctorului. Prin acestu escesu alu entusiasmulu seu, elu a sedusu pe unii musulmani de la adeverat'a credintia. Sublim'a Porta candu i-au venitu aceste la cunoscintia a ordonatu lui Mufti a aduna canturile si poemele lui intr'unu volumu si a le esamina pe tote. Mufti dupa ce le-a cetitu, le-au aruncatu in focu, si a pronuntiatu urmatori'a Fetva seu sententia : Care vorbesce si crede ca Misri Effendi, acela in focu se ardia ; numai Misri Effendi, nu ; caci asupr'a acelor'a cari sunt domniti de entusiamu, Fetva nu se pote pronuntia ».

Se crede ca acesta injuria a fostu caus'a, pentru care Misri Effendi vrendu a-si resbuna, a facutu turburarile despre care am vorbitu in cursulu istoriei

« in aroganti'a loru nu se rusinéza a amblá printre voi in turbanu
 « si imbracamentu musulmanu. Acesti'a sunt : Vezirulu , Aga le-
 « niceriloru , Caimacamulu (19) , Defterdiariulu (20) Reis Effendi , si
 « cei-alalti mari deregatori de statu , pe cari vi-i potu numí ací pe
 « toti cu numele. Pênê cându toti acesti-a nu voru fi puniti cu mórte,
 « pênê atunci nu potemu avé nici o sperantia ca vomu invinge pe
 « Ghiauri ; ba ne potemu asteptá la calamitati si mai mari si la ru-
 « in'a totale a imperiului. Pentru aceea din porunc'a lui Dumnedieu
 « amu adunatu o ceta de soldati musulmani , cari la numeru sunt
 « puçini si arme anca nu au, dar' cari sunt insufletiti de puterea divi-
 « na, si sunt tari prin legea Coranului, curati de pecate, puri si nepe-
 « tati. Cu acesti-a crêdu a potea nu numairesiste contra inumerabiliei
 « oste a infideliloru, dar' a o si respínge cu totul de la marginile im-
 « periului nostru. » Scirea s'a latitu in tóte partile , in cátu nu nu-
 mai poporulu , si altminterea curiosu de noutati , dar' chiar' si din
 ienicerii , Spahii si alti officiaru militari alergau in mare numeru la
 Giamia. Si fiindu ca Giami'a de si era fórte spatiósa , nu potea cu-
 prinde pe atata lume de ascultatori , asia s'au implutu si tóte salele
 esteriori. Oratorele candu a vediutu atât'a multime, a venitu intr'a-
 tât'a focu si spiritu, in cátu patru ore intregi a continuatu discursulu
 seu. Vezirulu caruia s'a denuntiatu totu lucrulu temendu-se de o re-
 boliune, spre a o preveni din timpu, a tramisu de Caimacamulu la
 Sieicul Misri Effendi si l-a rugatu se vina pênê la densulu, cãci are
 se-i comunice ce-va. Dupa ce Caimacamulu pre langa cele mai res-
 pectuóse complimente si-a implinitu misiunea, Misri Effendi i-a datu
 urmatoriulu respunsu. « Eu sunt servulu lui Dumnedieu , care m'a

(19) *Caimacamulu*. Adeca Osmanu Pasia, unu grecu de origine, nascutu in Cre-
 t'a. Cu ocaziunea obsidiunei de la Candi'a a cadiutu captivu in mânilu lui Kioprii
 Achmedu Pasia, si la indemnulu acestui-a a imbraciosiatu religiunea mahomedana :
 asiá apoi a adjunsu gradu de gradu pênê la dignitatea de mare-veziru. Era unu omu
 fórte astutu, si se sciá bine accomoda dupa impregiurari.

(20) *Defterdariulu*. Acestu officiu l-amu descrisu intr'altu locu (*). Pe acestu timpu
 officiuulu de defterdariu ilu purtá Kirli (**). Ismail Effendi, pe care Turcii ilu glo-
 rificá pênê in di de asta-di pentru desteritatea si esperienti'a sa cea mare in afface-
 rile publice.

(*) A se vedé nota 7 la Capu III. din Cartea III. *Tr. Rom.*

(**) Uritulu, sordidulu, nespalatulu. *Tr. Rom.*

« tramisu la servii sei , pentru a le spune ceea ce elu insusi mi-a « descoperitu din ceriu. Eu nu cunoscu ce Ghiauru pôte fi Vezirulu « seu , si nu vedu ratiunea pentru ce se'mi lasu misiunea si se as- « cultu de elu.» Caimacamulu vediendu ca Sieculu e inconjurâtu de atâta multime de poporu, care-lu asculta cu atata atentiune, pricepù bine, ca aci nu este de a se aplica putere pentru a sparge adunarea, si intorcându-se la Vezirulu i spuse celea ce a vediutu si auditu, si dede totu odata consiliulu de a lua imediatu mesurile necesarie pentru a impedita reulu si a sparge acelu confluxu de poporu; câci totu discursulu Sieicului nu tientesce la alta, de câtu numai si singuru de a revolta poporulu contra celoru mai-mari ai statului, si pôte chiar' si in contra Sultanului insusi. Dupa acestea Vezirulu tramise si chiamá la sine pe Aga Ienicerilor si pe toti cei-lalti, pe cari Sieiculu i stigmatise cu numele de infideli si aretandu-le periculu comunu ce-i ascepta pe toti, i intrebâ ca ce mesuri sunt de a se lua pentru a evita incidentulu ce-i amerintia. Dupa ce s'au luat in consideratiune tôte opiniunile emise, s'a primitu conclusulu in unanimitate, ca nimicu nu trebe facutu fara consensulu prealabile alu Sultanului; der' intr'aceea trebe luate tôte mesurile pentru a departá pe Sieiculu din cetate. Dreptu aceea ei au tramisu imediatu unu Talchisiu catra Sultanulu, prin care l-a informatu, ca a venitu in cetate un anume Sieicu cu o ceta considerabila de soldati imbracati in vestminte de Dervisi, si ca acést'a trágendu in templulu lui Selimu, vorbesce la poporu si escita multitudinea inconstanta la rebeliune; ca elu vérsa tôte defamarile contra mai-mariloru statului, ba nu crulia a dá numiri odióse chiar' si Sultanului insusi; ca se descarca asupr'a Vezirului si asupr'a celorlalti oficiari, numindu-i infideli, si dteóndu in publicu, ca germanii ottomani pórtá bellu contra germaniloru imperialisti, si pentru acést'a nu se pôte asceptá nici binecuventare divina asupr'a curtiei ottomane. Prin acést'a si alte asemeni false aretari, Sultanulu veni intru atâ'ta furia, in câtu ordiná a prinde numai decâtu pe rebellulu, si fiindu-ca din respectulu turbanului verde séu Thiara ce purtá, nu potea se-lu judece la mórte, comandá a-lu transportá cu tóta cét'a sa la Prus'a. Vezirulu se imbucurá, ca prin acést'a a capetatu puterea de a-si esecutá sub nu-

mele Sultanului aceea ce doria, si mai tramise anca odata pe Caimacamulu la Misri Effendi in Giamia, de asta data inse a lasatu se-lu insoçiésca Ag'a Ieniceriloru si o buna truppa de soldati. Caimacacanu lu si Ag'a Ieniceriloru, lasandu pe Ieniceri afara in strada, au intratu in Giamia la Sieiculu, care anca totu perorá, si salutandu-lu in numele Sultanului anuntiara : Sultanulu au auditu atâte bune si frumóse de sanctitatea si reputatiunea sa, in câtu doresce fórte multu a-i face cunoscinti'a, si pentru aceea lasa a-lu ruga, se vina fara amênare la Palatu. Sieiculu, séu pentru ca era degiá informatu despre intentiunea loru, séu pentru ca se temea ca sierpele sta ascunsu sub iérba, le respunse : « Din propusulu cu care diceti ca áti « venitu aici, mi se parē ca nu Sultanulu, ci Sieitanulu, (21) v'au tramisu la mine. Dar' fiindu-ca eu me luptu pentru Dumnedieu, si « cá atare nu me turbura nici laudele nici despretiulu ómeniloru ; « asia éca mergu unde me veti duce, pentru cá se nu dau nici o ofensa acestei adunări de Musulmani, si se nu se créda despre mine « ca eu nu asiu vré a me suppune ordiniloru Sultanului. Pentru cá « inse se fiti convinsi, ca eu nu de la mine, nici din rea intentiune, « ci din inspiratiune divina amu vorbitu : éca ve declaru de pe acumu, ca in pucine óre dupa departarea mea de aici, voiu veti vedea semnele descoperirii divine ». Dupa ce a dísu acestea, a esilu din Giamia, s'a pusu in trasur'a Sultanului, care-lu asteptá la pórtá, si insoçitu de garda merge intre cele mai mari manifestatiuni de onóre ale poporulu, care accursese in numeru mare din tóte partile. Dar' dupa ce au adjunsu intr'o departare, unde poporulu nu-lu mai urmá, a fostu pusu intr'o carutia inchisa, si dusu dreptu la Rhodostu mai ántáiu, si apoi la Prus'a.

MINUNEA CE A URMATU DUPA DEPARTAREA LUI MISRI EFFENDI

XXXVIII. Superstiliós'a profetia a Sieicului se implini intr'adeveru ;

(21) *Nu Sultanulu, ci Sieitanulu.* Sultanden, Sieitanden. Acésta dicere a lui Misri Effendi s'a interpretatu dupa aceea in duóe forme. Mai ántáiu in sensu literalu : ca adeca, Sultanulu a fostu escistatu de unu spiritu diabolicu, de a luá viéti'a unui omu care l-a reprobatu pentru vitiurile sale. Apoi in sensu metaforicu, ca si cându Misri Effendi ar' fi voitu se dica : cei cari au venitu la ellu cá se-lu sommeze, nu suntu tramisi de Sultanulu, ci de Satana, care i-au sedusu se comitta acésta crima.

câci îndată a două di după departarea sa camu pe la amédia-di, se escă unu ventu si orcanu atât de terribile, în cătu resturnă mai tôte corturile soldatiloru si ale officiariloru. Spre mai mare nefericire chiar' pe acellu timpu era focu în celle mai multe corturi pentru prepararea prandiului ; foculu apucă în corturile resturnate de ventu, se întinse iute la celledalte, si în mai pucinu de o óra consumă preste un'a miie de corturi, dinpreuna cu paviliónele celloru mai de frunte officari. Poporulul stă nemiscatu la vederea acestui spectaclu, si strigă numai : éca resbunarea lui Dumnedieu pentru injust'a deportare a servului seu, marturi'a adevérului ! Si refusă a dá ori ce ajutoriu la stingerea focului. În urma, soldatii cu mare dificultate scapara din flacarile focului o parte a castreloru. Sultanulu însusi a fostu cuprinsu de atâtă frica si cutremuru, în cătu a tramisu o scrisóre respectuósa câtră Sieiculu, în care ilu rogă se-lu ierte, marturisindu-i ca a fostu insielatu prin tradatorii sei de ministri, si doresce si-lu róga se vina éراسي la Adrianopole si se binecuvente armat'a cu darulu seu. Misri Effendi a respunsu, ca elu a sciutu de la începutu, ca nu Sultanulu, ci intrigantii de la curte sunt culpabili pentru deportarea lui ; dar' a uitatu de multu acésta injuria, si le iérta la toti gresiél'a, La Adrianopole nu se póte întórce, pentru ca acelasiu spiritu care l-a îndemnatu se mérga mai ántáiu acolo, nu'i permite acumu se mérga si a dóu'a óra.

**VEZIRULU VREA SE TRÉCA PRIN ROMANI'A ÎN TRANSILVANI'A. IMPERIALISTII
IMPRESOARA BELGRADULU**

XXXIX. Într'aceea vezirulu Buiucli Mustafa Pasia adunandu-si tóta armat'a, pléca din Adrianopole spre Dunare : întentiunea lui erá a luá calea pe care mersese odinióra Tököli, si a strabate prin Romani'a în Transilvani'a. Dar' înainte de a trece preste Dunare, Germanii sub comand'a lui De La Croix impresóra Belgradulu, după ce mai înainte occupasera cetatile Iena si Vilagosvá'r (22), Acésta scire a facutu pe Vezirulu se-si schimbe planulu si calea. Se întórce de la Silistri'a, unde se campase, si trage spre Cenga-Daglari, isi trece cu mare periclu si dificultate tóta armat'a prin strimtórea acestui munte

(22) Ineu si Siri a. *Tr Rom*

care abia este atalu de larga, in catu se pota trece unu omu nearmatu. Comandantele Germaniloru, informatu prin spionii sei ca Vezirulu are de cugetu a se face domnu asupr'a Transilvaniei, nu s'a ocupatu seriosu cu obsidiunea, ci se preambla vre-o duoe-dieci de dile in giurulu Belgradului, in catu ti se parea mai multu unu caletoriu, decatu unu soldatu obsediatoru ; elu adeca seu ca voia a constringe prin fome garnison'a a se preda, seu cugeta ca Vezirulu nu va pote trece prin passurile cele strimte alle muntiloru spre a adjunge din bunu timpu intru adjutoriulu cetatiei. Dar' dupa ce a auditu ca Vezirulu se apropia si a trecutu degia muntii , De La Croix a inceputu a continua obsidiunea cu mai mare vigore, si in optu dile a derimatu cu tunurile si subminele sale nu numai vallurile esteriori, dar' bombele sale adjungea acumu si stricau si murii interiori ai cetatiei, in catu ti se parea ca acumu, acumu va cuceri cetatea, de si ea era operata de siese-spre-diece mii de Osmani. Si acest'a se si intempla, deca chiar' in acestu momentu nu sosia Vezirulu, care lasandu iudereptu bagagiulu si tunurile cele grele, chiar' in a opt'a di a apparutu inaintea cetatiei spre a-i da adjutoriu.

VEZIRULU FACE DE IMPERIALISTII REDICA OBSIDIUNEA DE LA BELGRADU

XL. Germanii vediendu ca sunt cu multu mai pucini la numeru, de catu ca se fia in stare a continua obsidiunea cu succesu , si totodata a resiste si vezirului, care pe totu momentulu era se'i attace chiar' in castrele loru : asiá redicara obsediunea, ca nu in locu de victoria se mance bataia ; si au trecutu cu tota oatea loru preste fluviulu Sava. Vezirulu nu le potu face mare stricatiune in retragerea loru ; abia le-au luatv vre-o cate-va cara cu bagagie, si vre-o patru tunuri mici ; cu tote aceste, elu tienu retragerea loru dreptu fuga, si reporta Sultanului ca a batutu totalu pe inimicu.

TATARII DEVASTEZA UNGARI'A ; DAR GERMANII I INCUNGIURA SI-I BATU

XLI. Dar' nu se incrediu a-i persecuta, nici a trece Sav'a ca se-i attace in castrele loru ; ci tramise pe Selimu Ghirai, chanulu Tatariloru, cu omenii sei in Ungari'a, ordinandu-i a devasta provinciile vecine, si a taia Germaniloru tota calea de a-si mai pote procura provisiuni. Chanulu in excursiunile sale n'a fostu destulu de prudente

si la Chonad (23) se vediu dintr'odata incungiuratu de imperialistii, cari sub comand'a generalului de Hofkirchen paziau aceste parti, si cari la atât'a strimtorare ilu adusera, în câtu cu cavaleri'a nu potea opera nimicu, si nu vedea nici-unu modru de a poté scapa. În această situatiune fatale, Tatarii trebuiau séu se se predea inamicului; séu se móra de fôme, déca o resolutiune eroica a lui Selimu nu învingea tôte obstaculele; elu adeca incuragiã pe tataru la o fapta care nu este cu totul neusitata la ordele scitice, dar' care, de candu numele de Sciti è cunoscutu în lume, anca nu se audise pênê acumu. Vediendu adeca, ca nu este locu destulu pentru a opera cu cavaleri'a, a datu ordinu ca fia-care Tataru se-si uccida calulu si cu sabi'a în mana se-si faca cale printre inamicu. Tatarii urméza comand'a Chanului si se arunca cu cea mai mare furã asupr'a Germaniloru, pe unde lineele acestora erau mai dese. Unu atacu atâtu de neasteptatu au adusu pe Germani la începutu în confusiune; dar' pucinu dupa aceea se reculegu, si chiar' pre candu erau se scape Tatarii, i incungiura din nou, si facu unu macelu atâtu de terribile, în câtu afara de Chanulu si vre-o câti-va omeni ai sei, abia a potutu se scape unu sufletu de omu.

**POLONII STAU ACASA SI NU SE MISCA. VENETIANII ANCA NU FACU NIMICU IN GRECI'A,
SI FORTE PUCINU IN DALMATI'A**

XLII. Asia Germanii isi resbunara sangerosu asupr'a Tatariloru pentru armat'a polonã, care a fostu atâtu de multe-ori batuta de acesti-a. Cu tôte acestea Polonii nu se miscau, séu pentru ca i retienea speranti'a de o pace, ce Selimu Ghirai le-a offeritu prin delegatulu seu, séu pentru ca perderile loru din urma au bagatu mare frica în ei: si asia nu cutediau a se arêtã cu o armata în campania. Armele Venetianiloru anca trecu în Greci'a. Dar' în Dalmati'a, sub comand'a lui Erizzo, gubernatore de Cataro, au încercatu se impressóre cetatea Clobuchi; au fostu inse respinsi cu mări perderi de catra Pasi'a din Herzogovin'a, pe care apoi puçinu dupa aceea l-a batutu generalulu Canegotti.

(23) Cianadu. *Tr. Rom.*

VEZIRULU MUSTAFA PASIA ESTE DESTITUITU SI IN LOCULU LUI SUCCEDA

ALI PASIA

XLIII. Vezirulu Buiucli Mustafa Pasia se întorce la Adrianopole , unde elu se acceptă la recompense si lauda, pentru ca a liberatu Belgradulu de sub obsidiune , si au alungatu pe inamicu de la marginile imperiului ; Sultanulu inse l-a destituitu din dignitatea sa, si acést'a pentru o cauza de nîmica. Odata adica esise din cetate pentru a-si recrea sufletulu dupa' atâte grigi si fatigiuri , si-si petrecea cu venatulu de passeri. Cultuk vezirlerii, carii de multu i erau inimici, ilu denuntia pentru acésta fapta la Sultanulu, dîcîndu ca Vezirulu neglige affacerile si cele mai importante lucruri ale statului, si nu cugeta la alta, de cātu la placerile sale. Acésta calumnia atât'a impresiune a facutu asupr'a slabului si credulosului Sultanu, in cātu immediatu l-a destituitu din veziratu , si luandu-i sigiliulu imperiale, l-a datu lui Sham Tarabolos Ali Pasia (24), facîndu-lu pe acést'a mare-veziru. Dar' pentru că se nu para ca este ingratu façe de acela care a facutu atâte servitie imperiului , si pentru ca se nu se nasca vre-o seditiune intre poporu , nu l-a arestatu , nici nu i-a confiscatu bunurile, cî l-a facutu gubernatore Damascului , ceea ce la Turci este un esemplu fôrte raru.

ALI PASIA SE ÎNCERCA A LEGA PACE CU PUTERILE CRESTINE

XLIV. Ali Pasia, vediendu deplorabil'a stare a imperiului, si desperandu de a mai reporta victorii , se adoperă indata dupa inaintarea sa la veziratu , a lega pace cu Germanii si cu Poloni. Dar' fiindu ca voiá a esclude pe Venetiani din combinatiune , pentru că apoi se se întorca cu tôte puterile sale in contra loru, asia tentativele de pace nu i-au potutu succede. Câci de o parte imperatulu Germaniei nu voia a lasa pe confederatii sei si a-i espune la periclu; prin urmare a refusatu cu totu adinsulu ori-ce conditiuni de pace , ori cātu de plausibili ar' fi fostu ele , déca nu se estindu si asupra aliatiloru sei; ér' de alta parte delegatulu regelui cristianissimu,

(24) *Scham Tî:abolos Ali Pasia*. Tripoli de langa Damascu, o cetate in Palestina ; i s'a datu acésta numire pentru a o distinge de Tripoli in Africa, care este cunoscutulu cuibu alu piratiloru din Moréa.

prin daruri si promisiuni grase intr'atâtu au atrasu in partea sa pe Ulemâlii si Mai-marii tierei, in câtu acesti-a in unanimitate s'au opusiu la tôte mesurile pacifice ale Vezirului , si i-au nimicitu tôte intentiunile sale de pace.

VEZIRULU TRAMITTE UNU SERASKIERU IN UNGARI'A

XLV. VEDIENDU Vezirulu, ca in modulu acesta este impedecatu intru adjungerea scopului seu, tramise chiar' câtra finitulu anului Hegirei 1105 unu Seraskieru in Ungari'a. Acesta merse cu assaltu asupr'a cetatiei Titelu, dar' a fostu respinsu cu mare perdere de ca- tra Caprara, generalulu imperialistiloru. Dar' ácêsta victoria a Ger- maniloru n'a adusu nici-o dauna mare imperiului ottomanu ; câci imperatulu Germaniei isi indreptase tóta attentioneâ la bellulu contra Franciei. si asia n'a pututu se lase decâtu o prè pucina armata in Ungari'a, care era necessitata a se tiené mai multu in defensiva, decatu a mai face ceva progresu prin offensiva. Russii si Poloniianca nu faceau alta, decâtu isi paziau frontariile tieriloru loru. Asia nici de o pârte nici de alt'a nu s'a întreprinsu nici facutu ceva mêmorable.

VENETIANII OCCUPA CETATEA CHIO

XLVI. Numai Venetianii au luptatu in acestu anu cu vigóre in contra Turciloru ; ei au facutu o incercare, ce le-ar' fi assecuratu dominatiunea asupr'a mârei , déca o ar' fi sciutu esecutá cu prudentia si cu moderatiune. In de cu primavéra, fiindu timpulu favorabile, tramitu o flota, si la invitarea locuitoriloru din Chio, cari era de religiune romano-catholica (25), attaca insul'a de asemene nume

(25) *Cari era de religiunea romano-catholica.* Mai inainte o mare parte a insulei Chio era locuita de unu poporu care professá religiunea romano-catolica. Anca anteces- sorii sei, cu multe generatiuni inainte, si pêné insul'a anca nu venise sub domina- tiunea turcésca, au venitu din Veneti'a si din alte parti ale Italiei si s'au asediatu aici, aducéndu cu sine religiunea romano-catolica, si transplantand-o din sucesori in sucesori pêné la cea din urma posteritate a loru. Ei nu numai se bucurau de li- berulu exercitiu alu religiunei loru si de aceleasi privilegiuri cu ceialalti locuitori ai insulei, ci anca aveau mai multe biserice edificate de câtu acesti-a, si prin influin- ti'a si autoritatea ambasadorului francesu si a celorlalti principi devotati curtei Ro- máne, au obtienutu de la port'a ottomana mai multe immunitati si prerogative, de

cu o vigóre incredibila. Silahdar Hasan Pasia, guvernatore pe acela timpu alu insulei, audindu de apropiarea Germaniloru , se decisè la

câtu ce aveau ceialalti suditi ai aceluasiu imperiu. Dar' dupa caderea Turciloru la Vienn'a, escandu-se belu între Turci si Venetiani, acesti locuitori despre cari vorbescu aci, s'au facutu spionii Republicei de Veneti'a, si ce se intimplà cu flot'a turcésca la Constantinopole séu prin insule, tôte lo denuntiau admiralului flôtei venetiane. In urma, dupa ce Venetianii au cuceritu tóta Morë'a, curagiulu aceluor locuitori intr'atâta crescuse, in câtu incepura a se cugetá se aduca si insul'a lor sub scutul Santului Marcu. Pentru a-si pune cu atâtu mai bine in practica intentiunea lor, au cugetatu ca, de si cea mai mare parte a insulei este in possessiunea lor, totusi va li consultu se sondeze mai întâiu inclinatiunile Greciloru, cá nu cumu-va acesti-a se le puna vre-o pedeca neasceptata intru esecutarea planului lor. Dar' fiindu-ca nu se incredeau a-si descoperi intentiunile in publicu, asiá au inceputu in conversatiuni private a miciorá valórea Turciloru si a lauda pe cea a Venetianiloru ; si diceau, ca este de temutu, ca dupa allungarea totale de pe mare a flotei turcesci, negresitu ca Republic'a venetiana are se cuprin la tôte insulele Archipelagului. Pentru aceea ar' fi consultu, cá anca inainte de var'a ce se apropia, se-si câstige favorulu Venetianiloru, si spre acestu scopu se tramita o scrisóre catra admiralulu lor, in care se-i céra a protege contra strainiloru pe unu poporu, care are aceeași religiune cu elu; si asia se adjute (déca se póte) unu crestinu pe alti crestini. Dar' Grecii n'au vrutu se se invoiasca la acést'a , parte pentru-ca credintiositatea Venetianiloru le era suspecta , parte pentru-ca credeau ca Venetianii fiindu fórte departati de ei, puçinu scutu le voru poté dá contra poterei Turciloru, cari suntu mai aprópe. Nu era greu inse se prevéda, ca Latinii vor întreprinde ceva si fara ajutorulu lor in favorulu Venetianiloru ; asiá au annuntiatu lui Hussein Pasia, care pe acela timpu erá admiralulu flotei turcesci, ca ei sunt resoluti a remané pênê la mórte credintiosi curticii ottomane, dar' ca sunt între ei multi Latini, cari stau cu Venetianii in legatura nu numai de sange, ci si de religiune, despre a caroru fidelitate ei nu potu sta buni. Grecii au avutu cu acést'a dué intentiuni : una, ca în casulu candu Venetianii ar ocupa cetatea si dupa aceea Turcii o ar' recuperá, se aiba la indemana escusarea, ca ei au informatu din bunu timpu pe admiralulu turcescu despre acésta eventualitate ; si alt'a, cá se póta scuti pe conceatianiiloru de torturile crudeli la cari ar' fi fostu espusi in casulu candu Turcii ar' fi fostu informati prin altii despre complotulu Latiniloru. Dar' inainte de a adjuge acésta scrisóre a Greciloru la admiralulu Hussein Pasia, Latinii, cari au fostu informati despre totu lucrulu si vedeau ca nu este timpu de perdutu, au tramisu o fregata repede la admiralulu venetianu, rogandu-lu pe totu ce are mai santu, cá se le vina câtu se póte mai curéadu intr'adjutoriu, cáci Grecii au descoperitu planulu lor, si ori ce intardiare din partea sa, nu póte decátu se le aduca ruina totale ; si nu are de a purtá frica de nimicu, cáci cetatea este fara aপরare, desiertata de soldati, fara muniçioni seu provisiiuni, si divisa in factiuni ; prin urinare, ca se capituleze nu trebe alta, decatu cá flot'a nimica se se arete innintea ei. Dupa ce a priimitu acestu nuntiu, admiralulu venetianu a plecatu in cea mai mare graba spre Chio, si intr'adeveru ca a gasitn

inceputu a se apera cu tóta puterea. Dr' dupa aceea a vediutu ca locuitorii crestini ai insulei l-au perasitu, si ca au de cugetu a preda

cetatea chiar in starea precumu i-o descriussera Latinii, adeca fara soldati si fara lucrurile ce sunt necesarie la sustinerea unei obsidiuni : asi a attaca numai de ctu si in cte-va zile o silesce a se supune puterei sale. Pe timpul acest'a se tienea in Chio, unu Damad (*) sc Silahdar Hasan Pasi, nu că guvernatore, ci numai că persóna privata ; elu adeca a fostu tramisu aici de Sultanulu pentru a se sustiené din veniturile Insulei, pn i-ar pot da unde-va pasialicu. VEDIENDU ACESTU OMU, ca din lips'a totale a celor necesarie este imposibile de a se sustiené cetatea, a intrebatu pe Mufti, care anca era acolo in esiliu ; dca pte unu musulmanu cu consciintia curata se prede crestiniloru o cetate, care nu are nici unu soldatu intru aperarea sa, pentru că cu modulu acest'a se mantuisca pe locuitorii ei musulmani ? Mufti i respunse cu urmatori'a Fetva : Dinele ce se face prin acést'a la attu musulmani, sterge pecatulu ce prin predarea cetatiei se comitte contra legei Coranului. In urm'a acestei sententie, Damad dupa asseidiu de patru zile a predatu cetatea sub certe conditiuni in man'a Venetianiloru. Acesti-a, dupa cucerirea cetatiei au devenitu si mai insolenti, si au tractatu cu assemenea crudelitate pe Greci c si pe Turci. Ba anca, audindu de nuntiu ce au tramisu Grecii catra admiralulu Hussein Pasia, le-au inchisu tte bisericile, le-au confiscatu tte bunurile ; au opritu pe prototii greci de la esercitiulu functiuniloru loru si de la administrarea sacramentelor si n'au permisu la altii, dectu numai Latiniloru de a comunica in patulu mortiei pe Greci, si de a le boteza copiii. Grecii s'au incercatu cu suplice, cu lacrimi, ba si cu presente, de a imblandi pe Venetiani ; au cerutu ca déca nu alt'a, se-i lase celu puinu a frequenta neconturbati bisericile loru, si liberulu esercitiu alu servitiulu loru divin. Dar' tte au fostu in vanu ; ei n'au potutu obtien nimic ; din contra i s'au ordinaru a cerceta bisericile latiniloru, déca nu voiescu a fi tractati ca rebeli si inimici ai cultulu divin. Dar' acsta insolentia a Venetianiloru n'a remasu lungu timpu nepunita. Cci indata la anulu, candu Mezzomorto a alungatu pe Venetiani din insula, Latinii s'au rugatu din totu sufletulu ca se fia reprimiti in acea fraternitate, de la care Venetianii esclusera mai inainte pe Greci. Dar' departe de a li se accord cererea, ei ar' fi meritatu cele mai severe punitiuni, de cari numai cu mare necasu au potutu se scape. Este o lege in imperiulu ottomanu, care dice, ca dca o tira a fostu numai trei zile in posesiunea inamiculu, se iea de la proprietarii de mai inainte si se confisca in favorulu thesaurulu Sultanulu ca pamentu de nouu cuceritu, dca cumu-va locuitorii n'ar' voi se se rescumpere cu pretiu ce li se impune. In conformitate cu acsta lege s'a cerutu de la toti locuitorii insulei Chio o summa de cinci-spre-diece sute de pungi c taxa de rescumperare. Grecii, vediedu ca o sarcina attu de grava i apesa frte tare, au adresatu Sultanulu o petitiune, in care i aretara, ca anca inainte de cucerirea Damascului prin armele musulmane, ei au platitu tributulu guvernatoriloru imperiulu, si de la acelu timpu incóce ei niciodata n'au refusat de a-lu plati, nici ca au lucratu vre-odata, nici ctusi de puinu ; in prejuditiulu statulu ; nu ei suntu autorii calamitatiloru din urma ; ci Lafinii ; a-

(*) Ginere sc cumnatu alu Sultanulu *Tr. Rom.*

cetatea fara consensulu seu in man'a inimicului. A vedutu si aceea, ca garnison'a sa è prea pucina pentru a potea resiste fortiei Venetianilor : asià a capitulatu si a predatu cetatea acestora. pentru a nu cadé elu insusi captivu in mânele lor. Venetianii, cari voiau a-si deobligá pe Pap'a de la Roma, au inchisu tôte besericele de ritulu grecescu, si au opritu a se face servitiulu divin in limb'a greca, precumú și alte rituri usitate in biseric'a orientale ; au constrinsu pe locuitori parte cu puterea, parte cu intrige a se conforma dupa principiile bisericei romano-catholice ; si au comis anca si alte fapte contrarie justitiei si conditiunilor de capitulatiune.

EI AR' FI POTUTU OCCUPA SI SMIRNA DECA NU-I DESVATUIA CONSULII PUTERILORU STRAINE

XLVII. Dupa ce cu modulu acesta au regulatu trebile in cetate dupa cumu le-a placutu, se resolvira a impresora Smirn'a. Dar' in

cesti-a stau in legatura de sange si de religiune cu Venetianii, si au vendutu cetatea loru inimicului : se róga deci : cá in considerațiunea perpetuei loru fidelitati catra imperiulu ottomanu , se le scada tax'a ce le-a impusu ; si pentru cá in viitoriu se póta avé o viétia mai secura in insula, se denege Latiniloru dreptulu de cetatiani ; séu déca acést'a nu s'ar' poté, atunci se binevoiesca Sultanulu a le assigná o singura insula ori cátu de deserta, unde, parasindu'si patri'a, se se asedie cu muierile si cu copiii loru ; cáci mai bine voiescu a trai in seracia si in pace, decâtu se fia cu fric'a totu in spate de a-si perde la totu momentulu si viétia si averea ; este imposibile, daosera ei in urma, cá se póta fi securi de viétia in acésta insula, pe cátu timpu sunt mestecati cu locuitori de biseric'a latina, cari au tradatu Venetianiloru cetatea, si cari pururea nu voru intermitte de a le stá intr'adjutoriu pentru a o cuceri anca odata. Intr'aceea Hussein Pasia (care era admiralu pe timpul candu Venetianii au ocupatu insul'a Chio) se inaltiasa la dignitatea de mare-veziru Sultanulu i comunicá petitiunea Greciloru, si-i ceru parerea. Vezirulu declara, ca totu ce espunu Grecii in petitiunea loru, este purulu adeveru ; si spune totodata, ca ei anca atunci l-au informatu despre intentiunile si planurile Latiniloru. Sultanulu , dupa ce s'a convinsu despre adevेरulu lucrului, a redusu tax'a impusa insulei la summa de cinci-sute de pungi, a condamnatu pe Latini la galere ordinandu ca tôte bunurile lor se se distribuie intre locuitorii greci. Acésta sententia rigorósa in sine, dar' care ar' fi meritatu-o pentru ne mai auditele loru crudelitati, s'ar' fi executatu in tóta intinderca sa, déca nu se intrepunea ambasadorele francesu, care parte prin autoritatea sa, parte prin bani a potutu face atátu, in cátu s'a iertatu Latiniloru punitiunea cu condamnarea la galere ; dar' si acést'a n'a potutu-o esoperá sub alta conditiune, decâtu numai déca ei se voru marturisí de membri ai bisericei greco-orientali. Cu modulu acest'a s'a facutu, de asta-di nu mai este nici urma de papismu in iasul'a Chio.

cale i-au intimpinatu consului francesu, anglesu si holandesu si i-au rugatu se crutie cetatea, aretandu-le intre alte motive contra obsidiunei anca si acea grava impregiurare, ca mai tóte magazinele din Smirn'a sunt incarcate cu negotiuri de ale respectivilor loru conationali; si déca aceste negotiuri sub durat'a obsidiunei voru fi nimicite prin focu ori rapite de soldati, domnii loru voru cere desdaunaro cu procente cu totu numai de la Venetiani. Dupa acestere-presentatiuni, Venetianii temendu-se cá se nu atítie contra loru resimtiementulu celorlalte puteri crestine, au renunsiatu de la intentiunea loru, si s'au intorsu acasa cu flott'a.

SUCCESELE VENETIANILORU IN DALMATI'A

XLVIII. In Dalmati'a Venetianii sub comand'a lui Delfini improsora si ocupa cetatea Ciclut, supunu si cetatea Clobuchi, care in anul trecut in vanu se incercara a o cuceri Seraschierulu Solimanu Pasia, guvernatoarele Albaniei de dóue ori a facutu asaltu asupr'a cetatiei Ciclut, cu scopu de a o reocupa, dar' de atâte-ori a fostu respinsu. Pentru acést'a a fostu acusat de neglgentia la Sultanulu, care l-a si destituitu apoi din postu, si in locul lui a numitu pe Elmas Mehemedu Pasia, guvernatoarele Bosniei, esitu acumu de curendu din seraliu si inaintatu la acelu postu.

ARABII SE REVOLTA CONTRA SULTANULUI, SI VOIESCU A OCCUPA MECCA

XLIX. Pe candu armele otomane aveau succese atátu de nefericite in tóte partile Europei, pe atunci in Asi'a erumpe o noua seditiune. Emiru Mahomedu, unulu din principii arabi, in fruntea a mai multoru mii de compatrioti ai sei, ataca, préda si despóia caravan'a ce mergea in peregrinagiu la Mecca (26). Dupe aceea imultinduse nu-

(26) *Mecca*. Fiindca Arabii vagabundi, cari se tienu in desertele dintre Damascu, Bagdadu si Mecca, prin rapinele loru faceau, de mai alesu calea catra Mecca arare-ori era segura, in câtu pentru peregrinarii cari au superstitiunea de a cercetá mormentulu lui Mahomedu (*). erá forte periculosu de a face acést'a caletoria: asiá imperatii ottomani, dupa Selimu I. cuceritoriulu Egiptului, se resolversera a le da din

(*) Mahomedu este immormentatu in Medin'a. Cercetarea mormentulu seu, cá o fapta buna. este lasata in liber'a voia a fia-carui musulmanu; dar' peregrinarea la Kiabe séu la templulu santu in Mecca, se cuprinde intre preceptele Coranului, (Capu II. versu 91 *Tr. Rom.*). Vedi nota 51 la Capu IV din Cartea II. *Tr. Germ.*

merulu sectatoriloru sei, merge si impresórá Mecc'a. Dar' petrunsu de sanctitatea acestui locu, si cuprinsu de fric'a de a comite sacrilegiu, s'a retrasu fara a atacá acésta cetate. Sham Beglerbegu dimpreuna cu alți Pasi din aceste parti au fostu tramisi in contra lui; dar' Sieiculu prin o stratagema i bate pe toti si-i pune la fuga.

SULTANULU AHMEDU MORE

L. In midi-loculu atátoru desastre si candu imperiulu incungiuratu de inimici de tóte partile era aprópe de ruina totale, Sultanulu Achmedu móre in anulu Hegirei 1106, si-si da sufletulu seu in mâ-nile lui Mahomodu, dupa ce a traitu cincidioci de ani, si a domnit abia patru ani.

H. 1106

I. C. 1605

CALITATILE LUI ACHMEDU

LI. In temperamentulu si dispositiunile inimei sale, Achmedu a semanatu cu totulu fratelui seu Solimanu, numai era de o intelegintia mai viia, fara insa a avé unu geniu mai subtilu. Unulu din defectete sale erá, ca ascultá de calumniile curteniloru sei si prin instigatiunea acestora schimbá adese-ori cele mai importante trebi numai din cause de nimica. Afectá apparentia unu iubitoriu dedreptate, de si pentru stupiditatea sa nu era in stare de a implini perfectu functiunea unui judecátoriu; cáci elu credea totu ce amiciei sei, corupti de partide, i spuneau la urechia.

buna vointia pe totu anulu patru-dieci de mii coróne de auru din thesaurulu femeieloru de Seraliu, sub titlu de Surre (*); acésta gratificatiune li se dá in apparentia sub pretestu de a le assecurá cãlile si fòntanile, in realitate inse pentru ca nu scieau altu midi-locu de a scapá pe Hagii (**) de acei terribili inimici. Sub decursulu resbelului din Ungari'a, in vre-o cãti-va ani nu li s'a tramisu summ'a promisa; asiá Sieiculu Emiru Mehemedu cu tribulu seu au incungiuratu pe peregrinari intr'o strimtória, si, fiindu-ca nu aveau apa. i-au constrinsu a se predá. Intre acesti-a era si renumitul Chan alu Tatariloru, Selimu Ghirai; pe acesta ilu obligara, prin arabianulu Rai (***), a presenta Sultanului gravaminile loru, si a midi-loci dela elu, cá se le tramita si mai departe summ'a promisa. Chanulu, dandu-si cuventulu a face acést'a, a fostu immediatu lasátu liberu. Elu si-a si tienutu cuventulu, si nu a incetatu a solicita la curtea ottomana, pécé ce acésta a tramisu totu restulu de Surre Harabiloru; cari apoi s'au asediatu si au remasu in pace.

(*) Surre insémna propriamente punga *Tr. Germ*

(**) Peregrinari *Tr. Rom.*

(***) Despre acestu cuventu vedi not'a 52 la Capu III din Cartea III. *Tr. Rom*

ESTERIORULU LUI ACHMEDU

LII. Elu avea ochi mări negri, facia palida, barba rotunda, care trecea in rosía mestecata cu peri negri ; nasu lungu si subtire , statura de midi-locu , si unu fôle mare imflatu nu atât de grosime, câtu de hydropía. In câtu pentru devotiunea si zelulu seu catra legea mahomedana, elu in respectulu acesta a fostu mai pucinu bigotu de câtu fratele seu Solimanu.

ISTORI'A

DOMNIEI LUI MUSTAFA II.

ALU DOUE-DIECI-SI-DUOILE IMPERATU ALU TURCILORU

CAPU IV. DIN CARTEA IV.

SULTANULU MUSTAFA, ALU SULTANULUI MAHOMEDU FIU, SE PROCLAMA IMPERATU

I. Precumu Kioprili Mustafa Pasia, dupa mórtea Sultanului Solimanu s'a incercatu a eslude de la tronu pe Mustafa, fiulu lui Mahomedu IV., chiar' asiá acumu dupa incetarea din viétia a lui Achmedu, Vezirulu Scham Tarabolu Ali Pasia s'a incercatu a face totu aceeași ; dar' acesta n'a fostu atátu de fericitu ca celalaltu. Tarabolu Ali Pasia, spre a-si adjuge scopulu, a convocatu unu consiliu din cei mai de frunte dignitari ai statului, si se incercá a-á trage cá se puna imperatu pe Ibrahimu, fiu alu defunctului Achmedu, unu principe abiá de trei ani. Argumentulu seu era, ca nu se cade si este injustu a rapi coron'a de la fiulu unui Sultanu , care a muritu in dignitatea de imperatu. si a o da la fiulu fratelui seu, care de si a fostu Sultanu, dar' in urma a fostu destituitu si a muritu cá simplu cetatianu. Acesta era rationamentulu seu professatu in publicu ; in realitate inse, motivulu pentru care voia cá Mustafa se nu adjuge pe tronu, erá ca se temea, ca déca unu principe vigorosu si espertu in affacerile publice, precumu era Mustafa, va adjuge la coróná, atunci elu isi va poté perde puterea absoluta de care se bu-

cură asupr'a armatei si asupr'a statului sub Sultanulu Achmedu ; pentru aceea mai bucuros ar' fi vrutu se aiba de`Sultanu pe unu infante, si a-lu tiené sub tutela cá pe unu pupilu alu seu, si a face in numele lui ceea ce-i va placé, de cátu a fi in periclu perpetuu sub unu imperatu de étáte matura. Dar' inainte de a castiga pentru opiniunea sa pe dignitarii tieriei, Hasnadar Bashi, Nazir Aga (1) a informatu pe Mustafa despre mórtea unchiului seu (2) : ilu libera din loculu unde era inchisu , si-lu chiama cu insisténcia se priimésca sceptrululu ottomanu. Mustafa priimesce cu placere acésta invitare, si pe candu Vezirulu se consultá cu dignitarii tieriei despre alegerea noului Sultanu, elu fara scirea vezirului se pune pe tronulu, si cei dântáiu cari l-au salutatu de imperatore au fostu Cialik Ahmedu Aga (3) si Cerkes Mahometu Aga (4).

(1) *Naziru Aga*, Era pe acestu timpu Hasnadar Basi séu inspectore asupra tesaurulu ce se pestrá in seraiulu femeiloru. Nu multu dupa aceea a fostu inaltiatu la dignitatea de Kislar Aga ; si avea la Sultanulu unu crediementu atatu de mare, in cátu mai multu se temeau Vezirii de elu , decátu elu de Veziri ; si Sultanulu insusi nu voiá a întreprinde nimicu in affacerile publice , fara a-i cere mai inainte parerea lui. In acésta védia s'a sustienutu elu prin o mare a sa desteritate sub totu decursulu imperatiei lui Mustafa. Dar', dupa ce acest'a a fostu destituitu, era se o patiéscá reu, cáci conspiratorii au atribuitu lui tóte acele gresiele ce le comissese. Sultanulu Mustafa. Dar' Sultanulu Ahmedu l-a agratiatu , si dandu-i dimissiunea de la curte, l-a tramaisu in Egiptu.

(2) Traductorulu anglesu si celu germanu dicu *fratelui seu* ; ceea ce este o eróre, cáci Achmedu II a fostu frate cu Mahomedu IV tatalu lui Mustafa, si Achmedu III care a urmatu lui Mustafa, a fostu frate cu acest'a, cá fiuu alu lui Mahomedu IV , *Tr. Rom.*

(3) *Cialik Ahmedu Aga*, nascutu in Russi'a rosia. A fostu prinsu in espeditiunea de la Camenieti, si trecédu la mahomedanizmu, a fostu susceptu in palatulu Sultanulu. Aici, sub domni'a lui Mahomedu IV., pre candu Mustafa era anca numai copilu, a purtatu servitiulu de Ciochadaru, Dupa ce Mustafa s'a inaltiatu la tronulu , acestu Cialik a fostu mai ántáiu numitu Kiutciuk, si apoi Buiuki Mirahoru. Din acestu postu a fostu in urma dimissionatu, fiindu-ca nu voiá a priimi nici-unu Pasialicu. Dar' elu sta si asta-di in mare védia la Turci ; si de si numai cá persóna particulara , dar' traisce intr'unu modu fórté splendidu in Constantinopole. Numele de Cialik i s'a datu pentru ca are o cicatrice in fácie, ce i-a remasu dintr'o vulneratiune primita in resbelu. De altminterea asia se numescu la Turci toti acei-a cari sunt trunchiati si vulnerati in óre-care parte a trupului. Asiá pentru esemplu, se dice Cialik Ciolak la unulu care si-a perdutu o mana séu unu degetu Dar' aci trebe se observamu , ca acestu individulu nu trebe confundatu cu unu altulu de asemene nume, pe care la

VEZIRULU DESISTE DE LA PROPUSULU SEU DE A PUNE IMPERATU PE IBRAHIMU

II. Insciintiandu acesti-a pe ceialalti omeni de curte despre alegerea noului Sultanu, mersera cu totii a-si manifesta omagieile si suppunerea loru catra imperatulu, care le era foarte placutu. Vezirulu anca vedindu ca officiarii de curte l-au prevenitu in intentiunile sale, a grabitu si elu cu Aga Ieniceriloru si cu alti dignitari a merge la Sultanulu si a-i saruta paliulu, prefacendu-se ca è forte satisfacutu cu acèsta allegere.

SULTANULU NU OBSERVA INTRIGELE VEZIRULUI SI-LU CONFIRMA IN POSTU

III. Mustafa se face că si candu nu ar' scè de intrigele Vezirului, si rezervandu-si resbunarea pe altu timpu, ilu confirma in postulu seu de mare-vezir u, i daruiesce una dulmana cu blana de zebelinu, si-i recomanda a se ingrigi cu o particulara diligentia despre trobèle belice si cele publice de statu.

MUSTAFA DECLARA CA VOIESCE ELU SINGURU A COMANDA ARMAT'A SI A ADMINISTRA TREBÈLE PUBLICE

IV. A patr'a dè dupa suirea sa pe tronu, Sultanulu Mustafa da unu manifestu, prin care declara, ca intentiunea sa este a lua insusi comand'a armatei in contra Germaniloru. Elu adeca nu se indetuliá numai cu titlulu de imperatu, cì voiá a luá sarcin'a de a impliní tóte detorintiele unui bunu generalu. Elu esaminá, ordiná si dispuse tóte singuru; dede ordinu a se confectioná tunuri nòue si de cele grele; procurâ munitiuni si provisiuni, si distribuì soldulu convenitu soldatiloru; chiamâ la sine pe ministrii si officiarii parin-

inceputulu domniei lui Ahmedu III, rebellii l-au facutu Aga Ieniceriloru. Despre acest'a vomu vorbi mai in josu (*.)

(4) *Cerkesu Mahomedu Aga*, Anca tineru fiindu, a fostu adusu intre alti captivi din Cercassi'a la Constantinople, si s'a crescutu in palatulu imperiale. Dupa dimisiunea lui Cialik Ahmedu Aga, elu a fostu numitu in locul acestui-a de Bniuk Mirahoru, din acestu postu s'a naintatu la dignitatea de Pasia cu trei tuguri, si a fostu mai întâiu guvernatore in Aleppo, apoi in Ierusalimu, si in alte locuri. Dupa reocuparea Moreei prin Turci, a fostu transmisu aici in calitate de Seraskiru unde este si de presentu. Pentru amorulu seu de dreptate, si pentru marele seu curagiu elu ta in mare reputatiune la curtea ottomana.

(*) La not'a 1 din Capu V. Cartea IV. *T. Rom*

telui său, cari erau în retragere prin țeri departate, și-i înalță la noul posturi, în cari se se p^ota distinge cu mai mare și mai multu avantaju pentru Statu ; tramise în Bosni'a după Elmas Mehemedu Pasia (5), celu mai iubitul fostu camerariu alu parintelui său, și-lu făcu mai întâiu Nisangi Pasia (6), apoi Rekiab Caimacamu (7), și-lu

(5) *Elmas Mehemedu Pasia*, unii dîcu că é unu asiaticu, alții că é bosniacu de nascere. Anca că tîneru. pentru rar'a sa frumusetia, Mahomedu IV l-a primitu în palatu, și i-a datu numele de Elmas, adică Diamantu. Se vorbiă că Sultanulu l-a întrebuintiatu pentru plăcerile sale detestabili ; dar' sunt între Turci că și între creștini mulți, cari credu că despre această înclinatiune viti^osă a Sultanului nu este alta probă, decăt^u împregiurarea că elu dădea nume singulare celoru mai frumoși domestici ai sei. După m^ortea Sultanului Mahomedu, Elmas a ocupatu mai multe posturi la curte. Sultanulu Achmedu II. 'lu făcu Pasia cu trei t^uguri în Bosni'a ; é' Sultanulu Mustafa II 'lu înalță la dignitatea de mare veziru. Elu apar^u superioru Germaniloru în două batai : odată cându a constrinsu pe Veterani a se retrage ; altădată cându a dejucatu planulu lui Fridericu-Augustu, electore de Saxoni'a, contra castrelor^u sale. Dar' lupt'a de la Zenta, unde principele Eugenu a batutu pe Turci, a fostu pentru elu fatală ; căci în curagiulu său pr^o infocatu voindu a atacă pe Germani contra opiniunei celorlalti Pasi mai esperti, chiar în momentul, cându era se începă ataculu, a fostu ucis de unii Ieniceri rebelli. Unu ingeniosu poetu turcu a însemnatu timpulu mortiei sale prin urmatorulu chronosticu : *Nemce cursiunile sildi Elmasi*, s^eu : plumbulu Germanulu a poleitu diamantulu. Prin această frază se face allusiune la două : un'a că după opiniunea comună, plumbulu strică diamantulu ; alt'a, că după cumu se spune, diamantulu numai asiă 'și capeta lustrulu, deca 'lu poleesci cu plumbu. Pre langă t^ote aceste, elu a fostu unu barbatu modestu, sobriju și prudente ; departe de a fi avaru (esemplu rar^u între nobilimea turc^esca), și mare amatoriu de dreptate, afara d^eca nu cumva vre-o cauză publică cerea a oprime pe vre-unu rivalu, s^eu a-lu curăți d'în cale, de și innocentu. Crescutu în palatu, nu avea esperienti'a altor^u Pasi în artea de resbellu ; dar' ce nu i-a datu educațiunea, a suplinitu prin calitățile sale cu cari era dotatu de la natura. o facilitate și desterritate rară în a da consiliu ; o activitate și celeritate fără parechiă, în a esecută unu proiectu ; în cătu după consensulu tuturor^u, elu n'a fostu reu generalu alu armatei.

(6) *Nisangi Pasia*. Acest-a è, care pune marc'a s^eu semnulu numelui Sultanului pe t^ote ordinațiunile, ce esu de la curte. Este unu postu f^orte însemnatu, mai alesu cându-lu ocupa unu Pasia cu trei t^uguri : prin acest'a elu se numără între Cube-Veziri, și în Calibe-divanu siede imediatu langă merce veziru, chiar sub ferestr'a unde sta Sultanulu pentru a audi totu ce se delibera în consiliu. Dar postulu nu è atât^u de însemnatu, cându 'lu ocupa vre-unu Ekitugli, s^eu unu Pasia numai cu două t^uguri, s^eu vre-unu Efendi. T^ote fermancele Sultanului, care se emittu pentru provincia d'în cancelari'a Vezirului, precumu și acele ce essu de la Desterdarulu și concernu Malie și Beglik, (*) trebuie mai întâiu se i le cet^esca Nisangi Kissadaru

(*) Lucruri erariale și de thesaurulu publicu. *Tr. Rom.*

insarcinâ a conduce pe Valide Sultan'a de la Constantinopole la Adrianopole; facù pe Hasen Pasia, consangénulu seu, guvernatore in Diarbekiru; si conferì diferite onoruri la toti acei-a cari au servitu cu credintia imperiulu sub domni'a parintelui seu. Prin aceste fapte isi castigâ atât'a reputatiune, in câtu nu numai totu poporulu communu musulmanu cautá la elu si-lu stimâ ca pe unu sóre care se redica din nuorii intunecosi, si-si promittea sub elu unu viitoriu mai fericitu, dar' chiar' si soldatii veniau de buna voia si din tóte partile, si se oferiau de sine insii a merge in campania si a servi sub unu principe atâtu de prudente.

MERGE INCOGNITO PRIN CASTRE; SI CONDAMNA LA MOARTE PE VEZIRULU

V. Dupa ce tóte erau gat'a, si soldatii prompti cu inima si cu braçia de a incepe resbellulu din nuou, Sultanulu in de cu prima véra din bunu timpu a datu ordinu Vezirului a se pune in castre la Adrianopole. Trei dñle in urma, imbracatu in incognitu, merge in castre, si se mesteca printre soldati, fiindu curiosu se audia ca ce dñcu acesti-a despre elu, despre marele veziru si despre ceialalti mai mari ai tieriei. Intielegéndu din gur'a sòldatiloru ca ce opiniune circula despre elu, ca adeca elu in multe este superioru unchi-

Effendi, apoi le confirma aplicandu Tugra seu marc'a numelui Sultanului; elu 'si scóte si copia de pe aceste si le conserva intr'o anume cassetá. Ordinile inse, cari nu se estindu preste muru Constantinopolei, nu se confirma prin Nisiangi Pasia, ci è de ajunsu a fi semnate de Vezirulu Nisiangi Pasia trehue se lia totdeauna langa persón'a Sultanului, si nu se pôte departa de langa elu, nici a fi tramisu unde-va afara de casulu candu se numesce altulu in loculul seu. Si candu Vezirulu merge in vre-o espeditiune fara Sultanulu, atunci acestu-a i da in loculul lui Nisiangi Pasia pe unu Nisiangi Effendi, care substituindu-lu accompaniéza pe Vezirulu.

(7) *Rekiab Caimacamu*. Candu marele Veziru este ocupatu in vre-o espeditiune militara, Sultanulu totdeauna numesce Rekiab Caimacanu, seu vicariu Sultanulu pe unulu d'ntre Cube-veziri sòu d'ntre Pasi cu trei tuğuri. Oficiulu lui consiste in a face tóte lucrurile ce apartienu Sultanului, si cari le-ar' decide Vezirulu, deca ar' fi presentu; si le face chiar' cu acevazi putere si autoritate, cu care le-ar' face Vezirulu; nu pôte inse se numésca Pasi nooi, nici a destitui pe cei cari sunt, nici a judeca pe vre-unulu la mórte, si puterea lui încéta, indata ce Vezirulu s'a intorsu d'in espeditiune. Mai este unu Caimacamu. cellu din Constantinopole. Acestu-a se numesce de regula, candu atâtu Sultanulu câtu si marele Veziru sunt absenti. Despre acestu-a amu vorbitu in partea prima (*).

(*) A se vedé not'a 54. la capu III din cartea III *Tr. Rom*

loru si predecesoriloru sei, dar' elu anca totu sta sub influinti'a Ve-
zirului, si-lu lasa pe acesta se faca tôte dupa placerea sa , si chiar
fara scirea si fara consimtiementulu lui. Atunci Mustafa se aprinse
si mai tare in contra Vezirului, si se determinâ a-lu puni, precumu
merita. Cu propusulu acest'a merge si esaminéza in persóna tôte
armaturele bellice , si vediendu ca tievile de la tunurile cele grele
nu sunt destulu de bine legate cu feru, ilu infrunta aspru pe Ve-
ziru; acest'a inse voindu a se escusa , pune vin'a tóta pe Toptci
Bashi (8). Mustafa chiama pe acest'a inainte , si-i ordina se spuna,
ca ce è caus'a la acést'a. Toptci raspunde , ca elu a cerutu de la
Vezirulu atât'a ferru câtu era necessariu , dar' ca acest'a i-a refu-
satu, si asia a lasatu se se faca tievile asiá precumu Vezirulu a ga-
sиту de bine. Vezirulu nu potù se nege acést'a , si Sultanulu dede
numai decâtu ordinu de a-lu puni cu mórte, si a-i espune corpulu
trei dîle in Sirik Meidan lá vederea tutuloru, sub cuventu ca a fostu
negligente intru esecutarea ordiniloru Sultanului, in realitate inse,
pentru ca se incercase a esclude pe Mustafa de la tronu si a face pe
tinerulu Ibrahimu imperatu.

ELMAS MEHEMEDU PASIA SE FACE MARE-VEZIRU

VI. Urmatoriulu seu in postulu de mare-veziru a fostu Elmas
Mehemedu Pasia , pe care Sultanulu cu puçinu mai inainte ilu in-
naltiasa la dignitatea de Caimacamu. Era'o persóna de o ingenio-
sitate fôrte rara, si pentru aceea a meritatu a fi mare-veziru ; dar'
era anca tineru , si Pasii cei mai betrani murmurau vediendu-se
sub command'a unui Veziru june si pucinu espertu ia trebile pu-
blice.

SULTANULU COMMANDA ARMAT'A IN PERSONA, OCCUPA LIPPA, SI BATE PE IMPERIALISTI

VII. Dar' Sultanulu Mustafa nu luâ in seriosu aceste murmure ;

(8) *Toptci Basu*, se numesce oficiarulu care are inspectiunea asupr'a tunurilor
asupr'a Kombaragiloru (*) séu tunariloru, si asupr'a soldatiloru ce-i sunt dati spre
acést'a. Atâtu si nimicu mai multu este deregatori'a lui ; căci este unu altu comis-
sariu de artileria numitu Gebegi Basi, care are sub inspectiunea sa pravulu (iérb a)
de tunuri, glóntiele , si celelalte munitiuni necesarie.

(*) Cuventulu Kombaragi in sine insemna Grenadiru *Tr. Rom*

din contra, se pune in fruntea armatei, trece Dunarea aprópe de Belgradu, impressóra Lipp'a si Titelulu, le attaca si le ocupa; apoi da ordinu a derima fortificatiunile acestoru cetati. Pre candu erá ocupatu cu aceste lucruri, priimesce scirea prin tatarii ce tramisese inainte, ca Veterani cu siepte mii de Germani a esitu din Transilvani'a, si vine a se intruni cu armat'a imperiale de sub comand'a lui Fridericu Augustu (9), electorele de Saxonia, si ca nu este mai departe de acesta decâtu distantia de vre-o optu óre. Pentru a interceptá acea truppa a lui Veterani, Mustafa transmite inainte pe Mahmud Beg Ogli, beglerbegulu de Rumeli'a, cu truppele cele usióre, si imediatu dupa aceea i urméza si elu cu celelalte truppe alle armatei. Dupa unu mersu rapede de duóe díle adjuge Mahmudu in faci'a Germaniloru; despre cari eu nu stau in dubiu a díce, ca au fostu cele mai brave si cele mai curagióse truppe, ce a produsu vre-odata Germani'a: fara a aretá celu mai micu semnu de frica, si ca si candu trupurile loru ar' fi fostu invulnerabili, ei stau locului, si provóca óresi-cumu la lupta pe Turci, cari veniau asupr'a loru in numeru prodigiosu. Mahmudu Beg Ogli, de si era superioru imperialiloru in fortia, totusi n'a tienutu de consultu a se lasa in lupta cu ei, pênê ce nu va sosi si Sultanulu cu restulu armatei; si asiá a datu ordinu truppeloru sale a molesta pe inamicu numai fn mici loviri, si a impededá cá se nu le scape din mana. Intr'aceea adjuge si Sultanulu cu Ienicerii si cu ceealalta armata, si imediatu da ordinu a atacá cu celu mai mare focu pe Germani din tóte partile. Generalulu germanu din contra a lasatu duóe regimente indereptu pentru a pazi castrele, si a intratu in lupta numai cu cinci mii de ómeni; acesti-a sustienu foculu cu atáta eroismu, in cátu Turcii dupa scurta resistantia au fostu constrinsi a se retrage. Sultanulu care priviá la lupta din óre-care distantia, vediendu acésta perdere neasceptata a ómeniloru sei, vine

(9) *Fridericu Augustu*. Turcii si asta-di 'lu numescu Naal-Kiran séu Fránge-potcove, fiindu-ca in tinereti'a sa atátu era de tare, in cátu potea frange ferulu cu man'a. Scimu ca Turcii au usulu a da nomenclature particulari nu numai generaliloru, dar si poporeloru intregi, precum amu aretatu acést'a in'partea prima (*).

(*) A se vedé not a l. la capu VI. din cartea III. *Tr. Rom.*

intr'atât'a furia, in câtu elu insusi alérge in calea fugitiviloru, omóra cu man'a sa pe mai multi, si pe ceialalti i face se incépa lupt'a din nuou. Turcii rusnati de fug'a loru, prindu nuou curagiu, tragu spre arip'a stanga a Germaniloru, attaca carale cari acoperiau castrele acestora, si petrundu in elle nu cu puçina perdere. Veterani intr'acésta se retrage cu truppele sale catra castre, se arunca asup'r'a inamicului cufundatu in préda, si face unu masacru mai terribile de câtu celu de mai inainte. Turcii érași prindu fug'a, si nu se oprescu pênê nu-i intimpina érași Sultanulu, care vediendu mai ântâiu pe Shahin Mahomedu Pasia, l-a infruntatu cu urmatóriele cuvinte: » Acela a comis o mare eróre, care « te-a numitu mai ântâiu Shahin (adeca falconu); câci tu nu spargi cá unu falconu cu « unghiele rapace capetele inamiciloru; ci cá unu grauru tragi dupa « tine o turma de fugitivi ». Shahin Mahomedu Pasia intr'atâtu s'a simtîtu de atinsu prin acésta reprobatiune, in câtu immediatu s'a dusu la Mahmud Beg Ogli, si cu acesta dimpreuna aduna din nou trupele fugitive, si resoluti ambii, séu a invinge séu a muri pentrn legea loru, attaca a trei'a óra pe Germani. Aga Ieniceriloru, din partea sa anca face assemenea; adeca, infruntandu-lu bine Vezirulu merge si ellu, si readunandu-si Ienicerii, i duce érași la lupta. Asia Turcii si Germanii intra acumu a treia-óre in lupta cu assemenea resolutiune si de o parte si de alt'a; si se batura câte-va óre cu cellu mai mare focu: câci de o parte se luptá speranti'a victoriei, si de cealalta desperatiunea. Si anca este probabilu ca Germanii ar' fi potulu sustiené tóte atacurile Turciloru, déca generalulu Veterani in celu mai mare focu alu luptei n'ar fi fostu vulneratu si prin acést'a constrinsu a se dá josu de pe calu si a se pune pe unu caru. Câci imperialistii vediendu acést'a si ne mai avendu acumu comandante, au inceputu a se retrage, dar' intr'atâta ordine, in câtu te indoiai de este acésta fuga, séu numai o simpla retragere. Sultanulu anca vediù ca e lucru difficile si periculosu a-i persecutá; câci desperatiunea i-ar' poté face si mai terribili, asiá ordinâ in secretu lui Mufti cá se indivineze unu espedientu pentru a retiené armat'a ottomana in castre. Mufti, suppusu poruncei domnului seu, emite o Fetva, prin care declarâ, cá este in contra preceptelor Coranului a per-

secuta pré vehementu pe inimiculu fugitivu ; si care pere in asemenea casu, unulu ca acel'a isi perde corón'a de martiru.

REFLEXIUNI DÚPA VICTORI'A CASTIGATA ASUPR'A IMPERIA LISTILORU

VIII. Intr'adeveru Sultanului anca avea ratiuni multe si fôrte momentóse de a retiené pe soldatii sei, se nu mai intre in alte lupte. Una miie de calareti si cinci-spre-diece sute de pedestrime , ce au cadiutu din partea Germaniloru, au fostu resbunati indestulu prin perderea celloru mai de frunte capi-comandanti ai armatei turcesci : câci Mahmudu Beg Ogli beglerbegulu de Rumelia, Shahin Mahomedu Pasia, Ibrahimu Pasia, fratele lui Codgia Dgiafer Pasia, si alti mai multi officari de primulu rangu, cu aprópe diece mii de ómeni soldati turci, au remasu morti pe campulu bataliei. Si anca si acésta victoria atátu de scumpa totu ar' fi fostu dubiósá, déca de o parte Sultanulu prin presentí'a si resolutiunea sa nu intorcea la lupta pe Turcii fugitivi, si de alta parte déca desastrulu ce lovise pe Veterani nu descuragiá pe Germani. Asiá era de a se teme de o perdere anca si mai mare, déca persecutandu cu o pré mare vehementia pe trupele crestine, acestea in desperatiunea loru si in acestu periclu estremu si-ar' fi intorsu tóte puterile asupra Turciloru. Pentru aceea si Sultanulu s'a indestulitu cu atátu, ca a potutu respinge pe aceea glóta de Germani, si prin acést'a a castigatu glori'a de o victoria ; si ne mai cugetandu la ceealalta armata germana , s'a intorsu cu trupele sale spre Dunare.

SULTANULU IN REINTOARCERE SPRE CONSTANTINOPOLE OCCUPA UNELE CETATI

IX. In reintórcerea sa spre Constantinopole occupa Lugosiulu si Caransebesiulu, care erau fara aperare, derima fortificaçiunile ; trece prin Romani'a, adjunge si intra cu mare triumfu cá invingétoriu in Constantinopole.

IMPERIALII DE ALTA PARTE SE RETRAGU IN CASTRE DE IARNA

X. Fridericu-Augustu face cam asemenea, de si fară gloria de trofee. Elu mai multu s'au aretatu numai , cu trupele sale inaintea

inimiculuf, decâtu se le duca in lupta : si apoi le-a trâmisu si elu in quartire de iarna.

POLONII PRIN LASITATEA LORU LASA PE TATARI SE LE DEVASTE TOTA TIEAR'A

XI. Polonii, sêu pentru indispozițiunea regelui loru, sêu pentru ca mai purtau ancă fric'a perderiloru din urma, au remasu in neactiune si n'au cutediatu a trece preste Dnistru, sêu a reintra in Moldavia. Ei credeau ca au facutu destulu, déca isi pazescu ceea ce au cuceritu, si-si apera frontariile contra invasiuniloru perpetue ale Tatariloru. Căci de si imperiulu ottomanu era destulu de strimtoratu din alte parti, acesti flageli ai crestinismului totusi n'au intermisu unu anu macar' dea devasta Podoli'a si Pocuti'a pênê pe la Leopole, si a lua captivi pe locuitorii cari atâtu de tare se incredeau in armele polone. Abiá ce trecuse érna, si Caplanu Ghirai, Chanulu Tatariloru din Crime'a, vine si attaca pâna si suburbiile Leopolei, pune man'a pe patru tunuri mici de la portile acestei cetati, si era pe ací se prinda si pe generalulu Dablonoski ; apoi se întorce gloriosu la Crime'a tatarica cu mai bine de patru-spre-dece mii de captivi.

CZARULU RUSSIEI IMPRESORA AZACULU , DAR SE RETRAGE FARA SUCCESU

XII. Petru I. Czarulu Russiei voiá se estermine cu totul acestu reu si se puna capetu aceloru devastatiuni ; cu acêsta intentiune merge pe la inceputulu primaverei se attace Azaculu (Azovulu), celu mai intaritu propugnaculu alu Crimeei tatarice. Dar soldatii sei pe atunci nu erau anca invetiati cu asediulu, si garnison'a ancă se aperá cu multa bravura ; asiá a trebuitu se se retraga fora a poté face ce-va.

MEZZOMORTO BATE FLOT'A VENETIANA

XIII. Cu mai bunu succesu s'a purtatu resbellulu in acestu anu contra Venetianiloru. Acestia, incuragiati prin cucerirea insulei Chio tindeau la dominatiunea a tóta marea, si flot'a turécésca nu mai avé curagiulu de a se areta inaintea loru. In aceste impregiurari s'au tienutu la Constantinopole mai multe consultatiuni, cumu s'ar restabili puterea navale éراسi in stare buna. Intr'aceea vine in védia

numele lui Mezzomorto (10), care pe acela timpu era comandante, numai asupr'a unui singuru vasu. L au chiamatu și pe elu in consiliu. Aici vedindu Mezzomorto ca cei mai multi tienu de mai consultu a purta resbellulu numai defensivu, elu nu numai ca le-a consiliatu contrariulu, dar le propuse anca si recucerirea insulei Chio, ca unu lucru ce pre usioru se pôte face, si se offeri insusi a o recuceri, déca i se voru da la dispositiune nu mai multu de patru sultane si o parte din galere. Admiralulu Aimidge Ogli Husein Pasia, ilu tractâ cu despretiu si-lu considerâ de unu fantastu si nebulu, ba pre langa infruntari anca-lu si amerintâ. Dar' Seraskierulu Misirli Ogli (11) care era capu-comandantele resbelului contra Venetia-

(10) *Mezzomorto*. Africanu din parinti mauritani. Anca d'in tineretiele sale a exercitatu meseria de piratu din portulu Tunis in marea mediteranea; prin acést'a si-a facutu nume. In urma, intr'o lupta cu Spaniolii a cadiutu in manile acestor-a, si l-au facutu prisionieru. In acésta lupta a fostu vulneratu de mörte, si de aci i s'a datu numele de Mezzomorto, séu Semi-mortu, care i-a remasu pe tóta viéti'a. Elu adeca se vindcă d'in vulnerea sa, si dupa arestu de siepte-spre-điece ani compatriotii lui l-au rescumperatu, si elu éراس a inceputu meseri'a sa cea vechia, si facea crestiniloru mare stricatiune. Cu timpu, facéndu servitie importante Turciloru la Chios, a fostu numitu capitanu de galere, si in urma comandantu a tóta flot'a turcésca. Candu a trebuitu se se presente la Sultanulu in Adrianopole, pentru a accepta dignitatea de admiralu cu trei tuguri, a cerutu cá favoru particulariu, cá se nu fia obligatu pentru dignitatea de Veziru. ce i se ofere, a-si schimbâ uniform'a marinara de o parte, si de alt'a se-i fia permissu a instrui marinarii si trupele de marina in artea de a se bate pe mare, si a le dá anume regule de cari se se tiena. Si un'a si alt'a i s'a accordatu. Ceialalti veziri nu incetau a'lu indemna se-si schimbe uniform'a de marinariu, dicundu ca nu se cuvine cu rangulu ce-lu pörta; elu inse a remasu nemiscatu. In urma la insistenti'a necurmata a Veziriloru le respunse, « ca este cu multu mai indecentu, ca flot'a unui imperiu atâtu de mare se ajunga préda unui micu numeru de pescari (*). Si ce è caus'a acestei rusini? aceea ca acesti pescari nu cugeta decâtu la arme, pre candu ministrii imperiului cugeta numai la uniformele loru frumöse. Io d'in parte-mi cugetu ca demnitatea de Veziru, cu care m'a onoratu Altefi'a Sa Sultanulu, nu consiște in uniform'a, ci in bravura; si voiu areta ca unu barbatu ori câtu de reu imbracatu, este de preferitu si mai stimabile decâtu femeile cele mai elegantu imbracate.»

(11) *Misirli Oglu*. Generalu turcu care in privinti'a bravei nu este mai puçinu famosu decâtu Chogia Hiafer Pasia, despre care amu vorbitu mai in susu (**). In lupt'a de la Zent'a si acest-a d'impreuna cu cei-alalti generali si oficiari turci a fostu vic-

(*) Sub pescari intélege pe venetiani. Vedi not'a 1 la Cap VI. din cartea III. *Tr. Rom.*

(**) Vedi not'a 23 la capu II din cartea IV. *Tr. Rom.*

niloru, luà lucrulu in mai seriósa consideratiune, aprobâ propunerea lui Mezzomorto, si-i dede la dispositiune patru sultane câte a cerutu dimpreuna cu optu galere. Cu aceste pléca Mezzomorto inainte spre Chio, si câtu-va timpu dupa aceea vine in urm'a lui tóta flot'a turcésca. La apropiarea sa catre insul'a Chio, nu numai ca s'a luptatu cu bravura contra atacurilor ce veniau din partea flotei venetiane, care era pusa pentru apararea porturilor, dar' anca o respinsu inderéptu, i luà duóe bastimente si o puse la fuga Garnisón'a, incrediuta prea multu in puterea sa, la inceputu nici ca-i pasá ca se apropiau Turcii; dar dupa aceea, candu a vediutu ca navele venetiane suntu alungate cu perdere din porturi, curagiulu garnisónei anca a scadiutu cu totul. Câci ei, Venetianii, nu-si poteau nici-de-cumu imagina, cumu flot'a turcésca de atâte-ori batuta s'a potutu restaura in timpu atâtu de scurtu, séu cumu ar' poté fi cineva intre Turci, care se fia capabile de a-i instrui atâtu de bine in artea bellica pe mare; pentru aceea au lasatu totu cugetulu si tóta sollicitudinea de a fortifica cetatea Chio, ci au inchisu bisericile Greciloru, si au facutu alte lucruri cu totul contrarie promisiuniloru loru. Dar' candu a vediutu garnison'a, ca dupa ce flot'a venetiana a fostu fortiata a perlasá posturile ce ocupá pe mare, murii cetatiei au fostu espusi atacului din tóte partile, si ca nu se mai potu apera cu succesu contra unei armate inimice atâtu de numeróse, atunci au mai lasatu din mani'a loru contra Turciloru, intorcându-o dreptu asupr'a Greciloru, numindu-i tradatori si perfidi, si se resolvira nu numai a-i spolia si a-i uccide, ci lassara a se simti chiar' in fapta acésta a loru intentiune. Grecii, vediendu-se in acésta periculósa situatiune, se încercara mai ântâiu a imblândi furi'a tiraniloru loru si a-i indulci prin cele mai mari promissiuni si asigurari de fidelitate si supunere. Dar' au vediutu apoi ca calumniile concetatianiloru loru catholici despretiuescu adevérule. Si fiindu ca acuma nu mai sciau ce cale se apuce, au informatu in secretu pe Seraskierulu, si i-au relatatu ca sunt in celu mai mare periclu, si ca Venetianii i amerin-

tim'a furiei Ieniciloru spre celu mai mare regretu alu Sultanuluí. Numele seu de Misirli Oglí aréta ca séu este nascutu egiptianu, séu ca parintii sei au locuitu in Egiptu.

tia cu ruina totale , căci acești-a cădiuți într'o frica estrema , nu mai știu cui se atribuie culp'a celui mai apropiatu infortuniu ce-i astépta. Dar' chiar' acésta denunțiare a Greciloru a fostu scaparea Venetianiloru. Căci Seraskierulu in imaginatiune ca aci ar' zace o stratagama din partea Greciloru, pentru a preveni o pierdere neasceptata, se resolvì a esamina mai ântâiu totu lucrulu pênê a nu întreprinde obsidiunea ; si cu modulu acesta a lasatu Venetianiloru timpu de a se imbarca cu tôte lucrurile lor, si cu spoliatiunile de la locuitori si din biserici se pôta fugi si scapa pe navele ce le mai avea in porturi.

TURCII OCUPA INSUL'A CHIO, SI CONSTRINGU PE ROMANO-CATHOLICI A TRECE LA RELIGIUNEA GRECA

XIV. In demânéti'a urmatória întielegându Seraskierulu ca Venetianii au luat fug'a, vine si ocupa cetatea, si pe acei Venetiani, cari nu ajunsera se scape séu se incapa pe navele lor , i prinde de prin locurile unde se ascunseserã si-i ucide pe toti. Dupa aceea, pe acei Chioani cari professau religiunea romano-catholica i-au constrinsu séu a îmbrășia religiunea greca, séu a se da captivi. Restitue Greciloru bisericele ce li s'au fostu luat; ér cele romano-catholice le inchide pe tôte. Si cu modulu acesta , nu fara intervenirea divina, întórna Venetianiloru tôte acele acte de tirania câte au esercitatu ei contra greciloru.

O VICTORIA A VENETIANILORU

VX. Acestu infortuniu s'a indulcitu ceva prin victori'a ce au ̄reputatu Venetianii aprópe de Argos, unde se dîce ca patru sute de turci au ramasu morti. Dar' acésti'a, precumu pentru turci n'a fostu prèa mare pierdere, asiã nici pentru Venetiani n'a fostu mare câștigu.

REBELLI ARABI ATACA CARAVAN'A CE MERGEA LA MECCA, DAR' REMANU BĂTUTI

XVI. In Arabi'a, peregrinarii pe cari i insoția Arslan Pasia, gubernatorele de Tripoli, cu vre-o câte-va trupe ale sale, batù pe rebellulu Sieicu Emiru Muhamedu si-lu pune la fuga cu toti sectatorii sei. Cu modulu acesta fù vindecata , de si numai pe pucinu timpu, acésta plaga intestina si periculósa a imperiului ottomanu.

**SULTANULU CELEBREZA UNU TRIUMFU IN MEMORI'A ACESTORU VICTORII ; SI DA LUI
MEZZOMORTO COMAND'A ASUPR'A FIOTEI**

XVII. Sultanulu Mustafa, considerandu aceste victorii dreptu de unu auguriu fericitu pentru domnirea sa, la reintórcere-i in Adriano-pole le celebrá cu cea mai mare pompa. Pe Mezzomorto, prin a carui conducerea s'a recuceritu insul'a Chio, l-a facutu admiralu, si pe toti ceialalti cari s'au distinsu in acésta espeditiune i-au remuneratu cu distincte onoruri si posturi de officiu.

IMPERIALISTII IMPRESORA TEMISIÓR'A, SULTANULU MERGE SPRE A O LIBERA

XVIII. Dupa aceea a datu ordinu in totu imperiulu ca se se formeze o armata anca si mai numerósa ; si Turcii animati prin cele din urma succese ale loru belice, veniau in mare numeru si se inrolau de buna-voia. Dar' inainte de a poté face tóte preparativele necesarie pentru espeditiune, Fridericu Augustu, electorele de Saxoni'a, vine catra finea anului Hegirei 1107 cu armat'a imperiale, si impresóra Temisiór'a. Sultanulu audiendu despre acésta, trece imediatu cu armat'a sa preste Dunare si merge spre Temisióra, resolutu séu de a libera cetatea, séu de a fortia pe Germani se intre in lupta.

IMPERIALISTII REDICA OBSEDIULU DE LA TEMISIORA

XIX. La apropiarea Sultanului, Germanii redicá obsediulu, la care mai multu se resolvera decâtu ilu incepusera, si in distantia cam de optu óre de la cetate se punu in castre intr'unu locu fórté favorabile, cu scopulu de a astepta aici pe Turci.

ATACA PE TURCI, DAR' SUNTU RESPINSI CU MARI PERDERI

XX. Puçinu dupa aceea adjuge armat'a turcésca si se pune in castre chiar' in faci'a inimicului, dar' in departare cam de o puscatura de tunu si la consiliulu lui Teokeoli, care insocia pe Sultanulu, se fortifica cu valuri tari si sianliuri late si afunde, ceea ce altminterea nu era in usu la Turci. Diu'a dântáiu s'a petrecutu in castre cu consultatiuni, si afara de castre in mici lovituri intre cavaleri'a usióra ungara si intre avantposturile turcesci. Facéndu-se nópte, ea a innabusitu foculu si de o parte si de alt'a, si fia-care s'a intorsu in cas-

trele sale ; intr' aceea generalulu germanu se resólve la o întreprindere coragiósa, care ar fi fostu fórté gloriósa, déca 'i-ar fi succesu. Intre ambe castrele inimice era unu campu circumdatu de mocirla, in latíme cam de o mila italiana, plinu de tresthia atátu de dèsa, in câtu unu omu chiar' si nearmatu abià ar' fi potutu strabate prin trens'a. Pe aici a lasatu elu preste nópte in secretu a se face dóuedieci-si-patru de cârâri, si a datu ordinu ca in reversatulul dilei se tréca armat'a pe acele cârâri cu totu atâte tunuri si se atace sian-tiurele turceşci. Soldatii implinescu ordinulu cu cea mai mare bravura, descarca tunurile loru tóte dóuedeci-si-patru, si facu unu vigorosu assaltu asupra castreloru Sultanului. Dar' spré nefericirea crestiniloru, au nimeritu chiar' in partea cea mai tare a castreloru, unde erau locati Ienicerii si seraskierulu Misirli. Cu tóte aceste ei petrundu prin lineele loru, taia si omóra unu mare nmeru de Ieniceri si de Egiptieni, si la primulu loru atacu aducu tóta armat'a turcésca in asià teróre, in câtu insusi Sultanulu a parasitu cortulu seu si s'a retrasu in partea cea mai departata a castreloru. Dar' puçinu dupa aceea nevalescú Turcii in numeru mare asupra crestiniloru, i batu si-i respingu facéndu-le mari perderi.

BRATUR'A VEZIRULUI IN ACÉSTA BATALIA

XXI. Acésta victoria s'a castigatu mai cu séma prin bravur'a vezirului Elmas Mahomedu Pasia. Cáci candu a vediutu ca armat'a a venit in extrema confusiune prin subit'a irruptiune a Germaniloru, elu a fostu celu deântâiu care cu ómenii sei a facutu resistentia vigorósa anteposturiloru germane, cari petrunsera acumu mai pène la cortulu Sultanului, si prin esemplulu seu se incuragiara Ienicerii si intrara si ei in lupta : in urm'a acést'a, Germanii nesimtindu-se in putere de a resiste furiei Turciloru, s'au vediutu necessitati de a se întórce éراسi in castrele loru, lasandu dupa sine morti o multime din ómenii loru, precum si cele dóuedieci-si-patru de tunuri ce le dusesera cu ei. Germanii dupà ce au inceputu odata a se retrage, au fostu totalu distrusi prin trei mii de Bostangi (12),

(12) *Bostangi*. Primii imperatori turci voindu a-si forma soldati cari se indure dificultatile resbelului si se fia capabili de a supporta fatigiele, au instituitu corpulu Bostangiiloru. Ei credeau, ca labórea penibile de gradinaritu, prin care acesti ómeni

cari venisera într'ajutoriu Ieniceriloru. Căci de si Bostangii suntu destinați numai pentru a țiené gardă Sultanului, si pêné acuma nici-odata n'au fostu întrebunțiați în altu modu la servitiuri militari, totusi Mustafa vedindu gravitatea pericolului i-a tramisă cu ordinu de a da ajutoriu celeilalte armate. Într'aceea Germanii nu au cadiațu fara a-si resbuna si ei asupr'a inamicului loru. Căci în acésta lupta au remasu mortu Mustafa Pasia, gubernatorele Timisió-rei, fratele Vizirului si alti mai multi officari turci de primulu rang, precumu si mai multe mii de Ieniceri si de Egipteni. Dintre Germani n'au cadiațu mai multi, decâtu numai aceia cari au petrunsu între lîneele Ieniceriloru si i-au cuprinsu acesti-a acolo.

AMBE ARMATELE SE RETRAGU ÎN QUARTIRELE LORU DE IERNA

XXII. Ceialalti cari au remasu din armat'a imperiale, novrendu a areta în publicu ca au fostu batuti, au statu tóta diu'a în ordine de bataia si asteptau nemiscati apropiarea Turciloru. Dar' Sultanulu gelos, mai pre susu de tóte de a sustiené în soldatii sei convingerea ca au invinsu, nu a ținutu de consultu a intra anca odata în lupta ; si ordinâ lui Mufti, că prin Fetv'a sa se interdica o nuóá intrare în lupta. Câte-va zile dupa aceea Sultanulu cu armat'a sa a plecatu spre orientu, si cu modulu acesta a pusă capetu campaniei. Ger-

erau espusi la frigu, la caldura si la tóte injuriile tempestatiloru, i voru deda la cele mai grele întreprinderi de resbelu. Si intradeveru ca Bostangii la începutu si lungu timp, au fostu cei mai buni soldați. D'între ei se alegeau Azali (*) séu furiosii, cari într'adeveru erau cei mai dejosu soldatii între Turci ; dar érași dintre acesti-a se alegeau cei mai valorosi Ieniceri ; fiindu-ca acesta era gradulu de a poté intra în acestu corp. Asta-di corpulu Ieniceriloru se recrutéza d'în fiii loru proprii séu d'în acei-a cari se înoléza de buna voia ; prin urmare nu se mai observa vechi'a metoda, de a-i alege d'între Bostangii ; si acesti-a acumu nu se întrebunțieza spre alta de cătu a face garda la palatulu Sultanului, a cultiva gradinele acestui-a , si a conduce barc'a. Comandantele séu capulu lor este Bostangi Ba si, despre officulu si dignitatea acestui-a amu vorbitu mai în susu (**). De altminterea nu este casu unde ei se fia fostu întrebunțiați în resbelu , singuru Sultanulu Mustafa II i-a întrebunțiatu acumu odata pentru a respinge pe Germani, candu acesti-a au atacatu castrele turcesci.

(*) Cuventulu în sine însémna, necasatoritu, june, căci probabilu dintr'acestia s'au alesu la începutu, pentru ca se se lupte cu mai multu curagiu. *Tr. Rom.*

(**) A se vedea not'a 1 la capu II din cartea IV. *Tr. Rom.*

manii, de si erau aprópe de Turci candu acesti-a se retrageau, totusi nu au cutediatu a impedece retragerea lorú, cugetandu ca au facutu destulu prin aceea ca si-au aপরatu propriile lorú frontarii, cu atátu mai vertosu, cá resbellulu cu Franci'a in care erau incurcati, nu le permittea a-si estinde cuceririle lorú.

MOARTEA LUI IOANU SOBIESKI, REGELUI POLONIEI

XXIII. Polonii, pre langa usitat'a lorú tardivitate, in anulu acesta au mai avutu unu pretestu de a prelungi intrarea lorú in campania, si adeca mórtea regelui lorú Ioanu Sobieski, care storsu de tóte puterile sale prin unu morbu indelungatu a muritu ia siepte-spre-diece díle ale lunei Silcade, anulu Hegirei 1107. Cá totdeauna dupa mórtea unui rege, asiá si acumu Polonii erau ocupati cu cabalele lorú pentru alegerea noului rege; prin urmare ei departe de a cugetá se intre in campania, dar' nu-si bateau capulu nici macar de a-si forma o armata.

H. 1107.

I. C. 1669.

CZARULU RUSIEI OCUPA AZOVULU

XXIV. Intr'aceea, pre cându Polonii stateau anca totu in neactivitate, Petru Czarulu Russiei, aducéndu-si din Germani'a ómeni espti in artea militara si in modulu de a versa tunuri, merse anca odata cu o armata mai numerósa si mai bine disciplinata in contra cetatiei Azovulu, si o atacá cu atátu vigóre, in cátu garnisón'a, din care sabi'a; rusésca nu mai lasase decátu vréo-o patru-sute de ómeni, la optu-spre-diece ale lunei Silcade a trebuitu se capituleze si se predea cetatea. Acestu esemplu l-a urmatu si garnisón'a din Lutich, cetate situata in façi'a Azovului, capitulandu si ea si predandu-se Czarului sub certe conditiuni.

VENETIANII SUNT CONSTRINSI A RIDICA OBSIDIUNEA DE LA DULCIGNO

XXV. In acelasiu timpú Venetianii au impresoratu Dulcineulu, portu renumitu pentru intretinerea acolo a piratiloru turci. Ei respinsera cu multa vigóre pe Omerbegu, Pasia de Arnaudia, din liniile lorú, dar' in urma prin eroic'a resistentia a garnisónei au fostu contrinsi a ridica obsediulu; ba é probabile ca ar' fi suferitu o perdere si mai insemnata de catra Seraskierulu care veniá cu

tóta puterea sa asupra lor, déca Liberaki, pe care Turcii ilu insluisera principe in Mani'a, prin o stratagema speciale nu facea pe compatriotii sei a se revolta in contra Turciloru. Cáci Seraskierulu vedindu ca prin acésta apucatura puterea sa scade si cea a înimicului cresce, a tienutu ca este mai consultu a se retrage, de câtu a se espune eventualitatiei unei lupte incerte si a perde tóta Greci'a. Venetianii anca, contenti cu atâta, ca si-au aperatu si conservatu cuceririle lor de mai inainte, n'au purcesu mai departe, ci s'au ingrigitu numai de a repara intariturele de la Hexamilon spre a se asicura mai bine de Morë'a.

MEZZOMORTO REGULÉZA FLOT'A TURCÉSÇA

XXVI. Pe mare Mezzomorto Capudanu Pasia a regulatu o flota dupa maximele sciintiei navali, intr'unu modu necunoscutu pênè acumu Turciloru. Mai prevedietoriu de câtu predecesorii sei, elu nu intra atâtu de usioru ca acesti-a in lupta fara a esamina cursulu vântului si fara a cunósce situatiunea locului; si urmaria in continuu cu ochi atentivi tôte miscarile flotei venetiane. Venetianii faceau asemenea; dar' plini de admiratiune pentru acésta neasteptata âtitudine a lui Capudanu Pasia, ei se tieneau in reserva si nu cutediau a se prinde cu elu in lupta. Asia flotele se observau numai un'a pe alt'ă; si nici un'a nu a facutu ceva memorabile in totu decursulu acelu anu.

SULTANULU SE INTORCE IN TRIUMFU LA CONSTANTINOPOLE

XXVII. Dupa ce au trecutu lunele cele favorabile pentru espediuni bellice, Mustafa s'a intorsu cu armat'a s'a éراسi la Adrianopole; unde lasandu trupele sale se mérga acasa, elu a plecatu la Constantinopole. Aici si-a tienutu intrarea cu atâta pompa, in câtu care a vediutu splendórea aceea, i-a venitu a crede, că victoriile sale intrecu faptele cuceritoriloru Constantinopolei, Ungariei si Egiptului. Totu ce a decoraú mai multu acestu triumfu, au fostu cele dóue-dieci-sipatru de tunuri ce au cuprinsu de la Germani in acésta campania. Aceste mergea in frunte, si dupa ele au urmatu mai multi nobili luatí captiví in lupt'a de mai inainte cu Veterani.

**SULTANULU SE INCINGE CU O SABIA SI ORDINA SE FACI CELE MAI MARI
PREPARATIVE DE RESELLU**

XXVIII. A trei-à dî dupa acêta intrare triumfale Sultanulu a visitatu cu cea mai mare aparentia de devotiune mormentulu lui Ebu Eiub Ensari, si dupa usulu Sultaniloru turci lâsa prin Sieiculu Giamiei de acolo a i se incinge o sabia (13). După terminarea acestoru ceremonii, isi puse tîta grigea singuru si numai la a face cele mai grandiose pregatiri bellice pe mare si pe uscatu, si acêta cu cea mai mare diligentia. Ordinâ a se construi trei-dieci-si-siese nâvi mari de resbellu, dintre cari o parte o a destinatu contra Venetianiloru, ér' cealalta contra Russiloru (cari de la cucerirea Azovului încôce incepusera a-si forma o flota pe marea negra), afara de aceea unu numeru mare de galere si galiote. Pe admiralulu Mezzomorto, imbracatu in uniform'a sa de marinariu, ilu onorâ cu trei tuguri, si-i dede comand'a asupra a tîta marea si a tôte insulele; assemenea remunerâ cu considerabile daruri pe ceialalti officieri de marina, cari se distinsera mai multu in espeditiunea din urma. Pentru completarea armatei inrolâ duôe-spre-diece mii de Iamadgi-Ieniceri (14) si optu-mii de Levendi (15); esercitâ in tôte dilele atâtu pe soldatii

(13) A se vedé not'a 8. la capu IV. Cartea II. apoi 2. X. si not'a 18 la capu I. Cartea III. *Tr. Rom.*

(14) *Iamadgi-Ieniceri*. Se numescu noii recruti inrolati in corpulu Ieniciloru pentru completarea numerului acestoru-a; totu asiâ se numescu si acei-a, cari d'in altu corpu de armata se suscepu intre Ieniceri; de ordinariu se face acêst'a atunci, candu è necesariu a se transmite garnisóna in vre-o localitate de nou-cucerita. Pentru esemplu, déca in assemene casu suntu necessari siese mii de ómeni, d'in Ogiaki nu se voru lua mai multu de câtu duôe scú trei Oda; si fiindu-ra acesti-a nu facu mai multu de trei mii ómeni, asiâ restulu de trei mii se va luâ d'intre Gebegi scú alti soldati noii sub numele de Ieniceri iamadgi.

(15) *Levendi*. Nume corruptu d'in cuventu italianu (*), si insemna trupe marine; ele la inceputu au fostu compuse d'in ómeni fórte nedisciplinati, si puçinu obediènti comandantiloru loru; nedepriinsi chiar si in servitiulu de marina, numai Mezzomorto prin regularea sa i-a potutu aduce la ordine, si a'i face se mai pèrda d'in barbaria si d'in selbatecia. Numerulu loru in timpu de pace este de patru-spre-diece mii, dar' in casu de resbellu cu venetianii, séu déca cere vre-o impregiurare presante, Sultanulu rodica numerulu loru la câtu vre · noii Levendi inse se inroléza numai

(*) Levante. *Tr. Rom.*

câtu si pe curtenii sei in Kiagis-Chana (16) in deprinderea cu manuirea pusceloru, tunurilor, dardeloru, girideloru (17) si altoru arme usitate la Turci; in urma a publicatu unu fermanu, prin care ordină că pênê la Chisrelles (18) tóta armat'a imperiului seu se fia adunata la Adrianopole. In tóta Constantinopolea, care mai înainte sub Sultanii precedenti nu tienea la alta decâtu la placeri, si pareo ca in medi-loculu resbelului se topesce in desfatari, acumu sub regimulu lui Mustafa nu se audiá alta decâtu sunetulu armeloru, si de aci locuitorii ei nu numai ca-si prediceau victorii pe viitoriu, ci aveau deplina sperantia că voru face nuõe cuceriri.

SULTANULU REFUSA PACEA CE I SE OFFERE DE CATRE IMPERATULU

XXIX. Sultanulu isi puse atât'a încredere in preparatiivele sale, in câtu de si sciea, informatu fiindu, ca bellulu intre Imperatulul germanu si regele Franciei era terminatu, totusi elu a refusat pacea ce i s'a offeritu de catra ambasadorii Angliei si Holandiei, si se laudá ca eltu singuru, fara adjutoriulu Francesiloru, este in stare nu numai de a resiste imperatului, ci de a-lu si suppone potestatiei sale.

MERGE CU ARMAT'A SA LA BELGRADU SI TIENE REVISTA ASUPRA EI

XXX. Apropiandu-se ano-timpulu celu placutu, care atrage pe soldati de a esi cu bucuria in campania, Mustafa pléca din Constan-

pe siése luni, si soldulu loru este 25 thaleri la tia-care. In acestu casu se primescu intre ei si gre'ii, si alti crestini, ceea ce la recrutareá altoru trupe turcesci nu este permisu.

(16) *Kiagis-Chana*. Casa séu fabrica de chartia. Unu locu fórte placutu, nu de parte de suburbiulu Eiub in apropiarea unui ríu de același nume: pórtá acestu nume de la morile de charthia, ce au fostu odinióra acolo. Aceste mori mai tardiu au fostu dirimate, si in loculu loru s'a edificatu o fonderia pentru mortarie, glóntie si alte speție de munitiuni de resbelu. Ríulu, care spala acestu locu, are in fundulu seu o speție de lutu escelentu pentru çigle si caramide, si in cantitate atátu de mare, in câtu a datu materialu la tóte edificiele, ce de atâte secle s'au facutu in Constantinopole. Acestu ríu è incungiaratu de tóte partile de cele mai frumoše si spatióse livedi, unde primayer'a pên' la St. Giorgiu pascu la iérba caii Sultanului. St. Giorgiulu è dí de serbatória si la Turci, si se numesce Chudrelles (*).

(17) A se vedé not'a 41 la capu IV. din Cartea II. *Tr. Rom.*

(18) Sf. Georgiu. *Tr. Rom.*

(*) A se vedé not'a 9 la capu X din cartea III. *Tr. Rom.*

tinopole cu aceeași magnifică pompă cu care mai înainte intrase acolo, și trecându pe la Adrianopole merge dreptu la Belgradu. Aice țiene revista asupra armatei sale, și vede că afara de domesticii și servitorii Pasilor (de cari totdeauna se afla unu mare numeru în castrile turcesci), și afara de o multime de alte persoane netrebuintoase, avea buni de la lupta una-suta-trei-dieci-si-cinci de mii de soldati regulați.

IMPERATULU ORDINA PRINCEPULUI EUGENIU A SE TIENÉ NUMAI IN DEFENSIVA

XXXI. Fație cu această forția de armată, imperatulu nu avea de a se oppune de câtu cu patru-dieci-si-siese de mii de germani sub comand'a principelui Eugeniu de Savoia, care avea ordinu de a nu se lasa în lupta cu Turcii, decâtu numai la casulu deca ar' fi necesiatu la această, și a se margini numai la așerarea Petrovaradinului și a celorlalte fortareții din Ungari'a, situate la țiermurile Danubiului.

**IN URM'A UNUI CONSILIU GENERALU SULTANULU DECIDE A INTRA IN TRANSILVANI'A,
SI TRECE PRESTE DANUBIUCU ARMAT'A SA**

XXXII. Turcii informându-se despre acestea prin captivii supusi torturei, au țientu în Belgradu mai multe consultatiuni. Măi întâiu s'a consultatu în modu privatu numai Vezirulu cu Pasii cei mai de frunte. După aceea s'a țientu Galibe Divanu în presentia Sultanului. Aici s'a decisu a lasa fluviulu Sava în drept'a, și a trece preste Dunare din josu de Belgradu; apoi a penetra în Transilvani'a cu tota armat'a, evitandu pe Germani, cari erau campati aproape de Segedinu. Acestu planu l-a datu Tököli, care și elu era prezentu în campania turcesca; elu mai adaose Sultanului și mariloru officieri, că va fi foarte usioru a cuceri Transilvani'a, nu numai pentru că ungurii rebeli, cari din diferite parti se intruniseră acolo în numeru cam de cinci-dieci de mii, se voru alatura la armat'a Sultanului offerindu-si servitiile lor, dar' și pentru-că generalulu imperatorelui germanu ar fi tramisu ordinu celoru mai multe garnisoane în Transilvani'a spre a-i veni intru reîntarirea armatei sale, asiă în câtu cetatile de acolo stau mai toate deserte și nu au nici-o forția de așerare.

**MUSTAFA ASCULTANDU OPINIUNEA CONSILIULUI SEU MERGE CU TOTE PUTEERILE SALE
SPRE TITELU**

XXXIII. Sultanulu aproba acestu planu, si trecundu Dunarea, trage cu armat'a sa spre Temisior'a. Dar' pe cale indata a dou'a di aude ca Germanii inaintéza spre Titelu, asiá conchiamá éراس Galibe Divanulu, si-i propuse a delibera, déca este consultu a urma resolutiunea ce s'a luatú in consiliulu de mai inainte si a intra in Transilvani'a lasandu pe inamicu in spatele loru? séu ca è mai bine a merge in contra inamicului si a-lu atacà in lupta deschisa ori unde ar' da faéie cu elu? Prim'a opiniune parea celoru mai multi fôrte periculósa in starea presenta a lucrurilor, fiindu-ca era de temutu, ca pe candu putéerile otomane voru fi ocupate in Transilvani'a, pe atunci Germanii voru impresora Belgradulu, si pre langa tóte ca acésta cetate é bine nitarita si are garnisona buna, totusi ei o voru ocupá-o, déca nu i se va tramite ajutoriu din bunu timpu. Marele Veziru insistea intr'unu modu particuláru asupr'a acestui punctu, si aduse cá motivu ca trupele otomane nici-odata nu voru potea intreprinde ceva, fara a fi espuse unui estremu periclu, pe câtu timpu armat'a inamica nu va fi nimicita cu totul; pe candu de alta parte, batuti odata Germanii si scosi din campani'a loru, tóta Ungari'a va remané deschisa armeloru turcesci. Sultanulu aprobá acestu consiliu pentru auctoritatea acelu-a de la care veniá, si s'a luatú in unanimitate resolutiunea de a ataca pe inamicu. Spre acestu scopu Sultanulu nu numai ca se întórse cu tóte trupele sale spre Titelu, ci ordiná anca cá flot'a sa de pe Dunare cu bastimentele incarcate se traga spre Tis'a. Intr'aceea Germanii susu de pe muntii inalti, unde sta Titelu, vedu apropiarea Turciloru, si de si armat'a loru constà numai din siese mii de calareti, totusi se decisera a face o resistentá vigorósa, si a nu lasa pe inamicu se tréca Tis'a fara versare de sange.

SULTANULU SE INTORCE SPRE TIS'A SI SUFERE MARI PERDERI

XXXIV. In acestu propusu imperialii fortifica cu sianturi si turnuri tiermurii Tibiscului (Tisei) cari se intindu in lungulu siesului de sub cetate, si plini de curagiu cauta la apropiarea inamicului din

înălțimea muntelui. Sultanulu pușinu dupa aceea se apropia aci, si vediendu ca un trupa atâtu de mica de ómeni ilu provóca la lupta, ordiná la vre-o cati-va Pasi a trece preste riu in barce deschise (assemenea barce au datin'a Turcii a purta cu sine pe cara si se servescu cu ele la construirea de poduri); si pentru cá se însufietísca pe ómenii sei, Sultanulu promite cinci-dieci de taleri de auru pentru fia-care germanu prinsu si adusu viiu, si dóue-deci-cinci assemenea taleri pentru fia-care capu alu unui crestinu. Turcii, nesciindu ca Germanii au fortificatu tiermurii Tibiscului, esecuta ordinulu Sultanului cu cea mai mare alacritate, si trecu riulu fara a tiené óre-care ordine. Germanii la inceputu se tineau in reserva; dar candu au vediutu ca au trecutu dejá vre-o câte-va mii de Turci si ca numerulu inamiciloru totu cresce, atunci au descarcatu tunurile asupr'a loru unde erau mai desi, nevalescu asupra loru si-i ataca cu sabis'a in mana. Trasnetulu nesteptatu alu tunuriloru au adusu pe Ieniceri in atâtu confusiune si teróre, in câtu nu scieau dèca mai sunt ei soldati ori ba, ci tocma cà femeile, nu cugetau la alta decâtu la fuga; prin acést'a inse n'au potutu evita cá trei mii din companioni loru se remana morti pe campulu de lupta; si anca nu ar' fi scapatu nici unulu din ei, dèca spre fericirea loru nu adjungea chiar' la bunu timpu flot'a turcésca si nu ocupá o insula în midi-loculu Tibiscului. Cu adjutoriulu acestei flote Ienicerii vinu din josu in partea dincóce a riului, inaintéza in massa asupra Germaniloru si-i ataca in siantiurile loru. Aci se-incege a dóu'a lupta, dar' ea a fostu si mai usióra decatu cea dântáiu. Cáci Germanii vediendu ca Ienicerii se totu imultiescu la numeru, si temendu-se ca continuandu a aপর campulu luptei, ei in urma voru poté fi cutropiti de multitudinea inamicului, s'au retrasu din siantiurile loru si au luat calea mai ántáiu spre cetate, apoi urcandu-se pe cai, au mersu mai departe la Cobila (19). Vre-o câteva sute de haiduci se tienura anca câtu-va timpu in castelu, dar inde cu séra dandu-i focu au urmatu si ei pe companionii loru. Dupa ce s'au retrasu Germanii, Sultanulu a trecutu Tibisculu cu totu restulu armatei sale, unde Vezirulu pentru a

(19) *Cobila*. Asiá numescu Turcii siesurile vaste ce se întindu între Dunare si Tis'a de la Titelu pen' la Segedinu si Petrovaradinu.

ascunde memori'a perderei Turciloru, a espusu în calea Sultanului spre vedere vre-o trei-sute Germani ucisi, dupa-ce mai înainte lasase a se îngropa cadavrele Turciloru cadiuti in lupta.

**SE TIENE ALU TREILEA CONSILIU UNDE SULTANULU DECIDE A IMPRESORA
VARADINULU**

XXXV. Sultanulu nu sta aci multu, ci merge înainte chiaru pe aceea cale pe care apucasera si se intrunisera Germanii; dar' adjungându in siesulu de la Cobila, si vediendu ca Germanii au lasatu podulu standu intregu (déca au tacutu ei acést'a séu cu intentiune séu pentru ca se grabiau, nu se scie de siguru), asiá se întórse cu armat'a sa spre Dunare si se opri la partea din josu a insulei, ce o forméza acestu fluviu in fație cu Petrovaradinulu. Aci se tienù a trei'a ôra consiliu bellicu, unde se decise a construi immediatu unu podu preste Dunare, si a impresora Petrovaradinulu; ceea ce era se se faca a dou'a dî, si înainte de ce imperialii de la Segedinu ar' poté se adjunga aci.

LUPTE USIORE LA FACEREA PODULUI PRESTE DUNARE

XXXVI. Locuitorii acestei cetati aveau unu altu podu cu totulu intregu in partea din josu a acestei insule, dar' care era atâtu de bine si tare pazitu, in câtu Turcii nu se poteau apropiá de elu, si cu atâtu mai puçinu a-lu trece fara mari perderi. Pentru aceea ei concepusera vigorós'a decisiune de a construi unu podu nouu, si póte ca-lu si faceau îndata de a dáu'a dî, déca o parte din garnisón'a dela Petrovaradinu, care cu câte-va tunuri era ascunsa in acésta insula, nu le punea o neasteptata pedeca in cale. Câci acésta parte de garnisóna vediendu ca Turcii se apropia de tiermurii fluviului, descarca tunurile asupr'a loru si spargu mai multe barce pe cari erá construitu podulu. De si acumu acésta parte de garnisóna erá constrinsa la apropierea flotei turcesci a desierta insul'a, totusi prin descarcarea tunurilor sale a impedecatu pe Turci, cari abiá a trei-a dî si-au potutu terminá construirea podului loru, si prin acést'a a causatu de Turcii au perdutu victori'a care o credeau degiá a o avé in mana.

PRINCIPELE EUGENIU CU MARE PERICLU VINE A SALVA PETROVARADINULU

XXXVII. Câci principele Eugeniu informandu-se despre inten-

tiunea Turciloru, a facutu immediatu dispositiunile pentru salvarea Petrovaradinului, si plecandu de la Segedinu au adjunsu la Dunare chiar' in acea dî pe la apusulu sórelui, in care Turcii puneau podulu preste Dunare, si tragédu pe deinaintea castreloru inimice, le nimici totu planulu de a trece Dunarea. In vanu Siahbas Ghirai Sul-tanu (20), fiulu lui Selimu Ghirai Chanu alu Tatariloru (21) se incercá a-lu retiené in mersulu seu cu ardóre si a-lu impedecá cu dóuespre-diece mii de Tatari ardiédu si prepadindu tóte bucatele si fenurile din apropiare si din departare, cà totusi aceste obstacule n'au fostu in stare a rumpe foculu Germaniloru, de si acestia pe o cale de aprópe nóe óre nu aveau nici lacuri, nici fóntâne, nici fluviuri, nici campuri verdi si produse de pamentu.

TURCII TIENU A PATR'A ORA CONSILIU

XXXVIII. Adjungerea atátu de neasteptata a armatei germane a datu motivu Turciloru a se consultá din nouu, déca este consultu

(20) *Siahbas Ghirai*. Acesta dupa mórtea parintélu seu Selim Ghirai, succedendu acestui-a, sub Ahmetu III. a fostu inaintatu la dignitatea de Chanu. Puçinu dupa aceea voidu a debela pe Cercassiani, acesti a l-au prinsu intr'o cursa si l'au omoritu. Io amu vorbitu despre acést'a in partea prima.

(21) *Alu Tatariloru*. Nu va fi inutilu a narra la acestu locu o fapta a Tatariloru cá proba remarcabile despre desteritatea si celeritatea loru. Amenduóe armatele erau façe in façe aprópe de Petrovaradinu; nici un'a nu se miscá, prin urmare nici nu potea face vre-un prisionieriu; ba nici numerulu unei-a nu-lu sciá ceecalta. Acésta stare de nelucrare nu placea lui Mustafa, si scrie o epistola fórte gentila lui Siahbas Ghirai, rogandu-lu a face ori-cumu si se i aduca, fia macar numai unu captivu germanu, spre a sci d'in gur'a acestui-a numerulu si starea inamiculu. Lucrulu párea fórte dificile, ba mai imposibile; pentru ca armat'a Germaniloru era in ordine de bataia; si a incercá ceva contra loru in acésta stare, ar' insemná a merge cu capulu contra unui muru de bronzu, si a-si lasa in caractere de sange unu momentu de temeritate. Cu tóte aceste principele tataru voidu a implini dorint'a Sultanulu, convocá consiliulu seu de resbelu, in urm'a carui-a alese patru sute de omeni d'in ai sei, cari se oferira de buna voia, si-i tramise a merge priu jurulu castreloru germane, si a lua ceva de la inamicu, fia bagagiu, fia caru, fia orice. Acesti-a se impartu in mai multe grupe, si ataca armat'a germana; dar' cadu multí d'entre ei, si in urma ar' fi fostu constrinsi a se retrage fara a-si ajunge scopulu, déca trei frati, cari contra vointiei parintélu loru au venit a lua parte, nu ar' fi atacatu in spate o aripa a Germaniloru, si acést'a cu atáta vigóre si desteritate, in cátu le-a succesu a luá pe unulu d'in midi-loculu companioniloru, a-lu lega si a-lu duce cu sine.

a ataca pe Germani in campu deschisu inainte de a se intari ei in castrele lor? séu ca este mai consultu a astepta péné candu ei voru ataca pe Turci in liniile lor?

OPINIUNEA JUNELUI VEZIRU CA SI CANDU AR' FI VENITU DE LA UNU BARRATU DE INAINTATA ETATE

XXXIX. Marele Veziru se adoperá din tóte puterile a indupleca pe Sultanulu pentru cea dântáiu opiniune, adaogându ca ar' fi spre desonorea Osmaniloru , déca ar' lasa se scape inimiculu , care este atâtu de aprópe, fara a incerca fortun'a intr'o lupta cu elu ; câci trupele musulmane nu pentru aceea sunt aduse in tiér'a inimicului, cá numai se se arate inimiciloru sei, si apoi éراسi se se retraga . ci pentru a câstiga corón'a de triumfu, ce profetulu le-a promis-o, si a recuperá tierile ce infidelii in modu injustu le-au ocupatu. Dumnedieu insusi , care inspira soldatiloru o asteptare impatientsa de a intra in lupta care nu se mai póte retiené, aréta péné la evidentsa, ca acumu este timpul de a bate totalu pe inimicu. Dar' déca vomu nadusi acésta ardóre, si vomu resiste armatei atâtu de fervide pentru lupta, se ne tememu ca prin acésta excessiva precautiune vomu aduce tóta armat'a intr'o langedime perniciosá ; séu, fiindu ca nu-i vomu da alta de lucru, va erumpe in revolutiune contra capiloru sei.

OPINIUNEA VEZIRULUI SE RESPINGE

XL. In contra acestei opiniuni a Vezirului se oppuse din tóte puterile Chodgea Dgiafer Pasia, unu veteranu soldatu, care mai in tóte luptele Turciloru cu Germanii a fostu presentu, si de aci avea mare esperientia in artea bellica. Elu affirma cu multa vehementia, ca nu este consultu a intra cu armat'a in lupta deschisa contra Germaniloru ; si cá motivu aduse, ca a observatu , ca de câte-ori Germanii s'au luptatu in campu deschisu, ei séu deschidiendu lineele dupa placere si inaintandu , séu retragându-se, totdeauna au invinsu. Trebuie se mai scimu, adaoase Chodgea, ca nici-odata Germanii n'au adusu in campania o armata mai mare cá chiar' acumu ; si cu tóte aceste, chiar' si inainte de acést'a, ei ar' fi batutu trupele osmane, de si acestea erau superiori la numeru, déca armat'a nóstra ar' fi urmatu a se oppune loru dupa planulu propusu de marele Veziru.

Asta-di Germanii au unu comandante-generalu fôrte prudentu si de unu curagiu si esperientia bellica fôrte probata ; si acesta, precumu credu eu — dîcea totu Codgia — nu ar' provoca pe Turci la o lupta, déca elu nu s'ar' fi postatu cu trupele sale la unu locu avantajos, de unde intr'unu modu ôrecarele este siguru de victoria. Ceilalti Pasi mai cu totii erau inclinati pentru acésta parere. Atunci Vezirulu, pentru ca auctoritatea lui Giaferu Pasia se nu prevaledie asupr'a sa , si-a pusu tôte poterile pentru a trage pe Sultanulu in partea opiniunei sale. Elu inferà pe Codgia Dgiaferu Pasia de unu infidelu si tradatoriu, care da consiliuri in trebile ottomane cá unulu care este coruptu de inimici, si se oppune la tôte salutarele consiliuri ce s'ar' poté da Sultanului. Vediendu Dgiaferu Pasia ca nu este altu modru de a invinge obstinacitatea marelui Veziru, rugâ pe Sultanulu se lase a se redica cortin'a (22), si a-i asculta in persóna discursulu ce are se tiena despre interesulu ce-lu pórta pentru binele imperiului ottomanu. Accordandu-i-se acésta gratia , si adresandu-se catra Vezirulu, incepù a vorbi precumu urméza: « Déca « si voi, fratele meu, stati intr'o gratia atâtu de inalta la Dumne- « dieu, in câtu elu insusi ve inspira consiliurile sale, si ve assecura « de reusita, atunci nu me poteti condamna. Déca este vointi'a Ma- « iestatiei Sale, atunci bine-voiésca a ordina se me lege in fera si se « me tiena legatu, si vóue se ve demande a ataca pe inamicu dupa « modulu cumu ati aretatu ca ar' fi mai consultu. Si déca voi in multu « un'a séu dóue ôre nu veti lua fug'a intr'unu modu fôrte rusînosu, « atunci eu cá unu câne puturos, me voiu suppune la ori ce pe- « dépsa ce Maiestatea Sa ar' voi se dicteze asupr'a mea. Er' déca « (ceea ce Dumnedieu se inlature de la noi) predicerea mea s'ar' im- « plini, atunci voi se dati ratiune inaintea lui Dumnedieu si a Sul- « tanului pentru imprudenti'a vóstra. Si ori care ar' fi sôrtea mea « aci, eu totusi stau firmu pre langa opiniunea mea de mai inainte, « si din credinti'a cu càre me portu catra imperiulu ottomanu , ve « dau consiliulu a nu ve lasa se intrati in lupta deschisa cu inimi-

(22) *Cortina.* Consiliulu de statu, unde se delibera asupr'a affaceriloru importante, la Turci se numesce Galibe divanu, si Sultanulu assiste aici intr'unu modu particulariu ; elu sta dupa o perdea séu cortina, unde este invisibile, dar' aude totu ce se vorbesce in divanu. »

«culu; ci marginiti-ve numai a intari liniile nóstre si a sustiené a-
 «tacurile loru cu tunurile si cu soldatii nostri. Cu modulu acesta ,
 «dca si Dumnedieu va binevoi a da favorulu seu victoriei nóstre,
 «ve potu bine assecura ca noi nu vomu fi batuti. Dca inse inimicii
 «voru voi se tréca pe de inaintea castreloru nóstre si a inainta spre
 «siantiurile de la podu : atunci sunt de opiniune, ca noi se nu mer-
 «gemu in lupta deschisa contra loru , ci se-i incungiuramu si se-i
 «inchidemu intre liniile nóstre. Cci, cu acsta tactica ei voru fi
 «constrinsi, din lips'a de provisiuni, a perlasa castrele loru, si a ne
 «ataca pe noi in siantiurile nóstre , su a trece dincolo de Dunare;
 «candu apoi ne voru da ocasiune in retragerea loru a nevali fara
 «periclu asupr'a loru si a-i bate din spate. ».

LA CONSILIULU LUI DGIAFERU PASIA CONSILIULU SI LUPT'A SE AMENA PE ALTA DI

XXI. Sultanulu aprba consiliulu lui Dgiaferu Pasia, dar' totusi amna consiliulu bellicu pe diu'a urmatoria , pentru a delibera in mai mare cunoscintia de cauza. Intr'aceea ordin omeniloru sei a se tien in lineele loru de lupta , si pe acei-a cari intrasera degi in campania , i rechiama prin ciauxi (23) spre a se retrage in lineele de aperare. Dar' nici acestu midi-locu nu era sufficientu pentru a stmpera foculu soldatiloru , ardenti si impatienti de a se lupta : asia Mufti, la ordinulu Sultanului, lasa a se declara prin unu Fetva in publicu , ca toti acei-a cari voru cad in acsta lupta, nu numai ca voru perde corn'a de Skehadet (24), ci anca pentru nerationabilele loru zelu voru av de a sufferi pedps'a eterna a infernului.

VEZIRULU INSISTE LA SULTANULU SPRE A SE DECIDE SE INTRE IN LUPTA

XXII. Intr'aceea principele Eugeniu inaintase pn aprópe de

(23) *Ciauxi*. Sunt due specii de Ciauxi la Turci. Unii, cari in timpu de pace sunt aplicati la Constantinopole in divanulu Vezirului, pentru a recepe petitiunile suplicantiloru, a duce la judicatoriu ordinile Vezirului, si a esecut sententi'a acestui-a. Altii, numiti Olai Ciauxi, se aplica in timpu de resbelu ; oficiulu loru este mai asemenea cu alu adjutantiloru in trupele regularie, ei prta, candu aimat'a  in lupta , ordinile Vezirului la Pasi; vedu ca trupele de Cavaleria e se tiena in lina , dausignalulu de bataia, suna de retragere, si altele. Dar' in acsta a loru functiune; nu suntu nici attu de desteri, nici attu de abili c adiutanti regulari.

(24) Martyru *Tr. Rom.*

podu, si dupa ce a lasatu pe soldatii sei mai morti de sete si de caldura a se restaura cu ap'a din Dunare, i-a pusu apoi in ordine de bataia. In acésta positura a statu preste tóta nóptea, ceea ce au adusu pe armat'a turcésca in extrema terróre; câ-ci soldatii, pe cari i retienusera de la lupta, credeau ca numai fric'a generaliloru loru a causatu acést'a, si vedeau in acésta tactica numai celu mai funestu presagiu pentru caus'a ottomana. VEDIENDU acestea VEZIRULU, si crediendu ca acést'a este cea mai buna ocasiune de a face odiosu pe Dgiaferu Pasia, elu denuntiâ Sultanului vorbele si sgototulu Soldatiloru, si aduse acést'a de motivu, ca câtu de prejudiciosu este pentru interesele ottomane o precautiune atâtu de excessiva a lui Dgiaferu Pasia, si cø urmari anca si mai funeste potu se aiba locu, déca nu s'ar' lua immediatu mesuri contra pareriloru propuse de acestu Pasia. Caci vana è acea sperantia, ca amu poté se taiamu inimiciloru tóte provisiunile si materialele de viatia, pênê candu Dunarea le este deschisa, si suntu domni preste tóte cetatile situate in susul acestui fluviu, de unde se potu provedé in abundantia cu tóte cele necesarie. Pre langa acestea, timpul celu precipitiu anca a trecut, o armata atâtu de numerósa sta de multu timpu a lenea si in nelucrare; thesaurulu publicu este desecatu si inimiculu din dí in dí se intaresce totu mai multu.

SÈU A OBSEEDIA SEGEDINULU; LA CE SI SULTANULU SE INVORSCÈ

XLIII. Fiindu-ca Mustafa nu voiá in nici unu casu a intra in lupta deschisa cu inimiculu, asiâ Vezirulu i dede consiliulu a lasa pe Germani la o parte, si inaintandu spre Tis'a, a impresora Segedinulu, câci, affirmá elu, ca scie de securu, ca acésta cetate nu este nici atâtu de tare fortificata, nici atâtu de bine garnisonata, in câtu ea se fia in stare a resiste armatei ottomane mai multu de diece dñle. Cucerita odata acéstâ cetate, séu devastata prin focu si feru, totu tienutulu dintre Tibiscu si Danubiu este prè usioru de a fi redusu sub dominatiunea turcésca; ér' tierile vecine cu Ungari'a le voru poté prè usioru devasta Tatarii si ceealalta cavaleria usiôra. Armat'a germana este greóia, si asiâ nu este in stare a urmarí pe trupele turcesci, si cu atâtu mai puçinu a le persecutá, asiâ, in câtu elu,

vezirulu, nu-si p^ote imagina, ca impresorandu odata Segedinulu, generalulu Germaniloru ar' p^ote se-si lase *ó*menii sei inchisi intr'unu locu, unde ei si intr'unu casu si in altulu, ar'trebuie se péra din lips'a midi-lóceloru de subsistentia. Ei potu intr'adeveru se impresóre Belgradulu, dar' aici este o garnisóna a n^ostra de aprópe optu-spre-diece mii de *ó*meni, si o provisiune ce adjuge aprópe pe trei ani de dⁱle. Afara de acést'a, armat'a ottomana si flot'a n^ostra este in apropiere, si candu ar' cere o necesitate urgenta, ea in casulu candu inamiculu ar' inchide t^ote comunicatiunile, ar' p^ote cu flot'a se-i suppediteze adjutoriulu necesariu. Pentru assecurarea si mai mare a acestei cetati nu se cere mai departe alta, decátu a revoca de acolo pe gubernatorele Amidge Ogli Huseinu Pasia, care este unu betránu sí nepotintiosu, si a-lu inlocui cu Codjia Dgiaferu Pasia, care cu oca-siunea obsediului de la Temisióra a datu suficiente probe despre desteritatea si abilitatea sa de a defénde o cetate. Intentiunea Vezirului de a persvade Sultanului acésta schimbare, era de a-si recastiga auctoritatea sa inaintea armatei, si de a departa pe Dgiaferu Pasia de pre lańga Sultanulu; bine sciindu ca dupa aceea va poté elu se afe oca-siune de a-i lua viéti'a, si prin acést'a a dá e-semplu celorlalti Pasi de a nu i se oppune in viitoriu cu atáta vehementia. Dar' Sultanulu observá intentiunea Vezirului fańce cu Dgiaferu Pasia; si pentru aceea elu aprobá parerea Vezirului in ceea ce attingea obsidiunea Segedinului; dar' ordiná totodata, ca Dgiaferu Pasia se continue a remané in campania, fiindu-ca elu in consiliulu seu potea se folosésca mai multu la armata de cátu in cetati.

SULTANULU PLÉCA SPRE SEGEDINU

XLIV. In demáneti'a urmatoria, care era in cinci ale lunei Gemaziul-evvel, pre candu se reversá de diua, ordiná a suná din tobe si din trompeta cá semnu de plecarea, si lenicerii *đ*impreuna cu celelalte trupe indata au si plecatu spre Tis'a chiar' pe acea cale pe care venisera Germanii. Si anca chiar' in acea di, dupa o cale de aprópe n^oue *ó*re, s'au pusu in castre in apropiarea unui lacu, chiar in loculu unde mai inainte erau campati Germanii; *ér'* celorlalte trupe cari ar' fi voitu a-si continua calea mai departe, le dede libera voia de a

face acést'a. În alta di, dupa ce pentru aপরera podului preste lacu a lasatu indereptu pe Riusciuk Dgiaferu Pasia (25) cu cinci sute cãlereti alesi, a plecatu pênê in diua spre Zenta, unu castelu la tiermuri Tisei, prè puçinu cunoscutu mai înainte ; si acêsta plecare a fostu atâtu de repentina, in câtu ea semenà mai multu a fuga, decatu à unui mersu regulatu.

PRINCIPELE EUGENIU MERGE IN URN'A TURCILRU CU MARE RESOLUTIUNE

XLV. Principele Eugeniu, generalulu imperialiloru, audiendu sunețulu tubulchanei, a crediutu ca acest'a e signalulu pentru a se pune armat'a turcésca in ordine de bataia ; si asia se puse si elu cu trupele sale in asemenea ordine de bataia, si asteptá fara vre-o miscare pe inimicu pênê catra amédia-di ; dar' dupa ce a fostu informatu prin spionii unguri ca Turçii si-au redicalu castrele si sunt pe cale spre Zenta, elu a consideratu acést'a cá dreptu fuga, si a ordinaru cavaleriei ungare de a merge înainte, si lasandu indereptu parteá cea mai grea si mai debile a armatei sale, a mersu pe urm'a Unguriloru numai cu siese-spre-diece mii de ómeni ; unu pasu acesta mai multu curagiosu de câtu prudente.

UNGURII ATACA PE TURCI

XLVI. Ungurii anca in acea nópte dau mai ântaiu preste Rusciuk Dgiaferu Pasia, care remasese indereptu pentru a apera podulu de preste lacu, si gasescu pe Turci anca dormindu, cari la nimicu nu se asteptau mai puçinu decátu la o astfelu de surprindere a inimicului. Ungurii incungiura pe Turci de tóte partile, si-i taia pe toti in bucati ; abià a potutu scapa altulu din tóta mass'a, de câtu unu singuru camerariu alu comandantelului-Pasia, adjutoratu mai alesu prin intunereculu noptiei. Acesta alérge immediatu la armat'a tur-

(25) *Kiutciuk Dgiaferu Pasia*. Acestu-a nu è totu aceeași persóna cu Codgia Dgiaferu Pasia, despre care amu vorbitu mai in susu (*), si care a fostu ucisu in batai'a de la Zenta. Cadiendu in manile Germaniloru, a descoperitu acestoru-a cu tóta sinceritatea starea armatei otomane ; pentru acêsta fapta de tradare, elu, dupa bataia a fostu liberatu fara altu pretiu de rescumperare. Intorsu la Constantinopole, Sultanulu departe de a'lu puni pentru tradarea sa, d'in contra l-a restabilítu in dignitatea sa de mai înainte. Dar' indata la anulu a muritu.

(*) A vedé not'a 23 la Capu II din catea III. *Tr. Rom.*

césca, care adjunsesse degiá la Zenta, si informéza pe Veziru ca armat'a germana este fórté aprópe, si ca a nimicitu pe domnulu seu dimpreuna cu tóta armat'a ce comandá.

VEZIRULU FACE SULTANULUI UNU RAPORTU FALSU

XLVII, Pentru a prevení cá acestu desastru se nu provóce o miscare de alarma in castre, Vezirulu puse immediatu se se taie capulu persóniei care adusesse acestu nuntiu, si notificá Sultanului scirea falsa, cá cavaleri'a unгурésca care este in servitiulu imperatului germanu, s'a aretatu in dereptulu lui Dgiaferu-Pasia, pre candu acesta se retragea, dar' ca in urma a fostu batutu de catra Tatari si de catra celelalte trupe ottomane. Abiá inse ce notificá acestea Sultanului, candu o multime de tatari, cari din intemplanare vediusera cavaleri'a unгурésca, vinu in castrele turcesci si raportéza, ca intrég'a armata germana persecuta in cea mai mare precipitatiune trupele ottomane, si ca ea este degiá fórté aprópe de aci.

SULTANULU INFORMATU PRIN TATARI DE APROPIAREA GERMANILORU, TRECE TIS'A IN CEA MAI MARE FRICA

XLVIII. Imediatu dupa acésta Sultanulu comanda omeniloru sei a stá pe locu, ér' celoru cari inaintasera spre Segedinu le ordina a se întórce indereptu; si totodata da ordinu a se face câtu se póte mai curendu unu podu preste Tisa, care in patru óre a fostu si gata, servindu de basa barcele ce turcii le pórtá pe cará, si pe cari ei le numescu tumbe. Cátrá amédia-di trece insusi Sultanulu cálare preste podu; si candu se apropiá Vezirulu cá dupa usu se-i sarute scar'a dela siea, Sultanulu i refusa acésta cu unu aëru fórté seriosu, si-i ordina a avé grige ca tunurile si tóta armat'a se tréca cu atáta mai securu preste podu, căci déca inimiculu ar' ocupa unu singuru caru, se scia cá pentru un'a cá acésta are se fia preparatu la cea mai infama mórte.

VEZIRULU IN CONTRA INTENT IUNEI SULTANULUI SE DECIDE A SE LUPTA CU INIMICULU

XLIX. Vezirulu vedea bine cá tóte aceste lucruri nu se potu face in dóue díle, si scieá si mai bine, cá perirea lui este inevitabile, déca s'ar' mai presentá inaintea Sultanului; asiá tramite mai ántáiu preste

podu optu tunuri cu tóte munitiunile , pentru a nu paré ca elu ar' neglige implinirea comandai Sultanului ; dar' restulu armatei l-a re-tienutu, si a lasatu cã numai Spahii si trupele Pasiloru se tréca po-dulu, afirmandu ca tunurile si partea cea mai buna a armatei trebue se remana indereptu pentru a apera cãstrele, candu inamiculu ar veni se le atace din spate. Cei-a pe cari i tramisese inainte, au con-tinuatu a trece podulu tóta nóptea si in diu'a urmatória pênê pe la amédia-di srpe timpulu prandiului.

**ELU PRIN UNU DISCURSU ARTIFICIOSU SE SACRIFICA PE SINE SI PE CEIALTI
PASI GERMANILORU**

L. Spre amiédi vine Vezirului scirea, ca Germanii se apropia si cã nu sunt in departare mai mare cá de vre-o trei óre. Deci cá se nu péra elu singuru fara a peri si rivalii sei , tramite dupa toti Pasii , cari trecusera dincolo de podu cu trupele loru , cá se se întórca in-dereptu, aducéndu de motivu, ca vré se se consulte cu ei. Acesti-a, fiindu-ca suntu obligati a se suppone ordiniloru Vezirului , se in-torcu pedestri indereptu acompaniatí numai de trei ciocadari, cãci carale bellice de pre podu nu le permittea a veni calare. Cându Ve-zirulu i-a vediutu pe toti adunati in giurulu seu, cu exceptiunea Cai-macamului Buiukli Mustafa Pasia, s'au adresatu catra ei cu urmató-riele cuvente. «Fratiloru, inimizii se apropia, si sunt degiá in faci'a « nóstra. Si fiindu-cã nu ne luptaramu cu ei atunci candu aveamu « positiunea si comoditatea in favorulu nostru, acumu suntemu con-« strinsi a ne lupta cu ei fara aceste avantagiuri. Nu ne-a remasu « alta decãtu o singura consolatiune, adeca profesiunea religiunei « mahomedane, care ne declara de Gazi, déca invingemu, si de Se-« hadet, déca murimu cu gloria. Favoru de pretiu nestimabile acost'a! « Acumu, fiindu-ca un'a din aceste me astépta pe mine asta-di, asia « iubití mei frati si companioni de arme, amu cugetatu ca este lu-« cru necuviintiosu a ve rapi pe voi de la a gusta acésta fericire. Eca « dar', ca paradisulu este deschisu voue. Si eu din inspiratiunea divina « ve ordinu a intrá acolo, si a gusta deliciete ce profetulu nostru ne-a « promis. Er' déca voi ati refusa a ve suppone legéi si ordiniloru « mele, atunci acésta arma a mea (aretându-le sabi'a) ve va lua si « viéti'a care doriti a conserva, si paradisulu pe care-lu despretiuiti.»

COMANDANTII SI SOLDATII MURMURA, DAR' IN URMA SUNTU NECESSITATI A SE SUPUNE

LI. Pasii [neavendu nici curagiulu de a se oppune Vezirului in midi-loculu campaniei, nici vedindu vre-unu midi-locu de a poté scapa, se areta cu totii ca cònsimtu si ca se supunu, si se retragu in linea la posturile loru. Dar' vedindu ei ca cerculu lineelor este cu multu mai intinsu, decâtu cá se-lu pòta bine apera cu trupele ce le remasera, asia au inceputu a forma unu cercu mai micu in la-intrulu celui mai intinsu. Soldatii incepu a murmura, a-si areta des-placerea si a reproba Vezirului in fație ca-i duce in acestu periclu evidente ; cu tóte aceste ei se supunu ordiniloru sale , fiindu-ca acésta o cerea chiar' securitatea loru propria. Pre|candu se petre-ceau acestea, armat'a Germaniloru se aréta inaintea ochiloru loru. Candu i-a vediutu Sultanulu apropiandu-se si ca au acoperitu totu terenulu, se infuriâ si tramitea mai la totu momentulu câte unu chatisierifu Vezirului, prin care i ordinâ a espedia imediatu pe Ieniceri si artileri'a cu tóte munitiunile preste rîu, si se nu intardie cu acésta chiar' si candu ar' fi periculu de a cadé tóte celelalte cara in manile inimicului. Dar' Vezirulu n'a descoperitu cêlorlalti Pasi aceste ordini ale Sultanului, ci respundea mesageriului numai atâta , ca elu mai bine voiesce a muri cu sabi'a in mana cá unu valorosu soldatu, decâtu se se lase a-lu omorî Sultanulu intr'unu modu infamu ; si nici nu lasa pe Ieniceri se tréca rîulu. Intr'aceea veni intr'ajutoriu Vezirului si neglidenti'a pastoriloru de vite ; căci vedindu acesti-a ca Germanii se apropia, vitele destinate pentru transportarea atâtoru mii de cara le-au mênatu chiar' atunci in riu din susu de podu ; prin acésta ap'a s'a imflatu si devenindu mai vehementa a trantitu vitele spre podu. Vitele se sparia si se încérca a sari pe podu ; in acésta agitatiune trei vase se cufunda totalu, si podulu se rumpe asiá, in câtu numai unu singuru omu , si acesta cu mare dificultate a potutu trece pe nisce scanduri puse in crucisiu.

IMPERIALII INDATA CE ADJUNGU ATACA DIRECTU PE TURCI

LII. Pre candu cu modulu acesta era rupta comunicatiunea intre infanteri'a Vezirului, si armat'a ce trecuse Sultanulu, adjungu Germanii căm trei ôre inainte de a intuneca, si fiindu cá fara a se in-

formá mai ántáiu despre fortificatiunile Turciloru , credeau ca acesti-a sunt aperiati numai de carale loru , ei nevalescu de adreptulu asupr'a Turciloru ; dar' au fostu respinsi cu immensa perdere. Dupa ce au vediutu Germanii ca preste asteptarea loru Turcii sunt intariti prin dupla linea si cu dóue serii de cara legate impreuna cu tari lantiuri, si observandu totodata cá Turcii cei din partea dincóce a fluyiului sunt superiori loru in numeru, asiá se decidu a desiste de la assaltulu loru si a atacá pe inimicu cu alta tactica.

DAR' VEDIENDU CA IN MODULU ACESTA ATACULU'É PERICULOSU, SE INCERCA A ATACA PE INIMICU IN ALTU MODU

LIII. Tiermurii din partea de catra apusu ai Tisei sunt inalti si riposi. Spatiulu dintre aceste locuri ripóse se imple cu apa candu fluviulu se imfla prin ploile de tóamna séu de ierna ; ér' vér'a candu fluviulu scade , se trage si ap'a dintre ripe si lasa un locu nisiposu cam de trei-dieci de pasi in estensiune. Principele Eugeniu dispune a se face unu siantiu cevasi mai in josu de castrele Turciloru, si tramite pe calea acést'a câte-va regimente, cari se nevalésca asupr'a Turciloru pre din laintru, pre candu elu i va ataca pre dinafara. Si pentru cá Sultanulu se nu póta reconstrui podulu, si se tramita adjutoriu trupeloru sale, principele Eugeniu asediá dóue tunuri aprópe de capulu podului si in câte-va minute ilu derimá cu totul. Dar' Sultanulu anca din partea sea scóte o bateria de patru tunuri din cele optu ce i le tramisese mai inainte Vezirulu, o asiédia la tiermurea fluviului si ordina lui Kiahaiá Arnautu Ábdi (26) a deschide

(26) *Arnautu Abdi*. De nascere albanesu, si de aci a fostu numitu Arnautu. In curagiu si in politica nu l-a intreccutu nici-unu turcu. Mai ántáiu a fostu Ciausiu Basi ; apoi vezirulu Elmas Mehemedu Pasia l-a facutu Kiahaiá ; ér' dupa batai'a de la Zenta, unde toti passii au fostu omoriti parte de seditiosii Ieniceri, parte de man'a Germaniloru, pentru cá armat'a in lips'a de comandante se nu se sparga si se nu cada in manile inimicului, Sultanulu langa Temisiór'a l-a onoratu cu trei tuguri, si i-a impusu a conduce restulu armatei la Belgradu. Nu s'a mai auditu péné acumu, cá Sultanulu in persóna se inainteze pe cine-va la dignitatea de Pasia, tienendu-se acést'a de marele veziru, care elu da si insigniele acestei dignitati ; d'in acestu incidentu estraordinariu Arnautu Abdi a obtienutu numele de Padisiah Ciraghi (*). Precumu audu, elu este anca in viétia, si pórtá dignitatea de Pasia in Misiru séu Egiptu.

(*) Creatur'a Sultanului *Tr. Rom.*

foculu asupr'a inamicului ; dar' tóte acestea se facura cu atáta confusiune, in cátu elu nu se assecurá nici macar' cu unu siantiu, ci-si imaginá ca spatiulu ce era inaintea lui acoperitu cu vase, va fi de adjunsu pentru a-lu sculi in contra inamicului. Germanii observandu din care parte vine foculu Turciloru, indata dupa destructiunea podului isì indrépta tunurile in acea parte, omora mai multi dintre ingineri, vulneréza pe alii ; si dupa o noua descarcatura, constringu pe Turci a se retrage cu tunurile lor.

IENICERII UCIDU PE VEZIRU SI PE TOTI CEILALTI PASI

LIV. Si intr'adeveru, se parea ca tóte s'au conjuratu pentru nimicirea Turciloru. Ienicerii, dupa ce au respinsu pe inamicu din siantiurile cele din afara, se retragu in siantiurile cele din intru, cari de si nu erau anca deplinu terminate, dar' se estindeau in órecare distantia de la o tiermure a rîului pênê la cealalta. Aici ei se declara resoluti a se sustiené pênê la estremu. Vezirulu dimpreuna cu ceilalti Pasi se încérca a-i abstrage de la acestu propusu, mai ántáiu rugandu-i, dupa aceea intrebuintiandu putere. Dar' Ienicerii din desperatiune trecu in furia ; se arunca asupra chiar amiciloru lor, si omóra pe toti oficierii lor, pe Veziri, pe Pasi, pe toti, si nu crutia nici pe unulu, decâtu numai pe Ag'a loru cu numele Deli Balta Ogli.

IMPERIALII SE ARUNCA ASUPRA CASTRELORU TURCESCI SI UCIDU PE TURCI PENE LA UNULU

LV. In midi-loculu acestui desastru, o parte din armat'a germana ocupa siantiurile estreme parasite de Turci, si se aréta cá si candu ar' voí se atace siantiurile cele din intru, numai cu intentiunea de a atrage pe inamicu din acea parte a armatei care óra indreptata contra fluviului, si prin acést'a a usiurá ataculu omeniloru sei asiediati pe tiermurii riului. Candu acestia s'au aretatu dintr'odata la capulu podului, pe Turci i-a cuprinsu o spaima terribile ; ei intorcu tóte puterile in partea acést'a pentru a impedecá trecerea Germaniloru pe aici. Intr'aceea, pre candu se luptau aci ambe partile cu egale resolutiune, partea Germaniloru, care venise din intrulu tiei, ocupa siantiurile interioari, remase fara aperare, si apuca in spate

pe Turci cari se luptau la tiermurii fluviului. Turcii, incongiurati si strinsi din tóte partile, se lupta cu bravura, de si in disordine; dar' in urma, dupa ce in vanu au cercetatu o cale de scapare, au trebuitu se succumbe, si au fostu taiati in bucati pone la celu din urma omu-

LUPT'A A FOSTU SANGEROASA DIN AMBE PARTILE

LVI. Dar' nici Turcii n'au muritu fara a-si resbuna asupra inimicului lor, câci siese mii de Germani au remasu morti in acésta espeditiune. De alta parte inse Turcii, precum se vede din listele lor, au perdutu : patru-spre-diece-mii-si-siepte-dieci de Ieniceri si pe Aga acestora Deli Balta Oglu (27); apoi siepte-dieci-si trei de Odgiakⁱ si Buluk-Agalari; trei-mii-si-siepte-sute de Topci si Gebedgi; siepte mii de Arnauti (28); insusi marele Veziru Elmas Mahomedu Pasia; cincispre-diece Pasi de rangulu cu trei tuguri, intre cari cei mai insemnati au fostu Codgia Dgiaferu Pasia, Misirli Oglu faimosulu cuceritoriu alu insulei Chio, Kiose Natil Pasia din Diarbekiru', Fazil Pasia din Sheresuli, (29); apoi doue-dieci si siepte pasi cu dóue séu

(27) *Deli Balla Oglu*. Cuventulu *Deli* inscímna furiosu séu rabiatu; i s'a datu acestu nume pentru curagiulu seu immensu, si pentru cá cá unu nebu nu se aruncá orbesce in'ori ce periclu. Parint'le seu a fostu Aga la Ienicieri, si elu anca a ajunsu la acésta dignitate, dupa ce trecuse prin mai multe ranguri mai mici la armata. In fine pentru virtutile sale, Sultanulu l-a onoratu cu trei tuguri, in contra mureloru Vezirulu, care era inamicu declarat la toti cei buni si mari in imperiu. Dar' ce è dreptu, numai Vezirulu avea ratiune de a se necagi, câci Aga Ienicieriloru de comunu se gratificá numai cu dóue tuguri, si dandu-se unui-a trei tuguri, publiculu considerá acést'a cá o rusine pentru Veziru.

(28) *Arnauti*. Dupa supressiunea rebeliunei lui Iskenderbeg in Albani'a, mai toti locuitorii acestei tieri au fostu fortiați prin Muradu II a trece la religiunea mahomedana; de atunci încóce Sultanii totdeauna au tienutu vre-o câte-va mii de Arnauti in armata. Ei trecu de cei mai buni soldati in imperiu, si nu fara ratiune; câci ei mergu asupr'a inimiculu cu aceeasi resolutiune cá si Ienicierii, dar cu multa precautiune decâtu acestia. Ei nu sunt organizati in bataliône regulate, dar' au o certa ordine stabilita intre sine, prin care se tienu impreuna, cá se nu se sparga séu se nu se mestece intre alte trupe, afara de casulu candu tóta armat'a ar' veni in totale confusiune si s'ar disparte prin inamicu. In particulariu ei sunt fórté renumiti pentru desteritatea cu care dau la çinta: pentru unu albanesu è numai jocu de a luá cu un glontiu in departare de doue sute de pasi unu ou séu unu méru de pe capulu mamei séu femeiei sale.

(29) *Fazil Pasia*. Barbatu renumitu la Turci pentru rar'a sa sciintia si escelente le sale calitati; pentru aceea J-au si numitu fasil, adeca doctu. Avea unu stilu fórté

numai cu unu tugu ; și afara de toti acesti-a , unu numeru mare de acea mulțime curioșă, care de comunu merge in urm'a armatei turcesci asiã , in câtu numerulu totale alu cadiutiloru se pôte pune, fara a grəsi, preste trei-dieci-de mii de ómeni (30).

elegantu, si pentru acest'a Elmas Mehemedu Pasia indata ce au ajunsu mare veziru l-a facutu Kiahaia, si dupa aceea l-a tramisu Pasia cu trei tuguri in Sieresuli'a. Elu a lasatu dupa sine unu nume fórte bunu.

(30) *Trei-dieci de mii de ómeni.* Nici odata Turcii, de candu-si aducu aminte ómenii, nu s'au luptatu cu mai multa constantia si desperatiune cá in acésta bataia nici unulu n'a cadiutu viiu in manile inimicului. De aci-si pôte face cine-va idéa despre bravur'a armatei victorióse. Si victori'a inimicului anca ar' fi fostu dubia, déca Ienicerii puçinu inainte de bataia nu si-ar fi omoritu pe mai toti comandantii. Acestia, barbati renumiti de valórea loru, déca ar' fi fostu in capulu batalióneloru, nu este cine se nu créda, ca prin esemplulu si adjutoriulu loru Germanii, cari erau mai puçini la numeru, ar' fi fostu séu batuti, séu celu puçinu constrinsi a se retrage. Se scie d'in esperientia, ca Turcii nici-odata nu se lupta mai furiosi cá atunci, cându se vedu incungiuurati si nu mai au sperantia de a scapa ; ei se lupta atunci mai multu pentru viétia decâtu pentru victoria ; ei in desperatiune facu lucruri ce întrecu puterile ómenesci, mai alesu déca sunt condusi de comandanti abili si curagiosi. De si sciu ca celebrulu Busbecque si alti scriitori au scrisu carti întregi despre art'a si modulu de a tiené lupt'a contra Turciloru, totusi credu ca nu va fi inutile, déca voiu adaoge si io reflexiunile mele, scóse d'in esperienti'a ce amu facutu in expeditiunea la care si io amu luat parte. Inainte de tóte unu generalu crestianu trebuie se esamineze, déca fortiele sale suntu egali cu ale Turciloru; dicu egali in curagiu, nu in numeru, căci rarú armat'a crestina pôte se ajunga numerulu armatei Turciloru ; apoi trebuie se lia provediutu bine cu munitiunile si provisiunile necesarie. Déca nu le are aceste duóe, atunci trebe se se pazésca a da façie cu Turcii, căci ei nici-odata nu se batu cu mai multu curagiu, cá atunci candu vedu ca inimiculu are frica séu incepe a se retrage ; si chiar candu incepu ei a fugi , déca vedu ca nime n'are curagiulu de a-i persecutá, ei se reintorc si incepu lupt'a d'in nou, si anca cu focu mai mare de câtu mai inainte. Ér déca unu generalu scie ca pôte comptá pe soldatii sei, si este provediutu cu tóte cele necesarie , atunci pôte merge fara temerc, si pôte dá façie cu ei, dar' in prim'a di nici-de-cumu se nu încépa lupt'a, ci duóe trei dile se stea in acelașiu locu fara a se misca. Căci mai toti soldatii turci, indata ce vedu pe inimicu, ardu de foculu de a intra in lupta cu elu, in câtu nici ciausii loru nu i potú retiené, ci fara a observá vre-o ordine, se arunca ca leiș asupr'a inimicului. Dupa duóe séu trei dile inse scade in ei ardórea de a se bate ; si cu câtu se voru tiené mai multu in acésta stare, cu atâtú curagiulu lorú amortiesce, in câtu in urma trebe a se întrebuintiá fortia pentru a-i mâna la bataia. Afara de acestea, è mai bine a asteptá cá ei se încépa ataculu, de câtu a-i ataca ántáiu. Căci déca i ataci, ei se lupta in mai buna ordine, si se apera cu mai multa precauțiune ; apoi cu tunurile lorú, pe cari le au totdeauna in lineele prime, facu stricatiune immensa in cei cari au inceputu ataculu. Candu d'in contra, déca astepti se atace ei mai ántáiu, ori câtu ar' fi ata-

DINTR'UNU NUMERU ATATU DE CONSIDERABILE UNU SINGURU PASIA A SCAPATU

LVII. Uniculu omu care a scapatu, a fostu Mahmudu Ben Ogli (31) Pasi'a Arnautiloru, fiulu Beglerbegului Rumeliei, care cadiuse in lupt'a cu Veterani. Acestu Mahmudu, dupa ce a fostu vulneratu de dóue-ori, se aruncá cu calulu seu in ríu, si gratia fortitudinei acestuia, elú fu salvatu, trecundu-lu la tiermurea dincolo a ríului.

culu loru de viiu, si orí cátu de oribile strigatele loru, ardórea loru scade indata, si indata vinu in disordine: ei nu se mai potú tiené, si prin urmare singuru cu foculu d'in pusce i poti respinge inderetu. Acest'a este, dupa mine, singurulú modú de a frangé furi'a Turciloru, si de a reportá victoria asupr'a loru. Cáci nu potemu negá, ca ei sunt terribili, si decula multi crestini, candu se lupta braçiu la braçiu, cáci palosiulu acestor-a nu ajungecu sabi'a turcului. Êr' candu curagiulu Turciloru scade, a tunci crestinii nu trebe se sé oprésca, cáci ei o ar' considera acést'a cá semnu de frica; d'in contra trebe se ináuteze cu pasi inceti asupr'a loru. Ienicerii candu vedu acést'a, pe data scapa in strigate confuse, si implu totu campulu cu resunetulu *Ghiaur Ghieldy*, infidelii s'apropia. Prin acést'a tóta armat'a 'si perde curagiulu, si pasiulu primu pentru victoria este facutu. Dar' pentru Ieniceri anca nu è totulu perdutu: ei animati de oficiarii loru, suntu in stare a reinnoi luptá. Candu vinu acuma d'in nou. crestinii trebe se-i primésca cu focu continuatú, a-i respinge si a nu-i lasa se se apropia. Déca succede acést'a, apoi cu greu i mai poti face se incépa lupt'a si a trei-a óra. Si déca o ar' incepe, si ar' fi si a trei-a óra respinsi, atunci nu trebue se stati pe locu, ci mergetí totdeauna, de si cu grija, dreptu spre castrele loru. Unu strigatu oribile veti audi atunci resunandu pe totu campulu: *Ghiaur basti*, infidelii sunt aici: este imposibilu apoi de a-i mai face se intre in lupta. Cáci in momentulu candu Ienicerii vor fi auditu acestu strigatu, ei sunt cei d'ántaiu cari perasescu linea, tunurí si totu, si nu cugeta la alta decátu a lua calulu sau mululu de la celu d'ántaiu pe care-lu vede, spre a poté scapa prin fuga. Cavaleri'a care scie acésta methoda a Ieniceriloru, ca si candu ar' fi între duoi inimici, prinde si ea fug'a, si se departéza cátu se poté mai tare de infanteria, de frica ca se nu fla incungurata de Ieniceri, precumu se intempla acést'a adese-ori, si se le ica toti caii. Candu lucrulu a venitú acumu la atát-a, atunci generalulu crestinu nu trebue se lase a i scapa ocaziunea; cáci, déca pentru unu picu de reserva, séu pentru piè mare precautiune, ori pentru fric'a de a nu cadé in vre-o cursa, va neglige a-i urmari dupa ce au prinsu o data fug'a, Ienicerii revinu in curagiulu loru, nu mai cugeta la perderea trecuta, se credu degiá invingétori, si striga de resuna totu campulu: *Ghiaur corcar*, infidelii sunt fricosi. Turcii ataca apoi d'in nou; ei in acestu casu se lupta cu mai multa furia decátu la inceputu; si de multe-ori castiga victori'a, pe care crestinii o tieneau cá in mana.

(31) *Mahmudu Ben Ogli*. Beglerbegu de Romeli'a, a lu carui tata de acelasiu nume a fostu ucisu cu trei ani mai inainte in batai'a cu Veterani. Famili'a acést'a are bunuri intinse in Rumeli'a; multi d'in ea ajungu a fi Pasi in acésta provincia, si nu arare-ori obtienú chiar si dignitatea de Beglerbegu.

Am auditu din gur'a lui acést'a aventurósa scapare, care o descriea cu multa vivacitate.

SULTANULU ISI LASA CASTRELE SI FUGE IN CEA MAI MARE FRICA LA TEMISIOARA

LVIII. Dupa acésta trista intemplare, Sultanulu Mustafa, care la tóta acésta lupta a fostu unu spectatoru pe câtu de tristu pe atátu de passivu, fù cuprinsu de o terróre atátu de panica, in câtu pe la mediulu noptiei fara vre-unu conducatoriu séu vre-o lampa, parasi castrele sale si-si luâ calea spre Temisiór'a; cu tóte ca nu avea a se teme atátu de tare de Germani, cari fatigati prin atâtea greutati cu cari s'au luptatu, nu erau in stare a repara podulu in faci'a unei armate atátu de numeróse ce o avea Mustafa pre lânga sine.

UCIDE PRE CAPUDGI BASHI CARE VOIA AI DA CONSILIU MAI BUNU

LIX. Capudgi Bashi, de nascere venetianu, care îsi renegase credinti'a crestinésca si-si luase numele de Siahin Mahomedu, se incercâ se abata pe Sultanulu de la erórea sa si-i consiliâ a nu parasi castrele sale intr'unu modu atátu de rusinosu, si prin fug'a sa a nu da o complecta victoria in man'a inamicului, care n'a nimicitu anca decâtu o mica parte din armat'a ottomana; apoi mai adaose, ca nu este nici o ratiune de a se retrage de la lupta cu atâta precipitatiune, căci inimicii nu numai ca sunt fatigati si storsi prin o cale atátu de lunga si prin labori atátu de dificili, dar' ei n'au anca nici podu nici alte midi-lóce pentru a poté trece rîulu. Sultanulu inse intr'atátu era cuprinsu de frica la asemeni consiliuri, in câtu reieptâ aceste reflexiuni salutarie, si immediatu punì cu mórte pe auctorulu loru, cá pe unu crestinu mascatu, care ar' fi corruptu de Germani, cá se-i dea consiliuri pernicioése pentru Turci; si apoi isi continuâ fug'a cu o iutióla si mai mare de câtu mai inainte.

TURCII DE FRICA ISI LAPEDA BAGAGIULU CE-LU LUASERA CU SINE

LX. Alta nefericire si mai grava adjunge pe Turci; si acésta pentru intunereculu noptiei, care era atátu de mare, in câtu nici-unu omu nu sciea se distinga calea pe care se apuce. Din acésta cauza, cei cari acompaniau pe Sultanulu au trasu pré multu in drépt'a spre Tisa, si cadiendu s'au cufundatu intr'unu locu mocirlosu si glo-

durosu, in câtu au fostu necessitati, pentru a se scapa pe sine, a-si lasà caii si totu bagagiulu loru in tina.

SULTANULU PERASINDU ARMATA AJUNGE TRAVESTITU IN TEMISIOR'A

LXI. In urma, demânétia pre cându resarià sórele , adjunge Sultanulu la unu locu, unde in anulu precedente se facuse o lupta intre Germani si Turci. Aici facéndu-si rugatiunile sale de demânétia, isi schimbà calulu si vestmentele, si fara a-lu cunósce cine-va, fugi cu estrema celeritate la Temisiór'a.

ACEA FUGA CAUSEZA INTRE TURCI O SITUATIUNE DEPLORABILE

LXII. Catrà amédi adjunge si armat'a chiar' la acelu locu. Aici fie-care fu coprinsu de cea mai mare desperatiune, din cauza ca nu audia nimicu nici despre Sultanulu nici despre marii officeri cari trebuiau se fia cu elu. Acea teróre a crescutu anca prin o scire ce se respandi (alu carei auctoru inse nu se scie), ca Sultanulu ar' fi cadiutu in captivitate la Unguri, séu ca chiar' soldatii sei l-ar' fi tradatu inamicului. Ontenii, ale caroru spirite prin frica sunt dispuse a crede tóte, au luatú acésta scire de adeverala, éra efectulu ei a fostu, cà soldatii au apucatu in tóte partile, si ingrijatu fie-care pentru propri'a securitate, nu cugetá la alta, decâtu cumu se scape de Germani, pe cari in totu momentulu i credeau la spatele loru.

SULTANULU SE TIENE ASCUNSU IN TEMISIORA

LXIII. In midi-loculu agitatiunei ce tormentà pe soldati din aceea frica imaginata , ei adjungu in urma catra séra la Temisiór'a ; dar' gubernatorele inchide portile de inaintea loru, si nu-i lasa se intre. Fíindu-ca nu aveau anca nici-o scire positiva despre Sultanulu, asià se parea confirmata totu mai tare faim'a ca elu este prinsu. Cáci gubernatorele cetatiei avea ordinu de la Sultanulu, a tiené cu totu modulu possibile in secretu sosirea sa aici, cá nu germanii aflandu despre acést'a, se vina si se-lu inchida in cetate.

ALTE DESASTRE SI MAI MARI PENTRU TURCI

LXIV. Pre langa aceste fatalitati, cei cari au scapatu, au fostu urmariti si de aceea consecentia firésca a ori cărei perderi, care este lips'a de provjsiune. Ei isi lasasera tóte bucatele in castre, fiindu-ca

fi-a-care era mai îngrijitu de scaparea sa ca de grij'a mancariei. Unii puçini au avutu bun'a fortuna de si-au potutu cumpera pane cu unu pretiu excessivu. Vitele loru de transportu si ei insii moriau de sete, si nu aveau o picatura de apa cu cese si-o astempere. Lacurile de apa de prin pregiurulu Temisiórei erau cu totulul secate de caldurile verei, si déca mai era pre unde-va vre-o balta imputfta, mergeau cei cari erau mai tari (32) si ocupandu-o nu lasau pe ceilalti la ea.

IN FINE SULTANULU SE ARÊTA LA RESTULU ARMATEI SALE

LXV. In fine, dupa ce armat'a ottomana a statu trei dîle cá o nava agitata de valurile mîrei, si care nu are nici indreptariu nici guber-

(32) *Cei mai tari.* De câte-ori mi aducu aminte de confusiunea deplorabile de atunci, totdeanna me coprinde o secreta oróre. Nu er a omulu in securitate nicairi: amiculu cá si inamiculu, era asemenea suspectu; disordinea era universale si neimagineabile. Sultanulu a statu trei dîle ascunsu in cetate; nime, afara de Pasi'a, nu scia ca unde è. Intr'aceea mii de sciri se respandisera printre trupe; unii diceau ca è prinsu, altii ca l-au tradatu chiar sodatii sei. Trupele cari scapasera, rateciau încóce si 'ncolo fara comandanti, fara conducatori, fara disciplina; calauzulu loru era fómee; si ce vedeau, totu predau. Secet'a extraordinaria d'in acelu anu secase tóte apele, caii muritori de sete erau redusii a suge mocirle puturóse. Si déca, cine-va pe intemplate, dá de vre-unu picu de apa statatória, trebuia cá mai antaiu se omóre séu se vulnereze pre multi altii inainte de a-si poté macar uda buzele, departe de a-si poté stempera setea. Dupa-ce amu scapatu si io cumu amu potutu, m'amu dusu cu celelalte trupe la Temisiór'a, si miamu pusu cortulu cu totu bagagiulu intr'o vinia. D'in intemplantu amu datu aici de unu putiu acoperitu cu pamentu. Mi-amu mutatu cortulu asupr'a putiului; l-amu curatit, si astfeliu aveamu apa própseta si curata pentru mine, pentru ómenii mei, si pentru caii mei. Intr'o demánétia, pre candu se reversá de diua, amu tramisu prin servitoriu unu olu de apa la bucatariulu meu. Pe cale-lu vede unu soldatu, i iea olulu si bea ap'a; apoi 'lu amerintia cu mórte, déca nu i va spune de unde are ap'a aceea, si i puse sabi'a in peltu. Bietulu baiatu, tremurandu de frica, spune soldatului, ca io amu unu putiu sub cortulu meu. Soldatulu indata curge la cameradii sei si le spune ceea ce audise. La momentu pléca cu totii, tienendu intr'o mana sabi'a góla, si 'ntr'alt'a unu vasu, si intrebandu in tóte partile, ca unde este cortulu meu? Io amu vediutu numai de cátu, ca nu este nici-unu midi-locu de a mai ascunde lucrulu; mi-amu mutatu cortulu, si amu lasatu putiulu liberu. Pentru a me escusa, le-amu disu, ca a fostu unu omu mortu in putiu, si l-amu ascunsu, pentru ca m'amu temutu, ca cine-va arsu de sete ar poté se bea d'in elu inainte de a-lu curati, si prin acést'a ar poté se-si spurce sufletulu. Minciun'a acésta innocentu, dar' necessaria in acele impregiarari, m'a scapatu de sabi'a aceloru barbari, ba anca mi-au si multiamitu pentru servitiulu bunu; ce le-amu facutu.

noru, Sultanulu vediendu ca din partea Germanilor nu are de a se teme de nici unu periclu , se decise a se areta armatei , si insoțitu de o guarda, ce la ordinulu seu i dede gubernatorele Pasia din Temisiór'a, se presentă inaintea soldatiloru sei. Prin acést'a soldatii isi revenira din fric'a ce o portă si trupele tóte la vederea Sultanului sei aretara atátu de esaltate de bucuria , in câtu , cá si candu elu s'ar fi intorsu in trimfu, strigara cu totii, ca nu le mai pasa de suferintiele supportate péné acumu, cì voiescu a-si resbuna aspru contra inimicului, căci Sultanulu loru é cu ei, si vieti'a lui é in securitate.

NUMESCE PE HUSEIN PASIA , GUBERNATORELE BELGRADULUI , DE MARE-VEZIRU

LXVI. In diu'a urmatória, cu armal'a sa scósa din desperatiunea de mai inainte , pléca spre Belgradu. Dupa ce in mersulu seu adjunse la unu locu ce se numesce Alibingar (33), a venitu inaintea lui gubernatorele Belgradului Amidde Oglu Husein Pasia , dupa care tramisese pe Mirachor Cerkes Mehemedu Pasia pentru a-lu chiamá la sine. Si fiind-ca nu mai era acumu nici-unu altu Pasia cu rangulu de trei tuguri, asiá ilu numí pe acestu Husein Pasia de Mare-veziru.

SULTANULU MERGE DE LA BELGRADU LA ADRIANOPOLE SI DE AICI LA CONSTANTINOPOLE

LXVII. Dupa ce a mai statu puçinu timpu in Belgradu, catra finitulu lunei Gemaziul-evvel anulu Hegirei 1109., s'a intorsu cu restulu armatei sale la Adrianopole , si puçinu dupa aceea s'a dusu la Constantinopole. — Imperialii din contra , dupa victori'a ce repurtasera, au remasu tóta nóptea in campulu loru de batalia , fiind-ca se temeau de o apucatura strategica a Turciloru , ce este fórte in usu la acesti-a ; dar' in diu'a urmatória au trecutú Tis'a si au depredatu totu ce Tököli (34) mai lasase in castre.

(33) *Alibingar*. Fântan'a lui Ali. Unu locu la diumetate cale intre Temisior'a si Belgradu ; aici vinu de comunu spionii d'in ambe partile, fiindu loculú fórte elevatu, in câtu se pôte vedé departe giuru-impregiuru.

(34) *Tököli*. Elu acompaniasse pe Sultanulu in acésta espeditiune. Dupa desastrulu Turciloru, vediendu podulu ruptu, si bine sciindu ca Germanii nu-lu voru poté repará in timpu atátu de scurtu, Tököli profitá de spaim'a generale, si remase tóta nóptea in castrele turcesci, si depreda totu ce i s'a parutu mai pretiosu. Prin acésta s'a inavutitu pe sine si pe ai sei mai multu decâtu prin pensiunea ce o primia de la Sultanulu, căci acést'a abiá 'i ajungea a se sustiené pe sine singuru.

H. 1109.
I. C. 1698.

**IMPERIALII ISI INTORCU ARMELE CONTRA BOSNIEI SI O PRÉDA INTR'UNU MODU
TERRIBILE**

LXVIII. Timpulu fiind cu multu mai inaintatu decâtu cá se pōta cu succesu obsediá cetati atâtu de tari precumu erá Temisióra si Belgradulu, Germanii isi intorcu armele contra Bosniei; cucerescu Dobe si Mogle; dau focu la Seraio, capital'a tieriei, si reducu in potestatea loru mai tōta Bosni'a.

O FERICITA ESPEDITIUNE A LUI DALTABAN MUSTAFA PASIA

LXIX. Trupele turcesci, cari erau destinate pentru aপরarea acestei provincie, in acésta a loru strimtorare nu scieau se afe altu midi-locu, de câtu ca mersera la Daltaban Mustafa Pasia (35), care pe

(35) *Daltabanu Mustafa Pasia*. Faimosu intre turci prin virtutile sale resbelice. In tineretiile sale a fostu Ienicieriu, si crescutu in curtea marelui Veziru Kioprili Ahmed Pasia, Succesorele acestui-a, Cara Mustafa Pasia, l-a inaintatu la oficiulu de Talkisci. Dupa mórtea lui Cara Mustafa inse Daltabanu a devenitu unu jocu alu fortunei. Elu si-a perdutu postulu, si a fostu uitatu de toti, péné ce Arabagi Ali Pasia deveni mare Veziru. Acesta 'lu face Aga Ienicieriloru. In acestu postu i se dède prim'a ocaziune, de a da lumei probe despre virtutile sale. Elu purtá multa grige pentru tranquilitatea publica; pedepsia aspru ori ce disordine; si pre candu predecesorii sei nu amblau de câtu cu parada si calari, elu isi schimba vestimintele si diu'a nóptea mergea pedestru in partile cele mai frequentate ale cetatiei. De aci i s'a datu numele de Daltabanu, adeca: descultiulu séu picioru-nudu. Acésta purtare a sa i-a castigatu stim'a tuturoru, in câtu Buiukli Pasi'a devenindu mare Veziru, n'a dubitatu unu momentu a crede pe Daltabanu de celu mai aptu pentru a-i succede in dignitate de Seraskir in Babadaghi. In totu timpulu, pe câtu a ocupatu acestu postu, elu si-a pusu totu cugetulu a curati Moldov'a de Poloni. Scopulu seu era a ocupa Soroc'a, unde Poloni: 'si aveau magazinele loru. Dar'nu si-a potutu e-secuta intentiunea, neavendu trupe suficiente, fiindu-ca cea mai mare si cea mai buna parte a armatei ottomane era coupata contra Germaniloru. Totu ce a facutu in sa, este ca a defensu fruntariile Moldaviei cu atât'a valóre, in câtu Polonii n'au potutu nici inainta in Moldovia, nici a mai infesta provinciile ottomane. Patru ani de dile a fostu Seraskiru in Babadaghi; in acestu timpu a facutu cunoscintia cu tatalu meu, si a intratu in amicitia intima cu elu, pe care o a conservatu nu numai catra tatalu meu pên' ce a traitu, ci dupa mórtea acestui-a chiar si catra fiii sei, lucru care nu este de tóte dilele intre barbari. Erumpendu turburarile in Asi'a, si brigantagiile infestandu acésta tiera, Vezirulu 'si puse ochii pe Daltabanu, ca unulu care singuru este capabile de a le inneca, si cu titlu de Beglerbeg de Anatoli'a 'lu, tramite la Kiutabi'a. Ajunsu Daltabanu aici nu numai debelá in scurtu timpu pe rebeli, si restabili bun'a ordine in tíera, dar' anca disciplin'a militara, care cadiuse cu totul

atunci din întemplantare se ținea în Bickia, unu opidu în Bosnia, și oferindu-i comand'a asupra a tot'a armat'a, ilu silescu chiar' ca se o

o reintroduse d'în nuou, și augmentă foarte trupele asiatice. Nunăi invidi'a inamicilor sei l-a scapatu de n'a peritu în batai'a de la Zenta. Ajunsesse chiar la Sophia, capital'a Bulgariei, cându Vezirulu 'lu acuzase la Sultanulu ca a predatu pe nedreptu o multime de persóne în Asi'a, și ca de la locuitorii acestei țeri a storsu în profitulu seu summe mari de bani fara scirea și contra ordinului Sultanului. Daltabanu respunse ca este pre adevératu, ca a redicatu în Asi'a tributulu mai mare de câtu predecessorii sei, dar departe de a pune banii în casett'a sa propria, și de a se învâtu cu ei, d'în contra i-a întrebuintiatu pentru a înmulți și a pune trupele asiatice pe unu picioru mai bunu. » Întrebatu aceste trupe, dec'a voiti a ve informau. Dar Vezirulu se temeá, ca dec'a calitatile escelente ale acestui escelentu erou, se voru manifesta în cursulu acestei espeditiuni, ele ar poté se-i eclipsese glori'a, și omulu acestoru calitati se-lu trantésca d'în veziratu; asia fara vre-o forma de processu destitui pe Daltabanu d'în postululu seu, i luá tóte bunurile, și 'lu tramise în esiliu la Bichkia, o mica urbe în Bosni'a. Se întemplantă de chiar pe acestu timpu m'amusu pentru unele lucruri ale mele în cancelaria la Kiahai'a; întraiu chiar în momentulu cându copistulu scriea ordinulu de esiliu pentru Daltabanu. Aruncaiu ochii, și-lu cetii fara se observe copistulu; și îndata ce esiliu, me dusei în secretu la Daltabanu, cá la unu vechiu amicu alu meu și alu tatalui meu, se-i spunu ce amu vediu. Elu imi respunse fara emotiune și cu tóta tranqui litatea: « Ve multiamescu « pentru amicitia ce o aretatî cátra mine, și-mi pare bine ca conservati memori'a « servitieloru ce amu facutu parintelui vostru. Dar' nu trebuie se ve ingrigiti pentru « mine; póte, prevedenti'a divina voiesce chiar' prin acést'a a me scapa de la mórte « și de la ruin'a, de care, precumu eu prevedu, chiar' Vezirulu și ceialalti inimici ai « mei sunt amerintiati. » Pentru placerea celoru curiosi, voiu insera aci formul'a « usitata la curtea ottomana pentru degradatiunea unui Pasia: « Tu care esti Mustafa « (nu i se mentionéza nici oficiulu nici dignitatea), dupa ce crimele și delictete tale « sunt notorie, tu esti cu totul culpabile, și condamnatu la mórte; dar' d'în speci- « al'a nóstra gratia ti se iérta pedéps'a capitala. Inse, înaltulu nostru ordinu este, ca « tu se fi și se remani destituitu d'în dignitatea de veziru, și se mergi în esiliu în « cetatea Bichkia, cá este în țier'a Bosniei etc. » Si Daltabanu chiar' prin acestu esiliu a înaintatu la posturi mai înalte. Cáci dupa batai'a de la Zenta, imperialii si-au întorsu armele spre Bosnia, și subjugassera cea mai mare parte a țerei; Turcii cari mai remasessera aici, n'aveau nici-unu comandante, și nu scieau ce se faca și de unde se începá; în urma se adreséza cátra Daltabanu și contra vointiei sale și fara scirea prealabile a Sultanului, ilu declara de alu lor Seraskiru. Daltabanu prinde arm'a, pléca contra Germaniloru, și duóe-diéci-si-patru de castele le reocupa pe o tîermure și pe alt'a a fluviului Sava. Dupá aceste victorii, Sultanulu fara contradicere confirma pe Daltabanu în dignitatea, în care vocea poporului l-a înaltiatu. Pușinu dupa aceea se revoltara Arabii, ocupara cetatea Bostra și percurgeau tóta Mesopotami'a; Vezirulu Amidge Oglu Husein Pasia însărciná pe Daltabanu a suprima și acestu periclu, onorandu-lu cu dignitatea de Seraskiru, și dandui guvernamentulu de Bagdadu. Daltabanu merge numai cu duóe regimente contra

primésca. Sub comand'a acestui generalu Turcii prindu nouu curagiú, si nu numai ca se oppunu victoriosiloru Germani, dar' anca i batu

a una-suta-duóc-dieci de mii de Arabi, si-i bate; se dice ca in acésta bataia, elu singuru cu man'a sa a taiatu la patru sute de inimici. Dupa acésta victoria a reocupatu Bostra; pe trupele arabice, cari i-au imploratu clementi'a, l-ea luatu sub protectiunea sa; a impusu Arabiloru tributulu mai mare, de cátu celu cu care erau in-sarcina i péné acumu; si in urma, nu numai restaurá vechile fruntarii ale Bagdadului, ci anca le mai largi, si sub guvernamentulu seu tiér'a deveni mai productiva, precumu n'a fostu nici-odata mai inainte. Pre candu era ocupatu cu aceste nobile intreprinderi, Rami Reis Effendi ilu accusa la Vezirulu, si acest'a la Sultanulu, ca este unu rebelu, favoriséza si tiene partea Arabiloru. Sultanulu se lasá sedusu, si pe Battal Othman Aga, fostu magistru de staule ilu tramite cu unu Chatisierifu la Bagdadu, spre a-i lua viéti'a. Daltabanu era la Bostra, si se bucura d'impreuna cu soldatii sei de victoriele reputate, candu Battal ajunse la elu. Acesta vedíu ca in midi-loculu acestui entusiasmu alu soldatiloru, nu este consultu a esecuta ordinulu Sultanului; si fu destulu de prudente a dissimula caus'a veniréi sale si a dice, ca Sultanulu l-a tramisu pentru a vedé, déca faptele lui Daltabanu correspundu óre-cumu cu renumele ce'lu are in publicu. Daltabanu i aréta 32 mii capete de arabi, si dice: « Mergi, si spune fidelu Sultanului, domnului meu, ceea ce ai vedíutu ». Othmanu Aga, dupa ce a esaminatu tóte cu deameruntulu, se întórce la Constantinopole si rapórta Sultanului, ca pe omulu pe care l-a condamnatu la móрте, l'au allatu in midiloculu unei armate victorióse, iubitulu, adóratulu de soldații sei, si pentru aceea n'a credíutu posibilulu de á esecutá ordinulu; dupe aceea incepe a enara servitielu ce a facutu Daltabanu pentru imperiulu ottomanu, cumu a subjugatu pe Arabi, cumu a liberatu Mesopotania de incursiunile loru, si cumu au assicuratu tranqulitatea provinciéloru vecine. Daltabanu, cunoscendu inim'a cea avara a lui Mufti-Feizullah Efendi, si sciindu influin-ti'a ce o'are acest'a asupr'a Sultanului, indata dupa plecarea lui Othmanu Aga, i-a tramisu prin cati-va ómeni ai sei unu presentu de siese-dieci de mii galbeni de aurul Mufti vediendu unu presentu atátu de considerabile, la care nici ca se asteptá, nu se potea indoí ca acest'a trebe se fia presemnulu séu prenuntiulu unui servitiu importantu ce Daltabanu astépta de la elu; si tramite o persóna de incedere la densulu pentru a-i sci intentiunile, dicéandu-i ca déca vre a ajunge la dignitatea de mare Veziru, elu i o va midi-loci de la Sultanulu, si póte comptá pe favorulu acestui-a, cu atátu mai vertosu, ca Vezirulu de acumu, Husein Pasia, este fóрте infirmu, si si-a perdutu mai tóta reputatiunea prin betiile sale frequente. Daltabanu respunde, ca nu dubitéza a meritá ceva recompensa pentru servitielu, ce a facutu imperiului Othomanu; dar scie pré bine, ca fara protectiunea si assistenti'a lui Mufti, nu póte ajunge la dignitatea ce i se ofere; asiá ilu róga de a-lu deobligá, prin favoru atátu de importantu, si-i promite a'i fi unu nou si pururea fidelu vasalu; din partea sa are midi-lóce de a-si aretá recunoscinti'a prin daruri anca si mai considerabile, de cátu celu precedente. Mufti, care dejá nu-lu avea la inima pe Vezirul Husein Pasia, indata ce primi acestu respunsu, merse la Sultanulu si-lu indemná, a aduce pe Daltabanu mai aprópe de curte si a-lu face Pasia de Kiutahi'a. Caudu Mufti audi, ca Daltabanu este in Kiutahia, a midi-locitu la Sultanulu de

si-i facu se tréca preste Sava, si reocupa de la ei dóue-dieci-si-patru de castre situate pe ambele tiermuri ale acestui fluviu.

stituirea lui Husein Pasia d'in veziratu, si tramiterea lui Battal Othmanu Aga cu insigniele de Veziru la Daltabanu, care primindu-le immediatu a plecatu la Constantinopole. Ajungédu aici sér'a, a remasu tóta nóptea afara de murii cetatiei, in magazinulu cu pravu de pusca, aici primi scirea ca Husein Pasia a muritu in vil-l'a sa, care è in distantia de optu ore de la Constantinopole. Daltabanu pléca indata se assiste la immortmentare; si in deminéti'a urmatoria ajunge la Adrianopole, unde Sultanulu insusi i da ornatul de mare Veziru. Indata in alta dí chiama la sine pe Rami Reis Effendi si pe Maurocordatu, pentru a-i dá ratiuni despre conditiunile sub cari au inchiaietu pacea de la Carlovitiu. Acesti-a ilu informa exactu si circumstantiosu despre totu lucrulu, i spunu ce instructiuni au avutu, si pána unde s'au intinsu plenipotentiele loru, si sub ce conditiuni le-a ordinaru Sultanulu se puna capetu resbelului. Daltabanu, dupa ce au ascultat raportulu loru, le díse plinu de mânia: «Vedi diu bine cá ati avutu instructiuni; dar acele au fostu obtinute prin espositiuni false. «Sultanulu nici-odata n'ar' fi subscrisu aceste instructiuni, déca nu i se dicéa, ca imperiulu othomanu este intr'o positiune atâtu de desperata, in câtu elu nu se mai pôte sustiené, decátu sub singur'a conditiune a pazei. Io credu cu elu n'a sciutu, pentru ca nu i s'a spusu, ce soldatii, ce generali, ce poteri pôte statulu ottomanu se opuna inamicului! De sicuru, nu i-a spusu nimene, cumu unu pumnul de ómeni si cu pretiulu sangelui meu, amu luat in Bosnia duóe-dieci-si-patru de castelle d'in manile Germaniloru, si unde, si cumu ar sta acumu imperiulu ottomanu, déca toti cari sunt in fruntea statului. ar fi lucratu cu acelasi zelu si cu acea fidelitate, cu care amu lucratu io! Si ce a lipsitu acestui imperiu, nu dicu numai pentru a resiste unui inamicu atâtu de debile, ci pentru a-si intinde chiar si marginile sale? soldatii comandati, au banii? Nimicu d'in tóte áceste. Ceca ce i-a lipsitu, a fostu crerii capului vostru, care mai bine era impluti cu paóe. Dar' trada-re a fostu, ce v'a facutu cá se inchieiatu a pace scandalósa cu unu inamicu debile si storsu d'in tóte puterile, si apoi se profitatu de neesperienti'a Sultanului, si se-lu faceti se apróbe tractatulu vostru si se-lu confirme prin juramentulu seu. Io concedu ca intru punitiunea pecateloró nóstre, si prin negligerenti'a si incapacitatea generaliloru ottomani, Germanii au reportatu asupr'a nóstra vre-o câteva victorii. si ne-au luatv vre-o câte-va cetati, cari au fostu imposibile de a le mai reocupa; dar' ce v'a indemnatu pe voi a restitui Poloniloru cetatea Caminieti, ácesta fortaré-ti'a, ce natur'a si artea o a facutu impenetrabile? Prin ácesta voi ati sacrificatn cea mai frumósa parte d'in gloriele si cuceririle lui Mahomedu Sultanulu. Acést'a insemnéza óre a lucra dupa legea nóstra? Aceste sunt óre preceptele profetului nostru? Cu modulu ácest'a se conserva órè onórea numelui Oliosmannu? Vindict'a divina i va ajunge de sicuru cu tímpu pre toti acei-a, cari au facutu ácesta injuria imperiului ottomanu, si cari fara vre-o necesitate au datu in manile infideliloru a-tâtea localitati sanctificate prin rugatiunile atótoru musulmani.» Dicédu ácestea, 'i dimitte dela sine, ceréndu-le o lista despre starea armatei, starea thesaurului, si despre numerulu cetátiloru, atâtu alu celoru date inamicului, câtu si celoru remase imperiului Védiendu list'a, elu a remasu fórtè neindestulitu; si'a inceputu a defaima

**RUSII INTARESCU AZOVULU. POLONII ALEGU REGE PE FRIDERICU-AUGUSTU,
ELECTORELE SAXONIEI**

LXX. Rusii in tóta vér'a acésta au fortificatu Azovulu si Lutichulu

in publicu pe toti ministri, numindu-i tradatori ai imperiului; ér in secretu facea preparative pentru resbellu, si-si propuse a-si întórce armele contra Poloniloru, ca contra unui inamicu pe care-lu credea mai slabu. Totodata se resólve a lua viéti'a lui Rami Reis Effendi si a lui Alexandru Maurocordatu, ca autori ai pazei de la Carlovitiu. Ca inse se aiba macar' umbr'a unui justu pretextu pentru intentiunile sale, elu dicea ca acesti tradatori au lucratu contra ordiniloru Sultanului, cându au accordatu inimiciloru atâtea lucruri. Si pentru ca se-si intarésca si mai bine partid'a, sa, scrie la Chanulu si la Maimarii d'in Tatari'a, intrebându-i: déca si-au datu ei consimtiementulu la pacea infama ce a incheiatu Iskierlet Ogli si companionulu a-cestui-a Rami Reis Effendi? «Sciu-dice elu in acésta scrisóre — si sunt pe deplinu «convinsu, ca atâtu unulu câtu si celalaltu au fostu corupti prin bani de catra infideli; au vendutu imperiulu ottomanu; au inelatu pe Sultanulu; si astfelu nu «au inaintatu ci au ruinatu binele ottomanilor.» Acésta procedere la lui Daltabanu» pe mine m'au adusu in mai mare perplesitate, ca pe Rami Reis Effendi si pe Maurocordatu. Ei vedeau bine, ca trebeu se fia sacrificati a resimtiementulu lui Daltabanu, déca mai remâne acest'a Veziru; ei simtiau pré bine, ca nu este sperantia de a se schimba lucrurile, pe câtu timpu Mufti este in amicitia cu Daltabanu. Dupa multa cugetare asupr'a midj-lóceloru, cumu ar' poté se se asigure, espedientulu celu mai bunu li s'a parutu de a merge la Mufti, si deca s'ar' poté a-lu abate de la amicitia cu Daltabanu. Maurocordatu face planulu cum se purcéda, si-lu instruieste pe Rami ce are se dica lui Mufti, si ce argumente se intrebuintieze. Rami urmandu instructiuniloru politicului Iskierlet Ogli, isi alege o buna ocasiune de a vorbi cu Mufti, si-i spune: cumu Sultanulu l'a insarcinatu a închieii pace cu Germanii si cu Pólonii cum d'in partea sa n'a intermissu nimicu ce a fostu cu putintia, de a pune conditiunile cele mai favorabili pentru imperiulu ottomanu; si déca au accordatu ceva infideliloru, acesta o a facutu prin ordinu de la Sultanulu si cu invoirea lui Mufti si a marelui Veziru, Husein Pasia. Si acumu dupa ce a ostenitu si a facutu atâte servitii, bune pentru statulu ottomanu, in locu de recompensa, se vede si elu si colegulu seu Iskierlet Ogli, espusi estremei indignatiuni a noului Veziru, Daltabanu Mustafa Pasia. Cáci acesta nu numai l-a intimpinatu in modulu celu mai offensatoriu, pe cându este cu totulu nevinovatu; dar anca s'a pronuntiatu in terminii cei mai amari contra toti acelor-a, cari séu prin ordinulu loru, séu prin invoirea loru au contribuitu la acésta pace; si mai multu, elu s'a demisu péné a dice in publicu, ca va spalá infami'a ce s'a facutu numelui ottomanu, curatindu pe toti ghiaurii interni si esterni. Si mai multu anca de câtu tóte aceste, elu prin scrisori secrete a escitatu la rebellune pe Tatari si pe Chanulu loru, si pe tóte órdele scythice, si pentru a-i inima si mai tare, a latitu intre ei minciuni de minciuni despre reu'a administratiune a statului. Dupa ce aceste si alte assemeni attentate ale lui Daltabanu, precum è pré evidentu, n'au alta de scopu de câtu a ruina pe toti acei-a, cari n'au crutiatu fatigiu pentru a reda imperiului tranquillitatea, ba au de scopu a destitui chiar pe Sultanulu

cu nóue lucrari, si se preparau la o nóua campania ; dar' inamiculu nu le-a datu ocasiune de a intra in lupta cu ei. Polonii alegu rege

asi  amu crediutu—dice Rami, de a n otra detorintia, a ve informa despre t ote aceste, ca pe unulu care ati avutu parte mare in realisarea paceri ; si a ve ruga. că se fiti cu grige nu numai pentru salvarea v ostra, ci si pentru a celor-a , cari ve considera de alu loru patronu si protectoru ; binevoiti, pr e sante Mufti, a ne defende contra violentiei omului acestui-a. Mufti, Feizulah Effendi, miscatu prin acestu discursu alu lui Rami, si imaginandu-si ca viati'a sa anca este in periclu, se determina a nu astepta lovitura, rea fatale, ci a preveni pe inamicu, si a-lu prinde chiar' in curs'a lui. Pentru a'lu contramina cu mai bunu successu, tramise dupa marele macelariu alu curtiei Cara Mehemedu Aga,  omu f rte avutu , care prin lung'a experientia scia se-si ascunda barbari'a sufletului seu, si care prin acestu midi-locu sci t se iea fic'a lui Mufti de nevesta pentru fiiulu seu. Venindu la Mufti , acest-a i vorbi in urmatorii termi ni ?

Asiu vré se comunicu Vezirului unele lucruri ; si voiam se te rogu a merge pentru mine la elu, se i le comunicu, fiind-ca sciu ca sunteti buni amici amendoi. Ram; « Reis Effendi si Iskierlet Oglu, au fostu la mine, si mi-au spusu multe lucruri re e despre Vezirulu. Se crede ca ar' vré se destituie pe Sultanulu, si mie se-mi iea vi- « etta, dicendu in publicu c a io asiu fi unu infidelu. Voi sciti că numai la recoman- « datiunea mea s'a facutu elu Mare-veziru. Sciti si aceea , ca elu  e ciraculu s eu « clientulu meu. Asi , n'asiu vré ca lumin'a care abi -abi  a amu aprinsu, se se « stinga at tu du curendu , si se se iea viéti'a unui omu , pe care abi  c te-va dile « l-amu inaltiatu la cea mai mare dignitate a imperiului ottomanu. Nu me indo- « iescu de alta parte, ba sunt convinsu, ca Rami si Iskierlet Oglu s'au lasatu a se cor- « rumpe cu bani de c tr  Giari in cursulu negociatiuniloru de pace si de capulu « loru au acordatu Germaniloru si Poloniloru multe lucruri, ce ar' fi potutu se re- « mana f mperiului ottomanu : ei au amagitu pe Sultanulu si pe mine cu minciuni « studiate, dicendu ca este impossibila de a inchiat e pace, sub alte conditiuni. Pen- « tru aceea asiu vré se dati Vezirului in numele meu a intielege , ca io departe de « a me lasa influentiatu de minciunile acestoru ómeni, d'in contra, voiu remané pu- « rur  patronulu lui, si me voiu intrepune la Sultanulu cu tóta ocasiunea, nu numai spre a-lu sustin  in dignitatea de Mare-veziru, dar' nu voiu fi contra, se uccida « pe toti inamicii sei ». Daltabanu audindu aceste chiar' d'in gur'a lui Mehemedu Aga, merge inca in acea s ra a face visita lui Mufti, si se preface ca vré a-i vorbi cu inima deschisa ca patronului si binefacatorului seu. Mufti anca se preface si lauda intentiunile Vezirului promitendu-i a-i da mana de ajutoriu intru t te, si in particulariu pentru a trage in judecata pe Rami si pe Maurocordatu d'impr una cu toti complicitii loru. Daltabanu incuragiatu prin aceste promisiuni se int rna acasa plinu de voia buna, si chiama la sine pe Kiahaia Topal Ibrahimu Aga, care mai in urma s'a facutu guvernator  de Thesalonic'a, si-i spune cu deamenuntulu totu ce s'a petrecutu intre elu si intre Mufti ; in fine ii dise : « Nu potu nega, c  Mufti este pa- « tronulu meu , si lui amu de a multiami, ca am ajunsu la dignitatea de Mare-ve- « ziru ; dar' nu-mi vine la socotéla, ca acestu omu are at ta influentia la Sultanulu, « in c tu pune si depune veziri dupe capriciulu seu ; c ci precumu a destituitu pe

pe Friedericu-Augustu, care mai înainte era electore alu Saxoniei ; acestu nou rege se puse cu tóta seriositatea a face preparativele

« Hussein Pasia, si mi-a datu mie insignele imperiului, chiar asiá me póte destitui
 « pe mine si a pune altulu in locul meu. Vediu inse cà nu este nici unu midi-locu
 « prin care l-asiu poté discreditá inaintea Sultanului, fiind-ca acesta se póta cu o
 « veneratiune prè mare catra elu ; este dar' necessariu a-lu curatí d'in cale, fara cá
 « Sultanulu se scia ceva ; cáci, este mai usioru a se bate cu unu omu mortu, decâtu
 « cu unulu viu. Asiá, spre a-lu curati d'in viétia, mi-amu propusu urmatoriulu es-
 « pediente. Juoi, pe cându tóte tribunalele si alte oficiuri sunt inchise, ilu voiu in-
 « vita la mésa, si sub prandiu vre-o cati-va ómeni incrediuti ai mei ilu voru sugru-
 « má cu o córda de arcu. Dupa aceea voiu aduna Ienicerii , i voiu face se se revól-
 « te indata voiu anuntiá Sultanului, cá Ienicerii pretindu irrevocabilu mórtea lui
 « Mufti, precumu si capulu lui Rami si alu lui Maurocordatu, si alu cátoru-va alti. »
 Kiahaiá , tradatoriu consummatu, aproba la vedere proiectulu Vezirului , si lau-
 da intentiunea lui. In nóptea urmatória inse isi schimba vestmentele , merge la
 Mufti si-i descoperè periclulu ce-lu amerintia. Mufti i multiamesce si-lu dimitte
 de la sine, facèndu-i promisiunile cele mai mágúlitórie. Êr'catra trei óre din
 nópte se pune in trasura, merge dreptu la Sultanulu , si-i spune cèle ce audise de la
 Kiahaiá. Totodata i da consiliulu a condamna la mórte pe Daltabanu , pentru ca se
 nu póta escita nuóe turburári in imperiu, si-i promite ca d'in partea sa va da Fetva
 necessaria la executarea mortiei lui Daltabanu. Si — adaose Mufti — fiindu-ca este
 de temutu , ca déca s'ar' precipita lucrulu, ar' potea se se revólte poporulu, asia se
 insarcina elu a inventa unu pretestu pentru a-lu tramite pe ceea lume fara sgomotu,
 Mufti intorcèndu-se acasa , pentru ca se nu mérga la Vezirulu la mésa , se face ca
 suferè de podagra in picióre , si tramite la elu pe unu Talkisiu cu rogarea ca se-lu
 onoréze cu presenti'a sa, fiindu-ca are de a-i comunica lucruri de mare importantia.
 Vezirulu, indata ce primi acestu mesagiu, pléca la Mufti ; cáci nici prin minte nu 'i
 trecea, ca inimizii sei au luat mesurile de a scapa de elu. Vedèndu-lu Mufti intrandu
 i díse : «Charu domnului ! Sultanulu mi-a accordatu tóte cererile. Elu mi-a promis
 « ca se invoiesce la mórtea lui Rami Reis Effendi, numai trebue se se invente cauza
 « plausible pentru a-lu poté condamna. Io amu unu consiliu, care déca l'ati urma,
 « io credu ca nu v'ar' lipsi nici pretestulu, nici legitim'a cauza de a-i lua viét'ia. Dar'
 « pentru a fi sicuru de succesu, trebue mai inainte de tóte a-lu departa de pre langa
 « curte. Si acóst'a nu se póte face altminterea , decâtu a-i oferí in recompens'a ser-
 « vitielu sale unu titlu de Veziru cu trei tугuri , si apoi dupa câte-va dile a-lu tra-
 « mite ca gubernatore in vre-o provincia departata. Dupa aceea este usioru de a-i
 « atribui vre-o crima, spre a-lu face odiosu inaintea Sultanului ; si mórtea lui e si-
 « cura. Stersu odata acesta d'in cale, cu Iskierlet Ogli este mai usioru ; pe acesta
 « ilu poteti ucide , precum se da la unu cane in capu pe strade. » Mufti pentru a da
 mai multu pondu vorbeloru sale, fece pe Daltabanu se jure, ca nu va spune nimenu
 nimicu, nici macar la Kiahai'a seu. Vezirulu amagitu prin aceste minciuni specióse,
 se credea sicuru de tóte, nedubitandu nimicu in amicitia lui Mufti. Asiá ilu intrebá
 pe Rami Reis Effendi . mai antáiu cam in risu : deca n'ar voi se fia promovatu la

bellice, dar' voindu a-si asigura afectiunea nobililor, elu amânâ campani'a pe anulu urmatoriu.

dignitatea de Pasia? Acesta, instruitu de Mufti, cade la piciorle Vezirului. si-lu rôga se-lu crutie de o sarcina atâtu de grea; pentru elu este destulu a fi unu copistu, n'are nici o ambitiune, si nu è nascutu pentru dignitatea de Veziru; nici talcnele lui nu sunt formate pentru a governa o provincia; si nicairi nu pôte proba diligen-ti'a si fidelitatea sa mai bine ca in cancellaria. Daltabanu luandu aeru seriosu, ilu infrunta pentru aceste vorbe si-i da se pricépa, ca déca nu se va supune vointiei Sultanului, isi va perde tôte meritele serviciilor sale d'in trecutu, si afara de ace-
stea va fi espusu indignatiunii Sultanului. Rami simulandu resistentia, in fine se supune, ér Daltaban anuntia Sultanului prin unu Talchisiu, ca Rami Reis Effendi cere a fi dimissionatu d'in Culem (*), si a fi onoratu cu trei tuguri, si d'in partea sea se rôga a-i accorda acésta cerere. Sultanulu care se întielesese despre tôte cu Mufti, se invoiesce fara dificultate si adaoage, ca in consideratiunea serviciilor sale. nu nu-mai i accorda trei tuguri, dar' ilu declara de caimacanu si de consiliariu alu seu întimu, si ca atare elu va avé de a fi totdeauna pre langa curte. Acésta dispositiune nu potè se piaca lui Daltaban; ea i nimicia totu planulu, dar nu potea se se oppuna la ordinulu Sultanului. Chiamâ pe Rami la sine, ilu imbracă cu tog'a de Veziru. si-lu investi cu titlulu de Cubbe Nishin, séu consiliariu. Tóta lumea a fostu surprinsa de acésta promotiune extraordinaria si neusitata a lui Rami; căci toti sciau ca Dalta-banu desaprôba pacea d'in urma, si mai bucurosu ar' voi a pedepsi cu mörte pe promotorii ei, decâtu a-i inainta la onoruri inalte. Pentru acci-a cari nu scieau ce s'a petrecutu intre Mufti si intre Daltaban, parea unu misteriu, ca acci-a, pentru a caroru pedépsa se facusera preparativele, acumu se promovâ la cele mai inalte posturi. De aci se escara varie si nu prè favorabile sciri despre Daltabanu; se dicea adeca, ca este perdutu, séu dupa proverbiulu turcescu: a cadutu d'in sié (**). Ér despre Sultanulu se dicea, ca este instrumentulu ambitiunii unoru curteni, ca Mufti si creaturele acestui-a Rami si Iskierlet Oglu, l-au orbitu prin lingusirile si apucaturile lor maestre; că Rami inaintatu intrunu modu atâtu de extraordinariu de la copistu la digni-tate de Veziru n'are altu meritu, decâtu ca a vëndut la infideli onôrea numelui ottomanu; in fine, că tôte acestea sunt semne că Daltabanu, acestu erou alu seclului, acestu bravu defensore alu gloriei Turciloru si a Sultanului loru, are se fie condamnatu la mörte; séu celu puçinu tramisu in exiliu, că acci tradatori se nu mai aiba nici-unu obsta-clu intru realisarea intentiuniloru loru perniciöse. Daltabanu vediendu d'in vorbele aceste, ca poporulu este in partea sa, si ca desaproba procedur'a lui Mufti, si apoi se întaresce in propusulu seu da ucide mai antaiu pe Mufti, pe Rami, si in urma, de va fi necesariu, a destitui chiar si pe sultanulu. Nevröndu inse a precipita lucrulu, si pentru cá succesulu se fia mai sicuru, chiama la sine pe mai susu mentionatulu Cara Mehemedu Aga, despre care, fiindu-i vechiu amicu, nu se indoia că-i va fi intru tôte fidelu, ilu consulta si-lu întrôba despre cele ce se vorbescu intre poporu asupr'a lui insusi, asupr'a lui Mufti, si asupr'a lui Rami; si

(*) Cancellaria, *Tr. Rom.*

(**) A se vedé not'a 48 la capu IV din cartea III. *Tr. Rom.*

SUCESU DUBIU ALU VENETIANILORU CONTRA TURCILORU PEMARE

LXXI. Nu multu dupa acést'a Venetianii si-au tramisu flot'a in

mai alesu ca cumu a primitu poporul favorurile ce Sultanulu a facutu lui Rami Cara Mehemedu Aga, spre a seduce pe Vezirulu de o parte, si de alt'a spre a-si ascunde intentiunile sale, 'i vorbesce dupa gustulu seu, si-i dice ca poporul este fórté indignatu de onorurile ce s'au datu lui Rami; ca preste totu poporul crede ca Sultanulu este numai o papusia in manile lui Mufti, si pórta numele de Sultanu, pre cându adeveratulu Sultanu este Mufti, care dispune despre tóte dupa placu; ca nu numai poporul vorbesce asia, ci si Er-Babi devlet, adeca capii magnatiloru Daltabanu care nu presuppunea tradare d'in partea lui Casab Basí, nu se potu retie. né, si erupse in urmatóriele cuvente: «Anca cate-va dile, scumpulu meu Mehemedu, si tu vei vedé scene frumóse». Mehemedu abíá esi de la Vezirulu, si indata se duse a raporta lui Mufti. Acest'a nu mai dubita acum de cele ce 'i raportase Kiahai'a; elu se intari in suspitiunile sale, si se resolví a accelera perirea lui Daltabanu. Intra'aceea Daltabanu anca face preparative pentru a omori pe Mufti Elu avea in curtea sa unu dervisiu, séu monachu, cu numele Mahomedu, de nascere moldovanu, vechiu servitoriu alu seu, pe care pentru probele ce a datu despre fidelitatea sa ilu facuse Basi-Ciocadar, si n'avea de a ascunde nici-unu secretu de inaintea lui. Pe acesta ilu insarciná Daltabanu cu esecutiunea planului seu, si-i dice se procure o córda unsa bine cu sapunu, si candu Mufti va voi se-si spele manile, se i-o aruncepe dupa grumazi, si cu ajutoriulu celorlalti servitori immediatu se-lu sugtume. Monachulu consimte la tóte si promite a implini ordinulu Vezirului; nu-i pasa-dise elu, de 'ar' costá si vietí'a. numai se póta trage in infernu pe inimi 'ii domnului seu. Preparate asia tóte lucrurile, Daltabanu tramite la Mufti pe Sieich Ogli, succesorele lui Rami in oficiulu de Reis Efendi, spre a-lu invita la mеса pe diu'a urmatória, care era Juoi, diua libera de lucru. Mufti i raspunde, ca anca totu sufere de podagra, dar' deca i va fi mai bine, va merge de siguru. Venindu Sieich Ogli cu acestu respunsu inderetru, Daltabanu ordina o mеса splendida, si dice Agalariloru sei, ca pe data ce Mufti va intra, ei se se retraga, fiindu-cá are ccva secretu cu elu. In demánétia urmatória péné in diua, Daltabanu tramite anca odata la Mufti pe Kiahai'a seu, Topalu Ibrahimu Aga, spre a scí positivu, d'óca vine la mеса ori nu. Topal merge la Mufti, si spunéndu-i cu ce l'a insarcinatu domnulu seu, ilu face totodata atentu, se aiba grije cá sunt pusi omeni pentru a-lu strangula. «Próbine—respunse Mufti lui Kiahai'a—mergeti si spuneti domnului vostru, cá asta-di sunt cu multu mai bine decâtu ieri, si la amédia-di de siguru voi fi la elu; Dar — adase Mufti, speru dupa Dumnedieu, ca voiú avé midi-locu si calc de a scapa d'in cursele lui. Tradatoriulu Kiahai'a vine si aduce domnului seu respunsulu lui Mufti. Vezirulu plinu de bucuria, astépta cu indestulire fericitulnu momentu, candu se-i cada in ghiara obstaclulu principale alu intentiuniloru sale. Tóte se facu si se punu la cale, pentru scén a tragica ce era se urmeze. Intra'aceea vine amédia-di, dar' Mufti nu se aréta. Daltabanu impatientu, era chiar' se tramita anca odata pe Reis Efendi la elu, candu éca intra unu talchisiu de la Mufti, si-i anuntia lui Daltabanu, ca chiar pe cându voiá domnulu seu se se puna in lectica pentru a vení la Vezirulu,

marea mediterana. Kiel Mehemedu Begu (36) se încercă cu galerele sale a ataca insul'a Tinos, dar' Bartolomeo Moro l-au respinsu, si

unu ordinu alu Sultanului, ilu chiamă la curte; neputendu-se oppune a trebuitu se măr-ga; asiă se escusa pentru asta data dar' va tramite in loculu seu pe Nakibu Effendi fiulu seu celumai mare; se rōga totodata că se amēne mēs'a pentru elu; pēncē atunci spera a i se da ocaziune de a convinge pe Sultanulu despre necessitatea de a-lu intari in dignitatea de Veziru, si de a inventa unu midi-locu pentru a nimici pe inimizii sei. Abiă terminase talchisiulu acesta, si Nakib Effendi se presenta in persōna, care, assemenea face mii de escuse pentru tatalu seu. Negresitu, Daltaban nu potea decātu se se necajēsca, ca i-a scapatu acel-a, pe care ilu credea degiă in curs'a sa. Dar' temendu-se se nu se tradea, primi pe Nakib Effendi cu cele mai distincte onoruri si cu pomp'a cea mai mare, mergēdu contra usului, pēncē la Arzoda (*) inaintea lui, si dicēndu-i: « presentia fiiului îmi este chiar' atātu de gratiōsa, ca si a parintelui; « ordinele Sultanului sunt mai pre sus de tōte; onōrea ce mi s'a promis, este nu- « mai amenata, si speru ca la septeman'a voi vedē pe Mufti in persōna. » Pe candu fiiulu era la pompōs'a mēs'a a Vezirului', tatalu merge la Sultanulu imbracatu in vestminte de doliu. Dupa ceremoniele usitate de respectu si suppunere, Sultanulu i dice se iea locu pe fhamu sēu covoru, ēra dupa aceea ilu intreba, ca ce pōte fi cau-s'a, de vine atātu de tristu si inspaimentatu, că si candu i s'ar' fi intemplatu ceva? « Asiă è prē indurate dōmne, incepū Mufti, amu ratiune de a fi tristu si cuprinsu de « durere. Noi toti suntemu amerintiati de unu periclu, care cu atātu è mai gravu, « cu cătu è secretu. Io nu vedu cumu l-amu poté deturna, deca cumu-va suflarea « Maiestatiei Vōstrie nu va imprastiă nuorii oragiosī, inainte de a se aprinde fulgerulu « detunatoriu. Ceea ce-mi apēsă sufletulu este, ca contra in entiuinei mele io amu « contribuitu la agravarea acestei tempestati. Rapitu de audiulu fapteloru eroice ale ve- « zirului nostru, necunosēndu-lu pe cătu tīmpu era departatu, decātu d'in partea « cea buna a sa, ornatu de virtuti, scutitu de vitiiuri io amu crediutu ca nu potu « da probē mai bune de zelulu meu pentru a ve servi, decātu a ve recomanda se pu- « neti pe acestu omu in fruntea administratiunei imperiului; si candu amu vediutu « că Husein Pasia, dedatu cu totulu lenci si beuterei, era incapabile se fiă in frun- « tea statului, io m'am intrepusu pentru acestu omu si n'amu incetatu de a ve mo- « lesta cu rugarile mele, pēncē ce in urma l-ati facutu mare veziru. Dar' indata ce « s'a vediutu in acēsta inalta dignitate, a lasatu a se vedē, cumu pēncē aci a sciutu « se-si ascunda rentatea si perfidi'a inimei sale, si s'a aretatu inimicu pe fașie totoloru « despre cari credea ca-lu voru impedita in proiectele sale turbulente. Io l-asiu, ierta « usioru deca ar fi conspiratu numai contra mea; si cu tōte ca a conceputu idē'a con- « traria tuturoru legiloru divine si umane de a me strangula, io totusi n'asiu dice ni- « micu si nu m'asiu plange, deca asiu sei ca mōrtea mea ar' salva imperiulu de ru- « in'a de care prin elu è amerintiatu. Dar' trebue se vorbescu, candu vedu ca acestu « ingratu escita pe Ieniceri la revolta; chiama pe Chanulu Tatariloru in acēsta ce- « tate, Dumnedieu scie cu ce intentiune!; reprobă in publicu pacea inchiata cu in- « micii, si tractēza de infideli pe acei-a cari o au facutu; frange tractatele intarite cu

(*) Sala de audientia. *Tr. Rom.*

« juramentu; si indata ce l-ati pusu in functiunile onorifice, a inceputu a misca tôte
 « petrele pentru a ve detrona pe voi, celu mai bunu d'între toti imperatii, si a semena
 « turburari si imparechiaru in tôte provinciile imperiului vostru. O ! Maiestate, pre-
 « veniti aceste calimitati terribili; căci altminteru me temu că va fi prè tardiu a de-
 « plangè prè marea vòstra clementia !

Cuvenetele astutului Mufti iritara fòrte multu pe Sultanulu, si-lu adusera in mare
 trema. « Ce este dara de facutu pentru a preveni reulu ? » întrebà elu. Êr Mufti res-
 punse : « Nu este altu midu-locu Maiestate, decātu a estermine pe acestu infam
 « veziru si a pune altulu in loculu lui, mai fidelu si mai suppusu Maiestatei vòstre,
 « si carui-a se-i fia la inima a mantienè pacea. Taiatu odata capulu, celealte mem-
 « brè, ori càtu ar fi de aqitate, reintra in liniste, pe data ce capulu nu se mai misca.
 « Pe Rami se-lu admitteti in consiliu ; elu a datu probe sufficiente despre fidelitate
 « si prudenti'a sa. » Sultanulu nu esità unu momentu a primi propunerile instruc-
 torelui seu de odinióra, si-lu insarcinà cu esecutarea. Vediendu Mufti acèsta, anca
 in acea nópte a tramisu dupa Rami Pasia, dicèndu-i se-si schimbe vestmentele.
 se vina a-lu cerceta si a se consulta despre mesurile ce sunt a se lua pentru a ucide
 pe Daltabanu. Dupa câte-va momente de consultare , ei se invoira a-lu surprinde
 in modulu urmatoriu. Se recomende lui Daltaban a face pe Rami Pasia Seraskiru
 de Babadagu ; Mufti d'in partea sa va consilia Sultanului, ca pe talchisiulu ce Ve-
 zirulu i va tramite spre acestu scopu, se seria ca chiar acest'a a fostu si cugetulu seu,
 fiindu-ca a obseivatu nemultimeirea poporului si a Ieniciciloru pentru numirea
 unui cancelistu de Veziru ; pentru aceea vede ca è necessariu a-lu departa de la curte,
 spre a face se incete murmurulu soldatiloru si alu poporului. Luata asta resolutiune,
 Mufti in demáneti'a urmatòria tramite pe fiulu seu Nakib Effendi la Vezirulu spre a-lu
 escusa d'in nou , ca nu si-a potutu tiené promiss iunea de a merge la mèsã, fiindu-ca
 Sultanulu ilu chiamase la sine ; si spre a-i spune totodata, ca provedinti'a divina pare
 a fi tramisu acèsta pedeca, căci i s'a datu ocasiune de a consilia Sultanului , se de-
 parte pe Rami de la curte, si se-lu faca seraskiru in Babadagu , nu remane alta de-
 cātu a adresa unu talchisiu la Sultanulu, si a i cere invoirea inainte de a-si schimba
 cugetulu ; ér' in talchisiu se faca dupa usu, elogiulu lui Rami, pentru ca Sultanului
 se nu para lucrulu suspectu ; se dica, pentru esemplu, ca Rami prin servitiile sale
 ce a facutu imperiului cu atàta fidelitate. merita acèsta distinctiune, si nu scie altu
 omu mai aptu decātu elu pentru a mantienè pacea si a tiené in frèu pe Ghiauri. Pre
 cându Mufti jucà acèsta rola faqie cu Vezirulu , elu tramite totodata la Sultanulu
 una teskierea séu biletu, prin care i anuntia ca Vezirulu i va face propunerea sciuta
 si-lu ròga nu numai a-si da invoirea, dar' a-lu chiama la sine sub pre'estu de a con-
 feri cu elu asup'r'n instructiuniloru ce vre a da lui Rami pasia. Scen'a se petrecu
 chiar precumu o a dispusu Mufti. Daltaban tramite talchisiulu seu la Sultanulu ;
 Sultanulu ilu confirma, scriindu formul'a usitata : Asià se fia ; apoi prin Baltagilar
 Kiahaiasi i ordina a veni la curte. Déca scia Daltaban de curs'a ce-i era intinsa ,
 elu potèa sè scape fòrte usioru ; căci in locu de a merge la curte , elu potè suscità
 un'a d'in acele revolutiuni, cari totdeauna se termina cu detronarea Sultanului. Dar
 elu nu scia nimicu de intrig'a lui Mufti , si se pune pe cale catra curte urmatu de
 cortegiulu seu ordinariu. Ajunsu aici , intra mai àntiun. dupa usu , Kislar Agasi in
 sala ; imediatu dupa aceea vine Baltagilar Kiahaiasi de la Sultanulu, si sommèza

pe Daltabanu in numele acestui-a, a depune insigniele imperiului ce i-au fostu concredite. Daltaban, omu curajos si de o resolutiune extraordinaria, dedatu cu variele schimbări ale fortunei, refu-a a da insigniele inainte de a vorbi trei cuvante cu Sultanulu. » Si dec anu-lu voiu poté face se revina — striga Daltabanu — atunci con-sim'iu a-mi perde nu numai dignitatea, ci si viét'ia. » Tóta lumea era curiósá a sci, pentru ce Daltabanu a voitu cu atáta insisténtia a vorbi cu Sultanulu? Unii credeau ca a voitu a-lu assassina cu unu pumnariu ce-lu portá totdeauna sub vestmentu. Altii nu-i atribuiáu intentiune asia desperata, ci diceau numai. ca a voitu se arete Sultanului periculu in care ilu duce increderea excesiva ce o are Mufti si Rami, si a-i propune ceea ce i-a propusu si cu alte ocaziuni, ca intr'una séu duóe espeditiuni va recastiga totu pentru imperiulu ottomanu, ce acesta perduse prin negociatiunea de pace a acestoru tradatori. Dar' Sultanulu intr'atátu era de fermecatu prin astutiile lui Mufti, in cátu nu numai ca a refusatú a da audientia lui Daltaban, ci anuntiandu-i-se cererea acestui-a, indata a ordínatu a-lu prinde, a-lu lega, si a-lu desbraca ca pe unu lotru, si a-lu uccide immediatu pe campulu Babi Hunaiun, ér trupulu a-lu arunca la cani in Sirik Meidan. Abia datu acestu ordinu, oficiarii Sultanului ilu si esecuta, prindiendu si legandu pe Daltaban si ducéndu-lu in piati'a de perdiare. Pe cale i vine in urma Baltagilar Kiahaiasi, si-lu intréba in numele Sultanului, ca ce a voitu se spuna acestui-a; si totu odata ilu esórta a lua Abdest si a-se cai de peccaté, pentru ca se nu-si pérda si sufletulu si trupulu. Daltabanu i raspunde, ca de candu isi aduce aminte, nu a incalecatu niciodata calulu fara ca mai inainte se nu fi luatú Abdest, si n'a intermissu nici-odáta o singura óra, fara a nu se întorce catra Dumnedieu prin o rugatiune de peniténtia; si spera si acumu iu grati'a lui Dumnedieu si a profetului seu, ca de si infidelii ilu omóra trupesce, sufletulu seu totusi nu va peri. In cátu pentru aceea ce a voitu se spuna Sultanului, n'o póte comunica cu nime 'altulu decâtu singuru cu Sultanulu; dar' dupa aceste n'ar' poté decâtu cu oróre se caute in faci'a'acelui-a, ca re cu modulu acest'a tramite la mórte pe celu care cu credintia l-a servitu, si asia ilu da pe man'a Kisilbasiloru si strigoiloru. Nu este decâtu unu singuru remediú contra acestoru rele: provedinti'a divina, de care nu se indoiescá ca dupa mórtea lui va lumina pe Sultanulu, cátu a retacitu de la inim'a sa cea buna si de la legea musulmana. Candu s'au raportatu aceste Sultanului, elu a fostu cuprinsu de o impressiune incredibile; perplexitatea lui a crescutu, candu a vediutu cu cáta taria de inima merge Daltabanu a primi mórtea, si presuppunea cá ceea ce a voitu acesta se-i spuna, trebuie se fia fostu de o suprema importantia; dar' de alta parte, afectiunea si increderea ce o avé cátrá Mufti, vechiulu seu preceptore, l-a facutu de a nu fi destulu de prudente in judecat'a sa. Nesciindu ce se faca, si pentru a avé timpu de a medita mai cu maturitate asupra lucrului, ordiná a suspende esecutiunea si a inchide pe Daltabanu in Kapu Arasi, séu carcerile curtiei. Audiendu despre acést'a Mufti si Rami, care intr'aceea fusese numitu mare-Veziru, tremurau de frica, cá Sultanulu revenindu-si prin musttrarea de cugetu a lui Daltabanu, ilu va libera si scapa de mórtea sicura. Dreptu aceea, in demánéti'a urmatória péné in diua mergu la Sultanulu, si-i dícu ca schintei'a aruncata de Daltabanu a prinsu dejá focu; disordinea si seditiunea se laciesce degiá in tóte partile; nu este altu midi-locu pentru a o impedece, decâtu a uccide pe Daltabanu autorulu ei. Sultanulu coprinsu de frica, dá ordinu a esecuta

elu a fostu cōnstrinsu a perasi acumu a dōu'a óia acēsta insula. Au mai fostu anca si alte mai multe lupte pe mare, dar' succesulu loru a remasu dubiu. Flot'a turcēsa a prinsu trei nave de pirati si le-au dusu la Constantinopole. De alta parte se pare c̃ Turcii dupa o scurta lovire de dōue-ori au voitu a se feri si a nu intrá in lupta seriósá ; de aceea Venetianii au consideratu acēstea cá dōue victorii pentru sine.

**MUSTAFA PARE A FACE PREPARATIVE BELLICE DAR' IN SPIRITULU SEU ERA
TURBURATU**

LXXII. Aceste au fostu evenimentele presentei espeditiuni. Despre inceputulu celei urmatórie se póte dice cu dreptu cuventu , ca ea justifica proverbiulu turcescu , care dīce , ca «inimiculu nu cunosce nici-odata pe deplinu starea inimicului seu». Sultanulu Mustafa, dupa reintórcerea sa la Constantinopole a facutu tóte preparatiunile possibili pentru resbelu ; dar' in inim'a sa era turburatu , si parea ca-i dīce cine-va ca nu va avé succesu bunu.

OMINOSE PREDICERI ALE POPORULUI

LXXIII. Turcii, cari mai inainte intrau cá voluntari in servitiulu militaruu , acumu se aréla renitenti, nu voiescu a se supune nici

immediatu sententi'a de mórte contra lui Daltaban. Acesta audindu-si sententi'a , cere apa pentru a-si face Abdestu, si dupa ce si-a facutu rugatiunile usitate, dīce catra carnelice : ucideti acumu voi musulmani infideli pe acela, pe care infidelii Ghiauri nu l'au potutu ucide. Si nelasandu se-i lege ochii, elu cauta cu indatinata-i intrepiditate la lovitura fatala, ce cu capulu i luá viati'a. Asia a muritu Daltaban, celu mai bravu d'ntre civili si militari, ce avú vre-o-data imperiulu ottomanu. Turburarile ce au urmatu dupa mórtea lui, sunt probe invederate despre amorea ce o avutu elu la poporu. Versuri satirice se dilatau pretutindenea in Eski si Giamie. Ar' fi prè lungu a le copia tóte aci. Fia de ajunsu urmatóri'a : « Vina, pón'a mea , « se fugimu d'in acēsta tiēra, de unde pacea, onórea, legea divina, si respectulu « catra Maiestatea ottomana, au fugitu dejá. »

(36) *Kiel Mehemedu Begu*. In insule sunt mai multi beghi, cari possu celu puçinu o galera, spre a purta negociu in timpu de pace si a comite fapte de corsaria in timpu de resbellu. Begulu, despre care è vorb'a aci, era unulu d'ntre eei mai renumiti, nu numai pentru ca era avutu, precumu sunt ei de comunu , avendu trei galere ce le tienea cu spesele sale, ci pentru ca era unu corsariu phocianu si se pricepea fórte bine la corsaria. S'a numitu Kiel, fiindu ca era plesiugu si avé capu crustatu. Marinarii greci ilu numiau Kasida.

chiar' porunciloru Sultanului , si nu se indupleca nici prin rugari nici prin amerintiari. Sultanulu , imbracatu in vestmente se nu fia cunoscutu , candu mergea prin adunarile poporului , de multe-ori trebuia se audia de la cetatiani si soldati unele cuvinte ca cele urmatórie : « Cá Osmanii se bata pe Germani , este unu lucru ce trece « preste puterile nóstre. Dumnedieu a aretatu pe fație , ca elu tiene « parte Ghiauriloru ; despre acésta a sa resolutiune ni-a datu probe « mai mult cá suficiente. Prin urmare este in vanu a versá átâte tor- « rente de sange musulmanu , pe câtu tîmpu noi avemu de a ne « lupta atátu in contra lui Dumnedieu , câtu si in contra ómeniloru.»

AMBI IMPERATORI SUNT INGRIJITI DE RESULTATELE BELLULUI

LXXIV. Sultanulu sciea bine , catu este de necessaria pacea cá remediulu la redicarea stárei desolate a imperiului , si acést'a era dorint'a sa cea seriósa. Dar' ceea ce l-a retienutu de a lua elu initiativ'a pentru pace , a fostu superstitiunea sa si temerea , cá prin acést'a ininicii s'ar face anca sí mai aroganti , si ar' scadá onórea imperiului ottomanu. Imperatulu germanu din partea sa nu era mai puçinu impatiente de a vedé terminatu acestu bellu , nu pentru ca ar' fi desperatu de o' victoria in contra Turciloru , ci pentru-ca se temea , cá sub timpulu pe candu era incurcatu in acestu bellu , regele Spaniei ar' poté se móra , si certele ce se voru nasce in acelu casu pentru succesiune la tronulu Spaniei , ar' poté se-lu impedece in progresulu fericitulu armelor sale. Elu inse tienea ca este desonoratoriu pentru sine , a cere pacea de la unu inamicu pe care l-á invinsu , si a-i da prin acést'a de buna voia cunun'a gloriei. Ambasadorii Angliei si Hollandiei erau presenti si puteau pasi cá mediatori pentru pace , dar' fiindu-cá propunerile lor de atâte ori au fostu refutate , asia au cugetatu ca é mai bine se astepte ca beligerantii se cêra pacea , decátu ca se li-o propuna ei.

SAGACITATEA LUI ALEXANDRU MAUROCORDATU

LXXV. Alexandru Maurocordatu , primu interprete pre langa curtea ottomana , a observatu cá ambe partile sunt inclinate spre pace ; si precuunu era elu unu omu de spiritu petrudietoriu , amatoriu de gloriá , si pre langa aceea devotatu cu totulu intereselor imperiu-

lui, se resolvi a se folosi de acésta ocaziune, si a salva imperiulu de la ruina totala, si in acelasiu timpu se-si face unu nume nemuritoriu in totu imperiulu.

ELU ESTE PRIMULU MIDILOCITORIU ALU PACEI

LXXVI. La reusirea acestei affaceri elu isi pusese tóta speranti'a mai alesu in spiritulu celu blandu si impaciuitoriu alu vezirului Hussein Pasia. Asia facéndu-i odata visita, elu întórse discursulu asupra cestiunei de pace, si-i díse, ca de si elu nu audise anca nimica despre acést'a de la ambasadori, totusi pre câtu cunoşce situatiunea presenta a crestiniloru, póte se affirme cu siguritate, ca imperatulu Germaniloru doresce a inchié pace cu Turcii. Vezirulu reflectá, cá nu se póte crede, ca imperatulu, ambitionatu prin victori'a din urma si plinu de sperantia pentru alte nóue triumfe, se voiésca a accepta pacea déca i s'ar' offeri, si cu atátu mai puçinu se o offeré elu din partea sa. Er' Maurocordatu replicá, ca asia s'ar' páre la vedere, dar déca i s'ar' concede unu timpu nu mai multu decâtu de o septemana pentru a poté sonda pe ambasadori, elu cutedia a assecura pe Vezirulu, cá-i va aduce nu numai invoirea imperatului, dara chiar' si cererea din partea acestui-a pentru a intra in negociatiuni de pace.

PRUDENT'A LUI PURCEDERE LA NEGOCIATIUNILE DE PACE

LXXVII. Dupa ce i se daduse fara nici-o greutate permissiunea ceruta, Maurocordatu merge si-si face visitele sale la ambasadorii principiloru crestini. Cu acésta ocaziune le díse, ca elu in atâte favoruri s'a impartesitu de la imperatulu Germaniei, in câtu ar' merita cu dreptu a se considera de celu mai ingratu, déca n'ar' face si elu ceva prin ce se-si arete recunoscinti'ã sa; a cercatu de multe-ori ocaziunea de-asi offeri imperatului servitiile sale, si de a-si areta, precumu se cuvine unui crestinu, fidelitatea sa in fapta, dar' nici-odata nu i s'a prezentatu ocaziunea atátu de ampla cá chiar' cea de acumu; elu scie bine, ca imperatulu ingrigitu de unu bellu cu Franci'a, doresce din tóta ánim'a pacea cu Turcii, dar' nu vre se descopere acést'a Turciloru, pentru ca se nu le dea ocaziune de a presu-pune caus'a cea adeverata, si prin acésta a-î face si mai arroganti si mai insolenti in pretensiunile loru; déca inse au incredere in elu, si

voiescù a-lu auctorisa că se conduca lucrulu asia precumu lui i se va paré de bine, atunci elu va stabili o pace sub conditiunile ce in-susi imperatulu pôte rationalmente se le pretinda ; dar' mai inainte de tôte este necessariu, că ei se jure pe sant'a evangelia ca voru tie-né in secretu aceea ce elu le va descoperi , pentru-ca altminterea elu si intreg'a lui familia ar' fi espusi la celu mai mare periclu, căci tóta lumea crestina cunósce prè bine crudelitatea Turciloru in contra acelora, despre a caroru infidelitate ar' avé si cea mai mica sus-piçione. Ambassadorii respunsera, ca pôte ca imperatulu nu va res-pinge o pace sub conditiuni oncrabili , dar' elu nu o va cere acésta nicidecumu la Turci ; déca inse interpretele voiesce a propune acestu lucru in numele seu propriu, atunci elu de siguru isi va deoblega fór-te multu pe imperatulu. Maurocordatu intorcéndu-se la Vezirulu, i representá lucrulu cu totulu in alta façie, si-i dîse, ca pre câtu a po-tutu intielege de la ambassadori , imperatulu nu numai că nu este in contra unei paci, dar' ca elu o doresce din tóta ânim'a, si ca i-ar' fi rugatu a pune odata capetu, séu intr'unu modu séu intr'altulu, a-cestui bellu ruinatoriu. Aceste cuvente parea ca au desteptatu din morti pe Vezirulu ; si imbraçiosiandu pe maestrulu fabrica-minciuni (37), i dîse : « Déca vei esecuta acésta opera divina , si vei face « cá imperiulu nostru se-si revina in starea sa normale atátu de do-« rita, o ! atunci poti fi siguru că Sultanulu iti va fi fórte deobligatu, « si ca memori'a servitiiloru tale va fi pururia scumpa si preliósá « domnitoriloru statului ottoman ».

SE VORBESCE IN PUBLICU DESPRE PACE

LXXVIII. Aceste apucaturi ale lui Maurocordatu au avutu acelu efectu , ca atátu Turcii câtu si crestinii au inceputu a vorbi cevasi mai pe façie despre negociatiunile de pace. Ei si de o parte si de al-

(37) *Maestrulu fabrica-minciuni* Alexandru Maurocordatu cunoscea limbele si ar-tea poetica a Orientaliloru chiar atátu de bine că si geniulu curtiei ottomane. Elu pare a fi imitatu aci pe celebrulu poetu persicu, Sieicu Sali, in specialu unde ace-st'a in Giulistanulu seu dîce : « o minçiuna care adjuta, este mai buna, decátu unu « adeveru care incurca ». Si intr'adeveru, elu nu putea face mai mare serviciu am-beloru imperatii, si a-si face mai mari merite pentru ele, decátu chiar' prin acésta minçiuna. Se pôte dice cu proverbiulu, ca cu o lovitura a omoritu doue musce.

l'a credeau, că acésti'a se pôte face fara cea mai mica scadere a onórei domnitoriloru lor, căci, amagiti de Maurocordatu, si unulu si altulu credea că initiav'a vine de la inamicu.

AMBASADORULU FRANCIEI VRE SE TURBURE NEGOTIATIUNILE, DAR' NU-I SUCCEDA

LXXIX. Feriole (38), ambassadele francesu, audiendu ca se vorbesce in publicu despre affacerile de pace, se adoperá in totu modulu

(38) *Feriole*. Pe cându d-lu Chateaufort era ambasaduruliu Franciei in Constantinopole, d-lu Feriole urmá campani'a turciloru, si intrétienea corespondentie secrete intre curtea francesu si intre Veziru. Dupa revocarea lui Chateaufort, a urmatu in locu-i ambasaduru d-lu Feriole, fiindu-ca se credea despre elu, ca prin lunga experientia si-a apropiatu perfecta cunoscintia despre datinele si moralurile curtie ottomane. Dar' in acestu oficiu alu seu s'a purtat cu totulu in contra asteptarei amiciloru sei. Superbu si arrogantu de la natura, séu sedusu prin consiliile tradátorie ale unoru ómeni pe cari i credea amici, elu nu numai s'a opusu portiei ottomane in multe respecte, dar' pretindea multe lucruri, care mai inainte nu s'au acordatu nici unui ambasaduru. si care erau contra usului curtiei ottomane. Indata la prim'a audientia elu a intratu in sal'a Sultanului cu sabia la brúu. Maurocordatu, care in calitate de primu-interprete alu curtiei assista la acésta ceremonia, ilu reflecta in modu amicabile se-si descinga sabi'a, fiindu-ca è datina vechia la curte, ca nime se nu se presente armatu inaintea Sultanului. Feriole respunse cu asprime : « Domnulu, regele meu mi-a datu sabi'a, si n'o depunu pentru voi'a nimerui. » Sultanulu audíndu de acésta, dá lui Feriole se intieléga, c'á se-si depuna sabi'a, la d'in contra va fi scosu pe usia afara. Capugi Basii prompti a executá ordinulu Sultanului candu era se intre Feriole la Sultanulu, ilu prindu intr'unu modu cam bruscu, si'lu rapedu inderetru. Furiosu Feriole, demanda interpretiloru sei a lapeda caftancele, pe cari dupa usu le imbracasera in sal'a d'in afara, le calca in picióre, si ese d'in palatu. Sultanulu, carui-a s'a denuntiatu acésti'a, lasa a se restitui ambasaduruliu tóte darurile ce le adusesese (cáca ce si elu a pretinsu, afirmandu ca nu regele, domnulu seu le-a tramisu, ci elu insusi l-ea cumperatu), si dupa aceea n'a voit u-lu mai primi in audientia, mai alesu ca totudeauna a refusatu a-si depune sabi'a. Curtea s'a indignatu fórte de acésta purtare a lui Feriole ; cu tóte ca aci nu atátu elu, cátu mai alesu predecesorele seu, Chateaufort, era de vina. Acesta cându a fostu in prim'a audientia la Sultanulu, avuse, cu sine unu stiletu ascunsu in sinu, si a lasatu urme in documentele ambasadei, ca elu au avutu audientia la Sultanulu cu sabi'i'a la brúu. Candu a fostu revocatu, a primitu ordinu de la curtea sa, c'á se transpuna successorului seu tóte charth ele si scrisorile. Acesta foliandu le anca inainte de plecarea lui Chateaufort, ilu intrebá, déca è adevratu acésti'a? Chateaufort afirmá pôte d'in vre-o ura secreta contra lui. Ven'índu in publicitate acésta astuta apucatura a lui Chateaufort, pôte că Feriole isi recastigá nu numai reputatiunea de barbatu prudente, ci se reconciliá si cu pórt'a, déca puçinu dupa aceea nu violá éراسi autoritatea Sultanului, si nu-si dá pe façie capriciurile temperamentului seu. Barc'a cu care se preambila Sultanulu pe mare, are unu invelisiu de metasa, de colóre pur-

prin corrumperi, promisiuni si alte maiestrii, a împedeca pacea imminente, si a prepara unu nouu spectaclu de versare de sange, dicându ca domnulu seu nu a inchieiatu decâtu unu scurtu armistitiu sub nume de pace, dar' cà in scurtu tîmpu va nevali in Ger-

purea, cusutu cu firu de auru, pe patru colonne inaurite, in form'a unui tronu-ornatu deasupr'a cu trei lampe aurite, puse curmedisiu. Nimerui nu este permisu a avé barca cu asemenea ornamente. Singuru Kapudan Pasia, sau admiralulu are acestu privilegiu, dar' si elu numai candu este pe mare, căci in acestu casu elu se considera de Derigia Padisiahi, séu de imperatulu mării. Vezirulu anca 'si are barc'a sa, dar' cu invelisiu verde, columnele eburnee si fara falinarie. Feriole, nu sciu pe ce privilegie si libertati ale ambasadoriloru, lasă a-si face o barca intru totu asemenea cu a Sultanului. In vanu amicii sei 'i diceau că Sultanulu nu va sueri acést'a; elu ridea si se jură tare, ca nici-odata la Constantinopole nu va veni in alta barcă. Candu se aretă mai antaiu cu barc'a sa in portulu de la Constantinopole, Bostangi Basi i merse in urma credie ndu ca Sultanulu a plecatu unde-va, fara că se 'lu fi anuntiatu. Ajungându-lu si vedindu ca nu è barc'a Sultanului, ci a ambasadorului francesu, scóse lopetile si ordină bostangiiloru a le dimică pe apa in bucati Feriole inse totu-si tienù juramentulu, si fiindu-ca locuía in Galata, de câte ori trebuia se mérğa pentru afaceri inportante la Constantinopole, totdeauna mai bucurosu incungiurá pe uscatu, de câtu se faca calea cu multu mai scurta pe apa. Ultim'a neplacere ce a facutu Feriole in Constantinopole, a fostu sub veziratulu lui Calaili Ahmedu Pasia. Elu obtienuse de la predecensorele acestui-a Silahdar Hasan Pasia, favorulu de a serba nascerea unui nepotu alu regelui cu puscaturi si alte focuri festive, cu care ocaziune facù tóte pregatirile pentru cá se dea unu ospetiu splendidu, Intra'ceea tocma in diu'a candu era se se tiena festivitatea, Silahdar Hasan Pasia fu destituitu, si in locu-i numitu Calaili Ahmedu Pasia. Audindu Feriole de acea schimbare, tramite imediatu pe primulü intreprete alu seu la noulu Veziru, cá se confirme fermanulu predecosorelui seu. Dar' fiindu fôrte multi si totu omeni illustri la usi'a Vezirului, Feriole n'a potutu obtiené ce a cerutu. Necajitu că tóte preparativele i voru fi in vanu, se resólve a serba festivitatea in puterea vechului fermanu. Calaili Ahmedu Pasia, vedindu preste nópte luminele candeloloru, surprinsu de acestu lucru neusitatu, mai alesu ca se face fara scirea sa se infuria si fara a cerceta lucrulu, tramite pe Bostangi Basi la Feriole, si-i ordina a stinge luminele. Feriole refusa. Vezirulu tramite a dou'a óra pe aceeaasi persóna, si in modu amicabile 'lu aviséza, cá prin obstinatiune inoportuna se nu-si espuna onórea si viéti'a la periclu; căci a primitu degiá unu fermanu se nu faca turburari; ér déca ambasadorele totu s'ar oppune, atunci se stinga luminele cu forti'a, si se distruga tóte preparativele ce a facutu. Feriole replicá: «Déca voi vreti a calca drepturile regelui, domnului meu, si libertatile ambasadoriloru, atunci eu, detoriu a-mi sacrificá viéti'a pentru onórea domnului meu, voiü arunca in aëru acésta casa cu mine d'impreuna si cu toti cari ar' face violentia, si apoi voiü lasa regelui, domnului meu, ca se cerce satisfactiune pentru injuri'a ce mi s'ar' face». Pe cându se petrecea acestea, primulü interprete alu lui Feriole, cu

mani'a cu putere mai mare decâtu ori candu alta-data. Dar', fiinducă pôrt'a ottomana à sciutu din falala esperientia , ca promisunile francese au remasu fôrte de multe-ori fara efectu, asia adoperatiunile ambassadorului anca au remasu fara resultatu, si i s'a ordinaru se se tiena in liniste si se nu turbure negotiatuniile de pace.

numele La Fontaine, omu fôrte esertu in trebile curtiei ottomane, merge pe ascunsu si stinge luminae care ardeau de inaintea casei, dar nu tôte, ci ici un'a colu alt'a, că se para ca ventulu le-a stinsu. Ospetii vediendu in ce periclu sunt , se furisiéza unulu câte unulu ; in cătu in urma Feriole vediendu-se fara óspeti, a trebuitu se faca aceea ce d'in ordinulu Sultanului n'a voitu se faca : a pune capetu festivitatiei sale. De altminterea reãmne adeveru, ca Feriole, abstragendu de la temperamentulu seu obstinatu, a fostu unu omu dotațu cu multe virtuti, curagiosu, liberalu, placutu in societate, amicabile in vorbe ; firmu intru a defende onórea regelui, domnului seu ; si mai pre sus de tôte amicu sinceru si constante, atâtu in sôrte buna cătu si in sôrte rea. Proba despre acest'a sunt eu insu-mi. Pe candu eram in Constantinopole, perpetuuu meu inamicu, Constantinu Brancovanu, ex-principele Romaniei, corupsese cu mari presente pe Vezirulu Damad Hasan Pasia, ca se me tramita in esiliu la insul'a Chio. Unu bunu amicu alu meu Defterdariulu Firari Hasan Pasia. me avicase d'in bunu timpu, spre a preveni pe Bostangi Basi, care trei dle in urma primise ordinu de a-mi incungiura a trei'a nópte cas'a cu hostangii sei. Io m'amu refugiatu in ospelulu ambassadorului Feriole, care m'a primitu cu tóta politeț'a posibilu. Vezirulu intielegendu ca suntu aici, a tramisu pe unu Aga alu seu la Feriole, pentru a me estrada. Acesta inse respunse : « Io n'amu nici-unu Bogdanbezade in cas'a mea ; si candu l-asiu avé, anca nu l-asiu estrada ; « căci nu vreu a macula onórea regelui, domnului meu, prin o crima atâtu de lasia ». Respinse și mai aspru primí Capu Kiabaia principelui Brancovanu, care veni d'in partea acestui-a cu o scrisóre catra Feriole, in care 'lu rugá se nu tiena ascunsu pe inamiculu seu declarat, si se nu-lu scutesca contra justei sententie a Vezirului, « Me surprinde—dise Feriole—cu ce frunte pôte Brancovanu se céra acestu lucru « de la mine, candu scie prè bine, ca cas'a in care siedu, este cas'a regelui Franciëii « si nu a mea ; candu scie că regele, domnulu meu, are ánima atâtu de înduratória « cătră cei asupriti, mai alesu acesti-a crestini fiindu, in cătu nu si-ar' face nici-unu « scrupulu de a-i dá si lui asilu, can lu 'ar' ajunge nefericirea de a fi scosu d'in prin- « cipatulu seu, si de a'lu lua sub protectiunea sea si a-lu scuti contra maniei si « indignatiunei Vezirului si a Sultanului. Este dar' in contra interesului seu, si tare « gresiesce, candu vre a viola drepturile si privilegiile unei case, ce pôte odata se-i « servósca si lui de asilu. » Căti-va ani in urma, Feriole a nebunitu, si fu transportatu legatu in ferra acasa in Franci'a. Cei cari pretindu a fí informati mai bine, afirma că Feriole era la minti candu au ajunsu acasa; nebuni'a lui n'ar' fi fostu reale, ci numai fictiva, că-ci asia iar fi comisu curtea franceza; fiindu-ca nu potea inventá altu midî-locu de a escusa neplacerile cauzate prin ambassadorele seu, de cătu a afirma că si-a perdutu mintile. D'in parte-mi amu multe ratiuni a nu crede in tôte aceste.

INTR'ACEEA SULTANULU TRANMITE PE VEZIRULU CU O ARMATA IN CAMPANIA

LXXX. Intr'aceea, de si rumórea despre pace era fórté placuta Turciloru, totusi ei nu au interlasatu nimicu de a face ce era necesariu in aceste impregiurari pentru de a impiedica progressulu armeloru inimice si a-si asecura frontariile. Sultanulu, catra finitulu lunei Silcade, anulu Hegirei 1109., plecându din Constantinopole la Adrianopole, de aici in prim'a di a lunei urmatórie a datu ordinu Vezirului cá se plece cu tóta armat'a spre Belgradu, ér' elu remase tóta vér'a in satulu ce se numesce Akbunaru, nu departe de Adrianopole, pentru cá aici se astepte rezultatulu negociatiuniloru de pace.

H. 1109.

I. C. 1698.

IN SPERANTI'A PACII ATATU TURCII CAJU SI ARMATELE CONFEDERATE STAU IN NEACTIUNE

LXXXI. Dar' in speranti'a pazei amenduóe armatele stau in nemiscare, a imperialiloru la Petrovaradinu, ér' cea turcésca la Belgradu, si se observa un'a pe alta. Assemenea facu si Rusii si Polonii. Venetianii au o incaierare usióra la Mitilen'a cu flot'a turcésca, si o punu pe acést'a la fuga, dar' nu fara pucina perdere. In Dalmati'a se încérca totu Venetianii a ocupa Stolas prin strategia, dar' au trebuitu se se retraga fara succesu. De alta parte Seraskierulu se încérca a ocupa totu in acésta tíera cetatea Zing, dar' la apropiarea Venetianiloru redica obsidiunea si se retrage.

AMBASADORII PUTERILORU SE INTRUNESCU LA CARLOVITIU

LXXXII. Dupa ce amu vorbitu destulu despre bellu, lasati-ne se vedemu ce s'a facutu pentru pace. Fiindu-ca, precumu s'au aretatu mai in susu, amenduóe partile erau inclinate la mesuri pacifice, asiá preliminariele se stabilisera degiá in Constantinopole; loculu congresului s'a defiptu, si anume Carlovitiulu intre Belgradu si Petrovaradin, si s'au numitu delegatii plenipotentiaru ai puteriloru beligeranti. Din partea Turciloru era numitu Rami Mehemedu Reis Effendi, si Alesandru Maurocordatu cu titlu de Begu si Muharemi Esrar (39); din partea imperatului, contele Oettingen si contele

(39) *Muharemi Esrar*, a leca unulu carui a se comunica tóte secretcele. Maurocordatu a inventatu acesta expresiune pentru a da lustru oficiului seu, care nici dupa

Schlick, ambii consiliarii sei intimi ; Czarulu Rusiei a tramisu pe Procopiu Bogdanoviciu Voznicini ; Polonii, pe Stanislavu Michelovski, voivodulu Posnaniei ; Venetiani: (40), pe Ruzini. Că mediatori erau destinați ambasadorulu Aangliei Paget si alu Olandei Colliere Cătră finitulul anului Hegirei 1110 toti acesti delegati plenipotentari si ambassadori s'au intrunitu la Carlovitiu, si si-au pusu corturile loru pe amenduoe partu ale fluviului Car'ovitiu.

LA INCEPUTU SE NASCE DISPUTA PENTRU PRECEDENTIA

LXXXIII. La inceputu se escă o disputa pentru locul consultarilor, pentru scaunele ambasadorilor, pentru rangu, precedentia,

mórtea sa, nu s'a mai datu altui-a. Elu a tradusu acestu terminu in grecesce, si tiené multu a se numi ó Εξαπορρητων: (à secretis). Insistea apoi fórte multu la principii Moldaviei si Romaniei a-i dá titlulu de ó Έκλαμπρότατος séu illustrissimu, in locu de titlulu de Έφολότατος séu escelentia, care i se cuvinea că primului interprete alu curtiei, si care la curtea patriarchului si a acestoru principii nu era atâtu de onorabile ca ó Έκλαμπρότατος.

(40) *Venetiani*. Nu va fi inutile a reproduce aci celebrulu discursu alu lui Rami Rois Effendi. Delegatulul venetianu facéndu gura mare, si formandu asupra fia-carui articlu de pace mai mari dificultati de cătu ceilalti delegati, Rami se adresă catra elu, "si-i dise: «Elcibeg, nu trebue se fii asia ne-
 • dreptu si nici asia laudarosu in presentia atatoru delegati sapienti, cari sciu prè
 • bine a cumpeni fortiele republicei Venetiei si pe ale imperiului ottomanu. Voi nu
 • v'ati fi intinsu degetele (cari de la natura sunt fórte scurte) atâtu de departe, déca
 • lucrurile nu s'ar fi petrecutu degià. pre cumu ne spune istori'a nóstra, intre duoi
 • luptatori asemenea renumiti si vigurosi. Acesti-a intra in arena, si pentru a se
 • lupta mai usioru, se desbraca de vestmente si le punu intr'unu locu anumitu. Pre
 • cându sunt in lupta, vine unu Iankiesigi, adeca unu taia-punga, se téréia ca unu
 • sierpe, si fura vestmentele luptatoriloru. In urma acesti-a storsi de putere, si im-
 • braçosiandu-se cu sarutarea de amici, mergu se-si reia vestmentele, si act vedu
 • ca unu taia-punga le-a furatu. Ce se faca ? isi ieau alte vestmente, pentru a'si a-
 • coperi golitiunea. Puçinu dupa aceea, unulu dintre ei dà de furu imbracatu in vest-
 • mentulu unui-a d'intre giadiatori preamblandu-se in piati'a publica, si purtandu-se
 • cá si candu elu ar fi fostu luptatoriulu, fiindu-ca se temea nu cum-va poporulu
 • se-lu cunósca ca este unu furu. Adeveratulu luptatoriu inse cautandu la elu, i dise:
 • vestmentele aceste nu sunt ale tale, ci ale mele; candu eramu in lupta cu unu
 • gladiatoriu, cá si mine, ai venit cá o vulpe astuta si le ai furatu, dar' nu in lupta
 • le-ai castigatu. Va veni odata timpulu, candu ne vomu mesura puterile; atunci
 • vei vedé diferenti'a ce este intre unu leu si o vulpe, intre unu luptatoriu si unu
 • furu; si io vreu se facu proba cu tine, déca scii tu a lupta séu a fura mai bine.
 • me temu inse, ca atunci vei perde nu numai vestmentele ce mi le-ai luat, dar'
 • iti va remané si capulu in lupta.»

si ordinea in care se-si face unulu altui-a visit'a. Turcii pretindeau a avé ei locul primu, totu asemenea pretindeau si delegatii-plenipotentiari ai imperiului; si immediatu langa acesti-a pretindea ple nipotentiariulu polonu a avé locu, dar' la acésta nu s'a invoitu ple nipotentiariulu rusescu si ceia-lalti, afara de celu venetianu, care voiá a avé locu immediatu langa ambassadorulu englesu.

PRUDENTELE MAUROCORDATU IMPACA TOTU LUCRULU

LXXXIV. Acésta disputa ori câtu de neinsemnata se parea la inceputu, dar' in urma deveni atátu de grava, in câtu era pe aci pe aci se strice totu lucrulu, déca Maurocordatu cu prudenti'a sa nu inventá unu expediente de a reconcilia si a readuna pe ambassadori, cari degiá erau preste mesura aprinsi unii in contra altora. Elu adeca a propusu, cá pentru locu de intrunire se se face o sala rotundá cu atátea usie, câli ambassadori séu ple nipotentiari sunt, si usile se fia facute in directiunea tieriloru de unde vinu, si de cari se tienu respectivii ambassadori. Corturile se se puna chiar' in modulu acest'a in giuru de sala, si in diu'a prima a conferintiei fie-care ambassadoru plecandu deodata, se si mérga á ocupa scaunulu care va fi in directiune drépta de la usi'a pe care a intratu.

IN URMA PACEA MULTU DORITA SE INCHIAIE

LXXXV. Dupa ce acésta propunere s'a aprobatu de toti, au tienutu mai multe conferentie asupra conditiuniloru de pace. In urma dupa multe dispute, pacea desiderata de tóta lumea, afara de Franci'a, a fostu inchiaieta la dóe-dieci-si-siese ale lunei Redgebu, anulu Hegirei 1110., si documentulu s'au subsemnatu de catra toti ambassadorii.

H. 1110.
I. C. 169 *.
15 Ianuar.

ARTICLIU DE PACE INTRE SULTANULU SI IMPERATULU

LXXXVI. Imperatulu inchiaie unu armistitiu pe duóe-dieci-si-cinci de ani sub urmatóriele conditiuni: Elu capeta tóta Transilvani'a intre marginile precumu o avuse ultimulu principe, Michaelu Apafi, si predecesorii sei. Temisiór'a remane Sultanului; si pentru cá acésta cetate se nu póta fi blocata de fortaretiele vecine, si se i se rapésca tóte provisiunile, asia Lipp'a, Cianadulu, Caransiebesiulu, Lugosiulu, Herconisi'a, Becea, Beskerecu, si Sab'a, au se-si derime

murii si fortificatiunile, si nu va fi permis nici unei parti alle reconstrui. Navigatiunea pe Tisa si Muresiu va fi libera suditiloru din ambe imperieile ; tiér'a intre Dunare si Tis'a, ce se numesce Bacica, remane in manile imperatului. Pentru a fixa limitii in partea orientale a Ungariei, care apartiene imperatului, se va trage o linéa drépta de la gur'a Muresiului pe ambii tiermuri ai Tisei pênê la gur'a fluviului Bossutu, unde acest'a se vérsa in Sav'a. Spre amédia-di, limitele ce desparte teritoriulu intre Turci si Germani ilu va forma Sav'a pêne acolo, unde se vérsa in ea fluviulu Unna. Intre aceste margini nu va fi permisu nicâiri a pune nuóe castelle, séu a face ori a repara forturi ; esceptiune facu numai Belgradulu si Petrovaradinulu.

ARTICLU DE PACE CU CZARULU

LXXXVII. Ambassadorulu russescu a inchiaietu unu armistitiu numai pe duoi ani, sub conditiune ca fia-care parte se remana in possessiunea de ceea ce a ocupatu.

ARTICLI DE PACE CU POLONII

LXXXVIII. Polonii au inchiaietu unu armistiu de o durata cà si imperatulu, sub conditiunile urmatóriei : Ce tatea Caminieti, Podoli'a si Ucrani'a se restituiescu Poloniloru in aceeasi estensiune si margini, in care au fostu in possessiunea acestui regatu mai inainte de prim'a invasiune a Sultanului Mahomedu in Poloni'a ; si de alta parte Polonii redau Turciloru Suceav'a, Nemos (41) si Soroc'a in Moldavi'a.

ARTICLI DE PACE CU VENETIANII

LXXXIX. Venetianii au obtienutu urmatóriele conditiuni. Tóta Moré'a pênê la Hexamilon remane in man'a loru ; ér Turciloru se lasa, terr'a firma turcésca dimpreuna cu Lepante, Preves'a si castellulu Romelia (42) cari suntu derimate. Sinulu de mare de la Corintu remane comunu la amenduóe partile, si Venetianii conserva Leucadi'a (43) dimpreuna cu insulele vecine. Tributulu anuale se sterge, atátu

(41) Némtiu ? *Tr. Rom.*

(42) *Tr. Franc.* dice: Romanie ; ér' *Trad. Angl.* Romania *Tr. Rom*

(43) Insula S ta Maura *Tr. Rom*

celu pre care-lu platea pênê acumu unele insule din Archipelagu Venetianiloru, câtu si pe care'lu respundea pênê acumu insul'a Zacintu Turciloru. In Dalmati'a se lasa in posesiunea Venetianiloru Kuin, Sing, Ciclutu, Verticà Duare si Vergor'a, cari voru forma frontari'a teritoriului republicei loru. Ragusanii remanu statu liberu; si Venetianii capeta Castelnuovo si Risano cu totu ce mai possuadu ei prin pregiuru. Remane permisu la amenduôe partile a-si întari frontariiele cu nuôe fortaretie, séu a repara pe cele ruinate, cu exceptiune Lepantei, Prevesei si a castelului Romeli'a.

AMBASADORII DUPA INCHIAIEREA TRACTATULUI DE PACE SE INTORCU LA ADRIANOPOLE

XC. Dupa ce acesti articii de pace s'au inchiaietu cu unanima invoire, ambassadorii turci s'au intorsu la Adrianopole, unde informandu pe Sultanulu despre procederile loru, acest'a i-au remuneratu cu daruri imperatesci pentru sêrvitiile ce i-au prestatu. Inchiaindu pace cu toti inimicii sei, Sultanulu anca in acea véra, licentiandu tóta armat'a sa, se întôrse de la Adrianopole la Constantino-pole cu scopu de a regula starea desolata a imperiului seu, si de a repara prin o prudenta administratiune perderile ce a suferitu intr'unu bellu atâtu de greu.

AMBI IMPERATI TRAMITU UNULU LA ALTULU AMRASSADORI ESTRAORDINARI

XCII. De aici a tramisu pe Hasnadar Ibrahim Pasia (44) in calitate

(44) *Hasnadar Ibrahim Pasia*. La inceputu era thesaurariu seu confidentele mare-lui Veziru, Cara Mustafa Pasia, si de aci s'a supranumitu Hasnadar. Dupa mórtea lui Cara Mustafa Pasia, a descoperitu cu tóta sinceritatea intentiunile pernitiôse ale acestuia succesorului in veziratu Ainegi Solimanu Pasia, si prin acést'a ajungédu in favóre mare la noulu veziru, a înaintatu la cele mai inalte posturi. Dupa inchiaierea tractatului de pace cu Germanii a fostu tramisu in calitate de delegatu estraordinariu la Viena pentru a ratifica pacea; dupa întôrcere a fostu numitu gubernatore in Belgradu. Era unu barbatu de spiritu viu si fôrte desteptu; de o prudentia si moderatiune rara, in câtu abià ar' fi fostu cine-va mai aptu ca elu pentru maiestri'a de ambassadoru; si ajungea fara dubiu anca si la mai inalte posturi si dignitati, déca nu i-ar' fi esitu faim'a ca petéza onórea legei mahomedane si a imperiului oliosmanu prin immoderat'a iubire de vinu, la care s'a dedatu anca fiindu la Vien'a. Pentru acést'a Sultanulu Mustafa s'a disgustatu de elu si nu i-a permisu a veni nici la Adrianopole, nici a se presenta înaintea lui, ci i-a ordinaru a remané in gubernamentulu seu la Belgradu. Acést'a ilu intristá atâtu de tare, in câtu vre-o câte-va luni in urma a ca-diutu în hectica si a muritu,

de plenipontentiaru estraordinariu cu σ Aethname la imperatulu Germaniei. La întórcerea plenipontentiarului seu, Sultanulu a primitu tractatulu de pace ratificatu prin propri'a subscriere a imperatului, apoi i l'a remisu prin contele de Oettingen. Dupa ce a terminatu tóte aceste affaceri, Sultanulu a transpusu tóta admnistratiuneã imperiului in manile vezirului Husein Pasia , si s'a retrasu cu curtea sa la Carishtiran (45), unde se încercã a-si aliná durerea de perderea provinciiloru sale.

POPORULU MURMURA IN CONTRA SULTANULUI

XCH. Acésta retragere dupa atãta labóre, a produsu neplaceri in poporu si mai alesu in soldati ; ei se credeau indreptatiti a-si imagina, cá pacea atãtu de dorita nu le este data spre altu scopu, decãtu spre a specula mai deaprópe si a censura vorbele si faptele Sultanului loru. De aci ¶nu le era téma a striga prin adunarile loru , cá Sultanulu este pe cale de a imita pe tatalu seu in tóte lucrurile sale. Cãci precum tatalu seu in primii ani aj domniei sale se ocupase in totu cu administratiunea trebiloru publice, si nu intermittea nimicu ce aflã de bunu pentru largirea marginiloru imperiului seu, de assemenea si Mustafa in primii cinci ani ai regimului seu s'a datu cu totul in grigea trebiloru Statului, si si-a implinitu tóte datorintiele de adevratu parinte alu patriei, imitandu prin acést'a virtutile parintelui seu. Acum inse i-lu vedemu resolutu a imita si acele vitiuri ale parintelui seu , de cari acest'a a patimitu la betranetiele sale , dar' numai dupa ce a intinsu marginile imperiului, adeca amorulu de venatu si de cãni ; dar' Mustafa este anca tineru, si in privinti'a servitiiloru sale pentru imperiulu ottomanu departe de a 'si fi castigatu o gloria atãtu de mare cá parintele seu. Elu anca n'a recuceritu nemica de la inimizii, nici sub totu decursulu belului nu a facutu unu singuru faptu, pentru care se merite multiamita publica ; totu ce a facutu este, cá a impededatu pe inimizii de a petrunde mai departe in inim'a imperiului. Si acumu, déca parintele seu, illustru

(45) *Carishtiran*. Cetate situata intre Ciorlo si Burgasu pe calea d'ntre Constantino-pole si Adrianopole. Se vede si astã-di unu palatu fórte frumosu. edificatu de Mahomedu IV pãntu placerile de venatu. Totu impregiurulu este fórte placutu , si propriu pentru venatu, fiindu multi iepuri renumiti pentru celeritatea cu care fugu.

prin atâte victorii, a fost detronat pentru excesivul său amoru
 către câni și vânat, apoi este de temut că chiar această sortă, dacă
 nu altă și mai rea, va ajunge pe fiul său, care este cu mult mai
 inferioru lui.

**SULTANUL PENTRU A PREVENI REPROBARILE POPORULUI SE RETRAGE LA
 ADRIANOPOLE**

XCIII. Pentru a preveni aceste reprobări, Sultanul întrebă
 întâi un midiloc, de care se folosise de multe ori cu succes
 predessorii săi; elu adesea se retrase la Adrianopol. Aici chemă la
 sine pe Vezirul și pe toți funcționarii înalți ai imperiului, și prin
 această a luat spionilor toată ocaziunea de a-i mai calomnia por-
 țarea, cât și cântecelile satirice contra regimului său au în-
 cetat.

CHANUL TATARILOR SE ÎNCERCA A TURBURA PACEA ÎNTRE SULTANUL ȘI CZARUL

XCIV. Pre cându Sultanul petrecea în Adrianopol în lună Reg-
 gebu, anul Hegirei 1111, primește unele epistole de la Chanul
 Tatariei, prin cari acesta îl denunță că Czarul Rusiei a schimbat
 portul și ceremoniile religioase în țara sa (ună din aceste e ade-
 verată, dar ceaalaltă e falsă), și a introdus cele germane; și că
 și-a format din seditii sale proprii o armată foarte considerabilă,
 disciplinată după sistemul european; că de și elu a încheiat la Carlo-
 vitiu un armistitiu pe doi ani, totuși își prepară o flotă cu mare ce-
 leritate, și la Donu, Dnipru și pe țărmurile altor fluviuri edifica
 cetăți și fortărețe; aceste dispoziții nu sunt semne de pace, ci
 mai vertos este de temut, că schintea latentă poate să erumpă în
 scurtu cu mai mare furie și pericol; pentru aceea Sultanul se fă
 atent, că nu, după ce abia a pus capetă bellului cu Germanii la
 apus, unu nou Nemiț-Ghiaru de la media-noapte se vine a strim-
 tora imperiul otoman și a-lu aduce în estreme pericol; căci ni-
 micu n'ar' pot împedea pe Rusi de a inunda toată Crimeea tatarică
 în cea dăntăie campanie, înainte de ce i-ar' pot veni Turcii într'a-
 jutoriu. Pentru aceea este necesariu, să de a încheia o pace sta-
 bilă cu Czarul, să de a-l declara indata bellu, înainte de ce ar' avé
 timp și ocaziune de a se întări. Dacă cumva Sultanul se îndoiesce

II. 1111
 I. C. 1699.

in veritatea acestei descoperiri, n'are decâtu se tramita pe unu oficiaru de confidentialia, care se vedea cu ochii sei ceea ce se petrece, si apoi se reporteze Sultanului despre tóte particularitatile.

SULTANULU TRAMITE O PERSONA PENTRU A OBSERVA INTENTIUNILE CZARULUI

XCV. Sultanulu, fara a incunoscintia pe Vezirulu, tramite in Cri-măa tatarica pe maiestruu seu destaluri, Kibleli Ogli (46), fiulu so-rorei Vezirului, cu ordinulu de a observa cu deameruntulu disposi-tiunile Rusiloru, si apoi a se întórce fara intardiare si a-i raporta, dar' sufletu de omu se nu scia despre caletori'a si missiunea sa. Kibleli Ogli indata ce primi acestu ordinu, se prepară de cale. Dar' inainte de a pleca, se duse in secretu la unchiulu seu, si-i desco-peri missiunea cu care l'a insarcinatu Sultanulu. Vezirulu, pentru cá acésta schinteia se nu erumpa intr'o flacara si mai mare decumu a fostu ceea ce abia-abia se stinsese, i dice nepotului seu, cá la re-întórcere se vina mai întâiu la elu, inainte de a merge la Sultanulu, pentru cá se-lu invetie ceea ce are de a-i spune. Kibleli Ogli se si tiene de acésta instructiune, si întorcându-se din missiunea sa, mai inainte de a se presenta la Sultanulu, merge imbracatu in vest-mente necunoscute la Vezirulu, si-i spune ceea ce a vediutu, anume: ca Russii au construitu o flota mare in duóe locuri, la Voroneschi si la Azovu, si-si immultiescu puterile navali pe tóta diu'a; ei au fortificatu Taganoroculu intr'unu modu surprindietoriu, si preste duóe-dieci de mii de ómeni lucra necontentitu la construirea de nóue fortificatiuni; lucrările la Kamienzatón, din susu de Dnipru, suntu degiá terminate; cataractele pe acestu fluviu sunt deschise, si na-vigatiunea se póte face fara nici-o pedeca; Tatarii nu mai sunt ni-căiurea in securitate, decâtu in peninsul'a Chersonesu, si Cosacii nu inceta de a-i infestá prin incursiunile loru perpetue; si alte mai multe particularitati de acésta natura, cari sunt adeverate fapte, si din cari se póte convinge ori-cine, ca Rusii nici-de-cumu nu suntu inclinati a sustiené pacea.

(46) *Kibleli Ogli*. Nepotu de sóra alu marelui Veziru Amudge Ogli Husein Pasia: Acest'a ilu iubea atátu de multu, in cátu de si era tineru, n'a incetatú a insiste la Sul-tanulu, ca se-lu faca Buiuk Inrahór. In testulu istoriei am vorbitu mai pe largu de-spre elu.

VEZIRULU PRIN FALSE REPRESENTATIUNI SE INCERCA A EVITA BELLULU CU RUSSII

XCVI. Vezirulu vedea bine, ca déca se voru relata aceste lucruri Sultanului, unu bellu si mai funestu decâtu celu precedente este inevitabile. Pentru aceea roga pe nepotulu seu , cá se le retaca inaintea Sultanului , si se-i spuna numai, ca cele ce a scrisu Chanulu Crimeei tatarice sunt cu totul nefundate, si numai o pura fictiune inventata de fantasi'a Tatariloru cari au datin'a de a immari ori-ce lucru micu ; ei sciu ca Ottomanii nu prè i ieau in consideratiune, a-fara de timpii de resbellu, si fiindu-ca sunt dedati a preda, ei credu ca fara de acésta nu potu subsiste ; in câtu pentru Rusi, e adeveratu ca sub timpulu bellului incepusera a construi mai multe fortaretie, dar' acumu l-eau lasatu într'atâta si nu-si mai continua lucrârile , nici nu dorescu alta mai ferbinte, de câtu a preserva pacea violata, si a sustiené liberu comerciulu intre ei si intre Turcii ; spre acestu scopu, si spre a consolidà relatiunile loru cu Turcii , ei sunt determinati a tramite unu ambassadoru extraordinariu la sublim'a Pôrta.

SULTANULU INFRUNTA PE CHANU ; ÉR' ACESTA SE JUSTIFICA

XCVII. Kibleli Ogli, instruitu cu acésta istoria fictiva, in diu'a urmatória, cá si candu numai acumu s'ar' fi intorsu din caletoria . si cá cum n'ar fi vorbitu cu nici-unu sufletu de omu , merge dea-dreptulu la Sultanulu , si-i vorbesce chiar' asiá precumu l'a invetiatu unchiulu seu, vezirulu. Sultanulu care nu avea nici o suspitiune de a dubita in fidelitatea ministrului seu, se aprinde focu in contra Chanului, si-lu infrunta aspru într'o scrisóre pentru insciintierea sa falsa si injuriósa. Chanulu observa de aci cà Sultanulu este sedusu si inelatu prin usioritatea lui Kibleli Ogli, si-i raspunde prin o epistola, ca elu nici-odata nu si-ar' fi luat cutediarea de a relata Maiestatiei Sale lucruri false ; cà mai curendu crede, cà Kibleli Ogli a fostu corruptu de catre inimicu , si ca nu i-a raportatu aceea ce a vediutu si auditu in Crime'a tatarica ; pôte pentru aceea é acusat de falsitate, pentru ca n'a primitu asiá daruri pretiése, precumu le asteptase : ci dar' raportulu ce a datu Maiestatiei Sale in scrisórea sa precedenta, este claru si evidentu cá lumin'a sorelui; si chiar' Ki-

bleli Oglî nu va nega aceea ce a vediutu, dâca ilu va lua mai aspru si mai strictu la intrebare.

**FRAUD'A LUI KIBLELI OGLI SE DESCOPERE ; ELU ESTE PUNITU CU MORTE ;
ÉR VEZIRULU DESTITUITU**

XCVIII. Chanulu tramite Sultanului acestu respunsu prin o persóna incognito, care ilu presenta chiar candu se intorcea din Giamia. Sultanulu cetindu scrisórea, tramite immediatu dupa Kibleli Oglî, si-lu amenintia cu mórte, dâca nu va marturisi francu adevverulu. In acêsta situatiune periculósa Kibleli recunósce ca adevverate sunt tóte acele ce Chanulu a raportatu in prim'a sa epistola ; ér' ca elu a spusu Maiestatiei sale lucrulu cu totul in alta forma, acést'a o a facutu numai la persvasiunea Vezirului, alu carui ordinu elu n'a potutu se-lu calce, atâtu pentru inalt'a sa positiune, câtu si pentru legatur'a de sange dintre ei ; pentru aceea se róga cu tóta umilinti'a, cá se-i ierte acêsta eróre. Dupa ce insielatiunea fu descoperita atâtu dintr'o parte câtu si din alt'a, Sultanulu destitui pe Kibleli Oglî mai ântâiu din postulu seu si-lu esilâ din Constantinopole, apoi puçinu dupa aceea tramise in urm'a lui pe Chaseki Aga cu unu Chatisierifu, ordinandu-i a-i lua viétî'a. Totodata destituie si pe Husein Pasia din veziratululu seu, si-lu esilóza intr'unu satu aprópe de Silebri'a, unde a trebuitu se vietuésca cá unu simplu particulariu, dar' averea i s'a lasatu neatinsa.

VEZIRATULU ESTE VACANTU

XCIX. Dupa acêsta destituire, Veziratululu prin unu esemplu raru a remasu patru-dieci de dile vacantu, pênê la sosirea lui Daltabanu Mustafa Pasia, gubernatorele de Bagdadu, pe care Sultanulu se resolvi a-lu inainta la dignitatea de mare Veziru pentru servitiile sale facute intru debellarea Arabiloru. Sub durat'a acestui intervalu, administratiunea publica a fostu data lui Silahdar Husein Pasia sub titlu de Vekil (47).

DALTABANU MUSTAFA PASIA ESTE NUMITU MARE VEZIRU

C. Noulu mare veziru, Daltabanu Mustafa Pasia, indata dupa ce a

(47) Vicariu. Administratore. *Tr. Rom.*

sositu , a fostu installatu in postulu designatu pentru elu, Immediatu dupa acést'a elu a lasatu a i se face o lista despre tóte acele fortaretie cari a fostu in posesiunea imperiului ottomanu, atátu inainte, câtu si dupa bellulu din urma cu Germanii.

FURI'A LUI DALTABANU CONTRA AMBASADORILORU CARI AU FACUTU PACEA

CI. Vediendu din acésta lista, cà unu numeru mare de cetati situate dincolo de Sava, pe cari elu odata cá Pasia alu Bosniei le-a ocupatu de la Germani, acumu prin tractatulu din urma de pace s'au datu acestora indereptu, s'a infuriatu preste mesura si a disu , ca acei-a cari au facutu pacea sunt totu asiá de ghiauri cà si Germanii, de óre-ce fara nici-o necesitate le-au datu atâtea cetati, ce elu cu versarea sangelui seu le-au fostu suppusu dominatiunei ottomane ; si pre langa aceste, anca si cetatea Caminieti, pe care anca Sultanulu Mahomedu o designase de bulevardu alu intregului imperiu si de monumentu maretiu alu religiunei mahomedane, inaltiandu acolo o magnifica Giamia, o a datu in schimbu pentru trei cetati in Moldavi'a, locuite numai de crestini.

SE DETERMINA A FACE BELLU POLONILORU

CII. Dar' nu se indestuli numai a inculpa pe auctorii pazei , ci se resolvi a o frange, séu celu pucinu a declara bellu Poloniloru. Elu avea sperantia de unu mai bunu succesu decatu celu din trecutu, nu numai pentru debilitatea acestui regatu pe care o cunoscea bine anca de cându cá Seraskieru s'a luptatu in contra Poloniloru , dar' anca si pentru situatiunea presenta fórte incurcata a Europei dupa mórtea regelui din Spani'a, candu acumu nici imperatorele germanu, nici ori-care altu principe crestinu nu le-ar' poté veni intru ajutoriu.

CERCA PRETESTU DE A FRANGE PACEA

CIII. Dar' pentru-ca poporulu superstitiosu se nu vina la cugetulu, ca port'a ottomana ar voi se runipa armistitiulu , si din acésta cauza se pórte frica de urmári, elu cauta cu mare agerime, nu cumuva din partea Germaniloru s'a comisu ceva ce i-ar' poté servi de pretestu pentru a le declara bellu.

**AMENINȚIA PE AMBASSADORI SUB PRETESTU CA PACEA AR' FI CONTRA PRECEPTELOR
CORANULUI**

CIV. Nepotendu inse inventa nici unu pretestu pentru a inculpa pe inimici de frangerea pazei, elu se descarca asupr'a plenipotentiariloru curtiei ottomane, si-i accusa că ei au lucratu in contra precepteloru Coranului si in contra mandatului Sultanului, si că ei au datu inimicului mai multu decâtu ar' poté justifica prin ordinile ce le-au avutu ; din aceste motive elu se resolvi a le lua viéti'a.

ISI PROPUNE A LUA VIÉTI'A LUI MUFTI

CV. Dar' elu vedea că in totu lucrulu acesta pedec'a cea mai mare i este védi'a si auctoritatea lui Mufti, care nu numai că aprobase pacea prin Fetva sa, dar' era si unu patronu declarat alu ambasadoriloru. Dreptu aceea se resólve a-lu delatura din cale pe ascunsu, căci in publicu n'o putea face pentru reverenti'a si dignitatea oficiului seu. In această intentiune se preface că si candu ar' voi se lege o intima amicitia cu elu ; i face visit'a mai de multe-ori intr' unu modu familiaru, si se intretiene cu elu discurgéndu despre lucrurile publice de statu. In urma ilu invita la o mésa splendida, éra intr'aceea da ordinu secretu la căti-va servitori ai sei, ca pre candu voru da apa lui Mufti ca se se spele pe mani, se sara asupr'a lui si cu o córda se-lu stranguleze.

INTENTIUNEA LUI SE DESCOPERE SI MUFTISCAPA DE PERICUL

CVI. Dar' ceea ce a preparatu elu pentru a stinge din viétia pe Mufti, a cadiatu, prin imprudenti'a sa, chiar' asupr'a capului seu. Elu adeca avú imprudenti'a de a comunica acestu secretu cu Ibrahimu Aga (48), Kiahai'a seu. Acesta pentru a adunje in gratia la Mufti, se duse imédiatu la elu, dimpreuna cu Kasab Basi (49), nu-

(48) *Ibrahim Aga*. Dupa mórtea domnului seu pe care-lu tradase, Mufti se adoperá a-lu face Pasia in Tessalonic'a. S'a numitu topalu, séu schiopu, fiindu-ca schiopátá de unu picioru. N'a gustatu multu fructele perliidiei sale. Dupa câte-va luni a cadiatu in bóla in Tessalonic'a; si cuprinsu de tormente si de mustrea conscintiei, strigandu pururea numele domnului seu, si sbierandu că unu bou, si-a datu sufletulu, tramitiendu-lu la locurile ce Mahomedu a preparatu pentru assemeni tradatori.

(49) *Casab Basi*. Primu macelariu. Sarcin'a lui este de a inspecta se fla carne buna si sanctósa in macelaria, si se nu se venda mai susu de pretiulu stabilitu. Mai este

mitu Cara Mehemedu Pasia (50), si-lu informa despre pericolul la care este espusu. Mufti indata dupa acésta informatiune se face ca e bolnavu, se pune in patu, si candu Vezirulu veni (51) se-lu invite la mésa, i respunso cu o voce fórte debile, ca i pare din inima réu, cà prin o indispositiune repentina este impedecatu de a poté merge la mésa, dar' va tramite pe fiulu seu, Nakib Effendi, pentru a suplini locul parintelui seu morbosu.

MUFTI ACCUSA PE VEZIRU LA SULTANULU PENTRU REBELIUNE

CVII. Dupa ce a plecatu Vezirulu de la Mufti, acesta tramite immediatu se vina la sine Reis Effendi, Rami Mehemedu Pasia (52) si

unulu totu cu numele acest'a, care este insarcinatu a cumpera vite in timpu de rebellu. Despre acést'a amu vorbitu in un'a din notele precedente (*).

(50) *Cara Mehemedu Aga*. I s'a datu numele de Cara, pentru faci'a lui cea négra Acést'a, precumu amu observatu mai de multe-ori, este in usu la Turci. Elu a fostu celu mai avutu turcu pe timpulu seu. Constantinu Brancovanu putea conta de sicuru pe ajutoriulu lui si avisatu numai cu trei dile mai inainte, i putea da cincii sute péné intr'o mie de pungi imprumutu. In fine ajunse si elu ceea ce ajungu toti cari se inavutiescu in servitiu turcescu. Sub Vezirulu Damad Hasan Pasia, a fostu acusat falsu, destituitu d'in servitiu, aruncatu in arestu, si i s'au luatú tóte pretiösele si averile câte 'si-le adunase.

(51) *Candu Vezirulu veni*. Fiindu-ca Mufti si Vezirulu sunt cele mai inalte dignitati in imperiu, asià nu se ducu unulu de altulu fara cele mai mari ceremonii si formalitati. Mufti inainte de a merge la Vezirulu, tramite mai antaiu pe Talchisciulu seu se vódia déca este acasa, si se-i spuna ca Mufti doresce se-lu védia. Vezirulu érase d'in partea sa tramite pe Talchisciulu seu, cá-ci fia-care are pe alu seu, dimpreuna cu pe Reis Effendi inaintea lui Mufti péné la cas'a lui; aici Reis Effendi pléca inainte, si Mufti i urméza in lectic'a sa; cáci Mufti prin cetate nici-odata nu merge pe calu, si forte arare-ori numai candu caletoresce prin tíera. Ajunsu Mufti la palatulu Vezirului, ilu primescu la pórtá Kisciudabegulu si Ciausiu Basi, si-lu ducu de braçiú péné la scari. Aici ilu primesce Vezirulu in persóna, si dupa complimentele usitate se suie pe scari amenduoi, mergéndu Vezirulu inainte. Intr'aceea Mufti cu o tienuta grava si cu ambe manile pe peptu, binecuvanta lumea ce sta adunata in amenduoc partile, pronuntiandu formul'a usitata la Mahomedani: *Selamun aleikium!* adeca pace voué! Dupa ce au intratu in sala, ocupa fie-care locu, Vezirulu la stang'a cá, locu mai onorabile, si Mufti la drépt'a. Visit'a se termina cu aceeasi ceremonia.

(52) *Rami Mehemedu Pasia*. Nascutu in Constantinopole in suburbiulu Eiub, d'in parinti de conditiune mediocra. Elu se aplicá la studiulu artei poetice, si academi'a poetiloru i-a datu numele de Rami; fiindu-ca este in usu cá magistrii acestei arte se dea unu nume nou eleviloru, indata ce acesti-a suntu capabili de a compune ver

(*) A se vedé not'a 52 la capu I din Cartea IV.

Maurocordatu, si le descopere intentiunea ce Vezirulu a conceputu in contra lui, si periclulu comunu ce-i amenintia pe toti. Dupa matura consultatiune, acesti trei barbati se decidu si se invoiescu a merge la Sultanulu, si prin o fictiva séu reala accusatiune in contra Vezirului, a face se-lu depuna din postulu seu, éra déca va fi possibile a-i lua chiar' si viéti'a. Mufti insusi se insarcina cu esecutarea a-

suri, si care apoi ilu conserva péné la mórte. Dupa ce si-a facutu cursulu studioloru, neavéndu midi-lóce de a se redica mai susu, mergea d'intr'o taverna intr'alt'a; si fiindu-ca era o persóna fórte frumósa si se pricepea fórte bine la musica, nu-i fù greu a-si castiga pana de tóte dilele. Celebrulu poetu, Nabi Effendi, secretariu divanului Musahib, ilu luá la sine, prinse a-lu instruí, si Rami profitá de instructiunile magistrului seu intr'atátu, in cátu, de si nu era aplicatu la curte, fiindu-ca nu avea acolo nici-unu amicu, totusi intre literati se considerá ca unulu d'intre cei mai buni scriitori. In fine, Vezirulu Elmas Mehemedu Pasia ilu face Mukabelegi, ér Hussein Pasia ilu inaintá la dignitatea de Reis Effendi. Aici a stralucitu prin talentele sale, mai alesu candu in unire cu Maurocordatu lucrá pentru pacea de la Carlovitiu. Sultanulu ilu stimá fórte multu pentru modulu cum a tractatu acésta importanta negotiatiune, si dupa întórcere i-a laudatu desteritatea si prudenti'a cu care s'a acquitatu de comissiunea delicata ce i-a fostu incredintiata. Candu Daltabanu amblá se-lu omóre, elu a sciutu prin astutiile sale si prin ale lui Mufti, nu numai a-si scapa viéti'a, ci anca o sapa sub inamiculu seu, si prin spoliarea acestui-a a se inavuti si a-si imbunetati starea. Rebellii ilu condamnara si a dóu'a óra la mórte; dar' elu sciù se scape si astá-data prin fuga, si se tienù ascunsu in Constantinopole intre femei péné ce a trecutu seditiunea. Sub veziratulu lui Hasan Pasia, elu éراسi aparù in publicu, si fu numitu Pasia in Egiptu, unulu d'intre cele mai lucrative posturi in imperiulu ottomanu. De aci a fostu transpusu in Cipru. Aci se tramitu de comunu acei-a de cari curtea vre se scape fara a le lua viéti'a. Dara compactiunea si temperamentulu seu se parea ca prè multu scie supporta aérulu stricatu alu acestei tieri. Asia Kapudgi Basì fù tramisu la elu cu unu Chatisierifu, pentru a-i lua viéti'a. Fatulu inse n'a voit ca se péra de mórte violenta. Cáci luandu Abdest, a espiratu recitandu rugatiunile, ce este in usu la turci a le recita acei-a cari sunt judecati la mórte. Poporulu superstitiosu, care-i tienea partea, dicea ca unu angeru a fostu tramisu d'in ceriu pentru a-i lua sufletulu si a-lu scapa cu modulu acesta de nedreptatea inamiciloru sei. Dar' este mai probabilu ca l-a cuprinsu fric'a si a muritu in palpitiune de inima. Cáci prè langa tótá vivacitatea spiritului si eleganti'a stilului seu, in care a intrecutu pe toti scriitorii turci, elu era de o ánima effemeiata, fórte debile si fórte fricosu. S'a observatu, ca elu n'a fostu altu de cátu unu instrumentu alu lui Maurocordatu; la indemnurile secrete si consiliurile acestui-a facea elu lucruri, pe óari Maurocordatu cá crestinu nu potea se le propuna in publicu, de aci multe lucruri se atribue cu nedreptu abilitatiei si genialitatiei lui Rami; cáci singuru Maurocordatu prin spiritulu si judecat'a sa cea agera éra capabile de a le inventa.

cestei conclusiuni ; merge in diu'a urmatória la Sultanulu in audientia, si-i aréta, ca Vezirulu are unele intentiuni nóve si fôrte pernicióse pentru intregu imperiulu ottomanu ; cà elu a recrutatu in secretu unu numeru fôrte mare de armata, a numitu pe creaturele sale de comandanti ai armatei , si le-a ordinaru a indemna pe soldati a cere in publicu rumperea tractatului de pace , si destituirea Sultanului, déca acesta n'ar' voi a se supune pretensiuniloru armatei.

**CREULOSULU SULTANU PUNESCE CU MOARTE PE VEZIRULU FARA A ESAMINA CAUS'A
SI PUNE IN LOCULU LUI PE RAMI PASIA**

CVIII. Sultanulu, care purta fôrte mare respectu catrê Mufti, dete crediementu deplinu falseloru denuntiari insinuate de catra acesta contra Vezirului si se infuria in contra acestui-a intr'unu modu extraordinariu. Ilu chiama immediatu la sine prin Baltagilar Kiahiasi, si-lu infrunta intr'unu modu fôrte aspru ; candu acesta voi se se escuse, Sultanulu comanda a-i lua indata viéti'a, apoi in loculu lui pune mare-veziru pe Rami Mehemedu Pasia, care cu puçine dîle mai inainte din Reis Effendi se facuse Kubbe-veziru.

MORTEA VEZIRULUI PRODUCE REBELIUNE TERRIBILE

CIX. Dar' din sangele Vezirului, cá dintr'unu sorginte nedesecatu au cursu torrenti immensi de sange omenescu. Candu Ulemii, cetatiani si soldati din Constantinopole audira ceea ce s'a petrecutu la Adrianopole, cu totii s'au revoltatu atâtu in secretu câtu si in publicu contra regimului presentu, si strigau, ca acumu tôte lucrurile suntu in confusiune si in disordine ; noulu Veziru, Mufti, si toti ceilalti oficiari mai inalti sunt tradatori, si tóta purtarea loru nu tinde la alta, decâtu la ruina totala a imperiului. Acésta a fostu a loru intentiune, candu au indemnatu pe Sultanulu se ucida pe Daltabanu Mustafa Pasia, pe acestu mare erou alu timpului seu, care chiar' si candu ar' fi fostu culpabile de vreo rea portare, totusi ar fi trebuitu celu multu a-lu deporta intr'unu altu locu, de unde i s'ar' fi potutu da ocaziune, cá asemenea unui leu care scapa din inchisóre, se se póta arunca asupr'a inimicului seu. Dar' fiindu-ca ei suntu pismatareti asupr'a lui, asia n'au potutu suf-

feri ca se re remana in viétia acelu omu, care de dóue-ori a datu probe de abilitatea si virtutea sa militara in contra Germaniloru si in contra Arabiloru; si prin intrigele loru au inaltiatu pe Rami Mehemedu Pasia la dignitatea de mare Veziru, care de si este unu bunu scriitbru si unu barbatu de multa sciintia, dar' totusi nu este capabile pentru officiulu de mare veziratu. Acesta este adeverat'a cauza, pentru care au consultatu Sultanului a lasa capital'a sa, acestu bulevardu alu imperiului, si a-si muta locuinti'a in Adrianopole, apoi a-lu face se-si petróca cu venaturi prin pâduri. Cu modulu acest'a Constantinopolea se ruinéza; ér' Adrianopolea castiga in renume; si pre candu locuitorii Constantinopolei cadu in cea mai mare miseria prin absentia curtiei si prin tirania gubernatoriloru, pe atunci cei din Adrianopole se facu atâtu de avuti si de aroganti, in câtu ei numai cu despretiu voru cauta la atâtu eroi cari au fundatu imperiulu ottomanu; si pentru cá despretiurea faéie de Constantinopole se fia si mai completa, ei au numitu de Caimacamu pe Kioprili Abdulah Pasia (53), unu omu tineru abia de opt-spre-diece ani, care, esceptandu glori'a parintelui seu, nu are nimicu ce se-lu recomande, decâtu aceea cá tiene pe fic'a lui Mufti; cá si candu nu s'ar' mai poté pune margini aviditatiei lui Mufti, care a trecutu degiá preste limitele officiului seu, si nu lipsesce multu ca elu si famili'a sa se traga la sine intregulu imperiu ottomanu; lóte posturile cele mai bune si mai frumóse de Molahi sunt date la fiii sei tineri, séu la deacei-a carii i platescu bine; câci cas'a sa este o oficina de avaritia, unde dreptatea si dignitatile eclesiastice se vendu pe bani, si nu se dau ómeniloru de integritate si de sciintia. Aceste si alte asemeni

(53) *Kioprili Abdulah Pasia*. Fiiulu lui Kioprili;Mustafa Pasia, care a fostu acisu in batai'a de la Salancamen in anulu 1691. Luandu de soéia pe fic'a lui Mufti, a fostu numitu inainte de timpu in functiunea de Cubbe-Veziru, si apoi Caimacanu in Constantinopole, care se considera de prim'a dignitate in imperiu dupa dignitatea de mare-veziru. June anca, a facutu fórté multe lucruri pe dosu; éra aroganti'a sa a fostu in parte caus'a revoltei, din care a urmatu detronarea lui Mustafa. Cu timpu mai împetranindu, s'a facutu mai tractabile, si prin acóst'a nu numai i s'au iertatu pecatele d'in trecutu, dar' anca Sultanulu acumu regnante (*), dupa sugrumarea rebelliunei, l-a facutu Pasia in Sebasti'a.

(*) Achmetu III. *Tr. Rom.*

lucruri se audiau vorbindu-se cu t^ota licen^ti'a in Constantinopole, si ele erau proba destulu ca o revolutiune este imminente. Dar' fiinduca nu era unu conduc^ătoriu, si ocasiunea buna anca nu era venita, asia pu^ăiau in urma li s'a prezentatu ocasiunea chiar' prin numirea tinerului Kioprili Abdulah Pasia de Caimacamu in Constantinopole.

SEDITIONEA DE MULTU ASCUNSA ERUMPE IN REBELLIUNE PUBLICE

CX. Asia, pre candu acestu Kioprili Abdulah Pasia, catra finitulu lunei Muharremu, anulu Hegirei 1114, mergea dimpreuna cu Defterdarulu din Stambulu spre a imparti soldatiloru soldulu, vinu Gebedgii, cari in ordine urm^eza immediatu dupa Ieniceri, si batu de trei-de patru-ori la p^ort'a Caimacamulu si a Defterdariulu c^ă se le plat^esca si loru soldulu. Caimacamulu inse i am^ena de pe o dⁱ pe alt'a. Atunci ei trimitu cam vre-o patru-dieci de cameradi ai loru la Caimac^ămulu, chiar' c^ăndu acesta era in Divanu ascultandu plange-
rile poporulu, si ceru in t^ota umilinti'a prin unu Arzuhal, ca se li respunda soldulu precumu se cuvine. Dupa perlegerea acestui Arzuhal, sangele tineru alu Caimacamulu se aprinde focu, in c^ătu in-
fruntandu pe Gebedgii cu cuvinte f^orte dure, insultat^orie, i avis^eza se astepte, c^ăci acumu nu sunt bani in thesaurulu publicu. Gebedgii, iritati pentru ac^esta tractare, esu din Divanu, si indata mer-
g^endu pe scari scapa in cele mai amare injurii contra Caimacamulu. Ei pronuntiau insulteile cu voce asia de tare, in c^ătu toti cei de prin pregiuru le poteau audi. Caimacamulu informatu despre aceste tramitte immediatu pe Muhziri (54) dupa ei, cu ordinu de a-i prinde

H. 1114.

I. C. 1702.

(54) *Muhziri*. Nume formatu d'in verbulu *ihzar*, a aduce; c^ăci oficiulu loru ^este, nu numai a tien^e garda la palatulu vezirulu, ci de a aduce pe criminali inaintea judec^ătiei, si d^eca unii d'in acesti-a sunt in arestu, a-i pazi p^en'la prossimulu divanu. Langa acestu oficiu nu se ordina nici-o Oda particulara de Ienicieri; ci d^eca unu Ciorb^ăgi (*) devine Muhzir Agalik, atunci regimentulu comandatu de acesta face servitiulu Muhziriloru. ^Er' d^eca ajunge in absentia Sultanulu Caimacamu de Constantinopole, atunci alta Oda de Ieniceri se alege pentru acestu servitiu. Este unu corpu anume alesu d'ntre Muhziri pentru esecutiunea cu m^orte, a criminaliloru; acesti Muhziri se numescu Falangagii (**) de la Falanga, s^eu instrumentulu, cu care se servescu la decapitare.

(*) Capitanu la Ieniceri. *Tr. Rom.*

(**) Probabilu de la italienesculu Falange (se dice si romanescu Falanga), si in-
s^emna a lua pe cine-va cu c^et'a.

pe toti si a-i duce la comandantele loru spre a le lua viéti'a. Scimu ca la turci este crima capitala candu cine-va se oppune judecatoriu-lui, séu intrebuintiéza cuvente injurióse contra lui, si mai alesu contra Caimacamului, care se considera de vicariu séu reprezentantele Sultanului. Muhzirii intrebuintiéza fortia ; dar' Gebedgii anca se oppunu cu arm'a, si facu unu mare tumultu pe strade ; dar vedindu ca numerulu adversariloru é mai mare si nu se potu tiené ;n contra loru , asia incepu a striga dupa ajutoriu , servíndu-se de formul'a usitata la soldati, care díce : Ioldasiu ioc midur? Nu mai sunt cameradi aci ?

GEBEDGII CEI DE'ANTAIU INCEPU REBELLIUNEA

CXI. La acestu strigátu alérga Gebedgii din tóte partile, elibera pe cameradii loru din manile Muhziriloru, alunga pe servitorii justitiei indereptu, si se întorcu cu triumfu la locuintiele loru. Aici spunu celorulalti cameradi ai loru totu ce au facutu si auditu, ce au vorbitu si ce au sufferitu ; éra apoi mai adaosera, ca pênê atunci in vanu astépta a li se da soldulu loru, pênê candu impartirea acestui-a este in man'a unui omu june, smintitu la créri, pentru inalt'a si nemeritat'a sa dignitate.

CARACASIU SE PUNE IN FRUNTEA REBELILORU SI ATACA PE CAIMACAMULU

CXII. Tóte acestea le confirmâ inaintea corpului Gebedgiiloru si Caracasiu (55) Mehemedu, unu omu fórte cutediatoriu, care cercandu tóta ocasiunea pentru a schimba regimulu, a inceputu a atítia tóta adunarea ca se-si resbune asupr'a Caimacamului pentru injuri'a ce le-a facutu. Toti ca unulu se invoiescu la acést'a, prindu indata armele si alérga in massa la palatulu Caimacamului. Acest'a informatu despre totu lucrulu, scapa prin o usia laterale , si se mântuie in câtu pentru persón'a sa ; dar' n'a potutu scapa de periclu nici pe Sultanu nici imperiulu.

IENICERII SI ULEMII SE UNESCU CU GEBEDGII

CXIII. Câci dupa ce le-a scapatu Caimacamulu din mana, Gebedgii au inceputu a percurge in masse tóte stradele, si au resculatu pe ienicieri si pe Ulemi , espunendu si acestora din nou plangerile loru

(55) Proprie *Caracaslu*, adeca Mehemedu cu sprincene negre. *Tr. Rom.*

contra administratiunii celei rele ce urméza gubernantii. Dupace s'a implutu tóta cetatea de acestu tumultu, in diu'a urmatória se intrunescu capii revolutiunii in Atmeidanu (56) si decídu, ca séu se móra séu se curatie din viétia pe Vezirulu, pe Mufti si pe toti opresorii poporului, apoi resolutiunea acésta o confirma cu juramentulu lorú.

CONSPIRATORII ISI NUMESCU CAIMACAMU PE HASAN PASIA ; ISI ALEGU VEZIRU PROPRIU. MUFTI ETC.

CXIV. In acésta adunare, Ferrari Hasan Pasia se offere de capu alu lorú; conspiratorii primescu si-lu facu Caimacamu in loculu lui Kioprili Abdulah Pasia. Nakibulu, Kiasibi Mehemedu Effendi (57), primesce asupra-si officiulu de Mufti, si in acéstâ calitate emitte unu Fetva. Unu altu individu puçinu cunoscutu, cu numele Dorodgianu Ahmedu Pasia, care dupa rechiamarea sa din postululu de gubernatore, traia retrasu in Constantinopole, fú numitu de catra rebellu mare Veziru. Kulkiehaia Teialik Ahmedu Aga se pune Ienicéru Agasi. In fine Div (58), Ali Aga (59) fú restauratu in postululu de Kulkiehaia, din care fusese destituitu.

(56) *Atmeidan*. Hipodromulu edificatu anca sub Justinianu imperatu; nu è departe de beseric'a S-*ta* Sophia, si se intinde de-a-lungulu curtiei Giamiei Sultanului Achmetu. Asta-di servesce éراسى scopulu primitivu, adeca de scóla pentru caii Sultanului; elu servesce cá locu de intrunire a rebelliloru.

(57) *Kiasibi Mehemedu Effendi*. Originariu d'in famili'a Emiriloru; sub Sultanulu Mahomedu IV a fostu inaltiatu la dignitatea de Mufti. Supranumele de Kiasibi, adeca minciunosu, i s'a datu pentru ca-i placé se mintia. Este usu la Turci a distinge pe unii prin particulari cu epítete (*), pentru ca ori n'au nume defamilia, ori pórtá mai multi unulu si acelasu nume. Asia pe acelasu timpu mai era unulu cu numele Sadik Mehemedu Effendi, adeca Mehemedu Effendi Iustulu, pe care Sultanulu acumu regnante-l-a onoratu cu dignitatea de Mufti, dar' puçinu dupa aceea a fostu destituitu, pentru-ca la immormentarea unui fiu alu Sultanului in locu de Genare Nemazi, séu rugatiune funebreale, a cantatu Beiram Nemazi, séu cantare de bucuria.

(58) Insemnéza: Gigante. *Tr. Rom.*

(59) *Div Ali Agã*. Din simplu Ienicéru a inaintatu prin diverse graduri pên'la postululu de Kulkiahaisi; mai tardiu fiindu destituitu, traia retrasu in Constantinopole. Dupa sugrumarea rebelliunii a fostu singuru care a scapatu de persecutiunea lui Achmetu, si precumu se spune, a fugitu la Gezair, séu Algiru cum dicu europenii, in cátu nime nu i-a mai aúðitu de nume.

(*) A se vedé not'a 2 la Capu VIII. din cartea III. *Tr. Rom*

REBELII INCHIDU PORTILE CETATIEI

CXV. La consiliulu acestora, conspiratorii inchidu t te portile Constantinopolei, pentru a preveni ca nime se nu p ta informa pe Sultanulu despre intentiunea lor; si nu lasa pe nimene se  sa din cetate, afara de cei pe cari i tramiteav ei cu ordonantie. Dupa aceea punu man'a pe arsenale; si cu armele că erau destinate pentru rebellu in contra inamiciloru esterni, ei se prepara in contra imperiului insusi.

SULTANULU TRAMITE UNU DELEGATU LA REBELI

CXVI. Audindu Sultanulu despre acést'a, tramite pe capu-secretariulu Mustafa Effendi (60), c  delegatu la poporulu Constantinopolei, pentru că se-lu intrebe ca ce este caus'a acestei ne mai audite rebelluni in capital'a imperiului, si totodata se promita poporului, c  Sultanulu voiesce a implini totu ce-i va cere.

REBELII TRACT ZA REU PE DELEGATU

CXVII. Candu acestu delegatu, in a opt'a d  dupa inceperea rebeliunei, adunse la cetate, sentinel'a de la p rta ilu face se descalice, si legandu-lu ilu duce in Atmeidanu, unde capii rebeliloru isi pusesera corturile lor. Poporulu vedindu-lu pe strade, indata incepe   striga, ca éca unu spionu a venitu! si aruncandu-se asupr'a lui, inainte de a pot  ajunge la capii revolutiunei spre a-lu examina, s u inainte de a se pot  impedece violenti'a ce cadea asupr'a lui, poporulu ilu maltrat za de mórte, si-lu constringe prin torture a spune că ce face Sultanulu in Adrianopole. In midi-loculu acestoru crudelitati inse, si in spaim'a sa, intr'at tu isi perduse si simt rile si vorb'a, in c tu nu a potutu se spuna nimicu din ceea ce-i cereau a marturisi. In fine vedindu ei ca in urm'a acestoru maltratari incepe a trage de mórte, au trebuitu se-lu transp rte intr'o casa invecinata.

REBELII PL CA DIN CONSTANTINPOLE LA ADRIANPOLE

CXVIII. Acestu pasiu alu Sultanului atiti  si mai multu pe rebeli

(60) *Mustafa Effendi*. La inceputu, sub marele Veziru Amudge Oglu Husein Pasia, a fostu Kiucink Teskieredgi, apoi Buiuk Teskieredgi. Dupa calcarea rebeliunei a fostu tramissu la Mecca cu Daia Cadina seu nutricea Sultanului de acumu; dar' a peritu prin unu naufragiu inainte de a ajunge la Alexandria.

in contra lui, si cu o estrema celeritate facu cele mai mari dispositiuni pentru a-si forma o armata, apoi in a noue-spre-diecea di de la inceputulu rebelluinei aveau adunati preste cinci-spre-diece mii de soldati; si plecandu cu acesti-a din Constantinopole, se oprescu mai antaiu la satulu Davud-Pasia cu intentiunea, ca deca musulmanii din Adrianopole aru cuteza a li se opune, se sterga de pe faci'a pamentului acesta rivala a capitalei imperiului. Dupa acesta a loru resolutiune in a sies'a di de la plecarea loru din Constantinopole au ajunsu in Hapsa, o mica urbe nu departe de Adrianopole; de aici au tramisu o deputatiune la Sultanulu care se-i spuna, ca ei nu s'au conjuratu contra Maiestatiei sale, ci in contra reiloru administratori ai statului; si ca nu au prinsu arm'a pentru a bate pe musulmani, ci numai pentru a constringe pe acei-a, cari cu inima infidela au vendutu inamiciloru securitatea statului, se fia supusi unei stricte cercetari, si judecati dupa sacr'a si divin'a lege a coranului. Er' deca Maiestatea sa Sultanulu intr'o cauza puru juridica precumu este acest'a, ar' vre se intrebuintieze armele, atunci se scia ca noi suntemu forte resoluti a reprime forti'a prin fortia, si in acestu casu numai elu va fi raspundietoriu inaintea lui Dumnedieu pentru versarea cea inutile a sangelui ottomanu. Intr'aceea ei pe suptu mana au datu locuitoriloru din Adrianopole se intielaga, ca nu cumu-va se li se oppuna cu arme, deca voiescu se nu fia espusi unei spoliatiuni complete, caci ei nu vinu pentru a se bate in contra fratiloru loru, ci numai pentru a tiené judecata dupa legea coranului asupr'a tradatoriloru si asupritoriloru imperiului ottomanu, si a-i puni pe acesti-a asiá precumu merita:

SULTANULU MERGE CU TRUPELE SALE IN CONTRA REBELILORU

CXIX. Indata ce Sultanulu a fostu informatu despre acest'a prin ciausii sei, da ordinu a se aduna cu cea mai mare graba tote trupele sale europene, si le demanda ca sub comand'a Vezirului Rami Mehemedu Pasia se marga in contra rebelliloru. Pentru mai mare incuragiare a armatei, Mufti Feizullah Effendi (61) prin unu Fetva alu

(61) *Mufti Feizullah Effendi* Nascutu in Van la confiniele Persiei, si descendente d'in famili'a Emiriloru. Pe timpulu lui Mahomedu IV a fostu Muderis seu magistru in scol'a Suleimanie; de aici Mahomedu l-a facutu Siehzade Hoge, seu preceptorele

seu declara, că rebellii sunt cu totii infideli si Ghiauri, si celoru car voru lupta in contra loru cu vigóre, le promitte corón'a de martiriu.

filorú Sultanului, cari erau Mustafa si Achmetu. Dupa ce in contra usului, a fostu in diverse functiuni eclesiastice, in urma fu inaintatu in dignitatea de Mufti pe care o a tienutu siepte ani de dile, lucru neauditú pón'acumu la Turci. Avea puçina invetiatura, era inse mai astutu decâtu mai prudente. Esercità o putere prodigiósa asup'r'a Sultanului ; multi credeau ca l-a farmecatu ; căci nu facea nici nu întreprindea nimic mai înainte de a-lu consultá ; nici nu-i refusá ceva. In vorbire se folosia de dialectulu persianu, de aci poporulu ilu numi Kisilu basi, adeca capu rosíu, supranume ce poporulu da persianiloru. Avaru in supremulu gradu, in cătu primíá daruri cu amenduóe manile, si candu cine-va nu-i da, nu'i era rusine se córa ; si totu pentru bani impartíá Fetva, precumu cine-va ilu platíá, fia pe dreptu, fia pe nedreptu. Au avutu patru fii, cari incrediuti in puterea parintelui loru, faceau ce le placea, si ori-ce disordine si turburare. Pe celu mai mare pe care l-au avutu de la fiic'a renumitului Vanli Effendi, l-a facutu Nakib. Pe ceilalti trei de si tineri, anca i-a facutu Molahi, posturi pre cătu de onorabili, pre atátu si de profitabili. Fiindu cu prè mare indulgentia catra fiii sei, au atrasu asupra'si indignatiunea nu numai a Ulemiloru, séu Clerului, ci a totu poporulu. Mai alesu unulu d'in fiii sei a escelatu prin escesiv'a sa arrogantia. Facutu de tatalu seu Molahu de Kudgisierif séu Ierusalimu, s'a purtatu aici cu atát-a insolentia catrá Cerkes Mehemedu, gubernatorele cetatiei, in cătu acesta a trebuitu se parasésca Ierusalimulu si se se retraga la Gaza. Dupe departarea gubernatorelui, Molahulu simtindu-se turburatu nóptea prin urlaturile câniloru, ér diu'a prin susurul tientiariloru, a ordinatu locuitoriloru ca se ucida pe toti canii, si se-i aduca in tóta diu'a o cantitati de tientiari omoriti. Acesta nu numai ca era unu lucru fórtedificile pentru poporu, dar' era chiar' si in contra preceptelorú coranului, care interdice uciderea caniloru séu altorú animale domestice, afara de cele care servescu pentru nutrimentulu omului ; asiá locuitorii, tramitu o deputatiune in secretu cu unu Arzmahzar la gubernatorele loru in Gaza, si-i arata cu ce imposite injuste sunt asupriti. Cerkez Mehêmedu, despre care se póte dice ca întrecea in pietate si justífiá pre toti Mahomedanii, si n'avea nimicú barbaru in sine, nu potea crede, că unu Molah se fia capabile de a comite asemenea crima, si spre a se convinge despre adeveru, tramita o persóna de confidentia la Ierusalimu. Ajunsa acea persóna acolo, vede ca tóta cetatea este in ag'tatiune si disordine ; toti locuitorii lasandu'si lucrulu se ocupá cu prinderea de musce, si le insirá pe acie un a dup'a alta, spre a le poté numera mai usioru. Intorcéndu-se acelu omu, repórta domnului seu deameruntulu cele ce a vediutu si auditu. Constatandu-se fapt'a, Cerkes ca omu de simtiu si de pace decise a cerca mai antaiu cu binele si asia scrise lui Molla invitandu'lu, ca se nu incarce pe suditií Sultanului cu lucruri asia grele si nefolosítórie, nici se profaneze legea profetului, pentru a carei mantienere este tramisu in Ierusalimu ; se nu atraga urgi'a publica preste numele parintelui seu si alu seu propriu prin crime ne mai audite ; căci déca tóte aceste voru ajunge la urechile Sultanului, se póte astepta la cea mai mare disgratia. Molahulu raspunde : • Tie-ti este usioru a invoca legile Coranului, si preceptele moralului, pe cătu timpu esti

ARMAT'A SULTANULUI VEDIENDU CORAN'LU TRECE LA REBELLI

CXX. Candu ambele armate erau façe in façe, vine Nakibu Effenfi, care facea pe Mufti conspiratoriloru, si aréta trupeloru Sulta-

« in Gaza, unde nu te turbura muscele preste di, nici câinii preste nópte; « dar' alt'a este in Ierusalimu, unde canii te turbura nóptea, ér' muscele nu-ti dau pace diu'a nici macar se tii judecata ómeniloru. » Mehemedu vediendu d'in acestu respunsu, cà omulu este incorrigibile; ér' pentru a totu-potinti'a perintelui seu necutediendu a í resiste, tramite unu raportu la Mufti despre totu lucrulu, accludendu atátu suplic'a locuitoriloru din Ierusalimu, câtu si respunsulu Mollahului, si-lu rógna a pune capetu procedurii ultragióse a fiului seu. Dar' pre candu voiá se indrepte pe altulu, era pe aci se cada elu in necasu. Mufti, care pentru indulgenti'a catre fiii sei se potea numi cu dreptu cuventu, marele Eli alu Turciloru, primindu scrisórea lui Cerkes, se infuriá si se revoltá nu contra fiului seu, cì contra lui Cerkes Mehemedu, si mergendu'mediatu la Sultanulu, incarca pe innocentele gubernatoru de Ierusalimu cu cele mai grave calumnii, in câtu Sultanulu da ordinu lui Kapugi Basi se merge indata la Ierusalimu, si in puterea Chatisierifului ce a primitu, se ucida pe Cerkes Mehemedu, si se-i aduca capulu. Capugi Basi, omu prudente si amicu intimu alu gubernatorului, se face ca si candu ar' pleca d'in Constantinopole spre Ierusalimu, se întórce inse pe alta cale, merge in secretu la marele Veziru, Amudge Oglu Husein Pasia. comunica ce ordinu a primitu de la Sultanulu, si-lu intréba ce se facea. Husein Pasia. care apucase se audia ceva despre purtarea ridicula a Molahului d'in Ierusalimu, indata intielege cà de unde vine acestu atentatu asupra vieticii lui Cerkes Mehemedu. Asiá, fara a perde timpu, se presenta la Sultanulu, si-i dice: « amu intielesu Maiestate, ca a-ti datu ordinu a se ucide gubernatorele de Ierusalimu, permiteti-mi se intercedu pentru viéti'a unui omu, despre care sciu ca ve servece cu onóre si fidelitate ». Sultanulu i repete totu ce Mufti au adusu contra gubernatorului, si-i adaoge, ca pentru aceste a tramisu unu Kapugi Basi cu unu Chatisierifu, se-i ica viéti'a. Vezirulu aréta ca calumnii sunt tóte denunțiarile lui Mufti, si demonstra péné la evidentia purtarea scandalósa a fiului acelui-a in Ierusalimu. Mustafa i replica: « Me dóre si-imi pare réu, ca sedusu prin relele informatiuni ale altor-a, amu datu ordinu a se ucide unu omu innocente si bunu servitoriu; dar' nu vedu remediu, cumu s'ar poté revoca acestu ordinu; cáci Capugi Basi va fi acumu departe pe cale, si in vanu vomu tramite cursoru in urm'a lui, cáci nu-lu va mai'poté ajunge. » « Trebuie se cercamu o cale súu alta—observa Vezirulu—; cáci ar' fi tristu cá se cada asu pr'a capului nostru sangele innocente numai d'in negligerenti'a ca n'amú facutu totu ce depinde de la noi pentru a-lu salvá. Io credu, ca prevedinti'a divina care cunosce bunele nóstre intentiuni, va fi inpedecatu unde-va in cale pe Capugi Basi, si ne va da timpu de a-lu ajunge si a-lu chiama inderetru. » Dupa aceste rationally Vezirulu obtíne permisiunea de á revoca Chatisierifulu; si mergéndu acasa, ordina lui Capugi Basi, se tréca nóptea in Asiá si se plece, cá celu puçinu la aparintia se se védia, ca n'a intardiatu a executá ordinulu Sultanului. In demánéti'a

nului unu volumu mare de carte a coranului, si le rîga se considere bine, ca «ei cu totii sunt frati de aceeași credință, de același sange, « si seditii unui si aceluiași imperiu ; ca poporul din Constantinopol nu a prinsu armele cu intențiunea de a resturna imperiulu , « sîu de a întreprinde ceva ce ar' fi contra legii sacre a Coranului, « ci numai pentru a puni pe infideli si pe tradatorii de lege, conformu « preceptelor acestei-a ; pentru aceea dîca ar' cutedia a se oppune « unei intențiuni atîtu de divine , atunci se scia ca-si tragu asupr'a « loru nu numai mîni'a lui Dumnedieu , dar' anca si alte pedepse « fîrte severe. Aceste cuvinte au abatutu'cu totul ardîrea trupelor « Sultanului de a se lupta pentru elu , ci din contra au fostu atîtu « de miscate in spiritulu loru, in cîtu lasandu pe Vezirulu loru, au « trecutu tîte in partea rebeliloru si i-au salutatu ca pe frati.

VEZIRULU LASATU DE TRUPELE SALE FUGE IMBRACATU IN VESTMINTE NECUNOSCUTE

CXXI. In acîsta stare desperata, Vezirulu se imbraca in vestminte necunoscute si insoțitu de duoi servitori ai sei fugu la Varna. De aici merge la Constantinopol, cu modulu, precumu dîcu unii, ca s'ar fi ascunsu intre femeile unui omu, anume Araidgisade. La Constantinopol a statu cîtu-va timpu ascunsu in suburbiulu Eiubu, unde isi edificase elu insusi o casa.

**REBELLII CERU DE LA SULTANULU PE DUOI MUSULMANI SI PE UNU CRESTINU
PENTRU A-I UCIDE**

CXXH. Rebellii mergu inainte, si trecîndu preste greutatile mai mari inaintîza spre Adrianopol, si se punu in campu intr'unu locu numitu Solakcesmegiu (62), aprîpe de cetatea Adrianopol. De aici urmatoria, Vezirulu tramite unu altu Capugi Basi cu Fermanu cî se ajunga pe celu d'antîiu si se-lu aduca inderetru. Cu modulu acesta Vezirulu prin o istetime laudabile, a scapatu viêti'a unui omu, pe care Mufti prin o reutate barbara si esecrabile voia se-lu stînga. Au mai comisu fiii lui Mufti anca si alte multe crime nu mai puçinu barbare si atroci, me cruti in se si pe mine, si pe lectori de neplacrea de a le numera aci.

(62) *Solakcesmegiu*. Fontan'a lui Solak, situata in midi-locululu unui campu d'intre Constantinopol si Adrianopol, in departare de unu milu italianu dela acîsta d'in urma. I s'a datu numirea de Solacu de la architectulu care o a construitu, si care sîu a fostu d'in cît'a Solaciloru, sîu cî n'au avutu o mana (*).

(*) Solacii suntu o specie de dorobanti. Er cuventulu Solac dupa origine in sîmna stangaciu. *Tr. Rom.*

trámitu o deputatiune la Sultanulu cu rugare, cá se le dea pe Vezi-rulu, pe Mufti dimpreuna cu toti fii lui si pe Maurocordatu.

SULTANULU I DA

CXXIII. Sultanulu, care prevediuse tóte acestea, din marea reve-rentia ce o avea catra Mufti, i dedese cu câte-va dñle mai inainte bun'a ocaziune de a scapa; dar' tramisese totodata in urm'a lui vre-o cati-va Bostangii, ca se aiba grige, si se-lu oprésca in fug'a sa, déca ar' vedé ca se apropia vre-unu periclu. Vediendu inse cá rebellii per-sistu in pretensiunile loru, a tramisu immediatu pe alti Bostangii, spre a'lu aduce indata indereptu la Adrianopole; aici l-a datu dim-preuna cu fiii lui in manile rebelliloru.

REBELLII PUNESCU PE MUFTI CU MORTE FORTE CRUDELE

CXXIV. Pe data ce rebellii au avutu in mana pe Mufti, l-au tor-turatu in modulu celu mai crudele. Siese cuie i-au batutu in genun-ghi, si prin alte midi-lóce si mai crudele au incercatu a scóte din elu se spuna, ca unde au ascunsu tesaurii immensi, adunati precumu se díce, in sume innumerabile. Er' elu, ca barbatu de mare spi-ritu, sufferia tóte cu o admirabile patientia, si fara ca se pronuntie unu cuventu de durere, ci invocandu numai resbunarea lui Dum-nedieu asupr'a unui poporu'atátu de ingratu si impiu. Dupa-ce pu-terile sale au fostu cu totul stórse prin atáte torturi, in urma ilu omorira, si cadavrulu lui (63) ilu aruncara in mare, ca si candu ar'

(63) *Cadavrulu* lui. Dupa legea Coranului si dupa constitutiunile imperiului otto-manu nu è permis a pedepsi cu mórte pe unu Molah si cu atátu mai puçinu pe unu Mufti. Pedéps'a cea mai grea pentru clasa Ulemiloru si Cadiiloru este esiliulu. Asiá rebellii n'ar fi potutu escusa nici-odata mórtea lui Mufti, déca nu l-ar fi de-claratu de Ghiauru séu infidelu. Si pentu cá se faca, cá poporulu se créda in probab litatea acestei pretentiuni, ei n'au voitu se suferé cá Mufti se fla in-gropatu intre ceialti, ci au chiamatu unu preotu greco, care se-lu immorménte. Acesta a chiamatu vre-o câte-va omeni, care l'au téreitu de-a-lungulu stra-delorú; ér elu mergéndu inainte, in locu de imnulu funebrele, cantá aceste cuvinte: *Εχατά είς την ψυχήν σου*. Spurcatu è sufletulu teu! Si in urma l-a aruncatu in mare. Se mai díce, ca inainte de a-lu arunca in apa, l-a afumatu, pronuntiandu asupr'a cada-vrului aceste dué mici versuri turcesci :

Ne sizungder, ne bizumder ;
 Dos dogru Gehennem inder.

fi fostu unu infidelu , si n'ar' merita de a fi immormentatu ca unu adeveratu musulmanu.

SULTANULU CONFIRMA IN FUNCTIUNE PE VEZIRULU NUMITU DE REBELLI

CXXV. Din tôte acestea Sultanulu vedea pré bine . ca poporulu este cu multu mai iriritatu in contra lui, decâtu precumu isi imaginase la inceputu ; prin urmare tramite sigilulu veziratului la Dorogianu Ahmedu Pasia (64), pe care rebellii ilu alesesera mare veziru , si confirma in posturile loru pe toti ceilalti demnitari numiti de rebelli, promitiendu-le totodata a impliui tôte câte voru cere. Pre langa acestea le mai annuntia, ca marele Veziru si Maurocordatu au fugitu, dar' i assecura, cà indata ce voru fi prinsi, i va estrada si pe acesti-a.

REBELLIU TRANITU SI CHIAMA LA SINE PE AHMEDU FRATELE SULTANULUI

CXXVI. Dar' indulgenti'a Sultanului a facutu pe rebelli anca si mai insolenti asiá, in câtu ei mergea acumu cu ide'a de a-lu detrona. Cu scopulu acest'a tramitu o scrisóre la Sultanulu Ahmedu , fratele lui Mustafa, in care ilu róga, ca déca este posibilu, se vina la armata, càci conspiratorii se sfiescu a intra cu mana inarmata in palatiulu imperiale. Er déca elu fara séu cu permissiunea fratelui seu, ar' poté, se vina la armata, atunci acést'a immediatu ilu ya proclama de imperatu. Sultanulu Mustafa, interceptandu acésta scrisóre, a rémasu

Adica : Nici alu seu, nici alu meu ;

In iadu è sufletulu seu.

Aceste cuvinte intr'atátu au placutu Turciloru, in câtu nu numai au laudau genialitatea preotului, cí l-au si remuneratu pentru acésta.

(64) *Dorodgianu Ahmedu Pasia*. Inainte se numiá Damad Ahmedu Pasia. Damadu însémna ginere, si elu tiené pe sór'a marelui Veziru Amidge Oglu Husein Pasia , nepót'a lui Kioprili Mustafa Pasia, cea mai frumósa femeia pe timpulu seu, dar si ceea mai desfrenata, in câtu isi tineau o multime de amanti, mai alesu francesi. Dupa aceea rebellii l'au numitu Dorodgianu, fiindu-ca semena fórtu multu cu Dorosienski-hetmanulu Cosaciloru, despre care amu vorbitu mai in susu, si pe care Turcii de comunu ilu numia au Dorogianu. Sub veziratulu lui Husein Pasia , s'a facutu gubernatore de Ainobacht seu Naupactu ori Lepante. Dar' Daltabanu l-a destituitu d'in acestu postu , si dupa aceea a dusu viétia privata in Constantinople. In urma a fostu esilatu in Lepante , unde in câte-va luni a muritu de superare. A rémasu unu singuru fíiu de elu ; care jucandu-se odata in gradina , a caditu in tr'o fóntana si s'a innecat.

multu timpu in dubiu, óre se ucida pe fratele seu, sóu se resigneze la tronu de buna voia in favórea acestui-á. Multi dintre officierii sei de casa i consiliau a comitte fraticidiulu , dicèndu cá prin acést'a conspiratorii voru fi constrinsi a-lu sustiené pe tronu, ne mai fiindu altu principe ereditariu alu imperiului. Sultanulu inse se infiorá de o fapla atátu de contranaturale, si se resolvi mai bine a se lasa in manile provedientiei divine.

MUSTAFA INSUSI INALTIA LA TRONU PE FRATELE SEU AHMEDU.

CXXVII. Mergo dreptu aceea la fratele seu Ahmedu, si imbraçio-sindu-lu cu multa affetiune si face cunoscutu, cá vointi'a generale a poporului ilu chiama cá se ocupe tronulu ; si elu mai ántáiu a venitu se-lu salute cá pe Sultanu. Departandu-se de la elu, i-a dîsu urmatóriele cuvente : « Se-ti aduci aminte, iubitulu meu frate, cá « sub timpulu cátu anu statu eu pe tronu, tu te-ai bucuratu de « cea mai mare libertate; te rogu dar', se-mi lasí și tu asemenea « libertate. Se-ti mai aduci apoi aminte, ca adeveratu ca te inalti « cu dreptu la tronu, ca pe care a fostu si parintele si fratele teu , « dar' instrumentele prin cari te redici la tronu sunt rebellii trada- « tori ; si déca vei sufferi cá se scape acesti-a nepedepsiti, ei in scurtu « timpu voru tracta cu tine precumu se pórtá de presentu façie cu « mine».

SULTANULU MUSTAFA MORE

CXXVIII. Dupa ce a dîsu aceste, s'a retrasu chiar' in acea came-ra, unde a tienutu pe fratele seu Ahmedu inchisu. Aici a cadíutu intr'o profunda melancolia, care i-a causatu si mórtea, si in a sie-sea luná dupa detronarea sa a trecutu in palatiulu eternu, ce profetu Mahomedu a preparatu pentru elu. Timpulu cátu a domnitu a fostu optu ani si vre-o câte-va luni.

CALITATILE LUI MUSTAFA

CXXIX. Mustafa era unu Sultanu, de la care la inceputulu domnirii sale se astepta fórte multu ; dar' in urma fertun'a i-a fostu contraria. In primii ani ai imperatiei sale a fostu mai ferice decâtu in cei diu urma. Elu de la natura avea mai mari daruri decâtu pre-

decesorii sei ; era un omu cu judecata matura, de o diligentia mare si sobrietate rara. In colectarea si impartirea baniloru publici nu era nici avaru nici prodigu. Omu justu ; si forte devotatu religiunei sale. Unu calaretiu bunu si tragetoriu escelentu. Elu si-a castigatu mare renume prin pacea de la Carlovitiu, care parintele seu si ambii sei unchi in vanu o au pornitu si in vanu s'au ostenitu pentru ea, dar' elu o realisâ prin o admirabila conciliatiune a tuturoru partideloru. Era de o statura midi-locia ; faci'a lui era rotunda si frumosa de colore alba si rosia ; barb'a lui rosia, subtire si nu prelunga, nasu scurtu si cevasi redicatu in susu ; ochi albastri cu sprincene subtiri si galbene. Primaver'a avea nisce pete pe faci'e, cari inse dispareau iern'a. Dupa elu n'a remasu nici-unu fiu in vietia, de si a fostu tata la forte multi. Avea o particulara affectiune catra Ibrahimu (65), fiulu unchiului seu Ahmedu, si-lu tinea pururea langa sine ; se dice ca l-ar' fi designatu de succesoru alu seu, in casulu candu ar' fi muritu fora eredi.

(65) *Ibrahimu*. Unu principe plinu de buna-sperantia si de o natura escelenta. Audiu ca a muritu in Constantinopole, dupa ce m'amu departatu eu de acolo.

Sub durat'a imperatiei lui Mustaf'a II. s'a facutu ce-va schimbare intre principii d'in Europ'a, si anume :

In Spani'a : dupa Carolu II. a urmatu Filipu V. a. 1700.

In Angli'a : dupa Vilhelmu III. a urmatu regin'a Anna, fi'i'a lui Iacobu II. a 1702.
Tr. Fr.

ISTORI'A

DOMNIEI LUI ACHMEDU III. FIIULU LUI
MAHOMEDU IV.

ALU DOUE-DIECI-SI-TREILEA IMPERATU ALU TURCILORU

CAPU V. DIN CARTEA IV.

SULTANULU ACHMEDU OCUPA TRONULU SI CONFIRMA PE CAPII REBELILORU IN
POSTURILE LORU

I. Dupa ce Sultanulu Mustafa a fostu detronatu, 'i successe fratele seu Achmedu, care a intaritu in posturile loru pe Vezirulu Dorodgianu Achmedu Pasia, pe caimacamulu Firari Hasan Pasia, pe Aga Ieniceriloru Cialik Achmedu (1), si pe toti ceilalti la câti rebellii le

(1) *Cialik Achmedu*. Sub domni'a Sultanului Mustafa a fostu unu simplu Ieniceriu, a facutu apoi tôte gradurile in acestu corpu militariu, pênê ce ajunse Kulkiehaiasi; dara dupa aceea si-a luat dimissiunea si a traitu viôtia retrasa in Constantinopole. Erumpendu revolutiunea, si rebelii alegându-lu de Ieniceriu-Agasi, elu in acêsta calitate si-a pusu tóta grigea pentru a pazi securitatea locutoriloru, dandu in acêsta privintia probe laudabili, séu mai bine admirabili de prudenti'a sa. Câci in cursu de nóue-spre-diece dile, in câtu timpu portile Constantinopolei erau inchise, nu s'a intemplatu nici unui locutoriu nici cea mai mica superare din partea unei bande atâtu de mare de ómeni desperati si furibundi. A trei'a di dupa ce s'au inceputu turburările, vediendu elu ca negutiatorii si comerciantii (fiindu ca-si aduceau aminte de perde-rile mari ce au suferitu cu ocaziunea ultimei revolutiuni) se tienu retrasi in casele loru, si nu cutédia a esi in piatia, au datu strictu ordinu, prin care sub cea mai se-vera penalitate demandà, cà nime se nu pôrte nici o frica, ci se stea totu omulu in

conferisera officiuri; si chiar' pe Nakibulu Kiassibi Mehemedu Effendi, pe care rebellii ilu purtasera cu sine, ilu facu Mufti. Prin acést'a a sa purtare a facutu, de conspiratorii nu mai nutriau acumu nici o suspitiune in contra lui, ba isi imaginau anca, ca prin rebelliunea loru si-au castigatu mare favóre la noulu Sultanu.

ISI PROPUNE A PEDEPSI PE REBELLI

II. Pentru cá se amagésca si mai multu pe rebellii, si se-si dea aérulu ca si cându ar' voi se face totu ce acesti-a pretindu, Achmedu a statu nu mai pucinu de dóue-dieci de dile in Adrianopole, apoi in Septembre se întórse la Constantinopole, unde impartii cu mâna larga baksisiulu ce este in usu a se da soldatiloru cu ocaziunea oricarei schimbari nóue de regimu. Dupa-ce cu modulu acesta a liniscitu furii'a rebelliloru. a chiamatu la sine pe Silahdar Hasan Pasia (2), care

dughian'a sa, si se-si face negutiatori'a cá si mai inainte; elu sta bunu ca nime nu va avea dauna nici cátu e pretiulu de unu ou. Elu a si implinitu cu punctualitate aceea ce a promissu, si a sciutu sustiené pe locuitori in atáta securitate, in cátu in midi-loculu atátoru soldatii furiosi, cari nu respirau alta decâtu sange si omoru, ei puteau ambla nevatemati, ca si candu ar fi fostu in altu locu si nu la ei acasa in cetate. In mergerea sa la Adrianopole a facutu ceva anca si mai admirabile, adeca a sciutu se tiena pe acea canalii de rebellii, pe cari i conducea la Adrianopole, in o disciplina atátu de stricta. in cátu nime nu se putea plange, ca vre-unu soldatu i-ar' fi furatu séu luat cu puterea nici macar' o gaina. Déca acést'a se póte sustiené chiar' si l'a armat'a cea mai regulata si mai bine disciplinata, lasu se judece ómenii cei esperti. Acesta au fostu caus'a, ca atunci candu la ordinulu Sulfanului a fostu aruncatu in marea marmora, tóta Constantinopolea i-a deplansu trista-i sörte.

(2) *Silahdar Hasan-Pasia*. Acesta s'a nascutu in Moré'a, si anca de tineru, sub domni'a lui Mahomedu Sul'anulu, fu susceptu in palatulu Sultanului, unde in urma a fostu numitu Silahdar, titlu ce l'a conservatu si dupa aceea. Dupa dimissiunea sa din acestu officiu, onoratu cu trei tuguri, a luatu in casatoria pe veduv'a lui Musahibu Pasia, faimós'a Chatige, sora cu Sultanulu Mustafa si Sultanulu Achmedu. Acést'a prin gentileti'a sa obtienuse de la fratii sei aci numiti promissiuinea cá barbatulu seu va conserva pe víctia nu numai postulu de Rekiab Caimacamu (*), séu unu altu postu de Pasia nu departe de Constantinopole, ci cá in continuu va fi provediutu si cu alte nóue favoruri. Si mai multu: candu barbatulu seu a fostu tramissu la Nicomedi'a, ea a obtienutu de la fratii sei permissiuinea de a-lu poté insoci acolo; lucru ne mai auditu péné acumu, cá o fiia ori sora de Sultanu se póta merge cu barbatulu seu afara din cetate nici macar' departare de un'a diumetate de mila. In urma ajunse mare veziru; dar' i s'a luat acésta dignitate, nu pentru-ca ar' fi comissu vre-o

(*) A se vedé not'a 6 la Capu IV din Cartea IV. *Tr. Rom.*

tienea pe soru-sa, si pe care ilu facuse Caimacamu in locul lui Firari Hasanu Pasia, inaintatu la postulu de Defterdariu, si s'a consultatu cu elu despre mesurile ce ar' fi de a se lua pentru a pedepsi pe rebelli. Dar' precumu acesti-a erau cu totii adunati in Constantino-pole, asia i se parea lucru periculosu de a pune man'a deodata pe toti si de a-i suppone pedepsei; prin urmare decise ca sub diverse preteste se-i tramita prin diferite provincii ale imperiului, căci asiă ne fiindu impreuna, va fi mai usioru a termina cu ei.

SI SUB DIVERSE PRETECSTE I PEDEPSESC PE TOTI CU MORTE

III. Asia mai ântâiu incepû cu Caracasiu Mehemedu, capulu principalu alu rebelliunei, si investindu-lu cu unu caftanu si cu o sabia, daruri usitate ale fia-carui nouu Sultanu, ilu tramite la Kiabe Sierif, dar' totodata da ordinu, ca indata ce va adjunge la Aleppo, se fia ucisu de man'a unui altu Capudgi Basi. Lui Cialik Achmedu, Aga Ieniceriloru i face onôrea inaltiandu-lu la rangulu de Pasia cu trei tuguri; dar' indata a trei'a dî ilu chiama cu mare pompa la palatu sub pretestu de a-i da insigniele veziratului; de aici, pre candu tóta lumea se astepta se-lu védia intorcându-sé investitu cu dignitatea de mare-veziru, ilu ducu pe o alta pôrta spre mare, ilu punu intr'o galera, si-lu arunca in marea marmora. Câte-va zile dupa aceea Dorodgianu Achmedu Pasia a fostu destituitu din postulu seu de mare-veziru; dar' fiindu-ca era prea bine cunoscutu, ca elu n'a cautatu acésta dignitate, ci că a fostu constrinsu numai de rebelli a o primi, asia i s'a crutiatu viéti'a, si a fostu tramisu in esiliu la Enibacht (3).

HASAN PASIA SUCCEDA IN POSTULU DE MARE-VEZIRU

IV. Catra finitulu lui Octobre i-a urmatu in officiu caimacamulu Silahdar Hasan Pasia. La ordinulu acestuia, in timpu de cincî luni au fostu aruncati nôptea si innecati in canalulu constantinopolitanu mai bine de patru-spre-diece mii soldati, cari séu participasera, séu numai sciusera de rebelliune, si afara de acesti-a anca o multime de

crima, ci pentru ca murmurulu poporului reclama de mare veziru pe Calaili Achmedu Pasia, Asia Hasan a fostu tramisu apoi ca Pasia in Egiptu, unulu dintre cele mai rentabile gubernamente in totu imperiulu ottomanu. De aici a fostu transpusu dupa câti-va ani in gubernamentulu Tripoli in Siri'a, unde apoi a si muritu,

(3) Naupactum. Lepante. *Tr. Rom.*

Basi, oficiari si alti comandanti de armata. Numai două persoane au avut fericirea de a scapa, adăca Kulkiehaia Divu Ali Aga, si Firar-Hasanu Pasia. Celu dântăiu prevediendu periculu, imbracatu in vestimente necunoscute a fugitu din Constantinopole, si asia s'au ascunsu, in câtu pre langa tôte scrupulosele cercetari nime nu i-a mai pututu da de urma. In câtu pentru Firari, fiindu-ca avea o popularitate fôrte mare, si prin urmare era de tenuutu ca se voru nasce turburari deca ar' procede in contra lui cu tóta severitatea, Sultanulu l-a tramisu din cetate suu titlu de Seraskieru alu Babadagului; dar' immediatu a tramisu ordinu dupa elu, ca se mërگا la Sofi'a, si acolo se ocupe postulu de Beglerbegu alu Romeliei. Câti-va ani in urma, dupa ce semēti'a rebelliunei se stinsese cu totul, Firari, sub veziratululu lui Ciurlulu Ali Pasia, a fostu rechematu in Constantinopole cu promisiunea de a i se conferi lui acēsta dignitate; dar' la ordinulu Sultanului a fostu pusu pe o galera si aruncatu in marea marmora.

OSMANU CAPUDANU PASIA ESTE TRAMISU CU O FLOTA IN MAREA DE AZOVU

V. Intr'aceea Hasanu pune pe creaturele sale in posturile celoru puniti cu môrte. Face pe Abassa Osmanu Pasia (4) mare admiralu, si-i da ordinu a merge cu tóta flot'a in marea de azovu (5) si a fortifica sinulu de la Kiev cu două citadele numite Ghierci si Taman.

(4) *Abassa Osman Pasia*. Unu barbatulu Turci de o mare invetiatura si multa prudentia. Sub Sultanulu Mahomedu IV a fostu primitu in palatu, si aici tre êndu prin tôte gradurile, in urma adjunse la dignitatea de Silahdar. Sultanulu Achmedu III l-a dimissionatu din acestu postu. onorandu-lu cu trei tuguri, si dandu-i mai antliu postulu de Rekiab Caimacanulu, apoi inaintandu-lu la alte pasalicuri si oficiuri. Unii spre a-lu micșiora, dăcu ca ar' fi originariu din Georgi'a. Dar' acesti-a sunt in erôrre, căci elu este din Abassi'a, aprôpe de Caucasu, ai carei locuitori sunt vecini cu cei din Cercassi'a, si pre langa acesti-a sunt cei mai distincti intre Turci. De aci a remasu acea anecdota, ca de atâte-ori mentionatulu Cerchesu Achmedu Pasia. mergēdu odata la elu pre candu sufferia de nisce friguri, si plangēdu-se ca pre langa friguri i s'a stricatu stomachulu si nu are nici unu apetitu de mancare, Cerkesu Achmedu i dise in gluma, ca se lase medicin'a la aceia cari sunt nascuti si crescuti in tieri, unde este in usu, ér' elu se nu ica alta decâtu pasta, care este o mancare fôrte sanetôsa, ce o prepara Abassianii din meiu pisatu, dupa ce l-au curatitu mai antăiu de cōgia.

(5) Palus Moeotis. *Tr. Rom.*

Acesta esecută ordinul cu cea mai mare deligență; dar' la întăr-cere au perdutu nouă galere; celelalte au suferitu mari stricatiuni și numai după mari dificultăți au pututu ajunge la Constantinopole.

HASAN PASIA ESTE DESTITUITU SI-I SUCEDE CALAILI AHMEDU PASIA

VI. În fine, fiindu-ca poporul începuse a se plange și a murmura în contra lui Silahdar Hasan Pasia, acesta în a diecea luna a vezi-ratului seu a fostu destituitu din officiu, și în patru-spre-diece Sep-tembre i-a succesu Calaili Achmedu Pasia (6), unu omu care nu s'a

(6) *Calaili Achmedu Pasia*. Nascutu în Cesare'a din Capadoci'a, din parinti armeni de legea creștina. După ce încă de tineru a fostu adusu în Constantinopole, aici a abjuratu legea creștina, și a fostu admis u în corpulu Baltadgiiloru. Prin purta-rea sea la vedere virtuôsa, elu a știutu se-si ascunda naturalile sale inclinați-uni vitioșe, și prin acesta a pututu se se face mai întâiu Baltadgiar Kiehai-asi; din acestu officiu a fostu apoi trimisu pasia cu două tugiuri în gubernamen-tulu Dgita, care este celu din urma ce Turcii posedu la marea-rosia. După acêst'a adjunse la dignitatea de Capudanu Pasia, seu admiralu, apoi Caimacamu în Cons-tantinopole, și în urma a liguratu ca pasia în alte diverse gubernamênto ale impe-riului ottomanu. În toate aceste officii elu s'a purtatut asiá, în câtu toti ômenii in-tielepti l-au ținutu de o persôna ridiculă și nebunatică; dar' totusi, pentru zelulu seu violentu în contra creștiniloru, făcêndu pre langa acêst'a parada că elu este unu strictu observatore alu dreptății și alu echității, si-a câștigatu la plebeu igno-ranta și superstițioșă reputatiune de unu bunu și onestu musulmanu. Pentru a face pre creștini de obiêtu alu unui d'spretiu generalu, elu, pre candu era Caimacamu în Constantinopole, a datu ordinu că ei toti si preste totu se pôrte vestimente numai de materie cu totul grôșă și negră; în băi se nu pôta purta calțaminte de lemn, precumu era usulu pentru scutirea picioareloru în contra ferbentielei padimentu-lui de marmora, mai departe, că se pôrte unu clopotielu micu la o mână, spre a se potê distinge prin acêst'a ghiaurii de adeverații musulmani, și o multime de alte lucruri de acestea a ordinaru. Dar' fiind-ca Giamiele își aveau cele mai multe ven-turi din băi, asi dispositiunea lui Calaili în privinti'a acestora le-au venitu foarte daunôșă; căci creștinii pentru pêt'a rusinôșă ce li se dictă, n'au mai voitu se le cerceteze în publicu; de aci au urmatu îndata plânsori la Sultanulu. Urma-rea fu, ca Ali Achmedu Pasia a fostu destituitu din postul de Caimacamu, și ca toate ordinațiunile sale sau revocatu; dar' prin acêst'a totusi nu s'a pututu nădusi vocea poporului, care 'ile cerea de mare veziru. Căci puțin după destituirea lui, Sulta-nulu în vestimênte incognite merge în preamblare prin piața, și ce aude alta de âtu suspinele repetite ale poporului, care se plângea de corupțiunea moralității și die-cea, ca nu este nici o speranță de îndreptare, pênă candu Calaili Achmedu Pasia nu se va face mare veziru. Sultanulu, care nu cunosea personalu pe acestu omu, auzindu laudele poporului, a venitu la idea ca acela trebuie se fie o persôna merita-bilă; și fiind-ca se temea ca din acêsta schinteia érasă va erumpe flacăra revoluțiu-

facutu prin alta însemnatu , decâtu prin desfrenari si crudelitatile sale in contra suditiloru crestini ai imperiului ottomanu.

nei , cumu erupsesse in anulu trecutulu . si care abia era anca innabusita , asiã se resolvi a asculta vocea poporului ; destitui pe Hasanu Pasia fara vre-unu altu motivu , decâtu numai sub pretextulu ca Kiehai'a seu Ismail Aga ar' fi comisso o errore ; tramite apoi dupa acestu Calaili la Creta, unde era cá pasia ; ilu chiama la Constantinopole, si-lu face mare veziru. VEDIENDU-SE acesta inaintatu la acestu postu atâtu de inaltu, nu potu se se retiena de la vitiele sale pe care péné acumu le ascunsese cu atâtu maiestria. ci le dède cale cá unui torrente, ca se rumpa prin tóte valurile sale. La întâi'a di a intrarei sale in officiuulu de mare veziru , dupa ce cu insigniele acestei dignitati s'a intorsu in palatulu seu, si tóta lumea era curiösa ca ce va fi primululu seu ordinu in acésta calitate (cáci din acést'a, chiar' ca si din primululu cuventu alu Sultanului, au datina Turcii a face conclusiune asupr'a flitörei administratiuni a Vezirului), elu tramite dupa unu croitoriu. Venindu acesta, i comanda a face unu vestmentu numitu Antari , din stofa de auru ; ceea ce la Turci nu numai ca nu este in usu, ci precumu amu observatu intr'altu locu, este si in contra precepteloru Coranului. Aducédu-i-se anca in acea séra acestu vestmémentu, elu ilu si imbraca, si merge la nevestele si concubinele sale pentru a li se areta in nóu'a sa moda si cautã in tóte pártile, se védia, déca-i siede bine. Femeile intielegédu-lu, si pentru cá se se arete placute barbatului si domnului loru, incepu a-i lauda bunulu gustu si frumuseti'a vestmémentului. Elu ambitionatu de acestu complimentu , se decide a merge asiã imbracatu in Galibe-Divanu si a se presenta inaintea Sultanului. De altadata i veni ide'a cá pre langa ornamentele usitate ale Veziriloru se inventeze anca altele nóue cari batu mai multu la ochi , si intr'adeveru ca inventã unele in giurulu thiarei, ce, pre cumu amu memoratu mai in susu (*), au datin'a de a purta vezirii, adecalasã cá metas'a care merge in giurulu thiarei, si plac'a de auru de inainte se fia duplicata si facuta in form'a unei cruci. Dupa ce s'a imbracatu in form'a acést'a ca unu buffonu, a chiamatu pe Ciausiu Basi si l'a intrebatu , déca tóte sunt in ordine pentru plecarea. Da, — respunse acést'a — tóte sunt in ordine pe dinafara, dar' lipsescu anca multe lucruri pe dinaintru. » Vezirulu surprinsu de unu respunsu atâtu de neasteptatu, ilu intrebã ca ce va se dica acésta ? Ciausiu Basi continua : » Inaltimea vóstra v'ati imbracatu intr'unu moduatátu de ridiculu, in cátu déca ve veti presenta asiã inaintea Sultanului, nu numai ca ve va destitui din dignitatea de mare veziru , dar' ne aduceți chiar' si onórea nóstra a tuturoru in estremu periclu. Voⁱ sciti singuru, fara ca se am eu a v'o spune, ce lucru greu este a introduce la curte costume nuóe, si ce periclu amenintia in generalu pe autorii loru. Asiã permiteti-mi a ve spune. ca déca nu ve schimbati óresi-cumu imbracamintea , nici eu , nici ceilalti officiaru nu ve vomu insoci la Sultanulu.» Vezirulu sta cátuva timpu pre langa capriciulu seu, si se încerca a apera innovatiunea acést'a prin auctoritatea officiuului seu. In urma inse vediendu firmitatea lui Ciausiu Basi, isi vine in minti, cede consiliului acestui-a, si merge la Sultanulu in costumulu civiintiosu. Dupa acésta lu o septemana invita pe Sultanulu la mésa, dupa cum è usulu la vezirii de non num'ti-

(*) A se vedé not'a 18 la Capu II din cartea IV T). Rom

SE DESTITUIE SI CALAILI AHMEDU PASIA, SI IN LOCULUI SE NUMESCE BALTADGI
MEHEMEDU PASIA

VII. După-ce Sultanulu a toleratu trei luni de dîle purtarea rea a acestui veziru si a lasatu timpu poporului de a cunósce caracterulu

Sultanulu vine, si candu trece pintre oficiari iasediati dupe usu in duóe linee spre a-i face onórea, observa langa Defterdariulu o persóna órba de unu ochiu, la care dupa ce se uita lungu, intróba pe vezirulu : Cine è acest'a ? « Cumu — respunse vezirulu' cu unu aóru de surprindere — Maiestatea Vóstra nu cunósceți pe acestu omu ? » « Dar — replicá Sultanulu — de unde pociu eu se cunoscu pe toti ómenii ? » « Apoi Maiestate — continuá marele veziru — acestu omu nu este unu plebeu, ci elu este Chioru Ali Aga, care are unu admirabile ciftlicu (villa) nu departe de Constantinopole, caro pe anu i aduce atáte gânsce, gaine, curcani si pui, in cátu nu numai ca are in abundantia pentru mész'a sa, dar' anca i intrece atátu de multu, in cátu póte se-si face de aci o summa considerabila de bani. In cátu pentru officiu ce-lu pórtá, elu e Bisbakikilu (*), postu de nu prè mare insemnate pre langa curtea Defterdariului. » Sultanulu se face ca nu observa acestá estravagantie ale Vezirului ; dar' vediendu ca ese din casa spre a lua unele dispositiuni pentru mész'a, se întórce catra Kislar Agasi, si-i dice : « Ai auditu, Ismaile, ce-mi spune acestu iepure despre Chioru Ali Aga ? » « Eu din parteu mea amu observatu ca este unu nebuu, indata a trei'a di dupa ce l-amu facutu Veziru. Dar' pentru cá se se deschida si ochii acelora, cari au cerutu cu atát'a insistent'a promotiunea lui la acéstá dignitate, eu vréu se-i lasu anca vre-o câte-va luni insigniele si onórea Veziratului, mai alesu cá acumu tóta luméa este in pace, si elu prin imprudenti'a sa nu póte anca se periclitize in modu considerabile afacerile publice. » Precumu Calaili era unu inimicu neimpacatu alu crestiniloru, elu injata ce s'a facutu mare Veziru, nu numai ca a innoitu edictulu seu datu pe timpulu candu era caimacamu in Constantinopole, ca crestinii se nu póte decátu vestminte de materia dura si négra, ci pe tóta diu'a inventá nóue mesuri de a-i tormenta, si aplica tóte speciile de torturi asupra celoru inculpati de vre-o crima. Cu tóte acestea, elu se aretá câte-odata cu bunavointia catra crestini : dar' acést'a o facea numai din ura catra altii, séu din natur'a sa venturatica. Asíá Abassa Osmanu Pasia (cátrá care elu avea o ura nespusa, cá in contra tuturoru acelora, cari erau mai cu minte de cátu elu si carora nu le potea strica, fiindu-ca erau protegiati de Sultanulu), in calitatea sa de Capudanu Pasi'a séu admiralu fiindu cu flot'a sa pe marea négra a prinsu pe unu negutiatoriu ragusanu, si l-a condamnatu la galere, care dupa ce a facutu falimentu, se daduse in servitiulu imperatului Russiei, si inrolandu mai multi marinari greci voiá se tréca cu acesti-a la Azovu ; ór' Calaili, in primele dîle ale veziratului seu, mergédu dupa usulu tuturoru veziriloru nooi, se viziteze Tersana, séu admiralitatea, unde se ti-nu paisani, séu selavii Sultanului, si vediendu aici pe acelu ragusanu, ilu intreba, din ce cau a este elu condamnatu la acéstá pedépsa ? Tersana Kiehaia respunse, ca Osmanu Pasia a prinsu pe acestu ragusanu dimpreuna cu pe mai multi marinari, pe cari elu i re-

(*) Confidentu, incrediutulu in affaceri. *Tr. Rom*

reale alu omului pe care atâtu de seriosu l-a doritu de veziru, in urma l-a destituitu si pe acest'a si l-a esilatu in insul'a Coos; ér' in loculul lui a inaintatu catra finitulul anului pe Baltadgi Mehemedu Paşia (7) la dignitatea de mare Veziru. Dar' dupa siese-spre-diece

crutase pentru a intra in serviciulu Russiei, si din acésta cauza, cá pe unu spionu l-a condamnatu la galere. Audindu acestea Calaili si luandu-si unu aëru de indignatiune, dise : « Ah! ce rusine a vedé onórea imperiului ottomanu compromissa prin « acesti miserabili, carii ei mai ántáiu ar' merita se fia arestati si pedepsiti. Ei au « arestatu pe unu nefericitu grecu sub cuventu ca è spionu, si l-au tramisu la galere « cá si candu salvarea intregului imperiu ar' depinde de la scirile ce acestu omu ar' « poté da inimiciloru nostri. Se luati immediatu feralé de pe corpulu lui, ca dimpre- « una cu acésta se sò stinga si memori'a acestei rusine pentru imperiulu ottomanu.» Apoi se întórse cátrá ragusanulu sclavu de galere, si-i dise : « Mergi in tóta Con- « stantinopolea, vedi tóte lucrurile, si spune despre acestea, ori cui tu ai voi.» Si cu modulu acesta, miserulu negutiatoru de Ragusa si-a scapatu libertatea si victi'a, pe care póte ca le perdea in Tersan'a, déca nu da de unu domnu atâtu de stravagantu si nebulu. In urma, dupa ce poporulu a inceputu a cunósce estravagantiile acestui Veziru, si ilu strigá tóta lumea de nebulu; Sultanulu l-a destituitu. Dar' fiindu-ca nebuniile sale nu provineau din reutate, ci din lips'a de pricepere, asiá i s'a crutatu viéti'a, si s'a tramisu in esiliu la Istantkoi (despre care amu vorbitu mai in susu (*)), si s'a datu o pensiune numai de trei-sute aspri pe dí, cá se móra de necasu.

(7) *Baltagi Mehemedu Pasia*. Anca ca june a fostu inolatu între Baltagii, si pentru vocea sa cea placuta i s'a datu supranumele de Pakce invezin, séu cántatoriulu melodiosu. Sub Sultanulu Mustafa II. adjunse péné la gradulu de Biciakci Baltagi séu de celu mai betranu Baltadgi; ér' fratele Sultanului Mustafa, Sultanulu Achmedu, acumu regnante l-a primitu in corpulu de garda imperiale, si de aci apoi, prin unu accidentu remarcabile au ajunsu la cele mai inalte posturi de onóre in imperiulu ottomanu. Sultan'a Valida, mam'a lui Mustafa si a lui Achmedu, avea de Cutudgi séu casiera, pe o vergina cercassiana de o singulara frumusetia si de unu spiritu escelente. Achmedu, avendu libertatea de a intra si a ambla prin Seraliu, a vedíutu din intemplanre pe cea cercasiana, si indata s'a inamoratu in ea; dér nepotendu-se apropiá de ea, corumpe pe Basiu Aga mamei sale, si prin acesta tiene corespondintia cu frumós'a cercassiana, si-i cástiga affectiunea. Acestu secretu venindu la cunoscinti'a Sultanei Valida, ea cliama la sine pe Cutudgi, o infrunta fórté aspru, si o anerintia cu cele mai severe pedepse. Acést'a din partea sa se escusa cu cea mai mare resolutiune, si néga, fara a inrosi, cá ar' fi inamorata in Siehzade Effen-di, séu ca ar' fi vorbitu vreodata cu elu despre lucruri neertate; ér' déca principele s'ar' fi inamoratu in ea, atunci vin'a nu este a ei, ci a principelui; si déca Sultan'a demanda, ea va incongiura ori ce ocaziune de a-lu mai vedé. Sultan'a Valida nefiindu indestulata cu atat'a tramite dupa fiulu seu Achmedu, si avisandu-lu cá se-si a-

(*) A se vedé not'a 7 la Capu IV din cartea III. *Tr. Rom.*

luni si acest'a a fostu redicatu din postu prin usioratarea femeii sale, in care, precumu se affirma, Sultanulu era pên' la nebunia in-

duca aminte in modu recunoscătoriu de bunetatea fratelui seu, care in contra usului antecessoriloru sei, i-a concesu atâta libertate, l-a reflectatu că se nu-si pericliteze si se pérda acea favóre prin aceea, ca elu in contra regulamenteloru Seraiului se inamoréza inainte de ce ar' fi ajunsu la tronul. Êr' odata candu va veni timpul ca elu se succeda fratelui seu in domnia, atunci va poté se aiba pentru placerile sale nu numai pe acésta vergine, dar' si pe altele mai multe. Achmedu marturisesce mamei sale in tóta sinceritatea pasiunea ce-lu domina; dar' adaoge, ca ori ce ar' resulta de aici, elu nu este capabile de a-i resiste. Man'a ingrigita pentru binele fiuluiu seu si vediendu ca acesta nu lasa a se capacita, se resólve a distruge elementulu acestei flacare maritandu pe cercassian'a si cu modulu acesta departandu-o din Seraiu. Cu propusul acesta tramite se vina primululu seu medicu, Nuh Effendi. Dupa ce vorbi cu elu despre alte mai multe lucruri, i dice in fine, ca dupa-ce a facutu experientia atâtu de lunga despre fidelitatea lui, ca este decisa a-i remunerá servitiile ce i-a facutu, si acést'a nu o póte face intr'unu modu mai demnu decâtu dandu pe Cutudgi de soția fiuluiu seu. Nuh Effendi multiamesce prè frumosu pentru acésta mare favóre (căci Cutudgile Sultaneloru Valide se maritau in generalu numai dupa Veziri cu trei tuiuri, séu dupa alte persóne de rangulu acesta), si intorcându-se acasa, face preparativele pentru nunta. In sér'a urmatória, Cutudgi a fostu tramisa din Seraiu cu tóta dotea sa in cas'a mirelui Dar' Basiu Aga Sultanei Valide, care precumu amu mentionatu mai in susu, era spionulu lui Achmedu, indata-ce observá preparativele pentru scóterea cercassianei din Seraiu, alergá la Achmedu, si-i aréta, ca pe cercassian'a vreau se o tramita din Seraiu, dar' elu nu scie ca unde. Achmedu desconcertatu prin acést'a péné la estremu, demanda lui Baltadgi Mehemedu Aga alu seu a priveghiá cá unde o ducu. Acesta esecuta ordinulu domnului seu cu tóta punctualitatea, si vediendu ca pe cercassian'a o ducu in cas'a primu-medicului Sultanei Valide, alérga la domnulu seu, si-i spune ceea ce a vediutu. Indata dupá acést'a, Achmedu scrie lui Nuh Effendi o epistola de urmatoriulu cuprinsu: «Sciti ca verginea pe care o ati dusu in cas'a vóstra, mi-a rapitu inim'a. • Tieneti-o neviolata si nu permitteti nici unui-a din voi a avé comerciulu cu ea. • Déca nu veti urma acést'a, se sciti ca nu veti scapa de destinulu fatale ce la timpul seu va cadé asupr'a vóstra si asupr'a familiei vóstre.» Cetirea acestei epistole insufla lui Nuh Effendi cea mai mare frica; elu se vedea strimtoratu între usia si usciori. A nu urmá ordinulu Sultanei Valide, era chiar' atâtu cá si candu si-ar' fi trasu asupr'a capului ruin'a cea mai segura; si din contra, déca-i urmá, atunci este amerintiatu, de si numai in viitoriu, de estremu periclu din par'ea principelui Achmedu. Pentru-cá se scape din periclu de ambe partile, mediculu cá grecu de origine si cu spiritulu grecescu (căci elu era nascutu din Cret'a), inventá o cale, prin care se placa atâtu Sultanei cátu si principelui. Dupa-ce adeca s'au adunatu óspetii cari au fostu invitati la nunta: si dupa ce a lasatu a se celebra Nikiahulu seu cununii'a prin Imam dupa tote ceremoniele, pre candu era cá mirele si mirés'a se se retraga in camer'a loru, se adresá, cátra fiulu seu cu urmatóriele cuvente: «Fiulu meu, noi suntemu in mare periclu

amoratu ; cu tôte acește inse elu a fostu tramisu cu onôre de Pasia la Aleppo.

« de si acela anca nu-lu scie nimene. Siehzade Effendi este inamoratu in acêsta vergine. pe care Sultan'a Valida vi o dà de soția ; si câtu este de mare si ferbinte pasiunea sa , poteti se vedeti din epistol'a acêst'a ce amu primitu de la elu. Asiã , dâca vrei binecuvântarea parintelui teu si dorești binele casei tale, te rogu reticene-te de la acestu pomu opritu , si nu gusta din fructulu care è destiatu pentru mós'a unui principe. Imagina-ti câ ai capetatu o sora, ér nu o soția. Saruta-o in secretu cá pe soru-ta ; numesce o chiar' si in publicu de soçi'a-ta ; dar' nu usa nicidec data cu ea cá cu muierea ta. Er' dâca, din nefericire, pasiunea ta este [atâtu de tare , in câtu se nu te lase a lua in consideratiune admonitiunea mea , atunci se scii ca runda totala ai adusu asupr'a casei nôstre, si blastemulu meu plana asupr'a capului vostru » Fiiulu promitte a urma consiliulu parintelui seu, si mirês'a, care anca s'a invoitu la acêst'a , remane singura in camera. Tôte aceste s'au petrecutu in secretu atâtu de mare, in câtu nici femeile, nici domesticii , si cu atâtu mai puçinu Achmedu au potutu se scia ceva din totu lucrulu acesta. La câte-va zile dupa ospetiu, mirele fu numitu de Mevla (*) in Smirna ; dupa aceea femei'a Vezirului si femeile altoru dignitari vinu se gratuleze nevestei sale. Achmedu aude despre acêsta si crediendu ca amant'a sa este acumu in braçiale altui-a, din desperatiune cade in o grea melancolia, si amenintia a-si resbuna in viitoriu fôrte aspru contra auctoriloru acêstei intrige. Nu multu dupa acêsta erumpe in Constantinopole revolutiunea, despre çare amu vorbitu in cursulu istoriei, in urm'a carei-a Mustafa a fostu destituitu, si Achmedu 'ia succesu la tron. Abia au ajunsu acesta pe tron, si indata a lasatu a aresta pe Nuh Effendi, ordinandu a-i lua numai decâtu viét'i'a, fara a-i lasa timpu de a se apera. Primu-mediculu observa immediatu câ de unde vine acêsta violenta mânia a Sultanului , si diše ca este gat'a a muri , numai se-i fia permisu mai întâiu a spune Sultanului in secretu unu cuventu pentru aপরera sa. Dandu-i-se acêsta concessiune, si introducându-lu in camer'a interna a Sultanului ; descopere acestui-a totu decursulu si tóta starea lucrului, si apoi adange, ca nu se va subtrage nici elu nici fiiulu seu de la pedçps'a cu mórte, dâca circassian'a nu'va fi totu in acea stare de virginitate in care a fostu candu ea a esitu din Seraiu. Sultanulu Achmedu rapitu de o bucuria extraordinaria la audiulu acestei sciri neasteptate, ordina ca prin anumiti eunuci se se cerceteze indata lucrulu. In urm'a acêst'a primindu assecurarea ca cercasian'a mai este totu vergine , conferi medicu'ni cele mai distincte onoruri , si 'lu invita cá pênã la alta dispositiune a sa , se o tiena si ma departe pre langa sine cu aceea-si grige cá pênã acumu. cãci elu este resolutu a o readuce in Seraiu si a o lua de soția. Dar' mam'a Sultanului se oppunea fôrte tare , si-i consilia cá se nu lucre chiar' acumu la inceputulu regimului seu in contra regulamentelor Seraiului , in cari se dice espresu, ca o vergine esita odata din Seraiu nu mai pôte fi readusa acolo ; si acêst'a se nu o faca cu atâtu mai vertosu, cu câtu iq multe parti ale imperiului sunt anca fôrte multi aderenti ai fratelui si u destituitu. Achmedu ascultandu aceste argumente ale mamei sale , desiste de la propusul seu, si da inbitei sale de barbatu pe acestu Baltadgi Mehemedu Aga, pe care

(*) Mollah.

MEHEMEDU ANCA REMANE DESTITUITU SI IN LOCULU LUI VINE MARE VEZIRU
CIORLULI ALI PASIA

VIII. In locul lui Baltadgi Mehemedu Pasia a urmatu la trei A-

ilu numise degiã mai inainte magistru de staule. Dar' cu tôte acestea elu o cercetã in secretu fôrte adese-ori si , ceea ce era preste usu , si pên' acumu nu se mai audise nici-odata , o ducea de multe-ori cu cea mai mare pompa in Seraiu. Si acêsta femeia a fostu tóta caus'a de inaintare a lui Baltadgi Mehemedu Aga. Cãci puçinu dupa acóst'a ea rugã pe Sultanulu ca se onoreze pe barbatulu seu cu trei tuguri si se-i dea unu postu, in câtu elu se nu fia necessitatu a se departa pré tare de la Constantinopole : cãci ei i se pare ca dêca este concubin'a unui imperatu atãtu de mare, apoi pentru ea este prè puçinu a avé de barbatu pe unu simplu Emirahoru. Sultanulu accordandu-i acósta rugare, i dîse : « A ! voi ve ingrigiti nu-
« mai de comoditatea vóstra , ér' nu si de comoditatea mea. Dar' totusi cá se trac-
« tezu cu voi cá unu judecatoriu dreptu, vreu se impartu anulu cu barbatulu vos-
« tru in duóe parti egali, si se-i dau unu officiu, prin care elu va trebui se fia siese
« luni in Constantinopole si alte siese luni afara de Constantinopole ; adeca ilu voiú
« face admiralu.» (La Turci atãtu Ienicerii câtu si marinarii nu suntu obligati a ser-
vi pe anu decãtu numai siese luni). Asiã cãte-va dîle in urma l-a facutu Capudanu Pasia ; si puçinu dupa aceea, totu la rugarea acestei femei, l-a inaintatu la digni-
tatea de mare-veziru. Dupa dimissiúnea din acestu postu, totu din iubirea lui Ach-
medu cãtra acea femcia, a fostu tramisu mai ántãiu pasia in Erzerum , si apoi mai
tardiu in Aleppo. De aici a fostu rechiamatu si numitu pentru a dóu'a óra mare-
veziru. In espeditiunea contra Russiloru elu a purtatu comand'a asupra armatei
turcesci ; si fiindu cã a vediutu ca nu-i póte frange, a inchiaietu pace cu ei in con-
ditiunile cele mai favorabili pentru imperiulu ottomanu. Dara chiaru acósta fapta,
prin care credea ca va meritã favórea Sultanului, a fostu caus'a ruinei sale Sulta-
nulu adeca, aúfindu cã armat'a russésca sufferiã de cea mai mare lip-a in victu-
alii, a crediutu cã Vezirulu o ar' fi potutu aduce la atãta strimtorare, in câtu insu-
si imperatulu russescu cu tóta armat'a sa se fia constrinsu a se preda trupeloru ot-
tomane. Din acésta imprejurare isi imaginã elu ca Vezirulu a fostu corruptu de in-
micu, facéndu o pace de si avantajósa, dar' precipitata, Vezirulu de alta parte in-
formandu-se prin amicii sei, cã Sultanului i displace procedur'a ce a urmatu la
Prutu, remane cu tóta armat'a sa la Adrianopole, si, contra solicitariloru Sultanului,
amãna sub diferite preteste reintorcerea sa la Constantinopole. Elu adica sperã ca
timpulu va indulci méni'a Sultanului , si asteptã multu da la bunele servitiuri ale
lui Ali Pasia, silahdarulu lui Mufti (acést'a este care in urma s'a facutu mare Vc-
ziru, si a cadíutu in batai'a de la Petrovaradinu in anulu 1716). Dar' acést'a irritã si
mai multu mâni'a Sultanului , si suspitiunile lui in contra Vezirului cresceau din di
in di. Cãci elu se temea, ca dêca va observa Vezirulu, ca nu se póte întórce in Con-
stantinopole fara cá aici se'lu astepte pedépã securã, elu in locu se se întórne, va escitã
rescóla, mai alesu cã Sangiak-sierifulu, adeca stindardulu lui Mahomedu, era la elu,
si tóta armat'a care-i portã o singularã affectiune, este sub comand'a lui. Din acésta
causa, si crediendu bine ca pentru a preveni inainte de tote o revolutiune, nu mai
este timpu de perdutu, a tramisu in secretu pe Hassekã Aga cu unu Chatiserifu la

II. 1117. prile anulu 1705. Ciorluli Ali Pasia (8), unu omu de origine nu prè
 C. 1705. distincta, dar' de unu ingeniu preste mesura ageru, care se adope-

Iusuf Aga, comandantele Ieniceriloru, in care-i ordina a luá langa sine Ogiaka Ieniceriloru, si a incungiura cas'a Vezirului; apoi a intrá in casa, a-i cere sigilulu imperiale si a-lu conserva la sine péné la altu ordinu. Iusuf Aga, dupa-ce a primitu si cetitu ordinulu, aduce Ienicerii si incungiura cu ei cas'a Vezirului, dar' in o asiá departare, in cátu se nu destepte nici unu prepusu. Dupa aceea intra singuru in casa, si afla pe Vezirulu jucandu la siachu cu Omeru Effendi. VEDIENDU-lu Vezirulu, se întórce catra elu, ilu saluta, si-lu róga se-lu escuse péné va terminá joculu, care inse atátu era de dificile si confusu, in cátu elu trebuí se marturisésca cá unu casu cá acesta in viati'a sa anca nu i s'a intemplatu. Dupa ce s'a terminatu joculu, merge Aga Ieniceriloru la elu, si dupa ce si-a facutu mai ántáiu escusele sale, i-a spusu ce ordinu are de la Sultanulu. Vezirulu se supune immediatu, si conjura numai pe Haseki Aga, se aduca la cunoscinti'a Sultanului unele lucruri cari voru contribui la justificarea sa. Asiá, Baltadgi Mehemedu Pasia fú acumu a dou'a óra destituitu din postulu de mare-veziru, si mai ántáiu a fostu tramisu la Lemnos, apoi la Rhodos in esihu, unde precumu de comunu se spune, a muritu mórte naturala. Multi inse vreau se afirmé, ca elu a fostu ucisu din ordinulu Sultanului; ér' fam'a cá el ar' fi muritu de mórte naturala s'a escatu de acolo, cá elu pentru bunatatea sa cea mare a fostu fórte iubitu atátu la poporu catu si la soldati.

(8) *Ciorluli Ali Pasia*. Nascutu in Ciorlo, o cetate in Traci'a, care la antici se numia Tyrilos, si de aici au avutu supranumele de Ciorluli. Parintii sei cari erau de conditiune restrinsa si misera, l-au datu anca de tineru a invetiá artea de barbieria. Chiar' pe acestu timpu s'a intemplatu de Cara Bairamu Oglu, unulu dintre Capudgi Basi, s'a dusu de la Constantinopole la Adrianopole, un le Sultanulu Mahomedu IV. isi tinea residentia, si ca totdeauna, asiá si acumu a trasu la cas'a parintiloru tinerului Ali. VEDIENDU Cara Bairamu Oglu frumós'a si bine-crescut'a figura a acestui tineru, ilu intrebá, déca n'ar' voi a merge cu elu si a se face Osmanliu, adeca a intra in serviciu la curte. Tinerulu acceptá cu bucuria acestu ofertu; dar' parintii sei se oppunu, si numai din motivulu ca precumu afirmau, sunt fórte seraci. Cu tóte acestea, tinerulu Ali chiar' si in contra vointiei parintiloru sei merge cu Capudgi Basi la Adrianopole. Aici a intratu in scóla, si in scurtu timpu a facutu progresu atátu de mare in studiu, in catu Cara Bairamu Oglu s'a vediutu îndemnatu a-lu tramite in curte la Sultanulu, unde era campu destulu de largu pöntru a poté face se straluce emioentetele sale calitati; si in urma apoi se-si aduca aminte de a inainta fericirea patronului seu; cáci acést'a totusi va fi mai bine decâtu a-lu lasa arasa si a-lu tiené in intunereculu unei ocupatiuni servile. Dupa ce, in urm'a acést'a, a fostu susceptu in Sesser Odasi, si a trecut in cáti-va ani prin tóte officiriile de curte, pe timpulu candu adjunse la domnia Mustafa II., Ali se afla in unulu din posturile de camerariu intimu alu clasei ce se numesce Hasne Odasi. Pe timpulu acesta au inceputu a se vede si a se pretiui la curte emioentetele sale calitati, cari sub tristia Sultanu de mai inainte erau cu totul ascunse, séu, vorbindu in sensu propriu, numai acumu au ajunsu la valórea loru. *Sultanulu Mustafa II* observandu marea lui desteritatea si facilitate in a dá respunsuri asiá, in cátu ia asta privintia pe totu i in-

ra se mantiena pacea. Sub veziratulul seu imperiulu ottomanu' avu' nise ospeti precumu n'a mai vediutu inainte de aceea nici-odata, si póte

trecea, nu numai că 'lu avea de antaiulu seu favoritu, dar' i incredea tóte ale sale secrete, si incepuse a-i cere consiliulu in ori-ce lucru mai momentosu. Dupa ce cu modulu acesta a trecut prin mai multe functiuni, in urma in mai puçinu de duoi ani (lu -ru ne mai auditu péné acumu) au ajunsu la postulu de Ciocadar Agalik, care este a dón'a dignitate la curtea ottomana. Dupa-ce ajunsé la acestu postu, elu prin purtarca sa prudenta intr'atatu si-a sciutu câstiga affectiunea Sultanului, in câtu acesta nu-i refusá nimicu ori ce-i cerea, câci de si dupa rangu si dignitate era inferioru lui Silahdaru Aga, elu totusi era superioru acestuia in autoritate. Èr dupa ce s'a facutu elu Silahdaru Aga, care este propriulu officiu de primu-armiferu, nu numai guberná tóta curtea dupa placulu seu, dar' atáta putere avea asupr'a Sultanului, in câtu acesta, afara de lucrurile unde intervení Mufti, nu facea nimicu mai inainte de a-i cere opiniunea. In urma Sultanulu l-a dimissu din curte si l-a facutu Cubbe Veziru cu trei tuguri, promitiendu-i totodata ca-i va da in matrimoniu pe fiia sa, care atunci anca abia era de trei ani. Elu s'a sustienutu in acésta gratia sub totu decursulu domniei lui Mustafa II. Dupa destituirea acestui-a, Ali a venitu cá persóna necunoscuta cu Sultanulu Achmedu la Constantinopole; si puçinu dupa aceea a fostu tramisu in calitate de Pasia la Tripoli in Damascu. Dupa duoi ani l'a rechematu la Constantinopole spre a celebra nuptiele cu principessa Sultanului Mustafa. Ací prin vorbele sale blande intr'atátu si-a sciutu câstiga indulgentia Sultanului, in câtu sub diverse preteste isi amáná caletoria de pe o dí pe alt'a, de si era mai de multe-ori provocatu se se departe din Constantinopole. Sub timpulu Veziratului seu s'a purtatú inr'unu modu, in câtu la cei mari a meritatu laud'a de modelu alu prudentiei, é' la poporu reputatiunea de judecatoriu dreptu, care nu se lasa a se corumpé. Nu se póte nega, ca pentru a satisfacé nesatiós'a avarisia a Sultanului, de multe-ori era silitu, chiar' in contra inclinatiunei sale, a apesa poporulu si a-i impune sarcini fórté grele; dar' o sciea face acést'a cu atáta arte, in câtu nime nu se plangea nici in contra lui, nici in contra Sultanului. Elu doria a largi marginile imperiului, dar' asiá ca se nu espuna statulu la periclu pentru unu câstigu neconsiderabile. Din acésta cauza elu era adversariu resbellului; câci din bataliele trecute elu a potutu se invetie indetulu, câtu de puçinu póte face foculu sí numerulu mare alu musulmanilor in contra unei armate bine disciplinate a crestiniiloru. Elu nu iubí pe Russi; ba in timpii trecuti se adoperase in totu modulu a le strica; cu tóte acestea elu se areté cu amicitia catra ei, pentru-ca nu voiá a se incurca in resbellu, pentru care regele Svediei atáta-lu solicitá. In urma acestu rege, pentru ca se-si resbune, l-a acusatú de tradare si Ali a fostu destituitu dia veziratu pentru motivele ce le-amu aretatú in testulu istoriei. Mai antáiú a obtienutu de la Sultanulu permissiunea de a se tiené retrasu in palatulu seu, ce 'lu avea in suburbea Eiub. Aici ilu cercetau multe persóne fórté distincte, si se dice cá le vorbia fórté aspru in contra Sultanului; intre atele ar' fi dísu, ca nu-i pare reu cá i s'a luatú veziratulul, pe care intr'adeveru ilu considera de o sarcina fórté grea, dar' ceea ce-lu iptrista este, cá elu pentru placerea Sultanului si-a perdutu fericirea sufletului seu; si pe multi dintre cei mai avuti cetatiani i-a redusú la estrema seracia; si totusi nici prin acést'a n'a potutu se saturé

ca nici nu va mai vedé, adeca pe Carolu XII. regele Svediei, si pe Stanislau , care de si intr'unu modu injustu , a fostu inaliatu la tronulu Poloniei.

nesatiabil'á avaritia a Sultanului. Aceste cuvinte Sultanulu le-a esplicatu asiá, cá si candu ex-vezirulu le-ar' fi vorbitu cu intentiune de a escitá revolutiune ; si ceea ce l-a indemnatu mai multu se créda acést'a eia, ca Ali in cincii ani pe cátu timpu a fostu mare veziru, a sciutu se-si cástige iubirea si affectiunea nu numai a soldatiloru, dar' si a poporului intregu. Asiá trei dile dupa aceea tramite pe unu Capudgi Basí la elu cu unu Chatisierifu , prin care i da postulu de Pasia in Benderu. Dar' pe candu era plecatu pe cale , Sultanulu tramite in urm'a lui pe unu altu Capudgi Basí, cu numele Nemtce Iusuf Aga , cá se-lu aduca indereptu ; si infruntandu-lu fórte aspru , l'a tramisu in esiliu la Mitilene. Aici l'a tienutu mai unu anu intregu cu intentiunea, cá déca resbelulu inceputu cu Russii ar' avé unu succesu nefavorabile pentru Turci. se-lu chame inderetu si se-lu puna éراس in capulu administratiunei cá pe unulu care prin prudentia sa singuru este capabile de a repara daunele ce ar' resulta din resbellu. Dar' candu a vediutu Sultanulu ca succesulu resbellului este favorable pentru Turci, a cerutu de la Mufti unu Fetva, ca se-i spuna, deca merita óre pedópsa cu mórte unulu ca acela, care din frica falsa a incelatu pe suveranulu seu, si l'a impededatu de a atacá pe inimicu intr'unu timpu, candu avea buna oca siune de a-lu bate si de a'i cuceri tóte tierile. Mufti se pronuntiá, cá unulu cá acela merita mórte ; si Sultanulu immediatu a tramis unu Chatisierifu , prin care a ordinatu a-i taiá capulu , si a-i espune trupulu la vederea publica in piatia la Babi Ilumaiun, adeca la pórt'a cea mare a palatului. Dar' amu audítu dupa aceea de la multi, ca Sultanulu de multe-ori se plangea, ca a rapitu imperiului vícti'a unui omu atátu de mare pentru o cauza atátu de mica ; cáci inir'adeveru elu avea de la natura unele calitati atátu de escellente, in cátu, déca amu disu, cá elu pe timpulu seu nu avuse parechia, necumu in imperiulu ottomanu, dar' nici chiar' in tóta lumea, atunci eu nu am trecutú nici-de cum preste marginile adevéruului. De sí nu a invetiatu elu artile liberali, totusi cáti ilu audiau vorbindu, toti admirau elocenti'a lui si puterea de o rara judecata. Totu ce afirmá, scia se probeze cu argumente atátu de juste si cu atata consecúntia, in cátu propunerile si argumentatiunile lui ar fi facutu de rusine si pe celu mai perfectu professore de logica. Abiá i s'ar fi potutu propune ceva, fía chiar' si lucrulu celu mai comunu si de tóte dilele, fara cá elu se nu-lu scia debate si se-ti vorbéscu cu o precisiune admirabila. Acést'a a pusu in mirare pe tóta Constantinopolea, cu atátu mai vertosu, cá elu tóta viati'a sa o a petrecutu in palatu, unde curtenii sunt pururea inchisi, si nu vedu nici nu invétiá alta, decatu ceremoniil de curte, si alte lucruri de aceste, in cari i instruiescu magistrii loru. Déca veniá vre-unu casu séu punctu de lege, de si elu nu pricepea limb'a arabica, in care sunt scrise subtilitatile procedurii mahomedane la tribunale, elu totusi, scia se respundia atátu de a proposito si cu atata agerime de minte, in cátu si celu mai invetiatu Mufti ar' fi trebuitu se taca in presenti'a lui, In a dá consiliuri, in a petrunde si vedé intentiunile altoru persóne, in a prevedé cursulu eveneminteloru, era unu alu doilea Ulisse. Si de câte-ori nu i s'au ascultatú consiliu-

REBELLU INTRE REGII SVEDIEI SI POLONIEI

IX. Intr'aceea erumpe unu resbellu între regele Svediei si alu Poloniei, in care alu Svediei remane superioru, si face pe Poloni, cari

rile, totu-de-una au urmatu erori fatali pentru imperiu. Candu ambassadele fran cesu, domnulu Feriole, fi-a facutu mai Antâiu visit'a, amu auditu că dupa ce conversatiunea s'a terminatu si domnulu Feriole s'a departatu. Vezirulu s'a intorsu ca- tra cei ce erau in giurulu seu, si le-a disu : « *Bu Ghiaur ia deli dur ; ia ass zemanden « songra de*h* olur* » ; adica : Acestu infidelu s'eu este nebunu, s'eu se sciti că in scurtu « timpu isi va perde mintile ». « Si ac'osta — adaoase elu — o concludu din frequent'a « miscare a ochiloru sei, din agitatiunea corpului seu, din usioritatea gesticulatiuni- « loru sale. si din suspinarea sa continua. « Si acestu prognosticonu s'au adeveritu in mai puçinu de un'a s'eu d'oue luni de dile ; căci intr'adeveru Feriole a innebunitu si a fostu de o furia atātu de violenta, in cătu a trebuitu se-lu tiena legatu in ferra. Dupa ce medicii in vanu s'au incercatu cătu-va timpu se-lu vindece comerciantii francesi au mersu la vezirulu, si spunendu-i că ambasadorelui loru ii este reu, l-au rugatu se confirme din midi-loculu loru pe o pers'ona , pe care voru alege ei, se ingrig'esca de trebile loru. Dar' Vezirulu le dis'e, că caus'a b'olei ambasadorelui loru nu p'ote fi alt'a, de cătu că elu a innebunitu. Si ca ac'ost'a in fapta a fostu asiá, s'a sciutu in scurtu timpu dupa aceea in t'ota Constantinopolea. Ali avea o memoria incomparabila, in cătu elu in midi-loculu atátoru mari si diverse ocupatiuni isi aducea aminte si preste trei s'eu patru ani de lucruri ce-i venisera inainte ; si mai multu, elu era in stare a-ti recita articlu de articlu din sententie ce a pronuntyatu, s'eu din cause ce s'au pertractatu vreodata in present'i'a sa. Candu presiedea in Divanu, nime nu potea cauta la elu fara a'lu admira ; căci elu era unu barb'utu de o desteritate si promptitudine atātu de mare, in cătu potea se ia aminte câte trei lucruri dintr'odata, ca si candu ar' fi fostu insusi impart'itu in trei parti. Cá se mérga lucrurile mai ra- pede , ordina că câte du'oe petitiuni se se cet'esca dintr'odata prin cei doi Teskieri, si le cuprindea amendu'oe causele atātu de bine, cá si candu le-ar' fi auditu de trei s'eu de patru ori , si pronuntyá apoi sentinti'a cuvenita atātu intr'o cauza cătu si in ceealalta. In acelasu timpu ascultá si pre alti, cari isi prezentau petitiunile la Ca- diulaskier , dedea acestui-a Arzuhl-ulu indereptu, si spunea ce judecata se pronuntye. Era unu iubitoriu atātu de mare alu dreptatiei . in cătu s'a disu despre elu, cá nici- odata n'a pronuntyatu sententia strimba. Imperiulu ottomanu avuse si in timpii tre- cuti veziri cari in ac'osta virtute nu au fostu lui inferiori ; dar' p'enc' acumu anca nici pe unulu n'a produsu, care se se p'ota compara cu Ali in desteritatea de a descoperi adeverulu. Eu credu ca nu voi molesta pe lectorii mei, d'eca voiu narrá aci unu esem- plu. Unu comerciantu turcu din Constantinopole, merg'endu cá de comunu, la scalda inainte de a-si face rugatiunile de deminçtia , si intorc'enduse de acolo pen- tru a merçe in Giamia , si-a perdutu pe cale pung'a cu banii ce o purtá in sinu si in care avea du'oa sute de galbeni numiti Turali. La reint'orcere din Gia- mia, dupa ce si-a terminatu rugatiunea, simte ca pung'a nu-i ap'esa sinulu, si ve- diendu că intr'adeveru si-a perdutu banii, merge indata la strigatoriu si d'ice se

și altminterea de mai înainte erau inclinați la schimbări, că se detronedie pe regele lor Augustu, și în locul acestuia se alegea pe

ștrige în publicu că s'a perdutu o pungă cu cutări și cutări semne și cu atâtă și atâtă suma de bani; și că proprietariulu rōga în numele lui Dumnedieu pe celu ce o ar' fi aflatu, că se i-o restituie, că elu i va dá bucuros diumetate din bani că remuneratiune. Unu levendu s'eu marinariu, care a trecut chiar' pe acea cale, avu fortun'ă de a gasi pung'ă. Audindu elu pe clamatoriu strigandu că proprietariulu pungei ofere una-suta de turali că remuneratiune celui ce i o va restitui, ilu stringea consciint'ă și se decise mai bine a castigá pe cale onesta diumetate din ceea ce aflase, decâtu a tiené tōta summ'a și a fi calificatu de furu. Căci în Turci'ă, déca cine-va aude strigandu-se unu lucru ce a gasitu, și nu-lu restituie proprietariulu, unulu că ace'ă se considera după legea Coranului culpabile de crim'ă furtului. Marinariulu merge dreptu aceea la clamator' u și-i spune, că elu a gasitu pung'ă perduta; pretinde a retiené una-suta de turali precumu s'a facutu promissiunea, er' cealalta suta o restituie adeveratului proprietariu. Proprietariulu vine preste puçinu aci, și vedindu că banii anca sunt toti și nu lipsesce nimica din ei, veni la ideea se nu se tienă de promissiune. Dar' vede totodata că nu pōte se face un'ă că acésta asiá Țsiuru și fara de nici-o cauza; prin urmare elu inventă o minciuna și dise, că în pungă au mai fostu afara de cele două sute de turali anca nisce cercei de smaragdu, în pretiu de șapte sute de corōne, și aceste anca le pretindea de la marinariu. Marinariulu néga, și se jura pe Dumnedieu, pe profetu, și pe totu ce este santu, în ceriu și pe pamentu, că elu afara de cele două sute de turali n'a gasitu alta nimicu în pungă. Lucrulu vine înaintea lui Cadi, adeca judecatoriu, și marinariulu vine acusat de crim'ă furtului. Judecatoriulu, s'eu din prē puçina attentione, s'eu pentru-că a fostu corruptu, de și absolve pe marinariu de sub acusiatiunea de furtu, dar' nu-i adjuceca remuneratiunea promissa, sub cuventu că prin neglenti'ă lui s'ar' fi perdutu cerceii de unu pretiu atâtu de considerabile. Marinariulu vedindu că cu modulu acesta nu numai că a perdutu remuneratiunea ce i s'a promis, dar' că anca este espusu infamiei de a fi comis unu furtu, recurge la vezirulu și-i espune totu lucrulu într'unu Arzhalu. Vezirulu ordina indatu, că atâtu comerciantele cu banii disputati, câtu și clamatoarele se se presente înaintea sa la tribunalu. După-ce se ascultă petitiunea, Vezirulu întréba mai întăiu pe clamatoriu, ce i-a disu comerciantele se publice? Clamatoriulu raspunde sinceru, că nimicu alta decâtu o pungă cu două sute de turali Comerciantele vrendu a se apera dice, că pentru aceea n'a facutu mentiune despre cerceii cu smaragdu, fiinducă s'a temutu că déca va fi cadiutu pung'ă în man'ă unui tomu care nu cunōsce valōrea pietreloru scumpe, acesta déca ar' fi aflatu că ce thesauru mare a gasitu, ar' fi potutu veni în tentatiune de a tiené sf banii și cerceii totu pentru sine. Marinariulu după acestea affirma sub juramentu, că în pungă nu a fostu alta decâtu banii, două sute de turali. Atunci Ali Pasi pronuntă în meritulu causei urmatōri'ă «sententia: Fiind-că comerciantele affirma, că în pung'ă ce a perdutu, avuse afara de «doue sute de turali, anca sf unii cercei cu smaragdu, ér' marinariulu spune sub juramentu, că în pungă n'au fostu alta de câtu banii, două sute de turali, asiá este evidentu că pung'ă și banii ce i-a gasitu marinariulu, nu comerciantele, cí altu

Stanislau, voivodulu Posnaniei. Dar' nu se indestuli cu atâtu, ci pentru a estermina tóta sorgintea resbellului, nevali in Saxoni'a, care era patrimoniulu regelui Poloniei, stórse de acolo prin ne-mai-audite esactiuni summe nenumerbare de bani, si constrinse prin acésta pe Augustu ca se renuntie la tronul si se recunósca pe Stanislau de rege alu Poloniei.

SVEDIANII IRRUMPU IN RUSSI'A

X. Regele Svediei, dupa ce a departatu pe acestu inamicu dela marginile regatului seu, s'a intorsu cu tóta armat'a sa in contra lui Petru I tiaru alu Rusiei, cá fostu confederatu alu lui Augustu, si-lu amientia, nu cu mai puçinu decâtu cu detronare. La inceputu se aretá ca si candu ar' voi se intre in Russi'a pe la Plescov; dar' dupa aceea sedusu prin promissiunile lui Mazepa, hetmanulu Cazaciloru, care s'a offeritu a i se supune dimpreuna cu tóta provinci'a si cu tóte trupele sale, se lasá de planulu dântâiu si-si luá calea spre Ucrani'a.

ALI PASIA TRAMITTE REGELUI SVEDIEI SI COZACILORU REBELLI AJUTORIU CONTRA RUSSILORU

XI. Pre candu regele Svediei facea acésta çale, Ali Pasia, care se bucura ca i-a venitu ocaziunea de a nimici pe tiarulu Rusiei, inamicu vechiu si juratu alu Turciloru, intr'unu modu din care nu póte urma nici celu mai micu periclu séu dauna pentru imperiulu ottomanu, tramite unu ordinu in scrisu la Caplanu Ghirai, chanu alu Tatariloru in Crime'a, ca prin tóte midi-lócele possibili se indemne pe Mazepa a-si urma intentiunile sale, si a-i promite cá pe data ce va audi cá Svedianii au intratu in tiér'a Cazaciloru, elu le va veni intr'ajutoriu cu numerosa armata de Turci si Tatari, si cu puteri unite va stirpi pe inamiculu comunu, ér' pe Cozaci i va restitui in vechile loru libertati.

« cine-va i-a perdutu. Dreptu aceea comerciantele póte se lase a-si publica lucruri-
« le péné candu cine-va temetoriu de Dumnediu le va gasi si i le va aduce, ér' ma-
« rinariulu se tiena la sine banii gasiti patru-dieci de dile, si déca in acestu timpu
« nime nu va veni se-i raclame, atunci ai lui se fia pentru totdeauna.» Asia comerciantele isi perdú sí bunulu seu creditu si cealalta diumetate din bani; ér' mari-nariulu se întórse cu amenduóe la vasulu seu.

**MAZEPPA HETMANULU OZACILORU SE IMPRĂUNA CU SVEDIANII REGELE SVEDIEI
REMANE BATUTU**

XII. Mazepa, hetmanulu Cozaciloru, crediendu in aceste promisiuni ale Chanului venite de la Vezirulu, tramite la regele Svediei, si-lu invita la sine. Dar' acestu rege atātu de lungu timpu a fostu retienutu prin vanele promisiuni ale Vezirului si Chanului, pênê candu in urma la cincii ale lunei Jemaziul-evvel, anulu Hëgirei 1121 a ramasu batutu la Pultava de armat'a tiarului, si a sufferitu perderi ne-reparabili.

H. 1121.

I. C. 1709.

DUPA PERDERILE DE LA PULTAVA REGELE SVEDIEI SE REFUGIA LA TURCI

XIII. Dupa acēsta perdere, regele Svediei se retrage la Benderu si-si cauta refugiulu la Turci, pe cari i tienea de confederati. In anululu proxime urmatoriu, Stanislau anca se refugia aici dimpreuna cu voivodulu de Kiovi'a, si cu alti nobili de partid'a sa, cari dupa întōrcerea lui Augustu in tiēra, si audiendu de caderea regelui Svediei, au fostu necessitati a perasi regatulu.

**TURCII INTIMPIA CU TOTĒ ONORURILE PE REGELE SVEDIEI DAR' ISI RETRAGU
PROMISSIUNILE**

XIV. Turcii i-au primitu din tōte partile cu cea mai mare onōre; dar' candu ei au cerutu de la acesti-a, eā dupa promisiunea data se le stea intr'adjutoriu contra inamicului comunu, atunci Vezirulu if tienea cu respunsuri ambigue. Cāci indata ce acesta a intielesu, ca Russii nu numai ca au alungatu cu mari perderi pe Svediani dela marginile loru, si ca au luat in captivitate cea mai mare parte a armatei loru, dar' ca au ocupatu si Livlandi'a, un'a dñn cele mai tari positiuni ale Svediei, atunci se resolvi a mantienē neviolata pacea cu Russii, si a scuti imperiulu ottomanu de tōte periclele.

TURCII CONFIRMA PACEA CU TIARULU

XV. In acēsta intentiune Vezirulu, la interventiunea ambassadorului rusescu, Tolstoi, confirma articlii de mai inainte de pace cu tiarulu, de si Svedianii, Stanislau si Francesii erau cu totul in contra.

REGELE SVEDIEI ACCUSA PE VEZIRU DR TRADARE

XVI. In fine, vediendu regele Svediei ca Vezirulu nu-i iea in con-

sideratiune multele sale insistari si rugari, presenta prin ambassadele seu Poniatovski Sultanului in secretu unu memorialu, prin care acusa pe Veziru cá este corruptu de inamicu si unu tradatoriu alu imperiului; cáci acesta prin Chanulu Tatariei, cu multe si mari promisiuni, l-a indemnatu a continua resbellulu cu Rusii, chiar' pe acela timpu, candu acesti-a erau mai inclinati la pace; ér' acumu acelasiu veziru isi inchide urechile denaintea promisiuniloru sale, si incheie o pace cu inamiculu comunu, precumu nici insii Rusii nu si-ar' fi doritu mai buna.

DAR' IN SITUATIUNEA PRESENTA A LUCRUBILORU NU OBTIENE NIMICU

XVII. Sultanulu Achmedu, dupa usulu curtiei, tramite acésta scrisóre la Vezirulu, si-i ordina a-si face raportulu seu despre totu ce s'a tractatu péné acumu cu Svedianii. Vezirulu se aprinde focu atâtu asupr'a Chanului câtu si asupra regelui Svediei; dar' fiindu-ca nu era in stare a-si versa totu veninulu de resbunare asupr'a acestui din urma, elu si-a descarcatu tóta furi'a asupr'a celui dântáiu. Elu supune Sultanului unu raportu asia precumu credea elu ca va fi mai utilu, adeca plinu de minciuni, si pune tóta culp'a pe tradarea Chanului; de aci a urmatu, ca acesta a fostu destituitu si tramisu in esiliu la Ianopole.

TURCII DECIDU A SE APROBA PACEA CU RUSSI'A 2 PE REGI A'I DEPARTA

XVIII. Dupá acestea inaltii dignitari ai tierei mai tienu anca o consultatiune secreta, in care concludu a se mantiené pacea cu Russi'a, ér' pe regele Svediei alu dimitte ca se mergea a casa, si a ingriji ca se aiba salvu-conductu in trecerea sa prin Germani'a. Regele din contra, primindu acestu respunsu, refusa a pleca in tíer'a sa, declarandu ca vré a remané aci si a astepla péné va vedé cumu se mai desvólta lucrurile; cáci elu scie de siguru, cá Turcii in vér'a viitória se voru incurca in resbellu cu Rusii, ori câtu ei ar' voi se incungiure acést'a; si atunci va vedé Sultanulu, de si cam tardiu, cá elu n'a accusatu in modu falsu pe Vezirulu cá este unu tradatoriu. Dar' Vezirulu nu pune nici-unu pretiu pe aceste remonstratiuni, persiste in opiniunea sa, si tramite cuóste mare pe Chanulu Devletu Ghirai in Crimë'a tatarica, ordinandu-i a intrebuintia tóte midi-lócele pentru

a mantiené pacea cu Rusii, si in casu cându acesti-a ar' întreprinde ceva contrariu, se raporteze indata curtiei ottomane.

FRAUD'A VEZIRULUI SE DESCOPERE

XIX Indata-ce noulu Chanu alu Chersonesului ajunsé in acésta peninsula, elu pentru a discredita pe predecesorele seu, Caplann Ghirai, tramite o scrisóre la Sultanulu, prin care 'i denunția, cá acela prin comand'a s'a gresita in contra Cercassianiloru nu numai cá a perdutu preste trei-dieci de mii de Tataru, dar' ca elu a causatu revolt'a Cozaciloru sub Mazéppa, promitiendu-le in numele curtiei ottomane totu adjutoriulu si tóte libertatile avute. Sultanulu, dupa-ce a primitu acésta scrisóre, chiama la sine pe Veziru, ilu intréba, ca ce scrisori s'au tramisu Chanului Tatariloru, prin cari s'ar' promitte a se da adjutoriú regelui Svediei? Vezirulu néga ca s'ar' fi facutu ceva in acésta privintia, ci, dice elu, cá totú lucrulu este o pura inventiune a Chanului. Sultanulu pricepe ca ce este la midi-locu, si tramite in secretu pe o persóna privata si confidenta la Caplanu Ghirai in Ianopole, ca se-lu întrebe, déca intr'adeveru elu a adresatu o asemenea scrisóre catra Mazéppa? Caplanu Ghirai, care credea ca nu are aci de a se teme de mani'a Vezirului, spune adevéru cumu se cade, si disé ca intr'adeveru a facutu acelea promissiuni hetmanului Cozaciloru, dar' le-a facutu la ordinulu Vezirului. Dupa-ce Sultanulu a fostu in modulu acesta informatu despre totu lucrulu, tramite din nouu dupa Vezirulu, ca se vina la elu, si infruntandu-lu pentru fals'a sa purtare i dice in mânia: « in timpu de armistitiu « nu se tramitu scrisori de aceste; ér' déca s'au tramisu odata, atunci « nu mai este permisu a le retracta, si cu atátu mai puçinu a incela « pe regele Svediei, si in modulu acesta a prostitui onórea imperiului ottomanu si credinti'a musulmaniloru in façie cu infidélii ».

ALI SE DESTITUIE DIN POSTU SI IN LOCULU LUI VINE MARE-VEZIRU KIOPRILI OGLI NUMANU PASIA

XX. Sultanulu dreptu aceea destituie pe Ciorlulu Ali Pasia din dignitatea de Veziru, si pune in loculu lui pe Kioprili Ogli Numanu Pasia (9), unu barbatu care stá in védi'a tuturoru mai multu prin

(9) *Kioprili Ogli Numanu Pasia*. Acesta era unu barbatu fórté renumitu la Turci pentru probitatea, sciinti'a si pietatea sa; dar' era puçinu esertu atátu in trebile

sciinti'a si amórea sa de dreptate decâtu prin calitãtile sale militari. Dar' a fostu numai schintei'a si semnulu acelei flacare , ce puçinu dupa aceea si din alte multe cause a trebuitu se erumpa.

**REGELE SVEDIEI PRIN UNU MODU SURPRINDIETORIU FACE PE SULTANULU A FRANGE
PACEA CU RUSSII**

XXI. Si adeca , regele Svediei dupa departarea si esilierea inimicului seu Ali Pasia , puse pe ambasadorulu Poniatovski , ca se descopere portiei ottomane cu mai multa libertate intentiunile sale, si se o indemne la resbellu contra Russiei. Elu in aretarile sale dişe , ca staturile Poloniei tienu cu elu si cu Stanislav , si ca in generalu ceru de comandante alu armatei pe voivodulu de Kiovu ; cà in Pomerani'a officiarii sei au adunatu o armata de patru-dieci de mii de ómeni, totu soldati alesi , cari fara cea mai mica dificultate potu

politice, càtu si in cele bellice. Cãci parintele seu, marele si de atãte-ori laudatulu Kioprili Mustafa Pasia, si-a educatu toti fiii sei mai multu in sciintia decâtu in politica. Elu avca in vedere, cá fiii sei se despretiuésca rangurile mari si se nu aiba gustulu de a straluci in officii pe la curte, bine sciindu ca acestea totdeauna sunt legate cu mari pericle; ci mai bucurosu voia ca ei se imbraçosieze carier'a preotiésca, viétia mai puçinu brillanta, dar' mai secura de palosiulu carnelfcelui séu de alta mórte violenta. Póte cá si remaneau in acésta conditiune , déca nu era Husein Pasia, ruditu cu ei, care i-a scosu din acésta si i-a redicatu , de si anca tineri , la cele mai inalte posturi de onóre pre larga curtea ottomana. Dar' Numanu Pasia, despre care vorbimu aci, era mare acumu inainte de a adunje Husein Pasia la veziratu , si era degiá in midi-loculu ocupatiuniloru sale publice anca si-a conservatu gustulu si placerea de a ceti, studia si scruta legile. Studiulu de di si nópte , ce l-a continuatu si pe càtu timpu a fostu in Constantinopole , l-a facutu fantastu pên' la nebunia. Elu adeca isi imaginà , ca o musca i sta pururea asupra nasului, care lovindu-o cu man'a fuge, dar' imediatu se întórce ér' la acelasu locu. Toti medicii cari eràu pe acelu timpu in Constantinopole, au fostu consultati in acésta privintia ; dar' nu au potutu adjuta nimicu ; péné in urma unu medicu francesu cu numele Le Duc a aflatu unu midi-locu eficace de a vindeca acésta bóla si a-lu convinge cá in totu lucrulu nu este nimicu , ci ca este numai o pura imaginatiune. Din contra, candu a fostu introdusu la patientulu, si l'a intrebatu acesta ca nu vede musc'a , care sta pe nasulu seu , a respunsu ca o vede. Si prin acésta simulatiune si-a castigatu tóta increderea patientului. Dupa aceea i-a ordinaru nisce beuturi reci fórte innocente, sub nume de purgative séu medicina laxativa. In urma scóse unu cutítasiu si-lu aplicá linu asupra nasului patientului , ca si candu ar' voi sc taie musc'a josu, si imediatu i aréta o musca mórta, pe care o tienea a-nume pentru acésta in mana. Numanu Pasia vedendu musc'a mórta, esclamá : In-tr'adeveru ! acést'a este musc'a care de atãta timpu m'a tormentatu. Si cu modulu acesta s'a vindecatu perfectu de acea curiósã imaginatiune,

se între în Poloni'a, pe îndată ce trupele usi'ore turcesci séu tataresci se voru areta la frontariile Podoliei ; ca Danesii, cari sunt confederati cu Russii, au ramasu batuti de generalulu seu, si au suferitu perderi atâtu de mari, în cătu se crede ca numai preste mai multi ani voru fi în stare de a se areta éراسی în campania cu o armata óre-care. Pre langa acésta, regele Svediei tramite Sultanului unu portretu alu țiarului, gravatu în Amsterdamu, si purtandu urmatórea inscriptiune :

Petrus primus Russo-Græcorum Monarcha, adeca : Petru primu, monarchu alu Russo-Greciloru. — La tóte aceste se mai adaogeau scirile ce veniau de la frontariile imperiului, ca adeca Russii au prinsu si au luatu cu sine unu numeru mare de Svediani din satele Moldaviei ; ca țiarulu forméza o mare flota pe fluviulu Donu ; si ca a terminatu degiá constructiunea portului de la Taganoru, cu unu cuventu, cà din acésta parte amerintia imperiului unu resbellu cumplitu. Aceste sciri turburau fórte multu spiritulu Sultanului, si mai alesu scirea ca Russii nedeprinsi pênê acumu în artea marinara se vedu atâtu de progressati în acésta sciintia, în cătu au cutediatu a-si tramite pe ambassadorii loru în nave de resbellu la Constantinopole.

JUDECAT'A SULTANULUI ASUPRA TIARULUI

XXII. Deci Sultanulu chiamà la sine pe Vezirulu Kioprili Numanu Pasia, si dupa cumu se spune, i-a dîsu urmatóriile : « Acestu ini-
« micu (elu cugetá pe țiarulu) nu se póte modera în planurile sale
« estravagante ; căci din faptele sale anteriori eu vediu cà elu ca
« unu altu Mare Alexandru tinde la dominatiunea a tóta lumea.
« Dar' acestu infidelu trebe punitu, înainte de a veni în stare se ne
« póta strica ; căci déca vomu lua pré usioru întreprinderile lui, a-
« tunci póte se ne faca mari dificultati la casulu candu vomu fi în-
« curcati în resbellu cu alte natiuni.»

RESPONSULU VEZIRULUI CATRA SULTANULU

XXIII. Kioprili Numanu Pasia respunse, ca într'adeveru puterea țiarului a crescutu într'atátu, în cătu póte se ne fia periculósa ; dar' fiindu-ca avemu inchieiatu unu tractatu de pace cu elu, noi nu potemu se-lu frangemu fara o justa causa. Dar' va chiama la sine pe

ambasadorulu țiarului si-lu va întreba despre intențiunile domnului seu. In casu inso candu Russii ar' ataca pe Turci înainte de espirarea armistitiului, atunci de siguru Dumnedieu va adjuta caus'a cea dreapta a musulmaniloru.

CONFERINȚA VEZIRULUI CU AMBASSADORII

XXIV. Indata ce Vezirulu s'a întorsu acasa dela Sultanulu, a trimisu si a chiamatu la sine pe ambasadorulu țiarului, si l-a întrebatu, cu ce scopu țiarulu a ordinaru construirea atâtoru nave si galere pe fluviulu Donu? Déca vrea țiarulu a se tiené de pace, atunci nu are nici o necesitate de o flota precumu o prepara; căci ea ar' fi inutile in contra ori carui inîmicu, din cauza ca pentru aceea nu este cale deschisa nici in marea caspica nici in oceanu (10). La acésta întrebare ambasadorulu țiarului raspunde, ca domnulu seu n'a lasatu a se construi nici o naie nóua, ci a reparatu si terminatu n u mai pe acele, pe cari le avuse incepute înainte de inchiaierea pazei, spre a nu lasa se se strice séu se putredieșca; si-lu assigura totodata si stă bunu, că țiarulu, domnulu seu, înainte de espirarea armistitiului nu va incepe nici-unu actu de ostilitate, afara de casulu candu ar' fi fortiatu la acést'a.

SULTANULU DESTITUE PE MARELE VEZIRU FIINDU-CA SE OPPUNE INTENȚIUNILORU SALE

XXV. De si Vezirulu reportéza tóte aceste Sultanului, acesta totusi decide a face resbellu țiarului, si cu scopulu acesta ordina Vezirului a aduna bani si a impune poporului mai mari imosite decâtu cele ordinari. Vezirulu i observa ca acésta este cu neputintia; căci suditii nu se potu supune la o taxa mai mare de cătu aceea ce prescrie legea si profetulu. Elu se va conforma vointiei Sultanului si va aduna o armata, de si nu atātu de númeroșă ca alta, dar' care fiindu sustienuta cu bani adunati pe cale legale, va face mai bunu serviciu de cătu o mai mare adunatura de truppe. Er' déca Sultanului nu place acestu consiliu, atunci ilu róga se-si aléga altu Veziru, care se se pricepa mai bine la aceea de a oprime poporulu.

(10) S'ar' poté dice in marea mediteranea *Tr. Franc*

BALTADGI MEHEMEDU PASIA AJUNGE ÉRASI VEZIRU

XXVI. Sultanulu aprobandu-i cererea si luandu-i insigniele de Veziru, numesce a dóu'a óra in acestu postu pe Baltadgi Mehemedu Pasia, barbatulu concubinei sale; ér' pe Numanu Pasia, ilu tramite de gubernatore in Negroponte (11), Sub noulu Veziru se facu preparatiunile bellice in vederea lúmei, se aduna soldati in numeru mare si se punu tóte in ordine pentru a poté intra în campania din bunu timpu.

SULTANULU ARÉTA PE FACIE CA VRÉ RESBELLU IN CONTRA RÚSSIEI SI PUNE IN PRINSORE PE AMBASADORULU TIARULUI

XXVII. Venetianii audiendu despre aceste, se inspaímenta intr'unu modu estraordinariu, si nesciindu ca cu ce intentiune se facu acele preparative, ba imaginandu-si cá Turcii ar' vré se irrumpa in Morë'a, tramisera lui Mufti si celorlalti dignitari cele mai grase presente. Ambasadorulu tíarului din contra tienendu la pacea inchiaieta si confirmata mai in urma, a remasu mai negligente in portarea sa, si a consideratu ca este inutile de a cerca prin corruptiuni aceea ce era degiá stabilítu prin artiele formali de pace. Vezirulu a lúatu acésta dreptu avaritia din partea ambasadorului, si in lun'a Si-evval, anulu Hegirei 1122. tiene unu consiliu secretu cu Chanulu Crimeei tatarice, dupa care tramisese, si cu ceialalti Cubbe Veziri, unde mai in unanimitate decidu a face resbellu tíarului chiar' asiá, precumu doriá Sultanulu. Immediatu dupa acést'a s'a tramisu ordinu in totu imperiulu, cá se se adune soldati pentru espeditiunea proxima viitória. Ambasadorulu tíarului fù prinsu si inchisu in carcerile de la siepte turnuri, efectele lui câte au aflatu pre langa elu au fostu confiscate, éra elu judecatu la mórte ca unu insielatoriu si tradatoriu. Sultanulu póte ca ar fi lasatu a se esecutá acésta sententia, déca nu se intrepunea Vezirulu, si nu-lu reflectá cà o assemenea violare a dreptului gintiloru ar cauza infami'a nestérta regimului seu.

SE FACU MARI ONORURI REGELUI SVEDIEI

XXVIII. De alta parte, Achmedu tramite totu atunci regelui Sve-

(11) *Eubea* la antici. *Tr. Rom.*

II. 1122.

I. C. 1710.
lun'a
Novembre

diei cinci-sute de pungi, sub pretestu ca-i da imprumutu; afara de acést'a i face unu presentu de trei-dieci-si-siese de cai parte cu sielaminte, parte fara sielaminte, si-i mai tramite anca si alte mai multe daruri imperatesci; apoi pre langa tóte aceste ilu assigura si de protectiunea curtiei ottomane.

MAZEPPA ACCUSA PE BRANCOVANU DE TRADARE

XXIX. Totu pe acestu timpu Mazeppa si altii informara pe Sultanulu, ca Constantinu Brancovanu, principele Romaniei, ar' sta in correspondintia secreta cu țiarulu; ca ar' nutri cugetulu de a se rumpe de catra imperiulu ottomanu; ca a promis țiarului pentru casulu candu ar' intra in Moldavi'a, trei-dieci-de mii de ómeni, si provisiuni pe mai multi ani inainte; si ca intru intarirea acestei aliantiel-a si facutu cavaleru ordinului S-tu Andreiu. Fiindu-cà acésta denuntiatiune era sustienuta si confirmata din partea mai multoru Pasi, Sultanulu se resolvì cá inainte de a declara resbellu țiarului, se termine mai întâiu cu acestu inamicu internu, si se vindece plag'a ce vine imperiului ottomanu din acésta parte.

SE TIENE UNU CONSILIU PENTRU DESTITUIREA LUI BRANCOVANU

XXX. Sultanulu inse vedea bine, ca este unu lucru fórte dificile de a-si executa intentiunea fație cu unu principe atâtu de potinte si auctoritativu; asiá tramite ordinu Chanului Crimeei tatarice, cá se se consulte despre acésta cu marele Veziru, se-si dea opiniunea ca ce cugeta de a fi necesssariu a se face aci in interesulu imperiului ottomanu. Tiarulu consultandu-se cu vezirulu, i díce acestui-a, ca se nu intreprinda nimica directu in contra lui Brancovanu, ci se-lu traga in cursa prin adjutoriulu principelui vecinu din Moldavi'a. Si in casulu, candu ar' vedé ca principele de acumu alu Moldaviei ar' fi neaptu pentru acésta intreprindere, atunci aci este Demetriu Cantemiru, care a datu probe suficiente de credinti'a sa catra Sultanulu, atâtu in timpu de pace câtu si in timpu de resbellu; faceti-lu pe elu domnu Moldaviei si elu, fiti siguri ca va face lucrulu.

DENETRIU CANTENIRU SE FACE DOMNU ROMANIEI SUB TITLU DE DOMNU ALU MOLDAVIEI

XXXI. Sultanulu apróba opiniunea Chanului; destituie pe Nico-

lan Maurocordatu, si in locul lui pune de principe alu Romaniei pe Demetriu Cantemiru sub titlu de Domnu alu Moldaviei; si daruindu'i o toga de zibelinu, in lun'a Sievval anulu Hegirei 1122, ilu tramitte in Moldavi'a cu ordinu de a pune man'a pe Brancovanu, fia acésti'a sub pretentiune de amicitia, de confederatiune séu ori-ce altu pretestu, ce va gasi elu mai propriu, si a-lu tramite viiu ori mortu la Constanti-nopole; si apoi ocupandu tronulu Romaniei, acelasu se-lu conserve pentru sine, gubernandu totodata si principatulu Moldaviei; dupa aceea inse se propuna elu unu altu principe pentru Moldavi'a si a-legerea lui se o supuna la aprobarea curtiei ottomane. Sultanulu cá se-si védia esecutata intentiunea cátu se póte mai curendu si mai bine, dá immediatu ordinu Chanului, ca se tramitta lui Cante-miru atáte mii dá Tatarsi cáte va cere. Ér' de alta parte, totu Sulta-nulu promitte lui Cantemiru, ca elu va avé principatulu in Ebedi (12), si pe cátu timpu va tiené scaunulu Moldaviei, nu va fi tienutu a respunde nici tributulu nici peskisiu (13).

**ACEA CURTE OTOMANA TRADATORIA NU'SI TIENE PROMISSIUNEA FACUTA LUI
CANTEMIRU**

XXXII. Dupa ce Sultanulu a intaritu aceste ale sale promisiuni prin unu Chatisierifu, Cantemiru a mersu catra finitululu lui Novem-bre cu Chanulu Tatariloru in Moldavi'a. Dar' cáte-va díle dupa so-sirea sa aici, a primitu o scrisóre de la Kiehaia marelui Veziru, de la Osmanu Aga (14), in care a tramisu indata Sultanului si Veziru-

(12) Pe Viétia. Védi not'a 50 la Capu I din cartea IV. *Tr. Rom.*

(13) A se vedé not'a 32 la Capu IV din cartea III. *Tr. Rom.*

(14) *Osmanu Aga*. Inainte de a ajunge Baltadgi Mehemedu Pasia la dignitatea de mare veziru, acestu Osmanu Aga a fostu Ghiumrukci séu intendante de vama. Elu era stimatu de tóta lumea, fiindu-ca se credea ca vezirulu ilu are intr'o particulara gratia si pune multu pondu pe elu. Dupa ce s'a inchiaietu pacea cu Rusii, Vezirulu l-a tramisu inainte la Sultanulu pentru a-lu imbandi. Achmedu l-a primitu cu tóta gratiositatea (pentru ca nu prin o immatura descoperire a intentiunei sale se impinga pe Vezirulu a escita vre o rebelliune), si l-a facutu primu-maresialu de curte. pe care postu l-a tienutu pe cátu timpu Vezirulu a remasu in postulu seu. Dupa ce Vezirulu a fostu destituitu si tramisu in esiliu, si nu era periclu nici din partea armatei, Os-manu Aga prin tradare din partea lui Bostandgi Basi a fostu amagitu a merge in Cavacu séu castelulu din Bosforu, si acolo, din ordinulu Sultanului, l-a decapitatu, fiindu-ca se credea ca a fostu coruptu de Russi, si ca elu ar' fi fostu auctorulu prin-cipale alu pacei inchiaiete de catra marele veziru cu tiarulu Rusiei.

H. 1122.

I. C. 1720.
lun a
Novembre.

lui peskisiulu , ce de comunu se respunde de catra ori-care principe la suirea sa pe tronu ; se adune o mare cantitate de victualii pentru armat'a turcésca ; se termine podulu cu cea mai mare celebritate ; se faca quartire de érna pentru Svediani si pentru Cozaccii ce sunt pre langa regele Svediei ; se se prepare si elu insusi cu armat'a sa si pe St. Georgiu se se afle in Benderu , si alte mai multe nesupportabili sarcine.

CANTEMIRU ISI OFFERE SERVITIELE SÁLE UNUI MONARCHU DE MAI BUNA CREDINTIA

XXXIII. Din aceste prime fructe a vediutu Cantemiru, câtu de puçina fidelitate se pôte astepta de la infideli, asiá a ruptu legatur'a sa cu Turcii, si a tienutu ca este mai bine a sufferi cu Iesù-Christu, de câtu a-si pune speranti'a in seducatóriele thesaure ale Egiptului. Dreptu aceea a tramisu pe o persóna incrediuta la tíarulu , offerindu-i servitiile sale dimpreuna cu principatulu seu.

TÍARULU TRAGE CÚ ARMAT'A SA LA IASI CAPITAL'A MOLDAVIEI

XXXIV. Dupa schimbarea assecurariloru de fidelitate reciproca , tíarulu tramitte inainte din Poloni'a pe generalulu seu Borius Petrovitiu Scheremetev , cu o parte a trupeloru sale , pentru a ocupa podulu de preste Dunare, ér' elu cu restulu armatei i-a urmatu nu multu dupa aceea , si in lun'a Iemaziul-evvel, anulu Hegirei 1123 s'a pusu in castre langa Prutu nu departe de Ciuciora. Aici s'a intrunitu cu trupele moldovene, si s'a dusu cu vre-o câtiva comandanti ai sei la Iasi, unde a statu trei diie, visitandu cu religiositate bisericile si mónastirile, si asteptandu dupa provisiunile ce i le promissese principele' României.

H. 1123.
I. C. 1711.

BRANCOVANU DOMNULU ROMANIEI NU-SI TIENE CUVENTULU

XXXV. Vediendu inse cà delegatulu lui Brancovanu, in locu se implínésca promissiunile date, ilu tiene numai cu vane ceremonii , s' incependu a se convinge de tradarea lui , veni in mare perplessitate, nesciindu ce se faca, se inainteze cu armat'a , séu se stea pe locu, ori se se retraga. Cáci fómeea, acésta inimica a crestiniloru, de câteori acésti-a pórta resbellu in Moldavi'a, incepù a se simti in castrele russesci ; fiindu-ca generalii russi, cari se incrediura in promissiu-

nilelui Brancovanu, nu-si adusesera provisiuni decâtu numai pentru douăe-dieci de dîle ; ér' locustele au distrusu tóte ierburile in Moldavi'a.

TIARULU TRAMITTE O PARTE A ARMATEI SALE IN ROMANIA

XXXVI. Din acésta cauza tíarulu tramitte in Romani'a cu o parte a armatei sale pe generalulu de Roenne si pe boieriulu Thoma Cantacuzenu, cà se iea cu forti'a aceea ce Brancovanu nu voia se dea de buna voia, si a mai insufleti cu modulu acest'a pe soldati. Aceste truppe trecu preste muntii Moldaviei , attaca cu assaltu mai àntàiu Brail'a, si dupa obsidiune de patru dîle constringu garnisón'a turcésca a se preda. Pre candu voiau se petrundea mai in intru in Romani'a, o scrisóre a tíarului i chiama indereptu, ordinandu-le a libera Braila éراسi Turciloru si a se întórce acasa.

TIARULU MERGE PENTRU A-SI ASSECURA TRECEREA PRESTE DUNARE

XXXVII. Dupa-ce adeca se départara aceste truppe din castre tíarulu cu tóta ceealalta armata asa trase la Ciuciora cu scopu cá, anca inainte de sosirea Turciloru , se ocupe podulu de preste Dunare. Dar' pe candu au ajunsu la inaltimile de la Rabi'a , primesce, scirea ca Vezirulu cu o armata , precumu se spunea, de douăe-sute-doué-dieci-de-mii de ómeni, a trecutu degiá Dunarea, si-si continua calea cu cea mai mare celeritate catra Falcii.

TRAMITTE O PARTE A ARMATEI SÁLE PENTRU A IMPEDECA PE VEZIRU IN TRECEREA PRESTE PRUTU

XXXVIII. Dreptu aceea tramitte pe generalulu seu Ianus cu sipe-mii de soldati russi, cînci-sute moldoveni, si vre-o câte-va sute de Cozaci, spre a ocupa Falcii si a impedeca prin acésta trecerea Turciloru preste Prutu.

TRUPPELE RUSSESCI IN PERICLU

XXXIX. Dar' inainte de a ajunge acestu generalu la Falcii , si aprópe de satulu Bârseni, pe malulu orientale alu Prutului, vede tóta armat'a Turciloru si Tatariloru ; de aici tramitte immediatu unu curieru pentru a informá pe tíarulu. Pre candu asteptá responsulu acestuia, truppele turcesci preste nópte trecu cevasi mai in josu fara

nici-o resistentia preste rîu, si-i incungiura mic'a armata cu cavaleri'a loru. In acestu momentu estremu vine la elu unu moldovanu cu ordinu de la țiarulu, ca indata se se întórca la castrele acestui-a. Dupa acést'a Ianus comanda ómeniloru sei a forma unu patru-unghiu, a se retrage cu incetulu inderetru, si a se apera cu cea mai mare bravura in contra numerósoloru fortie ale inamicului, ori de câte-ori acesta i-ar' attaca.

CANTEMIRU LE VINE CU TRUPELE SALE INTR'AJUTORIU

XL. Pre candu nu mai era in departare de castre, dar' inamiculu ilu stringea din ce in ce mai tare, i vine Cantemiru principele Moldaviei, cu trupele sale intr'ajutoriu, si sustiene lupt'ã in cursu de trei óre contra a siese-dieci de mii cavaleria turcésca si tatara, si respingéndu-o, nu fara óre-care perdere, se întórce éراسi in castre la Stanilesci.

ȚIARULU ISI SCHIMBA PLANULU PENTRU SITUATIUNEA DIFFICILE A LOCULUI

XLI. Situatiunea țiarului era fórte difficile, căci nu putea nici se se estinda cu armat'a, nici a inainta pentru multimea trupeloru inimice si pentru lips'a totale de provisiuni; asiã isi schimbã planulu, si la dóue óre din nópte lasa a da focu tuturoru careloru inutili si superflue, căci soldatii nu puteau lua cu sine totu materialulu din castre, si se retrage cu tóta armat'a sa catra inaltimile de la Rabi'a.

INIMICULU CREDIENDU CA RUSSII FUGU, SE ARUNCA ASUPRA ACESTORA CU MARE VIGORE

XLII. Spre reversatulu dílei Turcii vediendu ca Russii si-au perasitu castrele, si crediendu ca fugu, s'au aruncatu in urm'a loru cu cea mai mare celeritatea, voidu cu tóta puterea a-i opri in mersulu loru si a le taia calea. Dar' nu le-a successu, căci Russii acumu pe la amédia-di ajunsessera la loculul destinatu; Turcii vediendu acést'a, s'au pusu in castre pe ambele tiermuri ale fluviului, si anca in acea dí infestau pe inamicu cu continue, dar' usióre ciocniri.

VEZIRULU INCUNGIURA PE RUSSII IN CASTRELE LORU SI'I ATACA CU MARE FURORE

XLIII. In diu'a urmatória vine Vezirulu cu Ienicerii si cu partea cea mai buna a armatei sale, si incungiura castrele inamicului cu

patru-sute-siepte-dieci de tunuri. Ienicerii facu unu assaltu vigorosu asupr'a Russiloru ; ei repetiescu assaltulu de siepte-ori cu cea mai mare furia. Dar' Russii, de si nu aveau decâtu numai trei-dieci de tunuri, si erau in cea mai mare lipsa de provisiuni si mai alesu de nutretiu, ei totusi la totu ataculu au respinsu pe Ieniceri cu bravura si i-au constrinsu a se retrage cu mari perderi in lineele lor.

PROSPECTE MARI DE PACE

XLIV. Dupa ce lupt'a acést'a a tienutu trei dñe totu cu successu dubiosu, in urma a patr'a dñi, pre candu nimeni nu sperá nici nu asseptá, luci o radia de pace in midiloculu tunetului armeloru. Acést'a a fostu pentru Turci cu atátu mai bine venita, cu cátu castrele loru resunau de plangerile soldatiloru , si Ienicerii cari scapassera din focu, se refusau de a mai intra in lupta, unde au sufferitu perderi atátu de mari, si au vediutu cu ochii loru periclulu de care abiá au scapatu.

REGELE SVEDIEI SE INCÉRCA A SE OPPUNE LA INCHIEIEREA PACEI

XLV. Regele Svediei se incercá a se oppune acestoru mesuri pacifice. Elu venise cu o dñ mai inainte din Benderu in castrele turcesci, si-si puse tóte puterile spre a impedecea pacea ; dar' Vezirulu i-a refusatu tóte incercarile , voindu a lua in consideratiune mai multu interesele ottomaniloru de catu pe ale regelui.

SE TRAMITU DELEGATI PENTRU A CONFIRMA ARTICLI DE PACE

XLVI. Dupa-ce s'au unitu asupr'a conditiuniloru de pace , tñarulu a tramisu pe baronulu Petru Schafirov, vice-cancelariulu imperiulu¹ russescu, si pe Michael Borisovitiu Scheremetev, capitanu de garda, in calitate de ambassadori estra-ordinari la Constantinopole pentru a confirma pacea.

TIARULU SE INTORCE CU ARMAT'A SA A CASA

XLVII. Dupa-ce au fostu tramisi acesti-ã in castrele turcesci, tñarulu in diu'a urmatória a plecatu cu armat'a sa la Mohilov ; aici trecându preste Dnistru, s'a intorsu prin Poloni'a in capital'a sa Petersburgu.

DISCURSU EROICU ALU LUI PETRU CELU MARE

XLVIII. Înainte de a termina această narațiune, nu va fi inutile a adăuga aici cuvențele eroice ale lui Petru cel mare, imperator al Rusiei, cuvențe demne de a fi imitate de toți principii creștini. După ce adevăratul a trimis pe ambasadorii săi pentru că se încheie pace cu Turcii, primul condițiune a Vezirului a fost, că se i se estrada Cantemir, rebelul principe al Moldaviei. Ambasadorii l-au înștiințat despre această pretențiune a Vezirului, și mulți dintre curteni i-au spus și l-au îndemnat că se nu periclitaze o armată atât de numeroasă pentru cauza unui singur om; atunci el, cu un spirit adevărat regesc a răspuns: «Așiu pot să dau Turcilor toată țara până la Cursca, pentru că imi rămân speranțele de a o recăpăta; dar nu pot în nici un mod să se frângă credințele și se estradau pe un principe, care pentru mine și-a lăsat principatul; căci este cu neputința a repara o nădăcușă, ce odată s-a pierdut». Turcii auzind acestea, au renunțat la pretențiunea lor, și au încheiat pacea sub alte condițiuni, care atât sunt de cunoscute, în cât cred că nu mai este necesar să le enumere în prezentul opus.

VIÉȚIA LUI DEMETRIU CANTEMIRU (1)

FOSTU DOMNU ALU MOLDAVIEI

Principele *Demetriu Cantemiru* s'a nascutu ia douăe-dieci-si-siese Octobree anulu 1673, Tatalu seu, anume *Constantinu Cantemiru*, era pe acelu timpu numai serdaru, adeca gubernatore si comandante aloru trei provincii in Moldavi'a (2).

In anulu 1684. *Constantinu Cantemiru* tatalu lui Demetriu, se facu domnu alu Moldaviei; si fiindu-ca Port'a Ottomana i-a cerutu de ostaticu (3) pre unulu dintre fiii sei, elu a tramisu pre *Antiochu*, fiulu seu celu mai mare insoçitu de siese nobili boieri tineri la Constantinopole. Dupa trei ani Demetriu Cantemiru capeta ordinu de la parintele seu, ca se marga la Constantinopole in locul fratelui seu Antiochu.

Pe acelu timpu era domnulu tierei romanesci *Constantinu Brancovanu*, inimicu de morthe alu familiei Cantemiresciloru. Acestu Bran-

(1) Auctorulu acestei biografii pare a fi eruditulu *N. Tindal*, traductorulu « Istoriei imperiului ottomanu » din manuscrutul originalu latinu in englezesce; si se vede ca informatiunile in acesta materia le-a luat de la principele Antiochu, fiulu celu mai micu alu lui Cantemiru, si precumu presupune Müller, chiar' si de la Bayer fostu professore in Petersburgu.

(2) Constantinu Cantemiru a fostu de patru ori insurat; soci'a sa cea de a trei'a a fostu mam'a lui Demetriu.

(3) Lat. Obses, idis, turc. Amanetu ung. zalogu. Era usu ca domnii Moldaviei si a Tierei romanesci se tramita seu cate unu fiu, seu de nu aveau fii, pre vre unulu din consangeniiloru la Constantinopole ca ostatecu pentru securitatea curtiei imperatesci.

covanu, dupa-ce ajunse tinerulu Demetriu la Constantinopole, pentru că se strice creditulu parintelui acestuia la Pórtá, a insinuat marelui Veziru, ca acestu Demetriu nu este fiulu secundo-genitu alu principelui Constantinu Cantemiru, ci unu altu tineru nobilu din Moldavi'a, pe care l'a tramisu cu scopu de a scapa din manile Turciloru pe adeveratulu fiu alu seu Antiochu. Vezirulu voindu a cerceta totu lucrulu si a se convinge de adeveru, a chiamatu la sine pe Demetriu, si indata ce l-a vediutu a dísu : Brancovanu a inventatu un'a din cele mai negro calumnii din lume; căci in faci'a acestui tineru vedi indata tóta persón'a betranului Cantemiru. Cu unu cuventu, Demetriu indata la acésta prima a sa presentare inaintea primului ministru alu imperiului ottomanu, a facutu o impressiune atâtu de mare, si dupa aceea a datu atâtea probe de matur'a sa inteligentia si de prudent'a sa purtare, in câtu intr'adeveru prin acestea s'a facutu demnu de a se numi fiulu unui parinte, precumu era Constantinu Cantemiru.

Demetriu a remasu in Constantinopole pênê la anulu 1691, candu a venitu fratele seu Antiochu se-lu substituie, si s'a intorsu acasa la parintele seu. In timpululu câtu a statu in Constantinopole, elu s'a aplicatu la studiulu limbei si musicei turcesci, in care cu timpu la atâta perfectiune ajunsese, in câtu elu celu de ântâiu a introdusu notele de musica la Turci, si a compusu mai multe cantari musicali, cari si pênê in diu'a de asta-di se canta cu multa placere la dânsii.

In anulu 1692 candu Seraskierulu Daltabanu a impresoratu urbea Soroça, Demetriu a insoçitu si elu pe tatalu seu la óste, si aici si-a atrasu mare respectu din partea acestui generalu turcu.

In anulu urmatoriu 1693 la trei-spre-diece ale lunei Martiu, a muritu tatalu seu. Acesta fiindu anca pe patulu mortiei a chiamatu la sine pe fiulu seu si pe boierii tiei, si-i rugá cá inainte de ce ar' trece din acésta lume, se aléga pe sucesorulu seu la tron. Atunci boierii in unanimitate au alesu si au proclamatu domnu pe Demetriu. Moribundulu parinte se bucurá de acésta scire, si se maguliá in sine cu cugetulu, ca Sultanulu nu va face dificultate de a intari acésta alegere a fiului seu. Dar' banii aveau mai mare pondu la curtea otomana, decátu servitiile parintelui si meritele fiului. Asiá se puse altulu in scaunulu domnescu, si Demetriu a fostu necessitatu a-si

lasá patri'a si a se duce la fratele seu Antiochu in Constantinopole (4).

Dupa aceea la anulu 1697, in urm'a ordinului marelui veziru s'a dusu a luá parte in batali'a de la Zenta (5). Dar' fiindu ca a fostu numai cá voluntariu, asiá nu a luat parte la lupta; ci luandu si elu fug'a cu Turcii, s'a intorsu cu restulu armatei acestora la Constantinopole.

Brancovanu totu mai tienendu anca la ur'a ce o purtá in contra acestei familie, a continuatu persecutiunea in contra acestoru duoi frati pênê la extreme. Demetriu isi atitiase ur'a lui Brancovanu asupra sa prin aceea, ca elu stá in fórte mare védia la toti ministrii de la curte. Elu isi apropiase nu numai limb'a turcésca, ci anca si cea arabica si persian'a; prin affabilitatea sa si prin temperamentulu seu vioiu, se facuse placutu la cele mai bune societati in capital'a imperiale. Pentru aceea Brancovanu credea cá Demetriu este unic'a persóna, de care trebe se se téma cá de unu mare rivalu; si n'a crutiatu nici bani nici ostenéla cá se-lu departeze de pre langa curtea Sultanului; pênê in urma, prin mari summe de bani si-a si ajunsu scopulu. Dar' triumfulu seu nu a fostu de lunga durata; cáci Demetriu audîndu cá este esiliatu, se ascunse in cas'a unui Pasia, care nu numai cá l-a tienutu pe elu si pe tóta famili'a sa cu cea mai mare generositate in patru-dieci de díle, dar' anca a si esoperatu revocarea sententiei, prin care era condamnatu la esiliu, si l-a pusu in stare de a se presenta la curte cu mai mare splendóre de câtu o facuse pênê acumu. Acést'a a mortificatu fórte multu pe Brancovanu, care pôte cá avea ratiune de a lucra asiá precumu a lucratu; caci Demetriu doriá din tóta inim'a se ajunga domnu alu Tieréi romanesci, dupa-ce de duóe ori refusase numirea de domnu alu Moldaviei, si dupa recomandatiunea sa de duóe-ori se numi aici domnu, fratele seu Antiochu.

In anulu 1700 candu s'a dusu fratele seu mai ântâiu la Iasi cá se se puna in scaunulu domnescu, a mersu si Demetriu cu elu, si a-

(4) Aci este de observatu, cá atátu fiii principiloru din Moldavi'a si din Tiér'a romanésca, câtu si principii destituiti (numiti la Turci *Mazilu*) erau obligati a locui in Constantinopole.

(5) Unu orasiu in tiér'a ungrésca in comitatulu (districtulu), Baciul langa fluvíulu Tisa.

colo s'a casatoritu cu Casandra, o fiia a lui Sierbanu Cantacuzenu, fostu Domnu alu Tierei romanesci. Din acésta casatoria i s'a nascutu o fiica anca in Moldavi'a. In scurtu timpu dupa aceea fratele seu fu scosu din scaunu, si elu necessitatu a-si lasa patri'a si a se întórce cu fratele seu la Constantinopole, unde i s'au mai nascutu anca patru fete si patru feciori.

In totu timpulu câtu a mai statu Demetriu in Constantinopole, fiindu-câ nu avea altu lucru mai momentosu cu care se se ocupe, si-a vediutu de afacerile sale; s'a pusu se-si edifice o casa si se studieze datinele si usurile tierei. Cu aceste s'a ocupatu mai multi ani, câci elu nu s'a departatu din Constantinopole pênè in anulu 1710, candu *Petru celu mare*, tîarulul Russiei, a declarat resbellu infideliloru. Pre candu acestu monarchu se apropiá cu armat'a sa de marginile Moldaviei, Port'a ottomana aflà cu cale a pune pe Demetriu domnu acestui principatu; câci domnitoriulu de atunci, *Nicolau Maurocordatu*, de si era omu invetiatu si statea in reputatiune mare la curtea ottomana, elu totusi nu era o persóna pe care se se póta radimá in timpu de bataia, fiindu-ca nu avea nici curagiu nici esperientia in trebile militari.

Demetriu a fostu silitu se o primésca atátu in urm'a soliciariloru Vezirului, catu si la indemnulul Chanului Tatariloru, care informase pe Pórta câ elu, Demetriu, ar' fi singurulu omu între Crestini, care se fia capabile de a face servitiu insemnatu imperiului in impregiurarile de façie. Pentru aceea Demetriu nu numai ca nu a datu nici Sultanului nici ministriloru turci darurile usitate in casuri de punerea domniloru, ci din contra, chiar' Pórt'a i-a datu dóue-dieci de pungi (6) pentru supportarea speseloru necesarie.

Demetriu abia ajunsu in Iasi, capital'a Moldaviei, candu si primi ordinu de la curte, câ se faca unu podu preste Dunare pentru trecerea armatei turcesci. Totu-odata Vezirulu i cerù câ se-i tramita banii ce-i competu lui si celorulalti ministri pentru ajungerea sa pe tron. Pentru acésta din urma pretentiune intr'atátu s'a maniatu Demetriu, in câtu din acelu momentu si-a propusu a-si resbuna

(6) Pung'a avea 500 de lei.

asupr'a Vezírului, si a se folosi de acésta ocaziune spre a-si libera tíer'a de sub jugulu turcescu.

Din fericire, Petru celu mare i tramite chiar' pe acestu timpu pe unu medicu grecu, cu numele *Policala*, si-i propune confederatiune cu Russi'a sub conditiuni fôrte favorabili. Fiindu-ca acumu totu lucrulu era de a face servitiu unui principe crestinu, si prin acést'a de a procura fericirea poporului seu, asiá Demetru se invol prè-bucuros cu monarchulu Petru, sub urmatoriele conditiuni: 1° Moldavi'a se restituie intre marginile sale cele vechi, si se pune sub protectiunea Russiei. 2° Principele dimpreuna cu poporulu seu va jurá credintia maiestatei sale tíarului, indata ce armat'a russésca va intra in Moldavia. 3° In acelasiu timpu principele isi va uní ostirile sale cu ale tíarului, si voru lupta cu puteri unite contra Turciloru. 4° Principele, precumu si successorii sei voru avé in perpetuu domni'a Moldaviei sub protectiunea monarchiloru Russiei. 5° Nime nu va poté fi domnu in Moldavi'a, pênê candu famili'a Cantemiriloru nu va apune cu totulu. — Acestea si anca alte conditiuni au fostu intarite de Petru tíarulu la *Luscu* in Poloni'a in 13 (24) Aprile anulu 1711, si sub sigilulu imperiale au fostu tramise principelui prin unu anumitu delegatu. In consecenti'a acestui tractatu, Demetriu insciintiá din timpu in timpu pe tíarulu atátu despre ostirile ce are se i le dea, câtu sí despre mesurile ce trebuea se iea spre a reesi in întreprinderea sa.

Intr'aceea Demetriu nu a lipsitu a continua lucrurile cu facerea podului preste Dunare, care i s'a fostu ordonatu de catra Pórta, pe spesele Turciloru, avendu Moldavi'a si Tíer'a romanésca a dá numai lemniari'a necesaria. Dar' stá in puterea lui de a intardiá lucrulu; ceea ce sí facea in câtu potea, fara cá se traga asupr'a sa nici cea mai mica suspíciune cá ar' sta in corespondentiá cu Russii. Pre langa acést'a elu neincetatu solicitá la tíarulu, cá se grabésca cu venirea sa inainte de a se terminá in intregu construirea podului. Din nefericire, consiliulu seu nu a fostu urmatu strictu, cá alu unui omu, a carui fidelitate anca nu era pusa la proba, si tíarulu insielatu prin sperantiele ce i le facea Brancovanu Domnulu Tíerei romanesci, ajunse cu armat'a sa cu multu mai tardiú decátu se mai póta impediica trecerea Turciloru preste Dunare. Tíarulu veni la

Iasi numai in 11 Iunie anulu 1711, unde boierii si poporul Moldaviei l-au recunoscutu de suzeranu, si dimpreuna cu Domnulu loru i-au juratu credintia. Acésta espeditiune este descrisa mai pe largu in textulu Istoriei; aci va fi destulu a mentioná, cá tiarulu din lips'a midilóceloru de viétia a fostu constrinsu a inchiaié o pace fórte defavorabile cu Turcii; dar' ceea ce-i servesce spre eterna onóre este, cá elu a refusatú cererea Turciloru de a estradá pe principele Cantemiru, de sí, atátu insusi Petru, cátu sí famili'a si armat'a sa se aflá in strimtóre estrema. Elu a datu ordinu ministrului seu, se spuna Turciloru', cá prncipele Cantemiru nu este in castrele sale. Demetriu, pênê au duratu negociatiunile de pace a statu ascunsu in calésc'á tiarinei; ceea ce nime nu sciá, decátu unu singuru servitoriu care-i ducea de mancare.

Vediendu principele ca nu mai póte remané in Moldavi'a, a obtienutu de la tiarulu una diploma, prin care acesta promitte atátu principelui cátu si celorlalti nobili moldoveni indemnisare pentru perderile loru, si le accórda unu asilu securu in tierile sale. Totu prin acestu documentu, care s'a subscrisu in Mohilov la prim'a Augustu 1711, tiarulu declara pe Demetriu si pe toti eredií sei de principí ai imperiului russescu cu titlulu de *Altetia Serenissima*, si-i da privilegiulu de a nu fi respundietoriu decátu numai tíarului; ér' moldovenii, cari s'au refugiatu in Russi'a, se stea numai sub jurisdiciúnea lui Demetriu.

In urm'a acestei diplome Demetriu a esitu cu ai sei si cu tóta averea sa din Iasi, urmandu dupa armat'a russésca, si insoçitu de mai multi cá una miie de nobili si officieri, cari isi lasara patri'a numai din iubirea ce o aveau catra elu.

In anulu 1711 principele si cu ai sei s'a retrasu la *Charcov* in Ucrani'a, cáre locu a fostu destinatú de locuintia pentru elu si pentru cei ce i-au urmatu lui (7). Aici a statu cu tóta famili'a sa pênê la anulu 1713, candu apoi s'a mutatú la *Moscvá*.

La cererea sa, tiarulu nu numai ca a impartitu intre nobilií moldoveni locurile ce i le donase in Ucrani'a, dar' anca i mai doná si

(7) Aici pênê in diu'à de asta-di mai sunt anca descendentí de ai moldoveniloru refugiatí de pe acelu timpu, cari nu si-au perdutu limb'a de totu, ci mai vorbescu câte ceva, de si stricatu, in limb'a loru cea stramosiéscá.

una mie case de suditi de ai Corónei. Aceste dominie totdeauna, si de timpuri immemoriali au fostu totu in posesiunea tiariloru; si atátu pentru situatiunea loru, câtu si pentru numerulu celu mare alu locuitoriloru, treceau de cele mai bune in totu imperiulu rus-sescu. Afara de acestea, Maiestatea sa i-a mai accordatu o pensiune anuale fôrte considerabile, care pe câtu a traitu, i se numerá regulatu.

In scurtu timpu dupa venirea lui Demetriu la Moscva, soçi'a s'a Cassandra a muritu. Ea adeca era fôrte suparata, ca si-a perdutu patri'a si pe consangeniilei sei din Mqldavi'a si Tiér'a romanésca, unde tóte bunurile, atátu ale sale câtu si ale barbatului seu au fostu confiscate de catra Pórt'a ottomana; in câtu in urma o au cuprinsu nisce friguri, cari prin ignorantia apotecariului au devenitu mortali, fiind-cá i-a datu o purgativa prè tare, si asià, dupa morbu de vre-o câte-va dîle, la 11 Maiu 1713 a trecutu in viéti'a ceealalta chiar' candu era in flórea etatiei sale, cáci abià numerá trei-dieci de ani ai vietiei sale. Ea a fostu o dómna fôrte prudenta si intielépta; iubià fôrte multu lectur'a cartiloru, fara cá prè langa acést'a se uite de lucrurile din casa, de famili'a sa si de educatiunea filoru sei. Frumuseti'a sa cu care era dotata in abundantia de la natura, era celu din urma alu ei ornamentu. Ea a fostu immormentata in Moscva intr'o mónastire gréca, unde principele, soçiuulu seu, a contribuitu fôrte multu pentru edificarea unei frumóse biserici.

In anulu urmatoriu 1714, Demetriu a mersu la Petersburgu cu alu treilea fiu alu seu, numitu Sierbanu, care era numai de siepte ani. Acestu tineru príncipe avù onórea de a tiené in diu'a Pasciloru o cuventare in limb'a grecésca inaintea tiarului, care pentru acést'a i-a datu unu frumosu presentu, si l-a primitu chiar' in regimentulu seu.

In anulu 1715 tiarulu a întreprinsu o caletoria prin tierile straine, éra Demetriu s'a folositu de acésta ocaziune spre à visita dominiile sale, unde a remasu pêné in anulu 1716. Atunci terminà densulu istori'a sa despre imperiulu ottomanu, pe care o incepuse candu era anca in Constantinopole.

In anulu 1716 a fostu unu casu, unde Demetriu a usatu de poterea cè tiarulu i-a datu asupr'a moldoveniloru nobili, între cari se

impartisera locurile si satele in Ucrani'a. Fiindu-ca acesti boieri se intruniau adese-ori la petreceri in mancari si beuturi , se intemplă odata, ca certandu-se in beti'a lor au scosu si sabiele, si din nenorocire , duoi dintre ei au ramasu morti , ér' altii mai multi raniti. Asupr'a acestui casu s'a redicatu plangere inaintea principelui Demetriu. Acesta a chiamatu pe cei vinovati inaintea sa si dupa ce a cercetatu lucrulu cu deameruntulu, pe trei dintre ei i-a judecatu la mórte, ér' pe ceialalti la galere ; dupa aceea inse a schimbatu pedéps'a de mórte in pedépsa corporale, ceea ce s'a si executatu ; si tóta procedur'a a fostu aprobata de catra insusi tiarulu. Acesta este póte uniculu esemplu in istori'a Russiloru , cá unu suditu se esercite potestatea de viétia si mórtea in numele seu propriu.

In anulu 1717 tiarulu pentru turburarile ce se escasera in statulu seu, a trebuitu se se întórca acasa. Atunci Demetriu anca s'a reintorsu la Moscva, unde adese-ori mergea la Maiestatea sa, care din partea sa anca de multe-ori ilu onorá cu visitele sale. La anulu 1718 candu tiarulu a plecatu la Petersburgu, Demetriu a primitu ordinu cá se-lu insoçiésca pênê acolo ; dar' famili'a i-a ramasu in Moscva, fiindu-ca fia sa a dóu'a, cu numele *Smaranda*, suferia de hectica (phtisis).

Dupa-ce a venitu la Petersburgu , se intemplă de intr'o societate publica de nobili, de cari se tienu regulatu in tóte iernile, a vediutu pe a trei'a fia a principelui *Trubetzkoi* , care s'a facutu dupa aceea feldmarsialulu trupeloru russesci. Acésta principessa era cea mai frumósa pe timpulu seu. Demetriu se inamorá in ea, si câte-va dile in urma o si petiesce de la parintele seu. Implinindu-i-se rugarea , elu s'a si cununatu cu dens'a pe la inceputulu iernei. Inainte de a se cununá, si-a rasu barb'a si si-a schimbatu portulu moldovenescu in celu frantiozescu. Tiarulu insusi l-a onoratu cu presenti'a sa la ceremoniele cununii, si l-a petrecutu la biserica, unde s'a implinitu serbatori'a cununii. La întórcere din biserica s'a dusu cu elu pênê acasa, si cu acésta ocaziune i-a facutu prezentu frumosu o sabia de mare pretiu.

Dupa ospetiu, care a tienutu trei dile, si la care a fostu faéie maiestatea sa imperatulu dimpreuna cu imperatós'a si cu principe-sele de familia, si tóta nobilimea din Petersburgu, Demetriu a fostu numitu consiliariu intimu alu maiestatiei sale.

Copiii sei au venit si ei la Petersburgu in anulu 1719, afara de fic'a sa Smaranda, carei din dî in dî i eră mai reu, asiă câtu in urma la patru Iuliu aceluasi anu a si muritu in etate abia de siepte-spre-diece ani. Dar' acêsta perdere a lui Demetriu se usioră prin una alta fica, care se nascu din a dîou'a muiere in optu Novembre alu aceluasi anu ; era la botezu fiindu'i patrini țiarulu si imperatés'a, i-au datu totu numele Smaranda.

In anulu urmatoriu 1720 țiarulu a plecatu la Persi'a, si Demetriu a primitu ordinu de a-lu insoçi dimpreuna cu contele *Tolstoi* si admiralulu *Apraxin*. In acêsta espeditiune Apraxin avea comand'a asupra armatei, ér' Tolstoi si cu Demetriu aveau directiunea trebilor civili. Acesti trei barbati formau consiliulu intimu alu maiestatiei sale.

Demetriu a insoçitu pe țiarulu pênê la Colomma, care cetate este in departare de nouë-diece verste (8) de la Moscua, si é situata la gur'a fluviului Moscua, unde acesta se vérsa in Occa. Aci se intâlni cu ai sei cari i-au fostu urmatu pe apa ; se puse cu famili'a sa pe naie, si-si continuă calea câtră Astrachanu, unde ajunsu in patru Iuliu anulu 1721.

Abia plecase din Colomma, pre candu si incepu a simti dureri de renunchi si nisce friguri usióre ; pre langa acést'a din candu in candu se simtia atātu de slabu, in câtu trebuia se stea câte duõe trei dîle in patu. Dar' acést'a n'a fostu o pedeca pentru elu de a nu se ocupa cu lucrulu seu, si anume de a intocmi o mica typografia cu litere turcesci, spre a se typari declaratiunea de resbelu a țiarului, ce acesta voia a se publica in limb'a turcésca in Persi'a. Vasulu latetiu pe care caletoria Demetriu, atātu era de accomodatu pentru acestu lucru, in câtu pênê in timpul ajungerei țiarului in Astrachanu tôte au fostu gata pentru typarirea declaratiunei de resbelu. In Augustu Demetriu s'a dusu la Astrachanu intr'o fregata cu dîouë-diece de tunuri, pentru ca se insoçiesca pe țiarulu la Persi'a. Tóta armat'a trecu preste mare cu maiestatea sa țiarulu, si in cateva dîle au ajunsu pênê la acelu locu, unde dupa aceea s'a construitu unu fortu ce pôrtă numele de *Sânt'a Cruce*.

(8) Séu 18 mile nemtiesci, 1 versta face 1/2 parte din 1 milu nemtiescu ; adeca 5 verște façu 1 milu nemtiescu.

Fiindu-ca Demetriu trebuia se petreca pe tiarulu pene la Derbendu pe uscatu, asiá a tramisu fregat'a sa cu tote lucrurile si servitorii sei inainte, ca se-lu astepte acolo. Dar' din nefericire . acestu vasu prin o furtuna de mare a fostu aruncatu pe una banca de nisipu, de unde numai personalulu (marinarii) au scapatu , er' celelalte lucruri tote s'au perdutu. Intre alte lucruri perdute a fostu si scriniulu principelui, in care erau scrisorile si alte manuscripte ale sale ; in specialu manuscriptulu care continea Istoria incependu de la falsulu profetu Mahomedu pene la Osmanu , primul sultanu alu Turciloru ; unu opu acesta , care pe auctoru l-a costatu multa ostenea, si care ar' fi fostu demnu de o mai buna sorte.

Indispositiunea de mai inainte a principelui crescea din di in di , si nici elu ensusi nici medicii nu scieau se cunoasca si se spuna, care si unde este caus'a. Cu tote acestea elu si-a continuatu calea catra Derbend, si intru un'a din dile , candu s'a simftu cevasi mai bine , a cercetatu faimosulu muru din muntii Caucasului, despre care professorele Bayer ne da o descriptiune pe largu in tomulu antaiu, pagin'a 425, alu lucrariloru Academiei din Petersburgu.

La reintorcerea sa din Derbendu s'a descoperitu , ca morbulu lui Demetriu era unu Diabetes (adeca scurgerea udului), care intr'atata ilu debilitase, in catu nu se mai putea pune pe calu. Fiindu-ca elu insusi credea acumu ca i se apropia mortea, si-a facutu testamentulu, a pusu esecutoru alu testamentului si de tutoru alu filoru sei pe tiarulu, si l-a datu in manile acestui-a. Cei mai mari trei fii ai sei erau pre langa densulu , er' soçi'a sa, fic'a, si celu mai micu fiu alu seu, au fostu remasu in Astrachanu. Candu tiarulu a trecut prin acesta celate, a lasatu pe Policala, mediculu de casa alu imperatesei, ca se ia in cur'a sa pe Cantemiru.

In lun'a lui Augustu, Demetriu au ajunsu in Astrachanu, dar' intr'o stare atatu de debile, in catu insi amicii sei abia ilu mai cunoseau. La inceputulu lui Decembre era intr'o stare atatu de amerintatoria, in catu elu insusi a judecatu de necesariu a se confessa si cumineca, asteptandu mortea pe totu momentulu. Admiralulu Apraxin, contele Tolstoi, si principele Georgiu Trubetzkoi alergara la densulu pentru a-si lua celu din urma remasu bunu si iertatiune de la elu. Soçi'a sa, copii si toti domesticii sei, stateau cu ochii plini de lacrimi

in giurulu patului seu ; ér' elu îi consolá cu o resolutiune mai multu de câtu omenésca, recomandandu-i acestoru trei ministri , si inve-
tiandu'i cá se traiésca in iubire mutuale si strinsu uniti dupa mór-
tea sa.

In aceste ultime momente isi adusera aminte cei din giurulu seu, cá unu medicu cu numele Englert, care era in armata , n'a fostu chiamatu la consiliulu de medici. Asiá au tramisu immediatu dupa elu ; si acesta prin puterea artei sale intr'atátu sciù se aline greu-
tatea morbului , in câtu Demetriu a potutu se mérga in diu'a de Pasci in Astrachanu la biserica. Simtindù-se acumu mai in putere, Demetriu se resolvi a plecă din Astrachanu si a se întórce in domi-
niele sale, obtienendu spre acésta si permissiunea tiarului.

Elu a manecatu in 14 Ianuariu anulu 1723. Calea a fostu fôrte grea' nu numai pentru cá era fôrte lunga, dar' mai alesu pentru-ca mor-
bulu seu devenise, din ce in ce mai greu. Cu tóte acestea, in lun'a lu' Martiu aceluiasiu anu ajunse ceva mai sanetosu in dominiile sale. Aici, pe câtu ilu iertá starea sanetatiei, isi petrecea timpulu cu placerile innocente de la tíera, cu regularea afaceriloru sale familia-
rie si cu edificarea unei biserice, care a fostu inchinata dupa numele seu, patronului S-tu Demetriu. In urma, la cincispre-diece Augustu 1723 flu apucara friguri mortaretie, éra scurgerea udului crescuse in asiá mesura, in câtu la dóue-dieci-si-un'a Augustu aceluiasiu anu a muritu in etate de patru-dieci-si-nóue de ani, siepte luni si cincidile.

Demetriu avuse cu prim'a sa soçia siese ffi si dóue fice. Un'a din fice si duoi din fiii sei au muritu pênê candu era elu anca in viéti'a.

Prin urmare au remasu dupa elu duóe fice, Maria si Smarand'a, si patru ffi, Mateiu, Constantinu, Sierbanu si Antiochu, cari toti sunt anca in viétia (9). Celu din urma numitu Antiochu, a fostu ministru plenipotentiaru alu imperatesei Catarin'a pre langa regele Angliei Georgiu , si a dusu cu sine manuscriptulu latinu alu parintelui seu despre Istori'a imperiului ottomanu in Londra , din care s'a facutu traductiunea in limb'a englesa (10).

(9) Aci este de a se intielege anulu 1734.

(10) De *N. Tindal* ; ér' din englesesco s'a tradusu in limb'a francesa de D. *Ionc-quieres* ; si apoi in limb'a germana de *Schmid* ; si in urma abiá acumu in limb'a nó-stra romana, *Tr. Rom.*

Demetriu a fostu unu omu de statura midi-lôcia , mai multu uscatîvu de câtu grasu. Avea o fație fôrte placuta, si vorbia totdeauna cu o particulara dulcétia , afabilitate si prudentia. Era dedatu a se sculá deminétî'a la cincîore, dupa usulu turcescu luá o cafea si fumá unu ciubucu de tutunu. Dupa aceea se retragea in cabinetulu seu si se ocupá cu studiile sale pênê la prandiu, pe care-lu luá totdeauna la dôue-spre-diece ôre. De regula elu prândia numai o mancare; si bucat'a lui cea mai placuta era puiu tineru cu macrisiu. La mésa totdeauna bea apa amestecata cu vinu. Era inimicu de mórte alu betiei; câci déca se scapá numai odata se bea prè multu, era câte duóe septemani reu dispusu. Dupa dejunu se puneá se dórma puçintelu; ér' ceealalta parte a dílei o petrecea cu studiulu seu pênê la siepte ôre sér'a. Atunci mergea la ai sei in familia, mancá la diece ôre dimpreuna cu ei, si la dôue-spre-diece ôre se culcá. Dar' dupa ce s'a facutu consiliariu intimu alu tiarului, si dupa ce s'a insuratu cu o femeia tinera, a trebuitu se-si schimbe acestu modu de yiétia; câci lucrurile publice de statu si gratiile unei soçie tinere si frumóse, ilu abstrageau de multe-ori de la studiulu seu.

Prematur'a mórte a parintelui seu , pre candu era inçá tinerellu, lung'a siedere a sa in Constantinopole fara nici-o ocupatiune publica, scurt'a durata a domnirii sale in principatulu seu, au fostu totu atâtea pedece, de nu si-a potutu areta desteritatea sa in aface-rile civili si curagiulu seu in cele militari, de si nu i-a lipsitu nici un'a nici alt'a din aceste dôue virtuti. Tóta viéti'a sa sedentaria o a petrecutu in cultivarea spiritului seu; fruptele ce a produsu, se vedu in opurile sale, dintre cari cele principale sunt urmatóriile:

1. Istori'a crescerei si scaderii imperiului ottomanu, manuscriptu in limb'a latina.

2. Sistem'a religiunei mahomedane, scrisa si typarita la Petersburgu in limb'a russésca din ordinulu lui Petru celu mare, si dedicata lui de catra auctoru, in Folio.

3. Lumea si Sufletulu (séu Divanulu lunei) typarita in Moldavi'a in limb'a romana si grecésca; este o carte despre lucruri morali, compusa in dialoguri.

4. Istori'a antica si moderna a Daciei, o carte mare, manuscriptu

in folio, scrisa in limb'a romana. Totu cartea acést'a scrisa in limb'a latina, s'a perdutu in marea caspica candu s'a innecatu fregat'a.

5. Starea presenta a Moldaviei (descrierea Moldaviei) in limb'a latina cu o charta mare a tieiei. (Acést'a é tradusa pênê acumu in limb'a germana si cea romana).

6. Istori'a creatiunei cu note din sciintiele naturali, scrisa in limb'a latina, manuscriptu in folio, intitulatu : *Theologo-Physica*.

7. Istori'a celoru dóue case Brancovanu si Cantacuzenu, in limb'a romana, manuscriptu in quarto. (tradusa si typarita pênê acumu in limb'a gréca si cea russa).

8. Istori'a Mahomedaniloru, incependu de la falsulu profetu Mahomedu pênê la Osmanu primulu sultanu alu Turciloru; acésta carte anca s'a perdutu in marea caspica.

9. O carte de musica turcésca, in quarto.

10. Introductiune la studiulu muziceii turcesci, scrisa in limb'a romana, in quarto,

Afara de aceste opuri complete Demetriu a mai scrisu multe alte tractate necomplete, mai alesu despre moralitate si despre istoria, ale caroru manuscripte originali se mai conserva.

Demetriu vorbiá limbele : turcésca, persiana, arabic'a, grec'a moderna, latina, italiana, russiana si romana ; si intielegea fórtle bine grec'a antica, slavon'a si frances'a.

Studiulu seu celu mai placutu, si pe care si-a pusu cea mai multa diligentia, a fostu istori'a ; totusi elu a facutu mari progresse atátu in filosofia câtu si in matematica, din acésta din urma i-a placutu mai multu architectur'a. Bisericele din trei sate ale sale suntu construite dupa planulu si desemnulu facutu de elu insusi.

Elu era membru alu academiei de sciintie in Berlinu ; si chiar' in momentulu candu au ajunsu scirea despre morteaa sa la Petersburgu, a priimitu residentele de acolo alu imperatului Germaniei o diploma pentru principele Demetriu Cantemiru, prin care acesta fù numitu Principe alu imperiului romanu ; dar' residentele, din caus'a mortiei lui Demetriu, a tramisu diplom'a indereptu la Domnitoriulu seu.

SUMMARIULU

MATERIELORU CUPRINSE IN ACESTU OPU

PARTEA I.

CRESCEREA IMPERIULUI OTTOMANU

	<u>Pag.</u>
<i>Prefatiunea auctorului</i>	5
<i>Estrasu din prefatiunea traductorului germanu</i>	35
<i>Tabela comparativa intre anii Hegirei si anii de la Christu (*)</i>	40

CARTEA I.

CAPU I.	<i>Despre esirea Tatariloru sub Siahulu Suleimanu</i>	1
CAPU II.	<i>Istori'a domniei Sultanului Othmanu séu Osmanu I.</i>	9
	I. Fiii lui Solimanu isi impartu averea lui 9. —	
	II. Erdogrulu merge la Aladinu 10. — III. Erdogrulu bate pe Tatari cari erau in lupta cu Turcii 11. —	
	IV. Aladinu ilu face generalu armatei sale 12. —	
	V. Faptele si mórtea lui Edogrulu 12. —	
	VI. Othmanu succede parintelui seu 12. —	

(*) Insemnamu pentru lectori ca in partea prima a acestui opu s'a strecuratu oeróre de typariu in insemnarea pe marginea a aniloru, punendu-se *A.* in locu de *H.* adica Hegirea. *Tr. Rom.*

VII. Othmanu supprime o rebelliune si ocupa mai multe cetati de la Greci 14. — VIII. Aladinu ilu innaltia anca si la alte dignitati 15. — IX. Othmanu oppune frauda la frauda si respinge forti'a cu fortia 16. — X. Aladinu lasatu de poporulu seu fuge la imperatorulu grecescu Michailu 18. — XI. Othmanu este in unanimitate alesu Sultanu 18. — XII. Otmanu pune pe fiii sei gubernatori provinciiloru 19. — XIII. Stramuta resiedinti'a imperiului in Ienghiseri 19. — XIV. Ataca in vanu Nicomedi'a 19. — XV. Bate pe Greci si cuprinde cetatea Kutahi 20. — XVI. Impresora Prus'a si o lasa era 21. — XVII. Othmanu offere Crestiniloru Coranulu ori sabi'a 21. — XVIII. Multe cetati se adaoga imperiului 23. — XIX. Othmanu impune religiunea sa Tatariloru numiti Ci-audari 23. — XX. Cuceririle lui Orchanu, fiulu lui Othmanu 24. — XXI si XXII. Orchanu ocupa Prus'a 24. — XXIII. Othmanu more si lasa succesoru pe fiulu seu Orchanu 25.

CAPU III. *Istori'a domniei lui Orchanu fiulu lui Othmanu*

29

I. Orchanu se proclama imperatu; Nicomedi'a capituleza 29. — II. Orchanu se asiédia cu resedinti'a in Prus'a, si organiséza armat'a 30. — III. Stabileste plata pentru soldati etc. 31. — IV. Ocupa Nice'a; si marita veduvele Greciloru dupa soldatii sei 31. — V. Cuprinde castelulu Kemlucu si fundéza scóle 32. — VI. Debelléza pe Greci in Asi'a; pe principii musulmani i cástiga prin politica 33. — VII. Mai multe cetati se unescu imperiului otomanu 34. — VIII. Orchanu tramite pe fiulu seu Solimanu in Europ'a 34. — IX. Solimanu ocupa Galipolea 36. — X. Orchanu tramite pe fiulu seu Muradu in Europ'a 37. — XI. Solimanu cade depre calu si more 37. — XII. Acebegu ocupa cetatea Dydomothycon, dar' Orchanu o restituie locuitoriloru ei 38. — XIII. Mórtea lui Orchanu si caracterulu seu 38.

CAPU IV. *Istori'a domniei lui Muradu séu Amuratu I fiulu lui Orchanu.*

43

I. Muradu occupa Ancyra 43.—II. Apoi Adrianopolea si Philippopolea 44. — III. Muradu edifica o Giamia 46. — IV. Institutiunea Ieniceriloru 49. — V. Cucerirea Serviei 54. — VI. Muradu casatoresce pe fiulu seu Baiazetu, si câstiga mai multe cetati 54. — VII. Cuceresce Bolin'a prin rugatiunile sale 55. — VIII. Ocupa mai tóta Macedoni'a si Albani'a 55. — IX. Batai'a de la Cossov'a. Mórtea lui Muradu 56. — X. Iacoub Celebi strangulatu, si Lazaru, principele Serviei, decapitatu 58. — XI. Funeralele lui Muradu. Caracterulu seu 58.

CAPU V.

Istori'a domniei lui Ildirimu Baiazetu

I. fiulu lui Muradu I.

61

I. Prim'a espeditiune a lui Baiazetu 61. — II. Batai'a cu Moldovenii 61. — III. Victoria asupr'a lui Caramanu Ogli 63. — IV. Alte progresse ale lui Baiazetu in Asi'a si Europ'a 64. — V. Victori'a de la Nicopole 65. — VI. Baiazetu fortifica strimtóra de la Nicomedi'a 66. — VII. La persuasiunea Vezirului desiste de la cucerirea Constantinopolei 67. — VIII. Elu tramite soli la imperatulu Greciloru 68. — IX. Grecii se supunu la tributulu annuale 69. — X. Se edifica o Giamia in Constantinopole 69. — XI. Tamerlanu intra in Asi'a 70. — XII. I se offere Constantinopolea, dar' o refusa 70. — XIII. Face bellu lui Baiazet 71. — XIV. Ilu invinge si-lu duce in captivitate 72. — XV. Calitatile lui Baiazetu 74. — XVI. Fii sei 75.

CARTEA II.

CAPU I.

Interregnululu sub Solimanu Celebi fiulu lui Ildirimu Baiazetu.

77

I. Solimanu se proclama imperatu 77. — II. Intimpina cu despretiu pe delegatii lui Temurlenki séu Tamerlanu 78 — III. Temurlenki face pe Musi'a imperatu in Asi'a 78. IV.—Solimanu ilu profuga 79. — V. Isfendarbegu ilu refusa 81. — VI. Suleimanu se pórtá cu puçinu respectu catra solli fratelui seu Mahomedu 81. — VII. Musia oc-

cupa Adrianopolca 82. — VIII. Sulcimanu ilu a-lunga 82. — IX. Suleimanu se da placheriloru 82. — X. Soldatii lui Musia ilu prindu si-lu ucidu 83. — XI. Calitatile lui Suleimanu 84.

CAPU II. *Interregnum sub Musi'a Celebi fiulu Sultanului Ildirimu Baiazetu. . . .* 85

I. Musi'a proclamatu imperatore in Europ'a 85. — II. Er Mahomedu in Asi'a 85. — III. Impartu imperiulu intre sine 86. — IV. Musi'a attaca More'a 86. — V. Bate pe Unguri 86. — VI. Mahomedu se inarma contra lui Musi'a 87. — VII. Musi'a se retrage in Serbi'a 88. — VIII. Intra de nouu in Adrianopole 89. — IX. Mahomedu merge contra lui 89. — X. Trece prin Constantinopole 90. — XI. Armat'a européna ilu saluta imperatore 90. — XII. Invinge si prinde pe frate-seu 90. — XIII. Pentru ce acestu intervalu se numesce interregnu. 92.

CAPU III. *Istori'a domniei lui Mahomedu I. fiulu lui Ildirimu Baiazetu.* 93

I. Mahomedu se proclama imperatu in Asi'a 93. Curatia staturile sale de briganti 94. — III. Ucidu pe Musi'a 95. — Miscari in Asi'a 95. — V. Caramanu cere pace 96. — VI. Caramanu se revolta din nou 96. — VII. Isfiendarbegu invinsu si ucisu 97. — VIII. Mahomedu face pe Români tributari 98. — IX. Unu Mustafa falsu in Asi'a 99. — X. Elu e prinsu si spendiuratu 100. — XI. Mortea lui Mahomedu 100. — XII. Calitatile lui 102.

CAPU IV. *Istori'a domniei lui Muradu séu Amuradu II. fiulu lui Mahomedu I. . .* 105

I. Altu Mustafa falsu 105. — II. Bate pe Vezirulu lui Muradu 106. — III. Refugiulu lui Muradu la rugatiuni 106. — IV. Prin unu miraclu invinge pe impostoru 109. — V. Mortea lui Caramanu Ogli 110. — VI. Si a aliatului seu Othmanu begu 111. — VII. Mustafa se revolta 111. VIII. Devine prinsu si ucisu 112. — IX. Muradu se casatoresce cu fii'a lui Las Ogli 112. — X. Is-

fiendarbegu se revólta 112. — XI. Dar' cere iertare, si este agratiatu 113. — XII. Espeditiunea lui Muradu in Europ'a si Asi'a 113. — XIII. Caramanu ogli suppune tierile sale lui Muradu 114. XIV. Muradu intra in Greci'a 114. — XV. Se casatoresce cu fii'a lui Isfiendarbegu 115. — XVI. Caramanu Ogli se revólta 115. — XVII. Muradu bate pe principele Moreei 115. — XVIII. Resboiu in Ungari'a 116. — XIX. Impresorarea Belgradului 117. — XX. Valak Ogli deposedatu 117. — XXI. Fuge la regele Ungariei 118. — XXII. Alta revolta a lui Caramanu Ogli 118. — XXIII. Muradu renuntia la imperiu 119. — XXIV. Caramanu Ogli escita pe regele Ungariei contra lui Muradu 120. — XXV. Invasiunea Unguriloru 120. — XXVI. Muradu reprimesce imperiulu 121. — XXVII. Batai'a de la Varn'a 121. — XXVIII. Muradu éراسi abdica 124. — XXIX. Ienicerii se revólta. Muradu este rechiamatu 124. — XXX. Cuprinde Greci'a si Epirulu; si alunga pe Scanderbegu 125. — XXXI. Bate pe Unguri la Cassovi'a 126. — XXXII. Insóra pe fiulu seu Mahomedu, si móre 128. — XXXIII. Calitatile, si successorii lui Muradu 128.

CARTEA III.

CAPU I.

*Istori'a domniei lui Mahomedu II fiulu
lui Amuratu séu Muradu II*

131

I. Mahomedu se invoiesce cu Caramanu Ogli 131. — II. Impresóra Constantinopolea, dar' pune pace si se retrage 132. — III. Inchide marea négra prin unu castelu 133. — IV. Impresóra Constantinopolea a dou'a óra 134. — V. Ocuparea cetatiei prin assaltu din partea de câtrá mare 137. — VI. Imperatulu grecescu cade mortu 138. — VII. Ceea-lalta parte a cetatiei capituléza 239. — VIII. Mahomedu publica conditiunile capitulatiunei 139. — IX. Merge in processiune la St. Sophia 140. — X. Descoperirea mormentului lui Eiub Ensari 142. — XI. Alte progresse ale lui Mahomedu 146. — XII. Impresóra Belgra-

dulu indesiertu 147. — XIII. Suppune tóta More'a 147.—XIV. Suppune in doi ani preste patru dieci de cetati 147.—XV. Despóia pe Kisil Achmedu de tierile sale 148.—XVI. Cuceresce Mitylen'a; bate pe Români 148. — XVII. Mahomedu infrange pe Grecii rebelli 149 — XVIII Edifica o Giamía in Constantinopole 150. — XIX. Suppune Bosni'a 151. — XX. Face pe fiulu lui Caramanu Ogli rege 151. — XXI. Ocupa câteva cetati in Albani'a 152 — XXII. Pune pe fiulu seu Mustaf'a rege in Caramani'a 152. — XXIII. Cuceresce insul'a Egriboss (Negroponte) 153. — XXIV. Kisil Aslanu begu offre tierile sale lui Mahomedu 153. — XXV. Generalulu lui Ussunhasanu batutu si captivatu 153.— XXVI. Mahomedu pune la fuga pe Ussunhasanu 155.—XXVI. Cuprinde de la elu multe cetati 155. — XXVIII. Ocupa Kief'a si Crime'a 155. — XXIX. Moldovenii batu pe Turci 158. — XXX. Turcii devastéza Moldavi'a 158. — XXXI. Espedițiunile lui Mahomedu in Asi'a 158. — XXXII. Mahomedu bate pe Venetiani, si devastéza Apuli'a 159. — XXXIII. La Rhodes remane respinsu 159. — XXXIV. Móre la Maltepp'a 160. — XXXV. Calitatile lui Mahomedu 160.

CAPU II. *Istori'a domniei lui Baiazetu II. fiulu lui Mahomedu II*

163

I. Baiazetu isi propune a face o peregrinare la Mecc'a 163. — II. Da regimulu in manile fiului seu Korkudu 164. — III. Dupa întórcerea sa de la Mecc'a este chiamatu la tronu 166. — IV. Korkudu se invoiesce 166. — V. Restituie tronulu parintelui seu 167. — VI. Gemu se revólta 168. — VII. Dar' este batutu si fuge la Caietbai in Egiptu 168. — VIII. De la Caietbai la Varsak 169. — IX. Éراسي e batutu si fuge la crestini 170. — X. Berber Bashii taja gútulu 172.—IX. Acest'a numitu mare Veziru 175. — XII. Calitatile lui Gemu 176. — XIII. Baiazetu fortifica Greci'a cu castelle 177. — XIV. Ocupa dóue cetati in Moldavi'a 177. — XV. Cuceresce câte-va cetati in

Asi'a. Inimicitiele sale cu Caietbai 178. — XVI. Espeditiunile lui Baiazetu in Cercassi'a 184. — XVII. Alte espeditiuni ale lui Baiazetu 184. — XVIII. Baiazetu da adjutoriu Mauriloru din Spani'a 184. — XIX. Supune Bosni'a si Croati'a 185. — XX. Espeditiunile sale in Asi'a 186. — XXI. Se bate cu Venetianii in Greci'a, si pune pace cu toti vecinii sei 188. — XXII. Sheitanu Kuli infestéza pe Persiani cu eresiele sale 189. — XXIII. Baiazetu se resolve a dá imperiulu fiuluiu seu Achmedu 193. — XXIV. Selimu se oppune, dar' remane batutu 194. — XXV. Baiazetu érase offere corón'a fiuluiu seu Achmedu 195. — XXVI. Ienicerii nu suffere cá Baiazetu se mai tiená regimulu 196. — XXVII. Ei reclama pe Selimu, si-lu aducu la Constantinopole 197. — XXVIII. Respunsulu lui Selimu catra tramisulu parintelui seu 198. — XXIX. Baiazetu abdica in favórea lui Selimu si se retrage la Dymotica 199. — XXX. Selimu se incoronéza 200. — XXXI. Mórtea de martiru a lui Baiazetu 201. — XXXII. Succesorii si calitatile lui Baiazetu 201. — XXXIII. Unu esemplu singulariu de pietatea sa 203. —

CAPU III.

*Istori'a domniei lui Selimu I. fiulu
lui Baiazetu*

205

I. Achmedu rebellu 205. — II. Achmedu invinsu si strangulatu 206. — III. Korcudu pedepsitu cu mórte fara causa 207. — IV. Selimu intra in Persi'a, si inainte de a intrá in lupta se consulta cu marele Veziru 208. — V. Apróba opiniunea lui Piri Pasia 209. — VI. Bate pe Persiani si le face mari stricatiuni 212. — VII. Elibera pe captivii musulmani 214. — VIII. Dupa cucerirea cetatiei Tibris petrece iérn'a in Amasi'a 216. — IX. Ocupa câte-ve cetati in tierile lui Olaidevletu 218. — X. Diarbekirenii alunga pe Persiani, si se offeru ei insii lui Selimu 219. — XI. Lui Selimu pare lucrulu suspitosu 220. — XII. In urma se invoiesce si le pune rege pe Mehemedu begu 320. — XIII. Karachanu remane batutu si ucisu 221. — XIV. Mehemedu begu oc-

cupa mai multe cetati 223. — XV. Selimu ilu lauda 224. — XVI. Selimu merge contra Persianiloru, dar' isi schimba planulu si ataca pe Egiptiani 224. — XVII. Invinge prin tradarea generaliloru loru 227. — XVIII. Aleppo si Damasculu se supunu lui Selimu 229. — XIX. Selimu descopere mormentulu lui Sheicu Muhidin 230. — XX. Ordina decapitarea lui Husanu Pasia 233. — XXI. Caletoresce la Ierusalimu si ocupa unele cetati 235. — XXII. Invinge pe Cercasiani 236. — XXIII. Mai ântaiu tractéza onorificu cu Tumanbai, si apoi lasa de-lu spendiura 238. — XXIV. Ocupa Alexandri'a, si supune pe Arabi 241. — XXV. Priimesce pe unu delegatu alu regelui Persiei 244. — XXVI. Ambitiunea si mórtea lui Selimu 245. — XXVII. Vezirii tienu in secretu mórtea lui Selimu 248. — XXVIII. Solimanu se proclama imperatu 249. — XXIX. Calitatile lui Selimu 249.

CAPU IV. *Istori'a domniei lui Solimanu supranumitu Canuni, (Canonistu) fiulu lui Selimu*

253

I. Gaselibegu se revolta, dar' remane batutusi ucisu 253. — II. Solimanu cuceresce Belgradulu 255. — III. Ordina uciderea lui Sheh Suvar 256. — IV. Ocupa insul'a Rhodes 257. — V. Tramite pe Mustafa in Egiptu; si pune pe Ibrahimu mare Veziru 258. — VI. Mustafa se rescóla in Egiptu, dar' remane invinsu 259. — VII. Ibrahimu se casatoresce cu sor'a lui Solimanu 260. — VIII. Ibrahimu tramisu in Egiptu; elu bate moneta falsa 261. — IX. Solimanu bate pe regele Ungariei 262. — X. Solimanu ocupa Bud'a 263. — XI. Supprime rebelliunea in Asi'a 264. — XII. Unu Turcu punitu cu mórte pentru Evangeliu 265. — XIII. Toti Albanesii din Constantinopole sunt puniti cu mórte 265. — XIV. Locuitorii din Aleppo sunt puniti pentru omorulu judecatoriloru de acolo 268. — XV. O plóia mare impedece pe Solimanu in espeditiunea sa la Ungari'a 268. — XVI. Solimanu reocupa Bud'a de la Germani

270.— XVII. Moldavi'a tributaria 171.— XVIII. Solimanu impresóra Vienn'a 276. — XIX. Elu redica obsidiunea 280. — XX. Circumcisiunea a trei fii ai lui Solimanu 282. — XXI. Firindos (Ferdinandu) impresóra Bud'a 283. — XXII. Dar' remane batutu de Solimanu 284. — XXIII. Italianii sunt scosi din More'a 284. — XXIV. Olame irrita pe Solimanu contra Persianiloru 285. — XXV. Solimanu numesce admiralu pe Chairedinu 286. — XXVI. Unii principi persiani se dau in partea lui Solimanu 286. — XXVII. Solimanu ocupa Bagdadulu 286. — XXVIII. Persianii spaiméntati ceru pace de la Solimanu 288. — XXIX. Solimanu se întórce acasa si ordina a luá viéti'a lui Ibrahimu Pasia 288. — XXX. Comitte lui Mehemedu Chanu se coprinda Giurgistanulu 289 — XXXI. Hasrudu begu bate pe crestini in Bosni'a 290. — XXXII. Chairedinu devasta Apuli'a 291. — XXXIII. Impresorarea de la Chiurfus (Corfù) nu succede 191.—XXXIV. Mehemedu begu bate pe crestini 293. — XXXV. Solimanu prin generalii sei ocupa regatulu Iemenu 294 — XXXVI. Solimanu devasta Moldavi'a 295. — XXXVII. Chairedinu bate duóe flote crestine. 297.—XXXVIII. Germanii suntu alungati de la Bud'a 298. — XXXIX. Solimanu léga confederatiune cu Francesii 300. — XL. Ocupa vre-o câte-va cetati in Ungari'a 301. — XLI. Merge contra Persianiloru 303.—XLII. Reocupa cetatea Vanu si bate pe Persiani 303. — XLIII. Pune man'a pe thesaurii Shahului si supune Germani'a 304. — XLIV. Ocupa Temisiór'a 305. — XLV. Persianii batu pe Turci 306.—XLVI. Solimanu ocupa cetatea Revanu si devasta Persi'a 307.—XLVII. Inchiaie pace cu Persianii 308. — XLVIII. Se prinde unu falsu Mustafa 309. — XLIX. Solimanu vine cu o flota intru ajutoriu Francesiloru 311. — L. Tramite o alta flota in Hurmius (Portugali'a) 312. — LI. Mai tramite o alta flota intr' ajutoriu Francesiloru 313.—LII. Face noué legi in statu 314. — LIII. Móre in ob-

sediulu de la Segetvar (Sigeth) 315.—LIV. Mórtea lui Solimanu se tiene in secretu. Cetatea Segetvar este cucerita 316. — LV. Selimu se proclama imperatore 317. — LVI. Calitatile lui Solimanu 318.

CAPU V.

Istori'a domniei lui Selimu II. supranumitu Mest (belivu).

321

I. Selimu este proclamatu imperatore 321. — II. Armat'a anca i se inchina 322. — III. Selimu face parintelui seu immormentare splendida 322. — IV. Bate pe rebellii Arabi 323.—V. Incercarea de a legá Donulu cu Volga nu succede 324. — VI. Selimu supprime rebelliunea in Iemen 326. — VII. Promitte ajutoriu Saraceniloru din Spani'a 327. — VIII. Face o invasiune in Cipru 328. — IX. Si o suppone potestatiei sale 328.— X. Tatarii facu invasiune in Russi'a 329. — XI. Perderea Turciloru la Lepanto 330. — XII. Selimu in afflictiunile sale se consóla citindu Coranulu 331. — XIII. Repara flot'a sa din nou si attaca cu ea pe crestini 333. — XIV. Nov'a liberata 334. — XV. Selimu ordina repararea S-tei Sophia 334.— XVI. Tramite o flota contra Spanioliloru 335. — XVII. Tunis ocupata de Spanioli si reocupata de Turci 335. — XVIII. Ungurii sunt batuti si ucisi la Segetvaru 336.— XIX. Mórtea lui Selimu 336. — XX. Calitatile lui Selimu 337.

CAPU VI.

Istori'a domniei lui Muradu III. fiulu lui Selimu.

339

I. Muradu succede parintelui seu la tronu 339. — II. Incepe bellulu cu Persianii 339. — III. Si-i invinge 340. — IV. Munevgehir apostatu trece la Turci 341. — V. Persianii batu pe Turci 342. — VI. Dar' Turcii dupa aceea nimicescu totalu pe Persiani 342.—VII. Mustaf'a sugruma o rebelliune in Crime'a tatarica 343. — VIII. Persianii ceru pace 343. — IX. Dar' li se refusa 343. — X. Espeditiunea lui Ferhadu in Persi'a remane fara succesu 344. — XI. Osmanu Pasi'a reocupa cetatea Tibris 344. — XII. Trece prin sabia pe

toti locuitorii 345. — XIII. In întórcere bate pe Persiani si móre 345. — XIV. Persianii se retragu d'inaintea lui Sinanu Pasia 346. — XV. Ferhadu Pasia lupta cu succesu contra Persianiloru 347. — XVI. Se léga pace cu Persianii 347. XVII. Se nasce rebelliune in Constantinopole 348. — XVIII. Rebellii sunt alungati si agratiati 348. — XIX. Espeditiunea lui Sinanu Pasia in Ungari'a 349. — XX. Mórtea lui Muradu 349.

CAPU VII. *Istori'a domniei lui Mahomedu III. fiulu lui Muradu III.* 351

I. Mahomedu succede lui Muradu 351. — II. Ocupa Agri'a 351. — III. Invinge pe Crestini 352. — IV. Móre 352.

CAPU VIII. *Istori'a domniei lui Achmedu I. fiulu lui Mahomedu III.* 355

I. Achmedu succede parintelui seu Mahomedu 355. — II. Turburari in Asi'a 355. — III. Turburatorii sunt batuti si alungati 356. — IV. Ei facu pe Persiani se franga pacea cu Turcii 357. — V. Muradu Pasi'a merge contra Persianiloru 357. — VI. Dar' móre si in locu-i se numesce Nasih Pasia 357. — VII. Mehemedu Pasia impresóra cetatea Revanu 358. — VIII. Mehemedu Pasia este strangulatu si in locu-i se numesce mare veziru Halil Pasi'a 358. — IX Mórtea lui Achmedu 359. — X. Calitatile lui Achmedu 359.

CAPU IX. *Istori'a domniei lui Mustafa I. si a lui Osmanu séu Othmanu II.* 361

I. Mustafa adjunge pe tronu 361. — II. Osmanu se proclama imperatore 361. — III. Unu fenomenu se aréta pe ceriu 362. — IV. Espeditiunea lui Osmanu in Poloni'a 362. — V. Osmanu este ucisu si Mustafa restituitu pe tronu 363. — VI. Mustafa este detronatu din nou si strangulatu 363.

CAPU X. *Istori'a domniei lui Muradu IV. supranumitu Gazi (Bravu)* 365

I. Muradu succede la tronu 365. — II. Bate pe rebellulu Abassa 365. — III. Ali Pasia attaca in vanu Bagdadulu 366. — IV. Halil Pasi'a impre-

sóra cetatea Erzurum 367. — V. Dar' remane batutu 367. — VI. Chosrevu Pasia cuceresce cetatea Erzurum si prinde pe Abass'a Pasi'a 368. — VII. Muradu agratiaza pe Abass'a 368.—VIII. Chosrevu impresóra in vanu Bagdadulu 369. — IX. Ilias Pasia rebellu ; elu este prinsu si punitu 369. — X. Persianii impresóra cetatea Vanu. Turcii o elibera 370. — XI. Muradu tramite armat'a contra Poloniloru ; dar' in urma inchisáie pace cu ei 370. — XII. Edictu pentru licenti'a de a bé vinu 371. — XIII. Muradu merge in contra Persianiloru si ocupa Cetatea Revanu 371. — XIV. Persianii accupa cetatea Vanu 373. — XV. Muradu merge din nou contra Persianiloru 373. — XVI. Ocupa Bagdadulu 374. — XVII. Mórtea lui Muradu 375. — XVIII. Calitatile lui Muradu 375. — XIX. Beti'a lui Muradu 376. — XX. Crudelitatile lui Muradu 378. — XXI. Facultatile sale fizice si spirituali 379.

CAPU XI. *Istori'a domniei lui Ibrahimu.* 381

I. Ibrahimu se proclama imperatu 381. — II. Ocupa Azaculu de la Cosaci 381. — III. Maltesii cuprindu o naie turcésca si fugu cu ea la Cret'a 382. — IV. De aci Ibrahimu declara resbellu Venetianiloru 384. — V. Cuceresce Cané'a 385. — VI Mórtea lui Ibrahimu 385.— VII. Calitatile lui Ibrahimu 385.

CAPU XII. *Istori'a domniei lui Mahomedu IV ,* 387

I. Mahomedu se proclama imperatore 387. — II. Evenimentele din timpul minoritatiei sale 387. — III. Mahomedu inchiaie pace cu Germanii 390. — IV. Innoiesce bellulu cretanu 390.— V. Discursulu lui Mahomedu catra Vezirii sei si catra altii 391. — VI. Marele Veziru trece cu trupele in Cret'a 393.—VII. Impresóra Candi'a 394. — VIII. O attaca si o constringe a capitula 394. — IX. Mahomedu primesce pe Cosaci sub protectiunea sa 400. — X. Regele Poloniei se mânia 404. — XI. Mahomedu i face mai ántáiu mustrari amicabile 405. — XII. Dar' regele Poloniei nu asculta 405. — XIII. Mahomedu mer-

ge in contra Poloniloru 406. — XIV. Principele Moldaviei este detronatu 406. — XV. Mahomedu impresóra cetatea Caminietiu 407. — XVI. Caminietiuulu capituléza 407. — XVII. Mahomedu transmite armata contra Leopolei 408. — XVIII. Polonii ceru pace 408. — XIX. Si pacea li se accórdá 409.

PARTEA II.

SCADEREA IMPERIULUI OTTOMANU

CARTEA IV.

CAPU I. *Istori'a continuata a domniei lui Mahomedu IV* 413

I. Sultanulu Mahomedu se intórce victoriosu la Adrianopole 413. — II. Staturile Poloniei reiépta pacea inchiaieta de regele loru cu Sultanulu 414 — III. Vezirula insiste la delegatii poloni cá se-si implinésca promissiunile 414. — IV. Sultanulu merge cu armat'a in Poloni'a. Regele Poloniei tramite armat'a sa sub comand'a lui Sobieski la margini 416. — V. Se incinge o lupta teribile si obstinata la Chotinu 417. — VI. Principii Moldaviei si Romaniei se unescu cu Polonii si Turcii remanu invinsi 417. — VII. Mórtea regelui Poloniei impedeca progressele ulterioari ale comandantelui generalu 420. — VIII. Ioanu Sobieski se alege rege Poloniei 420 — IX. Sultanulu face mari preparatiuni bellice contra Poloniloru 420. — X. Nobilii poloni esitéza a se conforma vointiei firme a regelui 422. — XI. Polonii impresóra cetatea Caminietiu. Turcii alérga spre a o elibera 423. — XII. Polonii inspaimentati redica obsidiunea 423. — XIII. Sultanulu recuceresce Chotinulu, si ocupa cetatea Humanu 424. — XIV. Casacii rebelli se offeru a da Turciloru adjutoriu, dar' li se refusa 424. — XV. Dorosienski indignatu de acestu refusu, trece si se suppone la tîarulu Russiei 424. — XVI. Sul-

tanulu transpórta colonii polóne in Turci'a, si se întórce cu trupele sale la Adrianopole 425.—XVII. La Adrianopole serbéza cu mare pompa circumcisiunea filorú sei si maritarea ficeii sale 426. — XVIII. Regele Poloniei merge contra Turciloru 426. — XIX. Elu se offeré a inchiaié pace cu Turcii 428. — XX. Regele scapa din periclu si ataca pe Tatarsi 430. — XXI. Se inchiaie pace 431. — XXII. Pretentiune absurda a ambasadorelui polonu 431. — XXIII. Ostentatiunea lui, si cuvintele marelui Veziru 436. — XXIV. Bellulu cu Russi'a; discursulu lui Dorosienski 437. — XXV. Cazacii se suppunu tiarului 441. — XXVI. Turcii punu pe Kielmielniski Hetmanu Cazaciloru 442. — XXVII. Cazacii nu se suppunu 444. — XXVIII. Sultanulu declara bellu Cazaciloru si Russiloru 444. — XXIX. Russii batu pe Tatarsi, si Turcii prindu fug'a 445. — XXX. Sultanulu cere pace de la tiarulu 446.—XXXI. Tíarulu scrie Sultanului 447. — XXXII. Turcii declara din nouu bellu Russiloru 447. — XXXIII. Vezirulu merge cu armat'a contra Russiloru 448. — XXXIV. Impresóra cetatea Cehrinu 449. — XXXV. Russii batu o parte din armat'a turcésca 450. — XXXVI. Turcii ocupa cetatea Cehrinu 451. — XXXVII. Amendoue armatele se întorcú acasa 451. — XXXVIII. Soldatii striga contra acestei infructuóse espeditiuni 452. — XXXIX. Incercarea Vezirului de a construi unu nouu castellu 452. — XL. Cazacii impedeca lucrarea si uccidu pe lucratori 454. — XLI. Turcii osteniti in bellu, ceru pace 454. — XLII. Tököli da oca siune la frangerea pazei între Turci si între imperatulu Germaniei 455. — XLIII. Partide contra si pentru bellu 456. — XLIV. In fine se decide bellu in contra imperatului Germaniei 459 XLV. Turcii cauta o cauza justa pentru bellu 459. — XLVI. Imperatulu Germaniei transmite unu delegatu la curtea ottomana 460. — XLVII. Tököli prin adjutoriulu Turciloru ocupa mai multe cetati 460. — XLVIII. Sultanulu declara pe Tö-

köli rege alu Ungariei 461. — XLIX. Turcii propun conditiuni imposibile de pace 461. — L. Vezirulu plăca cu armat'a din Constantinopole 461. — LI. Presemne rele pentru Turci 462. — LII. De aci nuóe nemultumiri între soldati 462. — LIII. Sultanulu insoşiesce pe Vezirulu in contra Belgradului 462. — LIV. Da comand'a marelui seu Veziru si se întórce la Constantinopole 463. — LV. Vezirulu tiene unu consiliu bellicu generalu 464. — LVI. Tököli descopere opiniunea sa in consiliulu bellicu 464. — LVII. Opiniunea Pasiailóru principali 469. — LVIII. Vezirulu isi descopere planurile sale 471. — LIX. Tatarii se unescu cu Turcii 471. — LX. Vezirulu indupleca pe Ieniceri pentru a obsedia Vien'a 471. — LXI. Pasialli si Tököli se încerca se abata pe Vezirulu de la ide'a sa 472. — LXII. Pasi se supunu in urma auctoritatiei Vezirului si plăca asupr'a Viennei 473. — LXIII. Obsidiunea Viennei 474. — LXIV. Vezirulu aspira la imperiulu din Occidentu 474. — LXV. Imperatulu Germaniei cere ajutoriu de la Poloni 477. — LXVI. Ducele de Loren'a impressóra cetatea Uivaru 477. — LXVII. Imperatulu Germaniei se departa din Vienn'a la Lintiu 478. — LXVIII. Avariti'a Vezirului; ruin'a soldatiloru 478. — LXIX. Turcii tramisi dupa provisiune sunt batuti de trupele imperiali 480. — LXX. Murmuru in castrele turcesci 481. — LXXI. Confusiunea Turciloru audiendu de apropiarea Poloniloru 482. — LXXII. Vezirulu se consulta cu Pasi 482. — LXXIII. Discursulu Vezirului 483. — LXXIV. Pasi insistu pre langa opiniunea loru 485. — LXXV. Vezirulu impune prin auctoritatea sa 486. — LXXVI. Uccide pe toti captivii si scóte armat'a la campu 486. — LXXVII. Ienicerii perasescu liniile si sian-tiurile 487. — LXXVIII. Turcii sunt batuti si fugu 487. — LXXIX. Polonii préda castrele Turciloru 488. — LXXX. Resbunarea Vezirului asupr'a Pasiloru 489. — LXXXI. Fortifica Strigoniulu si Uivarulu, si se pune in castre la Bud'a

490. — LXXXII. Polonii in periclu 490. — LXXXIII. Germanii in unire cu Polonii batu pe Turci a dou'a óra la Dunare 491. — LXXXIV. Imperialii occupa Strigoniulu 491. — LXXXV. Petriceicu, principele Moldaviei intra in Bassarabi'a 492. — LXXXVI. Si face multe crudelitati in acea tíera 492. — LXXXVII. In urma ilu batu Tatarii 492. — LXXXVIII. Duca, principele Moldaviei cade prinsu la Poloni 493. — LXXXIX. Demetriu Cantacuzenu este numitu principe Moldaviei in loculu lui Duca 494. XC. Ce se petrece la Pórta sub durat'a obsidiunei Vienei 494. — XCI. Vezirulu se escusa inaintea Sultanului 485. — XCII. Vezirulu se róga de iertare si promitte a luá Vienn'a 496. — XCIII. Vezirulu confirmatu de nou in dignitate, isi propune a mai puf si pe alti officari cu mórte 497. — XCIV. Tradarea si falsitatea Vezirului se descopere 498. — XCV. Curtenii lucra si grabescu ruin'a Vezirului 499. — XCVI. Mórtea Vezirului Cara Mustafa si numirea altui Veziru 499. — XCVII. Caus'a rumperii pabei cu Venetianii 500. — XCVIII. Venetianii declara bellu Turciloru, si ambassadorulu loru fuge din Constantinopole 502. — XCIX. Turcii vinu in mare confusiune 502. — C. Noulu Veziru se incérca a imbandi pe Venetiani 502. — CI. Venetianii refusa, ér' Turcii se prepara contra a toti inimicii loru 503. — CII. Imperialii occupa Visegradulu si Vatiulu 503. — CIII. Imperialii occupa Pest'a, si impressóra Bud'a 504. — CIV. Alte victorfí ale imperialiloru 505. — CV. Seraskierulu reguléza affacerile in Moldavi'a si Romani'a 506. — CVI. Seraskierulu pune domnu Moldaviei pe Constantinu Cantemiru 507. — CVII. Turcii punu la fuga pe Sobieski regele Poloniei 509. — CVIII. Progresulu armatelor venetiane pe mare si uscatu 509. — CIX. Nuóe preparative ale Turciloru contra inimiciloru loru 510. — CX. Imperialii impressóra Uivarulu, ér' Turcii Strigoniulu si Visegradulu 510. — CXI. Imperialii batu armat'a turcésca prin

stratagema 511. — CXII. Imperialii ocupa Uivarulu 512. — CXIII. Seraskierulu implõra pace 513. — CXIV. Alte successe ale imperialiloru 513. — CXV. Tõkõli prinsu, pusu in ferra si transmisu la Constantinopole 514. — CXVI. Comand'a asupr'a rebelliloru Unguri se dalui Petrozzi 514. — CXVII. Petrozzi da Ungurilor consiliu se cõra protectiunea imperatului Germaniei 515. — CXVIII. Petrozzi merge la Caprara si-i offera Cassovi'a 516. — CXIX. Regele Poloniei solicita pe principele Moldaviei se-i tiena parte 516. — CXX. Cantemiru da consiliuri excelente Poloniloru 517. — CXXI. Dar' Polonii arroganti nu-lu asculta 518. — CXXII. Polonii trecu Nistrulu si intra in Moldavi'a 514. — CXXIII. Cantemiru consilia Seraskierului a nu incepe lupt'a 518. — CXXIV. Polonii ingrati attaca mai åntåiu pe Moldoveni 519. — CXXV. Dar' au remasu batuti cu rusine 520. — CXXVI. Cuceririle Venetianiloru in More'a 520. — CXXVII. Alte successe ale Venetianiloru contra Turciloru 521. — CXXVIII. Sõrte schimbatõria a bellului 522. — CXXIX. Vezirulu este mai sollicitu pentru sine decåtu pentru binele imperiului 522. — CXXX. Elu vrea se se sustiena in postu prin omoruri 525. — CXXXI. Vezirulu sapa grõpa Seraskierului si cade elu in ea 525. — CXXXII. Tõkõli este restituitu in dignitatea sa de mai inainte 527. CXXXIII. Imperialii impressõra Bud'a 528. — CXXXIV. Imperialii facu unu assaltu vigurosu 529. — CXXXV. Vezirulu vine intr' ajutoriulu cetatiei 529. — CXXXVI. A dõu'a tentativa 530. CXXXVII. A trei'a tentativa 530. — CXXXVIII. In fine imperialii cucerescu Bud'a 531. — CXXXIX. Imperialii se impartu in dõue corpuri de armata sub Caraffa si sub principele de Badenu 532. — CXL. Fug'a Turciloru la scirea despre apropiarea Germaniloru 533. — CXLI. Caraffa bate pe Tatari 534. — CXLII. Veterani bate pe Vezirulu 534. — CXLIII. Imperatulu Germaniei invita pe Tiarulu Rusiei a se uni cu elu in contra inimicului communu 535. — CXLIV. In-

tre Russi'a si Poloni'a se inchiaie pace 535. — CXLV. Sobieski invita pe Cantemiru a lega pace cu elu 536. — CXLVI. Respunsulu lui Cantemiru 537. — CXLVII. Regele Poloniei trage spre Iasi. Cantemiru merge la castrele Turciloru 538. CXLVIII. Regele Poloniei trece Prutulu. Turcii ilu attaca si-lu incungiura 540. — CXLIX. Polonii se retragu din Moldavi'a. Regele face cele mai impie sacrilegiuri si rapine 541. — CL. Tóta armat'a urméza esemplulu regelui 542. — CLI. Vindict'a lui Dumnedieu asupr'a Poloniloru sacrilegi 543. — CLII. Tatarii infecta apele cu ierburi veninóse 543. — CLIII. Regele Poloniei in întórcerea sa ocupa cetatile Némtiu si Súcéva 544. — CLIV. Tatarii se intorcu si infestéza de nou pe Poloni 544. — CLV. Regele se departa pe ascunsu din castre si fuge 545. — CLVI. Successele Venetianiloru contra Turciloru 545. — CLVII. Alte victorii ale Venetianiloru 546. — CLVIII. Successele Venetianiloru in Dalmati'a 547. — CLIX. Poporulu din Constantino-pole striga in contra Sultanului ca trebe detronatu 547. — CLX. Sultanulu in vanu cérca se arunce culp'a pe altii 548. — CLXI. Pune nóua taxa pe poporu, pentru ca se póta plati pe soldati 549. — CLXII. Imperialii batu pe Turci si le ocupa castrele 549. — CLXIII. Vezirulu scapandu prin fuga se retrage la Belgradu 552. CLXIV. Successele imperialiloru in Slavoni'a 552. — CLXV. Imperiali cuprindu Esseculu 552. — CLXVI. Suppunu cu asemenea succesu tóta Slavoni'a. Impressóra Agri'a in Ungari'a 553. — CLXVII. Ducele de Loren'a intra in Transilvani'a, cuceresce mai multe cetati si remane preste iérna acolo 553. — CLXVIII. Rusii facu o espeditiune contra Tatariloru din Crime'a, dar' fara succesu 554. — CLXIX. Polonii impressóra cetatea Caminietiu, dar' la apropiarea Turciloru se retragu 555.—CLXX. Venetianii ocupa mai multe cetati in More'a 555.—CLXXI. Morosini ocupa Corinthulu 556.—CLXXII. Königsmark cuceresce

then'a 557. — CLXXIII. Turcii irrumpu in Dal-
 mati'a, dar' fara successu 558. — CLXXIV. Cor-
 naro bate pe Turci si ocupa noulu castellu 558.
 — CLXXV. Armat'a ottomana se revolta in contra
 Vezirului 558. — CLXXVI. Vezirulu fuge nóptea
 si merge la Constantinopole 560. — CLXXVII.
 Sultanulu ilu priimesce cu gratia si-lu protege
 560. — CLXXVIII. Armat'a la instigatiunile lui
 Siavus Pasia conspira in contra Sultanului 561. —
 CLXXIX. Siavus Pasia , in numele armatei, ac-
 cusa pe Vezirulu de crim'a desertiunei 561. —
 CLXXX. Sultanulu protegându pe Vezirulu isi
 prepara ruin'a propria 562. — CLXXXI. Sulta-
 tanulu confere postulu de mare Veziru lui Siavus
 Pasia 563. — CLXXXII. Sultanulu ordina deca-
 pitarea Vezirului si arestarea celorlalti 564. —
 CLXXXIII. Siavus Pasia insiste la Sultanulu a
 puni si pe ceialalti cu mórte 564. — CLXXXIV.
 Armat'a rebella se descarca asupr'a lui Siavus
 Pasia si 'lu amenintia cu mórte 565. — CLXXXV.
 Vezirulu merge cu armat'a rebella la Constanti-
 nopole, si Sultanulu ilu priimesce cu mare onóre
 — 566. CLXXXVI. Elu jura credintia Sultanului
 si se încerca a comprime rebelliunea 567. —
 CLXXXVII. Capii rebelliunei declara pe Vezirulu
 de perfidu 568. — CLXXXVIII. Rebelliunea e-
 rumpe 569. — CLXXXIX. Sieicu Sierifulu re-
 comenda poporului a detroná pe Sultanulu 570.
 — CXC. Inercarea Sultanului de a ucide pe
 fratii sei 570. — CXCI. Opiniunea lui Kioprili
 Mustaf'a Pasia 571. — CXCII. Deputatiunea Con-
 spiratoriloru la Sultanulu 572. — CXCIII. Res-
 ponsulu eroicu alu Sultanului 572. — CXCIV. In-
 solent'a purtare a lui Nakibu 575. — CXCV. De-
 tronarea si mórtea lui Mahomedu Sultanulu 575.
 — CXCVI. Calitatile lui Mahomedu 576.

CAPU II. *Istori'a domniei lui Solimanu II. . . .* 579

I. Sultanu Solimanu este constrinsu a ascende
 tronulu imperiale 579. — II. Solimanu declarat
 imperatore, pórtá totusi frica de fratele seu 580.
 — III. Elu isi spala mânuile, capulu si picidrele

de immunditi'a tronului 581. — IV. Confirma pe marele Veziru Siavus Pasia in postulu seu 518. — V. Rebelliunea éراسى erumpe contra Vezirului 581. — VI. Rebelii omóra pe Vizirulu in pa'atulu scu 583. — VII. Alte crudelitati ale rebelliloru 585. — VIII. Chodgia Isma'lu Pasia este numitu mare Veziru. Rebelliunea reincepe 586. — IX. Codgia este destituitu si in locu-i se numesce Veziru Tekki rdaghi Mustafa Pasia 587. — X. Egen Pasia in Rumeli'a si Ghieduki Pasia in Asi'a se revólta 587. — XI. Ienicerii lasa la o parte cugetele loru rebellice si batu pe rebellulu Ghieduki Pasia 588. — XII. Imperialii ocupa Agri'a si alte cetati in Ungari'a 588. — XIII. Ei ocupa Muncaciulu, punu man'a si arestéza pe soci'a lui Tököli 589. — XIV. Dispositiunea rebella a Turciloru amenintia cu nóua seditiune 589. — XV. Solimanu merge la Adrianopole. Timórea lui naturale contribue fórté multu la incetarea seditiunei 590. — XVI. Ajungéndu Solimanu la Adrianopole invita pe Imperatulu Germaniei a inchiaié pace 591. — XVII. Vezirulu numesce unu Seraskieru in contra inimicului 593. — XVIII Imperialii ocupa Alba Regale si alte mai multe cetati 595. — XIX. Electorele de Bavari'a cuprinde Semendri'a si Belgradulu 596. — XX. Vinu delegatii turci la electorele de Bavari'a in Belgradu 597. — XXI. Succesele ducelui de Badenu in Bosni'a 597. — XII. Dubióse succese ale Venetianiloru in More'a 598. — XXIII. Mai bune succese au Venetianii in Dalmati'a 598. — XXIV. Delegatii Turciloru mergu la Vien'a si facu propunerile de pace 598. — XXV. Leopoldu pune aspre conditiumi 599. — XXVI. Regele Franciei persvade Sultanului a nu inchiaié pace 599. — XXVII. Promitte a imparti imperiulu germanu cu Sultanulu 600. — XXVIII. Tóte cugetele de pace se punu la o parte. Bellulu reincepe. Rebelii sunt batuti 600. — XXIX. Turcii punu pe Liberiu domnu in More'a 601. — XXX. Sultanulu declara ca va comanda armat'a in persóna 602.

—XXXI. Audiendu ca Germanii se apropia, Solimanu se opresce la Sophi'a 602. — XXXII. Sceraskierulu amagitu de astrologulu seu a remasu de dóue-ori batutu de Germani 602. — XXXIII. Imperialii suppunu mai tóta Serbi'a 604. — XXXIV. Sultanulu tramitte respunsu delegatoru sei la Vien'a 604 — XXXV. Polonii stau in nemiscare, Russii attaca Crime'a tatarica 605. — XXXVI. Dar' se nasce o seditiune intre ei, si se retragu nu faramare perdere 605.— XXXVII. Petru Alexieviciu punesce pe rebelli si-si forméza armata regulata 606.— XXXVIII. Venetianii impresóra Monembasi'a 606. — XXXIX. Sultanulu se întórna la Constantinopole 606. — XL. Destituie pe marele Veziru si in loculu lui pune pe Kioprili Ogli Mustafa Pasia 607. — XLI. Nolu Veziru convóca unu consiliu generale; purtarea si discursulu seu 607. — XLII. Se concludere continuarea bellului; si veziratulu néga ca Sultanulu a tramisu delegati la Vien'a 609. — XLIII. Vezirulu cu mare desteritate prepara o vasta armata 611. — XLIV. Curatia thesaurulu de monet'a adunata in m du nedreptu 613.—XLV. Vezirulu trage cu armat'a sa spre Belgradu 617. — XLVI. Tatarii batu vre-o câte va mii de Germani 618. — XLVII. Vezirulu ordina a se tiené rugatiuni in cetati, si a se departá copii din castre 618. — XLVIII. Cetatea Sherhirkioi se suppone Turciloru 618. — XLIX. Niss'a cucerita. Garnisónele perasescu Vidinulu si Semendri'a 619. — L. Vezirulu impresóra Belgradulu si-lu cuceresce prin unu accidentu neasteptatu 620. — LI. Da ajutoriu Temisiórei, care sufferie de o lipsa estrema in provisiuni 622. — LII. Vezirulu trece Dunarea si ocupa Lipp'a 623. — LIII. Turcii batu pe imperiali in Transilvani'a 624. — LIV. Tököli allungatu din Transilvani'a 628. — LV. Regele Poloniei intra in Moldavi'a si ocupa Soroc'a 628. — LVI. Dar' se întórce fara effectu 628. — LVII. Venetianii ocupa Monembasi'a 630. — LVIII. Alte successe ale Venetianiloru

CAPU III.

631. — LIX. Vezirulu se întorce la Constantino-
pole in triumfu 631. — LX. Numesce Seraskieri
in contra inamiciloru 631. — LXI. Mórtea lui So-
limanu Sultanulu 632. — LXII. Calitatile lui 632.
*Istori'a domniei lui Achmedu II. fiulu
lui Ibrahimu*

635

I. Cérta intre poporu pentru allegere de Sul-
tanu 635. — II. Achmedu fiulu lui Ibrahimu si
fratele lui Solimanu se allege Sultanu 636. — III.
Noulu Sultanu merge la Adrianopole 636. — IV.
Admirabil'a desteritate a Vezirului in modulu de
a formá armata 637. — V. Soldatii se offeru insii
laservitiu bellicu. Vezirulu cade in invidia la curte
638. — VI. Falsa accusatiune la Sultanulu contra
Vezirului 639. — VII. Unu mutu informéza despro
acésta pe Vezirulu 640. — VIII. Vezirulu in locu
de a merge la Sultanulu aduna pe officiarii Ieni-
ceriloru si le tiene unu discursu 640. — IX.
Officiarii Ieniceriloru promittu prin jura-
mentu a remané fideli Vezirului 643. — X. Ve-
zirulu se escusa ca nu se póte presenta la curte
643. — XI. Inamicii sei remanu pedepsiti 644.
— XII. Vezirulu pléca in campania 645. — XIII.
Delegatulu regelui Angliei la Vezirulu cu inter-
mediatiuni de pace 645. — XIV. Vezirulu tiene
consiliu generale si concludé a trece Sav'a si a
merge contra inamicului 645. — XV. Vine la Is-
lancamenu in façi'a inamicului si taia o trupa
din armat'a germana 646. — XVI. Se incinge o
lupta sangerósa intre Turci si imperialisti 646.
— XVII. Successulu luptei remane lungu timpu
incertu 647. — XVIII. Vezirulu cade mortu si
Germanii invingu 647. — XIX. Germanii lasa pe
Turci se fuga si le ocupa castrele 648. — XX.
Cuvintele imperatului Leopoldu 648. — XXI.
Principele de Badenu ocupa Lipp'a si impressóra
Varadinulu 648. — XXII. Polonii vreau a face o
espeditiune in Bassarabi'a, dar' nu le succede 649.
— XXIII. Prin tradarea unui officiaru spaniolu
Turcii ocupa Garbus'a 649. — XXIV. Alí Pasia
succede in postulu de mare Veziru 650. — XXV.

Se vorbesce érase de pace , dar' ambasadorulu Franciei i pune pedeci 650. — XXVI. Ali Pasi'a se destitue din postu pentru avariti'a si crudelitatile sale 651. — XXVII. Intentiunile noului Veziru de a incháié pace se nimicescu prin delegatii intorsi de la Vien'a 652. — XXVIII. Noue preparatiuni bellice 652. — XXIX Intr' aceea Heusler ocupa Varadinulu 653. — XXX. Turcii impresóra Soroc'a in Moldavi'a , dar' fara succesu 653. — XXXI. Chanulu Tatariloru se încérca a atrage pe regele Poloniei de la confederatii sei, dar' nu-i succede 654. — XXXII. Venetianii impresóra Cane'a în Candi'a , dar fara succesu 654. — XXXIII. Vicissitudinile intre Turci si Venetiani pe uscatu 655. — XXXIV. Se nascu doi fii gemeni Sultanului 655. — XXXV. Vezirulu Ali Pasia este destituitu 656. — XXXVI. Noulu Veziru Mustafa Pasia suffóca rebelliunea ce erá se erumpa 656. — XXXVII. Admirabila purtare a lui Misri Effendi 656. — XXXVIII. Minunea ce a urmatu dupa departarea lui Misri Effendi 661. — XXXIX. Vezirulu vrea se tréca prin Romani'a in Transilvani'a. Imperialii impresóra Belgradulu 662. — XL. Vezirulu face de imperialii redica obsidiunea de la Belgradu 663. — XLI. Tatarii devasta Ungari'a, dar' Germanii i incungiura si-i batu 663. — XLII. Polonii stau acasa si nu se misca. Venetianii anca nu facu nimica in Greci'a si fórte puçinu in Dalmati'a 664. — XLIII. Vezirulu Mustafa Pasia este destituitu si in locul lui succede Ali Pasia 665. — XLIV. Ali Pasia se încérca a legá pace cu puterile straine 665. — XLV. Vezirulu transmite unu Seraskieru in Ungari'a 666. — XLVI. Venetianii ocupa cetatea Chio 666. — XLVII. Ei ar' fi potutu ocupa si Smirn'a, déca nu-i desvadeau consuli puteriloru streine 669. — XLVIII. Succesele Venetianiloru in Dalmati'a 670 — XLIX. Arabii se revolta contra Sultanului , si voiescu a ocupa Mecc'a 670. — L. Sultanulu Achmedu móre 671. — LI. Calitatile lui Achmedu 671.

CAPU IV. *Istori'a domniei lui Mustafa II . . .* , 673

I. Sultanulu Mustafa , fiulu Sultanului Mahomedu IV se proclama imperatu 673. — II. Vezirulu desiste de la propusulu seu de a pune imperatu pe Ibrahimu 675. — III. Sultanulu nu observa intrigele Vezirului si-lu confirma in postu 675. — IV. Mustafa declara ca voiesce elu singuru a comanda armat'a si a administra trebile publice 675. — V. Merge incognito prin castre , condamna la mórte pe m. rele Veziru 677. — VI. Elmas Mehemedu Pasia este numitu mare Veziru 678. — VII. Sultanulu comanda armat'a in persóna, ocupa Lipp'a si bate pe imperiali 678. — VIII. Reflexiuni dupa victori'a cástigata asupr'a imperialiloru 681. — IX. Sultanulu in reintórcere spre Constantinopole ocupa unele cetati 681. — X. Imperialii de alta parte se retragu in castre de iérna 681. — XI. Polonii prin lasitatea loru lasa pe Tatari se le devaste tóta tiér'a 682. — XII. Tiarulu Russei impresóra Azaculu, dar' se retrage fara successu 682. — XIII. Mezzomorto bate flot'a venetiana 682 — XIV. Turcii ocupa insul'a Chio, si constringu pe romano-catholici a trece la religiunea greca.—XV. O victoria a Venetianiloru 685.—XVI. Rebellii Arabi ataca caravan'a ce mergea la Mecc'a, dar' remanu batusi 685. — XVII. Sultanulu celebréza unu triumfu in memori'a acestoru victorii, si dá lui Mezzomorto comand'a asupr'a flotei 686. — XVIII. Imperialii impresóra Temisiór'a; Sultanulu merge spre a o libera 686. — XIX. Imperialii redica obsediulu de la Temisiór'a 686. — XX. Attaca pe Turci, dar' sunt respinsi cu mari perderi 686.— XXI. Bravur'a Vezirului in acésta batalia 687. — XXII. Ambe armatele se retragu in quartirele loru de iérna 688. — XXIII Mórtea lui Ion Sobieski, rege alu Poloniei 689. — XXIV. Tiarulu Russei ocupa Azovulu 689. — XXV. Venetianii sunt constrinsi a redica obsidiunea de la Dulcigno 689. — XXVI. Mezzomorto reguléza flot'a turcésca 690. — XXVII. Sultanulu se întórce in tri-

umfu la Constantinopole 690. — XLVIII. Sultanulu se incinge cu o sabia, si ordina a se face cele mai mari preparative de resbellu 991. — XXIX. Sultanulu refusa pacea ce i se offere de catra imperatulu Germaniei 692. — XXX. Merge cu armat'a sa la Belgradu si tiene revista asupr'a ei 692. — XXXI. Imperatulu ordina principelui Eugeniu a se tiené numai in defensiva 693. — XXXII. In urm'a unui consiliu generale Sultanulu decide a intra in Transilvani'a, si trece preste Danubiu cu armat'a sa 693. — XXXIII. Mustafa ascultandu opiniunea consiliului seu merge cu tóte puterile spre Titelu 694. — XXXIV. Sultanulu se întórce spre Tisa si suffere mari perderi 694. — XXXV. Se tiene alu treilea consiliu, unde Sultanulu decide a impresora Varadinulu 696. — XXXVI. Lupte usióre la facerea podului preste Dunare 696 — XXXVII. Principele Eugeniu cu mare periclu vine a salva Petrovaradinulu 696. — XXXVIII. Turcii tienu a patr'a óra consiliu 697. XXXIX. Opiniunea junelui Veziru ca si candu ar' fi venitu de la unu barbatu de inaintata etate 698. — XL. Opiniunea Vezirului se respinge 698. — XLI. I a propunerea lui Dgiaferu Pasia consiliulu si lupt'a se amana pe alta dí 700. — XLII. Vezirulu insiste pre langa Sultanulu se intre in lupta 700. — XLIII. Séu a obsedia Segedinulu; la ce si Sultanulu se invoiesce 701. — XLIV. Sultanulu pléca spre Segedinu 702. — XLV. Principelu Eugeniu merge in urm'a Turciloru cu mare resolutiune 703. — XLVI. Ungurii attaca pe Turci 703. — XLVII. Vezirulu face Sultanului unu raportu falsu 704 — XLVIII. Sultanulu informatu prin Tatari de apropiarea Germaniloru, trece Tis'a in cea mai mare frica 704. — XLIX. Vezirulu in con'ra intentiunei Sultanului se decide a se lupta cu inamiculu 704. — L. Elu prin unu discursu artificiosu se sacrifica Germaniloru atátu pe sine câtu si pe ceialalti Pasi 705. — LI. Comandantii si soldatii murmura, dar' in urma sunt necessitati a se supune 706. — LII,

Imperialii indata ce ajungu attaca pe Turci 706. — LIII. Dar' vediendu ca in modulu acest'a ataculu e periculosu, se încerca a attaca pe inimicu in altu modu 707. — LIV. Ienicerii ucidu pe Veziru si pe toti ceialalti Pasi 708. — LV. Imperialii se arunca asupr'a castreleru turcesci si ucidu pe Turci pênê la unulu 708. — LVI. Lupt'a a fostu sangerósa din ambe partile 709. — LVII. Dintr'unu numeru atátu de considerabile unu singuru Pasia a scapatu 711. — LVIII. Sultanulu isi lasa castrele si fuge in cea mai mare frica la Temisiór'a 712. — LIX. Ucide pe Capudgi Bashi care voia a-i da consiliu mai bunu 712. — LX. Turcii de frica isi lapeda bagagiulu ce-lu luasera cu sine 712. — LXI. Sultanulu perasindu armat'a adjuge travestitu la Temisiór'a 713. — LXII. Acea fuga causéza intre Turci o situatiune deplorabile 713. — LXIII. Sultanulu se tiene ascunsu in Temisiór'a 713. — LXIV. Alte desastre si mai mari pentru Turci 713. — LXV. In fine Sultanulu se aréta la restulu armatei sale 714. — LXVI. Numesce mare Veziru pe Husein Pasia, gubernatorele Belgradului 715. — LXVII. Sultauulu merge de la Belgradu la Adrianopole si de aici la Constantinopole 715. — LXVIII. Imperialii isi intorcu armele contra Bosniei si o préda intr'unu modu terribile 716 — LXIX. O fericita espeditiune a lui Daltabanu Mustafa Pasia 716.—LXX. Rusii intarescu Azovulu. Polonii alegu rege pe Fridericu-Augustu, electorele Saxoniei 720. — LXXI. Successu dubiu alu Venetianiloru contra Turciloru pe mare 724. — LXXII. Mustafa pare a face preparative bellice, dar' in spiritulu seu era turburatu 728. —LXXIII. Ominóse prediceri ale poporului 728. — LXXIV. Ambii imperatori sunt ingrigiti de resultatulu bellului 729. — LXXV. Sagacitatea lui Alexandru Maurocordatu 729. —LXXVI. Elu este primulu intermediatoru alu pazei 730. — LXXVII. Prudent'a sa purcedere la negociatiunile de pacè 730.— LXXVIII. Se vorbesce in publicu

despre pace 731. — LXXIX. Ambasadorulu Franciei vre se turbure negociatiunile de pace, dar' nu-i succede 732. — LXXX. Intr'aceea Sultanulu tramite pe Vezirulu cu o armata in câmpania 735. — LXXXI. In speranti'a pazei atâtu Turcii câtu si armatele confederate stau in neactiune 735.—LXXXII. Ambasadorii puteriloru se intrunescu la Carlovitiu 735. —LXXXIII. La inceputu se nasce disputa pentru precadentia 736. — LXXXIV. Prudentele Maurocordatu impaca totu lucrulu 737.—LXXXV. In urma pazea multu dorita se inchiaie 737. — LXXXVI. Articii de pace intre Sultanulu si imperatulu 737. — LXXXVII. Articii de pace cu Tiarulu 738. — LXXXVIII. Articii de pace cu Polonii 738. — LXXXIX. Articii de pace cu Venetianii 738. — XC. Ambasadorii dupa închiaierea tractatului de pace se intorcu la Adrianopole 739. — XCI. Ambii imperati tramitu unulu la altulu ambasadori estraordinari 739. — XCII. Poporulu murmura in contra Sultanului 740. — XCIII. Sultanulu pentru a preveni reprobarile poporului se retrage la Adrianopole 741.—XCIV. Chanulu Tatariloru se încerca a turbura pazea intre Sultanulu si intre Tiarulu 741. — XCV. Sultanulu transmite o persóna pentru a observá intentiunile Tiarului 742. — XCVI. Vezirulu prin false representatiuni se încerca a evita bellulu cu Russii 743. — XCVII. Sultanulu infrunta pe Chanu, ér' acesta se justifica 743. — XCVIII. Fraud'a lui Kibleli Ogli se descopere; elu este punitu cu mórte; ér' Vezirulu este destituitu 744. — XCIX. Veziratulu este vacantu 744. — C. Daltabanu Mustafa Pasia este numitu mare Veziru 744. — CI. Furi'a lui Daltabanu contra ambasadoriloru cari au facutu pazea 745. — CII. Se determina a face bellu Poloniloru 745. — CIII. Cérca pretestu pentru a frange pazea 745. — CIV. Amenintia pe ambasadori sub pretestu ca pazea ar' fi contra preceptelor Coranului 746. — CV. Isi propune a luá viéti'a lui Mufti 746. — CVI. Inten-

tiunea lui se descopere si Mufti scapa de periclu 746. — CVII. Mufti accusa pe Veziru la Sultanolu pentru rebelliune 747. — CVIII. Credulosulu Sultanu punesce cu mórte pe Vezirulu , fara a esaminá caus'a, si pune in loculu lui pe Rami Pasia 749. — CIX. Mórtea Vezirului produce rebelliune terribile 749. — CX. Seditiunea de multu ascunsa erumpe in rebelliune publica 751. — CXI. Gebedgii, ei cei de ántáiu incepu rebelliunea 752. — CXII. Caracasiu se pune in fruntea rebelliloru si ataca pe Caimacamu'lu 752 — CXIII. Ienicerii si Ulemii se unescu cu Gebedgii 752. — CXIV. Conspiratorii isi numescu Caimacamu pe Hasan Pasia; isi alegu Veziru propriu, Mufti etc, 753.—CXV. Rebellii inchidu portile cetatiei 754. —CXVI. Sultanulu tramite unn delegatu la rebelli 754. — CXVII. Rebelii tractéza reu pe delegatu 754.—CXVIII. Rebellii pléca din Constantinopole la Adrianopole 754.—CXIX. Sultanulu merge cu trupele sale in contra rebelliloru 755.—CXX. Armat'a Sultanului vediendu Coranulu trece la rebeli 757.— CXXI. Vezirulu lasatu de trupele sale se imbraca in vestminte necunoscute si fuge 758. — CXXII. Rebellii ceru de la Sultanulu pe doi musulmani si pe unu crestinu pentru a-i ucide 758. — CXXIII. Sultanulu i estrada 759.— CXXIV. Rebelii punescu pe Mufti cu mórte fórte crudele 759. — CXXV. Sultanulu confirma in functiune pe vezirulu numitu de rebelli 760. — CXXVI. Rebellii tramitu si chiama la sine pe Ahmedu fratele Sultanului 760.—CXXVII. Mustafa insusi inaltia la tronulu pe fratele seu Ahmedu 761. — CXXVIII. Sultanulu Mustafa móre 761. — CXXIX. Calitatile lui Mustaf'a 761.

CAPU V. *Istori'a domniei lui Achmedu III fiulu lui Mahomedu IV.*

763

I. Sultanulu Achmedu ocupa tronulu si confirma pe capii rebelliloru in posturile loru 763.— II. Isi propune a pedepsi pe rebeli 764. — III. Si sub diverse pretesté i pedepseste pe toti cu mórte 765. — IV. Hasan Pasia succede in postulu

de mare Veziru 765. — V. Osmanu Capudanu Pasia este tramisu cu o flota in marea de Azovu 766. — VI. Hasan Pasia este destituitu si-i succede Calaili Ahmedu Pasia 767. — VII. Se destituie Calaili Ahmedu Pasia si in locul lui se numesce Baltadgi Mehemedu Pasia 769. — VIII. Mehemedu anca remane destituitu, si in locul lui vine mare veziru Ciorluli Ali Pasa 773. — IX. Resbellu intre regii Svediei si Poloniei 777. — X. Svedianii irumpu in Russi'a 779. — XI. Ali Pasia transmite regelui Svediei si Jazaciloru rebelli ajutoriu contra Russiloru 779. — XII. Mazeppa Hetmanulu Cazaciloru se impreuna cu Svedianii. Regele Svediei remane batutu 780. — XIII. Dupa perderile de la Pultava regele Svediei se refugia la Turci 780. — XIV. Turcii intimpina cu tóte oncurile pe regele Svediei, dar' isi retragu promisiunile 780. — XV. Turcii confirma pacea cu Tiarulu 780. — XVI. Regele Svediei accusa pe Veziru de tradare 780. — XVII. Dar' in situatiunea presenta a lucrurilor nu obtiene nimicu 781. — XVIII. Turcii decida a se aprobá pacea cu Russi'a si pe regi a-i departá 781. — XIX. Fraud'a vezirului se descopere 782. — XX. Ali se destituie din postu si in locul lui vine mare veziru Kioprili Oglu Osmanu Pasia 782. — XXI. Regele Svediei prin unu modu surprindietoriu face pe Sultanulu a frange pacea cu Russii 783. — XXII. Judecat'a Sultanulu asupr'a Tiarului 784. — XXIII. Respunsulu Vezirului catra Sultanulu 784. — XXIV. — Conferinti'a Vezirului cu ambassadorii 785. — XXV. Sultanulu destituie pe marele Veziru, fiindu-ca se oppune intentiuniloru sale 785. — XXVI. Baltadgi Mehemedu Pasia adjunge érase mare veziru 786. — XXVII. Sultanulu arréta pe faéie ca vrea resbellu in contra Russiei si pune in prinsóre pe ambassadorulu Tiarului 786. — XXVIII. Se facu mari onoruri regelui Svediei 786. — XXIX. Mazeppa accusa pe Brancovanu de tradare 787. — XXX. Se tiene consiliu pentru destituirea lui

Brancovanu 787. —XXXI. Demetriu Cantemiru se face domnu Romaniei sub titlu de domnu alu Moldaviei 787. —XXXII. Acea curte otomana tradatória nu-si tiene promissiunea data lui Cantemiru 788. —XXXIII. Cantemiru isi offere servitiile sale unui monarchu de mai buna credintia 789. —XXXIV. Tiarulu trage cu armat'a sa la Iasi, capital'a Moldaviei 789. —XXXV. Brancovanu, domnulu Romaniei, nu-si tiene cuventulu 789. —XXXIV. Tiarulu transmite o parte a armatei sale in Romani'a 790. —XXXVII. Tiarulu merge pentru a-si assecurá trecerea preste Dunare 790. —XXXVIII. Tramitte o parte a armatei-sale pentru a impededá pe Veziru in trecerea preste Prutu 790. —XXXIX. Trupele russesci sunt in periclu 790. —XL. Cantemiru le vine cu trupele sale intr'adjutoriu 791. —XLI. Tiarulu isi schimba planulu pentru situatiunea dificile a locului 791. —XLII. Inimiculu crediendu ca Russii fugu, se arunca asupr'a acestora cu mare vigóre 791. —XLIII. Vezirulu incungiura pe Russi in castrele lor si-i attaca cu mare furóre 791. —XLIV. Prospectu mare de pace 792. —XLV. Regele Svediei se încerca a se oppune la inchiaierea pazei 792. —XLVI. Se tramitu delegati pentru a confirmá articlii de pace 792. —XLVII. Tiarulu se întórce cu armat'a sa acasa 792. —XLVIII. Discursu eroicu alu lui Petru celu mare 793.

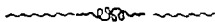
Viéti'a principelui Demetriu Cantemiru fostu domnu alu Moldaviei. . 795

INDICE ALFABETICU

DESPRE

PERSONELE, LOCALITATILE SI EVENIMENTELE

CELE MAI INSEMNAȚE IN ACEȘTA ISTORIA

A.

- Abassa Osman Pasia*, mare admiralu, notițiã despre elu 766 (1).
- Abassa Pasia*, rebelu in Asi'a sub domni'a lui Muradu IV. 366. 368.
- Abassi'a*, provincia aprópe de Cercassi'a 766.
- Abassianii*, ce pretiu au in Constantinopole 183.
- Abdi Pasia*, guvernatore de Buda, dupa caderea cetatiei plange cu lacrimi sórtea imperiului 531.
- Abdulah*, fiulu lui Baiazetu II., principe de Iconi'a móre 184.
- Abdulah*, fiulu lui Tahiru, guvernatore de Egiptu, face pe Saraceni veniti din Spani'a se se curatia din Egiptu 382.
- Abdulah*, fiulu lui Kioprili Mustafa Pasia, caimacamu in Constantino-pole 564.
- Abulfarage*, auctoru de istoria universale in limb'a arabica 8.
- Acarnami'a*, provincia in Epiru, Veetianii o cucerescu 509.
- Accebegu*, ocupa cetatea Dydomothychon 38.
- Acce ovasi*, campulu lui Accebegu 36.
- Achai'a*, provincia, care se numesce asta-di Livadi'a 522.
- Achisca*, unu guvernamentu (Sandgiacatu) in Asi'a mica 342.
- Achmedu*, fiulu lui Amuratu II., mortu si ingropatu in Amasi'a, alu carei domnu erá 130.

(1) Numerii arcta paginele.

- Achmedu*, fiulu lui Baiazetu II este chiamatu la tronu 193. Respunsulu lui catra parintele seu 195. Prinde armele in contra fratelui seu Selimu, dar' remane batutu si strangulatu 206. 207.
- Achmedu I*, ajunge pe tronu in etate abia de cinci-spre diece ani 355. Tramite pe marele Veziru se bala pe rebelii, cari devastau Anatoli'a 356. Cere de la Persiani a estrada pe rebeli, dar' i se refusa 357. Atacatu de unu accesu de friguri, more 359. Liberalitatea si marinitatea lui 359. A lasatu a se edificá o Giamia pomposa in vecinetate cu S-ta Sophi'a 359.
- Achmedu II*, fiulu lui Ibrahimu, este alesu imperatu si pleca la Adrianopole 636. Kislár Aga ilu face attentu ca marele Veziru Kiopili vre se-lu destitue 639. Kiopili descopere complotulu si Kislár Aga è tramisu in esiliu 645. Primesce pe ambasadorulu regelui Aglici Vilhelmu III., care offere mediatiunea intre porla si imperatulu Germaniei 645. Numesce pe Ali Pasia de mare veziru 650. Ilu distitue pentru avariti'a sa si pune in locul lui pe Serposci seu Tarposci Ali Pasia 652. Destitue si pe acest'a si-lu inlocuiesce prin Buiucii Mustafa Pasia 656. I se nascu doi fi gemeni 655. Informatu de discursurile seditiose ale lui Misri Effendi, il trimite pe acest'a la Prusa 661. In urma ilu chiama la Adrianopole, dar' nu vine 662. Destituie si pe Buiucii Mustafa Pasia si pune mare veziru pe Sham Tirabolos Ali Pasia 665. Mortea si calitatile lui Achmedu II. 671.
- Achmedu III* fiulu lui Mahomedu IV. ajunge pe tronu dupa detronarea fratelui seu Mustafa II 763. Depune si schimba pe viziri unulu dupa altulu 765—773. Face mare viziru pe Kiopriili Oglu Numanu 782. Se decide a declará resbelu Russiei, si impune mari contributiuni asupr'a poporului 784 785. Numesce pe Baltadgi Mehemedu Pasia a dou'a ora mare veziru 786. declara resbelu Tiarului, si pe ambasadorulu acestui-a ilu inchide in siette turnuri 786. Se tiene mare consiliu pentru a destitui pe Constantinu Brancovanu, principele Romaniei, acusatu ca rebelu 787. Pune pe Demetriu Cantemiru sub certe conditiuni domnu Moldaviei si Romaniei 788. Confirma tractatulu de pace incheiatu de marele seu veziru cu Russi'a 792. Diverse notitii despre acestu sultanu 770—788.
- Adamu*, seu Odem, fabula despre nascerea, pecatulu si mortea acestui omu 108.
- Adanu*, unii credu ca è totu un'a cu Tharsus la antichi 264.
- Adrianopole*, cucerita de Muradu I. 44. Baiazetu II. lasa a se construi mai multe edificii publice 177.
- Aeraf*, seu Airaf seu Araf purgatoriulu la Turci 165.
- Aga*, Ieniciloru, 45. 632.

- Agavatu* sêu Agalar, termenul de respectu la Turci, dar' nu se întrebuințează nici-odata vorbindu despre Dumnedieu 49.
- Aglash*, cetate ocupata de Ismail regele Persiei 306.
- Agrî'a*, cetate in Ungari'a superiôra, Mahomedu III o cuceresce 352. O impresôra Germanii 553. Ienicerii refusa de a merge se o elibere 559, Germanii o ocupa 888.
- Ahd name*. cuventu arabicu, ce însemnêza 119.
- Ahlad*, urbe in Armeni'a superiôra 7.
- Ahmedu Aga*, rebelii din Constantinopole ilu punu Aga Ienicerilorû 753
- Ahmedu Begu*, unulu din fii lui Caramanu Ogli se face principe in Caramani'a 151. Dar' è alluugatu de acolo cu toti fratii sei 152.
- Ahmedu Burhan Eledin*, sultanu in Asia, ilu bate Baiazetu I; notitia despre elu 64.
- Ahmedu Celebi*, tramisu la Germani se cêra pace 513.
- Ahmedu Halamir*, unul dintre satrapii persiani, se revôlta in contra Sultanului din Egiptu 71.
- Ahmed Mirza*, principe tataru, iea de soția pe fii'a lui Baiazetu II 185
Notitia despre elu 186 Se face rege in Tibris 188
- Ahmedu Pasia*, Beglerbegu de Rumelia, diupreuna cu marele Veziru Mustafa Pasia ocupa Belgradulu 255. 256.
- Ahmedu Pasia*, Defterdaru sub Mahomedu IV, creatur'a lui Kioprili Ogli 470.
- Aiak Divani*, ce însemnêza 611.
- Aias Pasia*, albanesu, îndemna pe compatriotii sei a se supune lui Solimanu I. 293. Ferhadu Pasia ilu face Beglerbegu in Damascu 255.
- Aidingik*, cetate ce se supune sceptrului ottomanu 33.
- Aidinu*, cetate in Anatali'a sêu Asi'a mica, 61. 113.
- Aigub Alebu*, fiulu lui Osmanu se face guvernatore in Ain Onghi 19
- Aimidge Ogli* Husein Pasia, notitia despre elu 636. Se face mare veziru 715. Spiritu blandu si impaciuitoriu 730. Incercarile sale de a evita resbellulu cu Russi'a 743. Este destituitu si tramisu in esiliu 744.
- Ainebacht*, cetate cucerita de Turci prin assaltu 189. Veđi Lepante.
- Ainedgi Soliman Pasia*, se face Seraskieru in contra Poloniloru; notitia despre eln 503. Destituaie pe Demetriu Cantacuzenu si pune domn Moldaviei pe Constantinu Cantemiru 507. Se face seraskieru contra Germaniloru prin intrig'a marelui Veziru 525. Iusuf Kislar Aga ilu face atentu despre intrig'a Vezirului 526. In urma se face elu mare veziru 527. Tramite in esiliu pre predecesorele seu, si elibera pe Tököli d'n prinsôre 528. Merge intr'adjutoriu la Buda 529. Se revôlta armat'a in contra lui 559. Fuge la Constantinopole, și Sultanulu ilu primesce in gratia 560. In urma este decapitatu 564.

- Akbunar*, unu satu aprópe de Adrianopole 237.
- Akce* séu *Aktce*, moneta turcésca 202.
- Akchisar*, cetate in More'a 126.
- Akcilimanu*, portu maritimu in Europ'a 35.
- Akhisar*, cetate se supune Ottomanilor 23.
- Akkerna*, cetate in More'a, Mahomedu II pune garnisóna buna acolo 147.
- Akkiermanu*, cetate ocupata de Stefanu celu mare 62. O reocupa Baiazetu II. 177. Loculu de esiliu alu lui Ovidiu 178. 273.
- Aksehri*, cetate in Asi'a mica ocupata de Muradu II. 115.
- Akserai*, numele unei strade in Constantinopole 139. Urbe in Caramani'a ocupata de Mahomedu II. 152.
- Aladinu Sultanulu Iconiei*, notitia despre elu, cuceritile sale in Asi'a 10, caderea si mórtea lui 18.
- Aladinu Begu*, face pe parintele seu a se refugia in Egiptu 159.
- Aladinu*, fiulu celu mai tineru alu lui Osmanu I se face guvernatore in Bilegik 19, fratele seu Orchanu ilu face *mare-veziru*, si a fostu celu dântâiu care a purtatu acestu titlu 31.
- Aladinu*, fiulu lui Muradu II. dupa mórtea fratelui seu Achmedu, se face guvernatore Amasiei, unde a si muritu, si corpulu lui a fostu transportatu la Prusa 130.
- Alae*, provincia cucerita prin Mahomedu II. 153
- Alaidevletu*, vedi Olaidevletu.
- Alain*, explicatiune 302.
- Alaman Kyráli*, pe cine numescu Turcii asiá 268.
- Albani'a* séu *Arnaudi'a*, ocupata in parte de Muradu I. 56. Cucerita cu totulu de Mahomedu II. 152. Se supune lui Solimanu I. 293.
- Albanesii* toti din Constantinopole sunt puniti cu morte 265—267.
- Alba-Regale*, séu *Ustuni Beligradu*, ocupata de Turci 301. Germanii vreau a o impresorá 550. In urma o inchidu de tóte partile, si o silescu se capituleze 595—596.
- Alcoranu*, vedi *Coranu*.
- Alemshah*, unulu din fiii lui Baiazetu II. 201.
- Aleppo*, notitia despre ea 224, se supune lui Selimu I. 229. Locuitorii de acolo puniti pentru ca au omoritu pe judecatorii lor 268. Solimanu I se pune in quartire de iérna 304.
- Alexandria*, se supune lui Selim I; è edificata de Alexandru celu mare 241.
- Alexandru* celu mare, alusiune la elu 126—200—241.
- Alexandru* VI. papa, acusat ca a inveninatu pe Gemu fratele lui Baiazetu II, 171. Turcii ilu escusa 175.

- Alexias* Theodoru, tramisulu lui Dorosienski la Tiarulu pentru a primî, suppunerea Cosaciloru 441.
- Alexie Comnenu*, imperatu Trebisondei 143.
- Alexiu*, se scôla asupr'a fratelui seu Isacu, imperatu alu Constantinopolei, si-i ocupa tronulu 383. Fuge din Constantinopole si lasa tronulu la nepotulu seu de frate Alexiu 384.
- Alexiu II.* tiarulu Rusiei primesce pe Cosaci sub protectiunea sa 441. Bate pe Tataři și pune la fuga pe Turci 445. Scrisorea lui catre Sultanulu Mahomedu IV. 447. Incheia pace cu Turcii 454.
- Algarva*, Garbia, El Garbia, regatu suppusu regelui Portugaliei 327.
- Algiru*, Dgessair, cum se governa 313.
- Alibeghio*, unu satu in Dobrudgia, unde tragea de multe-ori Demetriu Cantemiru, 310.
- Alibegu*, fiulu lui Shah suvaru, esemplu de rara fidelitate 219. Esecuta ordinulu lui Selimu I. contra lui Tumanbai, regele Egiptului 240.
- Alibegu*, generalu turcu, impresóra Cracoviá dar' elu remane prinsu in man'a Venetianiloru 655.
- Alibingar* sêu Alibunar, notitia despre acestu locu intre Temisiór'a si Belgradu 715.
- Alidgiambegu*, sêu Adgilanbegu, principe mahomedanu, ale carui tieri le ocupa Orchanu 33.
- Ali Effendi*, istoricu turcu, citatu cu predilectiune de Cantemiru 141. Naratiunea lui despre cucerirea Constantinopolei 142—144.
- Ali Pasia*, *Capudanu*, sêu admiralu turcescu, comanda o flota pentru a cuceri insul'a Cipru 328. Cade mortu in lupta de la Lepanto 331.
- Ali Pasia*, generalulu lui Achmedu ocupa tóta More'a 308.
- Ali Pasia*, sub Mahomedu IV. ocupa prin assaltu Varadinulu 389.
- Ali Pasia*, mare veziru, obtiene pentru Cantemiru permissiunea de a continuá edificarea palatului seu 145. Decide unu procesu in favorulu crestiniloru 151. Discursulu seu catra Corcudu fiulu lui Baiazetu II. 166. Se face gubernatore de Tripoli in Siri'a, dupa ce Constantinu Catemiru l-a rescumperatu de la Poloni cu bani 490.
- Ali Pasia*, supranumitu *Sham Tirabolos*, se face mare viziru 665. Trimite unu Seraskier in Ungar'a 666. Se încerca a pune imperatu pe Ibrahimu in loculu lui Mustafa 673. Mustafa nu observa, si-lu confirma in veziratu 675. In urma è punitu cu mórte 678.
- Ali*, singurulu pe care Persianii ilu recunosc de successoru alu profetulu Mahomedu 192. 222. 288.
- Aliothmanu*, vedi Oliothmanu.
- Aloisiu*, unu officiaru spaniolu, trada Garbus'a la Turci, notitia despre elu 649. 650.

- Altymil*, urbe demoliată prin Mahomedu II 147.
- Amadi'a*, se supune lui Selimu I. 224. E suppusă Persiei 308.
- Amasi'a*, cucerită de Baiazetu I. 64. Residenti'a lui Mahomedu I fiulu lui Baiazetu I. 85. Unde-si edifica unu palatu superbu 98. Mahomedu II. pune guvernatore Amasiei pe fiulu seu Baiazetu 164. Baiazetu II. lasă a se construi acolo o Giamia pompôsa 202. Selimu I. petrece aici o iërna 217.
- Ambasadorii* cumu se primescu la curtea ottomana 390.
- Amendube Moldaviele* 273.
- Amuratu*, vedi Muradu.
- Amuriu*, este elu un'a si aceeași persôna cu Muradu I ? 43. Amiciti'a lui fașie cu imperatulu Cantacuzenu 44.
- Amze*, cetate aprôpe de Aleppo 289. 304.
- Anachoru*, cetate maritima se supune lui Orchanu 34.
- Anadol Hisari*, castelu asiaticu 133.
- Anadoli Muhasebedgi*, direttore de cabinetu 210.
- Anatoli'a*, devastată prin Turci 356.
- Anastasi'a*, din nobil'a familia a Bohuseștiloru , veduv'a principelui Duca, se marita dupa Liberaki, dar' i pare reu si móre 601.
- Ancutia*, fi'a lui Sierbanu Basaaraba , maritata dupa Petrascu , fiulu lui Michaiu 626.
- Ancutia*, fi'a lui Constantinu Brancovanu, maritata dupa Nicolau Rossettu 627.
- Ancyra*, cetate in Phrigia, cucerită prin Muradu I. 23. 44.
- Andalusi'a* , regatu in Spani'a , de unde au fostu alungati musulmanii 185.
- Andali'a*, cetate in Asia 110. 111.
- Andrevirius*, vedi Doria Andreas 297.
- Andronicu IV*. Pateologu, cere adjutoriu de la Muradu I. contra principelui Bulgariei 54.
- Andronicu*, din famili'a Rhangaviloru, barbatu fôrte eruditu in limb'a gréca etc. 136.
- Angeli*, instructoru in musica alu lui Dem. Cantemiru 217.
- Antab*, *Antakie*, cetati reduse sub potestatea lui Selimu I. 241.
- Antiochi'a*, unde nu se mai aude numele de creștinu 225.
- Antiochu*, vedi Cantemiru.
- Antoniu*, filosofu peripateticu 135
- Apafi*, Michael, principe Transilvaniei pusu de Turci 390. Primesce ordinu de . se intrunî cu Tökôli 460. Se supune imperatului Leopoldu 554. Si-i lasă in creditate tôte tierile 624. Notitia despre elu 624.
- Apeductele*, cumu le punu Albanesii 202.

- Apocaucu*, generalu faimosu, mare inamicu alu imperatului Ion Cantacuzenu 90.
- Aprixinu*, admiralu rusu, amicu intimu alu lui Demetriu Cantemiru 803 804.
- Apuli'a*, devastata prin Mahomedu II. 159.
- Arabadgi Ali Pasia*, se numesce Caimacamu in Constantinopole 637. Se face mare veziru 650 Este destituitu pentru avariti'a sa 651.
- Arabi'a*, ce estindere are 295.
- Arabii*, cumu tienu ei la Rai alu loru 238. Se supunu lui Selimu I. 242. 243. Multi dintre ei credu ca-si tragu originea de la Abrahamu 242. Cumu impartu ei lumea antica 294. 295 Rebeliunea si caderea loru sub Selimu II. 323. Ce nume de batjocura le dau Turcii 340. Se revolta sub Achmedu II 670 Dar' remanu batuti 685.
- Aradu*, cetate in Ungari'a, ocupata de Germani 528.
- Arak*, provincia in Persia, devastata sub Muradu IV. 369.
- Araf Pasia*, intra in Moldavi'a si impresora Soroca 653
- Aras* seu *Araxes*, fluviu in Persi'a 6.
- Archerib*, cetate data lui Muradu I. in feudu 55
- Archimandritu* curagiosu si inflexibilu 542.
- Ardebal* seu *Ardevil*, cetate principala in Persi'a 6.
- Argos*, in apropiarea acestei cetati batu Venetianii pe Turci 685.
- Arnaudu* seu *Arnaudia*, ce tierra este 56. Muradu II. o supune, si locuitorii t-ecu la legea mahomadana 126. Se revolta, si Mahomedu II. o supune cu totul 152.
- Arnautii* seu *Arnaudii*, se considera de cei mai buni soldati 709.
- Arnautu Abdi*, notitia despre elu 707.
- Arpa Emîni*, ce functiune are 211.
- Arslanu Begu*, remuneratu cu unu Sangiacu 294.
- Arslanu Pasia*, bate pe rebellii Arabi 685.
- Artimuru*, pusu guvernatore prin unchiulu seu Osmanu I. 21.
- Arzmahzar*, petitiune 562.
- Arzuhal*, petitiune, espunerea unei cause, etc. 501.
- Asdercan* seu *Astracanu*, regatu forte cunoscutu in Tatarsi'a 326.
- Askierai*, principe tataru, tatalu lui Menghili Ghierai 156.
- Astrologii*, ce crediementu au la Turci 602—604.
- Athen'a*, ocupata prin Muradu II. 114. Cucerita de Venetiani 557. Reocupata prin Turci 598.
- Atlaglicu Pasia*, guvernatore de Bosni'a 558.
- Atlu Mucabeledgi*, ce functiune are 210.
- Atmeidan*, hypodromu 753.
- A iust I*, regele Poloniei, cumu ilu numiau Turcii 340.

- Avloni'a*, ținut și cetate în Albani'a 291
Azaculu său *Azovulu* în man'a Rusilor 325. Ilu ocupa Țurcii 381. Ilu impresora Rusii 682. Si-lu ocupa 689. Ilu fortifica 720.
Azak Daghizi, marea azovica 325.
Azerbegianu. vedi Ozerbegianu.
Azisallah, mare Veziru, face pe Elkasib Mirsa guvernatoru Babiloniei 304.

B.

- Babadagi*, său Babadaga, residenti'a Pasiei de Silitria 445. 506.
Babiloni'a, vedi Bagdadu
Baciu, etc. cetati situate între Dunare și Sava 306.
Bacsisiu, daru ce dau Sultanii soldatiloru la încoronarea loru 323. Alte notiție despre acestu feliu de daru 582,
Badak Begu, allungatu de fiulu seu în Egiptu 159.
Badenu (Ludovicu principe de), faptele sale în Ungari'a 532. 597. Recucerese Transilvani'a 628. Apoi Lipp'a 648.
Bagdadu, situatiunea de astăzi a acestei cetati 71. Solimanu I. o ocupa 287. Arabii devastăza ținutul Bagdadului 324. Muradu IV. o impresora 366. 369. Si în urma o ocupa 374.
Baia eleganta, construita de Selimu II. 336.
Baiazetu I, casatori'a lui 54. Ajungerea sa pe tronul 61. Invinge pe Caramu Oglu 63. Alte victorii ale sale în Asi'a și în Europ'a 64—66. Remane învinsu în batali'a cu Temurlenki, și mure 73 Pentru cei s'a datu supranumele de Ildirimu 74. Fiii sei 75.
Baiazetu II Pentru a peregrinâ la Mecca, da regimulu în manile fiului seu Corcudu 163—165. După rentorcere prîmesce érasii corôn'a 167. Gemu fratele seu se revolta, dar remane batutu 168—172. Expeditiunile sêle bellice 184—187. Edifica o frumoasa Giamie în Constantinopole 188. Se resolve a dá imperiulu fiului seu Achmedu 193 Dar' în urma ilu da fiului seu Selimu 199. Mórtea lui 201. Calitatile și succesorii sei 202. Unu exemplu particularu de pietatea sa 203.
Baiazetu, mare veziru sub Muradu II. 106. 110.
Baiazetu, guvernatoru de Iconi'a, saluta pe parintele seu Solimanu I. 303. Prinde pe falsulu Mustafa și-lu pune în ferra 310.
Baiburud, cetate în Persi'a ocupata prin Selimu I. 218.
Bainski ruda cu Petriceicu, prinde pe Duca, principele Moldaviei, și-lu tramite în Poloni'a 417. 493.

- Bairam Pasia*, mare veziru sub Muradu IV. 373 Muradu ilu ucide cu man'a sa propria 374.
- Bakir-Kuresi*, urbe ocupata prin Mahomedu I. 87,
- Baku*. cetate in Armeni'a mare, asupr'a marei caspice 6.
- Balaceanu Matheiu*, se casatoresce cu Mari'a fi'i'a lui Sierbanu Canteuzenu 507.
- Balangicu*, faimosu capitanu sub Osmanu I. 21.
- Balanu*, boieriu din Romani'a, fiulu seu iea de soția pe Smaragd'a, fi'i'a lui Constantinu Brancovanu 627.
- Balassa*, fi'i'a lui Const. Brancovanu se marita 'dupa Manoil fiulu lui Andronicu 627.
- Balduin*, comite de Flandri'a, imperatu in Constantinopole 148.
- Baliadu*, tutoru lui Aladinu fiului lui Osmanu I. 19,
- Balibegu*, guvernatore de Semendri'a 255. Ocupa cetatile Suluk si Osek 265,
- Balidabri*, cetate in More'a, ocupata prin asaltu 126.
- Balikesre*, cetate ce se supune sceptrului ottomanu 33.
- Baltagii*, pórta numele de Chasculeri 348.
- Baltagilar Kiahaiasi*, capu regimentului de baltagi 639.
- Baltagi Mehemedu Pasia*, mare veziru, notitia despre elu 770—774.
Se face a dóu'a óra mare veziru 786. Refusa incercarile regelui Svediei de a impedeçà pacea cu Rusii 792.
- Barbarossa* vedi Chairedinu Pasia.
- Barbù Bassarabu*, la invasiunea Turciloru in Bessarabi'a se retrage in Serbi'a si de aici in Munteni'a 626.
- Barcanu*, cetate, capituléza la imperiali 491.
- Bardakci Mehemedu Celebi*, invétia music'a de la principele Demetriu Cantemiru 217.
- Barseni*, unu satu in Moldavi'a 790.
- Barzinu*, cetate ocupata prin Germani 552.
- Basbakikilu*, servitoriu Defterdariului 769.
- Bash Muhasebedgi*, ce functiune are 210.
- Basilii* séu Vasilie, principe Moldaviei, marita pe fia sa Roxana dupa Timusiu, fiulu lui Bogdanu capu alu Cosaciloru, si alte notitie despre elu 440. 542. Inimiciti'a sa cu Matheiu principe Romaniei 592. 593.
- Basilii* principe de Galicinu, generalu russy contra Tatariloru din Crime'a 554—555.
- Basre*, séu Balsora, cetate aprópe de Eufratu 324.
- Bassaraba*, familia vechia in Romani'a 626. Constantinu Brancovanu isi apropria acestu nume 627.

- Basta*, Georgiu, generalu transilvanu, ucide pe Michaiu in modulu celu mai perfidu 626.
- Bistergimanu*, primu intreprate 595.
- Bath'a*, cetate in Europ'a cucerita de Turci 54.
- Batista la gatu*, frasa turcésca 96.
- Batsca*, districtu intre Tisa si Dunare 738.
- Battal Othmanu Aga*, è tramisu in Asi'a pentru a ucide pe Daltabanu Mustafa Pasia 718.
- Bavari'a* (principe electoralu de) observa miscarile Turciloru 512. 652. I bate 551. Ocupa Semendria 596 si Belgradulu 597. Responsulu la delegatii lui Solimanu II, care cere pace 597.
- Becri Mustafa*, seduce la betia pe Muradu IV; istoria interessanta despre elu 376. 377.
- Beg-Basar*, cetate pe unde Sheitan Kubi isi propagă eresiele sale 190.
- Beglerbegu*, ce insemnéza acestu cuventu 45 Ce functiune este 116. Alte notitie despre acestu nume 227.
- Begleri*, unu poporu m abomedanu 127.
- Beglikci*, ce functiuni are 210
- Begu-Mirza*, principe din famili'a Cantemiru, impedecca desolatiunea Moldaviei 539.
- Behtisi si Beredgik*, cetati ocupate de Selimu I. 241.
- Beitul-Mali-Muslimi*, bani publici la Turci 246
- Bekir Aga*, guvernatore de Leuca (S-ta Maura), se preda dupa asediul de 17 zile 509. 510.
- Bekir Pasia*, dis'a unui poetu despre elu 492.
- Bekdash Hagi*, monachu turcu 50.
- Beldesse*, cetate in Morea, Mahomedu II. o prevede cu o buna garnisona 147.
- Belgradu*, notitia despre acésta cetate. Muradu II, in vanu o impresóra 117. Assemenea Mahomedu II. 147. Solimanu I o cuceresce 255. Germanii o cuprindu de la Turci 596. Turcii o cuprindu érase 620 Germanii in vanu o impressóra 662. 663. Prin pacea de la Carlovi-tiu se concede a se fortificá 738.
- Ballastinu*, urbe in Slavoni'a, cucerita de Germani 553.
- Bellizariu*, faimosu capitanu 134.
- Bendaru* la romani *Tighina* aprópe de Nistru, data Turciloru 273.
- Beni Achmeru*, principe saracenu alungatu din Spani'a 327.
- Beni Omeru*, din triburile arabice se revólta in contra lui Selimu II 323. 324.
- Beni Umnie*, cine a fostu acesta 230.
- Beraah*, cetate la fluviulu Cyrus in provincia Ozerbegianu 6.

- Berber Bashi*, ce însămnă 172. Astuti'a lui sub nume de Mustafa 172—175. Ce funcțiune are 633.
- Bergame*, cetate ce se supune sceptrului ottomanu 33.
- Besiktasi*, unu satu aprópe de Constantinopole 134.
- Besli*, cavaleria usióra la Turci 497.
- Beslik*, moneta turcésca 221.
- Bessarabi'a*, Petriceicu o devastéza 492. Polonii vreau se o cuprinda, dar' nu le succede 649.
- Betia*, esemple rari de betivitate 376. 440.
- Bialocerkiev*, cetate, se lasa Poloniloru 433.
- Bickia*, urbe in Bosnia, unde a fostu esilatu Daltabunu Mustafa Pasia 717.
- Bidjiane*, cetate ocupata de la Spanioli 313.
- Biladulgebelu*, provincia in Persia 6.
- Biserica*, la Santii Apostoli in Constantinopole se dexima din ordinulu lui Mahomedu II. 150.
- Biserici noue* se potu edificá in Constantinopole 617.
- Bithini'a*, provincia cucerita prin Osmanu I. 21.
- Bithlis*, urbe in Persi'a 288. Chanulu de acolo se offere cu tóte cetatile sale lui Solimanu I. 289.
- Blacherna*, nu departe de Constatinopole 134. Aici a fostu óre-candu o manastire dedicata Santei Maria Vergine 145.
- Blasiu Scaevophilax*, filosofu peripateticu 135.
- Bog séu Bug*, odinióra Hipanis, fluviu fórté cunoscutu intre Dnistru s; Dnipru 446.
- Bogazghecid*, canalu, vedi Giuzelhisar 67.
- Bogdania*, numescu Turcii Moldavi'a de la numele lui Bogdanu, care cellu dântáiu s'a facut tributariu Turciloru 55.
- Bogdanoviciu* Procopiu, delegatulu Russiei la pacea de la Carlovisiu 736.
- Bogdanu*, principe Moldaviei, fiulu lui Stefanu celu mare, tramite unu delegatu la Solimanu, si-i offere sub certe conditiuni amenduóe Moldavieie; notitia despre elu 271—273. Merge insusi in persóna la Solimanu 274—276.
- Bohusiu*, familia nobila in Moldavi'a 601.
- Boianu*, satu in Moldavi'a 518.
- Bolina*, fortaretia in Europ'a cucerita de Muradu I. 55.
- Bolov'a* urbe in Asi'a, unde Isfenderbegu se supune lui Muradu II. 113.
- Borak*, numele asinului cu care Mahomedu profetulu s'a suitu in ceriu 130.
- Boruxeni*. trompetari 13.

- Bosni'a*, cucerita prin Mahomedu II. 151. Apoi prin Baiazetu II. 185. Muradu IV. pune Beglerbegu in Bosni'a pe rebellulu Abassa 369. Germanii batu pe Turci in Bosni'a 597. Si o reducu mai tóta in postestatea loru 716, Dar' Daltabanu Mustafa Pasia o reocupa 719.
- Bossutu*, unu fluviu ce se vérsa in Sava 738.
- Bostangi Bashi*, ce titlu i se mai da 45. Ce autoritate are 246—247. Dupa destituirea lui Mahomedu IV. saluta imperatu pe Solimanu II. 579—580. Se numera intre Koltuk vezirleri 633.
- Bostangii*, corpu de soldati 687.
- Bostangi Mustafa Pasia*, bate pe Poloni; notitia despre elu 490.
- Bostra*, cetate in Syri'a ocupata prin rebeli Arabi si reocupata prin Daltabanu 717. 718.
- Boza*, o specie de beutura usitata la Tatari 187.
- Braila*, ocupata de Rusi, apoi lasata Turciloru 790.
- Brancovanu Constantinu*, obtiene cu mari summe de bani unu Chatierifu de la Sultanulu etc, alte notitie despre elu 476. Petrunde in Transilvani'a, si prin curs'a sa cade prinsu generalulu Heusler 624—628. Descrierea familiei sale 624—627. Obtiene de la marele vizeru Damadu Hasanu Pasa exilarea principelui Demetriu Cante-miru, alu carui mare inamicu erà 734. Dè la cine capetà bani 747. Este acusat de tradare ca a primitu de la Tiarulu ordulu S-t. Andreiu 887. Nu-si tiene cuventulu façe cu Petru I. Tiarulu 789. Acestu Brancovanu a fostu ucisu cu patru fii ai sei in piati'a publica a Constatinoplei 476. 627.
- Brancoveni*, unu satu in Romani'a datu lui Preda de prinnipele Mateiu 625.
- Brancovicu*, vechia familia bulgara 625.
- Brodu*, urbe mica in Bosnia 597.
- Brown*, Dr. descrie podulu de la Essecu 533.
- Bucata de pamentu* câtu o pele de buou 132.
- Buciaci*, localitate in Poloni'a, unde Mahomedu IV. s'a pusu in castre 408.
- Buda*, cucerita prin Solimanu I. 263. Ocupata prin Germani 268. Reocupata prin Solimanu 270. Germanii o impresóra 283. Solimanu o elibera 284. A dáu'a ora 298. A trei'a óra 504. A patr'a ora 528. In fine cade in man'a imperialiloru 531.
- Buddanu*, comite, despre care se dîce ca a lasatu libera trecere Turciloru la Iaurinu 471.
- Budgiacu*, vedi Bessarabi'a.
- Buhurdgi Oglu*, artistu in musica vocale 217.
- Buiuk Emir Ochor*, stabulariu, vedi Koltuk-vezirleri 633.

Buiukli Mustafa Pasia, se face Seraskieru in contra Poloniloru 525. Notitia despre elu 525. 526. Merge in contra Poloniloru, si da ordinu Tatariloru a devastà Moldavi'a 538. 539. Urmareste pe Poloni si omòra multi dintre ei 629. E numitu mare veziru 656. Istori'a sa cu Misri Effendi 656—661. Pléca din Adrianopole si merge spre a liberà Belgradulu 662—663. Rentorsu acasa este destituitu din veziratu 665.

Buikli seu *Biikli Oglî*, tatalu lui Mehemedu Begu 220.

Buiuk-Teskeredgi, ce functiune are in Divanu 584.

Buluk Agalari, comandantii regimentelor de Jeniceri si de Spahi 581.

Burgazu, dupa caderea Constantinopolei se preda si acésta cetate lui Mahometu II. 146.

Burgi Vaik, fortaretia apròpe de Aleppo 228.

Burhan Sultanu, se offre dimpreuna cu tóte tierile sale lui Solimanu I. 303.

Buri, urbe ocupata prin Mahomedu I. 97.

Burzinu, cetate in Slavoni'a ocupata prin Germani 552.

Busbecque, se face provocare la elu 710.

C.

Caabe, vedi Mecca 129.

Cabarta, principe de Cercassi'a, faptele lui in contra lui Caplanu Ghirai 181—183.

Cabartani, poporu din Crimea, imbraçoséza Mahomedanismulu 179—180.

Cabist Agem, apera religiunea christiana 265.

Cacavela Ieremia, predicatoru renumitu, si instructoru in filosofia alu lui Dem. Cantemiru 136.

Căciule rosie, Muradu I. lasa a se face pentru tóta armat'a sa 55.

Cadarvulu unui Mufti aruncatu in mare 759.

Cadi séu Kazi, judecatori in sate; sunt la Turci ocea ce sunt episcopii la crestini 40.

Cadiulasker, judecatoriu in armata, are rangulu unui patriarchu la crestini 40. In divanu unulu sta de-a-drépt'a si altulu de-a-stang'a vezirului 610.

Cadrii, monachi turci 51.

Cafenelele publice sunt oprite prin unu edictu alu lui Muradu IV. 371.

Caftanu séu Chilatu, câte clase sunt 229.

- Caiahisar*, cetate, se supune Ottomanilor 23.
- Caietbai*, principe de Egiptu, promite ajutoriu lui Gemu contra fratelui seu Baiazetu II. 169. Inimiciti'a sa cu Baiazetu II. 178. Atitia pe Kiorsiah in contra lui Olaidevletu sustionutu de Baiazetu II. 184. Mórtea sa 184.
- Caimacamu Pasia*, locu-tiitoriulu marelui Veziru 246.
- Cairo*, turcesce Misr, aici prin concessiune Sultanului se bate moneta 13.
- Calaili Ahmedu Pasia*, istori'a sa cu Feriole, ambasadorulu Franciei 733. Se face mare veziru si è mare inamicu alu crestiniloru 767—769. In urma este destituitu, si exilatu in insula Coos 770.
- Calamita*, cetate ocupata prin Venetiani de la Turci 522.
- Cale*, ce cetate este acést'a 98.
- Calemgiu*, directori de cancellarie 610.
- Calenderbegu*, fiulu lui Bektasi Hagi, rebellu periculosu in Asi'a 264.
- Calenderu Oglu*, brigantu renumitu 356.
- Calepinu*, se pretinde a fi fostu fiulu lui Baiazetu I., Dar' è nume coruptu din Celebi 76. Sub Calepinu se intielege Solimanu Celebi, a-deveratulu fiu alu lui Baiazetu I. 77.
- Calga*, mare generalu alu Tatariloru 539.
- Calloconias*, guvernatore de Callipole, se oppune lui Solimanu, dar' in urma capituléza 36.
- Calinicu*, patriarchu de Constatinopole 39. Móre cà patriarchu 136. Elu a fostu mai întâiu arhiepiscopu si metropolitu in Prus'a 657.
- Calipole*, se preda lui Solimanu, fiulu lui Orchanu 36.
- Camboso Mehemedu Aga*, instructoru de musica la Turci 217.
- Camenzanton*, cetate fortificata prin Petru I. 742.
- Camere* séu cancellarii (Calem) duóe-spre-diece 210.
- Caminieti*, cetate la fronteri'a Poloniei, Mahomedu IV. o impresóra, si capituléza 407. O impresóra Polonii dar' in vanu 423—425. Polonii renuncia la ori-ce dreptu asupr'a cetatei Caminieti 432—433. Ei o impresóra din nou, dar' se retragu la apropiarea Turciloru 555. Se restituie Poloniloru prin pacea de la Carlovitiu 738.
- Candi'a*, Turcii o impresóra si dupa lungi si grave lupte o ocupa 324—400.
- Cane'a*, urbe in insul'a Cret'a, o ocupa Turcii de la Venetiani 385. Venetianii o impresóra dar' fara efectu 654.
- Canegotti*, generalu Venetianu bate pe Turci 664.
- Canin'a*, ocupata prin Venetiani 631. Si reocupata prin Turci 632.
- Cantacuzenii*, se díce ca au coruptu pe unu medicu cu numele Timonu pentru a inveninà pe Grigorie, domnu alu Romaniei 149. Ei ame-

- rintia pe Constantin Brancovanu ca vor midi-loci destituirea lui déca va continuà a mai usurpá numele loru 626.
- Cantacuzenu Constantinu*, stolniculu, se díce ca a inveninatu pe fratele seu Sierbanu 507. Marita pe fia sa Elena dupa Mateiu, fiulu lui Preda 624. 625. Insulta pe Brancovanu ca a cutediatu a usurpá numele de Catacuzenu 626.
- Cantacuzenu Demetriu*, principe Moldaviei in locul lui Duca; notitia despre elu 494. 506. 507. Se încérca a luà viéti'a lui Constantinu Cantemiru 508.
- Cantacuzenu Ión*, imperatulu Constantinopolei, isi marita pe fia sa Theodora dupa Orchanu imperatulu Turciloru; notitia despre elu 29. La rugarea sa, Orchanu restituie lui Accebegu cetatea Dydomothycon 38. Recurge la Turci pentru a bate pe crestini 43. Ruinele superbeleru sale palatiuri in Sylebri'a 90.
- Cantacuzenu Sierban*, principe Rumaniei, notitia despre elu 506. 507.
- Cantemiru Antiochu*, fratele lui Demetriu; la elu in curte s'a tieniu foarte multu timpu unu anume Maxudu 401. Parintele seu Constantinu ilu tramite cá ostatecu la Constantinopole 509.
- Cantemiru Constantinu*, principe Moldaviei, esecuta o rugare a unui generalu turcu 214. 215. Rescumpera cu bani de la Poloni pe Bostangi Mustafa Pasia si pe Ali Pasia 490. Notitia despre elu 508. Regele Poloniei ilu solicita a-i tienie partea 516. Responsulu seu si consiliulu ce da Poloniloru 517. Consiliulu ce da Turciloru 519. Atacatu de Poloni, i bate cu rusine 520. Sobieski ilu invita se lege aliantia cu elu in contra Turciloru 536. Responsulu seu 537. Merge la castrele Turciloru 538—540. Tramite armat'a sa in contra Poloniloru, si-i bate cumplitu 543. Prin unu edictu opresce locuitoriloru de a da séu a vinde bucate Poloniloru 628. Se intrepune la Seraskierulu a nu persecuta pe Poloni 629. Le tramite insusi provisiuni, fiudu ca muriau de fóme 630.
- Cantemiru Demetriu*, autorulu acestei istorii, se escusa ca n'a tractatu mai pe largu faptele lui Solimanu 7—8. Conversatiunea sa cu Saadi Effendi, de la care a invetiatu turcesce 39. Observa ca inexacta este scrierea lui Phranza despre fii lui Baiazetu I. 75. Spune pentru ce a urmatu mai bine pe istoricii turci de cátu pe istoricii crestini 79. 89. Intre ruinele de la Sylebri'a a gasitu o bucata de porfiru gravatu, care l-a conservatu in palatiulu seu din Constantinopole 90. Cunoscinti'a sa cu Ibrahimu Begu 102. A invetiatu elementele filosofiei de la doctul grecu Jacomiu 135 A luat lectiuni in principiile lui Thales de la arhiepiscopulu Meletiu, si in studiulu filosofiei de la ieromonachulu Ieremi'a Cacavela 136. Unele scrieri si colectiuni ale

sale cadu in manile lui Maurocordatu 144. Isi edifica unu palatu in Constantinopole, care-lu incepuse anca socrulu seu Sierbanu Cantacuzenu 145. Apera processulu unoru crestini contra Turciloru 151. A invetiatu music'a in cinci-spre diece ani de la Kiemani Ahmedu si de la Angeli 217. A instruitu chiar elu pe altii dupa unu metodu alu seu propriu si a compusu o carte despre musica 217—218. Pórt'a ottomana ilu onoréza cu unu chilatu 229. Isi procura cu marisumme de bani copie de pe portretele Sultaniloru 233, Conversarea sa cu unu turcu despre cultulu imaginiloru la crestini 233. 234. A cumperatu cu 25,000, de thaleri unu palatu in satulu Ortakioi 366. Conversarea sa cu Hasnadar Ibrahimu Pasia despre Tököli 464—465. A luatu de soçia pe Cassandra, fii'a lui Sierban Cantacuzenu 507. Cine au fostu fratii si surorile lui 508. Originea familiei Cantemiru 539. Ideele sale despre modulu de a atacá pe Turci séu de a se aperlá in contra loru 710. 711. Istori'a sa cu soldatii turci dupa ce a scapatu din batali'a de la Zenta 714. Amiciti'a sa cu Daltabanu Mustafa Pasia 716. 717. Amenintiatu de un mare periclu, s'a refugiatu in palatulu ambasadorelui francesu 734. Se face domnu Romaniei sub titlu de domnu alu Moldaviei 787. VEDIENDU ca port'a ottomana nu-si tiene cuventulu, se da in partea Tiarului si incheia tractatu cu elu 788. 789. Merge intr'adjutoriu Tiarului 791. Tiarulu ilu apera contra pretensiunei Turciloru 793. Viéti'a lui Demetriu Cantemiru 795—807.

Cantemiru Theodoru, tatalu lui Constantinu, mosiulu lui Demetriu, a fostu ucisu prin Tatarii din Budgiacu 508.

Canuni, supranumele lui Solimanu I, explicatiunea acestui cuventu 253. Pentru ce i s'a datu acestu nume 319.

Capciatcani, poporu sciticu 156.

Capitala, ce cetate intielegu Turcii aci 330.

Caplanu Ali Pasia, este numitu seraskieru contra Venetianiloru 631.

Tiene in frénu pe Albanesi si reocupa Canin'a si Vallon'a de la Venetiani 632,

Caplanu Ghirai, chanulu Crimeei tatarice, obtiene permissiunea de la Pórt'a de a face incursiune in Circassi'a 181. Abia scapa cu vre-o câti-va omeni ai sei 183. Devastéza Poloni'a, petrunde pên' la Lembergu si face 14,000 de prizonieri 682. Promitte adjutoriu lui Mazzeppa hetmanulu Cozaciloru contra tiarului Petru I. 779. Este destituitu si tramisu in esiliu 781. Descopere fraud'a vezirului Ciorlulu Ali Pasia 782

Caplanu Mehemedu Pasia, guvernatore de Aleppo, este insarcinatu cu impresurarea Leopolei 408.

- Caplanu Pasia*, generalu turcu, notitia despre elu, si significatiunea numelui Caplanu 450. Faptele sale contra Russiloru 450—454.
- Caposuivaru* seu *Caposvar*, cetate in Ungari'a, o ocupa de la Turci principele de Badenu 532. 534,
- Caprara* (Albertu conte de) este tramisu din partea lui Leopoldu ca ambassadoru extraordinaru la Porta 460. 461. Marele veziru ilu tramite la Buda 471. Impresora cetatea Cassovi'a 514. Merge intr'adjutoriuulu trupeloru brandeburgice la Buda 530. Respinge pe Turci cari impresorasera Titelulu 666,
- Capudanu Pasia*, ce privilegiu are 733.
- Capudgilar Kiahaia*, se numera intre Koltuk vezirleri, si se numesce de regula Pasia cu trei tuguri 633.
- Capudgi Pasia*, fiulu lui Bostangi Mustafa Pasia, era stimatu la curte pentru frumosele sale calitati 490.
- Capu-Kiahaia*, insamna residente pre langa curtea ottomana, precumu a fostu Ghica inainte de a se face domnu Romaniei 419.
- Capuli Derbent*, vedi Kiss-Derbent.
- Caputulu lui Mahomedu*, cumu ilu conserva si-lu veneraza Turcii 130.
- Cara-Agad*, cetate in Asi'a unde Mustafa falsulu a fostu decapitatu 110
- Caracasiu Mehemedu*, se pune in fruntea rebeliloru contra lui Mustafa II. 752. E condamnatu la morte prin ordinulu lui Achmedu III. 765,
- Carachanu*, guvernatore de Diarbekir. istori'a sa 219—223.
- Caracin*, cetate, se supune Ottomaniloru 23.
- Carakuluk Aga*, Kislar Agasi, denuncia pe marele veziru Kioprili Mustafa Pasia 638. 639. Este tramisiu in exiliu 645.
- Cara Devletu, Shah*, devastaza Amasi'a sub Mahomedu I., care ilu bate, ilu prinde si-i taia capulu 95.
- Caraffa*, generalu la Germani, ocupa cetate S-tu Nicolau 528. Intra in Ungari'a-de-susu 532. Bate pe Tatars aprupe de Segedinu 534. Ocupa Lipp'a si alte cetati de la Turci 596.
- Caragais*, cetate data lui Muradu I. in feudu 55.
- Cara Halil Pasia*, faimosu generalu turcu, pe care istoricii crestini ilu numesce Chairadinu seu Caratinu 49.
- Carahisaru*, cetate cucerita prin Osmanu I., unde apoi se asiedia cu locuinti'a 15.
- Carahisaru Sharki*, cetate ocupata prin Mahomedu II, pote ca e Ar-senga 155.
- Cara Ibrahimu Pasia*, caimacamu de Constantinopole se face mare veziru; notitia despre elu 499. Se adopera a imblandi pe Venetiani 502. Numesce pe Sieitanu Ibrahimu Pasia seraskieru contra Germaniloru si pe Ainedgi Solimanu Pasia contra Poloniloru 503. Perde-

- rile in Ungari'a si in More'a i facu multe grigi 522. 523. Pentru a se sustiené in veziratu condamna la mórte pe Sieitanu si pe altii 525. In urma Sultanulu ilu destituie 517. Acestu Cara Ibrahimu Pasia a destituitu pe Alexandru Maurocordatu din functiunea de interprete, dar' dupa aceea éراسi l-a reabilitatu 594.
- Caramani'a*, regatu in Asi'a minore, situatiunea si estinderea sa 79. 80. Este cucerita prin Baiazetu I. 64. Si apoi prin Mahomedu II. 152.
- Caramanu Ogli*, satrapu séu principe de Caramani'a , a luat in casatoria pe sor'a lui Baiazetu I. 61. Devastéza tierile ottomane in Asi'a, dar' remane batutu, si cade in manile lui Baiazetu I., care lasa se-i taia capulu 64.
- Caramanu Ogli*, fiulu celui precedentu, primesce la sine pe Musa Celebi, care era persecutatu de fratele seu Solimanu 79. Nevalesce in Bithini'a si petrunde péné la Prus'a; 'dar' Mahomedu I. ilu iérta si-lu primesce in gratia 95. 96. Se revólta a dóu'a óra , si a dóu'a anca este agratiatu 97. Se revólta contra lui Muradu II, impresóra Andali'a, dar' lovitu de unu glontiu cade mortu 110.
- Caramanu Ogli Ibrahimu Begu*, probabilu fiulu celui precedentu, ofere tierile sale lui Muradu II. 114. Se revolta ; dar , Muradu II, pe a carui sora o luase in casatoria , ilu iérta 115. Elu se revólta din nou, dar' éراسi este agratiatu 118. 119. Dupa abdicarea lui Muradu, invita pe regele Ungariei la resbellu contra Turciloru 120. Cere pace de la Mahomedu II. Si i se accórda 132. Móre, si unulu din fii se remane principe Caramaniei 151. 152.
- Caramanu Pasia*, comandante cetatiei Caminieti 215.
- Cara-Mehemedu Aga*, conversatiunea sa cu Mufti asupra lui Daltabanu Mustafa Pasia , si apoi cu acest'a 721. 723 724 Notitia despre elu 747.
- Cara Mehemedu Pasia*, guvernatore de Aleppo , è tramisu cu o parte a armatei in contra Russiloru 450. Notitia despre elu 487.
- Caramida*, din pulberea de pe vestmintele unui Sultanu 203.
- Cara-Mustafa Pasia*, caimacamu, comanda a treilea atacu asupra cetatiei Caminieti 407. Se face mare veziru ; cuvintele sale la ostentatiunea ambasadorelui polonu 436. 437. Notitia despre elu 447. 448. Este pentru resbelu contra Russiloru, si merge contra loru 448. Impressóra cetatea Cehrinu 449. Si o ocupa 451. Face pace cu Russii 454. Este, si se decide pentru resbellu contra Germaniloru 456—459. Tramite ajutoriu lui Tököli 460. Ca comandante alu armatei contra Belgradului, tiene unu consiliu generalu bellicu 463. 464. Pléca spre Iaurinu 471. Castiga pe Ieniceri pentru a impressora Vienn'a

472. Apare înaintea Viennei și o împresoară 474. Își pune în capu a se face imperatu în Occidentu 474. 475. Continuă obsidiunea Viennei 478. Tramite 20 de mii de ómeni într'ajutoriu lui Tököli 480. Tiene consiliu cu generalii sei 482. Discursulu seu 483. Impune prin auctoritatea sa ; da ordinu a ucide pe toti captivii 486. Turcii fugu dinnaintea Viennei, și fuge și elu 487. 488. Resbunarea sa asupra Pasialiloru 489. Fortifica Strigoniulu și Uivarulu, și se pune în castre la Bud'a 490. Se escus-a înaintea Sultanulu și promitte a luà Vienn'a 495—497. Sultanulu ilu confirma din nouu în dignitatea sa 497. Face false raporturi ; falsitatea se descopere ; în urma este strangulatu ; și în loculu lui s'a numitu mare veziru Cara Ibrahimu Pasia 498. 499.
- Caransebesiu*, Mustafa II. ilu ocupa de la Germani 681. Nu è permisu a-lu fortifica 737. 738.
- Carapherie*, cetate ocupata prin Shahin Lala 54.
- Caratovz*, cetate în Europ'a cucerita prin Baiazetu I. 61.
- Carebaghi Mehemedu Chanu*, generalu persianu, remane batutu cu tóta armata sa prin renumitulu Ferhadu Pasi'a 347.
- Jarebegu*, provincia în Persi'a, pare a fi patri'a natale a lui Carebaghi Mehemedu Chanu 347.
- Care-Emid*, emidii negri, unu poporu ce locuiesce în Diarbekir 219.
- Cariophilu Ion*, grecu, predicatoru renumitu 135.
- Caristiranu*, cetate unde s'a retrasu Mustafa II. dupa ratificarea tractatulu de pace de la Carlovitiu 740.
- Carli Elibegu*, admiralu turcu, Solimanu I. ilu tramite cu o flota mare contra Spaniei 311.
- Carlina*, cetate în Greci'a, ocupata prin Muradu II. 114.
- Carlovitiu*, cetate între Belgradu și Petrovaradinu, unde s'a încheiatu tractatulu de pace între imperatulu Leopoldu și Sultanulu Mustafa II. 735. 736.
- Carol VI.* duce de Lorena, vedi Lotaringi'a.
- Carolu XII.* regele Svediei merge la Turci 776. Face resboiu Poloniei 777. 778. Își pune în capu a detrona pe tiarulu Petru I. 779. După perderea de la Pultova se refugia la Turci 780. Acusa pe Vezirulu la Sultanulu 781. Sta de Turci a rumpe cu Russi'a, și tramite Sultanulu portretulu Tiarulu 783. 784. Î se facu mari onoruri și promisiuni din partea vezirulu 787. Se încérca, dar' în vanu, se impedece pacea cu Russi'a 792.
- Carpatii*, marginea Moldaviei spre Transilvani'a 273.
- Casab Bashi*, primu macelariu alu curtiei 746.

- Casanu* séu *Casganu*, etymologi'a acestui cuventu ; si cui se da acestu nume 422.
- Casichù Voda*, Çepesiu Voda, denéga turciloru tributulu; pentru ce is'a datu acestu nume 149.
- Casimbeg*, ilu tramite tatalu seu in ostaticu la Muradu II; suditii parintelui seu ceru de la Muradu, se-lu faca domnu 113.
- Casim-Giuni*, ce intielegu Turcii sub acestu cuventu 372.
- Casimuru*, regele Poloniei 536.
- Casimu Pasia*, Beglerbegu de Romeli'a pune la fuga pe Moracrali, si face mare préda intre crestini 115. 116.
- Casimu Pasia*, guvernatore Temisiórei, si in urma mare veziru 306.
- Casimu Sigili*, certificatu 373.
- Cassovi'a*, cetate in Ungaria, ocupata prin Tököli, 460. Caprara o impresóra si cade in man'a Germaniloru 516.
- Castamoni*, séu Costamoni, cetate in Asi'a, unde Baiazetu I. pune o garnisóna 65. Osmanu Pasia sub Muradu III. se pune aici in quartiru de iérna 344.
- Castel-Fornese*, impresoratu si ocupatu de Venetiani 556.
- Castriotu Georgiu*, cine a fostu acest'a 125. 126.
- Casu* in care Turcii tienu ca le e permisu a ucide pe captivi 96.
- Cathirga Ilimani*, portu spre marea marmara 149.
- Cavalla*, cetate ocupata prin Lala Shahin 55.
- Cazi*, vedi Cadi.
- Cedrenu*, citatu, 264.
- Cehrin*, capital'a Cozaciloru , Turcii o impresóra 449. Si o cucereseu 451.
- Celebi*, significatiunea acestui cuventu, si cui se da asta-di acestu cuventu 58. Din acest'a au derivatu numirile corrupte de Calepin, Cabelin, Ciricelebis 76. Istoricii crestini dau aceste numiri lui Solimanu Celebi 77.
- Cemsad begu*, cetatiani din Diarbekir ilu tramitu la Selimu I. pentru a-i primi sub protectiunea sa 220.
- Cephaloni'a*, Turcii o cedu Venetianiloru 189.
- Cercassiani*, notitia despre acestu poporu 179—183. si 225. 226. Pentru unu escesu i bate Selimu de-i stinge 226—229. Isi alegu rege pe Tumanbai 236. Selimu érase i bate 237. Lasa de spendiura pe Tumanbai, decapiteză peste 30 de mii de cercassiani 240.
- Cercassu*, regele Egiptului primesce in tier'a sa pe Badak begu 159.
- Cerchesu Mahomedu Aga*, saluta imperatu pe Mustafa II. 674. Nasce-rea, educatiunea si functiunile sale 675. Alte notitie despre elu cá gubernatore in Ierusalimu 756—758.

- Cerchesu Mehemedu Pasia*, mare veziru, bate pe rebellulu Abassa Pasia, si móre; de la fratele seu a cumperatu Cantemiru unu palatu aprópe de Constantinopole 366.
- Chairbegu*, guvernatoarele Damascului, se plange lui Selimu I. contra lui Gavri, sultanulu Cercassianiloru 227. Se face guvernatore Egiptului 241. Móre lasandu dupa sine thesaure immense 258.
- Chaireboli* séu Charipolis, pare a fi Cristopole 36.
- Chairedinu* séu Chairudinu Pasia, piratariu faimosu, se face admiralu la Turci 286. 291. Devasta Apuli'a 291. Cuceresce regatulul Yemen 294. Bate duóe flote crescine 297. Impresóra si ocupa Nova 298.
- Chalculvadi*, ce castelu este acest'a 336.
- Chalife* séu Calfe, ce servititiu au 210. 453.
- Chamutia*, numele ieniceriului care a strapunsu calulu lui Vladislau, regelui Ungariei 122.
- Chan*, in limb'a arabica insémna domnu séu principe; curtea ottomana da acestu titlu numai regelui Crimeei 3. Si fiiloru sei titlu de sultanu 14.
- Chanulu Crimeei tatarice*; cumu se crescú fiii lui 180. 181. Cumu se alege si se confirma in dignitatea sa 186. 187. De si suppusu Turciloru, nu doresce totusi ca ei se subjuge Poloni'a 429. Denuncia lui Mustafa II. preparativele bellice ale rússiloru 741.
- Charcov*, cetate la fluviulu Donetiu 179.
- Chaseki séu Haseki Aga*, alu doile comandante alu Baltadgiloru 639. Primesce ordinu de a lua viéti'a lui Kibleli Ogli 744. E tramisú la Aga Ieniceriloru cu ordinu de a aresta pe marele veziru 773. 774.
- Chasekine*, séu concubine, favorite ale Sultanului 458.
- Chateauneuf*, ambassadorulu Franciei pre langa port'a ottomana se oppune pazei 600. Indémna pe Kioprili a continua bellulu cu Germani'a 609. Se oppune a dóu'a óra pazei 651. Totu mai incurca mesurile de pace 665. 666. E revocatu in patria, si inlocuitu prin Feriole 732.
- Chatibu*, ce este acest'a 288.
- Chatige*, sor'a sultaniloru Mustafa II. si Achmedu III. veduv'a lui Musahibu Pasia, consórt'a lui Silahdar Hasan Pasia, insoçiesce pe barbatulu seu la Nicomedi'a 764.
- Chatisierifu*, explicatiunea si insemnatatea acestui cuventu 231. 232.
- Chersonesu*, peninsula in Crime'a tatarica 742.
- Chiefala*, cetate ocupata prin Venetiani 522.
- Chilatu*, Caftanu, ce se da Veziriloru si altoru persóne insemnate; sunt trei clase de caftane 229.
- Chio*, capital'a insulei de acelasu nume; Venetiani o cucerescu 666. Istori'a religionara in acea insula 666—669. Turcii o reocupa 685.
- Chirvati*, ce poporu sunt acesti-a 284.

- Chisrelles*, S-tu George, vedi Casim-Giuni 372.
- Choniates*, Niceta, se face provocare la elu 557.
- Chosrevu Pasia*, mare veziru sub Muradu IV. cuceresce Erzerimulu 368. Impresóra in vanu Bagdadulu 369.
- Chotinu*, cetate in Moldavi'a, o reocupa Turcii de la Poloni 362. Lupta terribile intre Poloni si Turci innaintea acestei cetati 417—419. In urma Mahomedu IV. o reocupa 424.
- Chrisanthu*, patriarchu Ierusalimului succesoru lui Dositheiu 136.
- Christiana* religiune, cumu o apera unu turcu 265. Si apoi unu crestinu grecu 401. Cumu o lauda unu turcu fórte celebru 657.
- Christianii* séu crestinii, ce nomenclatura le dau Turcii 66. Ce tributu dau Turciloru pe anu 143. 613. Cumu le e permis a-si edifica bisericele 453. Cumu sunt tractati in Constantinopole 767—769,
- Christianii*, scritori-istorici despre Turci sunt in generalu reprobati 79. 84. 86. 91. 117. 120. 141.
- Christodolu*, faimosu architectu grecu, edifica o Giamia in Constantinopole din ordinulu lui Mahomedu II; recompensa ce a primitu 150. Actulu de donatiune a unei strade in Constantinopole 232.
- Christopole*, vedi Chaireboli 36.
- Chudavendighiar* séu Chodavendicar, ce insemna si pentru ce Muradu I. si-a luat acestu nume 44.
- Churzem Siah*, este alungatu din tierile sale si ucisu prin Ginghischanu 4.
- Chutbé*, formula usitata la Turci in rugatiunile publice 14.
- Cialduranu*, unu siesu spatiosu langa Tibris 209. Cetate fórte bine intarita in Persi'a 340.
- Cialik Achmedu Aga*, saluta imperatu pe Mustafa II; nascerea, si alte eveneminte ale sale 674. Rebelii ilu punu Aga Ieniceriloru 753. Achmedu III. ilu intaresce in'acésta dignitate 763. Alte notitii despre elu 763. 764. Achmedu ilu face Pasia cu trei tuguri, si-lu arunca in marea marmora 765.
- Cianudu* séu Cenadu, cetate in Ungari'a nu mai póte fi fortificata dupa pacea de la Carlovitiu 739.
- Ciarkagi*, se numescu soldatii, cari facu avant-gard'a 302.
- Ciandari*. poporu tataru, se supunu lui Osmanu I. 23.
- Ciasbegu*, capitanu renumitu sub Osmanu I. 23.
- Ciausi*, cursori, notitia despre ei 22. Sunt dóue specii de ciausi 700.
- Ciclut*, cetate in Dalmati'a ocupata prin Venetiani 670. Prin pacea de la Carlovitiu se lasa loru 739.
- Giganii*, unde locuiescu in Constantinopole 145. Ce nume le dau Turcii 340.

- Cinci Biserici*, cetate in Ungari'a, Germanii o ocupa de la Turci 532. 533. Si distrugu fortificatiunile 550.
- Cinghiane*, nume ce dau Turcii Romaniloru diu Munteni'a 340.
- Ciobanu Ghirai*, principe tataricu, originea sa 157.
- Ciocadaru*, camerariu, vedi Koltuk-Vezirleri 632 633.
- Ciorlu* seu Tyrilos, cucerita prin Turci 37. Se presupune ca aici in acestu *satu* a fostu ucisu Solimanu fiulu lui Baiazetu I. 83. Apropo de aici a batutu Baiazetu II. pe fiulu seu Selimu 194.
- Ciorluli Ali Pasia*, mare veziru, contemna astrologii 602—604. Notitia despre elu 774—779. Este destituitu 782.
- Cipru*, turcesce Kibris, cucerita prin Selimu II. 323.
- Circo*, hetmanulu cozaciloru de Zaporovu bate si-i trece prin' sabia pe Turci 454.
- Cirpidgi Ciari*, siesu largu nu departe de Constantinopole 462.
- Cirus*, regele Persiei, taiatu in bucati de regina Tomiris 184.
- Citaki*, numescu Turcii pe locuitorii din *Dobrudgia*, cari sunt renumiti pentru a loru ospitalitate 309. 310. Ce insamna cuventulu citak 340.
- Ciuhuiov*, cetate vechia la tiermurii fluviulu Donetiu 179.
- Ciurani* sau Cicerani Petru, ambassadoru venetianu la port'a ottomana 500. Fuge din Constantinopole 502.
- Clobuchi*, in vanu o impresora Venetienii 664. Dar' in urma o cucerescu 670.
- Clusiu*, urbe in Transilvani'a o supune ducele de Lorena, si face pe Apafi se recunosca de imperatu pe Leopoldu 554.
- Cobila*, asia numescu Turcii unu siesu vastu intre Dunare si Tisa 695.
- Codgia Giaferu Pasia*, comandante cetatiei Temisior'a 622—623. Este in contra opiniunei vezirului de a atacá pe Germani 698—700. Cade in batali'a de la Zenta 709.
- Codgia Herseki*. Iliria vechia 150.
- Codgia Ismail Pasia*, se face mare veziru, dar' este destituitu si tramisu in esiliu la Rhodos 586. 587.
- Codgia Muradu Pasia*, mare veziru sub Achmedu I, bate pe rebeli in Anatolia, si apoi merge contra Persianiloru, dar' móre 356—357.
- Codgia Mustafa Pasia*, mare veziru, ca tramisu alu lui Baiazetu II. la fiulu seu Selimu, aduce respunsulu acestui-a 198. 299. Unu altu *Codgia Mustafa Pasia* sub Solimanu I, guvernatore de Aleppo, apera acésta cetate in contra rebellului Gazelibegu 254.
- Colliere*. delegatu olandesu la porta ottomana 650. 651.
- Cologianu*, plenipotentiaru la pacea de Nicomedia, omu lasiu 30.
- Koltuk-(Koltuk)-vezirleri*, ce sunt acesti-a si ce functiune au 632. 633.
- Combaragi*, tunari 678.

- Comnenu Davidu*, regele Trebizondei se supune lui Mahomedu II. 148.
- Comornu*, cetate in Ungaria, garnison'a ei intercepta provisiunile destinate pentru Turci 479.
- Concubinele*, Sultanului se presinta acestui-a prin mama sa Sultana Valiða 457. Ele au veniturile lor, si sunt foarte respectate deca au nascutu unu fiu; se numescu chasekine 458.
- Condordi Anastasiu*, instructoru pe langa fii principelui. Dem. Cante-miru 136.
- Congresulu de Carlovitiu* 735—739.
- Conia*, urbe in Caramani'a, ocupata prin Muradu II, 115.
- Coniski*, hetmanu Cozaciloru 492. 493.
- Connorto Anacav Ogli*, unu ingeniosu evreu 497.
- Constantinu*, fiulu lui Constantinu Brancovanu, pere dimpreuna cu parintele seu de sabi'a tiranului; a remasu unu fiu de elu cu numele Mateiu 627.
- Constantinu*, fiulu lui Duca principe Moldaviei a studiatu filosofii'a sub Spandoniu 136. A luat de soçia pe Maria, fi'a lui Constantinu Brancovanu 627.
- Constantinu*, fiu naturalu alu lui Sierban assarabu, dupa ce s'a facutu domnu, Turcii scotindu-lu din scaunu, a fugitu in Poloni'a si a muritu acolo fara successori 627.
- Constantinu imperatu*, unii atribuiescu lui constructiunea a mai multor edificii superbe in Constantinopole 132.
- Constantinu Paleologu*, tramite delegatu la Mahomedu II. si obtiene redicarea obsidiunei Constantinopolei 132. 133. Impresoratu a dou'a ora in Constantinopole, cere si obtiene o capitulatiune onorabila 137. Unu incidente impedece capitulatiunea; si se batu din amendoé partile cu furóre; ér' imperatulu cade mortu 138.
- Constantinopole*, are privilegiulu de a bate moneta 13. 14. Baiazetu I. o impresóra, dar in urma incheia unu armistiitiu pe diece aui 67—69. Cum o numescu Turcii in actele publice 68. Mahomedu II. o impresóra. dar' pune pace si se retrage 132. O impresóra a dou'a ora 134. Ocupa partea de catra mare 137. Partea de catra uscatu capituleza; conditiunile capitulatiunei 139. Cucerirea Constantinopolei s'a intemplat in anulu Hegirei 857 séu 1453 de la Christu 141. Cumu s'au luatú tóte bisericile de la crestini si au fostu convertite in Giamie 141—144. Mahomedu II. lasa a se construi unu palatu superbu in centrulu Constantinopolci 146. Baiazetu II. lasa a se edifica acolo mai multe Stabilimente 18 8. 189. lasa a se repara murii cetatiei ruinati prin unu cutremuru de pamentu 202. Selimu I. intra in triumfu dupa ce a suppusu Egiptulu 245. Prin unu incendiu

- reptinu arde mai tóta cetatea 327. Pênê la ce innaltime se potu edifica casele in Constantinopole 453. E blocata de flot'a venetiana 545. Numera preste patru-sute-mii de case 549. In biseric'a cathedra de acolo se conservu tóte actele si decisiunile patriarhiloru de la cucerirea Constantinopolei si pênê asta-di 135.
- Coos*, asta-di Istantkioi, insula, patri'a lui Hipocrate 258. 770.
- Coranulu*, din ce dialecte este compusu 242. Turcii credu ca indivinatiónile scóse din Coranu suntu infalibili 332. In ce casu permite unu armistitiu séu pace 415.
- Corbon*, generalu francesu bate pe spanioli 311. 312.
- Corcira*, Insula Corfu 522.
- Corcudu*, fiulu lui Baiazetu II., è chiamatu la imperiu 164. 165. Elu restitue tronulu parintelui seu si se retrage la Magnesi'a 167. 168. Atacatu de fratele seu Selimu, se pune in fruntea trupeloru sale si se apera, dar' remane invinsu si strangulatu 207. 208.
- Corinthu*, Baiazetu II. fortifica Istmulu 177. Turcii la apropiarea Venetianiloru fugu, si Morosini ocupa Corinthulu 557.
- Cornaro*, generalu venetianu, impresóra si ocupa cetatea Zingu 547. Bate pe Turci si ocupa Noulu-castelu in Dalmati'a 558. Cuprinde de la Turci Canina si Vallona 631.
- Cornaro Andreiu*, nativu de Candi'a, face *admirabili fortificatiuni* la Belgradu 620. 621.
- Coron*, Baiazetu II. o impresóra, si ea capituléza 189. Italianii o re-ocupa, dar' capituléza indata 285. Venetianii o impresóra din nouu si o cucerescu 521.
- Cosacii*, sub Mahomedu IV. se supunu imperiului ottomanu 400—404. Mahomedu i adnectéza principatulu Moldaviei 403. Refusandu-le Mahomedu servitiulu, ei trecu la Tiarulu Russei 424 425. Ucrani'a se restituie Cosaciloru 433. Ei nu asculta de invitarea Sultanului 444. Impedeca lucrarea castelului la gur'a Dniprului 452. 454.
- Cossova*, cetate in Serbia, bataia memorabile intre Sérbi si Muradu I. 56. Intre Unguri si Muradu II. 126—128.
- Costanitia*, urbe in Bosnia, perasita de Turci o ocupa Ludovicu principele de Badenu 597.
- Cotnari*, locu in Moldavi'a, renumitu pentru vinulu seu celu bunu 62.
- Craciun'a*, cetate vechia pe riulu Milcovu 274.
- Credint'a* Turciloru asupra sufleteloru mortiloru 232.
- Creta*, istori'a acestei insule 382—384. Ibrahimu prin Husein Pasia o ocupa 385. Vedi Candi'a si Cane'a.

- Oretiulescu*, mare boieru a luat de soția pe Safta , fii'a lui Constantinu Brancovanu 627.
- Crime'a*, se supune Turciloru 155. Câte *casane* numera 422.
- Crimli*, familia distincta intre tataru 186.
- Croati'a*, cucerita prin Baiazetu II 185.
- Croix*, (de la), se citéza memoriile sale asupra bisericeii orientali 402.
Si istori'a sa despre belulu intre Poloni si Turci 432.
- Croix* Generalu, scapa din Belgradu trecéndu Dunarea cu luntrea 622.
Impresóra Belgradului, dar la apropiarea Vezirului se retrage 663.
- Cuca*, ornamentu de capu 275. 474. 610.
- Cudgisierifu*, vedi Ierusalimu.
- Culmu* (palatinulu de) delegatu polonu la port'a ottomana ; ostentatiunile lui 231—436.
- Culse*, cetate cucerita prin Osmanu I. de la Greci 15.
- Carbon* marchisu, ataca si bate de duóe ori pe Seraskierulu de More'a 546.
- Curma*, urbe mercantile la imbucatur'a Eufratelui 324.
- Curma*, cetate in Russi'a, unde Tatarii au fostu cumplitu batuti de armat'a russésca 330.
- Cursbungi Oglu*, elevu lui Dervish Osman in musica 217.
- Curshunli*, cetate in Asi'a, cucerita de Baiazetu II. 178.
- Curtea* séu pört'a ottomana, diversile ei titulaturi 1.
- Curucesme* séu Curukiesme, numele unei strade si unui satu aprópe de Constantinopole ; etimologi'a cuventului ; aici a avutu Sierbanu Cantacuzenu unu palatu 561.
- Cusci Mustafa*, vedi Bostangi Mustafa Pasia.
- Custube*, cetate in Apuli'a, Barbarossa o ocupa 291.
- Cutudgi*, cassiera, istoria interessanta despre ea 770—773.
- Cuzzos*, cetate in Dalmati'a, Dgin Ali Pasia nu o póte ocup'a 631.

D.

- Daghestanu*, provincia in Persia 6.
- Dalmati'a*, intreprinderi bellice in acésta provincia 522. 547. 558 598 631. 655, 664. 670. 735.
- Daltabanu Mustafa Pasia*, seraskieru de Babadaga intra in Moldavi'a, dar' se întórce fara efectu acasa 653. 654. Istori'a lui 716—728. Se face mare veziru 744. Intentiunile sale bellice 745. Isi propune a lu'a viéti'a lui Mufti 746. In urma este acusatu la Sultanulu si condam-

- natu la mórte 747—749. Mortea lui provóca o revolutiune terribila 749—760.
- Damad*, ginere séu cumnatu alu Sultanului 668.
- Damascu*, in limba arabica Demeshk, ce tienu Turcii despre acésta cetate 227. Se suppone lui Selimu I. 229, 230. Selimu numesce gubernatore Damascului pe Gazelibegu 241.
- Danishmendi*, assemenea diaconiloru nostri 40.
- Danubiu* séu Dunare, Solimanu I. improviséza unu podu preste acestu fluviu aprópe de Buda 263. Assemenea Mahomedu IV. aprópe de Galati 406. Turcii cadu in Dunare de pe podudu de la Barcanu si se 'nnéca fórte multi 591. Se decide a se pune unu podu in faéie cu Petrovaradinulu 696. Russii vreau se ocupe podulu de preste Dunare aprópe de Ciuciora 790.
- Dar*, ce insemnéza in limb'a persiana 9.
- Darme*, cetate ocupata prin Shahin Lala 55.
- Darush-Shifa*, semnificatiunea acestui cuventu 66.
- Davidu*, regele Iudeiloru, se pretinde a fi fundatorele familiei Chaniloru din Georgi'a 290.
- Davidu*, stramosiului lui Constantinu Brancovanu, 624.
- Davud-Pasia*, localitate aprópe de Constantinopole, unde s'a incheiatu pacea cu Poloni'a 432.
- Davud-Pasia-Mekeimesi*, edificiu redicatu in midi-loculu Constantinopolei 432.
- Davul Ismail Effendi*, mare thesaurariu, invétia music'a de la principele Dem. Cantemiru 218.
- Defterdaru*, etimologi'a acestui cuventu; ce officiu este; ce officiali sunt sub directiunea sa; ce venituri are 209—211.
- Defter Emini*, ce dignitate si ce functiune are 210.
- Degenfeld*, comandate Venetianiloru bate pe Turci in More'a 522.
- Delegatulul*, venetianu infruntatu de vezirulu lui Selimu II. immediatu dupa perderea a *mai tóta flot'a* turcésca la Lepante 331.
- Delfino Danielo*, admiralu Venetianu, bate pe Capudanu Pasia aprópe de Mitilena 631. Ocupa cetatea Ciclut in Dalmati'a 670.
- Delí Balta Ogli*, Aga Ieniceriloru singur, pe care nu l-au omoritu Ienicerii, la Zenta 708. Dar' l-au taiatu in bucati Germanii dimpreuna cu pe toti ceialalti Turci 709.
- Delí Husein Pasia*, guvernatore in Dalmatia, istori'a acestui celebru erou 523—524.
- Delibéri*, corpu de cavaleria turcésca 171.
- Demetriu Mora Crali*, despotu in Morea 115.

- Demetriu S-tu*, numitu la Turci Casim-Giuni; ei tienu acésta serbatóre 372.
- Demir-Capu*, munte, însémna pórtá séu passu de feru 184.
- Derbend*, ca si Demir-Capu.
- Derende*, cetatea ocupata prin Selimu I. 241.
- Dernisa*, cetate in Dalmati'a, Venetianii i dau focu 509.
- Dervisi*, monachi turci, sunt de patru speçii 51. 52.
- Dervisiu Sieban Aga*, tramisulu Ghanului de Crime'a pentru a incheia pace cu Polonii 654.
- Descălcarea* lui Solimanu principe de Nera, fundatorele imperiului otomanu 27 in prefatiune.
- Despihci Emir*, musicantu turcu 217.
- Devlet Ghirai*, fiulu lui Selimu Ghirai, Chan alu Tatariloru, destituitu si tramisu in esiliu la Chio 181. Repusu pe tronul , comanda oatea Tatariloru in espeditiunea contra Russiei 183. 329. I se ordina a mantiené pacea cu Russi'a 781. 782.
- Dgin Ali Pasia*, guvernatoarele Hertogovinei, remane batutu de Venetiani; esplicatiunea cuvintului Dgin 631.
- Diamantu*, gasitu intre ruinele unui palatu 134. 135.
- Diarbekir*, provincia la marginile Kurdistanului 219.
- Dib Alaiu*, grosulu armatei 302.
- Didone* séu Eliz'a, regin'a Chathaginei, imitata prin Mahomedu II cu pamentulu câtu o *pele de bou* 132.
- Dierbeghi*, cetate ocupata prin Selimu I 241.
- Dilsis Muhamedu Aga*, unu mutu, descopere lui Kioprili conjuratiunea ce Kislar Aga tiesea in contra lui 640.
- Dintele* lui Mahomedu, cumu se adóra de catra Turci 129.
- Dionisiu*, monachu grecu, filosofu, theologu si medicu 135.
- Diptamu*, dictamnus cretica, érba de *Creta*, cumu i dăcu Turcii 382.
- Directorii* cabinetelorú séu cancelarielorú 210.
- Diulbend Aga*, koltuk vezirleru, ce functiune are 633.
- Diurge*, provincia cucerita prin Baiazetu I de la Sultanulu Egiptului 71.
- Div Ali Aga*, este restabilitu in postulu de Kulkiahaiá 753. Cumu scapa de persecutiunea lui Hasan Pasia 766.
- Divancanu*, sala de audientia la vezirulu, situatiunea, si preste totu descrierea ei 583—585.
- Divan-Kiatibi*, si *Divan-Effendi*, scriitori, secretari in Divanu, si la marele veziru 259. 260.
- Dnipru*, Boristene, Russii ilu facu navigabile 742.
- Dobe*, cetate in Bosnia, cucerita prin Germani 716.
- Dobrudgia*, descrierea acestei provincii 309. 310.

- Dogris*, nepotu lui Osmanu I, prin rumperea unui podu se inneca in apa 21.
- Dalhoruki*, generalu russy, se intrunesce cu Circo, generalulu Cozaciloru pentru a se oppune Turciloru 454.
- Dolu*, cum se observa la Turci 322.
- Domnesti*, satu in Moldova, unde s'a retrasu principele Duca 493.
- Donamna Humaiun*, triumfu, festivitatie 302. 655.
- Donesiu*, fluviu in Ucrani'a 179.
- Dorgud Aleb*, fiulu lui Osmanu I, se face guvernatore de Ainegiolu 19.
- Doria Andreas* (Andrevirius), batutu de Turci isi resbuna si elu asupr'a loru 297. 298.
- Dorodgianu Ahmedu Pasia*, rebelii ilu facu mare veziru 753. Mustafa II. ilu confirma in postulu seu. Notitia despre elu 760.
- Doroshensco*, hetmanulu Cozaciloru, se suppune protectiunei lui Mahomedu IV. 403. 404. Se revolta in contra Turciloru 414. Dupa aceea vine insusi a-si offeri servitiile sale Sultanului, dar' i se refusa 424. Acestu refusu l-a facutu de a trecutu in partea Tiarului 424. 437. Discursulu seu cu asta ocasiune 438—441. Scrisorea sa catra Tiarulu si respunsulu acestui-a 441—442.
- Dositheiu*, patriarchulu Ierusalimului 136.
- Dragoman-Kioi*, unu satu unde se intrunescu pasurile Kiz-Derbend si Capuli-Derbend 617.
- Drava*, fluviu, Ungurii vreau se tréca peste elu 262—263. Germanii aprindu si ardu podurile 533. 534.
- Duora*, cetate in Dalmati'a, ocupata prin stratagema de catra Venetiani 509. Turcii o impresóra, dar Valier o elibera 522. In vanu o impresóra Pasia din Bosnia 547. Prin pacea de la Carlovitiu se lasa Venetianiloru 739.
- Duca*, principele Moldaviei, scurta istoria a sa 406. Mahomedu IV 'lu destituie si-lu despoie de tóte averile 407. Se face Hetmanu alu Ucraniei, si apoi cade in man'a Poloniloru 403. Captivitatea si mórtea lui 493. 494. Anastasia veduva lui se marita dupa Liberiu Geralchari 601.
- Duc* (Le) medicu francezu vindeca pe Kioprili Ogli Numan Pasia de o bóla imaginaria 783.
- Duelu* intre unu rege si unu Sultanu 122.
- Dulcigno*, portu renumitu la marea adriatica, impresoratu dar' fara efectu de Venetiani 689.
- Dumdar* séu *Dimdar*, fiulu lui Solimanu Shah, etimologi'a acestui cuventu 9.

- Dumnedieu*; câte nume i dau Turcii 50. Elu, ér' nu omenii impartu corónele 195.
- Dundar*, post-garda, cari retienu pe cei care retiréza séu fugu de la lupta 302.
- Dunevald*, generalu germanu. Victoriele sale in Slavoni'a 552--553.
- Duns* Ion, reprobatu de principele Dem. Cantemiru 36.
- Durai*, (Durazzo), cetate la confiniile Dalmatiei, ocupata prin Venetiani, si reocupata prin Turci 149. 150.
- Didomathicon*, cetate data lui Orchanu, si apoi restituita prin acest'a vechiului ei posesore 38.
- Dymotica*, Baiazetu II. abdicandu de la tronul, a cerutu se se retraga aici in viétia privata 200.

E.

- Ebedi*, significatiunea acestui cuventu 476.
- Ebged*, ce insemnéza 325. 603.
- Ebubekir*, unul dintre patru interpretatori ai Coranulu, si succesoru immediatu alu lui Mahomedu; unde è immormentatu 7. Persianii ilu blastema, Turcii ilu adóra 192.
- Ebu Eiub Ensari*, generalu mahomedanu, se descopere mormentulu seu la Constantinopole intr'un suburbu care apoi s'a numitu Eiub, si unde i s'a pusu o Turbe 143—146.
- Ebulfarage*, vedi Abulfarage 8.
- Ecolt*, cetate, Turcii ştaruiescu a se restitui lui Tököli 461.
- Edictu*, pentru a poté bé vinu 371.
- Edictu publicu*, pentru inrolarea captivilor in armata 50.
- Edrene Capu*, port'a spre Adrianopole 134.
- Edrene-Mevlasi*, judecatoriu eclesiasticu, in Adrianopole 69.
- Efectulu*, ce produce asupra soldatiloru turci impregiurarea cand casele cu banii armatei sunt in periclu 269. 270. 352.
- Efendi*, numele de *Gelebi* se schimba in *Effendi*, titlu care se da numai persóneloru distincte 58. Cuvéntulu in sine insémna omu invetiatu 260.
- Egen Osmanu pasia*, se revolta in contra lui Solimanu II. 587. Dar' remane batutu 600.
- Egiptenii*, dupa mórtea regelui loru se supunu lui Selimu I. care-i primesce in grati'a sa 240. Ei credu ca sclavii trebuie se domnesca a-supr'a loru 225—226. Se revólta in contra Turciloru, dar sunt batuti 258. 259.
- Egire*, vedi Agri'a.

- Egribos*, Negroponte. insula, o ocupa Mahomedu II. 153. In vanu o ataca Venetianii 598.
- Egri-Capù*, port'a strimba 134.
- Egrigos*, cetate ce Germanu Ogli o da ca dote ficei sale maritata dupa Baiazetu I. 54.
- Fiub*, suburbii in Constantinopole, unde Dorodgianu Achmedu Pasia si-a edificatu o casa 758.
- Elbistanu*, provincia in Asi'a mica 128.
- Elenca*. fii'a lui Constantinu Brancovanu, maritata dupa Scarlatu, fiulu lui Alexandru Maurocordatu 627.
- Elie*, principele Moldaviei, alu carui tata Radulu, a luat pe Stanca, fi'a lui Constantinu Brancovanu 627.
- Eliza*, vedi Didone.
- Elizabeta*, fii'a lui Constantin Cantemiru 508.
- Elkahire*, capital'a Egiptului 235.
- Elkasim Mirsa*, persianu. scurta istoria a faptelor sale 303—305.
- Elmasu Mehemedu Pasia*, se face Seraskieru in Albani'a si apoi guvernatore in Bosni'a 670. Istori'a sa 676. Se face mare veziru 678. Bravur'a sa 687. Consiliulu seu 698—700. Face raportu falsu Sultanului, si se decide a se luptá cu inamiculu 704. Discursulu seu 705. Ataca pe inamicu 707. Ienicerii ilu taia in bucati 708.
- Elvadz*, cetate data lui Muradu I. in feudu 55.
- Emanet*, ce functiune este 211.
- Emanuel Paleologu*, primesce ambasadorii lui Baiazetu I, si incheia unu armistitiu, in urm'a caruia se face tributariu Turciloru, si Turcii edifica prim'a Giamia in Constantinopole 68—70. Cere ajutoriu de la Tamerlanu in contra lui Baiazetu, 70. 71. Concede lui Mahomedu fiulu lui Baiazetu I se tréca pe sub mureii Constantinopolei in Europ'a 89. 90.
- Emirghiuu Ogli*, chanu persianu, mare maiestru in artea musicala 371. 372.
- Emiri*, acesti-a sunt descendentiu lui Mahomedu prin fia sa Fatima; privilegiile si darulu loru spiritualu 128. 129. Ei se numescu si Sherifi si Seidi 241.
- Emiru Mahomedu*, principe arabianu se revólta contra lui Achmedu II 670. Dar' remane batutu 685.
- Emrudu*, cetate maritima, se supune lui Orchanu 34.
- Endelos*, vedi Andalusia 185.
- Ensari*, explicatiunea acestui cuventu 145.
- Eperies*, cetate in Ungari'a, ocupata prin Tököli 460. Germanii prin generalul Schulz o reocupa 513.

- Epibati*, satu in Moldavi'a. ajunge in posesiunea faimosului Apocaucu 542. *Duóe dile* departare de la Constantinopole 90.
- Epidaurus Limeria*, fortarétia considerabila in More'a 556.
- Erchile*, séu *Erkile*. cetate 307.
- Erdedi*, cetate in Slavonia, ocupata de Dunevald 553.
- Erdel*, Ardélu, Transilvanin'a, redata principelui seu 641.
- Erdisiu*, cetate la confinele Shirvanului 306.
- Erdogrulu* séu *Dogrulu*, fiulu lui Solimanu Sياهو, etimologi'a cuventului 9. Faptele si mórtea lui Erdogrulu 10—12.
- Erdogulu*, pretinsu fiu alu lui Baiazetu I. 75.
- Ergena*, locu mârécinosu, intre Constantinopole si Adrianopole 114.
- Erizzo*, guvernatore de Cattaro 664.
- Ermenaka*, cetate ocupata prin Turci de la Usanhasanu 155.
- Ermidu*, cetate ce se supune sceptrului ottomanu 33.
- Erostratu*, care a datu focu templului Dianei in Ephesu, comparatiune intre elu si Venetiani 557. 558.
- Ertucalu*, pretinsu fiu alu lui Baiazetu I. 79.
- Erzenurumi*, ce cetate séu provincia este 341.
- Erzerum*, cetate asupra Eufratelui, etimologi'a cuventului 101. 309. Muradu IV. bate pe rebellulu Abassa, si-lu face se fuga la Erzerum 366. Halil Pasia impresóra cetatea, dar remane batutu 368.
- Esemplu*, particulariu de betia 376. 440.
- Esemplu*, raru de grassime la Shismanu Ibrahim Pasia 425.
- Esemplu*, raru de ospitalitate 309.
- Eski Geliboli*, Nicopolea vechia, ocupata prin Mahomedu I. 100.
- Eski Giami*, cea mai vechia si mai mare biserica in Adrianopole 116, 118.
- Eski Serai*, palatulu vechiu 146.
- Eski Serai Agasi*, directorele Seraiului 146.
- Eski Sheri*, cetate vechia, 15. 19.
- Eskizagena*, cetate, se incorpora imperiului ottomanu 46.
- Esrafi*, omeni santi, derivatiunea cuventului 317
- Essecu*, cetate, contele Lesley, o surprinde si o cuceresce 513. O perasescu Turcii si ardu o mare parte a podului 533. Vezirulu intaresce garnisóna din Essecu, care inse se preda Germaniloru 552. 553, Kiopriili o impresóra, dar' fara resultatu 623.
- Essel*, fluviulu Volga 325.
- Etabeki Schahin Lala*, mare veziru, generalu valorosu, ocupa Adriano-pole, apoi Filipopole si Eskizagena in Traci'a 44—46.
- Eugenu*, principe de Savoia, Leopoldu imperatu ilu numesce generalu-comandante contra Turciloru 693. Merge intr'adjutoriulu Petrovara-

- dinului 696. 697 Il lauda Codgia Giafer Pasia 699. Pune armat'a in ordu de bataia si remane in asta pozitiune tóta nóptea 701. Urmaresce pe Turci cu multu curagiu 703. I attaca fara a le cunósce pozitiunea 706—708 Taia in bucati pe toti Turcii 709. Trupele sale subjuga tóta Bosni'a 716.
- Eunuchi*, negri si albi; sarcin'a acestoru din urma in Eski-Serai 146.
- Euphímia*, reliquiele ei se conserva in Silivri 146.
- Euphratulu*, cumu ilu numescu Turcii 224.
- Euris* séu *Evrís Chanu*, generalu persianu face multe stricatiuni Turciloru 342.
- Europa*, dupa Arabi se marginesce cu Siri'a, ér dupa Turci cu Bosphorulu etc. 6.
- Eustachiu*, principe de Dabigia, marita pe fia sa dupa Duca 406. In naltia pe Petriceicu la cele mai distincte onoruri 417.
- Evarinu*, ce urbe este 333
- Evladi Resul Allah*, fii profetului, 128.
- Evreica*, la obsidiunea Viennei 284.
- Evreii*, cumu le dicu Turcii 340.
- Evreii*, din Kirk-Ecclesi'a 425.
- Evrenus*, vedi Ornusbegu 87.
- Evreu*, astutu si reutatosu 135.
- Ezanu*, profesiunea de credintia, si cantare de lauda la Mahomedani 140.
- Ezornik*, séu *Essorniki* cetate ocupata prin Venetiani de la Turci, și apoi érase recuperata prin Mehemedu Pasia sub Mahomedu II. 149. 150.
- F.**
- Fabula*, despre unu catíru 626.
- Façia alba*, séu négra, terminu de lauda séu dispretiu 53.
- Falangagi* vedi Muhziri 751.
- Fálcii*, urbe si districtu in Moldavi'a asupra Prutului, unde moldovenii au batutu cumplitu pe Turci 158.
- Falconu* siomu albu, passere fórté rara, tributu portii ottomane 99. 275.
- Famagusta*, vedi Magusa.
- Fars*, esplicatiunea acestui cuventu, Vedi *Sunnet* 146.
- Fatih*, supranume datu lui Mahomedu II; ce insémna acestu cuvêntu 131.
- Fatima*, fi'a profetului Mahomedu, descendintii ei sunt Evladii etc. 128, 129.
- Fazil Pasia*, barbatu fórté renumitu la Turci 709.

Fezullah Effendi Mufti, midi-locesce dignitatea de mare Veziru, pentru Daltabanu Mustafa Pasia 718. Se determina a-lu resturná 721. I face promissiune favorabile 721. Ilu acusa la Sultanulu 725. 747. I grabesce mórtea. Istori'a acestui Mufti 755—758. Mórtea si immortalarea lui 759. 760.

Felibe, vedi Philipopole.

Femeile, nici ale Ieniceriloru, nu potu trece prin strad'a Akserai unde è casarm'a acestor'a 139. 140.

Femeile, tatariloru cercassiani, cumu se considera ele 180. 181.

Fener, vedi Phanaru 135.

Fenomenu, apare pe ceriu deasupr'a Constantinopolei 362.

Ferdinandu I, Firindos, rege alu Ungariei si Bohemiei pe acelu timpu, merge in persóna a impresorá Buda 283. Dar' remane batutu 284. Alta notitia despre elu sub titlu de *regele germaniei* 298.

Ferhadu Pasia, a fostu mai ántáiu defterdaru sub Selimu I in Constantinopole 141. Care apoi i-a datu comand'a in contra lui Olaidevlet 219. A luat de soçia pe sor'a lui Selimu, si s'a facutu Caimacamu Pasia 246. Tiene in secretu mórtea lui Selimu 248. E tramisu in Amasi'a, si ucide pe o multime de innocenti 251. E tramisu in Asi'a pentru a suffocá o revolta 254. Ucide pe Sheh Suvar Oglu 256. 257. Se face mare veziru, dar a fostu indata destituitu 344. Se lupta cu succesu contra Persianiloru 347.

Feriote, ambassadoru francezu, vrea cu totu pretiulu se aiba unu *Chilat* 229. Faptele si istori'a sa 732—834. Profeti'a lui Ciorluli Ali-Pasia despre Feriote 777.

Fetihie, o giamia in Constantinopole 144.

Fetva, compusu cu Sahibi, este unulu din numile ce se dau lui *Mufti* 47. In sine insemnéza sententia, vedi Coranu 415.

Filuri séu *Fiuluri Altun*, numele unei specii de moneda 69.

Firance Padishahi, acestu titlu se da numai regelui Franciei; originea acestei numiri 300. 301.

Firari séu *Ferari Hasan Pasia*, rebelii ilu facu Caimacamu 753. Aviséza pe principele Dem. Cantemiru, ca vezirul a decretatu exilarea sa 734 Achmedu III. ilu confirma in dignitate de Caimacamu 763. Ilu face Defterdaru 765. Ilu tramite seraskier in Babadagu, apoi ilu face Beglerbegu in Romeli'a, si in urma este aruncatu in marea marmora 766.

Firatatu, numescu Turcii fluviiurile Euphratu si Tigru 224.

Fluturi, albi si rosii, spaim'a Persianiloru 223.

Focu artificiosu de a aprinde navele inventiunea unui officieriu spaniolu 649.

- Fontaine La*, primu interprete pre langa Feriole 734.
- Formula de juramentu*, la imperatii turci 172.
- Formula*, usitata in scrisori la Turci si Persiani. 219.
- Francesii*, Ifrenghi, se aréta cu o flota innaintea Mitilenei. dar curendu se retragu 189. Se lauda ca regele loru sta in legatura de sange cu Sultanulu 301. Se servescu de o apucatura in Constantinopole 311. Cumu i numescu Turcii 340.
- Franchii*. pe cine numescu Turcii cu acestu nume 173.
- Franci'a*, aliata cu Solimanu I. 300. Cere adjutoriulu acestui-a 311. 313. Pedecela ce pune la incheierea tractatului de pace 599. 600. 609. 650. 665. 732.
- Fraticidiu*. ce tienu Turcii de omorurile comisse de Sultanii loru 94.
- Fratu*, fluviulu Euphratu 224.
- Fridericu-Augustu*, duce de Saxoni'a numitu de Turci Frange-potcove, comanda armat'a imperatului Leopoldu contra Turciloru 679, Turcii se retragu, si se retrage si elu 681. Impresór'a Temisiór'a, dar la apropiarea armatei Sultanului se retrage 686 Ataca pe Turci, dar remane batutu cu mari perderi 687. Este alesu rege Poloniei, si se prepara contra Turciloru 720—723. Tramite plenipotentiaru la Carlovitiu pe Stanislavu Michelovski 736. Sub ce cónditiune primesce pacea 738. Carolu XII, regele Svediei ilu detronéza, si elu anca abdica la tronu in favorulu lui Stanislav 778. 779.
- Fudulu Ghiaru*, nume ce dau Turcii Poloniloru 340.
- Fuduluk*, ostentatiune propria Poloniloru 331.
- Fuduklu*, locu de petrecere in Pera 562.

G.

- Gabriel séu Gavrilu*, archangelulu, Turcii credu ca elu le duce sufletele loru in paradisu 176.
- Galata*, suburbu in Constantinopole 134.
- Galati*, cetate renumita in Moldavi'a 177.
- Galibe Divan*, consiliulu séu divanulu Sultanului, descriere 610. 699.
- Galicin Basiliu* principe, generalu russescu, espeditiunea contra Tatariloru nu-i succede 554. 555. 605. 606.
- Gallipoli*, Musa Celebi se încérca in van a cuprinde strimtóra de aici 88.
- Gamzebegu*, guvernatore Andaliei 111.
- Garbi'a*, regatu in Spani'a, ocupatu de Saraceni, asta-di è suppusu regelui Portugaliei 327.
- Garbus'a*, castelu in Candia, ocupatu de Turcii prin tradarea unui oficeriu spaniolu, 649.

- Gardistii* sultanului facu servitiu de onóre pâncipelui Moldaviei 276.
- Garzoni Pietro*, acusa pe Cornaro Andreiu, care a facutu *admirabili fortificatiuni* la Belgradu, ca elu a tradatu acésta cetate 620.
- Gavri*, sultanulu Egiptului, face pace cu Baiazetu II. 208. Originea sa 225. Tramite delegati la Selimu I. si-i offere amicitia sa 225. 226. Tradatu de Gazelibegu, intra in lupta cu Selimu, se bate intr'un modu miraculosu, si in urma storsu de ostenéla cade mortu 227—229.
- Gaza* séu *Gassa*, cetate; Selimu I, se campéza cu armat'a sa aici 235. Locuitorii de acolo ucidu pe toti invalidii si ranitii lui Selimu 236 Selimu isi resbuna asupra loru 241.
- Gazelibegu*, guvernatore de Aleppo, inamicu in secretu alu Sultanului Gavri, se offere lui Selimu I, sub certe conditiuni 227. Selimu ilu face guvernatore Damascului 241 Se revolta, dar' remane batutu si ucisu 253—255.
- Gazi*, invingétoriu, séu martiru 285. 638.
- Gazifazil*, capitanu experimentatu insoçiesce pe Solimanu fiulu lui Orchanu in Europa 34. 35.
- Gebegî Basi*, comissariu de artileria, Vedi *Topci Basi*, 678.
- Gebegii*, cei dântâiu incepu rebeliunea in Constantinopole 752.
- Gebeli Maktab*, culme séu munte 236.
- Geidgeon*, cetate ocupata prin Mehemedu Begu 224.
- Gelebi*, significatiunea acestei numiri, ce se da unoru *koltuk vezirleri* 633.
- Gemeni*, fi duoi se nascu Sultanului Achmedu II. 655.
- Gemisghiery*, cetate cucerita prin Turci 224.
- Gemu*, fiulu lui Mahomedu II. 163. Significatiunea acestui nume 168. Faptele, aventurile, mórtea si calitatile sale 168—176.
- Genealogi'a*, familiei ottomane 31. In prefatiune.
- General-lami*, comandante armatei Croatiloru; acest'a è celebrulu comite Ion Torquatu 185.
- Generositatea* unui principe barbaru 97.
- Genovezii*, precandu erau domni in Kiefe, se dice ca au convertitu pe Tatarii de acolo la legea christiana 179.
- Georgi'a*, vedi Giurgistanu.
- Georgianii*, ce valóre au in Constantinopole 183. Istori'a acestui poporu ca locuitoriu in *Giurgistanu* 289. 290. Ce nume le dau 'Turcii 340.
- Georgiu Cantacuzenu*, fratele seu Sierbanu, ilu tramite in calitate de ambassatoru la imperatuln Leopoldu 507.
- Georgiu Cantacuzenu*, fiulu lui Sierbanu, se refugiâ in Transilvani'a 507.

- Georgiu principele Serbiei*, da ajutoriu lui Musa Celebi 89 Elu a maritatu pe fia sa dupa Muradu II, care in legatura *de sange si amicitia* a scosu ochii la duoi fii ai sei 89. 117.
- Georgiu sântu*, Turcii i dîcù Chisrelles, si-i tienu serbatórea 372.
- Gerah* sêu *Dgerrah*, primu-medicu de curte 576.
- Germanii*, ce valoare si ce pretiu au in Constantinopole 183. Ce nomenclatura le dau Turcii 340.
- Germian Ogli*, principe de Phrigia, marita pe fia, sa dupa Baiazetu I. 54. Care apoi i cuprinde tóte tierile' si-lu tramite in exiliu 61.
- Geru* mare in Constantinopole 362.
- Gessair* sêu *Dgessair*, Algiru sêu Algeri'o 313.
- Gessire*, ce insula este 224.
- Gherghina*, cetatiuia vechia langa Siretu, fundata de Traianu 273.
- Ghianu Peresti*, care adóra tauri 222.
- Ghica Georgiu*, principe Moldaviei si in urma alu Munteniei, este tradatu prin fiulu seu Gregoriu 419.
- Ghieduk Ahmedu Pasia*, mare veziru sub Mahomedu II, ocupa provincia Varsak 155, Significatiunea numelui Ghieduk 155. Devastéza Apulia 159. Este accusatu de tradare si pedepsitu cu *mórte* 178.
- Ghieduk Pasia*, se revólta in Asi'a, dar' remane batutu, si in urma prinsu si tramisu la Constantinopole 588, 600. 601.
- Ghierai*, nepotulu lui Ginghischanu, primulu care ocupa Crimea 5. De la acest'a, toti Chanii Tatariloru isi adaogu numele de Ghierai 6.
- Ghierai* sêu *Gherai*, istori'a acestei familii de Chani ai Tatariloru 156. 157.
- Ghierci Taman Bogasi*, bosforulu 325
- Ghilanu*, provincia in Masanderanu 5. Mai de multu se numia *Hircani'a* 286.
- Ghiossui*, rîu in provinci'a Sarichanu, unde Baiazetu II. face unu podu de pétra forte frumosu Etimologi'a cuventului Ghiossui 203.
- Ghiudgighin*, numele unei specii de corbi ce se gasescu in vecinetatea cetatiei *Babadaga* 506.
- Ghiumah*, cetate in Persi'a, cucerita prin Selimu I. 218.
- Ghiumish Chane Emimi*, ce functiune are 211.
- Ghiumrukci* sêu *Ghiumruk Emimi*, dignitate, functiune 211. Ce insemnéza cuventulu *Ghiumrukci* 500.
- Ghiumrukci Husein Aga*, celu mai avutu turcu pe acelu tîmpu si mare amicu alu lui Mahomedu IV. 562.
- Ghiumdogdi* sêu *Giundogdi*, fiulu lui Solimanu Siah; etimologi'a acestui cuventu 9.
- Ghiumduz* sêu *Gvunduz Aleb*, fiulu lui Erdogrulu 12. Móre çombaten-

- du eroicesce 15. Parintele seu i dadese guvernamentulu de Eskisheri 19.
- Ghiunge*, cetate in Giurgistanu fundata prin Ferhadu Pasia sub Muradu III. 347.
- Ghiuzelhisar* séu *Giuzelhisar*, unu castelu fôrte frumosu, edificatu pentru a taia Europeaniloru tóta comunicatiunea cu Asi'a 67.
- Giaber* séu *babar*, diniôra cetate, asta-di unu conventu de Dervisi; celebru pentru monumentele redicate intru memori'a lui Solimanu Siah si Ebubekiru 7.
- Giambalatu Sade*, fiulu lui Giambalat, Muradu IV, ilu face generalu cavaleriei in Romeli'a 370.
- Giamboli*, vedi Ianopoli 157.
- Giamie*, templu unde se celebra rugatiunile de Vinerea 40. E prerogativa rezervata numai Sultaniloru de a-si da numele la Giamii, precumu *Muradie* etc. 48.
- Giami Atik*, templu vastu, templu vechiu 87.
- Giamik*, cetate si provincia in Asi'a, cucerita prin Baiazetu I. 64.
- Gianta*, insula in marea adriatica. Muradu II. o devastéza 114.
- Giarihisar*, castelu, Osmanu I. ilu ocupa prin o stratagama 16. Si apoi ilu da sub guvernamentulu fiului seu Hahan Aleb 19.
- Giga*, cetate ocupata prin Mahomedu I. 97.
- Gihian Numa*, numele unui grandiosu palatu in Adrianopole 134.
- Ghihanghir*, fiulu lui Solimanu I. 307.
- Ginghis-chan*, principe Tatariloru Oguziani, irrumpe in Persi'a. Sigificatiunea acestui nume 3.
- Gin* séu *Dgin Ali Pasia* 631.
- Giogerginlik*, castelu séu cetate la confiniele Moreei 114. 115. 149.
- Gioksu*, însémna apa azuria, unu micu riurelu 133.
- Giongulli*, numele unui corpu de cavaleria la Turci 170. 171.
- Girid*, sagéta scurta si usiôra, cu care se servescu Turcii 122. 123.
- Giuluk*, cetate, semnificatiunea acestui cuventu 153. Se dîce si *Giuleki* 183.
- Giulus-Name*, littere prin cari Sultanii anuncia suirea loru pe tronu 598.
- Giumani* séu *Dgiumani-Kiashuf*, rebelu in Egiptu; semnificatiunea cuventulu 258.
- Giume Nemazi*, rugatiunile de Vinerea in *Giamie*, 40.
- Giumulgina*, cetate si provincia in Romelia 153.
- Giurgistanu*, ce însémna; tiéra situata intre pontulu euxinu si marea caspica 289. 290. Solimanu I. cuceresce tóta tiér'a 305.
- Giurgiu*, urbe vechia in Romani'a, intre Silistri'a si Nicopole 370.

- Giusselgehisar*, cetate ocupata prin Venetiani si reocupata prin Turci 150.
- Goinicu*, cetate se supune Ottomaniloru 23.
- Gommenizza*, cetate in provinci'a Achaea, Venetianii o ocupa 522.
- Gondol'a* seu *Barc'a* Sultanului, descriptiune 732. 733.
- Gordiana*, vedi Kurdistanu.
- Gracovi'a*, cetate in Dalmati'a, Turcii se încerca in vanu a o recuceri 655.
- Gradisca*, cetate in Slavoni'a, unde Ferdinandu se retrage dinnaintea puterei Turciloru 284.
- Grassaci*, castelu in Dalmati'a, ocupatu prin Venetiani 598.
- Grecesculu imperiu*, era impartitu pe la *anulu* 1204, in trei suveranitati seu trei parti 148.
- Grecii*, locuiescu in Constantinopole mai cu sema in partea ce se chiama *Phanar* 135. Academi'a si eruditii loru in Constantinopole 135 136. Cumu li se ieau bisericile in Constantinopole 141—144. Mahomedu II. i bate 149. Ce nomenclatura le dau Turcii 340. Unu grecu este laudatu pentru desteritatea sa in musica 372. Sufferintiele Greciloru din partea Venetianiloru in Chio 668. 669. 684.
- Grecu*, unu preotu, trebe se ingrôpe pe unu Mufti 759.
- Gregoras Nicephoru*, despre Gingis-chanu 5. Despre Aladinu sultanulu Iconiei 10. 18. Despre casatori'a lui Orchanu 29. Despre Chaireboli 36. Despre Solimanu fiulu lui Orchanu 37. Despre Amuriu si amicitia acestui-a cu Ion Cantacuzenu 43. 44. Despre divisiunea imperiului persianu 80. Despre Sylebri'a 9. Despre reliquiele si ruinele de acolo 146.
- Gregoriu Ghica*, principe Munteniei, istori'a lui 417—419.
- Gritti Andrea*, midi-locesce pacea intre Turci si intre Venetiani, candu Baiazetu II a pusu pace cu *toti vecinii sei* 189.
- Gulam*, mare musicianu arabu 217.
- Gumurgina*, cetate in Asi'a, cucerita prin Turci 54.
- Gutta*, Turcii ceru derimarea acestei cetati 461.

III.

- Hadis*, explicatiunea acestui cuventu 203.
- Hadise*, cetate ocupata prin Mehemedu Begu 224.
- Hafiss Ali pasia*, guvernatore de Diarbekir attaca in vanu Bagdadulu 366. Elu este destituitu. Ce insamna cuventulu Hafiss 367.
- Hagi* si *Hadgiu*, explicatiunea acestoru cuvinte 163.
- Hagi Bektash*, fundatorele unei secte de Dervisi seu monachi turci 50. Se fia ôre acest'a tatalu lui Calenderbegu? 264.

- Hagi Gierai*, principe tataru 156.
- Hagilbegu*, se nasce cërta între elu si între fratele seu Tursonbegu 33.
Ilu strapunge candu voiá a-lu îmbrãçiosíá ; dar' si elu móre in carcere 34.
- Haidar*, tatalu lui *Ismail*, celu dântáiu care a inventatu turbanulu ro-siu 193
- Haidargianu*, fratele regelui Persiei incheia pace cu Turcii sub Muradu III. 347. 448.
- Haiducii*, de la Shehirkioiu lasati liberi, si apoi pentru frangerea cuventului puniti cu mórte 619. 620.
- Hakim*, domnu Cordubei in Spani'a, conjuratiune in contra lui ; alunga pe musulmani din *Creta* 382.
- Halamiru Ahmedu*, satrapu persianu 71.
- Halil Pasia*, guvernatore de Caminietiu 408. Bate pe Poloni in Ungaria 490. Se oppune, dar' in vanu impresorarei cetatiei Coron 521. Armat'a readunata in Belgradu ilu numesce Seraskieru 649. Primesce ordinu de a 'mpedecá progressulu Germaniloru in Ungari'a 653.
- Halil Pasia*, mare veziru sub Achmedu I, se prepara cu armata contra Persianiloru 358. E tramisu a impresorá cetatea Erzerumu unde se retrasese rebellulu Abassa, dar' a remasu batutu si in urma destituitu 367. 368.
- Ham*, cetate ocupata prin Mehemedu Begu 224.
- Hamid Oglí*, pñcipe persianu, se offere cu tóte tierile lui Muradu I. 54. 55 114.
- Hamni*, castelu in Europ'a la confinele Asiei 35.
- Hamze Mirsa*, de origine tataru , faimosu generalu persianu 345. 346.
- Hapsa*, urbe mica nu departe de Adrionopole 755.
- Haragi Muhasebedgi*, ce functiune are 210.
- Haragiu*, tributulu fixu ce trebe se platesca Sultaniloru toti acei-a cari nu sunt mahomedani 613—615.
- Haragiu Bashi*, vulgo Dgizedar, perceptorulu de dare 614.
- Hardeck*, conte de, se dice ca prin tradarea sa au ocupatu Turcii Iaurinulu 349.
- Hasan*, fiulu lui Muradu II, 129.
- Hasan Aleb*, fiulu lui Osmanu I, are guvernamentulu in Giarhisar 19.
- Hasan Pasia Firari*, pentru ce i s'a datu numele de Firari si ce insemnéza acestu nume 173.
- Hasan Pasia Silahdar*, guvernatore de Chio, capituléza innaintea Venetianiloru 667—669. Se face guvernatore de Diarbekiru 677.
- Hasan Sultanu*, a fundatu o mare Giamia in Tibris 288.
- Hasin Kesfi*, cetate ocupata prin Mehemedu Begu 224.

- Hasnadar Bashi*, custodele thesaurului Sultanului 246.
- Hasnadar Ibrahimu Pasia*, functiunile sale; iubitoriu de vinu; assecura pe principele Demetriu Cantemiru, ca Tököli totdeauna a fostu in contra obsidiunei Viennei 465. Mustafa II. ilu tramite in calitate de plenipotentiaru extraordinariu la imperatulu Leopoldu 739. 740.
- Hasrudu Begu*, guvernatoarele Bosniei, nu numai libera Suli'a de suptu impresorarea armelor crestine, dar' cuceresce anca si cetatea Kilis 290.
- Hatil Pasia*, *vezirulu* lui Mahomedu II, se dice ca a fostu coruptu de crestini pentru a retardà ocuparea Constantinopolei. Notitia despre elu 137.
- Hatvanu*, cetate in Ungari'a, se suppone Germaniloru 531.
- Hegeti*, cetate ocupata prin Mehemedu Begu 224.
- Hegira* in comparatiune cu er'a christiana, 5 in prefatiune.
- Heglulu* (?) principe de Munteni'a primesce in refugiu pe Barbu Basaraba, alu carui fiu cu numele Laiosa a adjunsu pe scaunulu domnescu dupa mórtea lui Heglu 626.
- Hekegi*, se suppone potestatiei ottomaniloru 23.
- Hekim Effendi*, primu-medicu de curte 576.
- Herat*, cetate, posibilu ca è Nera 5.
- Herbelot*, citatu 6. 7. 50. 56. 241.
- Herconisi'a*, cetate, dupa pacea de la Carlovitiu are se i se derime in-tariturele, si nu mai pôte fi fortificata 737—738.
- Herge*, cetate ocupata prin Mahomedu I. 100.
- Herkie*, asta-di se numesce Caramuseke, se suppone prin capitulatiune lui Alibegu sub Sultanulu Orchanu 30.
- Hernies*, cumu o vindeca Albanesii 292. 293.
- Hero*, principe Moldaviei, a datu Turciloru intr'unu modu fôrte ruginosu cetatea ce se numesce asta-di Bender 273.
- Herodotu*, se face provocatiune la elu 158. 177. 274.
- Herostratu*, care a datu focu templulu Dianei in Ephesu, imitatu de Venetianu 558.
- Hertiogovina*, Dgin Ali Pasia guvernatoarele 631.
- Hesam*, tatalu lui Hakim, regelui Cordubei 382.
- Hetai*, se numesce la Turci meta.'a de Chio 593.
- Hezarfenn*, istoricu turcu, citatu cu multu elogiu 62. 297.
- Heusler*, cine i-a causatu nenorocirea in Transilvani'a 476. Faptele sale in Ungari'a 513. 530. 532. 534. 596. 653.
- Hesamilon*, fortaretia care domina Corinthulu, fortificata prin Venetiani 690.
- Hisargicu*, cetate catra Belgradu de la Adrianopole 463.

- Hiudai*, poetu, care a facutu versuri asupr'a *podului* inceputu de Solimanu I. si terminatu sub Selimu II. 324. 325.
- Hodge*, instructorulu Sultanului 576.
- Hodgia musicar.* orfeulu Persianiloru 217.
- Hollandesi*, cumu i numesca Turcii 340.
- Hollandesulu* ambassadoru pentru ce n'a intratu in Giami'a din Ierusalimu 130.
- Holophira*, fi'a lui Michaiu Kosè, maritata dupa Orchanu fiulu lui Osmanu I. 16. 17.
- Homeru*, citatu 503.
- Honorius*, vedi Ornusbegu 87. 88.
- Humanulu*, cetate in Podoli'a, cucerita de Mahomedu IV. 424.
- Huniade Ion*, irrumpe in tierile turcesci si prèda cu foc si feru totu ce-i sta innainte 117. Abia scapa *nóptea* din batai'a de la Varna 123. 124. Vrendu a-si resbunà pentru perderea de la Varna irrumpe de nouu in tierile turcesci, dar' Muradu II ilu bate, si elu abia scapa prin fuga (aci se crede ca sub numele de *regele Ungariei* figurèza in-susi Huniade) 126—128.
- Hurmius*, ce tièra numescu Turcii cu acestu nume 312.
- Hasanu Pasia*, decapitatu in modu fòrte inumanu din ordinulu lui Selimu I. 234. 235.
- Husanu seu Husein Pasia Silahdar*, guvernèza imperiulu sub titlu de Vekil, postulu de mare veziru vacantu fiindu 744.
- Husein Aga Ghiumrukci*, notitia despre elu 562.
- Husein mecenatele*, musicieniloru orientali, fiulu lui Bicarar 217.
- Husein*, alu doile fiu alu lui Ali, diu care se lauda regii Persiei a-si trage originea 193.
- Husein-begu*, ginerele lui Davidu Comnenu, regelui de Trebizond'a, da lui Mahomedu II, cetatea Koiunlihisar 148.
- Husein-Sultanu*, persianu, devastèza tienutulul intre Tibris si Meragia 308.
- Husein Pasia*, cuceresce insul'a Candi'a cu esceptiunea cetatiei Candi'a 385.
- Husein Pasia mare-veziru*, promotorulu pazei de la Carlovitiu 603, Crestinii greci din Chio i descoperu complotulu latiniloru favorisati de Venetiani 667. Elu redica pe fii lui Kioprili la cele mai innalte posturi de onóre pre langa curtea ottomana 783.

I.

Iablonovski, generalu polonu, intra cu armata iu Moldavi'a, de si prin-

- cipele Cantemiru i-a scrisu se nu intre 517. Respunsulu seu catra Cantemiru 518. Ataca pe moldoveni , dar' remane cu rusine batutu 519. 520. Face pe regele Ion Sobiesky se-si tiena cuventulu 544. Fuge in urm'a regelui la Iavarovi'a 545.
- Iacob*, generalu sub Baiazetu II, supune Bosnia si Croati'a 185.
- Iacob Celebi*, fratele lui Baiazetu I, strangulatu prin o *córda de arcu* 58.
- Iacobgebegu*, capitanu, insoçesce pe Solimanu in Europ'a 35.
- Iacob-Sultanu*, regele de Azerbedgianu môre, si dupa mórtea lui se nascu terribile sguduiiri in acelu imperiu 186—188.
- Iagodinu*, unu satu in Bulgaria 616.
- Iacintu*, Zacintu asta-di Zante, vedi Gianta 114.
- Iacobeni*, opidu in Bucovina, cinci mile de la Iasi 628.
- Iacobi Madian*, o carte despre monachii din monasteriulu de la Prus'a 38.
- Iacobi Sobiesky*, fiulu celu mai mare alu regelui deschide campan'ia contra Turciloru la Caminieti, dar' la apropiarea acestor'a se retrage 555.
- Iacomiu*, escelentu gramaticu, instruéza pe principele Dem. Cantemiru in elementele filosofiei 135.
- Iaia Mucabeledgi*, ce functiune are 210.
- Iahiabegu*, guvernatore de Şimendria, incungiura si cuceresce Belgradulu 255. 256.
- Iali*, ce insemnéza 372.
- Iamagi-Ieniceri*, se numescu recrutiî cari se inoléza in corpulu Ieniciloru 691.
- Iami*, vedi General-Iami.
- Ianboli*, cetate in Thraci'a. asupra fluviului Tunge 36.
- Ianik*, impresorata de Turci, 349. Vedi Iaurinu.
- Ianopoli*, cetate, residentia pentru principii Crimeei tatarice 157.
- Ianova*, cetate ocupata prin Kioprili Mehemedu Pasia 389.
- Ianus*, generalu rusescu, Cantemiru i merge intru ajutoriu 790. 791.
- Iasi*, residenti'a principiloru Moldaviei; descriptiune; antiquitatea ei 273. 274. Petru Tiarulu visitéza bisericelê si mônastirile 789.
- Iaurinu*, cetate in Ungari'a, Turcii o impresóra 349. 471. Kior Husein Pasia o tiene blocata 473. Garnisón'a intercepta provisiunile armatei turcesti 479.
- Iavarovi'a*, cetate unde se retrage Sobieski regele Poloniloru, si in urm'a lui si generalulu seu Iablonovski 545.
- Iavus*, supranumele lui Selimu I; significatiunea acestui nume 205.
- Ibrahim Aga*, fostu camerariu la Cara Mustafa Pasia, adeveresce innocentia lui Tököli 528.
- Ibrahim Aga*, vedi Topal Ibrahimu Aga 721 etc.

- Ibrahim Begu*, amicu alu principelui Dem. Cantemiru 102.
- Ibrahim Chan*, Ulisse alu Turciloru, mare veziru, tiene in secretu mórtea lui Mahomedu I. 101. Istori'a sa , și a descendentiloru sei numiti Ibrahim Chan Ogli 101. 102.
- Ibrahim Chan*, delegatulu Persianiloru la Muradu III, 343.
- Ibrahim* fiulu lui Achmetu II si frate gemenu cu Selim 655. Vezirulu Ali Pasia vrea se-lu puna pe tronul dar' nu-i succède 673. Móre la Constanipole 762.
- Ibrahim Pasia* din simplu ienicieru din a *nóu'a companie* a adjunsu mare veziru sub Solimanu I, 229. A luatu de soția pe sor'a lui Solimanu 260. Restitue bun'a ordine in Egiptu, si bate o moneta numita *Ibrahimi* 262. Bate pe Calenderbegu aprópe de Cesari'a 264. Scapa pe locuitorii din Alepo de sub pedéps'a cu mórte 268. Se încerca a impresorá Bagdadulu; ocupa Vanulu; numesce pe Charedin admiralu 285. 286. Este acusatul ca vrea se attente asupr'a vietiei Sultanului, si in urm'a acestei-a a fostu punitu cu mórte 287—289.
- Ibrahim Pasia de Alepo* è tramisu dimpreuna cu *Panaiotu* a tractá cu Venetianii despre conditiunile de capitulare a Candiei 400. Cá beglerbegu de Buda è tramisu cu siese-mii de omeni intr'adjutoriul lui Tököli 460. Votulu seu in consiliulu asupr'a obsidiunei Vienei 470. Marele veziru vrea se-lu câstige in partea sa si promite regatulu Ungariei pe *ebedi*, 475. 476. Opiniunea sa in consiliulu de resbelu, candu veni scirea despre apropiarea Poloniloru catra Vienna 483. Este strangulatu din ordinulu marelui Veziru 489. Notitia despre virtutile, diversele posturi, si fapte ale sale 460.
- Ibrahim Sultanu*, dupa mórtea fratelui seu Muradu IV. fù in unanimitate proclamatul imperatu alu Osmaniloru; ocupa Azovulu prin asaltu, si dimica tóta garnison'a 381. 382. Declara belu Venetianiloru si ocupa tóta Candi'a 384. 385. Mórtea, fiii, calitatile, si excessiv'a sa incontinentia 385 386. Unulu dintre cincii imperati ai Turciloru, despre cari acesti-a nu vorbescu cu lauda pentru ca au fostu dati *placériloru lumesci* si altoru *vitiuri* 81. 84.
- Ibraini* (?), cetate in Ungari'a, cucerita de Heusler 513.
- Ibrikdar Aga*, ce functiune are; se numera intre Koltuk Vezirleri 633.
- Iconia*, pe ruinele acestui imperiu s'a fundatu potestatea otomana 80. Mahomedu II. pune guvernatroe Iconiei pe fiulu seu Gemu 163.
- Iemen*, regatu cuceritu prin Solimanu I. cu tóte provinciile vecine. Es-tinderea si situatiunea sa 294. 295. Vrendu a se eliberá de jugulu ottomanu, a fostu din nouu suppusu prin generalii lui Selimu II, 326. 327.
- Ienghigesi*, cetate se suppone ottomaniloru 23.

- Ienglisheri*, resiedinti'a lui Osmanu I. Significatiunea cuventului 19.
- Iengibagece*, unu campu ; etimologi'a cuventului 198.
- Iengi-Capù* sèu *Eng-Capu*, un'a din portile Constantinopolei 302.
- Iengishehir*, asiá numescu Turcii Lariss'a in Thesali'a 403.
- Iengishehir*, cetate data in feudu lui Muradu I. 55.
- Ienìceri* sèu *Ianiciari*, institutiune militara creata prin Muradu I. 49.
50. Form'a Stindardului lorù ; etimologi'a cuventului ; numerulu, inrolarea lorù etc. 51—53. Ei au urmatu in loculu Segbaniloru 91. Revolt'a lorù in Adrianopole sub Muradu II. 124. Nu è permisu femeiloru a trece prin Strad'a lorù 140. Facu pressiune asupr'a lui Baiazetu II. cá se abdice in favorulu lui Selimu I. 196. 197. Numerulu si ordinea cumu urmèza un'a dnpa alt'a companiele lorù 259. Unu spre-diece din ei au fostu puniti cu mórte pentru unu *singuru omoru* 267. 268. Se revolta in Constantinopole, si in lupta remanu mai multi ucisi ; autorii principali aruncati in mare , ceialalti agratiati 348. 349. Veteranii sèu invalidii Ieniceri au dreptulu la pensiune 421. Murmura in contra lui Mahomedu IV. ca-si pètrece numai cu vènatulu de *animale selbatice* 428. 429. Instigati de *Vezirulu* se declara pentru resbellu contra Germaniloru 456. 457. Assemenea la obsidiunea Viennei 472. Striga asupr'a Vezirului ; si ceru cá in tóta diu'a se aiba pàne pròspeta 478. 479. 481. Èi perasescu linielè si fugu 487. Se revólta in contra Vezirului Siavus Pasia, pentru ca nu le-a datu baksisiulu ; ilu ataca si-lu omóra in palatulu seu ; si comittu alte crudelitati ; vediendu stindardulu lui Mahomedu, depunu armele 581—586. Se revolta érasei ; dar' in urma batu ei pe rebeli 586—588. Fratietate intre unu Ieniceriu si unu soldatu germanu 648. La Zenta ucidu pe marele veziru , pe toti generalii si officierii lorù, crutiandu numai pe Aga lorù cu numele Deli Balta Ogli 708.
- Ieniceri-Effendi*, vedi Zulficar Effendi 591.
- Iepuri* de varie coloru 261.
- Ierburi* veninòse pentru a infectá apele curgètòrie 543.
- Ieremia Movila*, principele Moldaviei onoratu cu *tugu* 404.
- Ierusalimu*, turcesce Cudgisierifu, una dintre cele trei cetati destinate pentru peregrinare la Turci 129. Ce tienu Turcii despre acèsta cetate 130.
- Iesse*, este, dupa Georgiu Phranza, unulu din *fiù* lui Baiazetu I ; care ar' fi batutu pe Ungurì si pe Serbi ; si apoi l'ar' fi ucisu fratele seu Musulmanu 75. 79.
- Iesù-Christu* , elogiuri ce-i face unu turcu cu numele Misri Effendi 656—658.

- Ifrengii* sêu *Efregi* si *Firenki*, asiá numescu Turcii mai pe tôte natiunile crestine. Vedi *Franchii* 173; *Italianii* 285.
- Iftimum*, dictamus cretica, iërba de Creta 382.
- Ilbistanu*, provincia cucerita prin Baiazetu I de la Sultanulu Egiptului 71.
- Ilbistanbegu Mehemedu*, fiulu lui Sheich Savur, bate o trupa de briganti in Turcomani'a 251.
- Ilcibegu*, insemnéza principe ambassadoru 331.
- Ilias Pasia*, Beglerbergu de Erzerumu, se revolta in contra lui Muradu IV; dar remane batutu si punitu cu mórte 369. 370.
- Illocu*, urbe ocupata prin Caraffa 596.
- Imaginile* sunt oprite la Turci 233. 234.
- Imam*, este aceea la Turci ce è preotu la crestini 40.
- Imam Arzem* si *Imam Shafi*, sunt doi santi ai Turciloru, despre cari se dice ca ei au formatu riturile si ceremoniele sectei *musulmane* 48. 287.
- Iman*, espressionu generica pentru toti acei *musulmani*, *muslimani*, *mislimani*, cari professéza legea lui Mahomedu 48.
- Iman Evli*, generalu persianu attaca pe Turci, dar' dupa o lupta furiósa de patru díle a remasu invinsu 342. 343.
- Imaret*, ospiciu pentru primirea seraciloru si caletoriloru 40.
- Imbalsamarea* cadavreloru nu è permissa la Turci, de cátu numai pentru Sultani 57.
- Impereti'a* pe pamentu è data numai casei osmanice 195.
- Imperati'a nemurírei*, Turcii tienu ca toti imperatii loru sunt sânti, si dupa mórte trecu intru imperati'a ceriului 349.
- Imperatiiele Rumeiloru*, Regna Rumæorum, ce intielegu Turcii sub acésta numire 27.
- Imperatii Turciloru*, cumu sunt facute mormintele loru 26. Cumu trebe se se inchine care se presinta innaintea loru 90 In ce onóre sta la ei familia lui Ibrahimu Chanu 101. 102. Ceremonia de a incinge o *sabia* candu se punu pe tronu 109. Formul'a loru de juramentu 172. Poruncile loru se considera cá purcesse de la Dumnedieu 172. 196. Formula ce intrebuintiéza ei in scrisori 219. Cumu isi scriu numile pe Chatisierife 231. Cumu se intituléza de comunu 244. Cumu isi marita ficele si surorile 261. Nu admitu pe nime la mésa cu ei 282. Fii loru nu potu fi guvernatori de provincii 307. Pe barbati destituiti din officiu i rehabilitéza éراسي, precumu pe Sinan-Pasia 346. Ce thesauru aduna cu ocasiunea circumcisiunei fiiloru loru 426. Ce nume le dau mumele loru 450. Purtarea loru faéie cu acestea 457. Câte Sorgudgiuri pórtá 474. 475. Cine vrea se se presinte innaintea

- loru. mai întâiu trebuie se-si rada barb'a 524. Candu se nascu turburari *aranca tóta vin'a pe Vezirulu* 586. Cumu asistu ei in Galibedivanu 610. 699. Cumu este adornata barc'a loru 732. 733.
- Imperatulul Germaniei*, pentru ce nu tienea la curtea ottomana ambassadoru ei numai unu residentu 301.
- In calea Domnului*, frasa ce o intrebuintieza Turcii totdeauna candu vorbescu despre Dumnedieu 202.
- Indi'a*, au trecutu candu-va vre-o armata turcésca acolo ? 294.
- Indianii*, ce nomenclatura le dau Turcii 340.
- Inainte de elu*, descrierea unoru apucaturi de ale mariloru veziri 523. 524.
- Inocentiu VIII*, papa, transmite pe Gemu fratele lui Baiazetu II, in manele regelui Franciei, Carolu VIII. 171.
- Inscriptiune in scaldele de la Pruss'a* 21.
- Inscriptiune latina* pe podulu de la Essecu 533.
- Instalarea principiloru Moldaviei in scaunulu domnescu* 276—279.
- Interregnululu sub Solimanu si Musa Celebi*, pentru ce se numesce asiá 92.
- Ion Castriotu*, regele de Epiru séu Albani'a inferiora, da cinci fii ai sei, intre care pe tinerulu *Georgiu*, in ostatecu lui Muradu II 126.
- Ion Paleologu*, fiulu lui Emanuilu, adjuta *in secretu* lui Mustafa se tréca in Asi'a 106.
- Ion Santulu*, regele Poloniei *da libertate soldatiloru a spoliá tier'a* Moldoviei si reliquiele acestui santu din Sucéva 541.
- Ion Sobieski*, regele Poloniei, vedi Sobieski Ion.
- Ion Tiarulu Rusiei*, si fratele seu Petru sunt invitati de imperatulul Germaniei a declará resbellu Tatariloru. Respunsulu loru 535. Tramite armata contra Tatariloru 605.
- Ion Zapolia*, regele Ungariei, vedi Zapolia.
- Ioseph*, ca sclavu si patriarchu in Egiptu róga pe Dumnedieu cá Egip-tianii se fia pururea suppusi sclaviloru 185. 225. Elu se numiá Παγκτός, adeca celu-mai-frumosu, si i se atribuescu multe fapte mar-tietie 235.
- Ioseph*, stegariulu lui Aloisiu *officiarul spaniolu*, cu care a conceputu planulu de a dejucá cetatea Garbus'a pe man'a Turciloru, trece de la papismu la biseric'a orthodoxa orientala 649. 650.
- Ipsala*, cetate unde Baiazetu I a exiliatu pe socrulu seu Germanu Ogli 61. Muradu II face pe Caramanu Ogli guvernatore perpetuu alu acestei cetati 114
- Irina*, soci'a imperatului Ion Cantacuzenu, offere ospitalitate lui A-

- muriu care mersese la Dydomothicon într'adjutoriulu barbatului seu 44.
- Isa*, pretinsu fiu alu lui Baiazetu I 76. 79.
- Isaad Effendi*, fiulu lui Kioprili Mustafa Pasia 564.
- Isfenderbegu*, principe de Castamoni'a, vedindu mórtea parintelui seu Cuturumu, se offeri grației lui Baiazetu I 65. Musa Celebi cerca refugiu la elu ; dar' ilu refusa 80. 81. Cine a fostu acestu Isfenderbegu 80. 81. Se revólta dar' Mahomedu I ilu invinge 97.
- Isfenderbegu*, principe de Sifab , (se fie óre totu celu mai dinnainte ?) face liga cu Muradu II ; dupa aceea se revólta ; Muradu ilu agratiéza 112. 113.
- Ishak Begu*, fiulu lui Caramanu Ogli , bate pe toti fratii, si ocupa singuru tierile parintelui seu 151. In urma ilu bate Ahmedu Begu, fratele seu, si se retrage la Usunhasanu 152.
- Ishak Effendi*, è tramisú dimpreuna cu Panaiotu a tractá cu Venetianii despre capitulatiunea Candiei 400.
- Iskenderbegu*. acesta è celebrulu Georgiu Castriotu , pe care Muradu II, ilu luá langa sine, si-i dède numele de Iskender adeca Alexandru 125. 126.
- Iskenderie*, cetate ocupata prin Shahin Vala 55.
- Iskenderie* séu *Alexandri'a* , cetate renumita de comerciu in Egiptu , capituléza innaintea lui Selimu I 241.
- Iskender Pasia* , merge cu armata in contra regelui Persiei, dar' este batutu si pusu la fuga 306. 307.
- Iskender-podu* , séu podulu lui Alexandru , langa Ratisbona numita la antici Reginapolis 281.
- Iskerlet-Ogli*, cine a fostu acest'a 594.
- Islam*, suppunere lui Dumnediéu ; credintia adevarata. Identica cu I-man 48.
- Islancamenu*, localitate aprópe de tiermurea Dunarei, unde se incinge o lupta sangerósa intre Turci si Germani 646. 647.
- Ismail-Aga*, este tramisú de generalulu seu la Constantinu Cantemiru pentru a se informá despre cetatea Caminieti. Istori'a acestei misiuni 215—217.
- Ismail-Begu*, tradéza pe fratele seu Kissil-Achmedu 148.
- Ismail Pasia Firari*, pentru ce i s'a datu numele de Firari si ce însémna acestu nume 173.
- Ismail*, cetate situata la Dunare, aici s'a intemplatú istori'a cu Ismail Aga 215. 216.
- Ismail Kíslar Agasi*, conversatiunea sa cu Sultanulu Achmedu III 769.
- Ismail Shah*, regele Persiei, fiulu lui Sheik Haidar ; isi da numele de

- Sofi* ; è fuadatorele familiei regesti in Persia; alte notitii despre elu, 190—193. Intra in tierile ottomane si face mari cuceriri 198. 199. Elu care se numia si *Kisilbas Schahi* ataca pe Selimu I aprópe de Tibris, dar' perde lupta, si abia scapa adjutoratu de intuniculu noptiei 208—214. Tramite pretiose daruri lui Selimu I, dupa ce a-cest'a cucerise Egiptulu 244. Intra in tierile turcesci; bate pe Isken-der Pasia; i taia mai tota armat'a iu bucati; si afoi primesce o scri-sóre de la Solimanu I, la care inse nu respunde 306—308.
- Ismir*, renumita cetate de comerciú, ocupata prin Muradu II 113.
- Isnik*, Nicea, se supune lui Orchanu 31.
- Isnikimid Ghietcid*, sinul marei langa Nicomedi'a 588.
- Isnikimid*, Nicodemi'a in Bithini'a, o impresóra Osmanu I 20. Orchan o cucerese dimpreuna cu alte cetati 30.
- Isocrate*, opiniunea lui despre Greci, 97.
- Ispahanu*, capital'a Persiei 304.
- Isseib*, cetate in Europ'a cucerita prin Baiazetu I 61.
- Issy*, capital'a unei provincie in Cercassia 179.
- Istadibol*, insémna cetate abundanta in artisti; de aci deriva Turcii cuventulu Stambol 258
- Istambol*, asiá numescu Turcii Constantinopolea 68.
- Istankioi*, insula cucerita de Solimanu I 258.
- Istori'a* a duoi alteti cu unu taia-punga; esemplu datu cá se invetie su-metii *Venetianii*, 736.
- Istoricii turci*, arare-ori numescu pe principii crestini dupe numele státhuriloru lorú, precumu *principele Serbiei*, regele Ungariei etc. 88.
- Italianii*, adjutorati de mai multi principii, irrumpu in More'a, ocupa cetatea Coron; dar' in urma capituléza si evacua More'a 285. Ce nume le dau Turcii 340.
- Iudicátile*, candú si cumu se tienu la Turci 584.
- Iuki*, este o certa summa de bani 221.
- Iunius-Pasia*, amicu lui Baiazetu II; esplicatiunea cuventului Iunus 200
- Iuskiudar*, urbe in apropiarea Bosforului 160.
- Iustinu*, istoriculu, citatu 132.
- Iusufce Begu*, generalulu lui Usunhasan, irrumpe in tierile turcesci si le devastéza; dar' in urma remane batutu, prinsu si pusu in feru 153. 154.
- Iusuf Chislar Aga*, face atentu pe Ainedgi Solimanu Pasia ca vezirulu vre se-lu pérda 525 Stim'a ce o avea Mahomedu IV catra elu; avu-tiele, calitatile sale 526. La consiliulu seu, Sultanulu face mare ve-ziru pe Ainedgi Solimanu Pasia 527.

- Iusuf Aga*, comandante Ieniceriloru , primesce si esecuta ordinulu lui Achmedu III, de a arestá pe Baltadgi Mehemedu Pasia, mare veziru 774.
- Iusuph* séu *Joseph*, dupa Phranza este unulu din fiii lui Baiazetu I, care a trecut in Europa si s'a crestinitu 75. 79.
- Iusuph Effendi*, de la acesta a cumperatu principele Dem. Cantemiru cu 25 de mii thaleri palatulu din satulu numitu Ortakioi, edificatu prin fratele lui *Cerkies Mehemedu Pasia* 366.
- Iusuph Pasia*, Capudanu séu admiralu sub Ibrahimu, cuceresce Candi'a 385.

K (*)

- Kaiahisar*, cetate, se supune lui Osmanu I 23.
- Kain*, cetate in Dalmati'a, ocupata de la Turci prin Venitiani 598.
- Kaisari'a*, aprópe de acésta cetate au remasu batutu rebelulu Abassa Pasia, si a fugitu la Erzerum 366.
- Kalo*, cetate in Ungari'a, ocupata prin Germani de la Tököli 513.
- Kamidu*, cetate in Persi'a 304.
- Karacinu*, cetate, se supune lui Osmanu I 23.
- Karagais*, cetate data in feudu lui Muradu I 55.
- Karamuseke*, vedi Herkie.
- Kars*, cetate in Asia, ocupata prin Baiazetu I 61. Mustafa Pasia, generalu sub Muradu III, o fortifica 339.
- Kasemu*, Phranza tiene ca ar' fi fostu unulu din fiii lui Baiazetu I 79.
- Kasunli*, cetate ocupata prin Turci ; dar nu se scie ca unde è situata 178.
- Kemluc*, castelu ocupatu prin Orhanu 32.
- Kermianu*, Phrighi'a, de aici au esitu tatarii numiti Ciudari, si au nevalitu in tierile lui Osmanu I. 23.
- Kiabe* séu *Caabe*, vedi Mecca 129.
- Kiabei-Sierifu*, Mecea santa 317. Aici a fostu tramisu rebelulu Caracasiu Mehemedu pentru a fi ucisu 765.
- Kiagis-Chana*, unu locu fórté placutu in Constantinopole nu departe de suburbiulu Eiub De unde pórtá acestu nume ? 692.
- Kiahaiá* séu *Kiehaia*, locotenentele marelui veziru, se dice si *Kietciudabegu* 211. Ce officiu are 449.
- Kiahte*, cetate cucerita prin Selim I 241.

(*) Cuvintele ce nu sar gasi sub acesta litera se se caute la litera C si vic -versa

- Kiasibi Mehemedu Effendi*, unul din capii rebeliloaie aia asupra-si oficiulu de Mufti 753. Cumu seduce trupele Sultanului se tréca in partea rebelilor 757. Originea sa, si pentru ca s'a numitu Kiasibi 753.
- Kible*, ce insemnéza 233.
- Kibeli Oglí*, se tramite in Crime'a pentru a observá preparativele Rusiloru 742. Informéza falsu pe Sultanulu 743. Este punitu cu mórte 744.
- Kibris*, Cipru, dupa caderea cetatiei Nicosi'a, tóta insul'a s'a suppusu lui Selimu II. 328. 329.
- Kiefa*, séu Caffa, cea mai tare localitate in Crime'a, ocupata prin Turci 155. Mai nainte se numiá Theodosi'a 325.
- Kielb-Perest*, rafisi, adoratori de cáni 222.
- Kiel Mehemedu Begu*, se incerca a ocupá insul'a Tinos, dar' a fostu respinsu prin Venetiani 725. Pentru ce se numiá Kiel? 728.
- Kiemal Ali Pasia*, admiralu turcu, bate pe crestini si devastéza cóstele maritime ale Spaniei si Italiei 185.
- Kiemani Ahmedu*, admirabilu jucatoriu in musica, si fostu instructoru alu principelui Dem. Cantemiru 217.
- Kiemielniski Bogdanu*, hetmanu alu Cozaciloru, istoria sa 440.
- Kiemielniski Georgiu*, fiulu lui Bogdanu, hetmanu Cozaciloru, istori'a sa 442—444.
- Kiemielniski Timusiu*, altu fiu alu lui Bogdanu, a luat de socia pe Roxana, fi'a lui Vasiliu, principelui Moldaviei; istori'a sa 440.
- Kierbieb*, cetate cucerita prin Selimu I. 241.
- Kieshan*, cetate in Persia 304.
- Kietciudobegu*, vedi Kiahaiá 211 449.
- Kifari*, infideli, inortodoxi 48.
- Kili, Chilia*, cetate la gurele Danubiului, in vechime se numiá Licostomos, o ocupa Baiazetu II 177. Descrierea acestei cetati 273. 297.
- Kilidgi Ali Pasia*, guvernatore de Algiru, ocupa Tremisi'a de la Arabi. Istoria sa 329. Se face Capudanu Pasia, bate pe crestini, si se întórce incarcatu de spoliatiuni la Constantinopole 333. 334.
- Kilis*, cetate in Bosni'a cucerita prin Hasrudu Begu 290.
- Kioprili Abdulah Pasia*, rebelii ilu numescu Caimacamu in Constantinopole. Istoria sa 750.
- Kioprili Mehemedu Pasia*, fundatorele casei Kioprili Oglí; istori'a sa 388. Apucatur'a sa de a stirpi pe toti ceialalti Pasi 523.
- Kioprili Mustafa Pasia*, parerea sa despre continuarea belului 107. Cine a fostu elu 564. Rebellii ilu chiama in adunare 569. 570. Consiliulu ce da rebeliloru 541 572. Se face mare viziru 607. Discursulu seu in adunarea Ulemaliloru 607 — 609. Declara pe delegatii turcii la Viena de inelatori 611 Desteritatea sa de a forma o armata regu-

- lata 612. 637, Reguléza thesaurulu publicu 613. Esemple de simtiulu seu de dreptate 615—617. Se întórce in triumfu la Constantinopole 631. Innaltia la tronu pe Achmedu II 636. Este acusatu la Sultanulu 639. Discursulu seu catra comandantii Ieniceriloru 641 — 643. Remane confirmatu in degnitatea sa de mare veziru si pléca in campania; primesce pe delegatulu Angliei cá intermediatoru de pace; tiene mare consiliu bellicu 645. 646. Incepe lupt'a contra Germaniloru, si pre candu erá se invinga, lovitu de un glontiu, cade mortu 646. 647. Elu si-a educatu copiii mai multu in sciintia de câtu in política 783.
- Kioprili Numanu Pasia*, fiulu lui Kioprili Mustafa Pasia, se face mare-veziru 782. Imaginatiunea lui ca o musca i sta pururea asupra nasului; si cumu ilu vindeca mediculu francesu Le Duc 783. Este destituitu 785.
- Kioprili Ogli*, este o familia fórte stimata 58.
- Kioprili Ogli Fazil Achmedu*, da ordinu a se sterge sect'a calugariloru numiti kadri 51. Istori'a sa 398. Uciderea ficei sale 585
- Kior Ali Aga*, naratiune despre elu 763.
- Kior Ghierai*, unulu din famili'a Cioban-Ghierai, Turcii ilu punu domnu Crimeei 157.
- Kior Hussein Pasia*, generalu turcu 473.
- Kior Sefa Ghierai*, chan Crimeei tatarice, istori'a sa 654.
- Kiorshah*, lupta bellica intre elu si intre Olaidevletu 184.
- Kiorshahî Muliki*, dupla tradare a sa contra lui Musa Celebi 87—89.
- Kiose séu Kose*, Barba-de-çiapu, capulu familiei Michael Ogli, principe cetatiei Bilegiki, face atentu pe Osmanu I de tradarea ce intentionéza principii greci contra lui 16. Naratiune mai esacta despre acésta istorióra 17. Elu mai ántáiu din familia sa imbraçiosiéza Coranulu 22.
- Kioturum, Kiuturum Kuturum*, numitu Baiazetu, devastéza provinciele turcesei in Asi'a 65.
- Kiovia*, cetate asupra carei Polonii renuncia la tóte drepturile in favorulu Russiloru 535.
- Kipciak séu Capciak*, reocupatu prin Menzili Ghirai 156.
- Kiramastori'a*, mama principelui Mihalcea 33.
- Kirim-chanu*, nefericita intreprindere a sa sub Sultanulu Selimu II 326.
- Kirk-Ecclesia*, cetate si provincia 425.
- Kirtli Ismail Effendi*, defterdaru sub Achmedu II 659.
- Kıs-Derbend*, pasulu Verginei 617.
- Kısil-Ada*, insula rosia, descriptiune 261.
- Kisil-Achmedu*, Achmedu-rosiu, satrapu persianu 148.

- Kisil-Arslan begu*, se supune lui Mahomedu II 153.
- Kisil-bash*, capete rosie, nume ce dau Turcii Persianiloru 193. 340.
- Kisil-Irmak*, rîlu rosie, 202.
- Kislar Agasi*, manumisu si pensionatu 384. Pentru ce nu i se da Tugu si pasialicu 633. Notitia despre *secretariulu* seu 639.
- Kiste*, solda trilonara 559.
- Kiube* sêu *Kube*, monumentu la locul de morminte la Turci 59. Vedi Turbe 146.
- Kiurd* sêu *Kiurdistanu*, regatu la marginile Persiei, adnectatu imperiului ottomanu 224
- Kiurfuss*, la antici Corcira, 147. 291.
- Kiutahi*, cetate ocupata prin Turci 20.
- Kiutciuk Dgiaferu Pasia*, notitia despre elu 703.
- Kiutciuk* sêu *Kuciuk-Cekmedge*, podu micu 201.
- Kiutciuk Emiri Ochor*, se numera intre Koltuk Vezirleri; ce servitiu are 633.
- Kiutciuk Mehemedu Pasia*, bate pe robelulu Ilias Pasia, ilu prinde si-lu tramite la pórta 370.
- Kiutciuk Muesin*, renumitu artistu in music'a vocale 217.
- Kiutciuk Teskieredgi*, ce functiune are in divanu 584.
- Knin*, cetate in Dalmati'a, prin tractatulu de la Carlovitiu se lasa in posesiunea Venetianiloru 739.
- Kohpanu*, cine a fostu acest'a? 293.
- Koltuk Vezirleri*, ce sunt acesti-a, si ce functiune au 632. 633.
- Kuli Shah*, sultanulu Persiei se supune lui Solimanu I. Elu a fostu mare artistu in music'a instrumentala 309.
- Kulkiahaiia*, ce rangu si ce functiune are 472.
- Kulkiet-hudasi Sulficar Aga*, este tramisu cu Panaiotu pentru a tractá cu Venetianii despre capitulatiunea Candiei 400.
- Kupruli* sêu *Koprili Achmedu Pasia*, a stersu o secta de Dervisi pentru indecenti'a loru 51.
- Kurshunli*, cetate ocupata prin Turci. Etimologi'a acestui cuventu 178.
- Kutahia*, cetate cucerita prin Erdogrulu de la Greci 12. Giermanu Ogli o da cá dote fiei sale maritandu-o dupa Baiazetu I 54. Caramanu Ogli o impresóra, dar fara succesu 64.
- Kuthuir-Kais*, unu satu fatalu pentru Husan Pasia 234. 235.
- Königsmark Conte de*, faptele sale in More'a 546 547. 555. Impresóra si ocupa Athena 557. Móra 598.

L.

Lacedemoniani, descendentii loru de astá-di 521.

- Lacremi ferbinti*, vérsa Muradu II 107.
- Ladislau*, vedi Vladislau.
- Lodosiu*, acest'a nu è Uladislau ci Ludovicu II rege alu Ungariei 263.
- Laiota*, fiulu lui Barbu Bassarabu, obtiene principatulul Romaniei dupa mórtea principelui Heglulu 626.
- Lala*, significatiunea acestui cuventu 45.
- Langius Ion Michail*, citatu si reprobatu 258.
- Lariseu Marcu*, mare gramaticu grecu 136.
- Lariss'a* in Thesali'a, cumu i dîcu Turcii 403.
- Lascaris* grecu, capulu unei trupe de comediani, refusa duóc-sute de thaleri pentru representatiunea unei comedii 388.
- Las-Oglu*, din famili'a lui Lazaru, principe Serbiei, marita pe fia sa dupa Muradu II 112.
- Lasvilaeti*, ce insemnéza 54. 112.
- Latif Celebi*, mare hasnadaru, invétia music'a de la principele Deme-triu Cantemiru 218.
- Lazaru*, principele Serbiei, se pune in fruntea Romaniloru, Unguriloru etc. uniti in contra lui Muradu I; dar' remane prinsu, si in urma decapitatu 56 — 58. De la numele seu Turcii numescu Serbi'a Las-Ogli-Vilaieti 112.
- Le Duc*, medicu francesu vindeca pe Kioprili Numanu Pasia de o bóla imaginaria 783.
- Lefca*, cetate, se face tributaria lui Osmanu I 23.
- Lemberg*, vedi Leopole.
- Lemnos*, insula ocupata prin Turci de la Venetiani 389.
- Leone sapientulu*, fabule ce se atribuie de Greci acestui imperatu grecu 168.
- Leoninu* séu *Leu*, speție de meneta 202.
- Leopoldu*, imperatulu Germaniei, ocupa de la Achmedu II tóta Ungari'a, Belgradulu si Niss'a 366. Sub elu s'au urmatu batalii infricosiate cu Turcii 409. Emericu Tököli se revólta in contra lui 455. Vezirulu ilu invita in numele Sultanului se-si retraga armat'a din Ungari'a 459. Tramite pe contele Caprara cá ambassadoru extraordinariu la Pórta 460. Chiamu pe Poloni intr'adjutoriu. Numesce pe ducele de Lorena generalu-comandantu alu armatei sale 477. In sarcina pe contele Stahrembergu cu aপরrea Viennei, si se retrage la Lintiu 478. Invita pe tiarulu Ion si Petru se se unésca cu elu in contra ininicului comunu 535. Delegati turci i presinta duóc proiecte de pace; dar' elu pune aspre conditiuni 598. 599 Pune principe in Transilvani'a pe K'meni Ianos 624. Judecat a sa despre batali'a de la Islankamenu 643. Ordina principelui Eugenu de Savoia a se tiné numai in defen-

- siva 693. Dorește a încheia pace cu Turcii 729. Numesce plenipotentiar la Carlovitiu pentru a tracta despre pace 735. 735 Condițiunile de pace între el și între Sultanul 737. 738. Ratifica tratatul de pace prin propri'a sa subscriere 740.
- Leopole* s'eu *Leopoldopole*, Turcii pretindu demolierea acestei cetati 461. Guvernatoarele ei ocupa mai multe cetati de la Turci 553. Tatarii strabatu p'ênê în suburbiurile ei 682.
- Lepante*, Naupactum, apr'ope de ac'esta insula batu crestinii *flot'a* lui *Selimu II* 261. 330. 331. Seraskierulu de More'a se încerca a o surprinde, dar' au fostu respinsu de Venetiani 655. Prin tratatul de pace de la Carlovitiu se lasa Turciloru 738. Turcii i d'icu *Enibacht* 765.
- Lesley* conte, bate pe Turci și le ocupa Virovitiulu 505. Devasta tota Slavoni'a surprinde și cuceresce Esseculu 513.
- Leuca* s'eu *Leucadi'a*, insul'a Santa-Maura, cucerita prin Venetiani 509. 510. Prin pacea de la Carlovitiu se lasa Venetianiloru 738.
- Leuced'*, cetate în Ungari'a ocupata prin Tököli 460.
- Leuni Celebi*, capu-pictorele curtiei, prin care principele Dem. Cantemiru și-a scosu copie dupe portrele Sultaniloru 233.
- Levend'i*, asiá se numesce armata maritima la Turci, și se recruteza și crestini 691. 692.
- Leventa*, cetate în Ungari'a ocupata prin Tököli 460.
- Levh*, ce carte este ac'esta 604.
- Libera missione*, se da lui Kislar Agasi candu se dimitte din postulu seu 384.
- Liberiu Gelarchari* cunoscutu sub numele de *Liberaki*, notitia despre elu 601. Turcii ilu facu domnu Maniotiloru 601. 602. Se revolta în contra Turciloru 690.
- Libledidgi*, cetate a carei principe se face tributariu lui Osmanu 23.
- Licinii*, medicu de curte la Cantemiresci; republic'a venetiana l-a onoratu cu titlu de conte; în urma Turcii-lu spendiura 136.
- Licostomos*, vedi Kili, Chilia
- Limba arabica* este cea mai estinsa și mai bogata dintre tote limbele 242.
- Limeria-Epidarius*, fortaretia în More'a 556.
- Lingurariu*, care pe duoc-spre-diece lingure de lemnu cumpera unu diamantu forte pretiosu 135
- Lintiu*, cetate în Austri'a, imperatulu Leopoldu se retrage aici candu Turcii se preparau a impresora Viena 478.
- Lipce*, cetate în Ungari'a ocupata prin Tököli 461.
- Lipka-tatari* s'eu *Litva-tatari*, pe cari moldovehii i numescu *cirimusi*,

- originea loru 156. 157. Li se acórda terminu de unu anu pentru a se poté mutá din Poloni'a in vre-o provincia turcica 432. 434. Religiunea si valorositatea loru 436.
- Liposa*, probabilu Lipova, urbe in Ungaria ocupata prin Solimanu I 301.
- Lipp'a* séu Lipova, generalulu Caraffa o ocupa prin assaltu 596. Turcii o reocupa 623. Germanii érași o cucerescu 648. 649. Turcii o recucerescu si-i derima fortificatiunile 679. Dupa pacea de la Carlovitiu nu-si mai póte reconstrui fortificatiunile 737.
- Lithuanulu Michalo*, criticatu 156.
- Liubedu* séu *Lobutu*, vedi Giridu 122. 123.
- Logotheta*, ambasadorulu lui Bogdanu la curtea ottonana; notitia despre elu 271—274.
- Loniceru Philipu*, citatu si reprobatu 26. 86. 132. 201. 254. 283.
- Loren'a* séu *Lotaringi'a* (Carolu principe de) imperatulu Leopoldu ilu numesce generalu-comandante alu armatei sale 477. Impresóra Uivarulu, dar' se retrage pentru a intari garnisóna din Vien'a 478. Tramite pe Ludovicu principele de Baden pentru a coperi Posionulu 381. Cuprinde Visegradulu, Vatiulu, apoi Pesta; si impresóra Buda, dar' se retrage 503. 504. Impresóra Uivarulu 510. Merge in contra Seraskierului Siaitanu Ibrahimu Pasia, care impresorase Strigoniulu si Visegradulu 511. Bate pe Turci cumplitu; si apoi ocupa Uivarulu; si refusa pacea ce i se oferí de catra Turci 512. 513. Impresóra si in fine ocupa Buda 528—531. Remporta o victoria completa asupr'a Turciloru la Mohaciu 549—552. Intra in Transilvania, ocupá mai multe cetati, precumu Clusiulu si Sibiiulu, si face pe Apafi Michail a se supune imperatului Leopoldu 553. 554.
- Lothonu*, Michalo Lituanulu pretinde ca acest'a ar' fi fostu unu principe tataru si primul cuceritoriu alu Crimeei 156.
- Luca*, caletori'a sa in Levante, descrieri itinerarie 25
- Ludovicu II* (Ladosiu) regele Ungariei cade in batali'a, de la Mohaciu 263. Sorù-sa s'a marítatu dupa Ferdinandu I regele Germaniei 298.
- Ludovicu principe de Baden*, è tramisu pentru a aperi Posionulu; bate pe Tököli si pune pe Turci la fuga 481. Ocupa Simonturnulu, Caposivarulu, si merge spre Cinci Biserici, care assemenea o ocupa 532. 533. La riulu Unna in Bosni'a bate pe Turci si-i pune la fuga 597. Intra in Transilvani'a; ocupa mai multe cetati; si face pe Tököli de se refuge érași la Turci 628. Innaintéza pênê la Petrovaradinu; se incinge o lupta saugerósa; vezirulu cade mortu, si Germanii invingu 646—648. Reocupa Lipp'a si impresóra Varadinulu 648. 649.

- Ludovicu XIV* regele Franciei se încerca a impiedică pacea între imperatul Leopoldu și între Sultanulu 600. Insciintieța pe Turci despre intentiunile Venetianiloru ce le au in contra loru 654. 655.
- Ludron* sêu *Lodron*, capitanu germanu è tramisu cu duõe mii de calareti se veda ce se face la Essecu etc. 553.
- Lufti Pasia*, mare veziru , face cu Barbarossa o escursiune in insula Corfù 291.
- Lugosiu*, urbe in Banatu, o impresóra si o cucerescu Germanii 596. O recucerescu Turcii, si-i derima fortificatiunile 681. Dupa pacea de la Carlovitiu nu-si mai pôte reconstrui fortificatiunile 737. 738.
- Lumi*, câte sunt dupa opiniunea Turciloru 316.
- Lupta* între unu singuru porcu si mai multi lei 293.
- Luri*, cetate in Giurgistanu fundata prin Ferhadu Pasia sub Muradu III 347.
- Luscu*, urbe in Poloni'a, unde Petru Tiarulu a ratificatu conventiunea cu principele Demetriu Cantemiru 799.
- Luttich*, cetate vecina cu Azovulu, se supune Tiarului 'prin capitulatiune 688. Acest'a o fortifica 720. 721.
- Luxandra*, fiica lui Scarlatos, grecu bogatu ; istori'a ei 592. 592.

M.

- Maabul*, unulu din cele 1001. de nume ce Turcii dau lui Dumnedieu 107.
- Maden Kalfa*, officialu de cabinet 210.
- Mag'ia*, și alté indivinatiuni sunt interdise la Turci prin Alcoranu 602.
- Magnesi'a*, aici s'a retrasu Muradu II dupa ce a abdicatu la tronu in favóreã fiului seu Mahomedu II 119.120. Totu aici s'a retrasu Corcudu fiulu lui Baiazetu II. dupa ce a remisu imperiul in manite acestui-a 168.
- Magausa*, cetate, se supune lui Selimu II 329.
- Mahmudu Ben Ogli*, singurulu care a scapatu din batai'a de la Zenta 711.
- Mahmudu Pasia*, mare veziâu, a fundatu o mekkiema sêu sala unde se pertracteța causele in Constantinopole 70. Sub Solimanu I. ocupa Temisiór'a 206.
- Mahomed profetul*; ce tienu Turcii despre *spiritulu lui Mahomedu* 108.109. Dintele si alte reliquii ale lui Mahomedu cum se conserva si se adora 129.130.234. Fabula cu asinulu si pétr'a 130. Disputa

intre Turci si Persiani desprs successorii lui Mahomedu 192. Dumnedieu n'a datu altui-a darulu de profetu decâtu numai lui Mahomedu 195. Elu a pronunsiatu duõe sorti de profetie 203. S'a redicatu pêne la alu nóuelea ceriu pentru a primi Alcoranulu din manile lui Dumnedieu 227. Turcii invóca numele lui, i depingu si-i conserva portretulu 232. 233. Triumfulu seu asupr'a poetilor arabiani prin limb'a si eloquinti'a sa 242. Scutesce pe monachii din muntele Sinaia de la tributu 243. Se aréta in visu lui Solimanu I 280. Pentru ce se numesce sórele a doui secolu 436. Despre *Stindardulu* și caputulu lui *Mohamedu* 463. Despre cercetarea mormentuluu seu; peregrinare la *Mecca* 670.

Mahomedu I., primul imperatu alu Turciloru cu acestu nume ce dîcu Turcii despre elu 82. Ce dîcu istoricii crestini 93. Se face imperatu a tóte tierile imperiuluu ottomanu 95. Simtiemintele sale de innalta *generositate* 97. Mórtea si calitatile lui 100 — 103.

Mahomedu II., cuceritoriulu Constantinopolei, cine a fostu mama-sa 115. Tatalu seu Muradu II. abdica la tron in favórea lui 120. Rechiamatu Muradu la tron, tramite pe fiulu seu Mahomedu II. la Magnesi'a 125. Se casatoresce cu fic'a lui Solimanu Begu, principe de Elbistanu 128. Se incoronéza a *dóua-óra* 132. Impresóra Constantinopolea, si pune o conditiune captiósá la incheierea pazei, dupa care redica obsidiunea 132. 133 *Numele Mahomedu* represintatu prin turnuri 133. Impresóra Constantinopolea a *dóua-óra* și o ocupa 134 — 139. Dupa cucerirea Constantinopolei improviséza unu distichonu in *limba persiana* 140. 141. Descopere mormentulu lui Ebu Eiuub Ensari 145. Edifica unu grandiosu palatu in Constantinopole 146. Si o Giamia ce pórtá numele seu 150. Alte fapte ale sale 146 — 159. Móre la Malteppa; calitatile sale 160.

Mahomedu III., succede parintelu seu Muradu III, si indata la inceputulu domniei sale ucide pe nóue-spredeice frati si sei 351. Ocupa Agria; bate pe crestini; incheia pace cu ei; se da cu totulu place-riiloru lumesci; si móre 352. 352.

Mahomedu IV., sub acest'a, impreiulu ottomanu a fostu la culmea cre-scerei, si la inceputulu scaderii sale. Erá de siepte ani candu s'a innaltiatu pe tron. Cine a fostu mama-sa 387. Incheia pace cu Germanii 390. Discursulu seu catra Veziri 391 — 393. Primesce pe Casaci sub protectiunea sa 400 — 404. Scrisórea sa catra regile poloniei 405. Merge in Polonia; destitue pe Duca principele Moldaviei; impresóra si ocupa cetatea Caminitiu; ataca Leopolea; pune pace cu Polonii 406 — 409. Incepe scaderea sa, causele pentru ce au fostu destituitu 427. 548. Propune conditiuni de pace lui Leopoldu 461.

- Se încerca a impacá pe rebeli 548. Gresiél'a sa ca a luat sub scutul
seu pe vezirul Ainedgi Solimann Pasia 562. 563 587. Amiciti'a sa cu
Ghiumrukci Hussein Aga 562. Se ocupa cu pescaritul pentru a tra-
mite pesci curteniloru prin servitorii sei 562 Se încerca a ucide pe
fratii sei 570. Responsulu seu eroicu cotra tramisii rebeliloru 572—
575. Resignéza la scepstrulu, și la cinci ani in urma móre 575. Ca-
litatile lui 576. Palatulu seu in Caristiranu 740. Alte fapte ale sale
sunt narate in cursulu istoriei 426—577.
- Mahomedu*, unu dervisiu, de nascere moldovénu, in servitiulu lui Dal-
tabanu Pasia, promitte a strangula pe Mufti 724.
- Maiestrulu fabrica-mintiuni*, Alexandru Maurocordatu 731.
- Maille*, asiá numescu Turcii marea meutica 325.
- Mainotii*, descendentii ai anticiloru Lacedemoniani, prindu armele in
contra Turciloru 521. 522. Turcii le punu domnu pe Liberiu 601.
- Malathia*, cetate in Asia, ocupata prin Baiazetu I de la sultanulu E-
giptului 71. Reocupata prin acest'á 74. Cucerita prin Selimu I 241.
- Malgara*, cetate ocupata prin Solimanu fiulu lui Orchanu 37. Aici a
fostu trámis in esiliu marele Veziru Tekkiurdaghi Mustafa Pasia
607.
- Maliét Teskeredgi*, direttore de cancelaria 210.
- Mallekianu*, regatu, significatiunea acestui nume 221.
- Malta*, insula fundata pe ruinele capitalei si insulei Rhodos 157.
- Maltaanii* séu *Maltesii* coprind o naie de la Turci si fugu cu ea in *Creta*
382. De aici resbelulu cretanu 384. Se dau in Partea Venetianiloru
521.
- Malteppe*, cetate in Asi'a asupr'a unui munte bogatu. Esplicatiunea a-
cestui cuventu 160.
- Mameluki*, sclavi, cercassianii cari au domnitu in Egiptu 225.
- Mangyri*, cea mai mica moneta turcésca, 521.
- Mania-Begu*, vedi Liberiu 601.
- Manoil* fiulu lui Andronicu, boeriu grecu, iea de soția pe Balassa fi'i'a
lui Constantinu Brancovanu 627.
- Manoil Paleologu*, vedi Emanuil Paleologu.
- Manolaki*, fundatorele unei academii pentru greci in Constantinopole
135. 560.
- Mansur*, din famili'a Beni Achmeru. Saraceni, dupa ce au ocupatu Gar-
bia ilu proclama rege 327.
- Marah*, cetate in Asi'a 256.
- Mardun* séu *Marin*, cetate in Mesopotani'a 223.
- Maria* fi'i'a lui Constantinu Brancovanu, maritata dupa Constantinu fiulu
lui Duca principe Moldaviei 627.

- Maria*, fi'a lui Demetriu Cantemiru, 805.
- Maria*, fi'a lui Serbanu Constantinu maritata dupa Mathieu Balaceanu 506.
- Maria Vergine*, facûtorîa de minuni 650.
- Marioca* sêu *Maiorca*, insula cucerita prin Turci 314.
- Masanderanu*, antic'a Ircania 5.
- Mateiu*, principele Romaniei; sub acestu principe se immaresce *tributul annualu*, dar' salinele si vamile se restituiescu in dreptulu tie-rei 98. Inimicitî'a sa contra lui Vasiliu, principe Moldaviei; istori'a sa cu Luxandra fi'a lui Searlatos 592. 593. Intra in legatura de sange cu Davidu, stramosiulu lui Constantinu Brancovanu, maritandu pe nepóta sa de sora dupa Preda, fiulu lui Davidu 624. Adópta numele Bassarabu, si pórta grige de successorii acestei familii 626. 627.
- Mateiu*, fiulu lui Preda, a luat de soție pe Elena, fi'a lui Constantinu Cantacuzenu, si au avut fiu pe Constantinu supranumitu Brancovanu 625.
- Mateiu*, fiulu lui Constantinu Brancovanu, a peritu dimpreuna cu parintéle seu sub sabi'a tiranului 627.
- Mateiu*, nepotulu lui Constantinu Brancovanu, carui-a acest'a a lasatu in ereditate tóte immensele sale averi 627.
- Mateiu*, fiulu principelui Demetriu Cantemiru 805.
- Mathi'a Corvinu*, regele Ungariei batutu de Stefanu celu mare, principele Moldaviei 62.
- Matpach Emini*, primu-bucataru alu Sultanului 211.
- Maurii*, Saraceii, chiama intr'adjutoriu pe Balazetu I 184. 175. Ocupa Garbia; isi alegu rege pe Mansuru; ataca pe Spanioli, si-i batu; ceru adjutoriu de la Selimu I 327, 328.
- Maurocordatu Alexandru*, profesore de filosofia etc. in Constantino-pole 135. Se dice ca elu ar' fi cauza arestareii lui Tököli 465. Descrierea familiei sale si alte circumstantie din viéti'a sa 591—595. Sosirea sa la Vienna si negociatiunile sale de pace acolo 598. 599. 605. Intorcerea sa de la Vienn'a 652. Daltabanu Mustafa Pasia ilu trage la raspundere 719. Elu atitia pe Mufti in contra lui Daltabanu 720. 721. Sagacitatea si prudent'a lui procede la negociatiunile de pace 729—731. Este tramisu ca delegatu la negociatiunile de pace in Carlovitiu 735. Impaca cêrt'a de precadentia 736. 737. Viéti'a lui in periclu 595. 759.
- Maurocordatu Ion*, fiulu lui Alexandru, cadu in manile sale mai multe scrieri si chartii ale principelui Demetriu Cantemiru 144. A urmatu

- primu-interprete pre langa curtea ottomana dupa fratele seu Nicolau 144. 595.
- Maurocordatu Nicolae*, fiulu lui Alexandru, barbatu fôrte erudit; a lasatu a se typari in Moldavi'a tôte operele parintelui seu 136. A fostu primu-interprete pre langa curtea ottomana; si in urma domnu Moldaviei 595.
- Maurocordatu Panteli* din Chio, cunoscinti'a si casatori'a sa cu Luxandra, veduv'a-vergine a principelui Mateiu; din care casatoria i s'a nascutu duoi fii Alexandru si Ion 493. Acestu Alexandru este renumitul Maurocordatu Alexandru, depre care amu mentionatu mai in susu 594.
- Mauromola*, o manastire unde Maria-Vergine face minuni 650.
- Maxudu*, servulu lui Panaiotu, duce o scrisore din partea domnului seu lui Morosini; guvernatoarei Candiei 396. 397. Informéza pe Cantemiresci despre adeverat'a cauza a caderei Candiei; elu, fidelu servitoriu, a petrecutu in curtea Cante miriloru doue-dieci-si-patru de ani 400. 401.
- Mazepa*, hetmanu alu Cazaciloru, istori'a sa cu Carolu XII, regele Svediei, si cu Caplanu Ghirai, chanu alu Tatariloru 779, 780. Acusa pe Brancovanu de crim'a tradarei 787.
- Mecca*, cetate in Arabi'a, unde este o Giamia edificata prin Selim; traditiune turcésca despre acésta cetate; ea este un'a dintre cele trei destinate pentru peregrinarea Turciloru 129. Despre *Sieich Arab* din Mecca 237. Elu presinta cheile cetatiei lui Selimu I, si-lu recunósce de alu seu suveranu 241. 242. Coperisiulu mai innainte de lemnu a Giamiei, Selimu II, lasa se-lu faca din pétra 333. Arabii vreau se ocupe Mecca 670.
- Medina*, vedi Mecca 129.
- Medrese*, academié seu scóle superiori la Turci 40.
- Mehemedu Aga*, desteritatea sa in a trage cu sagét'a 123.
- Mehemedu Begu*, beglerbegu de Diarbekiru 221—223.
- Mehemedu Begu*, fiulu lui Iahia Pasia 283—285.
- Mehemedu Begu*, guvernatoare de Simendri'a 294.
- Mehemedu Chanu*, reuumitu generalu persianu, cade in lupt'a sustienuta de Selimu I, contra lui Ismail Shah 214.
- Mehemedu Charu*, se da vasalu lui Solimanu I. 286. Cuceresce Georgia si o supune lui Solimanu 290.
- Mehemedu Effendi*, secretariu in Divanu scurta istoria a sa 259. 260.
- Mehemedu Effendi*, Mollah, Mevla de Pruss'a, mergéndu spre Egiptu, ilu prindu Maltaanii; de aci resbelulu Turciloru contra insulei Can-

- di'a 384. Elu è constrinsu a predá Venetianiloru fortereti'a Preves'a 510.
- Mehemedu Kierai* recte Ghierai, fiulu lui Mengili Ghierai, principe tataru 156.
- Mehemedu Pasia*, mare genenalu sub Mahomedu II, bate pe Venetiani si supune imperiului ottomanu tóta tiér'a numita Kodgia Herseki 150.
- Mehemedu Pasia*, renumitu generalu sub Solimanu I, bate pe Germani la Buda 299. Se face guvernatore de Babilonia si descopere lui Solimanu tradarea colegului seu Mirsa; intra in Giurgistanu si supune imperiului ottomanu preste dóue-dieci de cetati 305. 306. Merge spre Temisiór'a; cuprinde totu tienutul; se face mare veziru, si este tramisu contra Persianiloru 306. 307. Ocupa sub Selimu II, cetatea Segetvar 322. O istoria a sa cu Munevgehir 341. 342.
- Mehemedu Pasia*, mare veziru sub Achmedu I, dupa infructuós'a impresorare a cetatiei Revanu in Persi'a a fostu strangulatu 358.
- Mehemedu Pasia*, mare veziru sub Muradu IV, destituitu 373.
- Mehemedu Pasia*, seraskierulu de More'a, sub Mahomedu IV, candu a vediutu ca se apropia Venetianii, a perasitu cetatea Rumelia si i-a aruncatu in aeru fortificatiunile 556. Assemenea a datu focu magazineloru din Corintau, si omóra pe toti Grecii câti i-au venitu in cale 557.
- Mehemedu Sieicu Emiru*, attaca caravan'a Turciloru peregrinari la Mecca 671.
- Mekkieme*, pretoriu, sala de audientia, unde se desbatu si se decidu cauzele particulariloru 70.
- Meletiu*, arhiepiscopu in Arta apoi in Athena, mare filosofu, și in structoru lui Demetriu Cantemiru in dogmele helmontiniane 136.
- Memish Aga*, artistu renumitu in music'a vocala 217.
- Menare*, turnu la moscheele turcescu, de unde se invita poporulu la rugatiunile *Ezanului* 140. Differente forme ale menareloru 334.
- Menghili Gierai*, descendente din famili'a principiloru capiscani; primul chanu alu Tatariloru pusu de Turci; notitia despre elu 155-157.
- Meninski*, autorulu unui dictionariu turcescu-arabicu, citatu 1. 4. 55. 242. Nefi Oglu invétia limb'a latina din gramatic'a si dictionariulu turcescu a lui Meninski 603.
- Menla* séu *Mola Gamse*, unu sântocu turcu, stimatu pentru virtutile sale; face pe intermediatorele de pace 115.
- Menla Fenari*, Mufti, refusa a primi pe Muradu I. cà martore; cuvintele sale dîse in acésta ocaziune 46-48.
- Meragie*, cetate nu departe de Tibris 308.

- Merash*, cetate in Persi'a, data Turciloru 309.
- Merci* (conte de), generalu, bate cu Heusler pe rebelii unguri si ocupa mai multe cetati 513. 514. Bate mai multe regimente turcesci; ocupa Aradulu, si da focu magazineloru ce le aveau Turcii acolo 528. Impresóra si ocupa Muncaciulu, arestandu pe soçi'a lui Tököli 589.
- Merendu*, cetate in Persi'a 6.
- Merusiahgeanu*, provincia in Persia 5.
- Mesadu* séu *Mezatu*, licitatiune publica 221
- Mesih Pasia*, Mahomedu II, ilu tramite cu o flota se ocupe cetatea Rhodes, dar' a remasu batutu si alungatu cu rusine. Unii dîcu ca ar' fi fostu grecu din famili'a Paleologiloru 159. 160.
- Messin'a* séu *Misina*, in Sicili'a, fostu-a ea vre-o-data ocupata prin Turci? 314. 335.
- Mest*, beîvu, supranume datu lui Selimu II. 321.
- Methodu*, de a vindeca vatematur'a, Hernies, 292.
- Metrophanu* séu *Mitrophanu Hierodiaconu*, mare amatoriu de artea poetica 136.
- Mevelana*, fundatorele unei secte de Dervisi 51.
- Mevelevii*, monachi turci, mari amatori de msica; regulele loru 51.
- Mevkufatu*, dignitate; functiune sa 210.
- Mevlz*, séu *Molah*, judecatoriu in cetatile principali; are rangulu unui archiepiscopu séu metropolitu 40, 69
- Mezhebi*, musulmani ritualisti,eretici 48.
- Mezomorto*, faimasolu Capudanu Pasia, modesti'a sa 291. Notitia despre elu 683. Attaca vasele Venetianiloru in portulu de la Chio; le prinde duo'e, si celelalte le pune la fuga 684. Se face admiralu 686. Reguléza flot'a turcésca 690. E onoratu cu trei tuguri si pusu comandante asupr'a a tóte mârile si insulele 691.
- Michail Apafi*, vedi Apafi.
- Michail Cantacuzenu*, da aspre reprobatiuni principelui Constantinu Brancovanu, ca a usurpatu numele de Cantacuzenu 625.
- Michail Paleoloyu* imperátu, abjura religiunea crestina, si se face consiliariu intimu lui Orchanu 25.
- Michail* (Coributu Viesnovieski) regele Poloniei petrunde in tiér'a Cozaciloru cari se suppusera protectiunei turcesci, si face cele mai miserabili devastatiuni; Mahomedu IV ilu infrunta, dar' elu nu asculta 404—406; Cere pace, si i se accórdá 408. 409. Refusa de a ratifica tractatulu de pace 414. 415. Tramite armata in contra Turciloru 416 Mórtea sa 420.
- Michail vitézulu*, bate pe Turci; intra in Transilvani'a; Basta ilu as-

- sasinéza in modulu celu mai perfidu; Petrascu, fiulu seu merge la Vienn'a 626.
- Michalbegu* insoçieste pe Solimanu fiulu lui Orchanu in Europa. Notitia despre elu, si despre fiulu seu Michail 35.
- Michalo* Lithvanulu, istoricu, criticatu de principele Demetriu Cante-miru 156.
- Michal Ogli Alibegu*, irrumpe in Ungari'a sub Muradu II., si face unu numeru considerabile de captivi 116.
- Michelovski Stanislau*, voivodulu Posnaniei este tramisu din parte Poloniei, cà plenipotentiaru la tractatulu de pace in Carlovitiu 736.
- Michalcea*, principe grecu, fiulu Kiramastoriei, se da vasalu lui Orchanu cu tôte tieriele sale patrimoniali 33.
- Mihrab*, altariu; o istorióra despre acestu subiectu 318
- Milcovu*, riu ce despartiá odinióra Moldavi'a de Romani'a 274.
- Milosiu Cobiloviciu*, omoritoriulu lui Muradu I 56. 57.
- Mimar Aga*, primu architectu, ce servitiu are 232. 453.
- Mimber* esplicatiune 167.
- Minas*, cetate, se suppose dominatiunei ottomane 33.
- Mingreliani*, sclavi, cu ce pretiu se vëndu in Constantinopole 183.
- Miniati Elia*, ieromonachu grecu, episcopu, filosofu profundu si mare theologu 136.
- Minune*, ce se aréta din ceriu pentru injust'a destituire a unui Mufti 269.
- Minuni* a face è data numai profetului Mahomedu 50.
- Minunile*, ce effectu, potu avé ele, a aretatu Sheitanu Kuli, primulu heresiarchu intre Turci 189—192.
- Mirachor Cerkes Mehemedu Pasia*, Mustafa II. ilu tramite după guvernatoarele Belgradului Amidge Ogli Husien Pasia, pentru a-lu chiamà la sine 715.
- Mir Alem Aga*, ce functiune avea la instalarea de domnu in Moldavi'a 277.
- Mir séu Emire Ochor*, Buiuk si Kiutciuk Emiri Ochor, se numera intre Koltuk Vezirleri, ce functiune au 632. 633.
- Mirsesci*, vedi Ahmedu Mirsa, descrierea loru 185. Datínele loru la incredintiari si la cununii 187. Despre natur'a fiiloru loru 188.
- Misirlí Ogli*, generalu turcu 683. Cade in batali'a de la Zentá 709.
- Misitra*, cetate in More'a, se suppose Venetianiloru 556.
- Misr*, Egiptulu 159. Misr dîcu Turcii si la Elkahire séu Cairo, capital'a Egiptului 235.
- Misri Effendi*, Sieicu séu Mollah in Prusa, barbatu fórte renumitu pen-

- tru sanctitatea sa ; faptele, discursurile, purtarea si profeti'a sa 656-662.
- Mitylena*, insula cucerita de Mahomedu II, 148. 149. Francesii se presinta cu o flota inaintea ei, dai' se retragu 189. Lupta navala intre Turci si Venetiani aprópe de acésta insula 631.
- Minteveli* séu *Meteveli*, procurorii Sultanei Valida 39, 615.
- Modon* séu *Methone*, cetate ocupata prin Baiazetu II. 189. Venetiani, o impresóra si ea capituléza 546.
- Moenevinu* Antoniu, istoricu, citatu 201.
- Mogle*, cetate in Bosni'a, cucerita prin Germani 716.
- Mohaciu*, locu memorabile pentru batai'a ce au sufferitu Ungurii de la Turci sub Solimanu I. 263. Alta bataia celebra intre Germani si Turci sub Mahomedu IV. 550. 551.
- Mohilovu*, urbe in Ucrani'a, situatiunea sa 430.
- Molah*, vedi *Mevla*.
- Moldavi'a*, Baiazetu I, o desastéza 62. Baiazetu remane batutu si fuge la Adrianopole 63. De unde o numescu Turcii Bogdania 62. 158. Ce titulatura dau Turcii principelui Moldaviei 66. Ce tributulu anualu platesce Turciloru 98. 99. Moldovenii batu pe Turci sub Mahomedu II, si acesti-a devastéza Moldavi'a 158. Chartele geografice vechi si moderne sunt pline de erori asupr'a Moldaviei 177. Moldavi'a tributaria 271. Scurta descriere a *amendóue Moldaviele* 273. Se constringe la mai mare tributulu 275. Solemnitatile la punerea si instalarea domniloru Moldaviei 276—279 Solimanu I, o devastéza in modulu celu mai barbaru 295. Principii Moldaviei au potestate regale 296. Alte notiti despre acésta tíera in notele 83—79. pag. 295—297. Ce daruri de *thesauru* a tramisului Mahomedu IV, cu ocasiunea circumcisiunei filoru sei 426. Polonii irrumpu in Moldavi'a, si commitu cele mai impie sacrilegiuri si rapine; dar' drépta resbunare a adjunsu asupr'a capului loru 538—543. Ei s'au incercatu éراس a devastá Moldavi'a; dar' chiar' moldovenii i-au scapatu de la perire totala 628. 629.
- Moldovenii*, ce nume le dau Turcii 340. Déca pórtá ei vina la crudelitatile lui Petriceicu 492. Nóue-spre-diece venatori moldoveni apera cetatea Némtiu in contra armatei regelui Poloniei 544.
- Monachi greci*, minuni ce se vorbescu despre ei 38. 39 Sunt constrinsi a respunde tributulu séu *Haragiu* 613.
- Monachi turci*, caroru le è permisu a se casatori, vedi Hági Bektash si Dervisi 50. 51.
- Monachii* din muntele Sinai'a; istori'a loru cu Mahomedu profetulu 243. Ei sunt scutiti de la Haragiu 614. 615.

- Monastir* séu *Manastir*, mônâstirca din Prus'a unde a fostu immormentatu Orchanu 38. Cetate ocupata prin Shahin Lala sub Muradu I. 56.
- Monembasi'a* cetate in More'a impresorata si in urma ocupata de Venetiani 606.
- Moneta*, cine are dreptulu de a bate la Turci 13.
- Moneta* ce este in usu la Turci, precumu *Iuki* etc. 221.
- Montenegro* locuitorii muntenegrini se revolta sub Achmedu II, dar Solimanu pasia i bate si-i aduce érasî la suppunere catra pót'a otomana 655.
- Montesia*, cetate, si provincia in Asi'a, cucerita prin Baiazetu I, 61, si prin Muradu II. 113.
- Monumentu* de porfiru gasitu in Sylebria 90.
- Mora-Crali*, despotu in More'a, remane batutu la Ghiorgherginlik prin Beglerbegulu Romeliei 115. 116.
- Morava*, fluviu in Serbia-Bulgari'a 604.
- More'a*, invasiunea lui Musa Celebi in acésta peninsula 86. Mahomedu II. o subjuga cu totul 147. Baiazetu II, intaresce isthmulu de acolo cu duóe castelle 177. Italianii o devastéza in modulu celu mai barbaru; in urma se retragu dinnaintea Turciloru 285. Cuceririle Venetianiloru in More'a 510. 520. 546. 555. 598. 606. 630. 631. Prin pacea de la Carlovitiu remane in possessiunea Venetianiloru 738.
- Morlachii*, intreprinderile loru contra Turciloru 545. 547.
- Moro Bartolomeu*, comandante venetianu, face pe Turci a se retrage dinnaintea insulei Tinos. 725.
- Morosini*, ambassadoru republicei venetiane la Constantinopole cade bolnavu in momentul plecarei sale de aici 501. Turcii ilu detienu; dar' este rescumperatu; presinta in persóna Caimacamului declaratiunea de resbelu, si fuge din Constantinopole 502.
- Morosini Franciscu*, comandantele cetatiei Candia, primesce o scrisóre de la Panaiotu prin care ilu chiama la o consultare secreta, si elu accepta 396. 397. Descopere secretulu ce i-a comunicatu Panaiotu, si preda cetatea Turciloru 399. Cuceresce tóta More'a si se face Doge Venetiei 403. Ocupa Leuca, apoi Prevesa 509. 510. Impressóra Neapolea in Romagna; o ocupa, si accorda garnisónei turcesci o capitulatiune onorabila 546. 547. I se supponu cetatile Romeli'a, I atrasso, Lepante, Castel-Fornesc si Misitra 556. Bombardéză Epidaurulu; si ocupa Corinthulu 557.
- Mortuni*, cetate se suppone Ottomaniloru 23.
- Moruni*, pesci in marea caspica, vedi Bitlis 288.
- Moscovitiî* séu Russii sclavi, ce pretiu au si cumu se véndu in Constantinopole 183.

- Moscua*, capital'a Moscoviei, au petrunsu vre-odata Turcii pênă la acêsta capitala? 330.
- Mubaiadgi*, ce functiune are 211. 480.
- Mucabeledgi*, directore de cancellaria, care are duoi adjutori pe *Iaia Mucabeleagi* si pe *Allu Mucabeledgi*, functiunea acestor'a 210.
- Muezin*, cantaretiu, care din turnulu Giamiei invita poporul la rugatiuni 140.
- Mufti*, interpretele legeri, cea mai innalta autoritate eclesiastica la Turci 40. Ce alte numiri pórta. Ce potestate are. Cumu pronuncia sententiele. Cu ce onoruri ilu primesce Sultanulu, Cumu se pedepsece candu merita mórte 48. 45. Unu esemplu, ce la Turci è fórte rar, de a condamna pu unu Mufti la mórte 269. 323. Se pronuncia in plenu consiliu pentru pace cu Germanii 607. Responsulu ce a datu marelui veziru care era pentru continuarea resbelului 609. Nu pronuncia Fetva asupr'a acelor'a cari sunt domniti de inspiratiune 658. Ce putere are Fetva sa in casu de resbelu 680. 688. Cu ce solemnitate vine in visita la marele veziru 747.
- Mufti-żemanu*, patriarchulu lumei, unulu dintre numile composite ale lui Mufti 47.
- Muhamedia*, biseric'a la *santii apostoli*, cine a edificatu acêsta biserica; si pentru ce Giami'a ce se vede acolo se numesce Muhamedia 150. 151.
- Muhamedu*, fiulu lui Solimun I., circumcisiunea sa 282.
- Muhamedu Ben Arebi*, vedi Muhidin 230.
- Muhamedu* sucesorele lui Abdulah, Sultanu Saraceniloru, bate flot'a crestiniloru si devastéza Dalmati'a 230. 231.
- Muharemi Esrar*, nuóa titulatura a lui Alexandru Mauvrocordat 594. 735.
- Muhasebedgi*, directore de cancelaria, functiunea sa 210.
- Muhiddinu*, califu saracenu, notitia despre elu 230. Selimu I. descopere mormeutulu seu si-i redica unu superbu monumentu 332.
- Muhziru*, significatiunea acestui cuventu, ce servitiu facu acesti-a 751.
- Mukabeledgi*, directore de cancelaria, functiunea sa 210.
- Mum Soiundurani*, persiani eretici 222.
- Muncaciu*, cetate in Ungari'a, fortificata prin Tököli; aperatu prin soçia sa; care in urma cade dimpreuna cu cetatea in man'a Germaniloru 589.
- Munedgimu Bashi*, ce functiune are 562.
- Munevgehir*, guvernatore Georgiei, principe crestinu, se suppone Turciloru si imbraçiosiéza mahometanismulu 341. 342.
- Murachas*, plenipotentiaru 301.

Muradu I., fiulu lui lui Orchanu si Holophira 16, 17. Trece cu o armata in Europa; ocupa castellulu Epibatos, si se întorce éراسي in Asi'a 37. Succede parintelui seu pe tronu, si primesce numele de Chudavendighiar. Este elu un'a si aceeasi persóna cu Amuriu 43. 44 Mufti nu-lu primesce ca martore 47 48. Edifica o Giamia pompósa in Adrianopole, care de la numele seu se numesce Muradie 48. Institue corpulu Ieniceriloru 49. Edifica o Giamia in Pruss'ia. Casatoresce pe fiulu seu Baiazetu cu fii'a lui Germian Ogli 54. Puterea rugatiuniloru sale 55. Unu soldatu tribalianu ilu strapunge si móre 56. Turcii lauda calitatile lui Muradu 59. Istoricii crestini tienu ca acest'a a fostu primulu imperatu la Turci, care a lasatua se construi vase de resbelu 74. 75.

Muradu II. fiulu lui Mahomedu I., succede parintelui seu pe tronu in etate de 18 ani 105. Resignatiunea sa in timpu de nenorocire, si refugiuulu seu la rugatiuni 106. 107. Cere lui Seid Bechar, ieremitu turcu ca se se róge pentru elu si pentru armat'a sa la Dumnedieu 107—109. Rugatiunea avu effectu; Muradu invige pe inimizii sei 110—112. Se casatoresce cu fii'a lui Las Ogli, principe Serbiei 112. Face mai multe cuceriri. Lasa a se construi in Ergena unu podu admirabile de pétra cioplita 113. 114. Se casatoresce cu fii'a lui Isfenderbegu, care a nascutu pe Mahomedu II, cuceritoriulu Constantino-polei 115. Termina edificarea unei Moschee numita Eski Giami, care o incepuse anca Musa Celebi in Adrianopole 118. Renuncia la tronu 119. Reprimesce imperiulu, si se insarcina cu comand'a armatei 121. Discursulu seu innainte de batai'a de la *Varna* 121. 122. *Duelu* cu regele Ungariei 122. Erasi renuncia la tronu 124. Dar' éراسي ilu primesce 125. Bate pe Isfenderbegu. Apoi pe Unguri 125—127. In-sóra pe fiulu seu Mahomedu, si móre 128. Calitatile si successorii lui Muradu 128—130.

Muradu III. succede parintelui seu Selimu II. 339. Transpune resbelulu in Persi'a; unde fortun'a armeloru acumu erà in partea Turciloru, acumu in partea Persianiloru, péné in urma s'a pusu pace cu acesti-a 340—347. Atacatu de Ieniceri in palatulu seu, se apera cu cameriarrii si baltagii sei 348. More. Atáti fii a avutu, cáti ani a domnitu 349. Nici unu istoricu n'a desorisu caracterulu si calitatile acestui imperatu 350.

Muradu IV, a stersu acelu *edictu publicu* séu lege prin care se ordinà ca totu alu diecelea fiu de crestinu se fia inrolatu la Ieniceri 50. A fostu mare amatoriu de tablouri 233. Sor'a sa a avutu intr'unu singuru anu patru barbati, fara ca se fi fostu maritata dupa nici unulu din ei 261. Condamna pe unu Mufti la móрте 269. Se face imperatu

- dupa detronarea lui Mustafa I. 365. Agratiéza pe rebelulu Abassa Pasia 368. Publica unu edictu pentru a poté bé vinu in publicu 371. Merge in contra Persianiloru si ocupa cetatea Revanu; apoi cetatea Bagdadu 371—374. Mórtea si calitatile lui 375. Inclinatiunea sa la betia; ur'a sa contra opiului si tutunului. Istori'a sa cu Becri Mustafa passionatu beutoriu; si cu Tiriaki passionatu fumatoriu 376—378. Crudelitatile lui Muradu 378. Facultatile sale fisice si spirituali 379. Istori'a sa cu Deli Husein Pasia 523. 524.
- Muradu*, fiulu lui Mahomedu II., se celebra cu mare festivitate circumcisiunea sa 147.
- Muradu*, fiulu lui Orchanu, impresóra si ocupa cetatea Ciorlu séu Tyrilos 37.
- Muradu*, fiulu lui Ibrahimu, mortu anca de tineru 385.
- Muradu Aga*, comandante trupeloru tramise de Ibrahimu spre a cuceri Creta 385.
- Muradu Pasia*, beglerbegu in Iemenu sub Selimu II., atacatu si nimicitu totalu prin Mustahiru, sierifulu acelui regatu 326. 327.
- Muranu*, Mahomedu IV, cere dela imperatulu Leopoldu ca se restitué acésta fortaretia in manile lui Tököli 461.
- Murtassa Pasia*, Muradu IV, ilu tramite contra Poloniloru; acesti-a prin delegatii loru i ceru pacea; Muradu lio accórda 370. 371.
- Musa celebî*, succede cu fratii sei in staturele parintelui seu Baiazetu I. Parerea lui Phranza despre elu 75. 76. Tamerlanu ilu proclama imperatu in Asi'a 78 Atacatu prin fretele seu Solimanu, fugé la Caramanu Ogli, și de la acést'a la Isfenderbegu, care-lu refusa 79—81 Vine in Europ'a; trece cu ajutoriulu Romaniloru Dnnarea; si ocupa Adrianopolea; dar' se întórce éراسي in Romani'a 82. Soldatii sei prindu si ucidu pe fratele seu Solimanu 83. 84. Se proclama imperatu in Europ'a, 85. Tramite delegati la fratele seu Mahomedu ca se impartia imperiulu 86. Ilu tradéza Ornusbegu si marele seu veziru 87. Primesce in gratia pe tradatori 89. Perasitu de toti ai sei, fratele seu Mahomedu ilu prinde si ilu ucide 90. 91. Elu a pusu fundamentu la unu *vastu templu* in Adrianopole din spoliatiunile bellice 87, 118. Elu a fostu unu principe justu si plinu de bunetate 88. Pentru ce nu se numera intre legitimii imperati ai imperiulu? 92.
- Musafferu Sultanu*, rege de Ghilanu, tramite lui Solimanu I diece mii de ómeni, ajutoriu contra Persianiloru 286.
- Musafirulu Sultanului*, capu-pictorele curtiei, vedi Leuni Celebi 233.
- Musahib*, consiliariu intimu, titlu ce se da lui Silahdar Aga, care se numera intre Koltuk-Vezirleri 632.

- Musahib Mustafa Pasia*, alu doilea veziru a lui Mahomedu IV, comanda alu doilea atacu asupra cetatiei Caminiti 407.
- Musahib Pasia*, a tienutu in casatoria pe faimósa Chatidge sor'a lui Mustafa II, și Achmedu III. 764.
- Musa-Pasia*, comanda cu Muradu Aga trupele debarcate in Cande'a si ocupa Canea 385.
- Mushfess*, o specie de invelitoare pe capu 611.
- Music'a* cumu se cultiva la Turci. *Husein* mecenatela ei. Principele Demetriu Cantemiru compune o carte despre acésta arte 217. 218.
- Musicantu* persianu, cumu dintre *trei-dieci de mii de persiani* singuru si numai cu vre-o câti-va langa sine scapa de pedéps'a cu morte 374.
- Mustafa I*, dupa mórtea fratelui seu Achmedu I, adjunge imperatu; dar' dedatu placeriloru lumesci, abia ce a adjunsu țe tronu si indata a fostu destituitu; Turcii ilu descriu cá pe celu mai depravatu dintre toti imperatii loru 361. A fostu pnsu a dóu'a óra pe tronu; dar' é-rasi destituitu si ucisu prin stréngu 363.
- Mustafa II*, fiulu lui Mahomedu IV, se serbéza cu mare pompa circumcisiunea lui 429. Care a fostu in urma caus'a destituirei sale 429. 587. Nu si-a luat Chaseki Sultane, ci numai concubine, si pentru ce? 458. Se proclama imperatu 673. Se insarcina cu comand'a armatei, si cu administratiunea trebiloru publice 675. Merge incognito prin castre; condamna pe marele veziru la mórte 677. 678. Dupa ce a batutu pe Germani, rentórcé la Constantinopole, ocupandu mai multe cetati 681. Si serbeza unu mare triumfu 686. Elibera Temisiór'a; bate pe imperialisti; si reintra in triumfu la Constantinopole 686—690. Merge a visitá mormentulu lui Ebu Eiub Ensari 691. Erasi iese in Campania 692. Sufere mari perderi la Tisa 694. Dupa multe lupte sangeróse, peripetii belice se retrage, séu mai bine, fuge la Temisióra, si se tiene aici in necunoscere de nimene 695—713. In fine se aréta la restulu armatei sale; si apoi merge prin Belgradu spre Adrianopole, si de aici la Constantinopole 714. 715. Perplessitatea si confusiunea sa, candu a datu ordinu se uccida pe Daltabanu Mustafa Pasia 727. Turburarea spiritului seu 728. Incheia pacea de la Carlovitiu, si ratifica cu propri'a subscriere tractatulu de pace 737—740. Pentru a scapá de murmurulu poporului se retrage la Adrianopole 741. Dupa informatiuni false, elu condamna pe vezirulu seu la mórte 747—749. De aci se nasce o rebelliune terribila; care s'a terminatu cu detronarea lui Mustafa si innaltierea fratelui seu Achmedu II, la tronu 749—761. In urma trece la cele ceresci dupa ce a domnit optu ani si vre-o câte-va luni. Calitatile sale 761. 762.

Mustafa Effendi, primu-secretariu alu lui Mustafa II. 754.

Mustafa Falsulu, se arêta in Europ'a sub titlu de fiu alu lui Baiazetu I. 105. Muradu II, ilu invinge prin unu miraclu si-lu uccide 110. Unu altu Mustafa falsu se arêta; dar' remane prinsu, si stersu din cale 309. 310.

Mustafa, fiulu lui Baiazetu I, cade in lupt'a cu Tatarii lui Tamerlanu sêu Temurlenki 76. Unu rebelu in Asi'a pretinde a fi acestu Mustafa 99. Dar' Mahomedu I, ilu bate, ilu prinde si-lu spêndiura 100.

Mustafa, fiulu lui Mahomedu I, este un'a si aceeași persóna cu Mustaphopulus lui Phranza, se revólta in contra fratelui seu Muradu II; dar' remane batutu si uccisu 111. 112.

Mustafa, fiulu lui Mahomedu II, se face rege Caramaniei 152. Bate pe Iusufce Begu, generalulu lui Usunhasanu, si pe fiulu acestui-a numitu Seimuldinu 153. 154. Se dice ca a fostu strangulatu chiar' din ordinulu parintelui seu 160.

Mustafa fiulu lui Solimanu I; celebréza circumcisiunea sa, si a fratiloru sei 282 Merge cu parintele seu spre a lua de la Venetiani insul'a Corfu 291. Saluta pe parintele seu care mergea in Persi'a si apoi rentórna la guvernamentulu seu in Amasi'a 303. Conspira in contra parintelui seu, care lasa a-lu strangula 307.

Mustafa Pasia guvernatore de Napoli in Romagna, preda cetatea Venetianiloru 546. 547.

Mustafa Pasia, guvernatorele Temisiórei, fratele marelui Veziru Elmas Mahomedu Pasia, a remasu mortu in lupt'a cu Germanii 688.

Musafa Pasia, mare veziru sub Solimanu I, impresóra si ocupa Belgradulu 256. Cuceresce cetatea si insul'a Rhodos 257. Bate pe rebeli in Egiptu 258. Indignatu ca Ibrahimu Aga a fostu numitu in loculu seu de mare veziru, cere si i se da guvernamentulu Egiptului 259. Vendutu de secretariulu seu ca vrea se se faca domnu Egiptului, fuge in Arabi'a; rentorna cu armata destulu de numerósa; dar' remane batulu si uccisu 259. 260.

Mustafa Pasia, mare veziru sub Selimu II, è tramisu spre a cuceri iusul'a Cypru; impressóra Nicosi'a; o cuceresce cu ajutoriulu lui Capudanu Ali Pasia; si prin acést'a supune tóta insul'a potestatiei ottomane 328. 329. Fortifica Karsulu, si cuprinde prin assaltu Cialdiranulu 339. 340. Primesce in grati'a Sultanului pe apostatulu Munevgehir 341. 342. Trece in Crime'a; bate pe Chanulu rebelu, si-i taia capulu 343.

Mustafa Pasia Bostangi, vedi Bostangi, Mustafa Pasia.

Mustafa renegatu crestinu, primu-barbieru alu lui Baiazetu II se in-sarcina a ucide pe Gemu 172. Cumu isi esecuta intentiunea? 174.

- In recompensa ca l-a *ucisu*, a fostu numitu mare veziru sub nume de Berber Ibrahim 175. 176.
- Musul*, Ninive, Mehemedu Begu o ocupa prin assaltu si-i da focu 223, 234. Prin pacea cu Persianii a remasu in posesiunea Turciloru 309.
- Musulmani*, muslimani, mislimani, miusliumani, miusiurmani, biusurmani, etc., explicatiune 48.
- Musulmanica resolutiune*, ce sensu are 285. 638.
- Musulmanu*, fiulu lui Baiazetu I. dupa Phranza, a batutu si a lasatu a uccide pe fratele seu Iesse. merge apoi in contra altui frate alu seu cu numele Musa, dar' perde batai'a si-si perde si vieti'a 75.
- Musti*, ce ocupatiune au ei in palatiulu Sultanului; cumu se intielegu si vorbescu ei; cumu *unu mutu* descopere vezirului pericolu ce-lu amerintiá 640.
- Mustahiru*, sierifulu regatului Iemenu, bate si nimicesce armat'a lui Muradu Pasia, care erá Beglerbegulu acelui regatu 326. 327.

N.

- Nabedib*, insémna Perdutulu, s'a datu acestu nume lui *Mustafa* fiulu celu mai mare alu lui Baiazetu I., pe care unii scriitori crestini ilu numescu Erdogulu 76.
- Nabi effendi*, poetu celebru, secretariu in Divanu, instrúeza pe Rami Mehemedu Pasia (Reis Effendi) 748.
- Nahme*, *Rusnahme*, ce insémna si la ce se da acestu titlu pag. 7 in prefatiunea autorului.
- Nái* (nave) purtate pe uscatu 134.
- Naib*, ce dignitate este, si ce functiune are 232.
- Nakib* séu *Nakibul Eshref*, prepositulu santiloru, descendente din Fatima fii'a profetului Mahomedu 129.
- Nakib* séu *Nakibul Eshref, Imam*, pe care Solimanu I pururea ilu purta cu sine 317,
- Nakib* séu *Nakib-Sierif*, è pazitoriulu stindardului lui Mahomedu; rangulu si dignitatea sa; elu se alege totdeauna numai dintre emiri, descendenti fiei profetului Mahomedu; se pune in capulu rebeliloru 569. Duce nunciulu lui Mahomedu IV ca este destituitu 572. Purta sa insolenta fačia cu Mahomedu 575.
- Nakibu-Effendi*, fiulu lui Mufti de sub Mustafa II, este tramisu de parintele seu pentru a face visita marelui Veziru 725. 726. 747.
- Nasir Aga Hasnadar Pasia*, faptele sale si notitia despre elu 674.

- Nasradin Hodgea*, comicu, esopulu Turciloru, istori'a sa cu Temur-lenki séu Tamerlanu candu cu batali'a intre Tamerlanu si Baiazetu I. aprópe de Orusi'a 72. 73.
- Nasubegu*, generalu turcu, bate pe Rhodiani si le face mari stricatiuni 188.
- Nasum* séu *Nasih Pasia*, este alesu mare veziru de armat'a turcésca in Persi'a. Numele de Nasih è fórtè usitatu la mahomedani; in Coranu se da acestu nume lui Beniaminu, fratele lui Ioseph 358.
- Natiunea* Turciloru 13, in prefatiune.
- Nausis Anastasius*, cãrturariu grecu, 136.
- Neagoe*, fiulu lui Laiota. se face domnu Romaniei, carui apoi a succesu Sierbanu Bassarabu 626.
- Neapole* séu *Napoli* in Romagna, cucerita prin Venetiani 546.
- Nefi-Ogli*, fiulu exilatului, mare doctu in limb'a arabica; profetulu in Constantinopole; invétia limb'a latina din gramatic'a si dictionariulu turcescu de Meninski; amicu intimu alu lui Rami Mehemedu Reis Effendi 603.
- Negroponte*, ocupata prin Mahomedu II. 153.
- Neh-Givanu*, in chartele geografice *Nah-Shuan*, urbe in Persi'a 308.
- Nehbi*, urbe ocupata prin Baiazetu I. dela Sultanulu Egiptului 71.
- Nemazu* séu *Namazü*, significatiunea cuventului. rugatiunile la Turci, ce se tienu in dilele septemanei 46 *Nemirovu* séu *Nomirovu*, capital'a Ucrаниеi 403.
- Némtiu*, cetate vechia in Moldavi'a, bravur'a venatoriloru romani contra Poloniloru, candu acesti-a au avutu se ocupe cetatea 544. Prin pacea dela Carlovitiu se da in possessiunea Turciloru (déca Nemos è Némtiu) 738.
- Nera*, unde è situata acésta cetate 5.
- Nesuppunere* la ordinulu imperatului è lucru detestabile 172.
- Neutra*, Turcii pretindu de la imperatulu Leopoldu a restitui acésta cetate lui Tököli 461.
- Nicëa*, cetate in Bithyni'a, ocupata, dupa unii scriitori crestini, prin Osmanu I. 23. Turcii i dicu *Iznik*, si tienu ca Orchanu o a cuceritu 31. Si s'a facutu tributaria Turciloru 32. Aici s'a retrasu Solimahu Celebi pentru a scapa de persecutiunile fratelui seu 77. O impresóra Mustafa falsulu 100. Unu altu Mustafa, frate cu Muradu II, o ocupa 111. 112. Muradu II o reocupa 112.
- Nicomedi'a*, cetate in Bithyni'a Turcii i dicu *Iznikmid*, Osmanu I, in vanu o impresóra 20. Orchanu o suppone potestatiei sale dimpreura cu alte cetati 30. Baiazetu I. fortifica strimtóra ce duce la Nicomedi'a 66. 67.

- Nicopole*, Turcii i dîcu, *Nigeboli*, cetate situata langa Danubiu, o impresóra si ocupa Baiazetu I. 64—66.
- Nicosi'a*, pentru ce turcii o numescu *Kibris*? impresorata de Turci se apera cu o resistentia admirabila; dar in urma a trebuitu se succumbe puterei inamicului 328. Caderea acestei cetati a trasu dupa sine capitularea a tóta insul'a Cipru 329.
- Nicusiu Panagiotes*, cunoscutu sub numele de Panaiotu, interprete la curtea Ottomana, carui-a a urmatu Alexandru Maurocordatu 594. Vedi Panaiotu 395.
- Nigaiiani tatarî*, trei-dieci de mii desertéza din Russi'a si se stabiles-cu in Crime'a, suppunendu-se dominatiunei ottomane 326.
- Niksar*, cetate in Asi'a ocupata prin Baiazetu I. 64.
- Nimetullah*, este titlulu unui lexicon persianu-turcescu; significatiunea cuventului 13, in prefatiune.
- Nisam* séu *Nasm*, metru poeticu intrebuintiatu mai alesu in Coranu 318.
- Nishandgi Pasia*, ce functiune are 231. Alte notitii despre elu 676.
- Nisichos*, cetate in Dalmati'a Dgin Ali Pasia in vanu se încérca a o cuceru 631.
- Nisna*, cetate in Ucrani'a; notitia despre acésta cetate si despre locuitorii ei 445. 446.
- Nistrinu*, chronologu, citatu 6.
- Nissa*, cetate in Serbi'a, cucerita de Germani 604, recucerita prin Turci 619.
- Nocra* seu *Nicra*, moneda turcésca sub Orhanu cu care se plateau soldatii 31.
- Nomenclatura* séu nume de batjocura ce dau Turcii diferiteloru popóra in Europ'a si Asi'a 340.
- Nosaca* se numesce sold'a Ieniciloru pe o dî 559.
- Nova* séu *Novi*, cetate in Bosni'a cucerita prin crestini, si recucerita prin Turci 298. Crestinii o impresóra, dar' sunt batuti 334
- Novigradu*, cetate in Croatia, Turcii o perasescu 513.
- Nuh-Effendi*. primu-medicu alu Sultanei Valida, istori'a sa si a fiuluiu seu cu ocaziunea insuratiunei acestui-a 771—773.
- Nukleida*, Mahomedu I, pune garnisóna in acésta cetate 97.
- Numadu*, ca si la Nukleida 97.
- Numanu Pasia*, fiulu lui *Kioprili Mustafa Pasia*, se face mare veziru sub Achmedu III. 564. 782. Vedi Kioprili Oglu Numan Pasia.
- Nume*, câte se atribuescu prin Turci lui Dumnedieu 50.
- Numele* si natiunea Turciloru 13, in prefatiune.
- Numirile* sciintieloru si artiloru la Turci 176.
- Nurradinu Sultanu*, primesce ordinu de la Mahomedu IV-a intra in

Moldavi'a si a o devasta, dar' unu Mirza *din familia lui Cantemiru*, ilu detórna de la acést'a 539. 540. Cui se da numele de Nuradinu 539. Incurca pe Rusi intrati in Crime'a, facéndu-se ca vrea se ocupe Kiovi'a 554. 555.

O.

- Obdest* séu *Abdest*, lavarea capului maniloru si picióreloru 173.
Obiuhirki séu *Abi Hirki*, *sierif*, apa santului caputu 130. 234.
Obrovazzo, cetate in Dalmati'a ocupata prin Venetiani 609.
Ochar Kalfa, oficialu de cabinetu 210.
Ochtirka cetate capitala la *cercassiani* 179.
Ociakovu, numitu la antichi Olbiopolis 325 446.
Odem séu *Adam*, cumu s'a insufletitu de *spiritulu lui Mahomedu* 108 109.
Odziacu Agalari, cine se intielegu sub acésta numire 472.
Oettingen, conte, delegatulu Germaniei la Carlovitiu 735. la Constantinopole 740.
Ogriss, unu satu nu departe de Ciorlu, unde s'a dat o bataia intre Baiazetu II, si fiulu seu Selimu 194.
Ogur, bunu auguriu è, precumu tienu Turcii, dèca ataci pe inimicu indata ce l-ai vediutu 211. 212.
Ogurogli, Baiazetu II, isi marita pe o fia a sa dupa elu 185. Explicatiunea cuventului Ogurogli 188.
Oguziani, unu tribu de tatari sub Ginghis-Chanu 5.
Oie alba si négra, nume ce dau turcomanii la dóue dinast i 193.
Olaidevlet séu *Alaidevletu*, micu principe de Asi'a. cere ajutoriu de la Baiazetu II. 180. Selimu II, ilu bate, i taia capulu si-i ocupa tóte tierile 218. 219.
Olaidevlet séu *Alaidevlet Memlekieti*, ce tíera este 264.
Olame, principe de Ozerbedgianu, se suppone protectiunei lui Solimanu I, si-i aréta midi-lócele cumu se ocupe Bagdadulu 285.
Oliosmanu, *Oliothmanu*, *Osmanu*, *Ottomanu*, explicatiune 1—3.
Omeni pusu la aratru in Moldavi'a 62.
Omerbegu, Pasia de Arnaudi'a, merge se elibere cetatea Dulcigno obsediata de Venetiani, dar' a trebuitu se se retraga 689. 690.
Omeru séu *Omaru*, unulu din descendentii profetului lui Mahomedu, pe care Turcii ilu adóra ér' Persianii ilu condamna 192. Scriitorii crestini i atribuescu cucerirea Damascului 230.
Omopher séu *Homophoru*, explicatiunea 277.
Opiulu, Muradu IV, interdice intrebuintiarea lui 377.

- Oppordos*, nume de batjocura, explicatiune 388.
- Or*, cetate in Crime'a tatarica, vedi Precopu 605.
- Orakogli*, familia fôrte distinsa la Tataari 186.
- Orbinu*, de la Ragusa, istoricu plinu de vanitate 57.
- Orchanu* fiulu lui Osmanu I, cuceririle sale 24. Succede parintelui seu 25. Se proclama imperatu 29. Organiséza armat'a ; reguléza plat'a soldatiloru 30. 31. Politic'a sa de a suppune pe principii musulmani 33. Tramite pe fiii sei in Europ'a 34. 37. Mórtea si calitatile lui 38—40.
- Orchanu* fiulu lui Muradu II, a muritu anca traindu parintele seu si a fostu immormentatu la Adrianopole 129.
- Orchanu* fiulu lui Ibrahimu imperatu Turciloru, a muritu de tineru 385.
- Ordu* de batalia la Turci. vedi Alaiu 302.
- Originea* familiei ottomane, 18 in prefatiune.
- Ornusbegu*, trece cu Solimanu fiulu lui Orchanu in Europ'a 35. Este numitu beglerbegu Rumeliei 45. Ocupa Ipsala si Magara si devas-téza tierile vecine 49.
- Ornusbegu*, faimosu generalu, dupla tradare a sa contra lui Musa Celebi 87—89.
- Orsiova*, Kioprili alunga garnisón'a germana de aici 623.
- Orta-Giami*, templu séu capella in casarm'a Ieniceriloru ; aici facu ei comploturile in contra Statului 568.
- Ortakioi*, unu satu unde Cerkies Mehemedu Pasia a edificatu unu palatu grandiosu, pe care apoi l-a cumperatu principele Demetriu Cantemiru 366.
- Orumbetogli*, familia fôrte ilustra la Tataari 186
- Osdemir Ogli*, etimologi'a cuventului ; a fostu unu luptaciu renumitu 327. A mai fostu unu Osdemiru Ogli numitu Osmanu Pasia 341. 342.
- Osmangicu* séu *Othmangicu*, urbe fundata de Osmanu séu Othmanu I. 49, 65.
- Osmanu*, unulu din descendentii profetului Mahomedu, pe care Turcii ilu veneréza, ér' Persienii ilu condamna 192.
- Osmanu I*, fiulu lui lui Erdogrulu, se face generalu sub Aladinu Sultanulu Iconiei 12. 13. Apoi guvernatore in Eski-sheri 15. Oppune frauda la frauda si fortia la fortia 16. Se proclama primu imperatu alu Osmaniloru 18. Déca elu ori fiulu seu Orchanu a ocupatu celebr'a cetate Prus'a 25. Móre si lasa succesore pe fiulu seu Orchanu 25. Cuventulu seu din urma catra fiulu seu 26—28.
- Osmanu II*, adjuge pe tronu in etate fôrte tinera 361. Ienicerii se revólta in contra lui si-lu omóra 363.

- Osmanu Aga*, fiulu lui Zulficar Effendi, se face Kiahaia 591. Notitia despre elu 788.
- Osmanu* sêu *Othmanu Begu*, domnu de *Tekke*, se revólta in contra lui Muradu II, dar' cuprinsu de unu morbu acutu móre 111.
- Osmanu Dervisiu*, mare artistu in musica 217.
- Osmanu Effendi*, mare amatoru de musica, care a formatu mai multi elevi in Constantinopole 217.
- Osmanu Pasia*, generalu turcu sub Muradu III. Vedi *Osdemiru Ogli* 341. 342.
- Osmanu Pasia*, grecu de origine, caimacanu sub Achmedu II; notitia despre elu 659.
- Otesh Perest* sêu *Oteshe Tapanu*, cari adóra foculu 222.
- Otochu*, cetate, Morlachii o impresóra si o cuprindu prin assaltu 545.
- Ottomanu*, *Oliosmanu* etc. explicatiune 1. 2. 3.
- Ovidiu*, unde a fostu in exiliu 178. 273.
- Oxia*, Alba-greca sêu *Ackiermanu*, ocupata prin Stefanu celu mare 62.
- Oxusu*, fluviu ce se vërsa in marea caspica 4.
- Ozerbegianu* sêu *Azerbegianu*, Armeni'a mare, notitia despre acésta tíera 6. *Baiazetu I* o cuceresce, dar' din gratia o restitui lui *Tahrinbegu* principelui tierei 71. 72.

P.

- Pacea de la Carlovitiu* 736—738
- Padishah*, ce insémna 4. Etimologi'a acestui cuventu 244.
- Paget*, ambassadoru anglesu la curtea ottomana; notitia despre elu 650. Mediatoru la iucheierea tractatului de pace la Carlovitiu 736.
- Paias*, cetate mare de comerci in Paflagoni'a; locu memorabilu pentru batai'a intre Mahomedu II, si *Usunhasanu* 154. 155.
- Paisanu*, nume ce se da condamnatiloru la galere 601.
- Palation*, numele unei parti de locu in Constantinopole 134.
- Paleologu Emmanuil*, vedi *Emmanuel Paleologu*.
- Palota*, cetate in Ungari'a reocupata priu Germani de la Turci 553.
- Pamentu*, câtu o pele de buou 132.
- Panaiotu*, dragomanu la curtea-ottomana, faptele si istori'a sa 395—402 si 594.
- Panduritia*, cetate recucerita prin Turci de la Venetiani 655.
- Papa de la Roma*, Turcii ilu credu immortale; atitia pe regele Ungariei contra Turciloru 120. Permite unui principe ortodoxu a-si luá o a dóu'a muiere pre cându cea dântâia era anca in viétia 418.

- Papa Innocentiu VIII*, vedi Innocentiu VIII, pag. 171.
- Parascheva*, istoria despre reliquiele acestei sante 542.
- Pasia*, espicatiunea acestui cuventu 45. Unu Pasia este mai puşinu decâtu unu Beglerbegu 163. Care Pasia este in dreptu a purtă Sorgudgiu 274. 475.
- Pasmaklicu*, se numesce venitul ordinariu alu Validei-Sultana si alu celorlalte Chaseki-Sultane 458.
- Passava*, cetate in More'a, lasata de Turci si ocupata de Venetiani 522.
- Patras* sêu *Patrasso*, cetate in More'a cucerita de la Turci prin Venetiani 556.
- Patrascu*, cetate in Slavoni'a, ocupata prin Germani 553.
- Pavoloci*, cetate in Ucrani'a, se lasa Poloniloru 433.
- Pelagiu*, regele Asturiei, bate cumplitu pe Moise, emirulu Saraceniloru 230.
- Pele de buou*, 132
- Pène de Corbu* pentru adornarea sagetiloru 506.
- Peri Reis*, Solimanu I, ilu tramite cu o flota in contra Portugaliloru 312.
- Persianii*, originea religiunei loru de asta-di 189 — 192. Pentru ce numescu ei pe Turci capete rosie 193. I batu Turcii si le facu mari stricatiuni 212. 213. Dau lui Selimu I unele titulature fôrte lingusitorie 244. Erasi i batu Turcii 303. Dau ei bataia Turciloru 306. Muradu III, i bate si-i punela fugi 340. 341. Ce nume debatjocura le dau Turcii 340. Batu pe Turci, dar' pucinu dupa aceea remanu ei batuti 342 Ceru pace, dar' li se refusa 343. In urma pacea li se accôrda 347. Impresôra dar' fara efectu cetatea Vanu 370. In urma o ocupa 373. In presenti'a lui Muradu IV, au fostu decapitati trei-dieci-de-mii de Persiani 374. 275. Tramitu unu delegatu la Constantinopole pentru a gratula lui Mahomedu IV, la suirea sa pe tronu 388.
- Pertev Pasia*, Solimanu I, ilu tramite pentru a ocupa Giula in Ungari'a 315.
- Pesci*, mancati ca pragitura 634.
- Pesta*, cetate in Ungari'a preste Dunare de la Buda, Solimanu I, o ocupa 263. Germanii o reocupa 504.
- Petrascu*, fiulu lui Michaiu, se casatoresce cu Ancuti'a fi'i'a lui Sierbanu Bassarabu; dupa perfid'a assassinare a parintelui seu prin Georgiu Basta, merge la Vien'a, si môre 626.
- Petriceicu*, principe Moldaviei, istor'a sa 417. Intra in Bassarabia Moldaviei şi comite multe crudelitati 492. In urma ilu batu Ta-

- tarii si elu se refugia la Poloni in a caroru parte trecuse 493.
- Petrovaradinu*, Turcii rentarescu garnison'a de acolo 552. Germanii o cucerescu 596. Turcii o impressora dar fara effectu 669. Prin stipulatiunile tratatului de pace dela Carlovitiu se pote fortifica 738.
- Petrozzi*, se pune capu-comandante rebelliloru unguri 514. Da consiliu Unguriloru se se supuna imperatului Germaniei; discursulu seu in acesta ocaziune 515. 516.
- Petru I*, numitu celu mare, Tiarulu Rusiei, incheia pace cu Turcii la *Falci*, cetate in Moldavi'a 158. Primesce in staturile sale pe Chanulu din Giurgistanu, si face pe fiulu acestui-a mare-generalu 289. 290. Constantin Brancovanu ilu chiama in Moldavi'a, dar' nu-si tiene promisiunea ce facuse facie cu Tiarulu 476. Leopold imperatulu Germaniei ilu invita a face dimpreuna cu elu bellu Tatariloru; elu se escusa 535. Tramite o armata numerosa contra Tatariloru 605. Formeza o armata regulata 606. Impresora Azovulu, dar' fara effectu 682. In urma ilu ocupa 689. Regele Svediei tramite Sultanului portretulu Tiarului; judecat'a Sultanului asupr'a Tiarului 784. Incheia conventiune cu principele Demetriu Cantemiru 789. Turcii ilu attacka cu mare furore in castre 791. Incheia pace cu ei, si se 'ntorce cu armat'a sa acasa 792. Respunsulu seu fermu catra vezirulu care pretindea estradarea lui Demetriu Cantemiru 793.
- Petru Rzresiu*, principele Moldaviei, refusa a plati Turciloru tributulu, si se retrage in Transilvani'a 99. 275. Fusesc alesu de tota boierimea Moldaviei 407.
- Petru Santu*, este in mare veneratiune la Tatari 180.
- Petru Ulledinu*, pare a fi unu piticu suveranu, care s'a substrasu de sub potestatea regelui Persiei sub Mahomedu I. 99.
- Phanaru*, porta memorabila in Constantinopole; de aici renumitii Phanarioti, usurpatori tierei romanesci 135.
- Philipopole*, cucerita de Muradu I. 44. 46.
- Phoc'a seu Foc'a Santulu*, cumu se celebra acesta di de serbatore la Turci 310.
- Phoca Nicephoru*, generalu, ocupa Cret'a de la Saraceni 383.
- Phranza Georgiu*, citatu si criticatu 75. 79. 80. 81. 89. 106. 111. 122. 137.
- Phrigi'a*, Turcii i dicu Kermanu 23.
- Piale Pasia*, mare-admiralu turcu sub Solimanu I. 313. Altulu cu acelasiu nume sub Selimu II. 335.
- Pictoru*, care prin agerimea ingeniului seu isi scapa vietu'a de la morte 70.

- Piri Pasia*, defterdarius, votulu seu in consiliulu bellicu 211. Se face mare veziru 214.
- Plantatiune de stegiari* in Moldavi'a 62.
- Pliniu*, citatu 188.
- Plóia*, terribila care a manatu tóte casanele 269.
- Pocuti'u* si *Podoli'a*, provincii ocupate prin Stefanu celu mare, domnulu Moldaviel 62.
- Poetu*, turcu condamnatu la mórte pentru versurile sale despre *Mihradu* séu altariu 318.
- Polacii* séu Polonii, ce pretiu au ei in Constantinopole 183. Ce nume de batjocura le dau Turcii 340.
- Polonii*, intra in resbelu cu Turcii pentru Cozacì 405. 406. Ceru pace si li se accórdá 408. 409. Frangu pacea 414. Érași legapace cu Turcii 431. Cuprinsulu acestui tractatu de pace 432 - 436. Pactulu loru cu imperatulu Leopoldu 477. Apropiarea loru de Vienn'a 482. Préda castrele Turciloru 488. I batu reu Turcii 490. 491. Vreau se irrumpa in Moldavi'a dar' reu o patiescu 509 Arronganti, séu fuduli, nu primescu consiliulu ce le da principele Demetriu Cantemiru 518. Ataca pe Moldoveni; dar remanu cu rusine batuti 519. 520. Léga pace cu Russi'a 535. Intra in Moldavi'a, manca bine, beau si préda totu 538. Tragu cea mai mare lipsa de provisiuni si le merge reu in acésta tiéra 540. Vindict'a lui Dumnedieu asupr'a loru 543. Nouespre-diece venatori moldoveni apera cu eroismu cetatea Némtiu in contra loru, si le omóra pe comandantele 544. Impresóra cetatea Caminietiu dar' fara effectu 555. Ce pretindu ei de la Turci 599. Armat'a loru sta in nemiscare 605. Intra in Moldavi'a 628. Sufferu de fóme, i scapa prin'ipele Demetriu Cantemiru si se intorcu acasa fara efectu 629. Espeditiunea in Bassarabi'a nu le succede 649. Stau fuduli acasa si nu se misca 664. Sunt fuduli si neresoluti 689. Armistitiulu loru cu Turcii 738.
- Poniatovski*, ambassadorulu regelui Svediei Carolu XII, la pórtá otto mana 781. 783.
- Poporulu turcu*, credulu in noutati 192.
- Pórt'a* séu curtea *ottomana*, pompózele ei titulare 1.
- Portugali'a*, Peri Pasia este tramisu de Solimanu I ca se o cucerésca 312. 313.
- Posega*, capital'a Slavoniei, ocupata prin Germani 553.
- Posioniu*, cetate in Ungari'a garnisón'a de acolo intercepta provisiunile de la Turci 479. Tókköli cu ajutoriu turcescu merge asupr'a cetatiei, dar remane totalu batutu 480 481.
- Potcóve* de argintu 426.

- Potočki*, generalu polonu, intra cu o armata considerabila in Moldavi'a 517. Respunsulu seu la buncele consiliuri ce-i daduse principele Demetriu Cantemiru 518. Attaca pe Moldoveni, dar' remane batutu cu rusine 519. 520.
- Precadentia* la més'a Sultanului 283.
- Precopu*, cetate in Crime'a tatarica. Russii o impresóra, dar' fara efectu 605.
- Preda*, fiulu lui Davidu, se casatoresce cu nepot'a principelui Mateiu care l-a facutu apoi mare-vornicu, elu a fostu pe nedreptu pedepsitu cu perderea vietiei; a remasu dupa elu unu fiiu cu numele Mateiu, supranumitu Papa 624.
- Prevesa*, cetate si portu la marea mediterana, memorabila lupta maritima 297. O cucerescu Venetianii 510. Prin pacea dela Carlovitiu se lasa in possessiune Turciloru 738.
- Principiü crestini* nu trebuie se compeze nici-odata pe amicitia Sultanului 102. Ei ar' fi potutu pune capetu imperiului ottomanu in Europ'a 103. Cumu i numescu in generalu Turcii 171. 172.
- Procedura*, ce urméza Turcii in cauzele particulariloru, vedi Divanchanu 583.
- Profetia*, ce opiniune au Turcii despre darulu profeticu 50.
- Profetu*, nu mai póte fi altulu decâtu Mahomedu 195.
- Prus'a*, notitia despre acésta cetate 21. Osman I. o impresóra 21. Orchanu o cuceresce, si-si pune resiedinti'a acolo 30. Fundéza o moschea, academia si spitalu 32. Notitia despre monastirea de acolo 38. Lupta furiósa intre Temurlenki si Baiazetu I. 72. 73. Mahomedu I. lasa a se construi acolo o Giamia si alte localitati publice 96.
- Prutu*, fluviu numitu odinióra Hierasus, Moldovenii batu si nimicescu armat'a turcésca 61. Petriceicu remane aici batutu 493. Principele Demetriu Cantemiu trece Prutulul, si merge in castrele Seraskierului 540.
- Pumnariu in pantece*, mortea lui Muradu I. 56. 57.
- Punga*, câtu face un'a 221.
- Purgatoriulu*, cumu se numesce la Turci, si ce tienu ei despre purgatoriu 165.
- Pythagora*, in palatulu Sultanului se observa otacere mai multu decâtu pythagorica 322. Ce calculu a inventatu elu si cumu ilu numescu Turcii 603.

Q.

Quonigradu, castelu in Dalmati'a ocupatu prin Venetiani 598.

R.

- Racotiu*, principe de Transilvani'a, Turcii ilu batu, si remane mortu 390.
- Radu*, fiulu lui Elie, principelui Moldaviei, se casatoresce cu Stanca, fi'a lui Constantinu Brancovanu, principe Munteniei 627.
- Raducanulu*, fiulu lui Constantinu Brancovanu, succumbe cu trei frati ai sei si cu parintele seu sub sabi'a tiranului de turcu 627.
- Rafissi*, explicatiune, cui se da acésta numire 48. 222.
- Ragus'a*, prin pacea de la Carlovitiu remane republica libera 739
- Ragusanii*, ce nume de batjocura le dau Turcii 340.
- Ragusanu Orbinu*, istoricu partialu 57.
- Rai Arebi*, descriere explicativa 238.
- Ralaki Eupragiote*, invétia music'a de la principele Demetriu Cantemiru 217.
- Ramandi*, vornicu sub principele Dem. Cantemiru procura provisiunile necessari pentru armat'a polona 538
- Rami Reis Effendi Mehemedu Pasia*, cui are de a multiami renumele ce si-a castigatu 603. Daltabanu Mustafa Pasia ilu trage la respundere 719. Si atitia pe Mufti in contra lui 720. Rami se face Cube Nishin, consiliariu intimu 723. Este numitu delegatu din partea Turciloru la Carlovitiu 735. Celebrulu seu discursu catra delegatul venetianu 736. Alte notitii despre elu 747. 748. Se face mare veziru 749. Merge in contra rebelliloru 755. Trupele ilu perasescu, si elu fuge la Varna 758.
- Ratiu*, cetate in Ungari'a, ocupata prin Turci sub Solimanu I. 305.
- Rebb*, terminu consacratu numai pentru Dumnedieu la Turci 49.
- Redgeb Pasia*, se face seraskier in Ungari'a 594. Notitia despre elu 595. Amagitu de *astrologulu* seu, de duoe ori remane batutu 602. 603. Solimanu II. ilu pedepseste cu mórte 606.
- Regele Neapolei*, eróre din partea Turciloru 171.
- Regele Ungarici*, in positiune fórte critica pre langa Solimanu I. 268 269
- Reggio*, *Redge*, cetate in Calabria, ocupata de Turci cu ajutoriulu flo-tei franceze 314.
- Regna Rumaeorum*, vedi imperatiile Rumeiloru 27.
- Reis Effendi*, mare cancellariu alu imperiului ottomunu 210
- Rekiab Caimacamü*, vicariulu Sultanului 677.
- Rekiabdar Aga*, ce functiune are 633.
- Remazanü*, séu *Ramazanü* séu *Ramadanü*, a nouelea luna din anu la Turci, pentru ce e memorabila 7, in prefatiune.
- Remel*, unu modu particularu de calculatu 603.

- Resboieni*, unu satu in Moldavi'a, memorabilu pentru batai'a ce a datu Stefanu celu mare Turciloru 62.
- Revanu*, odinora resiedintia regiloru Persiei, Solimanu I. o devastéza 308. Turcii o impresóra sub Achmedu I. 358. Muradu IV. o cucerese 371.
- Rhodes*, perderea Turciloru acolo sub Mahomedu II 159. Cumu a fostn primitu acolo Gemu 171. Nasubegu, generalu turcu o attaca, si face Rhodianiloru mari stricatiuni 188. Solimanu I. o cuceresce; cumu o numescu Turcii 257. Aici a fostu tramisu in exiliu Codgia Ismailu Pasia 587.
- Ribinska*, un'a din cetatile capitali ale colonioloru cercassiane 179.
- Ricaut*, citatu 14. 22. 47. 557.
- Risano*, castelu, prin pacea de la Carlovitiu remane Venetianiloru 739.
- Rodosto*, loculu nascerei lui Tekkiurdaghi Mustafa Pasia 595.
- Roenne*, generalu rusu. merge cu o parte a armatei asupr'a lui Brancovanu in Romani'a dar' este rechiamatu prin o scrisóre a Tiarului 790.
- Români*, tributari sub Mahomedu I. 98. Ce nume le dau Turcii 340.
- Romanu*, urbe in Moldavi'a 274.
- Romodanovski*, generalu rusu, evita ori ce lupta cu Turcii 450.
- Rosokiesre*, notitia despre originea acestei cetati 445.
- Rossetu Georgiu*, primu-camerariu la tatalu principelui Demetriu Cantemiru 627.
- Rossetu Nicolae*, fiulu lui Georgiu, a luat de soçia pe Ancuti'a, fii'a lui Constantinu Brancovanu 627.
- Roxan'a*, fii a lui Constantinu Cantemiru, principe Moldaviei 508.
- Roxan'a*, fii'a lui Vasilie, principe Moldaviei, se marita dupa Timusiu Kielmielniski 440.
- Rub*, moneta turcésca, ce valóre are 479.
- Ruhban*, semnificatiunea cuventului 243.
- Rum*, séu *Rumeli*, ori *Rumili*, ce intielegu Turcii si Arabii sub acestu cuventu, 6. 27. 45 100.
- Rumeli'a* séu *Romeli'a*, cetate in More'a, cade in man'a Venetianiloru 556. Spahii jafuiescu pe locuitorii de acolo 588.
- Rumili Hisari*, castelu europénu, edificatu prin Mahomedu II. 133.
- Russii*, cu ce pretiu se vindeau in Constantinopole 183. Ce nume le dau Turcii 340. Batu pe Turci 450 Facu pace cu ei 454 Léga pace cu Polonii 535. Espeditiunea loru in Crime'a nu succede 554. Nu le succede nici a dou'a espeditiune 605. 606. Incheia armistitiu si pace cu Turcii 738. Li se spionéza dispositiunile si preparativele belice 742.

- Russbekci*, alu treilea comandantu alu Baltadgiloru 639.
Russnamedgi, direttore de carcelaria 210.
Rustem Chanu, generalu persianu 370.
Ruzzini, plenipotentiarulu republice venetiane la pacea da la Carlovitiu 736.

S.

- Saadi Effendi*, de la care principele Dem Cantemiru a invetiatu turcesce; cumu crede in Alcoranu 39.
Saadi Sheik, citatu 12. 27. 165. 731.
Sabi, ce poporu este acest'a 214.
Saba, nu pôte fi fortificata dupa tractatul de la Carlovitiu 737.
Sabaciu, insula asupr'a fluviului Sava, Germanii alunga de aici pe Turci. 596.
Sabiulu, cuceritu de Germani 554. Tatalu principelui Michael Apafi, a fostu presidentele magistratului in Sibiu 624.
Sactce, mai de multu Obluciti'a, opidu in Moldavi'a 406.
Sada, cetate ocupata prin Venetiani si reocupata prin Turci 150.
Sadik Mehemedu Effendi, se face Mufti, dar' este destituitu 753.
Safta, fiic'a lui Constantinu Brancovanu, maritata dupa Cretiucescu, mare bojeriu in Romani'a 627.
Sageta, cumu se deprindu Turcii cu ea 123.
Saidul, cetate unde Mahomedu I, pune garnisóna 97.
Sahivi-Felva, unulu din numile composite ale lui Mufti 47.
Saladinu, Sultanu de Egiptu, aduna sclavi cercassiani, isi fórméza armata si recuceresce locurile asia numite sante 225.
Salankemen, locu faimosu pentru perderea Turciloru si mórtca lui Kioprili Mustafa Pasia 107.
Salih Pasia, guvernatore de Dgessair cuprinde mai multe castele in Spani'a 313
Sampanu, vezirulu lui Orchanu, ilu tradéza pe acést'e 75
Samsun, cetate in Asi'a ocupata prin Baiazetu I 64.
Sandgiak, ce dignitate este 163. 294.
Sandgiaki-Sierifu, ce insemnéza 585.
Sindgiaktar lokuski explicatiune 138.
Santa Maura (Leucadi'a), se lasa Venetianilocu 738.
Santu-Nicolae (Biserica) ocupata de la rebellii unguri 513.
Santii, cumu se veneréza la Turci 232. 233.
Saraceni, (Serage), derivatiunea acestui cuventu 91.

- Saraceni* din Spani'a implóra ajutoriu de la Selimu I; 327. Ni se da 335.
- Saraisa*, ocupata de la ungurii rebeli 514.
- Sarbchane-Emini*, ce functiune are 211.
- Sarechana*, socr'a lui Davidu Comnenu persvade pe acesta se se supuna cu totu regatulu seu lui Mahomedu II 148.
- Sarichanu*, cetate ocupata prin Muradu II. 114.
- Sarihindi*, ce poporu sunt acesti-a 295.
- Sari-Iazidgi*, secretariu la Kislar Aga 639, este judecatu la spendiuratória 645.
- Sari-Kamish-Kosaki*, cine sunt acesti-a 403. 437.
- Sarudge-Scarlatos*, vedi Scarlatos.
- Saruta* pamentulu 60.
- Sava*, fluviu, Solimanu lasa a se construi unu podu preste elu 262
- Saxonia* Friderichu-Augustu electore de, ce nomenclatura i-au datu Turcii 340. 679. Comandante armatei imperiali in Ungari'a 679. Impressóra Belgradulu dar' remane bătutu 686. Se alege rege Poloniei 721. 722.
- Scanderun*, cetate ocupata prin Mahomedu II. 158
- Scardon'a*, cetate ocupata prin Venetiani 509
- Scarlatos*, grecu forte avutu, notitia despre elu 592. Pe fia sa Loxandra o marita dupa Matheiu principele Romaniei, dar' acest'a i-o tramite inderetu; iar ea se marita dupa Panteli Maurocordatu 593.
- Schlick*, (conte de) plenipotentiarulu imperatului Leopoldu la pacea de la Carlovitiu 736.
- Secretulu*, cumu se observa la Turci 322
- Segbani*, vechia infanteria la Turci, in loculu loru au urmatu Ienicerii 91.
- Segedinu*, cuceritu prin Solimanu I. 263. Germanii ilu ocupa 535. Turcii se incerca a-lu impressorá 702.
- Segetvar* (Sigeth) aici móre Solimanu I. 315. Cetatea cade in man'a Turciloru 316. Germanii o reocupa 602.
- Sefab*, cetate si principatu in Asi'a 112.
- Seffer Aga*, bututu de Venetiani 510.
- Seid Ali capudan* readunandu-si flot'a bate pe inimicu și cufunda in mare mai multe vase 312.
- Seid Bechar*, ieremitu turcu, Muradu II. se recomanda dinpreuna cu armat'a rugatiuniloru sale 108. Elu se pune pe rugatiuni in noptea urmatória, si Mahometu i se aréta, si-lu assigura ca Muradu va remané invingatoriu 109. Geremitulu impartesiesce lui Muradu acésta visiune, si incingându-lu cu o sabi'a, i promite completa victoria asupra inimicului 109.

- Seidi-Ogli*, aperiatoriulu Ungariei contra Germaniloru, judecatu la mórte prin marele Veziru Kioprili Mehemedu Pasia 523.
- Seidiceri*, cetate unde Mahomedu I, pune garnisóna 97.
- Seidishetri*, cetate data lui Muradu I. infeudu 55.
- Seiiahi*, monachi servitori-vagabondi 52.
- Seinuldinu*, strapunsu de Mahomedu II; etimologi'a cuventului 154.
- Selanicu* (Thessalonica) ocupatu prin Baiazetu I 65. Apoi de Muradu II. 114.
- Selgiucani*, dela acesti-a isi tragu originea Turcii de asta-di 28.
- Selimu I.* transforma in Giamie tóte bisericile crestiniloru din Constantinopole 142. Se oppune parintelui seu Baiazetu II, pentru ca acest'a voiá a da imperiulu fiului seu Achmedu, dar' Selimu remane batutu 194. Cu adjutoriulu Ienicieriloru totusi adunje pe tronu 197 --200. Esemples de crudelitatea lui Selimu 205 --207. 250 251. Pentru ce si radea barba 206. Resolutiunea sa de a intrá in lupta cu inimiculu 209. Pentru o gluma pedepsece cu mórte pe unu Pasia 234. 235. Caletoresce la Kudgisherif (Ierusalimu) 235. Morteas sa 248. Epitafiu la mormentulu seu; calitatile sale 249. Incercarea sa de a uni marea rosia cu marea mediterana 312.
- Selimu II*, nascerea sa 261. Se proclama imperatu 317 Déca erá elu dedatu betiei 321. 337. Termina podulu inceputu de parintele seu 324. Se incérca a lega Donulu cu Volga 325. Se consóla cu cetirea Coranului 331. Ordina repararea templului S-ta Sophia 335. Móre; calitatile sale 337.
- Selimu Ghirai*. chanu alu Tatariloru in Crime'a 406. Notitia despre elu 421. 422. Adunje in Ungari'a cu trupele sale 471. Bate pe Germani 618. Ilu batu si acesti-a 663 664. Iu prindu Arabii 671.
- Selmas*, ce urbe este acést'a 346.
- Semberekci-Baschi*, superintendente. etimologi'a cuventului 197.
- Semendri'a*, ocupata de Germani 596. Dar' se retragu si o reocupa Turcii 619. 620.
- Serage*, cea mai vechia cavaleria la Turcii si la Arabi; in loculu ei au urmatu Spahii 91.
- Serage Pasia*, Mahomedu I i da recompensa, pentru ea a ucisu pe Musa Celebi 92.
- Seraio*, capital'a Bosniei, Germanii i dau focu 716.
- Seraskieru*, ce dignitate este 427.
- Serdaru*, dignitate de generalu in Moldavi'a 508.
- Serden Ghietsdi*, etimologi'a cuventului 91. Ce ordine urméza ei in bataia 302. Alte notitii despre ei 420, 421.

- Seremu*, ținut între Belgradu și Petrovaradinu 293.
- Serhadliu, slavi*, caror le dau Turcii acestu nume, după ce au adoptat mahomedanismul 284.
- Serin-Ogli*, ce numesc Turcii cu acestu nume 118. 293.
- Seromero*, cetate ocupată prin Venetiani 510. Turcii vreau să o atace dar' se retrag 521.
- Serposci Ali Pasia*, se face mare-veziru; etimo'ogi'a cuventului *serpos* 652. Este destituit 656.
- Servi'a* s'eu Serbi'a, cucerită de Muradu II, 118. Cum o numesc Turcii 54, 88. Germanii o supun 604.
- Servitorii* interni ai palatului în Constantinople 576.
- Severinu* (Turnu), cetate, castel în Romani'a 98.
- Shafi Imam*, foarte respectat de către Soliman I. 317.
- Shah* (Schach, Siah), ce însemnează 4.
- Shahbass Ghirai Sultanu*, ilu omora cerșianii 181. Alte notiți despre elu 697.
- Shahin Lala*, generalu armatelor lui Muradu merge într'ajutoriu lui Andr. Paleologu 54. Ocupa mai tota Macedoni'a și Albani'a 55 56.
- Shahin Muhamedu Pasia*, reprobat aspru de Sultanu Mustafa II. vedindu-lu ca fuge dinnaintea inamicului 680. Elu se întorce la luptă și învinge pe inamic 680.
- Shah Kuli*, renumit pentru desteritatea sa în muzică 309.
- Shahmat*, esplanadă 4.
- Shâm Tirabolos*, Tripoli de lângă Damascu, cetate în Palestina 665.
- Sham Tirabolos Ali Pasia*, se face mare veziru; se încerca a lega pace cu puterile creștine, dar' nu-i succede 665. Prin intermediu unu Seraskieru în Ungari'a 666. Se încerca a înalta la tron pe Ibrahimu, fiulu lui Achmedu, și a delatura pe Mustafa 673. Mustafa ilu confirmă în dignitatea de mare veziru 675. Este condamnat la moarte și sub ce pretext 677.
- Shehînshah*, fiulu lui Baiazetu II. 201.
- Siafirovu Petru*, baron. vice-cancelariu imperiului răsărit, ambasadoru extraordinariu pe lângă Pôrta, obține confirmarea condițiilor pazei 792.
- Siavus Pasia*, notiția despre elu 559. Se pune în fruntea rebelilor 560. Se întielege cu armat'a se destitue pe Mahomedu IV. și cere capulu vezirului 561. Se face mare-veziru 563. Soldatii ceru că se-i conducă la Constantinople 565. Se escusa la Sultanu 566. Se încerca a îmblădi armat'a 567. Rebelii se revoltă în contra lui și-lu omora în palatulu seu 583. Crudelități comise asupr'a femeilor sale 585.
- Sultan*, fiulu lui Selim Ghirai Chanu alu Tatarilor, se încerca a îm-

- pedecă mersul armatei principelui Eugenu, care venia intr'adjutoriu la Petrovaradinu 697. Dupa mórtea parintelui seu, sub Achmedu III. a innaintatu la dignitatea de Chanu; voidn a debellá pe Cercassiani, a fostu omoritu de catra acesti-a 697.
- Siclosiu*, cuceritu de Germani 533.
- Sichid*, insemnéza martiru 318.
- Siehin Siahí Elem*, titulatura ce se da imperatoru Sultani 244.
- Siehir Emini*, ce functiune are 211.
- Siehirkioi*, cuceritu de Germani 604. Se suppose Turciloru 618.
- Siehrisulu*, pasialicu si cetate in Asia 324.
- Siehsade*, ce insemnéza 170.
- Sieh Suvaru Ogli*, ucisu din ordinulu lui Solimanu I. 256. 257.
- Sicik Areb*, unulu dintre sieichii arabiani 237.
- Sicik*, ce este, ce insemnéza 53. 569.
- Sieik Aksemsudin*, prin o revelatiune descopere mormentulu lui Ebu Eub Ensari 145.
- Sieik-Ogli*, succesoarele lui Rami in officiulu de Reis Effendi, invita pe Mufti la mésa din partea vezirului Daltabanu 724.
- Sieikul-Islam*, unulu din numile composite ce se dau lui Mufti 47. 53. 391.
- Sierban Basaraba*, upranumitu celu mare, a succesu parintelui seu Nia-goe in principatulul Romaniei; dupa elu au rem·su duóe fiice ale sale legitime, Ancutia si Elena 626. A mai remasu de elu unu fiu naturalu cu numele Constantinu, care in urma s'a facutu domnu tierei romanesci 627.
- Sierbanu Cantacuzénu*, domnu tierei romanesci; tramitte pe fratele seu George in calitate de ambasadoru la imperatulu Leopoldu; alte notitii despre elu 506. 507. 625.
- Sieik-Sierifulu de S. ta Sophia*, capulu seditiunei contra lui Mahomedu IV. 569. 570. Presinta lui Mahomedu nuntiulu despre detronarea sa 572.
- Sieikulu de Mecca*, ce titulatura da Sultanului 237.
- Sieik-Saadi*, poetu persianu 14. pref.
- Sieitanu Ibrahimu Pasia*, barbatu forte renumitu la Turci; seraskieru contra Poloniloru 427. Seraskieru in Ungari'a, libera Buda de sub obsidiunea Germaniloru 505. Ilu batu Germanii 512. Ilu cere pace 513. E condamnatu la mórte 525.
- Sieitan Kuli*, primul heresiarchu iltre mahomedani, istori'a lui 189.
- Sieremetevu Borius Petrovitiu*, generalu russy trage cu armata la Prutu spre a intrá in Moldavi'a 789.
- Sieremetevu Mihail Borisovitiu*, capitanu de garda a lui Petru I. Tia-

- rulu Rusiei, ambasadoru extraordinariu la Pórta pentru confirmarea
 pazei 729.
- Sierfenberg* séu *Scherfenberg*, da ajutoriu principelui de Baden 532.
 Acést'a ilu tramite se ocupe cetatea Siclosiu; si o ocupa 533. Princi-
 pele ilu rechiamo la sine, si pentru ce 533.
- Sierifu*, etimologia acestui cuventu 241. Cine si ce a fostu sieri ulu din
 Mecca 241.
- Sierranu*, ce insemnéza; distiactiue între Sierranu si Urfenu 614.
- Sifidulbahr*, cetate ocupata prin Selimu I.; descrierea ei 235.
- Sigismundu*, regele Ungariei, nefericitu în lupta cu Baiazetu I, fuge
 prin Constantinopole in tiér'a sa 66. Musa Celebi ilu bate aprópe de
 Semendri'a 87.
- Silahdar Aga*, koltuk vezirleru, ce functiune are 632.
- Silahdar Hasan Pasia*, capituléza si da cetatea Chio Venetianiloru
 669. Administra veziratulu cá vekil 744. Notiti'a despre elu 762. Se
 face mare veziru 765.
- Salifka*, cetate ocupata prin Turcii dela Usunhasanu 155.
- Silistria*, Pasia de Silistria tot-dea-una è si Seraskieru 427. Notitia
 despre Silistri'a 445.
- Silivri*, Sylebria, cetate la marea marmora 146.
- Silulah*, unulu din numile ce se dau Sultanului 196.
- Simonturnu*, cetate cucerita prin Germani 532.
- Sinan Pasia*, generalu renumitu la Turci 212. Ilu plange Selimu I. 238.
 Unu altu Sinan Pasia, guvernátore in Egiptu sub Selimu II. 327
 Si érase altulu cá veziru si generalu sub Muradu III, 344. 346.
- Sing*, se lasa Venetianilor 739.
- Sinope*, cucerita prin Turci 148.
- Siolmusiu*, cuceritu prin Germani 596.
- Siopia*, cetate in Bulgaria, ocupata prin Germani 604.
- Sirascu*, cetate in Slavoni'a ocupata prin Germani 553.
- Siretu*, fluviu in Moldavi'a 62.
- Sirvanu*, ce tiéra este, vedi Ozerbegianu 6.
- Sismanu Ibrahim Pasia*, generalu turcu; esplicatiunea cuventului Sis-
 manu 425.
- Sivrihisar*, cetate unde Mahomedu I. pune garnisóna 97.
- Sivultiu* séu *Schultz*, cuprinde Eperiesiulu si Tokaiul de la Ungurii re-
 belli 513.
- Skanderum*, cetate in Asia, cucerita prin Mahomedu II. 158.
- Skirini*, familia nobila si cea mai distincta in Crime'a; ea singura are
 dreptul de a alege pe Chanu 186.

- Slavii*, domni in Egiptu 183. 226.
- Slavii de galere*, intr'o singura nópte edifica o Giamie pênê la primele feresti 329.
- Slavoni'a*, ocupata prin Germani 552.
- Smaragda*, fi'a lui Constantin Brancovanu, maritata dupa fiulu lui Baleanu, boieriu mare in Romani'a 627.
- Smirn'a*, pentru ce nu o au ocupatu Venetianii 669. 670.
- Smolenska*, Polonii renuncia la ea in favorul Russilor 535.
- Sniatinu*, cetate în Podoli'a 273.
- Sobieski Ion*, generalu polonu in contra Turciloru 416. Este alesu rege Poloniei 420. Nefericit'a sa in invasiune in Moldavi'a 509 Se încerca a trage in partea sa pe principele Moldaviei (Cantemiru) 516. Iu invita anca odata a intrá in aliantia cu elu 536. Irrumpe éراس in Moldavi'a 538. Trece Prutulul 540. Dar' a trebuitu se se retraga 541. In retragere comitte celle mai esecrabili fapte 541. 542. Ocupa cetatea Némtiu si Sucéava 544. Fuge acasa in Poloni'a 545. Móre 689.
- Sofianu*, provincia in Persi'a 345.
- Sofu* séu *Soph*, ce materia este? ; de aci se numescu *Sophi* cei cari pórtá vestmentu de soph 59.
- Sofus* séu *Sophus*, invetiatu ; s'a datu acestu nume lui Sieitanu Kuli 189. De asemenea s'a datu dinastiei domnitórie in Persia 193. Turcii cui dau numele de *Sophi* 298. Etimologi'a acestui cuventu 345.
- Solak-Cismegiu*, fontan'a lui Solacu 758.
- Solaki*, ce cuca pórtá 276,
- Soldatu* germanu, generositatea lui faéie cu un Ieniceriu 648.
- Solimanu I* (Suleimanu, Sulimanu) se proclama imperatu 349. Insti-tue legi pentru curte si pentru imperiu 254. Purtarea sa faéie cu regin'a Ungariei si fiulu ei 268. 269. 299. Blastemulu seu asupr'a acelui-a care ar' mai tentá a bate Vienn'a 281. 459. Solemnitate cu ocaziunea circumcisiunei fiiloru sei 282. Tramite la spendiuratori pe defterdariulu seu 287. Léga aliantia cu Francesii 300. Pune fundamentu la o Giamia in Constantinopole 302. 303. Dupa trei ani o termina 314. Descrierea Giammiei 314 Se díce ca fiii sei s'au revoltatu in contra lui 303. Ordina strangularea loru 307. Incheia pace cu Persianii 308. Tramite Francesiloru o flota intr'adjutoriu 311. Dupa aceea le mai tramite un'a 313. Mortea lui la Segetvar 315. O minune ce s'a intemplatu dupa mortea lui Solimanu 316. Calitatile lui 318. Prudent'a sa intentiune prin introducerea Baksísiului 582.
- Solimanu II*, nu bucurosu primesce regimulu, si vediendu tronulu unu fiuru ilu cuprinde 580. Pentru a scapá de rebelliune merge la Adrianopole 590. Declara ca vrea se comande elu armat'a 602. Se întorce

- érasii la Adrianopole 604. De acolo la Constantinopole, 606. Si de aici érasii la Adrianopole 617. Móre in bóla de apa 632. Calitatile lui 632—634
- Solimanu Celebi*, trupele europene ilu proclama imperatu 78. Intimpina cu dispretiu pe delegatii lui Temurlenki 79. Alunga pe fratele seu. Musa Celebi din Asi'a 79. Apoi din Adrianopole 82. Soldatii lui Musa ilu prindu si-lu uccidu 83. Calitatile sale 84.
- Solimanu*, fiulu lui Orchanu vine in Europ'a si ocupa vre-o câte -va cetati 34—36 Cade de pe calu și móre 37.
- Solimanu Siah*, originea lui 4. Intreprinde o espeditiune in Europa 6. Mórtea sa 7.
- Solomon regele Iudeiloru*, se dice ca elu a fostu primulu rege in Georgi'a, si ca l-a botezatu insusi parintele seu 290.
- Soncure Doganu*, unulu din fiii lui Solimanu Siah, etimologi'a cuventului Soncure 9.
- Sontium*, fluviu, unde Venetianii au remasu batuti 159,
- Sophi Mehemedu Pasia*, merge cu armat'a pentru a liberà Bud'a de sub asediulu Germaniloru; acesti-a audindu de apropiarea lui Solimanu, se retragu, dar multi din ei au fostu parte omoriti parte prinsi 298. 299.
- Sophi'a* sor'a Tiarului Petru I. chiama inderetu pe pr'ncipele Basilio Gallicin, care facea resboiu in Crime'a 555
- Sophi'a*, capital'a Bulgariei, cucerita prin Muradu II. 117.
- Sophia Sta*, templulu din Constantinopole, reparatu prin Selimu II. 334.
- Soravna*, cetate memorabila pentru batai'a intre Turci-Tatari si Poloni 430.
- Sorgudgiu*, ornamentu de capu, descrierea lui 474. O alta semnificatiune a acestui cuventu 592.
- Soroc'a*, ocupata de Poloni 628. Turcii o impressóra dar' fara effectu 653. La incheierea pazei se lasa in manile Turciloru 738.
- Sozopole*, locul unde s'a refugiatu Maurocordutu 595.
- Spahii*, séu Sipahii din Constantinopole se revólta de doue-ori un'a dupa alta 388. 389. Unde-si primescu ei soldulu 585.
- Spandoniu*, filosofu 136.
- Spanioli*, ce nume de batjocura le dau Turcii 340.
- Spinalonga*, cetate in insul'a Candi'a 650.
- Spiritulu* lui Mahomedu, ce tienu Turcii despre elu 108.
- Stahrenberg* (conte de), se apera contra Turciloru la Nissa 619.
- Stamatellu*, confidentu alu lui George Kiemielnisky, duce scrisóra a-cestui-a la Casaci pentru a-i face se remana fideli Portiei; dar' fu reu priimitu de Casaci. 444.

- Stanca*, fi'a lui Constantin Brancovanu, maritata dupa Radu , fiulu lui Ilie principe Moldaviei 627.
- Standardu* ca semnu de maiorenitate 355.
- Stanislaw*, regele Poloniei, mergerea sa in Turci'a 776. Refugiulu seu la Turci 780.
- Stefanesci*, in Moldavia la Prutu 215.
- Stefanu*, domnu Moldaviei, faptele lui 62. bate pa Turci 158. Cuventulu seu din urma catra fiulu seu 272.
- Stefanu celu tineru*, fiu naturalu alu lui Bogdanu 296.
- Stindardu*, vedi Standardu 355.
- Strasoldo*, generalu venetianu, supune cetatilé Venizze si Seromero ; apoi bate pe Turcii de sub comand'a lui Seffer Aga 510.
- Streliti*, militia incetata sub Petru celu mare 606.
- Strigoniu*, cetate in Ungaria 477.
- Subashi*, ce functiune are 232.
- Suda*, cetate in insul'a Candi'a 650.
- Sudek*, cetate ocupata prin Mehemedu begu 224
- Sucéva*, notitia despre acésta cetate 274. Casacii se 'ncérca a o cuprinde 440. Regele Poloniei o ocupa nefindu aperata de nici-o garnisóna 544.
- Sugiari* cetate cucerita prin Mehemedu Begu 224
- Suleimanie*, moschee edificata prin Solimanu ; descriptiunea ei 314.
- Suli'a*, cetate in Bosni'a. atacata de crestini, dar liberata prin Turci 290.
- Sulsu séu Tult*, speçie de moneta, face a trei'a parte dintr'unu leu 479.
- Saltanu*, derivatiunea si intrebuintiarea acestui titlu 14. Pentru ce pasia din Egiptu pórtá titlulu de Sultanu 475
- Sultanu Sieitan* Sultanden Sieitanden ce insemnéza acésta dicere 661.
- Sulu Monastir*, monasteriu apatosu 140
- Sumbulu Aga*, cade in lupt'a cu galerele de Malta mergându spre Egiptu; de aci turcii impressóra Creta appertinenta Venetianiloru 384.
- Sunnet*, esplicatiunea acestui cuventu 164.
- Sunni*, nume distinctivu intre Turci si Persiani ; esplicatiunea cuventului 214—217.
- Suosthi*, unu satu ; din ce motivu i s'a datu acestu nume 247.
- Svanietiu*, ocupatu prin Turci 406.
- Suvar Shah*, satrapu persianu, tatalu lui Alibegu 219. Cercassianii ilu omóra intr'un modu forte crudelu 240.
- Suvar Sheh Ogli* , principe de Marash, se revólta in contra lui Solimanu; Ferhadu Pasia ilu prinde dimpreuna cu duoi fi ai sei, si-i ucide la momentu 256 257.

T.

- Tabaculu* (tutunulu) este interdîsu sub pedépsa cu mórte 377.
- Tabella comparativa* între anii Hegirei și anii de la Christu 40 in prefatiune.
- Tabella* despre lunile Hegirei in comparatiune cu lunile solari 10 in pref.
- Tabilchana*, *Tabulchana* sêu *Tubulchana*, musica campestra 13. Ce insemnéza déca ea tace 647.
- Tabli Alem*, ce insemnéza; se da acésta numire guvernatoriloru de provincie 13.
- Tacere profunda*, ce domnesce in curtea ottomana 322.
- Taganorocu*, cetate fortificata prin Petru I. Tiarul Rusiei 742.
- Tagiut-Tavarich*, cea mai esacta istoria despre Turci 13 in prefatiune.
- Tahir*, tatalu lui Abdulah, guvernatore in Egiptu 382.
- Tahrin Begu*, provóca resboiuu terribile între Temurlenki și Baiazetu I. 72.
- Tailasi Despotulu*, insocià pe Mahomedu IV. in placerile sale și la venatu 494.
- Taiphali'a*, ruinele acestei cetati 158. 274.
- Tamasiescu*, soldatu moldoveanu, notitia despre elu 630.
- Tamerlan*, vedi Temurlenki.
- Tanagoru* sêu *Taganoru*, portu construitu prin Petru I. Tiarul Rusiei 784.
- Taracli*, cetate, se suppose ottomanilor 23.
- Taracliborli*, cetate in Asi'a, Baiazetu I, pune garnisóna 65.
- Targanu*, luptatoriu renumitu; Orchanu a edificatu unu castelu și l'a numitu Targanu in onórea bravului soldatu și comandante 20.
- Tarsus*, cetate in Asi'a, cucerita prin Baiazetu II, 178.
- Tastci Oglî Sinik Mehemedu*, invéti'a musica dela princip. Dem. Cantemiru 216.
- Tatalu maciuceloru*, pentru ce s'a numitu Selimu I asià, 206.
- Tatar-Bazargicu*, cetate in Traci'a 448.
- Tatar-hisari*, castelul Tatariloru 301.
- Tatarii*, cumu conserva ei memori'a nobilitatîei loru 186. Unu esemplu de infidelitatea și astuti'a loru 215. Admirabila cunoscintia a loru topografica 281. Invasiunea loru in Rusi'a 329. Ce nume de batjocura le dau Turcii 340. I batu Polonii 430. Apoi Rusii 445. Nevala loru asupr'a Moldoveniloru 493. Secretulu loru de a intoxica locurile și riurile 543. Persecuta pe Poloni in Moldavi'a 629. Germanii-

- batu de-i stingu 664. Devastéza Poloni'a 681. O proba despre diba-
ci'a si iutimea loru 697.
- Tatarii*, crimeani si oguzani 5.
- Tatarii*, lipcani 434. 436.
- Tatarii*, nigaiani 326.
- Tatarii*, patigoriani 179.
- Tatlu*, séu *Datlu Ghiuni*., nume ce se da dílei Joi 584.
- Taushanlic*, cetate data de Ghermianu Ogli cá dote ficei sale maritata
dupa Baiazetu I. 54.
- Tauris*, cetate principale in Azerbegianu (Persi'a) 6.
- Tavil*, capu de rebelli in Asi'a 356.
- Taxa*, pe Giamie, Moshee, si pe tóte casele in Constantinopole 549.
- Teccurbungari*, cetate, se supune Ottomaniloru 23.
- Teebeden*, de la *ebedi*, o speție de feudatari 476.
- Tekkie*, provincia in Asi'a mica 111.
- Tekkieli Chanu*, renumitu generalu persianu cade in batai'a cu Tur-
cii 214.
- Tekkielu Mehemedu Chanu*, renumitu generalu persianu , guvernatore
de Bagdadu, se retrage din cetate la apropiarea lui Solimanu I., si
merge mai afundu in Persi a. Elu a sciutu se corrumpa si pe vezirulu
si pe deftedariulu lui Solimanu 286. 287.
- Tekkiur*, explicatiune 68. 282.
- Tekkiurdaghi*, ce localitate este 595.
- Tekkiurdaghi Mustafa Pasia*, mare veziru 587. Notitia despre elu 595.
Este destituitu si deportatu la Malgara 607.
- Tekkiur Moldaviei*, ce insemnéza 158.
- Telaveli Coranu*, lectur'a Coranului la morti 176 317.
- Telchisiu*, raportu, scrisóre 644. De aci Telchistci, officialu care pórtá
telchisiulu de la o persóna la alta 644.
- Telicham*, cetate in Slavoni'a, ocupata prin Germani 553.
- Temisióra* ocupata prin Solimanu I. 305. Canalisarea riului Bega 621.
Turcii vinu intr'adjecteriu Temisiórei 622. Germanii o impressóra 686.
La incheierea armistitiului se lasa Turciloru 737.
- Templulu* dieului necunoscutu 557.
- Temurlenki* séu *Tamerlan*, notitia despre elu și despre memorabilele
sale fapte ; invasiunea sa in Asi'a 70. Marinimositatea sa catra im-
peratulul grecesou 71. Scrisórea sa catra Soliman Celebi 78. Purta-
rea sa marinimósa fație cu Musa Celebi 79.
- Tenedos*, insula reocupata de Turci 389.
- Teokeoli* (Tököli), scurta istoria despre elu 455. Cuceririle sale in Un-
gari'a 460. Turcii ilu proclama rege alu Ungariei 461. Opiniunea sa

- este a nu impressorá Vienn'a 465. Cine è caus'a arestareii sale 465. Pentru ce erá in contra impressorareii Viennei 473. Ilu batu Germanii la Eperies 506. Este trimisu legatu in ferra la Constantinopole. 514. Se restituie in dignitate sa de mai nainte 527. Soci'a sa cade in man'a Germaniloru la Muncaciu 589. Turcii ilu facu principe Transilvaniei 624. Alungatu din Transilvani'a fugie in Turci'a 628. Insoçiesce pe Sultanulu in campania 686. 693. Prada castrele turcesci 715.
- Tergimanu*, dragomanu, interprete 395. 403.
- Tergoviste*, urbe in tiér'a romanésca 592.
- Termes*, cetate in Thessali'a 394.
- Terschane Emini*, ce functiune are 211.
- Teshrifatci*, capu de cabinetu, séu directoru de cancellaria 210.
- Teskiera*, ce insemnéza 726.
- Teskieredgi*, ce sunt acesti-a 260.
- Thebanu* (Thebes) cetate in Morea ; in muntii de pre langa acésta cetate s'au retrasu Turcii dinaintea Venetianilor comandati de Morosini 557.
- Theodora*, fic'a lui Ion Cantacuzenu, imperatulu Constantinopolei, soci'a lui Orchanú imperatu alu Turçiloru. Nicephoru Gregoras , falsu o numesce Maria 29.
- Theodoru Lascaris* , domnu Andrianopolei, ilu suppune Mahomedu II. 148.
- Thesaurulu*, principelui Moldaviei, predatu si jefuitu 297.
- Thesaurulu publicu*, la Turcii se imparte in eternu si internu 245.
- Thesaloní'a* séu Selanicu , cucerita de Baiazetu I. 65. Apoi de Muradu II. 114.
- Teutulu Logotheta*, vedi Logotheta.
- Tiaradu Russiei*, scrisórea sa catra Mahomedu IV. 447 Eroiculu seu respunsu catra Achmedu III. 793.
- Tibris* (Tigris) séu *Tauris*, odiniora capital'a imperiului persianu 188. Selimu I. o ocupa 216. Notitia despre acésta cetate 286. Muradu III o cuceresce 344. Si taie prin sabia pe toti locuitorii de acolo 345.
- Tiflis*, cetate in Armeni'a, ocupata prin Muradu III. 341.
- Tigru*, turcesce Shat, fluviu 224.
- Timari*, fondatori imperiului ottomanu 476.
- Timon*, medicu, despre care se dice ca ar fi inveninatu pre Grigorie Ghica, domnu tierei romanesci 419.
- Timusiu* vedi Kiemielniski.
- Tine* séu *Tinos*, insula in Archipelagu, Turcii se încérca a o cuprinde, dar' sunt alungati 725

- Tiralu*, castellu aprópe de Tibiscu (Tisa), cuceritu de Germani 596.
- Tiriaki*, prin o inventiune improvisata isi scapa viéti'a 377.
- Tirudge*, cetate ocupata prin Solimanu I 256.
- Tisa* (Tibiscu) fluviu in Ungari'a, Germanii fortifica tiermurii la Titelu 694. Sultanulu Mustafa II. comanda a se face podu preste Tisa, si trece preste elu cu mare frica 704. Alte notite despre acestu fluviu 707. 738.
- Titelu*, cetate asupr'a Tisei, cucerita prin Solimanu I. 263. O impresóra Turcii, dar' fara succesu 666. In urma Mustafá II o ocupa, si-i dirima fortificatiunile 679.
- Titulaturele*, cele mai usitate la Pórta otomana 1.
- Tocadu*, cetate in Asi'a, ocupata prin Baiazetu 1. 64.
- Tocai*, urbe in Ungaria, ocupata prin Germani de la rebellii unguri 513
- Tocmak*, generalu persianu, etimologi'a cuventului 340.
- Toigunu Pasia*, beglerbegu de Buda, ocupa de la crestini trei cetati 312. 313.
- Tolstoi Petru*, ambasadorulu Tiarului nu capeta chilat 229. La intervenirea sa se confirma articii de pace 780. Vezirulu ilu inchide in carcerile de la siette-turnuri 786.
- Toniris*, regin'a Schitiei, amagesce pe Cyrus regele Persiei 184.
- Topal Ibrahim Aga*, tradatoriulu lui Daltabanu Mustafa Pasia 721. 724 746.
- Topchane Nasiri*, ce functiune are 211.
- Top-capu*. o pórta, etimologi'a acestu cuventui 197.
- Toptci-Bashi*, ce functiune are 678.
- Topus*, maciuca scurta in capetu cu nodu 22.
- Torquatu*, cadit-u elu in lupta, séu a cadit-u prinsu 185.
- Toscopakanu*, mare maiestru de a trage cu sagét'a séu cu arculu 379.
- Tosia*, cetate ocupata prin Muradu I. 97.
- Tractatu de armistitiu*, intre Mustafa II. de o parte, si intre Germani, Tiaru, Polóni si Venetiani de alta parte 737. 738.
- Tractatulu de pace*, intre Turci si Poloni 432—436.
- Traianu imperatu*, ruinele unui podu construitu prin elu 98. O cetate fundata de elu 274. Ruinele unei pórta vechia, opera a lui Traianu 617.
- Transilvani'a*, cucerita prin Turci, si Michael Apafi instituitu principe 390. Germanii o cucerescu in mai multe parti 553. 554. Cérta pentru ea cu Tuccii 623. 628. Prin pacea de la Carlovitiu se lasa lui Leopoldu imperatu 737.
- Trapesonda* séu Trebisonda, occupata priu Turci 148.
- Trevisano Benedictu*, delegatu venetianu la Turci 159.
- Tribali'i*, ce poporu sunt acesti-a 57.

- Tributu in persóne*, de la sclavii captivi si de la crestini 50. *In bani* de la toti cari nu se tienu de legea mahomedana 613.
- Tripolis*, cetate. resiediñți'a unui Pasia-Guvernatore 685.
- Trubeskoi*, feldmarsialu rusescu, da pe fia sa in casatoria dupa principele Dem. Cantemiru 802.
- Tugra*, se chiama subscriptiunea Sultanului 231.
- Tugu*, semnificatiunea cuventului 404.
- Tula*, o cetate in Russia 330.
- Tulcia*, urbe in. Moldavi'a 406.
- Tult*, a treia parte dintr'unu leu 479.
- Tumanbai*, rege cercasianu in Egiptu 236 Este estradatu lui Selimu I. 238. Care lasa apoi de-lu spendiura 239.
- Tunez*, Tremisi'a, cucerita prin Selimu I. 329.
- Tunge*, fluviu la Adrianopole 177.
- Tunis*, Spaniolii o surprindu, o ocupa si taia pe toti musulmanii de acolo 335. Turcii o reocupa prin asaltu, si nu crutia nici-unu sufletu crestinu, ci pe toti i ucidu 336.
- Turali*, galbeni de auru turcesci 777. 778.
- Turban* (Dulben), originea acestui cuventu 129.
- Turbc*, esplicatiunea cuventului 146. Vedi Kuble la pag. 59.
- Turcescu ordinu*, la destituirea unui Pasia 717.
- Turcii*, la ce atribue ei succesele armeloror loru 10. Cine are la ei dreptu de a bate moneda 13. O proba de crudelitatea loru 39. Rugatiunile loru 46. Credinti'a loru ca la diu'a din urma Dumnedieu, va judeca si pe animale 47. Santii ale caroru precepte le urméza 48. Opiniunea loru despre profetie si miracule 50. Credinti'a loru in predestinatiune 55. Pentru ce-si ingrópa mortii cu atáta graba 57. Ce tienu ei despre nobilitate 58. 453. Care pedépsa cu mórte o tienu mai onorabila 58. Monumentele loru la morminte 59. 146. Candu au construitu ei vase de resbellu mai ántáiu 75. Cádi betivi numera ei intre Sultanii loru 81. Si cádi dedati la vitiuri de desfrenari 84. Ce tienu ei despre omorurile comisse de Sultanii loru 94. In ce casu potu se ucida pe captivi 96. Esemple despre acést'a 281. 486. Cum saluta ei pe crestini 102. Cari resbóie le tienu de legitime 107. Doctrina loru despre invocarea santiloru 108. 177. 232. Ei credu ca Papa de la Rom'a è nemuritoriu 120. Desteritatea loru in a trage cu arculu séu cu sagét'a 123. Ordinile Sultaniloru le considera cá puresse de la Dumnedieu 172. Pentru ce tienu ei sciinti'a legiloru de cea mai insemnata 176. Ur'a loru contra Persianiloru 189—192 Obligamentulu de a cerceta pe parinti 194. Ce tienu ei despre rugatiuni 195. Ei tienu pe Sultanii loru de infallibili 196. Si de santi

349. Inclinațiunea lor la rescolari 197. Tienu foarte multu la visuri 200. Ei credu ca mergându la bataia, trebuie ca tot-dea-una ei se încépa ataculu 211. 212. Mai credu anca, ca nu è permisu a detiené sclavu pe unu Sunni 214. Sciinti'a lor in musica 217. Respectulu mare ce-lu au catra unu Chatisierifu alu Sultanului 231. 232. Cumu numera ei dilele lunelor 236. 237. Ce credu despre remuneratiunea fapteloru bune 247. Legea lor in casulu candu un faptuitoriu de crima nu è cunoscutu 267. Infidelitatea lor proverbiala 268. 269. 299. 300. Cum respecta ei pe preotii lor 269.758. Cumu nu observa conditiurile de capitulatiune 271. Propusulu lor resolutu in bataia 285. Credu in fassiunile muribundiloru 287. Sunt maiestri in artea de a se preface 288. Ordinea lor in bataia 302. Pentru ce nu incepu resbellu innainte de a insciintia pe inimicu 308. Disputa intre ei pentru espressionea : Dumnedieu à tôte lumile ! 316. Cumu gelescu ei pe imperatii lor 322. Ia ce atribuescu ei perderile lor in bataia 330. Cumu indivinéza ei prin Coranu 332. Ce nume batjocoritoriu dau ei la tôte popórele 340. Cumu vorbesc despre mórtea Sultaniloru lor 349. Ce supranume dau la generalii lor 356. Candu incepu si candu termina ei campaniele bellice 372. Espressioni pompóse ce intrebuintiéza ei fație cu delegatii crestini 390. Ei nu esprimu niciodata numele crestiniloru fara a adaoge si unu epitetu botjocoritoriu 396. 397. Astuti'a lor a pune tributulu 415. Resimtiulu lor contra Sultaniloru, cari nu se sciú modera in placerile de venatu 428. 429. Scrupulositatea lor de a observá onorurile curtiei 431. Ce nume le mai place 450. Pentru ce nu se aplica la meserii 453. Ce motivu le este de adjunsu pentru a declara resbellu 457. Credinti'a lor superstitiósá in presemne 462. Dispositiunile lor pentru a avé provisiune in resbellu 479. De câte-ori mergu ei la atacu in uu'a si aceeasi lupta 488. Ce póte face la ei banulu 542. Cumu judeca ei pe Sultani din primul faptu la suirea lor pe tronu 581. Si pe veziri dupa primirea veziratului 768. Tienu multu la astrologi 602 - 604. Modulu de a cunósce virilitatea unei persóne 615. Datin'a lor de a batjocori pe betrani 634. Cumu se tiene penitentia la ei 637. Cumu celebréza victoriele asupr'a inimicului 655. Tierile de nouu cucerite le confisca pentru statu 668. Ce regula este de a se observa cu ei in bataia 488. 710. Mare miseria dupa batai'a de la Zenta 714. Murruru lor in contra lui Mustafa II. 740 A sta de-a stanga este mai onorabilu decâtu a sta de-a drépt'a 747. Ei nu pré pórtá nume de familia 753. Mergu la Adrianopole 754. Destituiescu pe Sultanulu Mustafa II. 761.

Turcomanií, nu sunt de a se confunda cu Turcii 17, in prefatiune.

- Turculetiu*, colonelul moldovanu, care a servitu de calauzu regelui Sobieski, spre a poté fugi in tier'a sa 545.
- Turgadu*, provincia vecina cu Varsacu 170.
- Tursonbegu*, se supune imperiului ottomanu 33. Se nasce cërta intre elu si intre fratele seu Hagilbegu, in care Tursonbeg remane mortu 34.
- Tyriilos*, vedi Ciorlu.

U.

- Ucrani'a*, espusa incursuniloru Casaciloru 442. Turcii offeru Poloniloru acësta Provincia, dëca voru renuncia la allianti'a cu imperatulu Leopoldu 654 Prin pacea de la Carlovitiu se lasa Poloniloru 738.
- Uerfen* sêu *Urfen*, justu; diinstinctiune intre Urfen si Sherranu dupa Coranu 614.
- Uescuf* sêu *Iscuf*, o speçie de coifu la Turci 55.
- Uivaru*, ilu occupa Turcii 389. Germanii ilu impressóra 477 Si 'n urma ilu occupa 512.
- Uladislau*, vedi Vladislau.
- Ulemalii* sêu *Ulemii*, notitia despre ei 456. Se revolta in contra lui Mahomedu IV. 547 548. Se oppunu rebclliunei eseitata chiar de ei in contra lui Solimauu II. 585
- Ulledinu Petru*, se da in partea lui Mustafa falsulu 99.
- Ulubad*, cetate in Asi'a se supune lui Orchanu 33. Mustafa falsulu isi concentrëza aici armat'a 110.
- Ulufe*, solda lunara, precumu *Kiste* solda trilunara, si *Nosaca* solda de di 559.
- Ummic*, familia princiararia 382.
- Umrü*, principe saracenu, acest'a si successorii sei au domnit in Creta 80 de ani 383.
- Unna*, fluviu, se vërsa in Sava 736.
- Ungurii*, i batu Turcii la Semendri'a 86. Apoi la Varna 121—124. Mai apoi la Cossova 127. Si apoi la Mohaciu etc. 263. Isi perasescu posturile cu rusine 471.
- Urana*, ocupata prin Venetiani 509.
- Urfa*, cetate in Asia, unde in apropiare locuiescu Kara Emidii 219.
- Ussunhasan* sêu *Hasan Lungul*. rege Capodociei, primesce in statele sale pe Kiril-Achmedu, pentru aceea Mahomedu II ilu ataca si-i sfarma tóta armat'a 148. Primesce pe principele Isaacu Beg la sine 152. Tramite pe generalulu seu Iusufce Beg a devasta tierile tur-

cesci ; dar armăt'a sa remane batuta ; elu insusi abia scapa cu fug'a 153—155. Elu face nuóe incercari, dar' fara succesu 159. 160.

Usturgunu-Beligradu, Strigoniu, si

Usturni-Beligradu, Alba-regale, amenduóe cetati in Ungari'a, cucerite prin Solimanu I. 301.

Uveis Pasia è tramísu de fratele seu Mehemedu Begu, principe de Diarbekir, ca ambassadoru la Selimu I., de unde s'a rentorsu incarcatu de onoruri si daruri pentrn fratele seu Mehemedu Begu 224.

V.

Vaissul, explicatiune, vedi Mímber 167.

Valak Ogli, principe Serbiei 117. 118.

Valcovar, cetate in Slavoni'a, ocupata prin Germani 553.

Valea-Strimba, unu satu langa Prutu 541.

Valida Sultana, mam'a Sultanului, ce nume da filoru sei 450. Notitia despre ea si despre veniturile ei 457. 458.

Valier, bate pe Turci in Dalmati'a 522.

Vallis, è tramísu de Caraffa se ocupe Tiralul, castelu in apropiere de Tisa 596.

Vallona, ocupata de Venetiani 631. Si reocupata de Turcii 632.

Valpo, fortareti'a in Slavoni'a, cucerita de Germani 552.

Vanli Effendi, disputa innaintea Vezirului asupra religiunei cu Panaiotu ; dar' remane invinsu si elu de necasu cere morte lui Panaiotu de la Sultanulu ; acest'a inse refusa 401.

Vanu, cetate la confiniile Persiei, o cuceresce Solimanu I. 285. 303. Persianii o impressóra, dar' Turcii o elibera 370. In urmă o recuce-rescu Persianii 373.

Varadinu, cetate ocupata de Turci 389. Germanii o impresóra 648. Si in urma o ocupa 653.

Varna, memorabila bataia între Selimu si tatalu seu Baiazetu ; apoi între Muradu II. si regele Ungariei Vladislau 121—124 Aici scapa Selimu II. 195.

Varsak, Paflagoni'a, ocupata prin Mahomedu II. 155. Notitia despre ea 170. Baiazetu II. bate pe rebellii de acolo 184.

Vasaëus, istoricu citatu 230. in not'a 40.

Vasluiu, urbe in Moldavi'a 63.

Vatiu, in Uugaria, ocupatu de Germani 504.

Vekil, administratorulu in timpu de vacantia a veziratului 744.

Venatori romani, in aperarea cetatei Némtiu 544.

- Venetianii*, sunt batuti langa fluviulu Sontiu 159. Ce numire de batjocura le dau Turcii 340. 683. Ei dau o flota lui Alexiu pentru a ocupa Constantinopolea 383. Motivul de frangerea pazei intre ei si intre Turci 500. Progressulu armelor loru pemare si uscatu 509. 521. 522. Alte successe ale loru contra Turciloru 545. 555. 556. Déca ei sunt caus'a nimicirei templului dedicatu dieului incognitu 557. Déca merita ei a se assemena cu Erostratu 558. Alte progresse de arme ale loru 598. 606. 630. 631. Successe dubiose ale armelor loru 654. 655. 664. Incepu a se bate mai multu prin astutia decatu prin puterea armelor 649. Ocupa cetatea Chios 666. Pe mare le merge reu 682—684. Invingu la Argos 685. Dar' sunt batuti la Dulcigno 689. Alte incercari ale loru 724—735. Léga armistitiu cu Turcii 738.
- Vergora*, in Dalmati'a prin pazea de la Carlovitiu se lasa Venetianiloru 739.
- Versu persivu*, improvisatu de Mahomedu II, 141.
- Versu turcescu*, pe mormentulu lui Solimanu Shah 8. Pe mormentulu lui Eiub 145. In memori'a lui Selimu I, 241. De Baiazetu la trecerea preste unu podu 247. Pe mormentulu lui Selimu I. 249. De unu poetu la amant'a sa 318. De poetulu Hudai pe podulu lui Selimu II. 325. De Misri Effendi in traductiune 636. De unu preotu grecu asupr'a mortiei unui Mufti 759. 760.
- Vertica*, in Dalmati'a prin pazea de la Carlovitiu se lasa Venetianiloru 739.
- Vérfulu degetelor*, frasa turcésca 212.
- Veterani*, comandante germanu, bate pe Turci 534. In urma ilu batu Turcii 678—680.
- Vétr'a trebue stérta*, frasa turcésca 316.
- Veziratulu* vacantu patru-dieci de dile 744.
- Veziru*, explicatiunea cuventului 45. La ordinulu Sultanului trebue se se supuna mortiei 173. Cátu póte se fia venitul lui pe unu anu 211. Auctoritatea lui 286. Cum trece dignitatea de Veziru de la tata la fiu, si la nepotu 389. 390. Apucaturele Veziriloru de a se sustiené in postu 523. Cum siede in divanu 583. Pentru ce se da putere atátu de mare Vezirului 586. Ce se face candu Veziratulu è vacantu 744. Solemnitatea ce se observa candu Mufti i face visit'a 747.
- Vidinulu*, ilu ocupa Germanii 604. Dar' se retragu la apropierea lui Kioprili, si-lu lasa acestui-a 620.
- Vienn'a*, o impressóra Solimanu I. 276. Care in urma redica obsidiunea 280. O impressóra apoi Mahomedu IV. 474. Conte Starenberg este insarcinatu cu aperiarea ei 478. Era o lipsa simtitória de provisiun

- in castrele turcesci 479—481. Ion Sobieski vine intr'adjutoriulu cetatei, alunga pe Turci si elibera cetatea 487—489.
- Vilhelm III*, regele Angliei, tramite unu delegatu la curtea ottomana pentru a midiloci pacea 645
- Vinarsu*, unu mare iubitoriu de beutur'a acést'a 636.
- Vindecarea* de ruptura (hernies) cum o practica Albanesii 292 293.
- Vinerea*, este la Turci aceea ce este Sambat'a la Evrei. si ceea ce este Duminec'a la Crestini 46.
- Virilitatea*, ce modu au Turcii de a cunósce candu o persóna a adjunsu in stadiulu virilitatii 615.
- Virovitiulu*, cetate in Slavonia, cucerita prin Germani 505.
- Visegradu*, Germanii 'lu impresóra si in cate-va dile ilu si ocupa 503 Turcii din partea loru anca ilu impresóra, si-lu reocupa 511. Garnison'a turcésca se retrage 513.
- Visuri*, ce tienu Turcii despre visu 200.
- Vitiuri*, desfrenate ale uñoru imperati ai Turciloru 84.
- Vladislau*, regele Ungariei, primesce la sine pe Valak Ogli, principe Serbiei, despoiatu de statele sale prin Muradu II, 118. Primesce o scrisóre de la Caramanu Ogli, prin care ilu invita a face resbellu lui Muradu II, 120. Vladislau facuse pace cu Muradu, si o intarise cu juramentu, ceea ce-lu impedecâ a urma consiliulu lui Caramanu; dar Papa ilu deslêga de la juramentu, si merge contra Sultanului 120. 121. Se incinge lupt'a la Varna, si Vladislau ca le mortu 121—123.
- Vladislau Posthum*, regele Ungariei, fiulu imperatulu Albertu, vulneratu si mortu in batai'a cu Mahomedu II. 146 147. Fiia sa Anna a fostu maritata dupa Ferdinandu I, imperatu 298.
- Voia libera*, ce credu Turcii despre acést'a 174.
- Voivodu*, explicatiunea acestui cuventu 282.
- Volga*. (Essel), fluviu; incercarea lui Selimu II, de-alu uni cu fluviulu Donu 325.
- Voroneschi*, portu unde Tiarul isi tienea o parte din flota 742.
- Vornicini*, plenipotentiarulu Tiarului Petru I. la incheiaraa tractatulu de pace in Carlovitiu 736.
- Vustrovu*, fluviu in Ucrani'a, nu departe de acestu fluviu este *Nisna*, locu insemnatu de comerciu 445.

Z.

- Zagara*, cetate in Asi'a mica, cucerita prin Turci 54. Notitia despre ea. Mustafa falsulu o devastéza 99.

- Zante*, vedi *Gianta*.
- Zapolia Ion*, rege Ungariei, Ferdinandu i declara resbellu, si ocupa cetatea Buda 268. 269. Móre, si lasa pe fiulu seu Stefann sub tutel'a lui Solimanu I. 298.
- Zarnata*, cetate, Mainotii batu pe Turci si o ocupa 522.
- Zekli* (Sicosiu?) cetate, Germanii-i derima fortificatiunile 550.
- Zeinel* seu *Seinel chanu*, in numele regelui Persiei guvernatore provinciei d'Arak 369
- Zengi*, ce poporu sunt acesti-a 294.
- Zenta*, castelu la tiermurii Tisei 703 Memorabilu pentru terribil'a bataia intre Turci si Germani 706—711.
- Zerbak* seu *Serbak*, cetate ocupata prin Mehemedu Begu 224.
- Zerin Ogli*, vedi *Serin Ogli*.
- Zichne*, cetate ocupata prin Shahin Lala 56.
- Zil*, specie de discuri de arama, de aci *Zildzani*, cari canta in zilu 13.
- Zing*, cetate in Dalmati'a, impresorata de Valier, dar liberata prin Turci 522. Cornaro o ocupa prin assaltu, si trece tota garnisóna prin sabia 547.
- Zoroastru*, institue cultulu de focu la Persiani 6.
- Zuffa*, cetate ocupata prin Solimanu Pasia de la Venetiani 655.
- Zulcadiru* seu *Sulcadiru*, satrapu persianu, tatalu lui Olaidevletu 219.
- Zulcadiru* seu *Julzadir*, provincia in Asi'a 264.
- Zulficar Effendi*, notitia despre elu; è tramisu cá delegatu la imperatuln Leopoldu 591. Sosesce in Vien'a si incepe negociatiunile de pace 604. Se întorce acasa la Constantinopole 652.
- Zurna*, fluiera, de aci *Zurnaieni* cantatori in fluiera 13

F I N E.

IMPERATII TURCILORU.

A.

DELA OSMANU I. FUNDATORELE IMPERIULUI OTTOMANU PENE LA
ACHMEDU III (1)

I. <i>Osmanu I.</i> la anulu de la Christu	1300.
II. <i>Orchanu</i>	1326.
III. <i>Muradu I.</i>	1360.
IV. <i>Baiazetu I.</i>	1390.

INTERREGNU SUB SOLIMANU SI MUSA CELEBI.

V. <i>Mahomedu I.</i> anulu de la Christu.	1413.
VI. <i>Muradu II</i>	1422.
VII. <i>Mahomedu II</i>	1451.
VIII. <i>Baiazetu II.</i>	1481.
IX. <i>Selimu I.</i>	1512.
X. <i>Solimanu I.</i>	1520.
XI. <i>Selimu II.</i>	1566.
XII. <i>Muradu III.</i>	1575.
XIII. <i>Mahomedu III</i>	1594.
XIV. <i>Achmedu I</i>	1603.
XV. <i>Mustafa I</i> si }	1618.
XVI. <i>Osmanu II</i> }	
XVII. <i>Muradu IV</i>	1622.
XVII. <i>Ibrahimu</i>	1639.
XIX. <i>Mahomedu IV</i>	1649.
XX. <i>Solimanu II</i>	1687.
XXI. <i>Achmedu II</i>	1690.
XXII. <i>Mustafa II</i>	1694.
XXIII. <i>Achmedu III</i>	1702.

(1) Despre cari se tractéza in acésta istoria.

B.

DUPA ACHMEDU III PÊNÈ ASTA-DI.

XXIV.	<i>Mahmudu I</i>	. anulu de la Christu.	1730.
XXV.	<i>Osmanu III</i>		1754.
XXVI.	<i>Mustafa III</i>		1757.
XXVII.	<i>Abdulu Hamidu I</i>		1774.
XXVIII.	<i>Selimu III</i>		1788.
XXIX.	<i>Mustafa IV</i>		1807.
XXX.	<i>Mahmudu II</i>		1808.
XXXI.	<i>Abdulu Medgidu</i>		1839.
XXXII.	<i>Abdulu Azis</i>		1861.
XXXIII.	<i>Muradu V</i>		1876.

Detronatu. è anca în viêta

XXXIV.	<i>Abdulu Hamidu II</i>		1876.

asta-di regnante.

Nota. De la a. 1300, candu Osmanu I. s'a facutu primulu imperatu alu Turciloru, pênè la a. 1730. sub Achmedu III, în cursu de 430. de ani au fostu 23. imperati; êr de la a. 1730. pênè asta-di 1878, în cursu de 248 de ani au fostu 11 imperati turci. Ceea ce ancă este unu semnu de scaderea si în urma încetarea imperiului ottomanu în Europ'a.

Tr Rom.

E R A T A

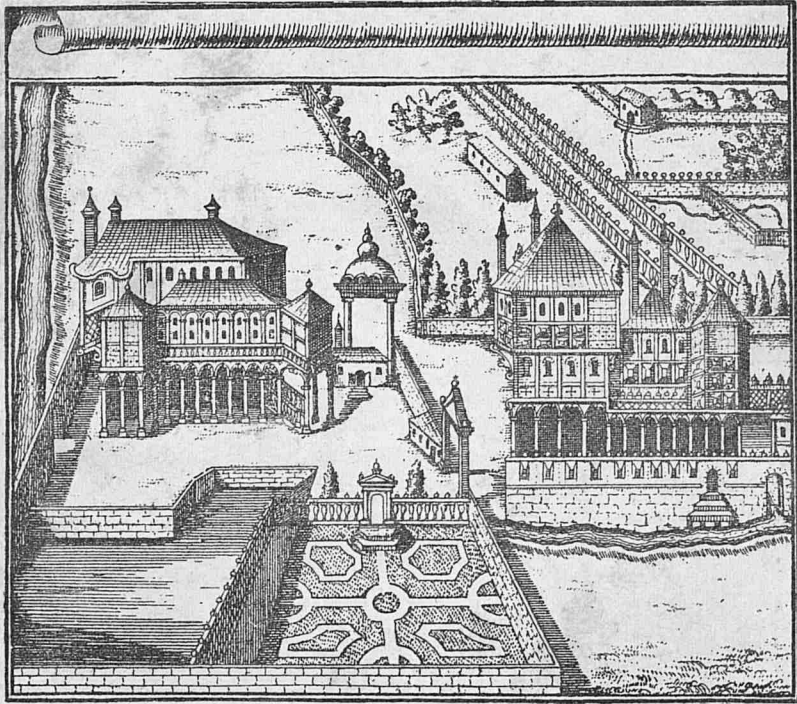
Traducțiunea istoriei prezente în limb'a română se făcea de către traducătorii în Baia-de Crisiu (Zarand); tipărirea se execută în București; și corectura se făcea în Brășov: prin urmare era aproape imposibil, ca să nu se strică unele erori de tipărire, mai mult sau mai puțin vădită în mersul citirii. Ele însă, asigurăm pe onorabilii cititori, nu sunt de natură să încurce sau altere adevăratul sens al textului în citiri sau construcții, și binevoitorii cititori, vor putea chiar înșiși, citind cu atenție să le îndrepte. Cerem, cu toate acestea, indulgența cititorilor, și îi rugăm să ne scuze pentru acele erori de tipărire ce au trecut fără voia noastră în opusculul nostru în vederea publicității române.

BUCURESCI

TIPOGRAFIA CURTIEI, PROPRIETAR, F. GÖBL

12. PASSAGIULU ROMANU 12.

Palatul Prințului Dimitrie Cantemir,
in Constantinopol.

Din operele principelui Demetriu Cantemiru care se tiparescu sub auspiciile Societatei Academice romane , au mai esitu de sub tipariu si se afla de vendiare atatu in localulu acestei Societati catu si la librari'a Socecu & Comp.

DESCRIPTIO MOLDAVIAE

in limba originale latina , cu chart'a Moldaviei , si unu fac-simile alu auctorului. — **Pretiu lei noi 4.**

DESCRIEREA MOLDAVIEI

tradusa dupa textul originale cu chart'a Moldaviei si unu fac-simile alu auctorului. — **Lei noi 4.**

ISTORI'A IMPERIULUI OTTOMANU

insocita de multe note instructive. Partea I pâna la a. Hegirei 1083, dela Is. Chr. 1672. — **Lei noi 8.**

Istori'a Imperiului Ottomanu, PARTEA II, se afla sub tipariu.